

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Mektubat

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2014

MEKTUBAT

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2014

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin, Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

ISBN

978-605-5119-57-7

Yayın Numarası

192

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A.Ş.

TS EN ISO 9001:2008

Ser No: 300-01

Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gazimîr / İZMİR

Tel: (0232) 274 22 15

Haziran 2014

Genel Dağıtım

Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31

Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar / İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Birinci Mektup	1
Birinci Suâl.....	1
İkinci Suâl.....	3
Üçüncü Suâl.....	5
Dördüncü Suâl.....	7
İkinci Mektup	10
Sâlisen	10
Üçüncü Mektup.....	12
Hâmisen.....	12
Dördüncü Mektup	16
Birincisi	16
İkincisi	17
Beşinci Mektup	19
Altıncı Mektup.....	21
Yedinci Mektup.....	25
Sekizinci Mektup.....	28
Dokuzuncu Mektup	30
Sâniyen	30
Sâlisen	31
Râbian.....	32
Onuncu Mektup	35
Birincisi	35
İkinci Suâl.....	37

On Birinci Mektup.....	38
Birinci Mebhas.....	38
İkinci Mesele.....	39
Üçüncü Mesele.....	39
Dördüncü Mesele.....	40
On İkinci Mektup.....	40
Birinci Suâliniz.....	41
İkinci Suâliniz.....	42
Üçüncü Suâliniz.....	44
On Üçüncü Mektup.....	46
Birinci Suâliniz.....	46
İkinci Suâliniz.....	47
Üçüncü Suâliniz.....	48
On Dördüncü Mektup.....	50
On Beşinci Mektup.....	51
Senin Birinci Suâlin ki.....	51
İkinci Suâlinizin Meâli.....	54
Üçüncü Suâliniz.....	56
Dördüncü Suâlinizin Meâli.....	57
Beşinci Suâlinizin Meâli.....	60
Altıncı Suâlinizin Meâli.....	61
On Altıncı Mektup.....	63
Birinci Nokta.....	63
İkinci Nokta.....	64
Üçüncü Nokta.....	66
Dördüncü Nokta.....	68
Birincisi.....	68
İkinci Vehimli Suâl.....	70
Üçüncü Vehimli Suâl.....	71
Dördüncü Şüpheli Suâl.....	72

Beşinci Nokta	72
Birincisi	72
İkinci Mesele	73
Üçüncü Mesele	74
Dördüncü Mesele	74
Beşinci Mesele	74
On Altıncı Mektub'un Zeyli	76
On Yedinci Mektup (Çocuk Tâziyenâmesi)	81
Birinci Nokta	81
İkinci Nokta	82
Üçüncü Nokta	83
Dördüncü Nokta	83
Beşinci Nokta	84
On Sekizinci Mektup	83
Birinci Mesele-i Mühimme	85
İkinci Mesele-i Mühimme	87
Üçüncü Mesele	90
On Dokuzuncu Mektup (Mu'cizât-ı Ahmediye)	93
Birinci Nükteli İşaret	95
İkinci Nükteli İşaret	96
Üçüncü Nükteli İşaret	97
Dördüncü Nükteli İşaret	99
Birinci Esas	99
İkinci Esas	100
Üçüncü Esas	101
Dördüncü Esas	103
Beşinci Esas	103
Altıncı Esas	104
Beşinci Nükteli İşaret	106
Altıncı Nükteli İşaret	114

Yedinci Nükteli İşaret.....	123
Sekizinci İşaret.....	132
Dokuzuncu İşaret.....	138
Onuncu İşaret.....	143
On Birinci İşaret.....	147
On İkinci İşaret.....	151
On Üçüncü İşaret.....	153
Bu Parça Altın ve Elmas ile Yazılsa Liyakati Var.....	157
On Dördüncü İşaret.....	161
On Beşinci İşaret.....	171
Birinci Şubesi.....	171
İkinci Şube.....	175
Üçüncü Şube.....	179
On Altıncı İşaret.....	183
Birinci Kısım.....	183
İkinci Kısım.....	195
Üçüncü Kısım.....	200
On Yedinci İşaret.....	204
On Sekizinci İşaret.....	206
Birinci Nükte.....	206
İkinci Nükte.....	210
Üçüncü Nükte.....	214
On Dokuzuncu Nükteli İşaret.....	217
Bir İkram-ı İlâhî ve Bir Eser-i İnâyet-i Rabbâniye.....	222
Mucizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli.....	223
Birinci Reşhası.....	223
İkinci Reşha.....	224
Üçüncü Reşha.....	224
Dördüncü Reşha.....	224
Beşinci Reşha.....	225
Altıncı Reşha.....	225

Yedinci Reşha.....	226
Sekizinci Reşha.....	226
Dokuzuncu Reşha.....	226
Onuncu Reşha.....	227
On Birinci Reşha.....	227
On İkinci Reşha.....	228
On Üçüncü Reşha.....	229
On Dördüncü Reşha.....	231
Şakk-ı Kamer Mu'cizesine Dairdir (On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Söz'lerin Zeyli).....	235
Birinci Nokta.....	235
İkinci Nokta.....	236
Üçüncü Nokta.....	236
Dördüncü Nokta.....	237
Beşinci Nokta.....	237
Mu'cizât-ı Ahmediye (s.a.v) Zeyli'nin Bir Parçasıdır	240
Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin Risalet-i Ahmediye'den Bahseden On Altıncı Mertebesi.....	245
Yirminci Mektup	253
Mukaddime	253
Birinci Makam.....	254
Birinci Kelime.....	254
İkinci Kelime.....	254
Üçüncü Kelime	255
Dördüncü Kelime.....	255
Beşinci Kelime.....	256
Altıncı Kelime.....	257
Yedinci Kelime	257
Sekizinci Kelime.....	257
Dokuzuncu Kelime.....	258

Onuncu Kelime	259
On Birinci Kelime.....	259
İkinci Makam	261
Birinci Kelime	261
İkinci Kelime	261
Üçüncü Kelime	263
Dördüncü Kelime	263
Beşinci Kelime	267
Altıncı Kelime	270
Yedinci Kelime	271
Sekizinci Kelime	272
Dokuzuncu Kelime	274
Onuncu Kelime	277
On Birinci Kelime	285
Yirminci Mektub'un Onuncu Kelimesine Zeyl	287
Birinci Temsil	288
İkinci Temsil	288
Üçüncü Temsil	289
Yirmi Birinci Mektup	292
Yirmi İkinci Mektup	296
Birinci Mebhas	296
Birinci Vecih	297
İkinci Vecih	297
Üçüncü Vecih	299
Dördüncü Vecih	299
Beşinci Vecih	303
Altıncı Vecih	306
İkinci Mebhas	307
Hâtime (Gıybet Hakkındadır)	312

Yirmi Üçüncü Mektup.....	315
Birinci Suâliniz.....	316
İkinci Suâliniz.....	317
Üçüncü Suâliniz.....	317
Dördüncü Suâliniz.....	317
Beşinci Suâliniz.....	318
Altıncı Suâliniz.....	319
Yedinci Suâliniz.....	319
Yirmi Dördüncü Mektup.....	322
Birinci Makam.....	322
Birinci Remiz.....	322
İkinci Remiz.....	324
Üçüncü Remiz.....	326
Dördüncü Remiz.....	327
Beşinci Remiz.....	328
Birinci Nükte.....	328
İkinci Nükte.....	329
İkinci Makam.....	330
Mukaddime.....	330
Birinci Mebhas.....	330
İkinci Mebhas.....	331
Birinci İşaret.....	332
İkinci İşaret.....	333
Üçüncü İşaret.....	333
Dördüncü İşaret.....	334
Beşinci İşaret.....	335
Yirmi Dördüncü Mektub'un Birinci Zeyli.....	339
Birinci Nükte.....	339
İkinci Nükte.....	340
Üçüncü Nükte.....	341
Dördüncü Nükte.....	342
Beşinci Nükte.....	342

Yirmi Dördüncü Mektub'un İkinci Zeyli (Mirac-ı Nebvî hakkındadır).....	344
Birinci Nükte.....	344
İkinci Nükte.....	345
Üçüncü Nükte.....	347
Dördüncü Nükte.....	347
Beşinci Nükte.....	348
Hâtime.....	349
Yirmi Beşinci Mektup.....	350
Yirmi Altıncı Mektup.....	351
Birinci Mebhas.....	351
Hüccetü'l-Kur'ân ale's-Şeytan ve Hizbîhî.....	351
Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı.....	359
İkinci Mebhas.....	362
Üçüncü Mebhas.....	364
Birinci Mesele.....	364
İkinci Mesele.....	364
Üçüncü Mesele.....	365
Dördüncü Mesele.....	366
Beşinci Mesele.....	367
Altıncı Mesele.....	369
Yedinci Mesele.....	370
Dördüncü Mebhas.....	371
Birincisi.....	371
İkinci Mesele.....	373
Üçüncü Mesele.....	375
Dördüncü Mesele.....	376
Beşinci Mesele.....	378
Altıncı Mesele.....	379
Yedinci Mesele.....	382

İÇİNDEKİLER _____ m

Sekizinci Mesele	384
Dokuzuncu Mesele	386
Onuncu Mesele	387
Yirmi Yedinci Mektup	390
Yirmi Sekizinci Mektup	391
Birinci Risale Olan Birinci Mesele	391
Sâniyen	391
İkinci Mesele Olan İkinci Risale	396
Üçüncü Mesele Olan Üçüncü Risale	400
Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nin tetimmesi olabilir küçük ve hususî bir mektuptur.	406
Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele	407
Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele (Şükür Risalesi)	411
Altıncı Risale Olan Altıncı Mesele	414
Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele	415
Mahrem Bir Suale Cevaptır	424
Yedinci Meselenin Hâtimesidir	425
Sözler'in tebyizinde kıymettar hizmeti sebkât eden Muallim Ahmed Galib'in fıkrasıdır.	428
Merhum Binbaşı Âsım Beyin fıkrasıdır.	429
Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele	430
Yirmi Dokuzuncu Mektup	437
Birinci Risale Olan Birinci Kısım	437
Birinci Nükte	437
İkinci Nükte	438
Üçüncü Nükte	439
Dördüncü Nükte	440
Beşinci Nükte	442
Altıncı Nükte	443

Yedinci Nükte.....	445
Sekizinci Nükte.....	446
Dokuzuncu Nükte.....	447
İkinci Risale Olan İkinci Kısım (Ramazan-ı Şerif'e Dairdir).....	448
Birinci Nükte.....	448
İkinci Nükte.....	449
Üçüncü Nükte.....	450
Dördüncü Nükte.....	450
Beşinci Nükte.....	450
Altıncı Nükte.....	451
Yedinci Nükte.....	452
Sekizinci Nükte.....	453
Dokuzuncu Nükte.....	454
Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım.....	456
Birinci Mesele.....	456
Üçüncü Nükte.....	458
Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım.....	461
Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım (Hücumât-ı Sitte).....	465
Birinci Desise.....	465
İkinci Desise.....	468
Üçüncü Desise-i Şeytaniye.....	471
Dördüncü Desise-i Şeytaniye.....	473
Beşinci Desise-i Şeytaniye.....	478
Altıncı Desise-i Şeytaniye.....	480
Kudsî Bir Tarihçe.....	482
Altıncı Risale Olan Altıncı Kısımın Zeyli (Es'ile-i Sitte).....	483
Yedinci Kısım (İşârât-ı Seb'a).....	487
Birinci İşaret.....	487
İkinci İşaret.....	489
Üçüncü İşaret.....	492
Dördüncü İşaret.....	493

İÇİNDEKİLER _____ o

Beşinci İşarettir	494
Altıncı İşaret	496
Yedinci İşaret	497
Sekizinci Kısım Olan Rumuzât-ı Semâniye	498
Dokuzuncu Kısım (Telvîhât-ı Tis'a)	499
Birinci Telvîh	499
İkinci Telvîh	500
Üçüncü Telvîh	500
Dördüncü Telvîh	502
Beşinci Telvîh	505
Altıncı Telvîh	506
Yedinci Telvîh	508
Sekizinci Telvîh	511
Dokuzuncu Telvîh	513
Zeyl	515
Hâtime	517
Otuzuncu Mektup	519
Otuz Birinci Mektup	519
Otuz İkinci Mektup	519
Otuz Üçüncü Mektup	519
İşârât-ı Gaybiyye Hakkında Bir Takriz	520
Yedinci Remiz	520
Sekizinci Remiz	525
Hakikat Çekirdekleri	527
Gönüller Fâtîhi Büyük Üstada	540
Hakikat Işıkları	542
Fihrist	545

Mektubat

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَبِهِ نَسْتَعِينُ¹

Birinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ² ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ³

Dört Suâlin Muhtasar Cevabıdır

Birinci Suâl

Hazreti Hızır (*aleyhisselâm*) hayatta mıdır? Hayatta ise niçin bazı mühim ulemâ hayatını kabul etmiyorlar?⁴

Cevap: Hayattadır, fakat merâtib-i hayat beştir. O, ikinci mertebededir. Bu sebepten bazı ulemâ hayatında şüphe etmişler.

Birinci Tabaka-yı Hayat: Bizim hayatımızdır ki, çok kayıtlarla mukayyettir.

İkinci Tabaka-yı Hayat: Hazreti Hızır ve İlyas'ın (*aleyhimesselâm*) hayatlarıdır ki, bir derece serbesttir. Yani, bir vakitte pek çok yerlerde bulunabilirler. Bizim gibi beşeriyet levâzımâtıyla dâimî mukayyet değillerdir. Bazen istedikleri vakit bizim gibi yerler, içerler; fakat bizim gibi mecbur değillerdir. Tevâtür derecesinde ehl-i şuhûd ve keşif olan evliyanın, Hazreti Hızır ile maceraları, bu tabaka-yı hayatı tenvir ve isbat eder. Hatta makamât-ı velâyette bir makam vardır ki, "Makam-ı Hızır" tâbir edilir. O makama gelen bir veli, Hızır'dan ders alır ve Hızır ile görüşür. Fakat bazen o makam sahibi yanlış olarak, ayn-ı Hızır telâkki olunur.

¹ Ancak O'ndan yardım dileriz.

² Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

³ "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

⁴ İsmâil el-Buhârî, Ebû Hayyân el-Endelûsî, İbnü'l-Cevzî, Abdürraûf el-Münâvî, İbni Teymiye, es-Süyûtî, Aliyyülkârî, İbni Kayyim el-Cevziyye ve Mahmûd el-Âlûsî, Hz. Hızır'ın hayatta olduğunu kabul etmeyen âlimlerdendir. (TDV İslâm Ansiklopedisi 17/407).

Üçüncü Tabaka-yı Hayat: Hazreti İdris ve İsa'nın (*aleyhisselâm*) tabaka-yı hayatlarıdır ki, beşeriyet levâzımâtından tecerrüd ile, melek hayatı gibi bir hayata girerek nurâni bir letâfet kesbeder. Âdeta beden-i misâlî letâfetinde ve cesed-i necmî nurâniyetinde olan cism-i dünyevîleriyle semâvâtta bulunurlar.

“Âhıramanda Hazreti İsa (*aleyhisselâm*) gelecek, Şeriat-ı Muhammediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile amel edecek.”¹ meâlindeki hadisin sırrı şudur ki:

Âhıramanda felsefe-i tabiiyenin verdiği cereyan-ı küfrîye ve inkâr-ı ulûhiyete karşı İsevîlik Dini tasaffî ederek ve hurâfâttan tecerrüd edip İslâmiyet'e inkılâb edeceği bir sırada; nasıl ki İsevîlik şahs-ı mânevîsi, vahy-i semâvî kılıcıyla o müthiş dinsizliğin şahs-ı mânevîsini öldürür; öyle de Hazreti İsa (*aleyhisselâm*), İsevîlik şahs-ı mânevîsini temsil ederek, dinsizliğin şahs-ı mânevîsini temsil eden deccalı öldürür. Yani, inkâr-ı ulûhiyet fikrini öldürecek.

Dördüncü Tabaka-yı Hayat: Şühedâ hayatıdır. Nass-ı Kur'ân'la şühedânın, ehl-i kubûrun fevkinde bir tabaka-yı hayatları vardır.²

Evet, şühedâ, hayat-ı dünyevîlerini tarîk-i hakta feda ettikleri için, Cenâb-ı Hak kemâl-i kereminden onlara hayat-ı dünyevîyeye benzer, fakat kedersiz, zahmetsiz bir hayatı âlem-i berzahta onlara ihsan eder. Onlar kendilerini ölmüş bilmiyorlar.. yalnız kendilerinin daha iyi bir âleme gittiklerini biliyorlar.. kemâl-i saadetle mütelevviz oluyorlar.. ölümdaki firak acılığını hissetmiyorlar. Ehl-i kubûrun çendan ruhları bâkidir, fakat kendilerini ölmüş biliyorlar. Berzahta aldıkları lezzet ve saadet, şühedânın lezzetine yetişmez.³

Nasıl ki, iki adam bir rüyada cennet gibi bir güzel saraya girerler. Birisi rüyada olduğunu bilir. Aldığı keyif ve lezzet pek noksandır. “Ben uyansam şu lezzet kaçacak.” diye düşünür. Diğer rüyada olduğunu bilmiyor. Hakikî lezzet ile hakikî saadete mazhar olur.

İşte, âlem-i berzahtaki emvât ve şühedânın hayat-ı berzahiyeden istifadeleri, öyle farklıdır. Hadsiz vâkıâtla ve rivâyâtla şühedânın bu tarz-ı hayata mazhariyetleri ve kendilerini sağ bildikleri sabit ve kat'îdir. Hatta, seyyidü's-şühedâ olan Hazreti Hamza (*radîyallâhu anhu*),⁴ mükerrer vâkıâtla kendine iltica

¹ Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *îmân* 242; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahih* 15/233.

² Bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/169.

³ Bkz.: Al-i İmrân sûresi, 3/157; Nisâ sûresi, 4/74.

⁴ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/151; *el-Mu'cemü'l-eusat* 4/238; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/219.

eden adamları muhafaza etmesi.. ve dünyevî işlerini görmesi ve gördürmesi gibi çok vâkıâtla, bu tabaka-yı hayat tenvir ve isbat edilmiş. Hatta –ben kendim– Ubeyd isminde bir yeğenim ve talebem vardı. Benim yanımda ve benim yerime şehid olduktan sonra, üç aylık mesafede esarete bulunduğum zaman, mahall-i defnini bilmediğim hâlde, bence bir rüya-yı sâdıkada, tah-te’l-arz bir menzil suretindeki kabrine girmişim. Onu şühedâ tabaka-yı hayatında gördüm. O, beni ölmüş biliyormuş. Benim için çok ağladığını söyledi. Kendisini hayatta biliyor; fakat Rus’un istilâsından çekindiği için, yer altında kendine güzel bir menzil yapmış. İşte, bu cüz’î rüya, bazı şerâit ve emârâtla, geçen hakikate, bana şuhûd derecesinde bir kanaat vermiştir.

Beşinci Tabaka-yı Hayat: Ehl-i kubûrun hayat-ı ruhanîleridir. Evet mevt, tebdil-i mekândır.. ıtlak-ı ruhtur.. vazifeden terhistir. İdam ve adem ve fenâ değildir. Hadsiz vâkıâtla ervah-ı evliyanın temessülleri.. ve ehl-i keşfe tezahürleri.. ve sâir ehl-i kubûrun yakazaten ve menâmen bizlerle münasebetleri.. ve vâkıa mutabık olarak bizlere ihbaratları gibi çok delâil, o tabaka-yı hayatı tenvir ve isbat eder. Zâten bekâ-yı ruha dair “Yirmi Dokuzuncu Söz” bu tabaka-yı hayatı delâil-i kat’iye ile isbat etmiştir.

İkinci Suâl

Furkân-ı Hakîm’de ¹ **الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا** gibi âyetlerde “Mevt dahi, hayat gibi mahlûktur, hem bir nimettir.” diye ifham ediliyor. Hâlbuki, zâhiren mevt; inhilâldir, ademdir, tefessühtür, hayatın sönmesidir, hâzimü’l-lezzâtı²; nasıl mahlûk ve nimet olabilir?

Elcevap: Birinci Suâl’in cevabının âhirinde denildiği gibi; mevt, vazife-i hayattan bir terhistir, bir paydostur, bir tebdil-i mekândır, bir tahvil-i vücuttur, hayat-ı bâkiyeye bir davettir, bir mebdedir, bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesidir. Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir ileler. Öyle de dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile, bir hikmet ve tedbir ileler. Çünkü en basit tabaka-yı hayat olan hayat-ı nebâtiyenin mevti, hayattan daha muntazam bir eser-i sanat olduğunu gösteriyor. Zira meyvelerin, çekirdeklerin, tohumların mevti; tefessüh ile çürümek ve dağılmakla görüldüğü hâlde, gayet muntazam bir muamele-i kimyeviye ve mizanlı bir imtizâcât-ı unsuriye

¹ “Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için, ölümü ve hayatı yaratan O’dur.” (Mülk sûresi, 67/2).

² Bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26, *zühd* 4; Nesâî, *cenâiz* 3; İbni Mâce, *zühd* 31; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/292.

ve hikmetli bir teşekkülât-ı zerreviyeden ibaret olan bir yoğurmaktır ki, bu görünmeyen intizamlı ve hikmetli ölümü, sümbülün hayatıyla tezahür ediyor. Demek çekirdeğin mevti, sümbülün mebde-i hayatıdır; belki ayn-ı hayatı hükmünde olduğu için şu ölüm dahi, hayat kadar mahlûk ve muntazamdır.

Hem zîhayat meyvelerin yahut hayvanların mide-i insaniyede ölümeleri, hayat-ı insaniyeye çıkmalarına menşe olduğundan “o mevt, onların hayatından daha muntazam ve mahlûk” denilir.

İşte, en ednâ tabaka-yı hayat olan hayat-ı nebâtiyenin mevti, böyle mahlûk, hikmetli ve intizamlı olsa; tabaka-yı hayatın en ulvîsi olan hayat-ı insaniyenin başına gelen mevt, elbette yer altına girmiş bir çekirdeğin hava âleminde bir ağaç olması gibi, yer altına giren bir insan da âlem-i berzahta elbette, bir hayat-ı bâkiye sümbülü verecektir.

Amma mevt, nimet olduğunun ciheti ise çok vücûhundan dört vechine işaret ederiz:

Birincisi: Ağırlaşmış olan vazife-i hayattan ve tekâlif-i hayatiyeden âzâd edip, yüzde doksan dokuz ahabına kavuşmak için, âlem-i berzahta bir visal kapısı olduğundan, en büyük bir nimettir.

İkincisi: Dar, sıkıntılı, dağdağalı, zelzeleli dünya zindanından çıkarıp; vüs’atlı, sürûrlü, ızdırapsız, bâki bir hayata mazhariyetle Mahbub-u Bâki’nin daire-i rahmetine girmektir.

Üçüncüsü: İhtiyarlık gibi şerâit-i hayatiyeyi ağırlaştıran birçok esbap vardır ki; mevti, hayatın pek fevkinde nimet olarak gösterir.

♦ Meselâ sana ızdırap veren pek ihtiyar olmuş peder ve vâlden ile beraber, ceddin cedleri, sefâlet-i hâllerıyla senin önünde şimdi bulunsaydı; hayat, ne kadar nikmet.. mevt, ne kadar nimet olduğunu bilecektin.

♦ Hem meselâ güzel çiçeklerin âşıkları olan güzel sineklerin, kışın şedâidi içinde hayatları ne kadar zahmet.. ve ölümeleri ne kadar rahmet olduğu anlaşılır.

Dördüncüsü: Nevm, nasıl ki bir rahat, bir rahmet, bir istirahatdir. Husûsan musibetzedeler, yaralılar, hastalar için. Öyle de nevmin büyük kardeşi olan mevt dahi, musibetzedelere ve intihara sevk eden belâlarla müptelâ olanlar için ayn-ı nimet ve rahmettir. Amma ehl-i dalâlet için –müteaddit Sözlere’de kat’î isbat edildiği gibi– mevt dahi hayat gibi nikmet içinde nikmet, azap içinde azaptır. O, bahisten hariçtir.

Üçüncü Suâl

Cehennem nerededir?

Elcevap: - قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ¹ ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبُ إِلَّا اللَّهُ² - Cehennemnin yeri, bazı rivâyâtla, “tahte’l-arz” denilmiştir.³ Başka yerlerde beyan ettiğimiz gibi; küre-i arz, hareket-i seneviyesiyle ileride mecma-ı haşır olacak bir meydana etrafında bir daire çiziyor. Cehennem ise arzın o medar-ı senevîsi altındadır demektir. Görünmemeleri ve hissedilmemeleri, perdeli ve nursuz ateş olduğu içindir.

Küre-i arzın seyahat ettiği mesafe-i azîmede pek çok mahlûkat var ki, nursuz oldukları için görünmezler. Kamer, nuru çekildikçe vücûdunu kaybettiği gibi; nursuz çok küreler, mahlûklar gözümüzün önünde olup göremiyoruz.

Cehennem ikidir. Biri suğrâ, biri kübrâdır. İleride suğrâ, kübrâya inkılâb edeceği ve çekirdeği hükmünde olduğu gibi, ileride ondan bir menzil olur. Cehennem-i suğrâ yerin altında, yani merkezindedir. Kürenin altı, merkezidir. İlmi tabakâtı’l-arzca mâlûmdur ki; ekseriya her otuz üç metre hafriyatta, bir derece-i hararet tezâyüd eder. Demek merkeze kadar nısf-ı kutr-u arz, altı bin kûsûr kilometre olduğundan, iki yüz bin derece-i harareti câmî, yani iki yüz defa ateş-i dünyevîden şedit ve rivâyet-i hadise muvafık bir ateş bulunuyor.⁴

Şu cehennem-i suğrâ, cehennem-i kübrâya ait çok vezâifi, dünyada ve âlem-i berzahta görmüş ve ehâdislerle işaret edilmiştir. Âlem-i âhirette, küre-i arz nasıl ki sekenesini medar-ı senevîsindeki meydan-ı haşre döker. Öyle de, içindeki cehennem-i suğrâyı dahi cehennem-i kübrâya emr-i ilâhî ile teslim eder.

Ehl-i İtîzâl’in bazı imamlarının “Cehennem sonradan halkedilecektir.” demeleri, hâl-i hazırda tamamıyla inbisat etmediğinden ve sekenelerine tam münasip bir tarzda inkişaf etmediğinden, galattır ve gabâvettir. *Hem perde-i gayb içindeki âlem-i âhirete ait menzilleri dünya gözümüzle görmek ve göstermek için, ya kâinatı küçültüp iki vilâyet derecesine getirmeli, veyahut*

¹ “De ki: “Bunu yalnız Allah bilir.” (Mülk sûresi, 67/26).

² Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

³ Bkz.: Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 3/55; el-Beyhakî, *Şuabü’l-îmân* 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/612.

⁴ Bkz.: Buhârî, *bed’ü’l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 180-187; Tirmizî, *salât* 5; Ebû Dâvûd, *salât* 5.

gözümüzü büyütüp yıldızlar gibi gözlerimiz olmalı ki yerlerini görüp tayin edelim. –**وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ**¹– Âhiret âlemine ait menziller, bu dünyevî gözümüzle görülmez. Fakat bazı rivâyâtın işârâtıyla, âhiretteki cehennem, bu dünyamızla münasebettardır. Yazın şiddet-i hararetine **مِنْ فَتْحِ جَهَنَّمَ**² denilmiştir.

Demek, bu dünyevî küçücük ve sönük akıl gözüyle o büyük cehennem görülmez. Fakat ism-i Hakîm'in nuruyla bakabiliriz, şöyle ki:

Arzın medar-ı senevîsi altında bulunan cehennem-i kübrâ, yerin merkezindeki cehennem-i suğrâyı güya tevkil ederek bazı vezâifini gördürmüş. Kadîr-i Zülcelâl'in mülkü pek çok geniştir. Hikmet-i ilâhiye nereyi göstermiş ise cehennem-i kübrâ oraya yerleşir.

Evet, bir Kadîr-i Zülcelâl ve emr-i kün feyekûn'e³ mâlik bir Hakîm-i Zülkemâl, gözümüzün önünde kemâl-i hikmet ve intizam ile kameri arza bağlamış.. azamet-i kudret ve intizam ile arzı güneşe rabtetmiş.. ve güneşi seyyârâtıyla beraber arzın sürat-i seneviyesine yakın bir sürat ile ve haşmet-i rubûbiyetiyle –bir ihtimale göre– şemsü's-şümûs tarafına bir hareket vermiş.. ve donanma elektrik lâmbaları gibi yıldızları, saltanat-ı rubûbiyetine nurânî şahidler yapmış.. onunla saltanat-ı rubûbiyetini ve azamet-i kudretini göstermiş bir Zât-ı Zülcelâl'in kemâl-i hikmetinden ve azamet-i kudretinden ve saltanat-ı rubûbiyetinden uzak değildir ki, cehennem-i kübrâyı elektrik lâmbalarının fabrikasının kazanı hükmüne getirip âhirete bakan semânın yıldızlarını onunla iş'al etsin, hararet ve kuvvet versin. Yani, âlem-i nur olan cennetten yıldızlara nur verip, cehennemden nâr ve hararet göndersin. Aynı hâlde o cehennemin bir kısmını ehl-i azaba mesken ve mahbes yapsın.

Hem bir Fâtır-ı Hakîm ki; dağ gibi koca bir ağacı, tırnak gibi bir çekirdekte saklar. Elbette, o Zât-ı Zülcelâl'in kudret ve hikmetinden uzak değildir ki; küre-i arzın kalbindeki cehennem-i suğrâ çekirdeğinde cehennem-i kübrâyı saklasın.

Elhâsıl: Cennet ve cehennem, şecere-i hilkatten ebed tarafına uzanıp eğilerek giden bir dalın iki meyvesidir. Meyvenin yeri ise, dalın müntehâsındadır.

¹ Gerçek bilgi Allah katındadır.

² “(Sıcaklığın şiddeti) cehennemin kaynayıp taşmasındandır.” (Bkz.: Buhârî, *mevâkitü's-salât* 9; Müslim, *mesâcid* 180-187).

³ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da olur.” (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

- Hem şu silsile-i kâinatın iki neticesidir. Neticelerin mahalleri, silsilenin iki tarafındadır. Süflîsi, sakîli aşağı tarafında; nurânisi, ulvîsi yukarı tarafındadır.
- Hem şu seyl-i şuûnâtın ve mahsûlât-ı mâneviye-i arziyenin iki mahzenidir. Mahzenin mekânı ise, mahsûlâtın nev'ine göre, fenası altında, iyisi üstündedir.
- Hem ebede karşı cereyan eden ve dalgalanan mevcudât-ı seyyâlenin iki havzıdır. Havzın yeri ise, seylin durduğu ve tecemmû ettiği yerdedir. Yani, habîsâtı ve müzahrafâtı esfelde, tayyibâtı ve sâfiyâtı âlâdadır.
- Hem lütuf ve kahrın, rahmet ve azametini iki tecelligâhıdır. Tecelligâhın yeri ise her yerde olabilir. Rahmân-ı Zülcemâl ve Kahrî-ı Zülcelâl nerede isterse tecelligâhını açar.

Amma cennet ve cehennem vücutları ise Onuncu ve Yirmi Sekizinci ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de gayet kat'î bir surette isbat edilmiştir. Şurada yalnız bu kadar deriz ki; meyvenin vücûdu, dal kadar.. ve neticenin, silsile kadar.. ve mahzenin, mahsûlât kadar.. ve havzın, ırmak kadar.. ve tecelligâhın, rahmet ve kahrın vücutları kadar kat'î ve yakîndir.

Dördüncü Suâl

Mahbublara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâb ettiği gibi, acaba ekser nâsta bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâb edebilir mi?

Elcevap: Evet dünyanın fâni yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, Bâki bir Mahbub arasa, dünyanın pek güzel ve âyine-i esmâ-yı ilâhiye ve mezraa-yı âhiret olan¹ iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayr-i meşrû mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. Fakat bir şart ile ki, kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, âfâka dalıp, umûmî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer boğulur. Meğer ki harika olarak bir dest-i inâyet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

¹ “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdül-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Meselâ şu güzel zînetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam aynası bulunsa, o vakit beş oda olur. Biri hakikî ve umûmî, dördü misalî ve hususî. Her birimiz kendi aynamız vâsıtasıyla, hususî odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak, kırmızı; yeşil boyasak, yeşil gösterir ve hâkezâ... Aynada tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umûmî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususî oda ile umûmî oda hakikatte birbirinin aynı iken, ahkâmda ayırdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam aynasıdır. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz, bir sayfadır. Hayatımız bir kalem.. onunla sahife-i a'mâlimize geçecek çok şeyler yazılıyor. Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki; dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zâil, fânî, kararsızdır; hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamız ayna olduğu ve temsil ettiği güzel nukûş-u esmâ-yı ilâhiyeye döner; ondan, cilve-i esmâya intikal eder.

Hem o hususî dünyamızın âhiret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derkedip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyatımızı, onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevâidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk, hakikî aşka inkılâb eder.

Yoksa ¹ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ¹ sırrına mazhar olup, nefsinin unutup, hayatın zevalini düşünmeyerek, hususî kararsız dünyasını, aynı umûmî dünya gibi sabit bilip, kendini lâyemût farzederek dünyaya sapsansa, şedit hissiyat ile ona sarılsa, onda boğulur gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır. Çünkü o muhabbetten yetimâne bir şefkat, me'yusâne bir rikkat tevellüd eder. Bütün zîhayatlara acır, hatta güzel ve zevale maruz bütün mahlûkata bir rikkat ve bir firkat hisseder, elinden bir şey gelmez, yeis-i mutlak içinde elem çeker.

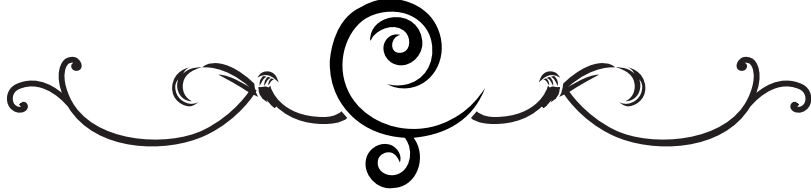
Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvî bir tiryak bulur ki; acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevalinde bir Zât-ı Bâki'nin bâki esmâsının dâimî cilvelerini temsil eden âyine-i ervahları bâki görür; şefkati, bir sürûra inkılâb eder. Hem zeval ve fenâyâ maruz bütün güzel

¹ “Sakin şunlar gibi olmayın ki onlar Allah'ı unuttukları için, Allah da onlara kendilerini unutturdu. İşte yoldan çıkanlar bunlardır.” (Haşir sûresi, 59/19).

mahlûkatın arkasında bir cemâl-i münezzeh ve hüsn-ü mukaddes ihsas eden bir nakş ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i dâimîyi görür. O zeval ve fenâyı tezyid-i hüsün ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i sanat için bir tazelen-dirmek şeklinde görüp, lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

¹ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

İkinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

O mezkûr ve mâlûm talebesinin hediyesine karşı cevaptan bir parçadır.

Sâlisin

Bana bir hediye gönderdin. Gayet ehemmiyetli bir kaidemi bozmak istersin. Ben demiyorum ki: “Kardeşim ve biraderzadem olan Abdülmecid ve Abdurrahmân’dan kabul etmediğim gibi senden de kabul etmem.” Çünkü sen onlardan daha ileri ve ruhuma daha yakın olduğundan, herkesin hediyesi reddedilse, seninki bir defaya mahsus olmak üzere reddedilmez. Fakat bu münasebetle o kaidemin sırrını söyleyeceğim, şöyle ki:

Eski Said minnet almazdı. Minnetin altına girmektense, ölümü tercih ederdi. Çok zahmet ve meşakkat çektiği hâlde, kaidesini bozmadı. Eski Said’in senin bu biçâre kardeşine irsiyet kalan şu hasleti ise, tezehhüd ve sun’î bir istiğnâ değil, belki dört-beş ciddî esbaba istinad eder.

Birincisi: Ehl-i dalâlet; ehl-i ilmi, ilmi vâsıta-yı cer etmekle itham ediyorlar. “İlmi ve dini kendilerine medar-ı maîşet yapıyorlar.” deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. *Bunları fiilen tekzip lâzımdır.*

İkincisi: Neşr-i hak için enbiyâyâ ittibâ etmekle mükellefiz. Kur’ân-ı Hakîm’de, *hakkı neşredenler* **إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ.. إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ** diyerek, *insanlardan istiğnâ göstermişler.* Sûre-i Yâsîn’de: **اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ**⁴ cümlesi, meselemiz hakkında çok mânidardır...

Üçüncüsü: Birinci Söz’de beyan edildiği gibi; *Allah nâmına vermek, Allah nâmına almak lâzımdır.* Hâlbuki ekseriya ya veren gafildir; kendi

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Benim mükâfatım ancak Allah’a aittir.” (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; ...)

⁴ “Sizden bir ücret istemeyen, sizden hiç menfaat beklemeyen, dosdoğru yolda yürüyen bu kimselere uyun.” (Yâsîn sûresi, 36/21).

nâmına verir, zımnî bir minnet eder. Ya alan gafildir; Mün'im-i Hakikî'ye ait şükrü, senâyı, zâhirî esbaba verir, hata eder.

Dördüncüsü: Tevekkül, kanaat ve iktisat öyle bir hazine ve bir servettir ki, hiçbir şey ile değişilmez. İnsanlardan ahz-ı mal edip o tükenmez hazine ve defineleri kapatmak istemem. Rezzâk-ı Zülcelâl'e yüz binler şükrediyorum ki, küçüklüğümden beri beni minnet ve zillet altına girmeye mecbur etmemiş. O'nun keremine istinâden, bakiyye-i ömrümü de o kaide ile geçirmesini rahmetinden niyaz ediyorum.

Beşincisi: Bir-iki senedir çok emâreler ve tecrübelerle kat'î kanaatim oldu ki; halkların malını, husûsan zenginlerin ve memurların hediyelerini almaya me'zun değilim. Bazıları bana dokunuyor.. belki dokunduruluyor, yedirilmiyor.. bazen bana zararlı bir surete çevriliyor. Demek gayrın malını almamaya mânen bir emirdir ve almaktan bir nehiydir.

Hem bende bir tevahhuş var; herkesi, her vakit kabul edemiyorum. Halkın hediyesini kabul etmek, onların hatırını sayıp, istemediğim vakitte onları kabul etmek lâzım geliyor.. o da hoşuma gitmiyor.

Hem tasannû ve temelluktan beni kurtaran bir parça kuru ekmek yemek ve yüz yamalı bir libas giymek, bana daha hoş geliyor. Gayrın en âlâ baklavasını yemek, en murassâ libasını giymek ve onların hatırını saymaya mecbur olmak, bana nâhoş geliyor.

Altıncısı: Ve istiğnâ sebebinin en mühimmi; mezhebimizce en müteber olan İbni Hacer diyor ki:

“Salâhat niyetiyle sana verilen bir şeyi, sâlih olmazsan kabul etmek haramdır.”¹

İşte, şu zamanın insanları hırs ve tamâ yüzünden küçük bir hediyesini pek pahalı satıyorlar. Benim gibi günahkâr bir bîcâreyi, sâlih veya veli tasavvur ederek, sonra bir ekmek veriyorlar.

Eğer –hâşâ– ben kendimi sâlih bilsem; o alâmet-i gururdur, salâhatin ademine delildir. Eğer kendimi sâlih bilmezsem, o malı kabul etmek câiz değildir. Hem âhirete müteveccih âmâle mukabil sadaka ve hediye almak, âhiretin bâki meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ Bkz.: İbni Hacer el-Heytemî, *Tuhfetü'l-muhtâc bi şerhi'l-Minhâc* 1/178.

² Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Üçüncü Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

O mâlûm talebesine gönderilen mektubun bir parçasıdır.

Hâmisen

Bir mektupta, buradaki hissiyâtıma hissedar olmak arzusunu yazmıştın. İşte binden birini işit:

Bir gece, yüz tabakalık irtifada, bir katran ağacının başındaki yuvada, semânın yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne baktım; Kur'ân-ı Hakîm'in³ **فَلَا أُفْسِمُ بِالْخُنَّسِ ۖ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ** kaseminde ulvî bir nur-u i'câz ve parlak bir sır-ı belâgat gördüm.

Evet, seyyar yıldızlara ve istitar ve intişarlarına işaret eden şu âyet, gayet âlî bir nakş-ı sanat ve âlî bir levha-yı ibret, nazar-ı temâşâya gösteriyor.

Evet şu seyyareler, kumandanları olan güneşin dairesinden çıkıyorlar, sabit yıldızlar dairesine girerek semâda yeni yeni nakışları ve sanatları gösteriyorlar. Bazen kendileri gibi parlak bir yıldız omuz omuza verir, güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Bazen küçük yıldız içine girip bir kumandan suretini gösteriyorlar. Hususiyle bu mevsimde, akşamdan sonra ufukta Zühre Yıldızı ve fecirden evvel diğer parlak bir arkadaşı, gayet şirin ve güzel bir vaziyet gösteriyorlar. Sonra vazife-i teftişiyelerini ve nakş-ı sanatta mekiklik hizmetini ifâdan sonra yine dönüp sultanları olan güneşin şâşaalı dairesine girip gizleniyorlar.

Şimdi şu “hunnes, künnes” tâbir edilen seyyarelerle şu zeminimizi kâinat fezâsında birer gemi, birer tayyare suretinde kemâl-i intizamla döndüren ve seyr u seyahat ettiren Zât'ın haşmet-i rubûbiyetini ve şâşaa-yı saltanat-ı ulûhiyetini güneş gibi parlaklığıyla gösteriyorlar.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Hayır, hayır! Yemin ederim gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere.” (Tekvir sûresi, 81/15-16).

Bak bir saltanatın haşmetine ki; gemileri ve tayyareleri içinde öyleleri var ki, bin defa küre-i arz kadar bir cesamette ve bir saniyede sekiz saat mesafeyi kateden sürattedir. İşte, böyle bir Sultan'a ubûdiyet ve imanla intisap etmek ve şu dünyada O'na misafir olmak ne kadar âlî bir saadet, ne derece büyük bir şeref olduğunu kıyas et.

Sonra kamere baktım. ¹ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ¹ âyetinin gayet parlak bir nur-u i'câzı ifade ettiğini gördüm. Evet kamerin takdiri ve tedviri ve tedbir ve tenviri ve zemine ve güneşe karşı gayet dakik bir hesaplama vaziyetleri, o kadar hayret-fezâ, o derece harikadır ki, “Onu öyle tanımlayan ve takdir eden bir Kadîr’e hiçbir şey ağır gelmez. Onu öyle yapan, her şeyi yapabilir.” fikrini, temâşâ eden her bir zîşuura ders verir.

Hem öyle bir tarzda güneşi takip ediyor ki; bir saniye kadar yolunu şaşırmıyor, zerre kadar vazifesinden geri kalmıyor. Dikkatle bakana, ² سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي ضَنْعِهِ الْعُقُولُ² dedirtiyor. Hususan mayısın âhîrinde olduğu gibi, bazı vakitte ince hilâl şeklinde Süreyya menziline girdiği vakit, hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı suretini ve Süreyya, bir salkım suretini gösterdiğinden; o yeşil semâ perdesi arkasında, hayale nurâni büyük bir ağacın vücûdunu tahayyül ettirir. Güya o ağaçtan bir dalının bir sivri ucu, o perdeyi delmiş, bir salkımıyla beraber başını çıkarmış, Süreyya ve hilâl olmuş ve sâir yıldızlar da o gaybî ağacın meyveleri olduğunu hayale telkin eder. İşte, ³ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ³ teşbihinin letâfetini, belâgatını gör.

Sonra ⁴ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا⁴ âyeti hatırıma geldi ki; zemin musahhar bir sefine, bir merkûb olduğunu işaret ediyor. O ışıretten kendimi fezâ-yı kâinatta süratle seyahat eden pek büyük bir geminin yüksek bir mevkiinde gördüm. At ve gemi gibi bir merkûba binildiği zaman kırâatı sünnet olan ⁵ 6 سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ⁵ âyetini okudum.

¹ “Ay için de birtakım safhalar, duraklar tâyin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir.” (Yâsîn sûresi, 36/39)

² Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir! (Bkz.: en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.292; Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü'l-belâğa* s.428)

³ “Eski hurma salkımının kuru, sarı, kavisli hâli gibi.” (Yâsîn sûresi, 36/39).

⁴ “Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O’dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın.” (Mülk sûresi, 67/15)

⁵ Bkz.: Müslim, *hac* 425; Tirmizî, *deavât* 46; Ebû Dâvûd, *cihâd* 74.

⁶ “Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lutfetmeydi biz buna güç yetiremezdik.” (Zuhuruf sûresi, 43/13).

Hem gördüm ki; küre-i arz şu hareketle, sinema levhalarını gösteren bir makine vaziyetini aldı.. bütün semâvâtı harekete getirdi.. bütün yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başladı. Öyle şirin ve yüksek manzaraları gösterdi ki, ehl-i fikri mest ü hayran eder. “Fesühânallah!” dedim; ne kadar az bir masrafla, ne kadar çok ve büyük ve garip ve acîb, âlî ve gâlî işler görülüyor. Bu noktadan *iki nükte-i imaniye* hatıra geldi:

Birincisi: Birkaç gün evvel bir misafirim bana suâl etti. O şüpheli suâlin esası şudur: “Cennet ve cehennem pek çok uzaktırlar. Haydi ehl-i cennet, lütf-u ilâhî ile berk ve burak gibi uçarak haşirden geçerler, cennete giderler.¹ Fakat ehl-i cehennem, sakıl cisimleri ve büyük ve ağır günahların yükleri altında nasıl gidecekler? Hangi vâsita ile?”

İşte hatıra gelen şudur: Nasıl ki meselâ bütün milletler, Amerika’da umûmî bir kongreye davet edilse, her millet büyük gemisine biner, oraya gider. Öyle de, bahr-i muhit-i kâinatta, bir senede yirmi beş bin senelik uzun bir seyahate alışan küre-i arz; ahalisini alır, gider mahşer meydanına boşaltır.

Hem her otuz üç metrede bir derece-i hararet tezâyüd ettiği delâletiyle, merkez-i arzda bulunan cehennem ateşinin –hadisçe beyan olunan– derece-i hararetine muvafık iki yüz bin derece-i harareti taşıyan ve –hadisin rivâyâtına göre– dünyada ve berzahta büyük cehennemın bazı vazifelerini gören ateşini² cehenneme döker, sonra emr-i ilâhî ile daha güzel ve bâki bir surete tebeddül eder, âhiret âleminden bir menzil olur.

Hatıra gelen ikinci nükte: Sâni-i Kadîr, Fâtır-ı Hakîm, Vâhid-i Ehad kemâl-i kudretini ve cemâl-i hikmetini ve delil-i vahdetini göstermek için, pek az bir şeyle çok işleri görmek; pek küçük bir şeyle, pek büyük vazifeleri gör-dürmeyi âdet etmiştir. Bazı Sözlere’de demiştim ki; *eğer bütün eşya birtek zâta isnad edilse vücûb derecesinde bir sühûlet, bir kolaylık peydâ eder. Eğer, eşya müteaddit sâni’lere, esbaplara isnad edilse imtinâ derecesinde bir suûbet, bir müşkülât ortaya düşer.* Çünkü bir zabıt gibi veya usta gibi birtek zât, kesretli efrada ve kesretli taşlara bir fiil ile, bir hareket ile ve sühûletle bir vaziyet verip bir netice hâsıl eder ki; eğer o vaziyeti alması ve o

¹ Bu hakikate Kur’ân-ı Kerîm iki âyetiyle işaret eder: “Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O’na yükselir.” (Secde sûresi, 32/5); “Melekler ve Rûh, O’nun Arş’ına miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler.” (Meâric sûresi, 70/4).

² Cehennem ateşinin sıcaklığını bildiren hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *bed’ü’l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 180-187; Tirmizî, *salât* 5; Ebû Dâvûd, *salât* 5.

neticeyi istihsal etmesi, o ordudaki efrada ve o direksiz kubbedeki taşlara havale edilse pek çok fiillerle, pek çok müşkülâtla, pek çok karışıklıklarla ancak yapılabilir.

İşte, şu kâinattaki raks u deveran, seyr u cevelân ve temâşâ-yı tesbihfeşân ve fusûl-ü erbaa ve gece-gündüzdeki seyeran gibi ef'âl, eğer vahdete verilse birtek zât, birtek emirle, birtek küreyi tahrik ile mevsimlerin değişmesindeki acâib-i sanatı.. ve gece gündüzün deveranındaki garâib-i hikmeti.. ve yıldızların ve şems ve kamerin sûrî hareketlerinde şirin temâşâ levhalarını göstermek gibi o âlî vaziyetleri ve gâlî neticeleri istihsal eder. Çünkü umum mevcudât ordusu O'nundur.¹ İstese arz gibi bir neferi, umum yıldızlara kumandan tayin eder.. koca güneşi, ahalisine ısıtıcı ve ışık verici bir lâmba.. ve elvâh-ı nukûş-u kudret olan fusûl-ü erbaayı da bir mekik.. ve sahâif-i kitâbet-i hikmet olan gece gündüzü de bir yay yapar. Her bir gününe, ayrı bir şekilde bir kameri göstererek, evkatın hesabı için takvimcilik yaptırır.. ve yıldızların kendilerine, raksa gelen ve cezbeden, rakeden melâikenin ellerinde süslü ve şirin, parlak, nâzenin misbahlar suretini vermek gibi, arza ait çok hikmetlerini gösterir. Eğer bu vaziyetler, umum mevcudâta hükmü ve nizamı ve kanunu ve tedbiri müteveccih olan bir zâttan istenilmezse o vakit umum güneşler, yıldızlar, hakikî hareket ile ve hadsiz bir süratle, hadsiz bir mesafeyi her gün kat-etmeleri lâzım gelir.

İşte, vahdette nihâyetsiz sühûlet ve kesrette nihâyetsiz suûbet bulunduğundandır ki; ehl-i sanat ve ticaret, kesrete bir vahdet verir, tâ sühûlet ve kolaylık olsun, yani şirketler teşkil ederler.

Elhâsıl: *Dalâlet yolunda nihâyetsiz müşkülât var, hidayet ve vahdet yolunda nihâyetsiz sühûlet var.*

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ Bkz.: "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih sûresi, 48/4, 7).

² Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Dördüncü Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
سَلَامُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلَى إِخْوَانِكُمْ لَا سَيِّمًا³ ... الخ

Aziz kardeşlerim,

Ben şimdi Çam Dağı'nda, yüksek bir tepede, büyük bir çam ağacının tepesinde bir menzilde bulunuyorum. İnsten tevahhuş ve vuhûşa ünsiyet ettim. İnsanlarla sohbet arzu ettiğim vakit, hayalen sizleri yanımda bulur, bir hasbihal ederim, sizinle müteselli olurum. Bir mâni olmazsa, bir-iki ay burada yalnız kalmak arzusundayım. Barla'ya dönsem, arzunuz veçhile sizden ziyade müştâk olduğum şifâhî bir musahabe çaresini arayacağız.

Şimdi bu çam ağacında hatıra gelen iki-üç hatırayı yazıyorum:

Birincisi

Bir parça mahrem bir sırdır, fakat senden sır saklanmaz, şöyle ki:

Ehl-i hakikatin bir kısmı, nasıl ki ism-i Vedûd'a mazhardırlar ve âzamî bir mertebede o ismin cilveleriyle, mevcudâtın pencereleriyle Vâcibü'l-vücûd'a bakıyorlar; öyle de şu hiç-ender hiç olan kardeşinize yalnız hizmet-i Kur'ân'a istihdamı hengâmında ve o hazine-i bînihâyenin dellâlı olduğu bir vakitte, ism-i Rahîm ve ism-i Hakîm mazhariyetine medar bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler, o mazhariyetin cilveleridir. İnşaallah, o Sözler,

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا⁴ sırrına mazhardırlar.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi, size ve kardeşlerinize olsun. Hâssaten...

⁴ "Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269).

İkincisi

Tarîk-i Nakşî hakkında denilen:

“Der tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:
Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk.”

olan fıkra-yı rânâ birden hatıra geldi. O hâtıra ile beraber, birden şu fıkra tulû etti:

“Der tarîk-i acz-mendî, lâzım âmed çâr çiz;
Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak, ey aziz!”

Sonra senin yazdığın: “Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine... ilâ âhir...” olan rengin ve zengin şiir hatırıma geldi. O şiir ile semânın yüzündeki yıldızlara baktım. “Keşke şâir olsaydım, bunu tekmil etseydim!” dedim. Hâlbuki şiir ve nazma istidadım yokken yine başladım, fakat nazım ve şiir yapamadım; nasıl hutûr etti ise, öyle yazdım. Benim vârisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzim et. İşte birden hatıra gelen şu:

Dinle de yıldızları, şu hutbe-i şirinine,
Nâme-i nurunu hikmet, bak ne takrir eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl’in haşmet-i sultanına,
Birer burhan-ı nur-efşânız, vücûd-u Sâni’a
Hem vahdete, hem kudrete şahidleriz biz!..

Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nâzenin mucizâtı çün melek seyranına.
Şu semânın arza bakan, cennete dikkat eden,
Binler müdakkik gözleriz biz!..^{1(Hâşiye)}

Tûba-yı hilkatten semâvât şikkına,
Hep kehkeşân ağsânına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl’in dest-i hikmetiyle takılmış,
Pek güzel meyveleriz biz!..

¹ (Hâşiye) Yani, cennet çiçeklerinin fidanlık ve mezraacı olan zeminin yüzünde hadsiz mucizât-ı kudret teşhir edildiğinden semâvât âlemindeki melâikeler o mucizâtı ve o harikaları temâşa ettikleri gibi; ecrâm-ı semâviyenin gözleri hükmünde olan yıldızlar dahi, güya melâikeler gibi zemin yüzündeki nâzenin masnûâtı gördükçe cennet âlemine bakıyorlar ve o muvakkat harikaları bâki bir surette cennette dahi temâşa ediyorlar gibi bir zemine, bir cennete bakıyorlar. Yani, o iki âleme nezâretleri var demektir.

Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,
Birer hâne-i devvâr, birer ulvî âşiyâne,
Birer misbah-ı nevvâr, birer gemi-i cebbâr,
Birer tayyâreleriz biz!..

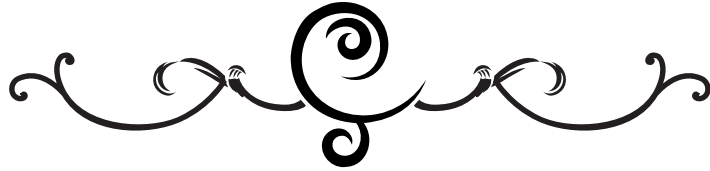
Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
Birer mucize-i kudret, birer harika-yı sanat-ı hâlıkâne,
Birer nâdire-i hikmet, birer dâhiye-i hilkat,
Birer nur âlemiyiz biz!..

Böyle yüz bin dil ile yüz bin burhan gösteririz,
İşittiririz insan olan insana!..
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen âyetleriz biz!..

Sikkemiz bir, turramız bir,
Rabbimize musahharız;
Müsebbihiz, zikrederiz abîdâne.
Kehkeşânın halka-yı kübrâsına mensup birer meczuplarız biz!..

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

¹ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Beşinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Silsile-i nakşînin kahramanı ve bir güneşi olan İmam Rabbânî (radiyallâhu anhu) Mektubat'ında demiş ki:

♦ “Hakâik-i imaniyeden bir meselenin inkişafını, binler ezvak ve mevâcid ve keramâta tercih ederim.”³

Hem demiş ki:

♦ “Bütün tarîklerin nokta-yı müntehâsı, hakâik-i imaniyenin vuzuh ve inkişafıdır.”⁴

Hem demiş ki:

♦ “Velâyet üç kısımdır: Biri, velâyet-i suğrâ ki meşhur velâyettir.. biri, velâyet-i vustâ.. biri, velâyet-i kübrâdır. Velâyet-i kübrâ ise; veraset-i nübüvvet yoluyla, tasavvuf berzahına girmeden, doğrudan doğruya hakikate yol açmaktır.”⁵

Hem demiş ki:

♦ “Tarîk-i Nakşî’de iki kanat ile sülûk edilir. Yani, hakâik-i imaniyeye sağlam bir surette itikat etmek ve ferâiz-i diniyeyi imtisal etmekle olur. Bu iki cenâhta kusur varsa, o yolda gidilmez.”⁶

Öyle ise tarîk-i Nakşî’nin üç perdesi var:

Birisi ve en birincisi ve en büyüğü: Doğrudan doğruya hakâik-i imaniyeye hizmettir ki, İmam Rabbânî de (radiyallâhu anhu) âhîrzamanında ona sülûk etmiştir.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup).

⁴ Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup).

⁵ Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/240 (260, 272, 302. Mektuplar).

⁶ Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/87 (75. Mektup), 1/98 (91. Mektup), 1/99 (94. Mektup).

İkincisi: Ferâiz-i diniyeye ve sünnet-i seniyyeye tarîkat perdesi altında hizmettir.

Üçüncüsü: Tasavvuf yoluyla emrâz-ı kalbiyenin izâlesine çalışmak, kalb ayağıyla sülûk etmektir.

Birincisi farz, ikincisi vâcib, bu üçüncüsü ise sünnet hükmündedir.

Madem hakikat böyledir; ben tahmin ediyorum ki, eğer Şeyh Abdülkadir Geylânî (radîyallâhu anhî) ve Şah-ı Nakşibend (radîyallâhu anhî) ve İmam Rabbânî (radîyallâhu anhî) gibi zâtlar bu zamanda olsaydılar, bütün himmetlerini, hakâik-i imaniyenin ve akâid-i İslâmiye'nin takviyesine sarfedeceklerdi. Çünkü saadet-i ebediyenin medarı onlardır. Onlarda kusur edilse, şekâvet-i ebediyeye sebebiyet verir. İmansız cennete gidemez, fakat tasavvuf-suz cennete giden pek çoktur. Ekmeksiz insan yaşayamaz, fakat meyve-siz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, hakâik-i İslâmiye gıdadır. Eskiden kırk günden tut, tâ kırk seneye kadar bir seyr u sülûk ile bazı hakâik-i imaniyeye ancak çıkılabilirdi. Şimdi ise Cenâb-ı Hak'ın rahmetiyle, kırk dakika-da o hakâike çıkılacak bir yol bulunsa o yola karşı lâkayt kalmak, elbette kâr-ı akıl değil...

İşte, otuz üç adet Sözler, böyle Kur'ânî bir yolu açtığını dikkatle okuyanlar hükmediyorlar. Madem hakikat budur; esrar-ı Kur'âniye'ye ait yazılan Sözler, şu zamanın yaralarına en münasip bir ilâç, bir merhem.. ve zulümâtın tehâcümâtına maruz heyet-i İslâmiye'ye en nâfi bir nur.. ve dalâlet vadilerinde hayrete düşenler için en doğru bir rehber olduğu itikadındayım.

Bilirsiniz ki; eğer dalâlet, cehaletten gelse izâlesi kolaydır. Fakat dalâlet, fenden ve ilimden gelse izâlesi müşküldür. Eski zamanda ikinci kısım, binde bir bulunuyordu. Bulunanlardan ancak binden biri, irşad ile yola gelebilirdi. Çünkü öyleler, kendilerini beğeniyorlar; hem bilmiyorlar, hem kendilerini bilir zann ediyorlar. Cenâb-ı Hak, şu zamanda i'câz-ı

Kur'ân'ın mânevî lemeâtından olan mâlûm Sözler'i, şu dalâlet zındı-kasına bir tiryak hâsiyetini vermiş tasavvurundayım.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

¹ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Altıncı Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
سَلَامُ اللَّهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْمَا وَعَلَى إِخْوَانِكُمَا مَا دَامَ الْمَلَوَانِ
وَتَعَاقَبَ الْعُصْرَانِ وَمَا دَارَ الْقَمَرَانِ وَاسْتَقْبَلَ الْفَرْقَدَانِ³

Gayretli kardeşlerim, hamiyetli arkadaşlarım ve dünya denilen diyâr-ı gurbette medar-ı tesellilerim,

Madem Cenâb-ı Hak sizleri, fikrime ihsan ettiği manalara hissedar etmiştir. Elbette hissiyâtıma da hissedar olmak hakkınızdır. Sizleri ziyade müteessir etmemek için, gurbetimdeki firkatimin ziyade elîm kısmını tayyedip, bir kısmını sizlere hikâye edeceğim, şöyle ki:

Şu iki-üç aydır pek yalnız kaldım. Bazen on beş-yirmi günde bir defa misafir yanımda bulunur. Sâir vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır, dağcılar yakınımda yok, dağıldılar...

İşte gece vakti, garîbâne, şu dağlarda sessiz, sadâsız, yalnız ağaçların ha-zînâne hemhemeleri içinde kendimi birbiri içinde beş muhtelif renkli gurbetlerde gördüm:

Birincisi: İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akâribimden yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berza-ha gittiklerinden neşet eden hazin bir gurbeti hissettim.

• İşte, şu gurbet içinde ayrı diğer bir daire-i gurbet açıldı; o da geçen bahar gibi alâkadar olduğum ekser mevcudât, beni bırakıp gittiklerinden hâsıl olan firkatli bir gurbeti hissettim.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri, gece ve gündüz devam ettikçe, sabah ve akşam geldikçe, ay ve güneş döndükçe, ferkadân denilen iki yıldız doğdukça ikinize ve kardeşlerinize olsun.

• Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki; vatanımdan ve akâribimden ayrı düşüp, yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim.

• Ve şu gurbet içinde gecenin ve dağların garîbâne vaziyeti bana rikkatli bir gurbeti daha hissettirdi.

• Ve şu gurbetten dahi, şu fânî misafirhâneden ebedü'l-âbâd tarafına harekete âmâde olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm.

Birden “Fesübhânallah!” dedim, bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır diye düşündüm, kalbim feryad ile dedi:

Yâ Rab! Garîbem, bîkesem, zaîfem, nâtüvânem, alîlem, âcizem, ihtiyarem;

*Bî-ihtiyârem, el-amân-gûyem, afv-cûyem, medet-hâhem zidergâhet İlâhî!*¹

Birden nur-u iman, feyz-i Kur’ân, lütf-u Rahmân imdadıma yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş nurânî ünsiyet dairelerine çevirdiler.

Lisanım, ² *حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ* söyledi.

Kalbim, *فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ*³ âyetini okudu.

Aklım dahi ızdırabından ve dehşetinden feryâd eden nefsime hitaben dedi:

Bırak bîçâre feryâdı, belâdan kıl tevekkül.
Zira feryâd; belâ-ender, hatâ-ender belâdır bil!

Belâ vereni buldunsa eğer;
Safâ-ender, vefâ-ender, atâ-ender belâdır bil!

Madem öyle, bırak şekvâyı, şükret!
Çün belâbil, demâ keyfinden güler hep gül-mül.

¹ Allah’ım! Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, hastayım, âcizim, yaşlıyım, ihtiyarım elimde değil, aman diliyorum, af istiyorum, yardım diliyorum, senin dergahından Allah’ım!

² “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

³ “(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ sende ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O’na dayandım, O’na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş’ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözeteneğidir).” (Tevbe sûresi, 9/129)

Ger bulmazsan bütün dünya;
 Cefâ-ender, fenâ-ender, hebâ-ender belâdır bil!
 Cihan dolu belâ başında varken,
 Ne bağırırsın küçücük bir belâdan, gel tevekkül kıl!
 Tevekkül ile belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün;
 O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Hem üstadlarımdan Mevlânâ Celâleddin'in nefsine dediği gibi dedim:

أُؤْكَفْتُ الْاِسْتِ وَ تُؤْكَفْتِي بَلَى شُكْرِي بَلَى چَيْسَتْ كَشِيدَنْ بَلَا
 سِرِّ بَلَا چَيْسَتْ كِه، يَغْنِي مَنْم حَلَقَه زَنْ دَرْ كِه فَقَرُو فَنَا¹

O vakit nefsim dahi: “Evet, evet... Acz ve tevekkül ile, fakr ve iltica ile nur kapısı açılır, zulmetler dağılır.”² *“الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ”* dedi. Meşhur Hikem-i Atâiyye'nin şu fıkrası:

مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَهُ وَمَاذَا فَقَدَ مَنْ وَجَدَهُ³

Yani: “Cenâb-ı Hakk'ı bulan, neyi kaybeder? Ve O'nu kaybeden, neyi kazanır?”

Yani: “O'nu bulan her şeyi bulur; O'nu bulmayan hiçbir şey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur.” Ne derece âlî bir hakikat olduğunu gördüm ve *طَوْبَى لِلْغُرَبَاءِ*⁴ hadisinin sırrını anladım, şükrettim.

İşte kardeşlerim! Karanlıkları bu gurbetler, çendan nur-u imanla nurlandılar, fakat yine bende bir derece hükümlerini icra ettiler ve şöyle bir düşüncüyü verdiler: “Madem ben garîbim ve gurbetteyim ve gurbete gideceğim. Acaba şu misafirhânedeki vazifem bitmiş midir? Tâ ki sizleri ve Sözler'i tevkil etsem ve bütün bütün alâkamı kessem...” fikri hatırıma geldi. Onun için sizden sormuştum ki; “Acaba yazılan Sözler kâfi midir, noksanı var mı? Yani, vazifem bitmiş midir? Tâ ki rahat-ı kalble kendimi nurlu, zevkli, hakikî bir gurbete atıp, dünyayı unutup, Mevlânâ Celâleddin'in dediği gibi

¹ “O ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ dedi. Ve sen ‘belâ’ (evet Rabbimizsin) dedin. Belâ demenin şükürü nedir? Belâ çekmektir. Belâ çekmenin sırrı nedir? ‘Fakr u fenâ dergâhının (kapısının) halkasına vuran benim’ demektir.” (Bkz.: *Divân-ı Kebîr* s.157 *Gazel* 251).

² İman ve İslâm nûrundan dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.

³ Bkz.: eş-Şümrûbî, *Şerhu Hikemi'l-Atâiyye* s.208.

⁴ “Gariplere müjdeler olsun.” (Bkz.: Müslim, *îmân* 232; Tirmizî, *îmân*, 13; İbni Mâce, *fiten* 15).

دَانِي سَمَاعِ چِه بُودِ بِي خُودِ شُدَنُ زِهَسْتِي
أَنْدَرُ فَنَائِي مُطْلَقُ ذَوْقِ بَقَا چَشِيدَنُ¹

deyip, ulvî bir gurbeti arayabilir miyim?” diye sizi o suâller ile tasdî etmiştim.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ Semâ'in ne olduğunu bilir misin? Varlık âleminde geçip, mutlak fenâ (makam) içinde bekâ zevkini tatmaktır.

² Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yedinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا³

Aziz kardeşlerim,

Bana söylemek üzere Şamlı Hâfız'a iki şey demişsiniz:

Birincisi: “Hazreti Peygamber’in (aleyhissalâtü vesselâm) Zeyneb’i tezevvücünü, eski zaman münafıkları gibi yeni zamanın ehl-i dalâleti dahi medar-ı tenkit buluyorlar; nefsânî, şehvânî telâkki ediyorlar.” diyorsunuz.

İlcevap: Yüz bin defa hâşâ ve kellâ! O dâmen-i muallâya şöyle pest şübehâtın eli yetişmez. Evet, on beş yaşından kırk yaşına kadar, hararet-i garîziyenin galeyânı hengâmında.. ve hevesât-ı nefsâniyenin iltihabı zamanında.. dost ve düşmanın ittifakıyla kemâl-i iffet ve tamam-ı ismet ile Haticetü’l-Kübrâ (radiyallâhu anhâ) gibi ihtiyarca birtek kadın ile iktifâ ve kanaat eden bir zâtın, kırktan sonra yani hararet-i garîziye tevakkufu hengâmında.. ve hevesât-ı nefsâniyenin sükûneti zamanında kesret-i izdivaç ve tezevvücatı, bizzarure ve bilbedâhe nefsânî olmadığını ve başka ehemmiyetli hikmetlere müstenid olduğunu, zerre kadar insafı olana isbat eder bir hüccettir.

O hikmetlerden birisi şudur ki: Zât-ı risaletin akvâli gibi, ef’âl ve ahvâli ve etvar ve harekâtı dahi menâbi-i din ve şeriattır.. ve ahkâmın me’hazleridir. Şikk-ı zâhîrîsine sahabeler hamele oldukları gibi, hususî daire-sindeki mahfî ahvâlâtından tezahür eden esrar-ı din ve ahkâm-ı şeriatin hameleleri ve râvileri de ezvâc-ı tâhirattır ve bilfiil o vazifeyi îfâ etmişlerdir. Esrar ve ahkâm-ı dinin hemen yarısı, belki onlardan geliyor. Demek bu azîm vazifeye birçok ve meşrepçe muhtelif ezvâc-ı tâhirat lâzımdır.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Gelelim Hazreti Zeyneb'in tezevvücüne: Yirmi Beşinci Söz'ün Birinci Şûlesi'nin Üçüncü Şuâi'nin misallerinden olan مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ¹ âyetine dair şöyle yazılmış ki; insanların tabakâtına göre birtek âyet, müteaddit vücûhlarla her bir tabakanın fehmine göre bir mana ifade ediyor.

Bir tabakanın şu âyetten hisse-i fehmi şudur ki: Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) hizmetkârı veya "oğlum" hitabına mazhar olan Zeyd, (radıyallâhu anhu) rivâyet-i sahîha² ile itirafına binâen, izzetli zevcesini kendine mânen küfüv bulmadığı için tatlik etmiş. Yani Hazreti Zeyneb, başka yüksek bir ahlâkta yaratılmış ve bir peygambere zevce olacak fıtratta olduğunu Zeyd, ferasetle hissetmiş ve kendisini ona zevce olacak fıtratta kendine küfüv bulmadığından, mânevî imtizaçsızlığa sebebiyet verdiği için tatlik etmiştir. Allah'ın emriyle Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) almış, yani زَوْجَانَكُمَا³ 'nın işaretiyle o nikâh, bir akd-i semâvî olduğuna delâletiyle hârikulâde.. ve örf ve muamelât-ı zâhiriye fevkinde, sırf kaderin hükmüyledir ki; Resûl-i Ekrem, (aleyhissalâtü vesselâm) o hükm-ü kadere inkıyad göstermiştir ve mecbur olmuştur.⁴ Nefis arzusuyla değildir.

Şu kader hükmünün de ehemmiyetli bir hükm-ü şer'î ve mühim bir hikmet-i âmmeyi ve şümûllü bir maslahat-ı umumiyeyi tazammun eden لَكِنِّي لَا يَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ⁵ âyet-i kerîmesinin işaretleriyle büyüklerin küçüklere "oğlum" demeleri, zihar meseleleri gibi –yani karısına "anam gibisin" dese haram olduğu gibi– değildir ki, ahkâm onunla değişsin. Hem büyüklerin raiyetlerine ve peygamberlerin ümmetlerine pederâne⁶ nazır ve hitapları, vazife-i risalet itibarıyladır; şahsiyet-i insaniye itibarıyla değildir ki, onlardan zevce almak uygun düşmesin.

¹ "Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lâkin Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzâb sûresi, 33/40).

² Bkz.: Buhârî, *tevhid* 22; Tirmizî, *tefsîru sûre* (33) 15.

³ "Biz onu sana nikâhladık." (Ahzâb sûresi, 33/37).

⁴ Hz. Âişe Validemiz "Allah Resûlü vahiyden bir şey gizleyecek olsaydı bu âyeti gizlerdi." sözüyle Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu husustaki inkıyad ve mecburiyetine işarette bulunmuştur. Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/41.

⁵ "... ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın." (Ahzâb sûresi, 33/37).

⁶ Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetine şefkatli bir baba gibi olduğunu ifade eden rivayet için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 3/59.

İkinci bir tabakanın hisse-i fehmi şudur ki: Bir büyük âmir, raiyetine pederâne bir şefkat ile bakar. Eğer o âmir, zâhirî ve bâtinî bir padişah-ı ruhanî olsa merhameti, pederin yüz defa şefkatinden ileri gittiği için, raiyetinin efradı, onun hakikî evlâdı gibi, ona peder nazarıyla bakarlar. Peder nazarı ise zevce nazarına inkılâb edemediğinden ve kız nazarı da zevce nazarına kolayca değişmediğinden, efkâr-ı âmmede peygamberin müminlerin kızlarını alması şu sırra uygun gelmediği için; Kur'ân, o vehmi def' maksadıyla der: "Peygamber, rahmet-i ilâhiye hesabıyla size şefkat eder, pederâne muamele eder.. ve risalet nâmına siz, O'nun evlâdı gibisiniz. Fakat, şahsiyet-i insaniye itibarıyla pederiniz değildir ki, sizden zevce alması münasip düşmesin.. ve sizlere "oğlum" dese, ahkâm-ı şeriat itibarıyla siz O'nun evlâdı olamazsınız!"

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

¹ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Sekizinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

’e girdiklerinin ve her mübarek şeyin başında zikredilmelerinin çok hikmetleri var. Onların beyanını başka vakte tâlikan, şimdilik kendime ait bir hissimi söyleyeceğim:

Kardeşim, ben **الرَّحْمَنُ** , **الرَّحِيمُ** isimlerini öyle bir nur-u âzam görüyorum ki, bütün kâinatı ihata eder.. ve her ruhun bütün hâcât-ı ebediyesini tatmin edecek.. ve hadsiz düşmanlarından emin edecek, nurlu ve kuvvetli görünüyorlar. *Bu iki nur-u âzam olan isimlere yetişmek için en mühim bulduğum vesile; fakr ile şükr, acz ile şefkattir. Yani, ubûdiyet ve iftikardır.* Şu mesele münasebetiyle hatıra gelen ve muhakkikîne, hatta bir üstadım olan İmam Rabbânî’ye muhalif olarak diyorum ki:

Hazreti Yakub’un (*aleyhisselâm*) Yusuf (*aleyhisselâm*)’a karşı şedit ve parlak hissiyâtı, muhabbet ve aşk değildir; belki şefkattir. Çünkü şefkat, aşk ve muhabbetten çok keskin ve parlak ve ulvî ve nezihtir ve makam-ı nübüvvete lâayıktır. Fakat, muhabbet ve aşk, mecazî mahbublara ve mahlûklara karşı derece-i şiddette olsa, o makam-ı muallâ-yı nübüvvete lâayık düşmüyor. Demek, Kur’ân-ı Hakîm’in parlak bir i’câz ile parlak bir surette gösterdiği ve ism-i Rahîm’in vusûlüne vesile olan hissiyât-ı Yakubiye, yüksek bir derece-i şefkattir. İsm-i Vedûd’a vesile-i vusûl olan aşk ise Züleyhâ’nın Yusuf (*aleyhisselâm*)’a karşı olan muhabbet meselesindedir. Demek Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan, Hazreti Yakub’un (*aleyhisselâm*) hissiyâtını ne derece Züleyhâ’nın hissiyâtından yüksek göstermişse şefkat dahi o derece aşktan daha yüksek görünüyor.

Üstadım İmam Rabbânî, aşk-ı mecazîyi makam-ı nübüvvete pek münasip görmediği için demiş ki: “Mehâsin-i Yusufiye, mehâsin-i uhreviye nev’inden olduğundan, ona muhabbet ise mecazî muhabbetler nev’inden değildir ki, kusur olsun.”³

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ İmam Rabbânî, *el-Mektûbât* 3/134 (100. Mektup).

Ben de derim:

Ey Üstad! O, tekellüflü bir te'vildir. Hakikat şu olmak gerektir ki: O, muhabbet değil; belki yüz defa muhabbetten daha parlak, daha geniş, daha yüksek bir mertebe-i şefkattir.

♦ *Evet, şefkat bütün envâıyla latîf ve nezihtir. Aşk ve muhabbet ise, çok envâına tenezzül edilmiyor.*

♦ *Hem şefkat pek geniştir. Bir zât, şefkat ettiği evlâdı münasebetiyle bütün yavrulara, hatta zîruhlara şefkatini ihata eder ve Rahîm isminin ihtasına bir nevi aynadarlık gösterir. Hâlbuki aşk, mahbubuna hasr-ı nazar edip, her şeyi mahbubuna feda eder; yahut mahbubunu îlâ ve senâ etmek için, başkalarını tenzil ve mânen zemmeder ve hürmetlerini kırar. Meselâ biri demiş: “güneş mahbubumun hüsnünü görüp utanıyor, görmemek için bulut perdesini başına çekiyor.” Hey âşık efendi! Ne hakkın var, sekiz ism-i âzamın bir sahife-i nurânisi olan güneşi böyle utandırıyor?*

♦ *Hem şefkat hâlistir, mukabele istemiyor; sâfî ve ivazsızdır. Hatta en âdî mertebede olan hayvanâtın yavrularına karşı fedakârâne ivazsız şefkatleri buna delildir. Hâlbuki, aşk ücret ister ve mukabele talep eder. Aşkın ağlamaları bir nevi taleptir, bir ücret istemektir.*

Demek, süver-i Kur’âniye’nin en parlağı olan, Sûre-i Yusuf’un en parlak nuru olan Hazreti Yakub’un (*aleyhisselâm*) şefkati, ism-i Rahmân ve Rahîm’i gösterir.. ve şefkat yolu, rahmet yolu olduğunu bildirir.. ve o elem-i şefkate devâ olarak da ¹ **فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ** dedirir.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ “En iyi koruyan Allah’tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir.” (Yûsuf sûresi, 12/64).

² Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

Dokuzuncu Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Yine o hâlis talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır.

Sâniyen

Neşr-i envâr-ı Kur'âniye'deki muvaffakiyetin ve gayretin ve şevkin, bir ikram-ı ilâhîdir. belki bir keramet-i Kur'âniye'dir. bir inâyet-i rabbâniyedir. Sizi tebrik ediyorum. Keramet ve ikram ve inâyetin bahsi geldiği münasebetiyle, keramet ve ikramın bir farkını söyleyeceğim, şöyle ki:

Kerametın izharı, zaruret olmadan zarardır. İkrâmın izharı ise, bir tahdîs-i nimettir. Eğer, keramet ile müşerref olan bir şahıs, bilerek harika bir emre mazhar olursa, o hâlde eğer nefs-i emmâresi bâki ise, kendine güvenmek ve nefsine ve keşfine itimat etmek ve gurura düşmek cihetinde istidraç olabilir. Eğer, bilmeyerek harika bir emre mazhar olursa; meselâ birisinin kalbinde bir suâl var, intak-ı bilhak nev'inden ona muvafık bir cevap verir, sonra anlar, anladıktan sonra kendi nefsine değil, belki kendi Rabbisine itimad ziyadeleşir ve “Beni benden ziyade terbiye eden bir Hafız'im vardır.” der, tevekkülünü ziyadeleştirir. Bu kısım, hatarsız bir keramettir; ihfâsına mükellef değil, fakat fahir için kasden izharına çalışmamalı! Çünkü onda zâhiren insanın kesbinin bir medhali bulunduğundan, nefsine nisbet edebilir. Amma ikram ise; o, kerametın selâmetli olan ikinci nev'inden daha selâmetli, bence daha âlîdir. İzharı, tahdîs-i nimettir. Kesbin medhali yoktur, nefsi onu kendine isnad etmez.

İşte kardeşim; hem senin hakkında, hem benim hakkımda, bahusus

Kur'ân hakkındaki hizmetimizde eskiden beri gördüğüm ve yazdığım ihsânât-ı ilâhiye bir ikramdır; izharı, tahdîs-i nimettir. Onun için sana karşı

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

tahdîs-i nimet nev'inden ikimizin hizmetimize ait muvaffakiyâtı yazıyorum. Biliyordum ki sende fahir değil, şükür damarını tahrik ediyor.

Sâlisen

Görüyorum ki:

Şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki, dünyayı bir misafirhâne-i askerî telâkki etsin.. ve öyle de iz'an etsin.. ve ona göre hareket etsin.. ve o telâkki ile en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı¹ çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına dâimî bir elmasın fiyatını vermez, istikâmet ve lezzetle hayatını geçirir.

Evet dünyaya ait işler, kırılmaya mahkûm şişeler hükmündedir. Bâki umûr-u uhreviye ise gayet sağlam elmaslar kıymetindedir.² İnsanın fıtratındaki şiddetli merak ve harareti muhabbet ve dehşetli hırs ve inatlı talep ve hâ-kezâ şedit hissiyâtlar, umûr-u uhreviyeyi kazanmak için verilmiştir. O hissiyâtı, şiddetli bir surette fâni umûr-u dünyeviyeye tevcih etmek, fâni ve kırılacak şişelere, bâki elmas fiyatlarını vermek demektir. Şu münasebetle bir nokta hatıra gelmiş, söyleyeceğim, şöyle ki:

Aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fâni mahbublara müteveccih olduğu vakit ya o aşk, kendi sahibini dâimî bir azap ve elemde bırakır; veyahut o mecazî mahbub, o şiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için bâki bir mahbubu arattırır; aşk-ı mecazî, aşk-ı hakikîye inkılâb eder.

İşte insanda binlerle hissiyât var. Her birisinin aşk gibi iki mertebesi var. Biri mecazî, biri hakikî.

♦ Meselâ endişe-i istikbal hissi herkeste var; şiddetli bir surette endişe ettiği vakit bakar ki, o endişe ettiği istikbale yetişmek için elinde senet yok. Hem rızık cihetinde bir taahhüd altında ve kısa olan bir istikbal, o şiddetli endişeye değmiyor. Ondan yüzünü çevirip, kabirden sonra hakikî ve uzun ve gafiller hakkında taahhüd altına alınmamış bir istikbale teveccüh eder.

♦ Hem mala ve câha karşı şiddetli bir hırs gösterir. Bakar ki; muvakkaten onun nezaretine verilmiş o fâni mal ve âfetli şöret ve tehlikeli ve riyaya

¹ Allah rızasının en büyük mertebe olduğuna dair bkz.: "Hepsinden âlâsı ise Allah'ın kendilerinden razı olmasıdır." (Tevbe sûresi, 9/72).

² "Mal mülk, çoluk çocuk... Bütün bunlar dünya hayatının süsleridir. Ama bâki kalacak yararlı işler ise Rabbinin katında, hem mükâfat yönünden, hem de ümit bağlamak bakımından daha hayırlıdır." (Kehf sûresi, 18/46).

medar olan câh, o şiddetli hırsa değmiyor. Ondandır, hakikî câh olan merâtib-i mâneviyeye ve derecât-ı kurbiyeye ve zâd-ı âhirete ve hakikî mal olan a' mâl-i sâlihaya teveccüh eder. Fena haslet olan hırs-ı mecazî ise, âlî bir haslet olan hırs-ı hakikîye inkılâb eder.

♦ Hem meselâ şiddetli bir inat ile ehemmiyetsiz, zâil, fânî umûrlara karşı hissiyâtını sarfeder. Bakar ki, bir dakika inada değmeyen bir şeye, bir sene inat ediyor. Hem zararlı, zehirli bir şeye inat nâmına sebat eder. Bakar ki, bu kuvvetli his, böyle şeyler için verilmemiş. Onu onlara sarfetmek, hikmet ve hakikate münâfidir. O şiddetli inadı, o lüzumsuz umûr-u zâileye vermeyip, âlî ve bâkî olan hakâik-i imaniyeye ve esâsât-ı İslâmiye'ye ve hidemât-ı uhreviyeye sarfeder. O haslet-i rezile olan inat-ı mecazî, güzel ve âlî bir haslet olan hakikî inada yani, hakta şiddetli sebata inkılâb eder.

İşte şu üç misal gibi; *insanlar, insana verilen cihâzât-ı mâneviyeyi, eğer nefsin ve dünyanın hesabıyla istimâl etse ve dünyada ebedî kalacak gibi gafilâne davransa, ahlâk-ı rezileye ve israfât ve abesiyete medar olur. Eğer, hafiflerini dünya umûruna ve şiddetlilerini vezâif-i uhreviyeye ve mâneviyeye sarfetse ahlâk-ı hamîdeye menşe, hikmet ve hakikate muvafık olarak saadet-i dâreyne medar olur.*

İşte tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki; ahlâksız insanlara derler:

“Haset etme! Hırs gösterme! Adâvet etme! İnât etme! Dünyayı sevme!” Yani, “*Fıtratını değiştir!*” gibi zâhiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki:

“*Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz.*” Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyârlarında bir emr-i teklif olur.

Râbian

Ulemâ-yı İslâm ortasında “İslâm” ve “iman”ın farkları çok medar-ı bahsolmuş. Bir kısmı, “ikisi birdir”; diğer kısmı, “ikisi bir değil; fakat biri birisiz olmaz” demişler ve bunun gibi çok muhtelif fikirler beyan etmişler. Ben şöyle bir fark anladım ki:

İslâmiyet, iltizamdır; iman, iz'andır. Tâbir-i diğerle: İslâmiyet, hakka tarafgirlik ve teslim ve inkıyaddır; iman ise, hakkı kabul ve tasdiktir.

Eskide bazı dinsizleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'âniye'ye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek o dinsiz, bir cihette hakkın iltizamıyla İslâmiyet'e mazhardı; “dinsiz bir müslüman” denilirdi. Sonra bazı müminleri gördüm ki; ahkâm-ı Kur'âniye'ye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar.. “gayr-i müslim bir mümin” tâbirine mazhar oluyorlar.

Acaba İslâmiyet'siz iman, medar-ı necat olabilir mi?

Elcevap: İmansız İslâmiyet, sebab-i necat olmadığı gibi; İslâmiyet'siz iman da medar-ı necat olamaz. **فَلِلَّهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ**¹— Kur'an'ın i'câz-ı mânevîsinin feyziyle Risale-i Nur mizanları, Din-i İslâm'ın ve hakâik-i Kur'âniye'nin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki; dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kâbil değil. Hem iman ve İslâm'ın delil ve burhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki; gayr-i müslim dahi anlasa, herhâlde tasdik edecektir. Gayr-i müslim kaldığı hâlde, iman eder.

Evet Sözler, Tûbâ-yı cennetin meyveleri gibi tatlı ve güzel olan iman ve İslâmiyet'in meyvelerini ve saadet-i dâreynin mehâsini gibi hoş ve şirin öyle neticelerini göstermişler ki, görenlere ve tanıyanlara nihâyetsiz bir tarafgirlik ve iltizam ve teslim hissini verir. Ve silsile-i mevcudât gibi kuvvetli ve zerrât gibi kesretli iman ve İslâm'ın burhanlarını göstermişler ki, nihâyetsiz bir iz'an ve kuvvet-i iman verirler.

Hatta bazı defa Evrâd-ı Şah-ı Nakşibendî'de şehâdet getirdiğim vakit, **عَلَىٰ ذَٰلِكَ نَحْيَا وَعَلَيْهِ نَمُوتُ وَعَلَيْهِ بُعِثْتُ عَدًّا**² dediğim zaman, nihâyetsiz bir tarafgirlik hissediyorum. Eğer bütün dünya bana verilse, bir hakikat-i imaniyeyi feda edemiyorum. Bir hakikatin bir dakika aksini farzetmek, bana gayet elîm geliyor. Bütün dünya benim olsa, birtek hakâik-i imaniyenin vücûd bulmasına bilâ-tereddüt vermesine, nefsim itaat ediyor.

أَمَّا اللَّهُمَّ بِمَا أُرْسِلْتُ مِنْ رَسُولٍ، وَأَمَّا اللَّهُمَّ بِمَا أُنْزِلَتْ مِنْ كِتَابٍ، فَصَدَّقْنَا³

dediğim vakit nihâyetsiz bir kuvvet-i iman hissediyorum. Hakâik-i imaniyenin her birisinin aksini aklen muhâl telâkki ediyorum, ehl-i dalâleti nihâyetsiz ebleh ve dîvane görüyorum.

¹ Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.

² İman hakikatleri üzere yaşar, onlara inanmış olarak ölür ve yine o itikad üzere diriliriz. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Nakşibendî) s.7).

³ Allah'ım! Hem gönderdiğin Resûle iman ettik, hem de indirdiğin kitâba inanıp, gönülden tasdik ettik. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Nakşibendî) s.8).

Senin vâlideynine pek çok selâm ve arz-ı hürmet ederim. Onlar da bana dua etsinler. Sen benim kardeşim olduğun için, onlar da benim peder ve vâlidem hükmündedirler. Hem köyünüze, hususan senden “Sözler”i işitenlere umumen selâm ediyorum.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

¹ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Onuncu Mektup

İki Suâlin Cevabıdır

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Birincisi

Otuzuncu Söz'ün İkinci Maksadı'nın tahavvülât-ı zerrât tarifine dair olan uzun cümlesinin hâşiyesidir.

Kur'ân-ı Hakîm'de “İmam-ı Mübîn” ve “Kitab-ı Mübîn”, mükerrer yerlerde zikredilmiştir.³ Ehl-i tefsir, “ikisi birdir”; bir kısmı, “ayrı ayrıdır” demişler. Hakikatlerine dair beyanatları muhtelifdir. Hülâsa, “ilm-i ilâhînin unvanlarıdır” demişler. Fakat, Kur'ân'ın feyzi ile şöyle kanaatim gelmiş ki:

İmam-ı Mübîn, *ilim ve emr-i ilâhînin bir nev'ine bir unvandır ki; âlem-i şehâdetten ziyade âlem-i gayba bakıyor. Yani, zaman-ı hâlden ziyade, mâzi ve müstakbele nazar eder. Yani, her şeyin vücûd-u zâhirîsinden ziyade aslına, nesline ve köklerine ve tohumlarına bakar. Kader-i ilâhînin bir defteridir. Şu defterin vücûdu, Yirmi Altıncı Söz'de, hem Onuncu Söz'ün Hâşiyesi'nde isbat edilmiştir.*

Evet şu İmam-ı Mübîn, bir nevi ilim ve emr-i ilâhînin bir unvanıdır. Yani, eşyanın mebâdîleri ve kökleri ve asılları, kemâl-i intizam ile eşyanın vücûdlarını gayet sanatkârâne intâc etmesi cihetiyle elbette desâtir-i ilm-i ilâhînin bir defteri ile tanzim edildiğini gösteriyorlar.. ve eşyanın neticeleri, nesilleri, tohumları; ileride gelecek mevcudâtın programlarını, fihristelerini tazammun ettiklerinden elbette evâmîr-i ilâhiyenin bir küçük mecmûası olduğunu bildiriyorlar. Meselâ bir çekirdek, bütün ağacın teşkilâtını tanzim edecek olan programları ve fihristeleri ve o fihriste ve programları tayin eden o evâmîr-i tekviyenin küçücük bir mücessemi hükmünde denilebilir.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/12; En'âm sûresi, 6/59; Yûnus sûresi, 10/61; Hûd sûresi, 11/6; Neml sûresi, 27/75; Sebe sûresi, 34/3.

Elhâsıl: Madem İmam-ı Mübîn, mâzi ve müstakbelin ve âlem-i gaybın etrafında dal-budak salan şecere-i hilkatın bir programı, bir fihristesi hükmündedir. Şu manadaki İmam-ı Mübîn, kader-i ilâhînin bir defteri, bir mecmûa-yı desâtiridir. O desâtirin imlâsı ile ve hükmü ile zerrât, vücûd-u eşyadaki hidemâtına ve harekâtına sevk edilir.

Amma Kitab-ı Mübîn ise âlem-i gayptan ziyade, âlem-i şehâdete bakar. Yani, mâzi ve müstakbelden ziyade, zaman-ı hâzıra nazar eder ve ilim ve emirden ziyade, kudret ve irade-i ilâhiyenin bir unvanı, bir defteri, bir kitabıdır. İmam-ı Mübîn, kader defteri ise; Kitab-ı Mübîn, kudret defteridir. Yani her şeyin vücûdunda, mahiyetinde ve sıfât ve şuûnâtında kemâl-i sanat ve intizamları gösteriyor ki; bir kudret-i kâmilenin desâtiri ile ve bir irade-i nâfizenin kavânîni ile vücûd giydiriliyor.. suretleri tayin, teşhis edilip; birer miktar-ı muayyen, birer şekl-i mahsus veriliyor. Demek o kudret ve iradenin, küllî ve umûmî bir mecmûa-yı kavânîni, bir defter-i ekberi vardır ki; her bir şeyin hususî vücûdları ve mahsus suretleri ona göre biçilir, dikilir, giydirilir. İşte şu defterin vücûdu İmam-ı Mübîn gibi kader ve cüz-ü ihtiyârî mesâilinde isbat edilmiştir.

Ehl-i gaflet ve dalâlet ve felsefenin ahmaklığına bak ki; kudret-i fâtıranın o Levh-i Mahfuz'unu ve hikmet ve irade-i rabbâniyenin o basîrâne kitabının eşyadaki cilvesini, aksini, misalini hissetmişler; hâşâ, “tabiat” nâmıyla tesmiye etmişler, körletmişler.

İşte İmam-ı Mübîn'in imlâsı ile yani, kaderin hükmüyle ve düsturu ile kudret-i ilâhiye, îcad-ı eşyada her biri birer âyet olan silsile-i mevcudâtı, “Levh-i Mahv ve İsbat” denilen zamanın sahife-i misâliyesinde yazıyor, îcad ediyor, zerrâtı tahrik ediyor. Demek harekât-ı zerrât; o kitâbetten, o istinsah-tan –mevcudât, âlem-i gayptan âlem-i şehâdete ve ilimden kudrete geçmele-rinde– bir ihtizazdır, bir harekâttır.

Amma Levh-i Mahv ve İsbat ise sabit ve dâim olan Levh-i Mahfuz-u Âzam'ın daire-i mümkinâta, yani mevt ve hayata, vücûd ve fenâya dâima mazhar olan eşyada mütebeddil bir defteri ve yazar-bozar bir tahtasıdır ki, hakikat-i zaman odur.

Evet, her şeyin bir hakikati olduğu gibi, zaman dediğimiz, kâinatta cereyan eden bir nehr-i azîmin hakikati dahi Levh-i Mahv ve İsbat'taki kitâbet-i kudretin sayfası ve mürekkebi hükmündedir.

لَا يَغْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ¹

¹ Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

İkinci Suâl

Meydan-ı haşir nerededir?

Elcevap: ¹ **وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ** – Hâlık-ı Hakîm’in her şeyde gösterdiği hikmet-i âliye, hatta tek küçük bir şeye, çok büyük hikmetleri takmasıyla tasrih derecesinde işaret ediyor ki:

Küre-i arz; serseriâne, bâd-i hevâ, azîm bir daireyi çizmiyor. Belki mühim bir şey etrafında dönüyor ve meydan-ı ekberin daire-i muhîtasını çiziyor, gösteriyor.. ve bir meşher-i azîmin etrafında gezip, mahsûlât-ı mânevîyesini ona devrediyor ki; ileride o meşherde, enzâr-ı nâs önünde gösterilecektir. Demek yirmi beş bin seneye karîb bir daire-i muhîtanın içinde –rivâyete binâ-en Şam-ı Şerif kıtası bir çekirdek hükmünde olarak o daireyi dolduracak– bir meydan-ı haşir bastedilecektir.² Küre-i arzın bütün mânevî mahsûlâtı, şimdilik perde-i gayb altında olan o meydanın defterlerine ve elvahlarına gönderiliyor.. ve ileride meydan açıldığı vakit, sekenesini de yine o meydana dökcek.. o mânevî mahsûlâtları da gâipten şehâdete geçecektir.

Evet küre-i arz; bir tarla, bir çeşme, bir ölçek hükmünde olarak o meydan-ı ekberi dolduracak kadar mahsûlât vermiş.. ve onu istîab edecek mahlûkat ondan akmış.. ve onu imlâ edecek masnûât ondan çıkmış. Demek küre-i arz, bir çekirdek.. ve meydan-ı haşir, içindekilerle beraber bir ağaçtır, bir sümbüldür ve bir mahzendir. Evet nasıl ki nurâni bir nokta, sürat-i hareketiyle nurâni bir hat olur veya bir daire olur. Öyle de küre-i arz; süratli, hikmetli hareketiyle bir daire-i vücûdun temessülüne.. ve o daire-i vücûd mahsûlâtıyla beraber, bir meydan-ı haşir-i ekberin teşekkülüne medardır.

قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ³

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي⁴

Said Nursî

¹ Gerçek bilgi Allah katındadır.

² Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/446; 5/3. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 19/426, 427; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 6/276; el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 6/439.

³ “De ki: “Bunu yalnız Allah bilir.” (Mülk sûresi, 67/26).

⁴ Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

On Birinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Bu mektup, mühim bir ilâç olup; dört âyetin hazinesinden dört küçük cevherine işaret eder.

Aziz Kardeşim! Şu dört muhtelif meseleyi muhtelif vakitlerde Kur’ân-ı Hakîm, nefsimde ders vermiş. Arzu eden kardeşlerim dahi bundan bir ders veya bir hisse almaları için yazdım. Mebhas itibarıyla başka başka dört âyet-i kerîminin hazine-i hakâikinden birer küçük cevher, numûne olarak gösterilmiştir. O dört mebhastan her bir mebhastan ayrı bir sureti, ayrı bir faydası var.

Birinci Mebhas

إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا³

Ey sû-i vesveseden me’yus nefsim! Tedâi-yi hayâlât, tahattur-u faraziyât, bir nevi irtisam-ı gayr-i ihtiyârîdir. İrtisam ise, eğer hayırdan ve nurâniyetten olsa, hakikatin hükmü bir derece suretine ve misaline geçer. Güneşin ziyası ve harareti, aynadaki misaline geçtiği gibi... Eğer şerden ve kesiften olsa, aslın hükmü ve hâssası, suretine geçmez ve timsaline sirayet etmez. Meselâ necis ve murdar bir şeyin aynadaki sureti ne necistir, ne murdardır.. ve yılanın timsali, ısırılmaz.

İşte şu sırra binâen, *tasavvur-u küfür, küfür değil; tahayyül-ü şetm, şetm değil.* Hususan ihtiyârsız olsa ve farazî bir tahattur olsa, bütün bütün zararsızdır. Hem ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat’ın mezhebinde bir şeyin şer’an çirkinliği, pisliği, nehy-i ilâhî sebebiyledir. Mademki ihtiyârsız ve rızasız bir tahattur-u farazîdir, bir tedâi-yi hayalîdir; nehiy ona taalluk etmez. O dahi ne kadar çirkin ve pis bir şeyin sureti dahi olsa, çirkin ve pis olmaz.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Şeytanın hilesi, cidden zayıftır.” (Nisâ sûresi, 4/76)

İkinci Mesele

Barla Yaylası, Tepelice’de çam, katran, karakavağın bir meyvesi olup, Sözler mecmuasına yazıldığı için buraya yazılmamıştır.

Üçüncü Mesele

Şu iki mesele, Yirmi Beşinci Söz’ün i’câz-ı Kur’ân’a karşı medeniyetin acizini gösteren misallerinden bir kısmıdır. Kur’ân’a muhalif olan hukûk-u medeniyetin ne kadar haksız olduğunu isbat eden binler misallerinden iki misal:

¹ فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ olan hükm-ü Kur’ânî, mahz-ı adâlet olduğu gibi, ayn-ı merhamettir.

Evet, adâlettir. Çünkü ekseriyet-i mutlaka itibarıyla bir erkek; bir kadın alır, nafakasını taahhüd eder. Bir kadın ise bir kocaya gider, nafakasını ona yükler, irsiyetteki noksanını telâfi eder.

Hem merhamettir. Çünkü o zaîfe kız, pederinden şefkate ve kardeşinden merhamete çok muhtaçtır. Hükm-ü Kur’ân’a göre o kız, pederinden endişesiz bir şefkat görür. Pederi ona, “benim servetimin yarısını, ellerin ve yabancıların ellerine geçmesine sebep olacak zararlı bir çocuk” nazarıyla endişe edip bakmaz. O şefkate, endişe ve hiddet karışmaz.

Hem kardeşinden rekabetsiz, hasedsiz bir merhamet ve himâyet görür. Kardeşi, ona “hânedanımızın yarısını bozacak ve malımızın mühim bir kısmını ellerin eline verecek bir rakip” nazarıyla bakmaz; o merhamete ve himâyete bir kin, bir iğbirar katmaz. Şu hâlde o fitraten nazik, nâzenin ve hilka-ten zaîfe ve nahîfe kız; sureten az bir şey kaybeder, fakat ona bedel akâribin şefkatinden, merhametinden, tükenmez bir servet kazanır. Yoksa, rahmet-i Hak’tan ziyade ona merhamet edeceğiz diye hakkından fazla ona hak vermek, ona merhamet değil, şedit bir zulümdür. Belki zaman-ı cahiliyette gayret-i vahşiyâneye binâen kızlarını sağ olarak defnetmek gibi gaddârâne bir zulmü andıracak şu zamanın hırs-ı vahşiyanesi, merhametsiz bir şenaate yol açmak ihtimali vardır.

Bunun gibi bütün ahkâm-ı Kur’âniye, ² وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ fermanını tasdik ediyorlar.

¹ “Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır.” (Nisâ sûresi, 4/176)

² “Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.” (Enbiyâ sûresi, 21/107).

Dördüncü Mesele

فَلَاؤْمِهِ الشُّدُسُ¹

İşte mimsiz medeniyet, nasıl kız hakkında, hakkından fazla hak verdiğinden böyle bir haksızlığa sebep oluyor. Öyle de vâlîde hakkında, hakkını kesmekle daha dehşetli haksızlık ediyor.

Evet, rahmet-i rabbâniyenin en hürmetli, en halâvetli, en latîf ve en şirin bir cilvesi olan şefkat-i vâlîde, hakâik-i kâinat içinde en muhterem, en mükerrem bir hakikattir. Ve vâlîde, en kerîm, en rahîm öyle fedakâr bir dosttur ki; o şefkat sâikasıyla bir vâlîde, bütün dünyasını ve hayatını ve rahatını, veledi için feda eder. Hatta vâlideliğin en basit ve en ednâ derecesinde olan korkak tavuk, o şefkatin küçücük bir lem’asıyla yavrusunu müdafaa için ite atılır, arslana saldırır.²

İşte, böyle muhterem ve muazzez bir hakikati taşıyan bir vâlîdeyi veledinin malından mahrum etmek, o muhterem hakikate karşı ne kadar dehşetli bir haksızlık.. ne derece vahşetli bir hürmetsizlik.. ne mertebe cinayetli bir hakaret.. ve arş-ı rahmeti titreten bir küfrân-ı nimet.. ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriyenin gayet parlak ve nâfi bir tiryakına bir zehir katmak olduğunu, insanıyet-perverlik iddia eden insan canavarları anlamazlarsa elbette, hakikî insanlar anlar. Kur’ân-ı Hakîm’in فَلَاؤْمِهِ الشُّدُسُ hükmünün ayn-ı hak ve mahz-ı adâlet olduğunu bilirler.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي³

Said Nursî

¹ “Annenin hissesi altıda birdir.” (Nisâ sûresi, 4/11)

² “Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Birtek parçayı da yer yüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *edeb* 19, *rikak* 19; Müslim, *tevbe* 17; Tirmizî, *deavât* 107-108; İbni Mâce, *zühd* 35.

³ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

On İkinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلَى رُفَقَائِكُمْ³

Aziz kardeşlerim,

O gece benden suâl ettiniz, ben cevabını vermedim. Çünkü *mesâil-i imaniyenin münakaşa suretinde bahsi câiz değildir*. Siz münakaşa suretinde bahsetmiştiniz. Şimdilik münakaşanızın esası olan üç suâlinize gayet muhtasar bir cevap yazıyorum. Tafsilini, Eczacı Efendi'nin isimlerini yazmış olduğu Sözler'de bulursunuz. Yalnız, kader ve cüz-ü ihtiyârîye ait Yirmi Altıncı Söz hatırıma gelmemişti, size söylememiştim, ona da bakınız. *Fakat gazete gibi okumayınız!* Eczacı Efendi'nin o Sözler'i mütâlâa etmesini havale ettiğimin sırrı şudur ki: O çeşit meselelerdeki şüpheler, erkân-ı imaniyenin zaafından ileri geliyor. O Sözler ise, erkân-ı imaniyeyi tamamıyla isbat ederler.

Birinci Suâliniz

Hazreti Âdem'in (*aleyhisselâm*) cennetten ihracı ve bir kısım benîâdemin cehennemine idhali ne hikmete mebnîdir?

Elcevap: Hikmeti, tavziftir. Öyle bir vazife ile memur edilerek gönderilmiştir ki; bütün terakkiyât-ı mâneviye-i beşeriyenin ve bütün istidâdât-ı beşeriyenin inkişaf ve inbisatları ve mahiyet-i insaniyenin bütün esmâ-yı ilâhiyeye bir âyine-i câmia olması, o vazifenin netâicindendir...

Eğer Hazreti Âdem, cennette kalsaydı melek gibi makamı sabit kalırdı, istidâdât-ı beşeriye inkişaf etmezdi. Hâlbuki yeknesak makam sahibi olan melâikeler çoktur, o tarz ubûdiyet için insana ihtiyaç yok. Belki

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Allah'ın selâmı size ve arkadaşlarınızın üzerine olsun.

hikmet-i ilâhiye, nihâyetsiz makamâtı kat'edecek olan insanın istidadına muvafık bir dâr-ı teklifi iktiza ettiği için, melâikelerin aksine olarak mukteza-yı fıtratları olan mâlûm günahla cennetten ihraç edildi. Demek Hazreti Âdem'in cennetten ihracı, ayn-ı hikmet ve mahz-ı rahmet olduğu gibi; küffarın da cehenneme idhalleri, haktır ve adâlettir.

Onuncu Söz'ün Üçüncü İşareti'nde denildiği gibi:

Çendan, kâfir az bir ömürde bir günah işlemiş, fakat o günah içinde nihâyetsiz bir cinayet var. Çünkü küfür, bütün kâinatı tahkirdir, kıymetlerini tenzil etmektir. ve bütün masnûâtın vahdâniyete şehâdetlerini tektîptir. ve mevcudât aynalarında cilveleri görünen esmâ-yı ilâhiyeyi tezyiftir. Onun için, mevcudâtın hakkını kâfirden almak üzere, mevcudâtın sultanı olan Kâhâr-ı Zülcelâl'in kâfirleri ebedî cehenneme atması, ayn-ı hak ve adâlettir. Çünkü nihâyetsiz cinayet, nihâyetsiz azabı ister.

İkinci Suâliniz

Şeytanların halkı ve îcadı ne içindir? Cenâb-ı Hak, şeytanı ve şerleri hal ketmiş, hikmeti nedir? Şerrin halkı şerdir, kabihin halkı kabihtir?

Elcevap: Hâşâ!.. Halk-ı şer, şer değil; belki kesb-i şer, şerdir. Çünkü halk ve îcad, bütün netâice bakar; kesb, hususî bir mübâşeret olduğu için hususî netâice bakar. Meselâ yağmurun gelmesinin binlerle neticeleri var, bütünü de güzeldir. Sû-i ihtiyârıyla bazıları yağmurdan zarar görse, “yağmurun îcadı rahmet değildir” diyemez.. “yağmurun halkı şerdir” diye hükmedemez. Belki sû-i ihtiyârıyla ve kesbiyle onun hakkında şer oldu. Hem ateşin halkında çok faydalar var, bütünü de hayırdır. Fakat bazıları sû-i kesbiyle, sû-i istimâliyle ateşten zarar görse “ateşin halkı şerdir” diyemez. Çünkü ateş, yalnız onu yakmak için yaratılmamış; belki o, kendi sû-i ihtiyârıyla yemeğini pişiren ateşe elini soktu.. ve o hizmetkârını kendine düşman etti.

Elhâsıl: Hayr-ı kesîr için, şerr-i kalîl kabul edilir. Eğer şerr-i kalîl ol-
mamak için, hayr-ı kesîri intâc eden bir şer terk edilse; o vakit şerr-i ke-
sîr irtikâb edilmiş olur.

♦ Meselâ cihada asker sevk etmekte elbette, bazı cüz'î ve maddî ve bedenî zarar ve şer olur. Fakat o cihadda hayr-ı kesîr var ki; İslâm, küffarın istilâsından kurtulur. Eğer o şerr-i kalîl için cihad terk edilse, o vakit hayr-ı kesîr gittikten sonra şerr-i kesîr gelir. O ayn-ı zulümdür.

♦ Hem meselâ kangren olmuş ve kesilmesi lâzım gelen bir parmağın kesilmesi hayırdır, iyidir; hâlbuki, zâhiren bir şerdir. Parmak kesilmezse el kesilir, şerr-i kesîr olur.

İşte, kâinattaki şerlerin, zararların, beliyelerin ve şeytanların ve muzırların halk ve îcadları, şer ve çirkin değildir; Çünkü çok netâic-i mühimme için halk olunmuşlardır.

♦ Meselâ melâikelere şeytanlar musallat olmadıkları için, terakkiyâtı yoktur; makamları sabittir, tebeddül etmez. Keza hayvanâtın dahi, şeytanlar musallat olmadıkları için, mertebeleri sabittir, nâkıstır. Âlem-i insaniyette ise merâtib-i terakkiyât ve tedenniyât nihâyetsizdir. Nemrudlardan, firavunlardan tut, tâ siddîkîn-i evliya ve enbiyâya kadar gayet uzun bir mesafe-i terakki var.

İşte, kömür gibi olan ervah-ı sâfileyi, elmas gibi olan ervah-ı âliye-den temyiz ve tefrik için, şeytanların hilkatıyla ve sırr-ı teklif ve ba's-i enbiyâ ile, bir meydan-ı imtihan ve tecrübe ve cihad ve müsabaka açılmış. Eğer, mücahede ve müsabaka olmasaydı, mâden-i insaniyetteki elmas ve kömür hükmünde olan istidatlar, beraber kalacaktı. Âlâ-yı illiyyîndeki Ebûbekri's-Sıddık'ın ruhu, esfel-i sâfilindeki Ebûcehil'in ruhuyla bir seviyede kalacaktı. Demek şeyâtîn ve şerlerin yaratılması, büyük ve küllî neticeye baktığı için îcadları şer değil, çirkin değil; belki sû-i istimâlâtan ve kesb denilen mübâşeret-i hususiyeden gelen şerler, çirkinlikler, kesb-i insana aittir; îcad-ı ilâhîye ait değildir.

Eğer suâl etseniz ki: Bi'set-i enbiyâ ile beraber şeytanların vücûdundan ekser insanlar kâfir oluyor, küfre gidiyor, zarar görüyor. ¹ **الْحُكْمُ لِلْأَكْثَرِ** kaidesince; ekser, ondan şer görse o vakit halk-ı şer şerdir, hatta bi'set-i enbiyâ dahi rahmet değil denilebilir?

Elcevap: Kemmiyetin, keyfiyete nisbeten ehemmiyeti yok. Asıl ekseriyet, keyfiyete bakar.

♦ Meselâ yüz hurma çekirdeği bulunsa, toprak altına konup su verilmezse ve muamele-i kimyeviye görmezse ve bir mücahede-i hayatiyeye mazhar olmazsa, yüz para kıymetinde yüz çekirdek olur. Fakat, su verildiği ve mücahede-i hayatiyeye maruz kaldığı vakit, sû-i mizacından sekseni bozulsa, yirmisi meyvedar yirmi hurma ağacı olsa, diyebilir misin ki; "Suyu vermek şer oldu,

¹ "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; *el-Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; *el-Kâsânî, Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

ekserisini bozdu!” Elbette diyemezsin. Çünkü o yirmi, yirmi bin hükmüne geçti. Sekseni kaybeden, yirmi bini kazanan, zarar etmez; şer olmaz.

♦ Hem meselâ tavus kuşunun yüz yumurtası bulunsa, yumurta itibarıyla beş yüz kuruş eder. Fakat, o yüz yumurta üstünde tavus oturtulsa, sekseni bozulsa; yirmisi, yirmi tavus kuşu olsa, denilebilir mi ki, “Çok zarar oldu, bu muamele şer oldu, bu kuluçkaya kapanmak çirkin oldu, şer oldu!” Hayır öyle değil, belki hayırdır. Çünkü o tavus milleti ve o yumurta tâifesi, dört yüz kuruş fiyatında bulunan seksen yumurtayı kaybedip, seksen lira kıymetinde yirmi tavus kuşu kazandı.

İşte, nev-i beşer bi’set-i enbiyâ ile, sırr-ı teklif ile, mücadele ile, şeytanlarla muharebe ile kazandıkları yüz binlerle enbiyâ ve milyonlarla evliya ve milyarlarla asfiya gibi âlem-i insaniyetin güneşleri, ayları ve yıldızları mukabilinde kemmiyetçe kesretli, keyfiyetçe ehemmiyetsiz hayvanât-ı muzırna nev’inden olan küffarı ve münafıkları kaybetti.

Üçüncü Suâliniz

Cenâb-ı Hak musibetleri veriyor, belâları musallat ediyor. Hususan mamluklara, hatta hayvanlara bu zulüm değil mi?

Elcevap: Hâşâ! Mülk O’nundur. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder. Hem acaba sanatkâr bir zât, bir ücret mukabilinde seni bir model yapıp gayet sanatkârâne yaptığı murassâ bir libası sana giydiriyor; hünerini, meharetiğini göstermek için kısaltıyor, uzaltıyor, biçiyor, kesiyor.. seni oturtuyor, kaldırıyor. Sen ona diyebilir misin ki, “Beni güzelleştiren elbiseyi çirkinleştirdin; bana, oturtup kaldırmakla zahmet verdin!” Elbette diyemezsin! Dersen, dîvanelik edersin! Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl; göz, kulak, lisan gibi duygularla murassâ, gayet sanatkârâne bir vücûdu sana giydirmiş.. mütenevvî esmâsının nakışlarını göstermek için seni hasta eder, müptelâ eder, aç eder, tok eder, susuz eder... bu gibi ahvâlde yuvarlatır. Mahiyet-i hayatiyeyi kuvvetleştirmek ve cilve-i esmâsını göstermek için, seni böyle çok tavırlarda gezdiriyor. Sen eğer desen, “Beni ne için bu mesâibe müptelâ ediyorsun?” Temsilde işaret edildiği gibi yüz hikmet, seni susturacak.

Zâten sükûn ve sükûnet, atâlet, yeknesaklık, tevakkuf; bir nevi ademdir, zarardır. Hareket ve tebeddül; vücûddur, hayırdır. Hayat, harekâtla kemâlâtını bulur; beliyât vâsıtasıyla terakki eder. Hayat, cilve-i esmâ ile muhtelif harekâta mazhar olur, tasaffî eder, kuvvet bulur, inkişaf

eder, inbisat eder, kendi mukadderâtını yazmasına müteharrik bir kalem olur, vazifesini îfâ eder, ücret-i uhreviye kesb-i istihkak eder.

İşte, münakaşanızın içindeki üç suâlinizin muhtasar cevapları bu kadardır. İzahları otuz üç adet Sözler'dedir.

Aziz kardeşim! Sen bu mektubu eczacıya ve münakaşayı işitenlerden münasip gördüklerine oku. Benim tarafımdan da yeni bir talebem olan eczacıya selâm et, de ki:

“Mezkûr mesâil gibi dakik mesâil-i imaniyeyi, mizansız mücadele suretinde cemaat içinde bahsetmek câiz değildir. Mizansız mücadele olduğundan, tiryak iken zehir olur. Diyenlere, dinleyenlere zarardır. Belki böyle mesâil-i imaniyenin îtidal-i demle, insafla, bir müdâvele-i efkâr suretinde bahsi câizdir.”

Ve de ki: “Eğer senin kalbine bu nevi mesâilde şüpheler gelirse ve Sözler'den de cevabını bulmazsan, hususî bana yazarsınız.”

Hem eczacıya de ki: “Merhum pederi hakkında gördüğü rüya için hatırıma şöyle bir mana geldi ki; merhum pederi, doktor olmak münasebetiyle çok sâlih ve mübarek, belki veli insanlara faydası dokunmuş ve ondan memnun olan ve menfaat gören o mübareklerin ervahları, onun vefatı hengâmında kuşlar suretinde en yakın akrabası olan oğluna görünmüş, onun ruhuna şefaatkârâne bir hoşâmedî nev'inden bir istikbal ettikleri hatırıma geldi. O gece burada beraber bulunan bütün dostlara selâm ve dua ederim.”

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

¹ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Üçüncü Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى³ ، وَالْمَلَأَ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهَوَى⁴

Aziz kardeşlerim,

Hâl ve istirahatimi ve vesika için adem-i müracaatımı ve hâl-i âlem siyasetine karşı lâkaytlığımı pek çok soruyorsunuz. Şu suâlleriniz çok te-kerrür ettiğinden, hem mânen de benden sorulduğundan; şu üç suâle, Yeni Said değil, belki Eski Said lisanıyla cevap vermeye mecbur oldum.

Birinci Suâliniz

İstirahatin nasıl? Hâlin nedir?

Elcevap: Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'e yüz bin şükrediyorum ki; ehl-i dünyanın bana ettiği envâ-ı zulmü, envâ-ı rahmete çevirdi. Şöyle ki:

Siyaseti terk ve dünyadan tecerrüd ederek bir dağın mağarasında âhireti düşünmekte iken, ehl-i dünya zulmen beni oradan çıkarıp nefyettiler. Hâlık-ı Rahîm ve Hakîm o nefyi bana bir rahmete çevirdi. Emniyetsiz ve ihlâslı bo-zacak esbaba maruz o dağdaki inzivayı; emniyetli, ihlâslı Barla dağlarındaki halvete çevirdi. Rusya'da esarette iken niyet ettim ve niyaz ettim ki, âhir öm-rümde bir mağaraya çekileyim. Erhamü'r-râhimîn, bana Barla'yı o mağara yaptı, mağara faydasını verdi. Fakat sıkıntılı mağara zahmetini, zayıf vücûdu-ma yükledi.

Yalnız, Barla'da iki-üç adamda bir vehhamlık vardı. O vehhamlık sebebiyle bana eziyet verildi. Hatta o dostlarım, güya istirahatimi düşünüyorlar. Hâlbuki o vehhamlık sebebiyle hem kalbime, hem Kur'ân'ın hizmetine zarar verdiler.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

³ "Kurtuluş ve selamet, hidayete uyanlardır." (Tâhâ sûresi, 20/47).

⁴ Azarlama, kınama da nefsi tâbi olanlardır.

• Hem ehl-i dünya bütün menfilere vesika verdiği ve canileri hapisten çıkarıp affettikleri hâlde, bana –zulüm olarak– vermediler. *Benim Rabb-i Rahîm'im, beni Kur'an'ın hizmetinde ziyade istihdam etmek ve Sözler nâmıyla envâr-ı Kur'âniye'yi bana fazla yazdırmak için, dağdağsız bir surette beni şu gurbette bırakıp, bir büyük merhamete çevirdi.*

• Hem ehl-i dünya, dünyalarına karışabilecek bütün nüfuzlu ve kuvvetli rüesâları ve şeyhleri, kasabalarda ve şehirlerde bırakıp akrabalarıyla beraber herkesle görüşmeye izin verdikleri hâlde, beni zulmen tecrid etti, bir köye gönderdi. Hiç akraba ve hemşehrilerimi –bir-iki tanesi müstesna olmak üzere– yanıma gelmeye izin vermedi. *Benim Hâlık-ı Rahîm'im o tecridi, benim hakkımda bir azîm rahmete çevirdi. Zihnimi sâfi bırakıp, gıll u gıştan âzâde olarak Kur'an-ı Hakîm'in feyzini olduğu gibi almaya vesile etti.*

• Hem ehl-i dünya bidayette, iki sene zarfında iki âdi mektup yazdığımı çok gördü. Hatta şimdi bile, on veya yirmi günde veya bir ayda bir-iki misafirin sırf âhiret için yanıma gelmesini hoş görmediler, bana zulmettiler. *Benim Rabb-i Rahîm'im ve Hâlık-ı Hakîm'im o zulmü bana merhamete çevirdi ki, doksan sene mânevî bir ömrü kazandıracak şu şuhûr-u selâsede, beni bir halvet-i mergûbeye ve bir uzlet-i makbûleye koymaya çevirdi. الْحَمْدُ لِلَّهِ*¹ *عَلَى كُلِّ حَالٍ*¹, işte hâl ve istirahatim böyle...

İkinci Suâliniz

Neden vesika almak için müracaat etmiyorsun?

Elcevap: Şu meselede ben kaderin mahkûmuyum, ehl-i dünyanın mahkûmu değilim. Kadere müracaat ediyorum. Ne vakit izin verirse, rızkımı buradan ne vakit keserse, o vakit giderim. Şu mananın hakikati şudur ki:

Başa gelen her işte iki sebep var; biri zâhirî, diğeri hakikî. Ehl-i dünya zâhirî bir sebep oldu, beni buraya getirdi. Kader-i ilâhî ise, sebep-i hakikîdir; beni bu inzivaya mahkûm etti. Sebeb-i zâhirî zulmetti; sebep-i hakikî ise adâlet etti. Zâhirîsi şöyle düşündü: “Şu adam, ziyadesiyle ilme ve dine hizmet eder, belki dünyamıza karışır.” ihtimaliyle beni nefyedip üç cihetle katmerli bir zulüm etti. Kader-i ilâhî ise benim için gördü ki, hakkıyla ve ihlâsla ilme ve

¹ “Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize..” Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/117.

dine hizmet edemiyorum.. beni bu nefye mahkûm etti. Onların bu katmerli zulmünü muzaaf bir rahmete çevirdi.

Mademki nefyimde kader hâkimdir ve o kader âdildir; ona müracaat ederim. Zâhirî sebep ise, zâten bahane nev'inden bir şeyleri var. Demek onlara müracaat manasızdır. Eğer onların elinde bir hak veya kuvvetli bir esbap bulunsaydı, o vakit onlara karşı da müracaat olunurdu.

Başlarını yesin! Dünyalarını tamamen bıraktığım ve –ayaklarına do-laşsın– siyasetlerini büsbütün terk ettiğim hâlde; düşündükleri bahaneler, evhamlar, elbette asılsız olduğundan, onlara müracaatla o evhamlara bir hakikat vermek istemiyorum. Eğer, uçları ecnebi elinde olan dünya siyasetine karışmak için bir iştiham olsaydı; değil sekiz sene, belki sekiz saat kalmayacak tereşşuh edecekti, kendini gösterecekti. Hâlbuki sekiz senedir birtek gazete okumak arzum olmadı ve okumadım. Dört senedir burada taht-ı nezarete bulunuyorum; hiçbir tereşşuh görünmedi. Demek Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinin bütün siyasetlerin fevkinde bir ulviyeti var ki, çoğu yalancılıktan ibaret olan dünya siyasetine tenezzüle meydan vermiyor.

Adem-i müracaatımın ikinci sebebi şudur ki: Haksızlığı hak zanneden adamlara karşı hak dâvâ etmek, hakka bir nevi haksızlıktır. Bu nevi haksızlığı irtikâb etmek istemem.

Üçüncü Suâliniz

Dünyanın siyasetine karşı ne için bu kadar lâkaytsın? Bu kadar safahât-ı âleme karşı tavrını hiç bozmuyorsun? Bu safahâtı hoş mu görüyorsun? Veyahut korkuyor musun ki, sükût ediyorsun?

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti, beni şiddetli bir surette siyaset âleminden men etti. Hatta düşünmesini de bana unutturdu. Yoksa bütün sergüzeşt-i hayatım şahittir ki, hak gördüğüm meslekte gitmeye karşı korku, elimi tutup men edememiş ve edemiyor.

Hem neden korkum olacak? Dünya ile, ecelimden başka bir alâkam yok.. çoluk çocuğumu düşüneneğim yok.. malımı düşüneneğim yok.. hânedanımın şerefini düşüneneğim yok... Riyakâr bir şöhet-i kâzibeden ibaret olan şân ve şeref-i dünyeviyenin muhafazasına değil, kırılmasına yardım edene rahmet!.. Kaldı ecelim... O, Hâlık-ı Zülcelâl'in elindedir. Kimin haddi var ki, vakti gelmeden ona ilişsin. Zâten izzetle mevî, zilletle hayata tercih edenlerdeniz. Eski Said gibi birisi şöyle demiş:

وَنَحْنُ أَنَاسٌ لَا تَوْشُّطَ بَيْنَنَا لَنَا الصَّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوْ الْقَبْرِ¹

Belki hizmet-i Kur'ân, beni hayat-ı içtimaiye-i siyasiye-i beşeriyeyi düşünmekten men ediyor, şöyle ki:

Hayat-ı beşeriye bir yolculuktur. Şu zamanda, Kur'ân'ın nuruyla gördüm ki, o yol bir bataklığa girdi. Mülevves ve ufûnetli bir çamur içinde kafil-i beşer düşe kalka gidiyor. Bir kısmı, selâmetli bir yolda gider. Bir kısmı, mümkün olduğu kadar çamurdan, bataklıktan kurtulmak için bazı vâsıtaları bulmuş. Bir kısm-ı ekseri o ufûnetli, pis, çamurlu bataklık içinde karanlıkta gidiyor. Yüzde yirmisi sarhoşluk sebebiyle, o pis çamuru misk ü amber zannederek yüzüne gözüne bulaştırıyor.. düşerek kalkarak gider, tâ boğulur. Yüzde sekseni ise, bataklığı anlar, ufûnetli, pis olduğunu hisseder.. fakat mütehayyirdirler, selâmetli yolu göremiyorlar.

İşte bunlara karşı iki çare var:

Birisi: Topuz ile o sarhoş yirmisini ayıltmaktır.

İkincisi: Bir nur göstermekle mütehayyirlere selâmet yolunu irâe etmektir.

Ben bakıyorum ki; yirmiye karşı seksen adam, elinde topuz tutuyor. Hâlbuki o bîçâre ve mütehayyir olan seksene karşı hakkıyla nur gösterilmiyor. Gösterilse de bir elinde hem sopa, hem nur olduğu için emniyetsiz oluyor. Mütehayyir adam “Acaba nurla beni celbedip, topuzla dövmek mi istiyor?” diye telâş eder. Hem de bazen ârızalarla topuz kırıldığı vakit, nur da hi uçar veya söner.

İşte, o bataklık ise gafletkârâne ve dalâlet-pîşe olan sefihâne hayat-ı içtimaiye-i beşeriyedir. O sarhoşlar, dalâletle telezzüz eden mütemerridlerdir. O mütehayyir olanlar; dalâletten nefret edenlerdir, fakat çıkamıyorlar.. kurtulmak istiyorlar, yol bulamıyorlar.. mütehayyir insanlardır. O topuzlar ise siyaset cereyanlarıdır. O nurlar ise hakâik-i Kur'âniye'dir. Nura karşı kavgâ edilmez, ona karşı adâvet edilmez. Sırf şeytan-ı racîmden başka ondan nefret eden olmaz.

¹ “Biz kendilerine arada, ortada bir yer olmayan kişileriz. Bizim için ya âlemin üstünde yer almak, ya da kabre girmek vardır.” (Bkz.: Ebû Firâs el-Hamedânî, *Divân (Şerh: Dr. Halîl Duveyhi)* s.165; İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/71).

İşte, ben de nur-u Kur'ân'ı elde tutmak için ¹أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ¹ deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elimle nura sarıldım. Gördüm ki:

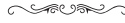
Siyaset cereyanlarında hem muvafıkta, hem muhalifte o nurların âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin çok fevkinde ve onların garazkârâne telâkkiyâtlarından müberrâ ve sâfi olan bir makamda verilen ders-i Kur'ân ve gösterilen envâr-ı Kur'âniye'den hiçbir taraf ve hiçbir kısım çekinmemek ve itham etmemek gerektir. Meğer dinsizliği ve zındıkayı siyaset zannedip ona tarafgirlik eden insan suretinde şeytanlar ola veya beşer kıyafetinde hayvanlar ola...

Elhamdülillâh! Siyasetten tecerrüd sebebiyle, Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini propaganda-yı siyaset ithamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki gittikçe o elmaslar kıymetlerini her tâifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبِّنَا بِالْحَقِّ²

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي³

Said Nursî

On Dördüncü Mektup

Telif edilmemiştir.

¹ Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

² "Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

³ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Beşinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Aziz kardeşim,

Senin Birinci Suâlin ki

Sahabeler nazar-ı velâyetle müfsidlerini neden keşfedemediler? Tâ Hulefâ-yı Raşidîn'in üçünün şehâdetini netice verdi. Hâlbuki küçük sahabelere, büyük velilerden daha büyük deniliyor?

Elcevap: Bunda iki makam var.

Birinci Makam

Dakik bir sırr-ı velâyetin beyanıyla suâl halledilir, şöyle ki:

Sahabelerin velâyeti, velâyet-i kübrâ denilen, veraset-i nübüvvetten gelen, berzah tarîkına uğramayarak, doğrudan doğruya zâhirden hakikate geçip, akrebiyet-i ilâhiyenin inkişafına bakan bir velâyettir ki, o velâyet yolu, gayet kısa olduğu hâlde gayet yüksektir. Harikaları az, fakat meziyyâtı çoktur. Keşif ve keramet orada az görünür.

Hem evliyanın kerametleri ise, ekserisi ihtiyârî değil. Ummadığı yerden, ikram-ı ilâhî olarak bir harika ondan zuhur eder. Bu keşif ve kerametlerin ekserisi de seyr u sülûk zamanında, tarîkat berzahından geçtikleri vakit, âdi beşeriyetten bir derece tecerrüd ettiklerinden, hilâf-ı âdet hâlâta mazhar olurlar.

Sahabeler ise, sohbet-i nübüvvetin in'ikâsıyla ve incizâbıyla ve iksiriyle tarîkattaki seyr u sülûk daire-i azîmesinin tayyına mecbur değildirlere. Bir kademde ve bir sohbette zâhirden hakikate geçebilirler.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

- ♦ Meselâ, nasıl ki dün geceki Leyle-i Kadr'e ulaşmak için iki yol var:

Biri: Bir sene gezip dolaşp, tâ o geceye gelmektir. Bu kurbiyeti kazanmak için bir sene mesafeyi tayyetmek lâzım gelir. Şu ise ehl-i sülûkün mesleğidir ki, ehl-i tarîkatın çoğu bununla gider.

İkincisi: Zamanla mukayyet olan cism-i maddî gılabından sıyrılıp, tecerrüdle ruhen yükselip, dün geceki Leyle-i Kadr'i öbür gün Leyle-i İd ile beraber bugünkü gibi hâzır görmektir. Çünkü ruh zamanla mukayyet değil. Hissiyât-ı insaniye ruh derecesine çıktığı vakit, o hâzır zaman genişlenir. Başkalarına nisbeten mâzi ve müstakbel olan vakitler, ona nisbeten hâzır hükmündedir.

İşte, bu temsile göre dün geceki Leyle-i Kadr'e geçmek için, mertebe-i ruha çıkıp, mâziyi hâzır derecesinde görmektir. Şu sırr-ı gâmızın esası akrebiyet-i ilâhiyenin inkişafıdır:

- ♦ Meselâ güneş bize yakındır; çünkü ziyası, harareti ve misali aynamızda ve elimizdedir. Fakat biz ondan uzağız. Eğer biz nurâniyet noktasında onun akrebiyetini hissetsek, aynamızdaki misalî olan timsaline münasebetimizi anlasak, o vâsıta ile onu tanısak; ziyası harareti, heyeti ne olduğunu bilsek, onun akrebiyeti bize inkişaf eder ve yakınımızda onu tanıyıp münasebettar oluruz. Eğer biz, bu'diyetimiz nokta-yı nazarından ona yakınlaşmak ve tanımak istesek, pek çok seyr-i fikrîye ve sülûk-u aklîye mecbur oluruz ki; kavânîn-i fenniye ile fikren semâvâta çıkıp semâdaki güneşi tasavvur ederek, sonra mahiyetindeki ziya ve harareti ve ziyasındaki elvan-ı seb'âyı uzun uzadıya tedkikat-ı fenniye ile anladıktan sonra, birinci adamın kendi aynasında az bir tefekkürle elde ettiği kurbiyet-i mâneviyeyi ancak elde edebiliriz.

İşte, şu temsil gibi nübüvvet ve veraset-i nübüvvetteki velâyet, sırr-ı akrebiyetin inkişafına bakar. Velâyet-i sâire ise ekseri, kurbiyet esası üzerine gider. Birçok merâtibde seyr u sülûka mecbur olur.

İkinci Makam

O hâdisâta sebebiyet veren ve fesadı çeviren birkaç Yahudi'den ibaret değildir ki, onları keşfetmekle fesadın önü alınsın. Çünkü pek çok muhtelif milletlerin İslâmiyet'e girmeleriyle birbirine zıd ve muhalif çok cereyanlar ve efkâr karıştı. Bhusus bazılarının gurur-u millîleri, Hazreti Ömer'in (radıyallâhu anhu) darbeleriyle dehşetli yaralandığından, seciyeten intikama fırsat beklerlerdi. Çünkü

onların hem eski dini ibtal edilmiş, hem medar-ı şerefi olan eski hükûmeti ve saltanatı tahrip edilmiş. İntikamını, bilerek veya bilmeyerek hâkimiyet-i İslâmiye'den almaya hissen taraftar bir suret almış. Onun için, “Yahudi gibi zeki ve derras bir kısım münafıklar, o hâlet-i içtimaiyeden istifade ettiler.” denilmiş. *Demek o hâdisâtın önünü almak, o vakitteki hayat-ı içtimaiye-yi ve muhtelif efkârı ıslahla olurdu. Yoksa bir-iki müfsidin keşfedilmesiyle olmazdı.*

Eğerdenilse: Hazreti Ömer'in (*radıyallâhuanh*) minberüstünde, biraylık mesafede bulunan Sâriye nâmındaki bir kumandanına ¹ **يَا سَارِيَّةُ! الْجَبَلُ الْجَبَلُ** deyip, Sâriye'ye işittirip, sevkü'l-ceyş noktasından zaferine sebebiyet veren kerametkârâne kumandası ne derece keskin nazarlı olduğunu gösterdiği hâlde, neden yanındaki kâtili, Feyrûz'u o keskin nazar-ı velâyetiyle görmedi?

Elcevap: Hazreti Yakub'un (*aleyhisselâm*) verdiği cevap ile cevap veririz.²⁽⁻ Hâşiye) Yani, Hazreti Yakub'dan sorulmuş ki: “Ne için Mısır'dan gelen gömleğinin kokusunu işittin de yakınında bulunan Ken'an Kuyusu'ndaki Yusuf'u görmedin?”

Cevaben demiş ki: “Bizim hâlimiz şimşekler gibidir; bazen görünür, bazen saklanır. Bazı vakit olur ki, en yüksek mevkide oturup her tarafı görüyoruz gibi oluruz. Bazı vakitte de ayağımızın üstünü göremiyoruz.”

Elhâsıl: İnsan her ne kadar fâil-i muhtar ise de fakat **وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ** ³ **يَشَاءَ اللَّهُ** sırınca, meşiet-i ilâhiye asıldır, kader hâkimdir. Meşiet-i ilâhiye, meşiet-i insaniyeyi geri verir. ⁴ **إِذَا جَاءَ الْقَدَرُ عَمِيَّ الْبَصَرُ** hükmünü icra eder. Kader söylese; iktidar-ı beşer konuşmaz, ihtiyâr-ı cüz'î susar.

¹ “Ey Sâriye! Dağa sığın, dağa sığın.” (Bkz.: et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/553; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 7/130; İbni Adıyy, *el-Kâmil* 2/441-442; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/380.

² (Hâşiye)

زِمَضْرُشُ بُيُيْ پِيرَاهَنْ شِيْدِي چَرَادَزْ چَاهِ كُنْعَانَشْ نَدِيْدِي
بَكْفَتْ: أَحْوَالِ مَا بَرَقَ جِهَانَشْ دَمِي پِيدَاؤْ دِيْكَرْدَمْ نِهَانَشْ
گَهِي بَرِ پُشْتِ بَايِ خُودْ نَبِيْنَمْ گَهِي بَرِ طَارْمِ اَعْلَى نَبِيْنَمْ^{1*}

^{1*} Sa'di Şirâzî'nin Gülistan'ından bir şiir olup manası metinde verilmiştir. (Bkz.: Sa'di Şirâzî, *Külliyat-ı Sa'di* s.72).

³ “Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz.” (Dehr sûresi, 76/30)

⁴ Bkz.: el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/233; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/82.

İkinci Suâlinizin Meâli

Hazreti Ali (*radıyallâhu anhu*) zamanında başlayan muharebelerin mahiyeti nedir? Muhariplere ve o harpte ölen ve öldürenlere ne nâm verebiliriz?

Elcevap: Cemel Vak'ası denilen Hazreti Ali ile Hazreti Talha ve Hazreti Zübeyr ve Âişe-i Sıddîka (*radıvanullâhi teâlâ aleyhim ecmaîn*) arasında olan muharebe, adâlet-i mahza ile adâlet-i izafiye'nin mücadelesidir, şöyle ki:

Hazreti Ali, adâlet-i mahzayı esas edip Şeyheyn zamanındaki gibi o esas üzerine gitmek için içtihat etmiş. Muarızları ise; Şeyheyn zamanındaki safvet-i İslâmiye, adâlet-i mahzaya müsait idi fakat, mürûr-u zamanla İslâmiyet'leri zayıf muhtelif akvam, hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'ye girdikleri için, adâlet-i mahzanın tatbikatı çok müşkül olduğundan, "ehvenü's-şerri ihtiyâr" denilen adâlet-i nisbiye esası üzerine içtihat ettiler. *Münakaşa-yı içtihadiye siyasete girdiği için, muharebeyi intâc etmiştir.*

Madem sırf lillâh için ve İslâmiyet'in menâfii için içtihat edilmiş.. ve içtihatattan muharebe tevellüd etmiş.. elbette hem kâtil, hem maktûl ikisi de ehl-i cennettir, ikisi de ehl-i sevaptır diyebiliriz. Her ne kadar Hazreti Ali'nin içtihadı musîb.. ve mukabilindekilerin hata ise de yine azaba müstehak değiller. Çünkü içtihat eden hakkı bulsa, iki sevap var. Bulmazsa, bir nevi ibadet olan içtihat sevabı olarak bir sevap alır.¹ Hatasından mazurdur. Bizde gayet meşhur ve sözü hüccet bir zât-ı muhakkik Kürtçe demiş ki:

رِ شَرِّ صَحَابَانِ مَكَّةَ قَالَ وَقِيلَ لَوْ رَا جَنَّتَيْنِه قَاتِلَ وَهَمَّ قَتِيلَ

Yani: Sahabelerin muharebesinde kıl ü kâl etme! Çünkü hem kâtil ve hem maktûl ikisi de ehl-i cennettirler.²

Adâlet-i mahza ile adâlet-i izafiye'nin izahı şudur ki:

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا³

âyetin mana-yı işârîsi ile bir masumun hakkı, bütün halk için dahi ibtal edilmez. Bir ferd dahi umumun selâmeti için feda edilmez. Cenâb-ı Hakk'ın

¹ Bkz.: Buhârî, *i'tisam* 21; Müslim, *akdiye* 15 (Geniş bilgi için bkz.: Seyyid Bey, *Usûl-ü fıkıh: Medhal* s.178).

² Molla Halil Siirdî'ye ait bu beyit için bkz.: Molla Halil Siirdî, *Nehcü'l-enâm* (Mebhasû't-tefâdul) 14. beyit.

³ "Kim katil olmayan ve yeryüzünde fesat çıkarmayan bir kişiyi öldürürse sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur." (Mâide sûresi, 5/32).

nazar-ı merhametinde hak haktır, küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Küçük, büyük için ibtal edilmez. Bir cemaatin selâmeti için, bir ferdin rızası bulunmadan hayatı ve hakkı feda edilmez. Hamiyet nâmına rızasıyla olsa, o başka meseledir.

Adâlet-i izafiye ise küllün selâmeti için, cüzü feda eder. Cemaat için, ferdin hakkını nazara almaz. Ehvenü’ş-şer diye bir nevi adâlet-i izafiye yapılmaya çalışır. Fakat adâlet-i mahza kabil-i tatbik ise adâlet-i izafiye gidilmez, gidilse zulümdür.

İşte İmam Ali (*radıyallâhu anı*), adâlet-i mahzayı “Şeyheyn zamanındaki gibi kabil-i tatbiktir” deyip, hilâfet-i İslâmiye’yi o esas üzerine bina ediyordu. Mukabilleri ve muarızları ise “kabil-i tatbik değil, çok müşkülâtı var” diye adâlet-i izafiye üzerine içtihat etmişler. Tarihın gösterdiği sâir esbap ise hakikî sebep değiller, bahanelerdir.

Eğer desen: Hilâfet-i İslâmiye noktasında İmam Ali’nin fevkalâde iktidarı, hârikulâde zekâsı ve yüksek liyakatiyle beraber seleflerine nisbeten muvaffakiyetsizliği nedendir?

İlcevap: O mübarek zât, siyaset ve saltanattan ziyade, daha çok, mühim, başka vazifelere lâıyk idi. Eğer tam muvaffakiyet-i siyasiye ve tamam saltanat olsaydı, “Şah-ı Velâyet” unvan-ı mânidârını bihakkın kazanamayacaktı. Hâlbuki zâhirî ve siyasî hilâfetin pek çok fevkinde mânevî bir saltanat kazandı ve “üstad-ı küll” hükmüne geçti; hatta kıyâmete kadar saltanat-ı mânevîyesi bâki kaldı.

Amma Hazreti İmam Ali’nin Vak’a-yı Sıffîn’de Hazreti Muaviye’nin taraftarlarıyla muharebesi ise hilâfet ve saltanatın muharebesidir. Yani, Hazreti İmam Ali, ahkâm-ı dini ve hakâik-i İslâmiye’yi ve âhireti esas tutup, saltanatın bir kısım kanunlarını ve siyasetin merhametsiz mukteziyâtlarını onlara feda ediyordu. Hazreti Muaviye ve taraftarları ise hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye’yi, saltanat siyasetleriyle takviye etmek için azîmeti bırakıp ruhsatı iltizam ettiler, siyaset âleminde kendilerini mecbur zannedip ruhsatı tercih ettiler, hataya düştüler.

Amma Hazreti Hasan ve Hüseyin’in Emevîler’e karşı mücadeleleri ise, din ile milliyet muharebesi idi. Yani; Emevîler, Devlet-i İslâmiye’yi, Arap milliyeti üzerine istinad ettirip râbıta-yı İslâmiyet’i, râbıta-yı milliyetten geri bıraktıklarından, iki cihetle zarar verdiler:

Birisi: Mîlel-i sâireyi rencide ederek tevhiş ettiler.

Diğeri: Unsuriyet ve milliyet esasları, adâleti ve hakkı takip etmediğinden zulmeder, adâlet üzerine gitmez. Çünkü unsuriyet-perver bir hâkim, milletdaşını tercih eder, adâlet edemez.

الإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ لَا فَرْقَ بَيْنَ عَبْدٍ حَبَشِيٍّ وَسَيِّدٍ قُرَشِيٍّ إِذَا أَسْلَمَا¹

ferman-ı kat'îsiyle râbîta-yı diniye yerine râbîta-yı milliye ikame edilmez; edilse adâlet edilmez, hakkaniyet gider.

İşte Hazreti Hüseyin (*radîyallâhu anhu*), râbîta-yı diniyeyi esas tutup, muhik olarak onlara karşı mücadele etmiş, tâ makam-ı şehâdeti ihraz etmiş.

Eğer denilse: Bu kadar haklı ve hakikatli olduğu hâlde, neden muvafak olmadı? Hem neden kader-i ilâhî ve rahmet-i ilâhiye onların feci bir âkıbete uğramasına müsaade etmiş?

Elcevap: Hazreti Hüseyin'in yakın taraftarları değil, fakat cemaatine iltihak eden sâir milletlerde yaralanmış gurur-u millîleri cihetiyle, Arap milleti-ne karşı bir fikr-i intikam bulunması Hazreti Hüseyin ve taraftarlarının sâfî ve parlak mesleklerine hâlel verip, mağlûbiyetlerine sebep olmuş.

Amma kader nokta-yı nazarında feci âkıbetin hikmeti ise Hasan ve Hüseyin ve onların hânedanları ve nesilleri, mânevî bir saltanata namzet idiler. Dünya saltanatı ile mânevî saltanatın cem'i gayet müşküldür. Onun için onları dünyadan küstürdü, dünyanın çirkin yüzünü gösterdi. Tâ kalben dünyaya karşı alâkaları kalmassın. Onların elleri muvakkat ve sûrî bir saltanattan çekildi.. fakat parlak ve dâimî bir saltanat-ı mânevî-yeye tayin edildiler.. âdi valiler yerine, evliya aktâblarına merci oldular.

Üçüncü Suâliniz

“O mübarek zâtların başına gelen o feci, gaddârâne muâmelenin hikmeti nedir?” diyorsunuz.

Elcevap: Sâbıkan beyan ettiğimiz gibi, Hazreti Hüseyin'in muârizları olan Emevîler saltanatında, merhametsiz gadre sebebiyet verecek üç esas vardı:

¹ “İslâm, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır. Müslüman olduklarında Kureyşli bir efendi ile Habeşli bir köle arasında fark yoktur.” (“Asabiye” ile alâkalı hadis-i şeriflerden bazıları için bkz.: Müslim, *imâre* 53-54; Ebû Dâvûd, *edeb* 111; İbni Mâce, *fiten* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 2/488).

Birisi: Merhametsiz siyasetin bir düsturu olan: “Hükûmetin selâmeti ve âsâyışın devamı için, eşhas feda edilir.”

İkincisi: Onların saltanatı, unsuriyet ve milliyete istinad ettiği için, milliyetin gaddârâne bir düsturu olan: “Milletin selâmeti için her şey feda edilir.”

Üçüncüsü: Emevîler’in Hâşimîlere karşı an’anesindeki rekabet damarı, Yezid gibi bazılarda bulunduğu için, şefkatsiz bir gadre kabiliyet göstermişti.

Dördüncü bir sebep de: Hazreti Hüseyin’in taraftarlarında bulunuyordu ki; Emevîler’in Arap milliyetini esas tutup, sâir milletlerin efradına “memâlik” tâbir ederek köle nazarıyla bakmaları ve gurur-u millîlerini kırmaları yüzünden, milel-i sâire Hazreti Hüseyin’in cemaatine intikamkârâne ve müşevveş bir niyetle iltihak ettiklerinden, Emevîler’in asabiyet-i milliyelerine fazla dokunmuş, gayet gaddârâne ve merhametsizcesine meşhur faciaya sebebiyet vermişlerdir.

Mezkûr dört esbap, zâhirîdir. Kader noktasından bakıldığı vakit, *Hazreti Hüseyin ve akrabasına o facia sebebiyle hâsıl olan netâic-i uhreviye ve saltanat-ı ruhaniye ve terakkiyât-ı mâneviye o kadar kıymettardır ki; o facia ile çektikleri zahmet, gayet kolay ve ucuz düşer. Nasıl ki bir nefer, bir saat işkence altında şehid edilse; öyle bir mertebeyi bulur ki, on sene başkası çalışsa, ancak o mertebeyi bulur. Eğer, o nefer şehid olduktan sonra ona sorulabilse “Az bir şey ile pek çok şeyler kazandım.” diyecektir.*

Dördüncü Suâlinizin Meâlî

Âhırzamanda Hazreti İsa (aleyhisselâm) deccalı öldürdükten sonra, insanlar ekseriyetle din-i hakka girerler. Hâlbuki rivâyetlerde gelmiştir ki: “Yeryüzünde ‘Allah Allah’ diyenler bulundukça kıyâmet kopmaz.”¹ Böyle umumiyetle imana geldikten sonra nasıl umumiyetle küfre giderler?

Elcevap: Hadis-i sahihte rivâyet edilen: “Hazreti İsa’nın (aleyhisselâm) geleceğini ve Şeriat-ı İslâmiye ile amel edeceğini, deccalı öldüreceğini”² imanı zayıf olanlar istib’ad ediyorlar. Onun hakikati izah edilse hiç istib’ad yeri kalmaz. Şöyle ki:

O hadisin ve Süfyan ve Mehdî hakkındaki hadislerin ifade ettikleri mana budur ki:

Âhırzamanda dinsizliğin iki cereyanı kuvvet bulacak:

¹ Bkz.: Müslim, *imân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 3/107, 201, 268.

² Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *imân* 244-246; Ebû Dâvûd, *melâhim* 13; Tirmizî, *fiten* 62.

Birisi: Nifak perdesi altında, Risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) inkâr edecek Süfyan nâmında müthiş bir şahıs, ehl-i nifakın başına geçecek, Şeriat-ı İslâmiye'nin tahribine çalışacaktır. Ona karşı Âl-i Beyt-i Nebvî'nin silsile-i nuraniyesine bağlanan, ehl-i velâyet ve ehl-i kemâlin başına geçecek Âl-i Beyt'ten Muhammed Mehdî isminde bir zât-ı nurânî, o Süfyan'ın şahs-ı mânevîsi olan cereyan-ı münafıkâneyi öldürüp dağıtacaktır.

İkinci cereyan ise: Tabîyyûn, maddiyyûn felsefesinden tevellüd eden bir cereyan-ı nemrudâne, gittikçe âhırzamanda felsefe-i maddiye vâsıtasıyla intişar ederek kuvvet bulup, ulûhiyeti inkâr edecek bir dereceye gelir. Nasıl bir padişahı tanımayan ve ordudaki zâbitan ve efrad onun askerleri olduğunu kabul etmeyen vahşi bir adam, herkese, her askere bir nevi padişahlık ve bir gûnâ hâkimiyet verir. Öyle de, Allah'ı inkâr eden o cereyan efradları, birer küçük Nemrud hükmünde nefislerine birer rubûbiyet verir. Ve onların başına geçen en büyükleri, ispiritizma ve manyetizmanın hâdisâtı nev'inden müthiş harikalara mazhar olan deccal ise; daha ileri gidip, cebbârâne sûrî hükûmetini bir nevi rubûbiyet tasavvur edip ulûhiyetini ilân eder. Bir sineğe mağlup olan ve bir sineğin kanadını bile îcad edemeyen âciz bir insanın ulûhiyet dâvâ etmesi, ne derece ahmakçasına bir maskaralık olduğu mâlûmdur.

İşte böyle bir sırada, o cereyan pek kuvvetli görüldüğü bir zamanda, Hazreti İsa'nın (aleyhisselâm) şahsiyet-i mâneviyesinden ibaret olan hakikî İsevîlik Dini zuhur edecek, yani rahmet-i ilâhiyenin semâsından nüzûl edecek..¹ hâl-i hazır Hristiyanlık Dini o hakikate karşı tasaffî edecek, hurâfâtan ve tahrifâtan sıyrılacak.. hakâik-i İslâmiye ile birleşecek; mânen, Hristiyanlık bir nevi İslâmiyet'e inkılâb edecektir. Ve Kur'ân'a iktida ederek, o İsevîlik şahs-ı mânevîsi tâbi ve İslâmiyet, metbû makamında kalacak; din-i hak bu iltihak neticesinde azîm bir kuvvet bulacaktır.

Dinsizlik cereyanına karşı ayrı ayrı iken mağlup olan İsevîlik ve İslâmiyet, ittihad neticesinde dinsizlik cereyanına galebe edip dağıtacak istidadında iken; âlem-i semâvâtta cism-i beşerîsiyle bulunan şahs-ı İsa (*aleyhisselâm*), o din-i hak cereyanının başına geçeceğini, bir Muhbir-i Sâdık, bir Kadîr-i külli şey'in vâdine istinad ederek haber vermiştir.² Madem haber vermiş, haktır.. madem Kadîr-i külli şey vaad etmiş, elbette yapacaktır.

¹ Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *imân* 155, *fiten* 34.

² Hadislerde, Hz. İsa'nın (*aleyhisselâm*) âhırzamanda yeryüzüne tekrar inip, İslâm adına mücadele edeceği^{*1} bildiriliyor.

^{*1} Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233.

Evet, her vakit semâvâtta melâikeleri yere gönderen ve bazı vakitte insan suretine vaz'eden (Hazreti Cibril'in "Dihye" suretine girmesi¹ gibi).. ve ruhanîleri âlem-i ervahtan gönderip beşer suretine temessül ettiren.. hatta ölmüş evliyaların çoklarının ervahlarını cesed-i misâliyle dünyaya gönderen bir Hakîm-i Zülcelâl, Hazreti İsa'yı (aleyhisselâm), İsa dinine ait en mühim bir hüsn-ü hâtimesi için, değil semâ-yı dünyada cesediyle bulunan ve hayatta olan Hazreti İsa, belki âlem-i âhiretin en uzak köşesine gitseydi ve hakikaten ölseydi, yine şöyle bir netice-i azîme için ona yenden cesed giydirip dünyaya göndermek, o Hakîm'in hikmetinden uzak değil... Belki onun hikmeti öyle iktiza ettiği için vaad etmiş.. ve vaad ettiği için elbette gönderecek.

Hazreti İsa (aleyhisselâm) geldiği vakit, herkes onun hakikî İsa olduğunu bilmek lâzım değildir. Onun mukarreb ve havassı, nur-u iman ile onu tanır. Yoksa bedâhet derecesinde herkes onu tanımayacaktır.

Suâl: Rivâyetlerde gelmiş ki; "Deccalın bir yalancı cenneti var, kendine tâbi olanları ona atar. Hem yalancı bir cehennem var, tâbi olmayanları ona atar. Hatta o kendi merkebinin de bir kulağını cennet gibi, bir kulağını da cehennem gibi yapmış.² Azamet-i bedeniyesi bu kadardır, şu kadardır³..." diye tarif var?

İlcevap: Deccalın şahs-ı sûrîsi insan gibidir. Mağrur, firavunlaşmış, Allah'ı unutmuş olduğundan; sûrî, cebbârâne olan hâkimiyetine, ulûhiyet nâmını vermiş bir şeytan-ı ahmaktır ve bir insan-ı dessastır. Fakat şahs-ı mânevîsi olan dinsizlik cereyan-ı azîmi, pek cesîmdir. Rivâyetlerde deccala ait tavsifât-ı müthişe ona işaret eder. Bir vakit Japonya'nın başkumandanının resmi, bir ayağı bahr-i muhitte, diğer ayağı on günlük mesafedeki Port Arthur kalesinde tasvir edilmiş. O küçük Japon kumandanının bu surette tasviriyle, ordusunun şahs-ı mânevîsi gösterilmiş.

Amma deccalın yalancı cenneti ise, medeniyetin cazibedar lehviyâtı ve fantaziyeleridir. Merkebi ise şimendifer gibi bir vâsıta ki bir başında ateş ocağı bulunur, kendine tâbi olmayanları bazen ateşe atar. O merkebin bir kulağı, yani diğer başı cennet gibi tefriş edilmiş, tâbi olanları oraya oturtur.

¹ Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'an* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

² Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 3; Müslim, *fiten* 104, 109; İbni Mâce, *fiten* 36; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 5/383.

³ Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/496; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/313; ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 2/237; Nuaym İbni Hammâd, *el-Fiten* 2/543.

Zâten sefih ve gaddar medeniyetin mühim bir merkebi olan şimendifer, ehl-i sefâhet ve dünya için yalancı bir cennet getirir. Bîçâre ehl-i diyanet ve ehl-i İslâm için medeniyet elinde cehennem zebânîsi gibi tehlike getirir, esaret ve sefâlet altına atar.

İşte, İsevîliğin din-i hakikîsi zuhur ile ve İslâmiyet'e inkılâb etmesiyle, çendan âlemde ekseriyet-i mutlakaya nurunu neşreder. Fakat yine kıyâmet kopmasına yakın, tekrar bir dinsizlik cereyanı başgösterir, galebe eder ve ¹ **الْحُكْمُ لِلْأَكْثَرِ** kaidesinde “Allah, Allah” diyecek kalmayacak.² Yani ehemmiyetli bir cemaat, küre-i arzda mühim bir mevkiye sahip olacak bir surette “Allah, Allah” denilmeyecek demektir. Yoksa ekalliyette kalan veyahut mağlup düşen ehl-i hak, kıyâmete kadar bâki kalacak. Yalnız, kıyâmetin kopacağı anında, kıyâmetin dehşetlerini görmemek için, bir eser-i rahmet olarak, ehl-i imanın ruhları daha evvel kabzedilecek, kıyâmet kâfirlerin başına kopacaktır.³

Beşinci Suâlinizin Meâli

Kıyametin hâdisâtından ervah-ı bâkiye müteessir olacaklar mı?

Elcevap: Derecâtlarına göre müteessir olacaklar. Melâikelerin tecelliyât-ı kahriyede kendilerine göre müteessir oldukları gibi müteessir olurlar. Nasıl ki bir insan, sıcak bir yerde iken, hariçte kar ve tipi içinde titreyenleri görse, akıl ve vicdan itibarıyla müteessir olur. Öyle de zîşuur olan ervah-ı bâkiye, kâinatla alâkadar oldukları için, kâinatın hâdisât-ı azîmesinden derecelerine göre müteessir olmalarını.. ehl-i azab ise elemkârâne, ehl-i saadet ise hayretkârâne, istiğrabkârâne, belki bir cihette istibşarkârâne teessürâtları bulunmasını, işârât-ı Kur’âniye gösteriyor.⁴ Zira Kur’ân-ı Hakîm, her zaman kıyâmetin acâibini tehdid suretinde zikrediyor,⁵ “Göreceksiniz!..” diyor.⁶ Hâlbuki cism-i insanî ile onu görenler, kıyâmete yetişenlerdir. Demek, kabirde cesedleri çürüyen ervahların da o tehdid-i Kur’âniye’den hisseleri var.

¹ “Hüküm, çoğunluğa göre verilir.” (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu’s-sanâi’* 1/303).

² Bkz.: Müslim, *îmân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/107, 201, 268.

³ Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/686; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 3/175; el-Heysemî, *Mecmeu’z-zevâid* 8/9.

⁴ “Sûra üflenir; Allah’ın diledikleri dışında, göklerde ve yerde kim varsa çarpılıp cansız yere düşer.” (Zümer sûresi, 39/68).

⁵ Bkz.: Bakara sûresi, 2/85, 174; Mâide sûresi, 5/36; Hac sûresi, 22/1, 2; Zümer sûresi, 39/24; Meâric sûresi, 70/6-18; Kıyâmet sûresi, 75/7-15; Nâziât sûresi, 79/6-9; ...

⁶ Bkz.: Tekâsür sûresi, 102/6,7; Hac sûresi, 22/2.

Altıncı Suâlinizin Meâli

¹ **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ**¹ : Bu âyetin âhirete, cennete, cehennem ve ehlilerine şümûlü var mı, yok mu?

Elcevap: Şu mesele, pek çok ehl-i tahkik ve ehl-i keşif ve ehl-i velâyetin medar-ı bahsi olmuş. Şu meselede söz onlarındır. Hem de şu âyetin çok genişliği ve çok merâtibi var.

Ehl-i tahkikin bir kısm-ı ekseri demişler ki; âlem-i bekâya şümûlü yok.

Diğer kısmı ise; âni olarak onlar da az bir zamanda, bir nevi helâkete mazhar olurlar. O kadar az bir zamanda oluyor ki, fenâyâ gidip gelmiş hissetmeyecekler.

Amma, bazı müfrit fikirli ehl-i keşfin hükmettikleri fenâ-yı mutlak ise, hakikat değildir. Çünkü *Zât-ı Akdes-i İlâhî, madem sermedî ve dâimîdir; elbette sıfâtı ve esmâsı dahi sermedî ve dâimîdirler. Madem sıfâtı ve esmâsı dâimî ve sermedîdirler; elbette onların aynaları ve cilveleri ve nakışları ve mazharları olan âlem-i bekâdaki bâkiyât ve ehl-i bekâ, fenâ-yı mutlak bizzarure gidemez.*

Kur’ân-ı Hakîm’in feyzinden şimdilik iki nokta hatıra gelmiş, icmâlen yazacağız:

Birincisi: Cenâb-ı Hak öyle bir Kadîr-i Mutlak’tır ki; adem ve vücûd, kudretine ve iradesine nisbeten iki menzil gibi, gayet kolay bir surette oraya gönderir ve getirir. İsterse bir günde, isterse bir anda oradan çevirir. Hem adem-i mutlak zâten yoktur, çünkü bir ilm-i muhit var. Hem daire-i ilm-i ilâhînin harici yok ki, bir şey ona atılsın. Daire-i ilim içinde bulunan adem ise, adem-i haricîdir ve vücûd-u ilmîye perde olmuş bir unvandır. Hatta bu mevcudât-ı ilmiyeye bazı ehl-i tahkik “a’yân-ı sâbite” tâbir etmişler. Öyle ise fenâyâ gitmek, muvakkaten haricî libasını çıkarıp, vücûd-u mânevîye ve ilmîye girmek. Yani, hâlik ve fâni olanlar vücûd-u haricîyi bırakıp, mahiyetleri bir vücûd-u mânevî giyer, daire-i kudretten çıkıp daire-i ilme girer.

İkincisi: Çok Sözler’de izah ettiğimiz gibi her şey, mana-yı ismiyle ve kendine bakan vecihte “hiç”tir.. kendi zâtında müstakil ve bizâtihâ sabit bir vücûdu yok.. ve yalnız kendi başıyla kâim bir hakikati yok. Fakat Cenâb-ı

¹ “O’nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur.” (Kasas sûresi, 28/88)

Hakk’a bakan vecihte ise, yani mana-yı harfiyle olsa “hiç” değil; çünkü onda cilvesi görünen esmâ-yı bâkiye var.. mâdum değil; çünkü sermedî bir vücûdun gölgesini taşıyor.. hakikati vardır, sabittir, hem yüksektir; çünkü mazhar olduğu bâki bir ismin sabit bir nevi gölgesidir.

Hem ¹كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ insanın elini mâsivâdan kesmek için bir kılıçtır ki; o da Cenâb-ı Hakk’ın hesabına olmayan fânî dünyada, fânî şeylere karşı alâkaları kesmek için hükmü, dünyadaki fâniyâta bakar. Demek Allah hesabına olsa, mana-yı harfiyle olsa, livechillah olsa, mâsivâyâ girmez ki ²كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ kılıcıyla başı kesilsin.

Elhâsıl: *Eğer Allah için olsa, Allah’ı bulsa; gayr kalmaz ki, başı kesilsin! Eğer Allah’ı bulmazsa ve hesabıyla bakmazsa, her şey gayrdır. ²كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ kılıcını istimâl etmeli, perdeyi yırtmalı, ta O’nu bulmalı!..*

²الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

¹ “O’nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur.” (Kasas sûresi, 28/88)

² Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

On Altıncı Mektup

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا
وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ¹

Şu mektup sırrına mazhar olmuş, şiddetli yazılmamış.

Çoklar tarafından sarîhen ve mânen gelen bir suâle cevaptır. Şu cevabı vermek benim için hoş değil, arzu etmiyorum. Her şeyimi, Cenâb-ı Hakk'ın tevekkülüne bağlamıştım. Fakat ben kendi hâlimde ve âlemimde rahat bırakmadığım ve yüzümü dünyaya çevirdikleri için, Yeni Said değil, bilmecebu-riye Eski Said lisanıyla, şahsım için değil, belki dostlarımı ve Sözler'imi ehl-i dünyanın evham ve eziyetinden kurtarmak için, hakikat-i hâli hem dostlarıma, hem ehl-i dünyaya ve ehl-i hükme beyan etmek için “Beş Nokta”yı beyan ediyorum.

Birinci Nokta

Denilmiş: “Ne için siyasetten çekildin, hiç yanaşmıyorsun?”

Elcevap: Dokuz-on sene evveldeki Eski Said, bir miktar siyasete girdi. Belki siyaset vâsıtasıyla dine ve ilme hizmet edeceğim diye beyhude yoruldu.. ve gördü ki; o yol meşkûk ve müşkülâtlı ve bana nisbeten fuzûliyâne, hem en lüzumlu hizmete mâni ve hatarlı bir yoldur. Çoğu yalancılık ve bilmeyerek ec-nebi parmağına âlet olmak ihtimali var.

Hem siyasete giren, ya muvafık olur veya muhalif olur. Eğer muvafık olsa; madem memur ve meb'us değilim, o hâlde siyasetçilik bana fuzûlî ve

¹ “Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: ‘Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!’ dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ demişlerdir.” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

² “Ona tatlı, yumuşak bir tarzda hitab edin.” (Tâhâ sûresi, 20/44).

mâlâyânî bir şeydir. Bana ihtiyaç yok ki, beyhude karışayım. Eğer muhalif siyasete girsem, ya fikirle veya kuvvetle karışacağım. Eğer fikirle olsa, bana ihtiyaç yok. Çünkü mesâil tavazzuh etmiş, herkes benim gibi bilir. Beyhude çene çalmak manasızdır. Eğer kuvvet ile ve hâdise çıkarmak ile muhalefet etsem, husûlû meşkûk bir maksat için binler günaha girmek ihtimali var. Birinin yüzünden çoklar belâya düşer.

Hem on ihtimalden bir-iki ihtimale binâen günahlara girmek, masmaları günaha atmak, vicdanım kabul etmiyor diye Eski Said, sigara ile beraber gazeteleri ve siyaseti ve sohbet-i dünyeviye-i siyasiyeyi terk etti. Buna kat'î şahid, o vakitten beri sekiz senedir birtek gazete ne okudum ve ne dinledim. Okuduğumu ve dinlediğimi biri çıksın, söylesin. Hâlbuki sekiz sene evvel, günde belki sekiz gazete Eski Said okuyordu.

Hem beş senedir bütün dikkat ile benim hâlîme nezaret ediliyor. Siyaset-vârî bir tereşşuh gören söylesin. Hâlbuki benim gibi asabî ve **إِنَّمَا الْحِيلَةُ فِي تَرْكِ** **الْحِيلِ**¹ düsturuyla, en büyük hileyi hilesizlikte bulan pervâsız, alâkasız bir insanın, değil sekiz sene, sekiz gün bir fikri gizli kalmaz. Siyasete iştihası ve arzusu olsaydı tedkikâta, taharriyâta lüzum bırakmayarak top güllesi gibi sadâ verecekti.

İkinci Nokta

Yeni Said ne için bu kadar şiddetle siyasetten tecennüb ediyor?

Elcevap: Milyarlar seneden ziyade olan hayat-ı ebediyeye çalışmasını ve kazanmasını, meşkûk bir-iki sene hayat-ı dünyeviye lüzumsuz, fuzûlî bir surette karışma ile feda etmemek için; hem en mühim, en lüzumlu, en saf ve en hakikatli olan hizmet-i iman ve Kur'ân için şiddetle siyasetten kaçıyor. Çünkü diyor:

Ben ihtiyar oluyorum, bundan sonra kaç sene yaşayacağımı bilmiyorum. Öyle ise bana en mühim iş, hayat-ı ebediyeye çalışmak lâzım geliyor. Hayat-ı ebediyeyi kazanmakta en birinci vâsita ve saadet-i ebediyenin anahtarı imandır, ona çalışmak lâzım geliyor. Fakat ilim itibarıyla insanlara dahi bir menfaat dokundurmak için şer'an hizmete mükellef olduğumdan, hizmet etmek isterim. Lâkin o hizmet, ya hayat-ı içtimaiye ve dünyeviye ait olacak; o ise elimden gelmez.

¹ Hakiki kazanç, dolap çevirerek değil hileye tenezzül etmeyerek sağlanır.

Hem fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilmez. Onun için o ciheti bırakıp en mühim, en lüzumlu, en selâmetli olan imana hizmet cihetini tercih ettim. Kendi nefsimde kazandığım hakâik-i imaniyeyi ve nefsimde tecrübe ettiğim mânevî ilâçları, sâir insanların eline geçmek için o kapıyı açık bırakıyorum. Belki Cenâb-ı Hak bu hizmeti kabul eder ve eski günahıma keffaret yapar. Bu hizmete karşı şeytan-ı racîmden başka hiç kimse- nin –mümin olsun, kâfir olsun; sıddık olsun, zındık olsun– karşı gelme- ye hakkı yoktur. Çünkü imansızlık başka şeylere benzemiyor. Zulümde, fıkta, kebâirde birer menhûs lezzet-i şeytaniye bulunabilir. Fakat iman- sızlıkta hiçbir cihet-i lezzet yok. Elem içinde elemdir.. zulmet içinde zul- mettir.. azap içinde azaptır.

İşte, böyle hadsiz bir hayat-ı ebediyeye çalışmayı ve iman gibi kudsî bir nura hizmeti bırakmak, ihtiyarlık zamanında lüzumsuz, tehlikeli siyaset oyun- calarına atılmak, benim gibi alâkasız ve yalnız ve eski günahlarına keffaret aramaya mecbur bir adamda ne kadar hilâf-ı akıldır, ne kadar hilâf-ı hikmet- tir, ne derece bir dîvaneliktir.. dîvaneler de anlayabilirler.

♦ Amma “Kur’ân ve imanın hizmeti ne için beni men ediyor?” *dersen, ben de derim ki*: Hakâik-i imaniye ve Kur’âniye birer elmas hükmünde olduğu hâlde, siyaset ile âlûde olsa idim; elimdeki o elmaslar iğfal oluna- bilen avâm tarafından, “Acaba taraftar kazanmak için bir propaganda-yı siyaset değil mi?” diye düşünürler. O elmaslara, âdi şişeler nazarıyla ba- kabilirler. O hâlde ben o siyasete temas etmekle, o elmaslara zulmederim ve kıymetlerini tenzil etmek hükmüne geçer.

İşte, ey ehl-i dünya! Neden benim ile uğraşıyorsunuz, beni kendi hâlim- de bırakmıyorsunuz?

Eğer derseniz: “Şeyhler bazen işimize karışıyorlar. Sana da bazen şeyh derler.”

Ben de derim: Hey Efendiler! Ben şeyh değilim, ben hocayım. Buna delil, dört senedir buradayım; birtak adama tarîkat verseydim, şüpheye hak- kınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: İman lâzım, İslâmiyet lâ- zım! Tarîkat zamanı değil!

Eğer derseniz: “Sana Said-i Kürdî derler. Belki sende unsuriyet-perver- lik fikri var, o işimize gelmiyor.”

Ben de derim: Hey Efendiler! Eski Said ve Yeni Said’in yazdıkları

meydanda!.. Şahid gösteriyorum ki; ben, ¹ *الْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصْبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ* ferman-ı kat'isiyle eski zamandan beri menfî milliyet ve unsuriyet-perverliğe, Avrupa'nın bir nevi firenk illeti olduğundan, bir zehr-i kâtil nazarıyla bakmışım. Ve Avrupa, o firenk illetini İslâm içine atmış; ta tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun diye düşünür. O firenk illetine karşı eskiden beri tedaviye çalıştığımı, talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar. Madem böyledir, hey efendiler!. Her bir hâdiseyi bahane tutup, bana sıkıntı vermeye sebep nedir acaba? Şarkta bir nefer hata etse, garbda bir nefere askerlik münasebetiyle zahmet ve ceza vermek.. veya İstanbul'da bir esnafın cinayetiyle, Bağdat'ta bir dükkâncıyı esnafılık münasebetiyle mahkûm etmek nev'inden, her hâdis-i dünyeviyede bana sıkıntı vermek, hangi usûl iledir? Hangi vicdan hükmeder? Hangi maslahat iktiza eder?..

Üçüncü Nokta

Hâlimi, istirahatimi düşünen ve her musibete karşı sabır ile sükûtumu istigrab eden dostlarımın şöyle *bir suâl/leri* var ki; “Sana gelen zahmetlere, sıkıntılara nasıl tahammül ediyorsun? Hâlbuki eskiden çok hiddetli ve izzetli idin, ednâ bir tahkire tahammül edemezdin?”

Elcevap: İki küçük hâdiseyi ve hikâyeyi dinleyiniz, cevabını alınız:

Birinci Hikâye: İki sene evvel benim hakkımda bir müdür sebepsiz, gıyabımda, tezyifkârâne, hakaretli sözler söylemişti. Sonra bana söylediler. Bir saat kadar Eski Said damarıyla müteessir oldum. Sonra Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle şöyle bir hakikat kalbe geldi, sıkıntıyı izâle edip o adamı da bana helâl ettirdi. O hakikat şudur:

Nefsime dedim:

✓ *Eğer onun tahkiri ve beyan ettiği kusurlar, şahsıma ve nefsim aittir ise; Allah ondan razı olsun ki, benim nefsimin ayıplarını söyler.*

✓ *Eğer doğru söylemiş ise, beni nefsimin terbiyesine sevk eder ve gurdan beni kurtarmaya yardımdır.*

✓ *Eğer yalan söylemiş ise, beni riyanın ve riyanın esas olan şöhret-i kâzibeden kurtarmaya yardımdır. Evet ben, nefsim ile musâlaha etmemişim. Çünkü terbiye etmemişim. Benim boynumda veya koynumda bir*

¹ “İslâmiyet, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır.” Bkz.: Müslim, imâre 53-54; Ebû Dâvûd, edeb 111, 112; İbni Mâce, fiten 7.

akrep bulunduğunu biri söylese veya gösterse ondan darılmak değil, belki memnun olmak lâzım gelir.

✓ Eğer o adamın tahkirâtı, benim imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım sıfatıma ait ise o bana ait değil. O adamı, beni istihdam eden Sahib-i Kur'ân'a havale ediyorum. O Aziz'dir, Hakîm'dir.

✓ Eğer sırf beni sövmek, tahkir etmek, çürütmek nev'inden ise; o da bana ait değil. Ben menfî ve esir ve garip ve elim bağlı olduğundan, haysiyetimi kendi elimle düzeltmeye çalışmak bana düşmez. Belki misafir olduğum ve bana nezaret eden şu köye, sonra kazaya, sonra vilâyete hükmedenlere aittir. Bir insanın elindeki esirini tahkir etmek; sahibine aittir, o müdafaa eder. Madem hakikat budur; kalbim istirahat etti وَأَقْوَضُ¹ dedim. O vâkıayı olmamış gibi saydım, unuttum. Fakat maatteessüf sonra anlaşıldı ki, Kur'ân onu helâl etmemiş...

İkinci Hikâye: Şu senede işittim ki, bir hâdisе olmuş. O hâdisenin vukuundan sonra yalnız icmâlen vukuunu işittiğim hâlde, o vâkıa ile ciddî alâkadar imişim gibi bir muamele gördüm. Zâten muhabere etmiyordum. Etsem de pek nâdir olarak bir mesele-i imaniyeyi bir dostuma yazardım. Hatta dört senede kardeşime birtek mektup yazdım. Ve ihtilâttan hem ben kendimi men ediyordum, hem de ehl-i dünya beni men ediyordu. Yalnız bir-iki ahbab ile haftada bir defa görüşebiliyordum. Köye gelen misafirler ise; ayda bir-ikisi, bazı bir-iki dakika bir mesele-i âhirete dair benimle görüşüyordu. Bu gurbet hâlimde; garip, yalnız, kimsesiz, nafaka için çalışmaya benim gibilere muvafık olmayan bir köyde, her şeyden herkesten men edildim. Hatta dört sene evvel, harap olmuş bir câmiyi tamir ettirdim. Memleketimde imamlık ve vâizlik vesikam elimde olduğundan, o câmide dört senedir (Allah kabul etsin) imamlık ettiğim hâlde, şu mübarek geçen Ramazan'da mescide gidemedim. Bazen yalnız namazımı kıldım. Cemaatle kılınan namazın yirmi beş sevabından ve hayrından mahrum kaldım.

İşte, başıma gelen bu iki hâdiseye karşı, aynen iki sene evvel, o memurun bana karşı muamelesine gösterdiğim sabır ve tahammülü gösterdim. İnşaaallah devam da ettireceğim. Şöyle de düşünüyorum ve diyorum ki:

✓ Eğer ehl-i dünya tarafından başıma gelen şu eziyet, şu sıkıntı, şu tazyik, ayıplı ve kusurlu nefsim için ise helâl ediyorum. Benim nefsim

¹ "Artık ben işimi Allah'a bırakıyorum. Çünkü Allah kullarını pek iyi görmektedir." (Mü'min sûresi, 40/44).

belki bununla ıslâh-ı hâl eder; hem ona keffaretü'z-zünûb olur. Dünya misafirhânesinin safâsını çok gördüm; azıcık cefasını görsem, yine şükrederim.

✓ Eğer imana ve Kur'ân'a hizmetkârlığım cihetiyle ehl-i dünya, beni tazyik ediyorsa onun müdafaası bana ait değil! Onu Aziz-i Cebbâr'a havale ediyorum!

✓ Eğer asılsız ve riyaya sebep ve ihlâsı kıracak bir şöhret-i kâzibeyi kırmak için teveccüh-ü âmmeyi hakkımda bozmak murad ise onlara rahmet... Çünkü teveccüh-ü âmmeye mazhar olmak ve halkların nazarında şöhret kazanmak, benim gibi adamlara zarardır zannederim. Benim ile temas edenler beni bilirler ki; şahsıma karşı hürmet istemiyorum, belki nefret ediyorum. Hatta kıymettar mühim bir dostumu, fazla hürmeti için belki elli defa takdir etmişim.

✓ Eğer beni çürütmek ve efkâr-ı âmmeden düşürmek, ıskat ettirmekten muradları, tercümanlık ettiğim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye ait ise beyhudedir. Zira, Kur'ân yıldızlarına perde çekilmez. Gözünü kapayan yalnız kendi görmez, başkasına gece yapamaz.

Dördüncü Nokta

Evhamlı birkaç suâlin cevabıdır.

Birincisi

Ehl-i dünya bana der: “Ne ile yaşıyorsun? Çalışmadan nasıl geçiniyorsun? Memleketimizde tembelce oturanları ve başkasının sa'yi ile geçinenleri istemiyoruz.”

Elcevap: Ben iktisat ve bereketle yaşıyorum. Rezzâkımdan başka kimsenin minnetini almıyorum ve almamaya da karar vermişim. Evet, günde yüz para, belki kırk para ile yaşayan bir adam, başkasının minnetini almaz.

Şu meselenin izahını hiç arzu etmiyordum. Belki bir gururu ve bir enaniyeti ihsas eder fikriyle beyan etmek, bana pek nâhoştur. Fakat, madem ehl-i dünya evhamlı bir surette soruyorlar, ben de *derim ki:*

Küçüklüğümden beri halkların malını kabul etmemek velev zekât dahi olsa.. hem maaşı kabul etmemek.. (Yalnız bir-iki sene Dârü'l-Hikmeti'l-

İslâmiye’de dostlarımla icbarıyla kabul etmeye mecbur oldum ve o parayı da mânen millete iade ettik).. *hem maîşet-i dünyeviye için minnet altına girmemek, bütün ömrümde bir düstur-u hayatımdır.* Ehl-i memleketim ve başka yerlerde beni tanıyanlar bunu biliyorlar. Bu beş seneki nefyimde çok dostlar, bana hediyelerini kabul ettirmek için çok çalıştılar, kabul etmedim.

“Öyle ise, nasıl idare edersin?” denilse, *derim:*

Bereket ve ikram-ı ilâhî ile yaşıyorum. Nefsim çendan her hakarete, her ihânete müstehak ise de.. fakat, *Kur’ân hizmetinin kerameti olarak, erzak hususunda ikram-ı ilâhî olan berekete mazhar oluyorum.* وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ¹ sırrıyla, Cenâb-ı Hakk’ın bana ettiği ihsânâtı yâdedip, bir şükr-ü mânevî nev’inde birkaç nümûnesini söyleyeceğim. Bir şükr-ü mânevî olmakla beraber; korkuyorum ki, bir riya ve gururu ihsas ederek o mübarek bereket kesilsin. Çünkü müftehirâne gizli bereketi izhar etmek, kesilmesine sebep olur. Fakat ne çare, söylemeye mecbur oldum:

İşte **birisi:** Şu altı aydır, otuz altı ekmekten ibaret bir kile buğday bana kâfi geldi. Daha var, bitmemiş. Ne miktar kifâyet²(Hâşiye) edecek, bilmiyorum.

İkincisi: Şu mübarek Ramazan’da, yalnız iki hânedan bana yemek geldi, ikisi de beni hasta etti. Anladım ki, başkasının yemeğini yemekten memnûm. Mütebâkisi, bütün Ramazan’da benim idareme bakan mübarek bir hânenin ve sâdık bir arkadaşım olan o hâne sahibi Abdullah Çavuş’un ihbarı ve şehâdetiyle; üç ekmek, bir kıyye piring bana kâfi gelmiştir. Hatta o piring, on beş gün Ramazan’dan sonra bitmiştir.

Üçüncüsü: Dağda, üç ay bana ve misafirlerime bir kıyye tereyağı, –her gün ekmekle beraber yemek şartıyla– kâfi geldi. Hatta Süleyman isminde mübarek bir misafirim vardı. Benim ekmeğim de ve onun ekmeği de bitiyordu. Çarşamba günü idi, dedim ona: “Git ekmek getir.” İki saat, her tarafımızda kimse yok ki, oradan ekmek alınsın. “Cuma gecesi senin yanında bu dağda beraber dua etmek arzu ediyorum.” dedi. Ben de dedim: “تَوَكَّلْنَا عَلَى اللَّهِ³, kal!” Sonra hiç münasebeti olmadığı hâlde ve bir bahane yokken, ikimiz yürüye yürüye bir dağın tepesine çıktık. İbrikte bir parça su vardı. Bir parça şeker ile çayımız vardı. Dedim: “Kardeşim, bir parça çay yap.” O ona başladı, ben de

¹ “Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat.” (Duhâ sûresi, 93/11).

² (Hâşiye) Bir sene devam etti.

³ “Allah’a tevekkül ettik. (Allah kerîm..!)”

derin bir dereye bakar bir katran ağacı altında oturdum. Müteessifâne şöyle düşündüm ki: “Küflenmiş bir parça ekmeğimiz var; bu akşam ancak ikimize yeter. İki gün nasıl yapacağız ve bu sâfi-kalb adama ne diyeceğim?” diye düşünmede iken, birden bire başım çevrilir gibi başımı çevirdim, gördüm ki; koca bir ekmeğe, katran ağacının üstünde, dalları içinde bize bakıyor. Dedim: “Süleyman, müjde! Cenâb-ı Hak bize rızık verdi.” O ekmeği aldık; bakıyoruz ki, kuşlar ve hayvanât-ı vahşiye hiçbirisi ilişmemiş. Yirmi-otuz gündür hiçbir insan o tepeye çıkmamıştı. O ekmeğe, ikimize iki gün kâfi geldi. Biz yerken, bitmek üzere iken, dört sene sâdık bir sıddıkım olan müstakîm Süleyman, ekmeğe aşağıdan çıkageldi.

Dördüncüsü: Şu üstümdeki sakoyu, yedi sene evvel, eski olarak almıştım. Beş senedir elbise, çamaşır, pabuç, çorap için dört buçuk lira ile idare ettim. Bereket, iktisat ve rahmet-i ilâhiye bana kâfi geldi.

İşte, şu nümûneler gibi çok şeyler var ve bereket-i ilâhiyenin çok cihetleri var. Bu köy halkı çoğunu bilirler. Fakat sakın bunları fahir için zikrediyorum zannetmeyiniz, belki mecbur oldum. Hem benim için iyiliğe bir medar olduğunu düşünmeyiniz. *Bu bereketler, ya yanıma gelen hâlis dostlarıma ih-sandır. veya hizmet-i Kur’âniye’ye bir ikramdır. veya iktisadın bereketli bir menfaatidir. veyahut “Yâ Rahîm, yâ Rahîm!” ile zikreden ve yanımda bulunan dört kedinin rızıklarıdır ki, bereket suretinde gelir, ben de ondan istifade ederim.* Evet, hazin mırımlarını dikkatle dinlesen, “Yâ Rahîm, yâ Rahîm!” çektiklerini anlarsın.

Kedi bahsi geldi, tavuğu hatıra getirdi. Bir tavuğum var. Şu kışta, yumurta makinesi gibi pek az fâsıla ile her gün rahmet hazinesinden bana bir yumurta getiriyordu. Hem bir gün iki yumurta getirdi, ben de hayrette kaldım. Dostlarımdan sordum: “Böyle olur mu?” dedim. Dediler: “Belki bir ihsan-ı ilâhîdir.” Hem şu tavuğun yazın çıkardığı küçük bir yavrusu vardı. Ramazan-ı Şerif’in başında yumurtaya başladı, tâ kırk gün devam etti. Hem küçük, hem kışta, hem Ramazan’da, bu mübarek hâli bir ikram-ı rabbânî olduğuna, ne benim ve ne de bana hizmet edenlerin şüphemiz kalmadı. Hem ne vakit an-nesi kesti, hemen o başladı.. beni yumurtasız bırakmadı.

İkinci Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki*; “Sana nasıl emniyet edeceğiz ki, sen dünyamıza karışmayacaksın? Seni serbest bıraksak, belki dünyamıza karışırsın.

Hem nasıl bileceğiz ki, sen kurnazlık yapmıyorsun? Kendini târik-i dünya gösterip halkın malını zâhiren almaz, gizli alır bir kurnazlık olmadığını nasıl bileceğiz?”

Elcevap: Yirmi sene evvelki Dîvan-ı Harb-i Örfî’de ve Hürriyet’ten daha evvel zamanda çoklara mâlûm hâl ve vaziyetim ve “İki Mekteb-i Musibetin Şehâdetnâmesi” nâmında o zaman Dîvan-ı Harb’deki müdafaatım kat’î gösterir ki, değil kurnazlık belki ednâ bir hileye tenezzül etmez bir tarzda hayat geçirmişim.

Eğer hile olsaydı, bu beş sene zarfında sizlere temellukkârâne bir müracaat edilecekti. Hileli adam kendini sevdirebilir, kendini çekmez; iğfal ve aldatmaya dâima çalışır. Hâlbuki bana karşı en mühim hücumlara ve tenkidlere mukabil tezellüle tenezzül etmedim. ¹ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ deyip, ehl-i dünyaya arkamı çevirdim.

Hem de âhireti bilen ve dünyanın hakikatini keşfeden; akli varsa pişman olmaz, yeniden dünyaya dönüp uğraşmaz. Elli seneden sonra, alâkasız, tek başıyla bir adam; hayat-ı ebediyesini dünyanın bir-iki sene gevezeliğine, şarlatanlığına feda etmez.. feda etse, kurnaz olmaz, belki ebleh bir dîvane olur. Ebleh bir dîvanenin elinden ne gelir ki, onun ile uğraşılsın.

Amma, zâhiren târik-i dünya, bâtinen tâlib-i dünya şüphesi ise;

² وَمَا أُبْرِيْ نَفْسِيْ اِنَّ النَّفْسَ لَآمَّارَةٌ بِالسُّوءِ sırınca “Ben nefsimi tebrie etmiyorum. Nefsim her fenalığı ister. Fakat şu fânî dünyada, şu muvakkat misafirhânedede, ihtiyarlık zamanında, kısa bir ömürde, az bir lezzet için; ebedî, dâimî hayatını ve saadet-i ebediyesini berbat etmek, ehl-i aklın kârı değil. Ehl-i aklın ve zîşuurun kârı olmadığından, nefs-i emmârem ister istemez akla tâbi olmuştur.

Üçüncü Vehimli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki*; “Sen bizi sever misin? Beğeniyor musun? Eğer seversen, neden bize küsüp karışmıyorsun? Eğer beğenmiyorsan bize muarız-sın; biz, muarızlarımızı ezeriz.”

Elcevap: Ben değil sizi, belki dünyanızı sevseydim, dünyadan çekilmezdim. Ne sizi ve ne de dünyanızı beğenmiyorum. Fakat karışmıyorum. Çünkü

¹ “Allah’a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)” (Hûd sûresi, 11/56)

² Yûsuf sûresi, 12/53.

ben başka maksattayım.. başka noktalar benim kalbimi doldurmuş.. başka şeyleri düşünmeye kalbimde yer bırakmamış!.. Sizin vazifeniz ele bakmaktır, kalbe bakmak değil! Çünkü idarenizi, âsâyişinizi istiyorsunuz. El karışmadığı vakit, ne hakkınız var ki, hiç lâıyk olmadığınız hâlde “Kalb de bizi sevsin.” demeye... Kalbe karışsanız; evet, ben nasıl bu kış içinde baharı temenni ediyorum ve arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, getirmeye teşebbüs edemiyorum. Öyle de; hâl-i âlemin salâhını temenni ediyorum, dua ediyorum ve ehl-i dünyanın ıslahını arzu ediyorum.. fakat irade edemiyorum, çünkü elimden gelmiyor.. bilfiil teşebbüs edemiyorum, çünkü ne vazifemdir, ne de iktidarım var.

Dördüncü Şüpheli Suâl

Ehl-i dünya *diyorlar ki*; “O kadar belâlar gördük ki, kimseye emniyetimiz kalmadı. Sana nasıl emin olabiliriz ki; fırsat senin eline geçse, arzu ettiğin gibi karışmazsın?”

Elcevap: Evvelki noktalar size emniyet vermekle beraber.. memleketimde, talebe ve akrabam içinde, beni dinleyenlerin ortasında, heyecanlı hâdiseler içinde dünyanıza karışmadığım hâlde.. diyar-ı gurbette ve yalnız, tek başıyla, garip, zayıf, âciz, bütün kuvvetiyle âhirete müteveccih, ihtilâttan, muhabereden kesilmiş, iman ve âhiret münasebetiyle uzaktan uzağa yalnız bazı ehl-i âhireti dost bulan ve başka herkese yabancı ve herkes de ona yabancı nazarıyla bakan bir insan; semeresiz, tehlikeli dünyanıza karışsa muzaaf bir dîvâne olmak gerektir...

Beşinci Nokta

Beş küçük meseleye dairdir.

Birincisi

Ehl-i dünya bana *diyorlar ki*; “Bizim usûl-ü medeniyetimizi, tarz-ı hayatımızı ve suret-i telebbüsümüzü ne için sen kendine tatbik etmiyorsun? Demek bize muarızsın!”

Ben de derim: Hey Efendiler! Ne hak ile bana usûl-ü medeniyetinizi teklif ediyorsunuz? Hâlbuki siz, beni hukûk-u medeniyetten ıskat etmiş gibi, haksız olarak, beş sene bir köyde muhabereden ve ihtilâttan memnû bir tarzda ikâmet ettirdiniz.

Her menfîyi şehirlerde dost ve akrabasıyla beraber bıraktınız ve sonra vesika verdiğiniz hâlde; sebepsiz, beni tecrid edip, bir-iki tane müstesna hiçbir hemşehri ile görüştürmediniz. Demek beni efrad-ı milletten ve raiyetten saymıyorsunuz. Nasıl kanun-u medeniyetinizin bana tatbikini teklif ediyorsunuz?

Dünyayı bana zindan ettiniz! Zindanda olan bir adama böyle şeyler teklif edilmez! Siz bana dünya kapısını kapadınız; ben de âhiret kapısını çaldım; rahmet-i ilâhiye açtı. Âhiret kapısında bulunan bir adama, dünyanın karmakarışık usûl ve âdâtı ona nasıl teklif edilir? Ne vakit beni serbest bırakıp memleketime iade edip hukukumu verdiniz, o vakit usûlünüzün tatbikini isteyebilirsiniz.

İkinci Mesele

Ehl-i dünya diyorlar ki; “Bize ahkâm-ı diniyeyi ve hakâik-i İslâmiye’yi tâlim edecek resmî bir dairemiz var. Sen ne salâhiyetle neşriyat-ı diniye yapıyorsun? Sen madem nefye mahkûmsun, bu işlere karışmaya hakkın yok.”

Elcevap: Hak ve hakikat inhisar altına alınmaz! İman ve Kur’ân nasıl inhisar altına alınabilir! Siz dünyanın usûlünü, kanununu inhisar altına alabilirsiniz. Fakat hakâik-i imaniye ve esâsât-ı Kur’âniye, resmî bir şekilde ve ücret mukabilinde dünya muamelâtı suretine sokulmaz; belki bir mevhibe-i ilâhiye olan o esrar, hâlis bir niyet ile ve dünyadan ve huzûzât-ı nefsânîyeden tecerrüd etmek vesilesiyle o feyizler gelebilir.

Hem de sizin o resmî daireniz dahi, memlekette iken beni vâiz kabul etti, tayin etti. Ben o vâizliği kabul ettim, fakat maaşını terk ettim. Elimde vesikam var. Vâizlik, imamlik vesikasıyla her yerde amel edebilirim. Çünkü benim nefyim haksız olmuştur. Hem menfîler madem iade edildi, eski vesikalarımın hükmü bâkidir.

Sâniyen: Yazdığım hakâik-i imaniyeyi doğrudan doğruya nefsimе hitab etmişim. Herkesi davet etmiyorum. Belki ruhları muhtaç ve kalbleri yaralı olanlar, o edviye-i Kur’âniye’yi arayıp buluyorlar. Yalnız medar-ı maîşetim için, yeni hurûf çıkmadan evvel, haşre dair bir risalemi tab’ ettirdim. Bunu da bana karşı insafsız eski vali, o risaleyi tedkik edip, tenkit edecek bir cihet bulamadığı için ilişemedi.

Üçüncü Mesele

Benim bazı dostlarım, ehl-i dünya bana şüpheli baktıkları için, ehl-i dünyaya hoş görünmek için, benden zâhiren teberri ediyorlar, belki tenkit ediyorlar. Hâlbuki kurnaz ehl-i dünya, bunların teberrisini ve bana karşı içtinablarını, o ehl-i dünyaya sadâkate değil, belki bir nevi riyaya, vicdansızlığa hamledip, o dostlarıma karşı fena nazarla bakıyorlar.

Ben de derim: Ey Âhiret Dostlarım! Benim Kur'ân'a hizmetkârlığımdan teberri edip kaçmayınız! Çünkü inşaallah benden size zarar gelmez. Eğer faraza, musibet gelse veya bana zulmedilse, siz benden teberri ile kurtulamazsınız!.. O hâl ile, musibete ve tokata daha ziyade istihkak kesbedersiniz!.. Hem ne var ki, evhama düşüyorsunuz?

Dördüncü Mesele

Şu nefiy zamanımda görüyorum ki; hodefürûş ve siyaset bataklığına düşmüş bazı insanlar, bana tarafgirâne, rakîbâne bir nazarla bakıyorlar. Güya ben de onlar gibi dünya cereyanlarıyla alâkadamım.

Hey Efendiler! Ben imanın cereyanındayım.. karşımda imansızlık cereyanı var.. başka cereyanlarla alâkam yok!.. O adamlardan ücret mukabilinde iş görenler, belki kendini bir derece mazur görüyor. Fakat ücretsiz, hamiyet nâmına bana karşı tarafgirâne, rakîbâne vaziyet almak ve ilişmek ve eziyet etmek, gayet fena bir hatadır. Çünkü sâbıkan isbat edildiği gibi, siyaset-i dünya ile hiç alâkadar değilim; yalnız bütün vaktimi ve hayatımı, hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye hasr ve vakfetmişim. Madem böyledir, bana eziyet verip, rakîbâne ilişen adam düşünsün ki; o muamelesi zındıka ve imansızlık nâmına imana ilişmek hükmüne geçer.

Beşinci Mesele

Dünya madem fânidir.

Hem madem ömür kısadır.

Hem madem gayet lüzumlu vazifeler çoktur.

Hem madem hayat-ı ebediye burada kazanılacaktır.

Hem madem dünya sahipsiz değil.

Hem madem şu misafirhâne-i dünyanın gayet Hakîm ve Kerîm bir Müdebbir'i var.

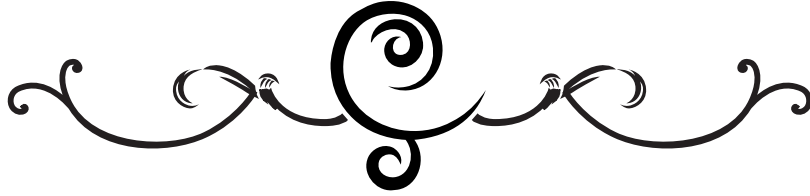
Hem madem ne iyilik ve ne fenalık, cezasız kalmayacaktır.

Hem madem ¹لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا sırrınca teklif-i mâlâyutak yoktur.

Hem madem zararsız yol, zararlı yola müreccahtır.

Hem madem dünyevî dostlar ve rütbelere, kabir kapısına kadardır.²

Elbette en bahtiyar odur ki; dünya için âhireti unutmasın.. âhiretini dünyaya feda etmesin.. hayat-ı ebediyesini hayat-ı dünyeviye için bozmasın.. mâlâyânî şeylerle ömrünü telef etmesin.. kendini misafir telâkki edip misafirhâne sahibinin emirlerine göre hareket etsin.. selâmetle kabir kapısını açıp saadet-i ebediye girsin.³(Hâşiye)

¹ “Allah hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz.” (Bakara sûresi, 2/286).

² Bkz.: Buhârî, *rikak* 42; Müslim, *zühd* 5; Tirmizî, *zühd* 46; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/110.

³ (Hâşiye) Bu mademler içindir ki; şahsıma karşı olan zulümlere, sıkıntılara aldırmiyorum ve ehemmiyet vermiyorum. “Meraka değmiyor.” diyorum ve dünyaya karışmıyorum.

On Altıncı Mektub'un Zeyli

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Ehl-i dünya sebepsiz, benim gibi âciz, garip bir adamdan tevehhüm edip binler adam kuvvetinde tahayyül ederek, beni çok kayıtlar altına almışlar. Barla'nın bir mahallesi olan Bedre'de ve Barla'nın bir dağında, bir-iki gece kalmaklığıma müsaade etmemişler. İşittim ki, *diyorlar*: “Said elli bin nefer kuvvetindedir, onun için serbest bırakmıyoruz.”

Ben de derim ki; Ey bedbaht ehl-i dünya! Bütün kuvvetinizle dünyaya çalıştığınız hâlde, neden dünyanın işini dahi bilmiyorsunuz? Dîvane gibi hükmediyorsunuz! Eğer korkunuz şahsımdan ise; elli bin nefer değil, belki bir nefer elli defa benden ziyade işler görebilir. Yani, odamın kapısında durup, bana “Çıkmayacaksın!” diyebilir.

Eğer korkunuz mesleğimden ve Kur'ân'a ait dellâllığımdan ve kuvve-i mâneviye-i imaniyeden ise; elli bin nefer değil, yanlışınsınız! Meslek itibarıyla elli milyon kuvvetindeyim, haberiniz olsun! Çünkü Kur'ân-ı Hakîm'in kuvvetiyle sizin dinsizleriniz dâhil olduğu hâlde, bütün Avrupa'ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envâr-ı imaniye ile onların fûnûn-u müsbete ve tabiat dedikleri muhkem kalelerini zîr u zember etmişim. Onların en büyük dinsiz feylesoflarını, hayvandan aşağı düşürmüşüm. Dinsizleriniz dahi içinde bulunan bütün Avrupa toplansa, Allah'ın tevfikiyle beni o mesleğimin bir meselesinden geri çeviremezler, inşaallah mağlup edemezler!..

Madem böyledir, ben sizin dünyanıza karışmıyorum, siz de benim âhiretime karışmayınız! Karışsanız da beyhudedir!

Takdir-i Hudâ, kuvve-i bâzu ile dönmez!

Bir şem'a ki Mevlâ yaka, üflemekle sönmez!

Benim hakkımda müstesna bir surette, pek ziyade ehl-i dünya tevehhüm edip, âdeta korkuyorlar. Bende bulunmayan ve bulunsa dahi siyâsî bir kusur teşkil etmeyen ve ithama medar olmayan şeyhlik, büyüklük, hânedan, aşîret

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

sahibi, nüfuzlu, etbâi çok, hemşehrileriyle görüşmek, dünya ahvâliyle alâkadar olmak, hatta siyasete girmek, hatta muhalif olmak gibi bende bulunmayan emirleri tahayyül ederek evhama düşmüşler. Hatta hapiste ve hariçteki, yani kendilerince kabil-i af olmayanların dahi aflarını müzakere ettikleri sırada, beni âdeta her şeyden men ettiler. Fena ve fâni bir adamın, güzel ve bâki şöyle bir sözü var:

*Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa;
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.*

Ben de derim:

*Ehl-i dünyanın hükmü var, şevketi var, kuvveti varsa;
Kur'an'ın feyziyle, hâdiminin de
Şaşırmaz ilmi, susmaz sözü vardır;
Yanılmaz kalbi, sönmez nuru vardır.*

Çok dostlarla beraber bana nezaret eden bir kumandan, mükerreren suâl ettiler: “Neden vesika için müracaat etmiyorsun, istidâ vermiyorsun?”

Elcevap: Beş-altı sebep için müracaat etmiyorum ve edemiyorum:

Birincisi: *Ben ehl-i dünyanın dünyasına karışmadım ki onların mahkûmu olayım, onlara müracaat edeyim. Ben, kader-i ilâhînin mahkûmuyum ve ona karşı kusurum var, ona müracaat ediyorum.*

İkincisi: Bu dünya çabuk tebeddül eder bir misafirhâne olduğunu yakînen iman edip bildim. Onun için hakikî vatan değil, her yer birdir. Madem vatanımda bâki kalmayacağım; beyhude ona karşı çabalamak, oraya gitmek bir şeye yaramıyor. *Madem her yer misafirhânedir; eğer misafirhâne sahibinin rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar. Eğer yâr değilse her yer kalbe bârdır ve herkes düşmandır.*

Üçüncüsü: Müracaat, kanun dairesinde olur. Hâlbuki bu altı senedir bana karşı muamele, keyfî ve fevka'l-kanundur. Menfîler kanunuyla bana muamele edilmedi. Hukûk-u medeniyetten ve belki hukûk-u dünyeviyeden ıskat edilmiş bir tarzda bana baktılar. Bu fevka'l-kanun muamele edenlere, kanun nâmına müracaat manasız olur.

Dördüncü: Bu sene buranın müdürü, benim nâmıma Barla'nın bir mahallesi hükmünde olan Bedre Karyesi'nde tebdil-i hava için birkaç gün kalmaya dair müracaat etti.. müsaade etmediler. Böyle ehemmiyetsiz bir ihtiyacıma

cevab-ı red verenlere nasıl müracaat edilir? Müracaat edilse, zillet içinde faydasız bir tezellül olur.

Beşincisi: *Haksızlığı hak iddia edenlere karşı hak dâvâ etmek ve onlara müracaat etmek; bir haksızlıktır, hakka karşı bir hürmetsizliktir. Ben bu haksızlığı ve hakka karşı hürmetsizliği irtikâb etmek istemem, vesselâm...*

Altıncı Sebep: Bana karşı ehl-i dünyanın verdikleri sıkıntı, siyaset için değil; çünkü onlar da bilirler ki, siyasete karışmıyorum, siyasetten kaçıyorum. *Belki bilerek veya bilmeyerek zındıka hesabına, benim dine merbûtiyetimden beni tâzib ediyorlar. Öyle ise onlara müracaat etmek, dinden pişmanlık göstermek ve meslek-i zındıkayı okşamak demektir.*

Hem ben onlara müracaat ve dehalet ettikçe âdil olan kader-i ilâhî, beni onların zâlim eliyle tâzib edecektir. Çünkü onlar diyanete merbûtiyetimden beni sıkıyorlar. Kader ise –benim diyanette ve ihlâsta noksaniyetim var– arasına ehl-i dünyaya riyakârlıklarımın dolayısı beni sıkıyor. Öyle ise, şimdilik şu sıkıntıdan kurtuluşum yok.

Eğer ehl-i dünyaya müracaat etsem, kader der: “Ey riyakâr! Bu müracaatın cezasını çek!”

Eğer müracaat etmezsem, ehl-i dünya der: “Bizi tanımıyorsun, sıkıntıda kal!”

Yedinci Sebep: Mâlûmdur ki bir memurun vazifesi, heyet-i içtimaiye-ye muzır eşhasa meydan vermemek ve nâfilere yardım etmektir. Hâlbuki beni nezaret altına alan memur, kabir kapısına gelen misafir bir ihtiyar adama ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ’taki imanın latîf bir zevkini izah ettiğim vakit, –bir cürm-ü meşhûd hâlinde beni yakalamak gibi– çok zaman yanıma gelmediği hâlde, o vakit güya bir kabahat işliyorum gibi yanıma geldi. İhlâs ile dinleyen o bîçâreyi de mahrum bıraktı, beni de hiddete getirdi. Hâlbuki burada bazı adamlar vardı; o, onlara ehemmiyet vermiyordu. Sonra edepsizliklerde ve köydeki hayat-ı içtimaiyeye zehir verecek surette bulundukları vakit, onlara iltifat etmeye ve takdir etmeye başladı.

Hem mâlûmdur ki; zindanda yüz cinayeti bulunan bir adam, nezarete memur zabıt olsun, nefer olsun, her zaman onlarla görüşebilir. Hâlbuki bir senedir, hem âmir, hem nezarete memur hükûmet-i milliyece iki mühim zât kaç

¹ “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

defa odamın yanından geçtikleri hâlde, kat'â ve aslâ, ne benim ile görüştüler ve ne de hâlimi sordular. Ben evvel zannettim ki, adâvetlerinden yanaşmıyorlar. Sonra tahakkuk etti ki, evhamlarından.. güya ben onları yutacağım gibi kaçıyorlar.

İşte şu adamlar gibi eczası ve memurları bulunan bir hükûmeti, hükûmet diyerek merci tanıyıp müracaat etmek, kâr-ı akıl değil.. beyhude bir zillettir. Eski Said olsaydı, Antere gibi diyecekti:

مَاءَ الْحَيَاةِ بِذِلَّةٍ كَجَهَنَّمَ وَجَهَنَّمَ بِالْعِزِّ فَخُرُّ مَنْزِلِي¹

Eski Said yok; Yeni Said ise, ehl-i dünya ile konuşmayı manasız görüyor. Dünyaları başlarını yesin! Ne yaparlarsa yapsınlar! Mahkeme-i Kübrâ'da onlarla muhakeme olacağız der, sükût eder.

Adem-i Müracaatımın Sebeplerinden Sekizincisi: “Gayr-i meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir adâvet olduğu” kaidesince âdil olan kader-i ilâhî, lâyük olmadıkları hâlde meylettiğim şu ehl-i dünyanın zâlim eliyle beni tâzib ediyor. Ben de “bu azaba müstehakım” deyip sükût ediyordum. Çünkü Harb-i Umûmî’de gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu kumandanı ve Enver Paşa takdirâtı altında kıymettar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra “Hutuvât-ı Sitte” gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizler’in İstanbul’a tasallutu altında, İngilizler’in başlarına vurdum. Şu, beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim.

İşte, onlar da bana, o yardım cezasını böyle veriyorlar. Üç sene Rusya’da esaretimde çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım bana üç ayda çektirdiler. Hâlbuki Ruslar, beni Kürt gönüllü kumandanı suretinde, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları hâlde, beni dersten men etmediler. Arkadaşım olan doksan esir zabitlerin kısm-ı ekserîsine ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi.. Türkçe bilmediği için siyasî ders zannetti.. bir defa beni men etti.. sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami yaptık. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler.. ihtilâttan men etmediler.. beni muhabereden kesmediler.

¹ Zillet altında yaşanan bir hayat cehennem gibidir. İzzet içinde yaşanan hayatın yeri cehennem de olsa orası benim için gurur duyacağım bir menzildir. (Bkz.: *Divânü Antere* s.135).

Hâlbuki bu dostlarım güya vatandaşlarım ve dindaşlarım ve onların menfaat-i imaniyelerine uğraştığım adamlar, hiçbir sebep yokken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bilirlerken; üç sene değil, belki beni altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldılar, ihtilâttan men ettiler.. vesikam olduğu hâlde dersten, hatta odamda hususî dersimi de men ettiler.. muhabereye set çektiler. Hatta vesikam olduğu hâlde, kendim tamir ettiğim ve dört sene imamlık ettiğim mescidimden beni men ettiler. Şimdi dahi cemaat sevabından beni mahrum etmek için –dâimî cemaatim ve âhiret kardeşlerim– mahsus üç adama dahi imamet etmemi kabul etmiyorlar.

Hem istemediğim hâlde, birisi bana “iyi” dese, bana nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfuzunu kırayım diye vicdansızcasına tedbirler yapıyor, âmirlerinden iltifat görmek için beni tâciz ediyor.

İşte böyle vaziyette bir adam, Cenâb-ı Hak’tan başka kime müracaat eder? Hâkim, kendi müddeî olsa, elbette ona şekvâ edilmez. Gel sen söyle, bu hâlde ne diyeceğiz? Sen ne dersen de.. ben derim ki; bu dostlarım içinde çok münafıklar var. Münafık kâfirden eşeddir.¹ Onun için, kâfir Rus’un bana çekirtmediğini çektiriyorlar.

Hey bedbahtlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum? İmanınızın kurtulmasına ve saadet-i ebediyenize hizmet ediyorum! Demek hizmetim hâlis, lillâh için olmamış ki, aksülâmel oluyor. Siz, ona mukabil her fırsatta beni incitiyorsunuz. Elbette, Mahkeme-i Kübrâ’da sizinle görüşeceğiz.

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ² ، نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ³

derim.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي⁴

Said Nursî

¹ “Şu kesindir ki münafıklar cehennemın en alt katındadırlar.” (Nisâ sûresi, 4/145).

² “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

³ “O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!” (Enfâl sûresi, 8/40).

⁴ Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

On Yedinci Mektup

Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli

Çocuk Tâziyenâmesi

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Aziz, âhiret kardeşim Hâfız Hâlid Efendi,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ³

Kardeşim! Çocuğun vefatı beni müteessir etti. Fakat ⁴الْحُكْمُ لِلَّهِ kazaya rıza, kadere teslim, İslâmiyet'in bir şiârıdır. Cenâb-ı Hak sizlere sabr-ı cemîl versin. Merhumu da, size zahîre-i âhiret ve şefaathî yapsın. Size ve sizin gibi müttakî müminlere büyük bir müjde ve hakikî bir teselli gösterecek “Beş Nokta”yı beyan ederiz.

Birinci Nokta

Kur'ân-ı Hakîm'de ⁵وَلَدَانِ مُخَلَّدُونَ sırrı ve meâlî şudur ki:

Müminlerin kable'l-bülûğ vefat eden evlâtları; cennette ebedî, sevimli, cennete lâayık bir surette dâimî çocuk kalacaklarını.. ve cennete giden پدر ve vâlidelerinin kucaklarında ebedî medar-ı sürûrları olacaklarını.. ve çocuk sevmek ve evlât okşamak gibi en latîf bir zevki, ebeveynine temine medar

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “... Sen sabredenleri müjdele! Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, ‘Biz Allah’a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz’ derler.” (Bakara sûresi, 2/155-156).

⁴ Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

⁵ “Ebediliğe ermiş çocuklar” (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

olacaklarını.. ve her bir lezzetli şeyin cennette bulunduğunu.. “Cennet tenasül yeri olmadığından, evlât muhabbeti ve okşaması olmadığını” diyenlerin hükümleri hakikat olmadığını.. hem dünyada on senelik kısa bir zamanda teellümâtla karışık evlât sevmesine ve okşamasına bedel sâfî, elemsiz, milyonlar sene, ebedî evlât sevmesini ve okşamasını kazanmak, ehl-i imanın en büyük bir medar-ı saadeti olduğunu şu âyet-i kerîme وَلَدَانِ مُخَلَّدُونَ cümlesiyle işaret ediyor ve müjde veriyor.

İkinci Nokta

Bir zaman, bir zât, bir zindanda bulunuyor. Sevimli bir çocuğu yanına gönderilmiş. O bîçâre mahpus, hem kendi elemi çekiyor, hem veledinin istirahatini temin edemediği için, onun zahmetiyle müteallim oluyordu. Sonra, merhametkâr hâkim ona bir adam gönderir, der ki:

“Şu çocuk çendan senin evlâdındır. Fakat benim raiyetim ve milletimdir. Onu ben alacağım, güzel bir sarayda beslettireceğim.”

O adam ağlar, sızlar:

“Benim medar-ı tesellim olan evlâdımı vermeyeceğim.” der.

Ona arkadaşları der ki:

“Senin teessürâtın manasızdır. Eğer sen çocuğa acıyorsan, çocuk şu mülevves, ufûnetli, sıkıntılı zindana bedel; ferahlı, saadetli bir saraya gidecek. Eğer sen nefsin için müteessir oluyorsan, menfaatini arıyorsan, çocuk burada kalsa, muvakkaten şüpheli bir menfaatinle beraber, çocuğun meşakkatlerinden çok sıkıntı ve elem çekmek var. Eğer oraya gitse, sana bin menfaati var. Çünkü padişahın merhametini celbe sebep olur, sana şefaatchi hükmüne geçer. Padişah, onu seninle görüştürmek arzu edecek. Elbette görüşmek için onu zindana göndermeyecek, belki seni zindandan çıkarıp o saraya celledecek, çocukla görüştürecektir. Şu şartla ki, padişaha emniyetin ve itaatin varsa...”

İşte şu temsil gibi, aziz kardeşim, senin gibi müminlerin evlâdı vefat ettikleri vakit şöyle düşünmeli:

Şu veled masumdur, onun Hâlık'ı dahi Rahîm ve Kerîm'dir. Benim nâkıs terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inâyet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp

Cennetü'l-Firdevs'ine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kim bilir ne şekle girerdi? Onun için ben ona acımiyorum, bahtiyar biliyorum. Kaldı ki, kendi nefsimde ait menfaati için kendime dahi acımiyorum, elîm müteessir olmuyorum. Çünkü dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlât muhabbeti temin edecekti. Eğer sâlih olsaydı, dünya işinde muktedir olsaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedî cennette on milyon sene bana evlât muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaati hükmüne geçer. Elbette ve elbette meşkûk, muaccel bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel bin menfaati kazanan; elîm teessürat göstermez, me'yusâne feryat etmez.

Üçüncü Nokta

Vefat eden çocuk, bir Hâlık-ı Rahîm'in mahlûku, memlûkü, abdi ve bütün heyetiyle O'nun masnûu ve O'na ait olarak ebeveyninin bir arkadaşı idi ki; muvakkaten ebeveyninin nezaretine verilmiş. Peder ve vâlideyi ona hizmetkâr etmiş. Ebeveyninin o hizmetlerine mukabil, muaccel bir ücret olarak lezzetli bir şefkat vermiş.

Şimdi, binden dokuz yüz doksan dokuz hisse sahibi olan o Hâlık-ı Rahîm, mukteza-yı rahmet ve hikmet olarak o çocuğu senin elinden alsa, hizmetine hâtime verse; sûrî bir hisse ile, hakikî bin hisse sahibine karşı şekvâyı andıracak bir tarzda me'yusâne hüznün ve feryad etmek ehl-i imana yakışmaz, belki ehl-i gaflet ve dalâlete yakışıyor.

Dördüncü Nokta

Eğer dünya ebedî olsaydı, insan içinde ebedî kalsaydı ve firak ebedî olsaydı, elîmâne teessürât ve me'yusâne teellümâtın bir manası olurdu. Fakat, madem dünya bir misafirhânedir.. vefat eden çocuk nereye gitmişse siz de, biz de oraya gideceğiz.. ve hem bu vefat ona mahsus değil, umûmî bir caddedir.. hem madem mufârat dahi ebedî değil; ileride hem berzahta, hem cennette görüşülecektir.. ¹ اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ demeli.. O verdi, O aldı.. ² اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ sabır ile şükretmeli!

¹ Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

² "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 2/117.

Beşinci Nokta

Rahmet-i ilâhiyenin en latîf, en güzel, en hoş, en şirin cilvelerinden olan şefkat, bir iksir-i nurânidir. Aşktan çok keskindir. Çabuk Cenâb-ı Hakk'a vusûle vesile olur. Nasıl aşk-ı mecazî ve aşk-ı dünyevî pek çok müşkülâtla aşk-ı hakikîye inkılâb eder, Cenâb-ı Hakk'ı bulur. Öyle de, şefkat –fakat müşkülâtsız– daha kısa, daha sâfi bir tarzda kalbi Cenâb-ı Hakk'a rabteder.

Gerek peder ve gerek vâlîde, veledini bütün dünya gibi severler. Veledi elinden alındığı vakit, eğer bahtiyar ise, hakikî ehl-i iman ise, dünyadan yüzünü çevirir, Mün'im-i Hakikî'yi bulur. Der ki: “*Dünya madem fânîdir, değmiyor alâka-yı kalbe...*” Veledi nereye gitmişse oraya karşı bir alâka peydâ eder, büyük mânevî bir hâl kazanır.

Ehl-i gaflet ve dalâlet, şu beş hakikatteki saadet ve müjdeden mahrumdurlar. Onların hâlî ne kadar elîm olduğunu şununla kıyas ediniz ki; bir ihtiyar hanım, gayet sevdiği sevimli birtek çocuğunu sekeratta görüp, dünyada tevehhüm-ü ebediyet hükmünce, gaflet veya dalâlet neticesinde mevti, adem ve firâk-ı ebedî tasavvur ettiğinden, yumuşak döşeğine bedel kabrin toprağını düşünüp gaflet veya dalâlet cihetiyle, Erhamü'r-râhimîn'in cennet-i rahmetini, firdevs-i nimetini düşünmediğinden, ne kadar me'yusâne bir hüznün ve elem çektiğini kıyas edebilirsiniz.

Fakat vesile-i saadet-i dâreyn olan iman ve İslâmiyet, mümine der ki; şu sekeratta olan çocuğun Hâlık-ı Rahîm'i, onu bu fânî dünyadan çıkarıp cennetine götürecektir.. hem sana şefaathî, hem ebedî bir evlât yapacak. Mufârakat, muvakkattır; merak etme, ² *إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ* ¹, *de, sabret.*

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي ³

Said Nursî

¹ Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

² “Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz.” (Bakara sûresi, 2/156)

³ Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

On Sekizinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Bu mektup “Üç Mesele-i Mühimme” dir.

Birinci Mesele-i Mühimme

“Fütûhat-ı Mekkiye” sahibi Muhyiddin Arabî (*ḳudḏise sirruhi*) ve “İnsan-ı Kâmil” denilen meşhur bir kitabın sahibi Seyyid Abdülkerîm (*ḳudḏise sirruhi*) gibi evliya-yı meşhûre, küre-i arzın tabakât-ı seb’asından ve Kaf Dağı arkasındaki “arz-ı Beyzâ” dan ve Fütuhât’ta “Meşmeşiye” dedikleri acâipten bahsediyorlar, “gördük” diyorlar.³ Acaba bunların dedikleri doğru mudur? Doğru ise; hâlbuki, bu yerlerin yerde yerleri yoktur. Hem coğrafya ve fen onların bu dediklerini kabul edemiyor. Eğer doğru olmazsa, bunlar nasıl veli olabilirler? Böyle hilâf-ı vâki ve hilâf-ı hak söyleyen nasıl ehl-i hakikat olabilir?

Elcevap: Onlar ehl-i hak ve hakikattirler.. hem ehl-i velâyet ve şuhûddurlar. Gördüklerini doğru görmüşler, fakat ihatasız olan hâlet-i şuhûdda ve rüya gibi rü’yetlerini tâbirde verdikleri hükümlerinde hakları olmadığı için, kısmen yanlıştır. Rüyadaki adam kendi rüyasını tâbir edemediği gibi, o kısım ehl-i keşif ve şuhûd dahi rü’yetlerini o hâlde iken kendileri tâbir edemezler. Onları tâbir edecek, “asfiya” denilen veraset-i nübüvvet muhakkikleridir. Elbette o kısım ehl-i şuhûd dahi, asfiya makamına çıktıkları zaman, Kitab ve Sünnet’in irşadıyla yanlışlarını anlarlar, tashih ederler.. hem etmişler.

Şu hakikati izah edecek şu hikâye-i temsiliyeyi dinle, şöyle ki:

Bir zaman ehl-i kalb iki çoban varmış. Kendileri ağaç kâsesine süt sağıp yanlarına bıraktılar. Kaval tâbir ettikleri düdüklerini, o süt kâsesi üzerine uzatmışlardı. Birisi “uykum geldi” deyip yatar. Uykuda bir zaman kalır. Ötekisi

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Bkz.: İbn Arabî, *el-Fütûhâtü’l-Mekkiye* 5/109.

yatana dikkat eder, bakar ki; sinek gibi bir şey, yatanın burnundan çıkıp, süt kâsesine bakıyor ve sonra kaval içine girer, öbür ucundan çıkar gider, bir geven altındaki deliğe girip kaybolur. Bir zaman sonra yine o şey döner, yine kavalıdan geçer, yatanın burnuna girer; o da uyanır.

Der ki:

“Ey arkadaş! Acıb bir rüya gördüm.”

O da der:

“Allah hayır etsin, nedir?”

Der ki:

“Sütten bir deniz gördüm. Üstünde acıb bir köprü uzanmış. O köprünün üstü kapalı, pencere idi. Ben o köprüden geçtim. Bir meşelik gördüm ki, başları hep sivri. Onun altında bir mağara gördüm, içine girdim, altın dolu bir hazine gördüm. Acaba tâbiri nedir?”

Uyanık arkadaş dedi:

“Gördüğün süt denizi, şu ağaç çanakıdır. O köprü de, şu kavalımızdır. O başı sivri meşelik de şu gevenidir. O mağara da, şu küçük deliktir. İşte, kazmayı getir, sana hazineyi de göstereceğim.”

Kazmayı getirir. O gevenin altını kazdılar, ikisini de dünyada mesûd edecek altınları buldular.

İşte, yatan adamın gördüğü doğrudur, doğru görmüş, fakat rüyada iken ihatasız olduğu için tâbirde hakkı olmadığından, âlem-i maddî ile âlem-i mânevîyi birbirinden fark etmediğinden, hükmü kısmen yanlıştır ki, “ben hakikî, maddî bir deniz gördüm” der. Fakat uyanık adam, âlem-i misal ile âlem-i maddîyi fark ettiği için tâbirde hakkı vardır ki, dedi: “Gördüğün doğrudur, fakat hakikî deniz değil; belki şu süt kâsemiz senin hayaline deniz gibi olmuş, kaval da köprü gibi olmuş ve hâkezâ...”

Demek oluyor ki; âlem-i maddî ile âlem-i ruhanîyi birbirinden fark etmek lâzım gelir. Birbirine mezcedilse, hükümleri yanlış görünür. Meselâ, senin dar bir odan var; fakat dört duvarını kapayacak dört büyük ayna konulmuş. Sen içine girdiğin vakit, o dar odayı bir meydan kadar geniş görürsün. Eğer desen “odamı geniş bir meydan kadar görüyorum”, doğru dersin. Eğer “odam bir meydan kadar geniştir” diye hükümlersen, yanlış edersin. Çünkü âlem-i misali, âlem-i hakikîye karıştırırsın.

İşte, küre-i arzın tabakât-ı seb'asına dair bazı ehl-i keşfin, Kitap ve Sünnet'in mizanıyla tartmadan beyan ettiği tasvirât, yalnız coğrafya nokta-yı nazarındaki maddî vaziyetten ibaret değildir. Meselâ, demişler: "Bir tabaka-yı arz, cin ve ifritlerindir. Binler sene genişliği var." Hâlbuki bir-iki senede devredilen küremizde, o acîb tabakalar yerleşemez. Fakat âlem-i mana ve âlem-i misalde ve âlem-i berzah ve ervahta, küremizi bir çamın çekirdeği hükmünde farzetsek, ondan temessül ve teşekkül eden misalî şeceresi, o çekirdeğe nisbeten koca bir çam ağacı kadar olduğundan bir kısım ehl-i şuhûd, seyr-i ruhanîlerinde, arzın tabakalarından bazılarını âlem-i misalde pek çok geniş görüyorlar.. binler sene bir mesafe tuttuklarını görüyorlar. Gördükleri doğrudur; fakat âlem-i misal, sureten âlem-i maddîye benzediği için iki âlemi memzuç görüyorlar, öyle tâbir ediyorlar. Âlem-i sahveye döndükleri vakit, mizansız olduğu için, meşhûdâtlarını aynen yazdıklarından hilâf-ı hakikat telâkki ediliyor. Nasıl küçük bir aynada büyük bir saray ile büyük bir bahçenin vücûd-u misaliyeleri onda yerleşir. Öyle de, *âlem-i maddînin bir senelik mesafesinde, binler sene vüs'atinde vücûd-u misalî ve hakâik-i mâneviye yerleşir.*

Hâtime: Şu meseleden anlaşılıyor ki; derece-i şuhûd, derece-i iman-ı bi'l-gayptan çok aşağıdır. Yani, yalnız şuhûduna istinad eden bir kısım ehl-i velâyetin ihatasız keşfiyatı, veraset-i nübüvvet ehli olan asfiya ve muhakkikînin –şuhûda değil– Kur'ân'a ve vahye, gaybî fakat sâfî, ihatalı, doğru hakâik-i imaniyelerine dair ahkâmlarına yetişmez.

Demek, bütün ahvâl ve keşfiyatın ve ezvâk ve müşâhedâtın mizanı, Kitap ve Sünnet'tir.. ve mihenkleri, Kitap ve Sünnet'in desâtir-i kudsiyeleri ve asfiya-yı muhakkikînin kavânîn-i hadsiyeleridir.

İkinci Mesele-i Mühimme

Suâl: Vahdet-i vücûd meselesi, çoklar tarafından en yüksek makam telâkki ediliyor. Hâlbuki velâyet-i kübrâda bulunan başta hulefâ-yı erbaa olmak üzere sahabeler ve hem başta hamse-i âl-i abâ olarak eimme-i ehl-i beyt ve hem başta eimme-i erbaa olarak müçtehidîn ve tâbiînden bu çeşit vahdet-i vücûd meşrebi sarîhen görülmemiş. Acaba onlardan sonra çıkanlar daha ileri mi gitmişler, daha mükemmel bir cadde-i kübrâ mı bulmuşlar?

Elcevap: Hâşâ! Şems-i Risalet'in en yakın yıldızları ve en karib vareseleri¹ bulunan o asfiyadan hiç kimsenin haddi değil, daha ileri gidebil- sin. Belki cadde-i kübrâ onlarındır.

Vahdet-i vücûd ise, bir meşrep ve bir hâl ve bir nâkıs mertebedir. Fakat zevkli, neşeli olduğundan, seyr u sülûkta o mertebeye girdikleri vakit çoğu çıkmak istemiyorlar, orada kalıyorlar; en müntehâ mertebe zannediyorlar.

İşte şu meşrep sahibi, eğer maddiyattan ve vesâitten tecerrüd etmiş ve es- bap perdesini yırtmış bir ruh ise, istiğrakârâne bir şuhûda mazhar ise, vah- det-i vücûddan değil, belki vahdet-i şuhûddan neşet eden, ilmî değil, hâlî bir vahdet-i vücûd onun için bir kemâl, bir makam temin edebilir. Hatta Allah hesabına kâinatı inkâr etmek derecesine gidebilir. Yoksa esbap içinde dal- mış ise, maddiyata mütevağgil ise, vahdet-i vücûd demesi, kâinat hesabına Allah'ı inkâr etmeye kadar çıkar.

Evet, cadde-i kübrâ, sahabe ve tâbiîn ve asfiyanın caddesidir. ²حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ cümlesi, onların kaide-i külliyyeleridir. Ve Cenâb-ı Hakk'ın ³لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ mazmûnu üzere, hiçbir şey ile müşabeheti yok.. tahayyüz ve tecezzîden münezzehtir.. mevcudâtla alâkası, hâlıkıyettir. Ehl-i vahdeti'l- vücûdun dedikleri gibi; mevcudât, evham ve hayâlât değil. Görünen eşya dahi, Cenâb-ı Hakk'ın âsârıdır. "Heme ost" değil, "heme ezost"tur. Yani, her şey O değil, belki her şey O'ndandır. Çünkü hâdisât, ayn-ı kadîm ola- maz. Şu meseleyi iki temsil ile fehme takrib edeceğiz:

Birincisi: Meselâ, bir padişah var. O padişahın hâkim-i âdil ismiyle bir adliye dairesi var ki, o ismin cilvesini gösteriyor. Bir ismi de halifedir; bir me- şihat ve bir ilmiye dairesi, o ismin mazharıdır. Bir de kumandan-ı âzam ismi var; o isim ile devâir-i askeriyede faaliyet gösterir.. ordu, o ismin mazharıdır.

Şimdi, biri çıksa dese ki; "O padişah, yalnız hâkim-i âdildir; devâir-i ad- liyeden başka daire yok." O vakit bilmeceburiye, adliye memurları içinde, ha- kikî değil itibarî bir surette, meşihat dairesindeki ulemânın evsafını ve ahvâ- lını onlara tatbik edip, zillî ve hayalî bir tarzda, hakikî adliye içinde tebeî ve zillî bir meşihat dairesi tasavvur edilir. Hem daire-i askeriye ait ahvâl ve

¹ Bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 1; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 207, 210-214; Tirmizî, *fiten* 45; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/398; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/147.

² Eşyanın hakikati sabittir. (Ömer en-Nesefi, *el-Akâid* s.1)

³ "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/11)

muamelâtını yine farazî bir tarzda, o memurîn-i adliye içinde itibar edip, gayr-i hakikî bir daire-i askeriye itibar edilir ve hâkezâ...

İşte şu hâlde, padişahın hakikî ismi ve hakikî hâkimiyeti, hâkim-i âdil ismidir ve adliyedeki hâkimiyettir. Halife, kumandan-ı âzam, sultan gibi isimleri hakikî değiller, itibarîdirler. Hâlbuki padişahlık mahiyeti ve saltanat hakikati, bütün isimleri hakikî olarak iktiza eder. Hakikî isimler ise, hakikî daireleri istiyor ve iktiza ediyorlar.

• İşte, saltanat-ı ulûhiyet; Rahmân, Rezzâk, Vehhâb, Hallâk, Fa'âl, Kerîm, Rahîm gibi pek çok esmâ-yı mukaddeseyi hakikî olarak iktiza ediyor.. o hakikî esmâ dahi hakikî aynaları iktiza ediyorlar.

Şimdi ehl-i vahdeti'l-vücûd, madem ¹ لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ der, hakâik-i eşya-yı hayal derecesine indirir. Cenâb-ı Hakk'ın Vâcibü'l-vücûd ve Mevcûd ve Vâhid ve Ehad isimlerinin hakikî cilveleri ve daireleri var. Belki aynaları, daireleri hakikî olmazsa; hayalî, ademî dahi olsa, onlara zarar etmez. Belki vücûd-u hakikînin aynasında vücûd rengi olmazsa, daha ziyade sâfi ve parlak olur. Fakat Rahmân, Rezzâk, Kahhâr, Cebbâr, Hallâk gibi isimleri ise, tecellîleri hakikî olmuyor, itibarî oluyor. Hâlbuki o esmâlar, Mevcûd ismi gibi hakikattirler, gölge olamazlar; aslıdırler, tebeî olamazlar.

• İşte, *sahabe ve asfiya-yı müçtehidîn ve eimme-i ehl-i beyt*, ² حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ derler ki, Cenâb-ı Hakk'ın bütün esmâsıyla hakikî bir surette tecelliyâtı var. Bütün eşyanın, O'nun icadıyla bir vücûd-u ârızîsi vardır. Ve o vücûd çendan Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna nisbeten gayet zayıf ve kararsız bir zıll, bir gölgedir; fakat hayal değil, vehim değildir. Cenâb-ı Hak, Hallâk ismiyle vücûd veriyor ve o vücûdu idâme ediyor.

İkinci Temsil: Meselâ, şu menzilin dört duvarında dört tane endam aynası bulunsa, her bir ayna içinde her ne kadar o menzil öteki üç ayna ile beraber irtisam ediyor. Fakat her bir ayna, kendinin heyetine ve rengine göre eşyayı kendi içinde ihtiva eyler. Kendine mahsus misalî bir menzil hükmündedir.

♦ İşte şimdi iki adam, o menzile girse; birisi, birtek aynaya bakar, der ki: “Her şey bunun içindedir.” Başka aynaları ve aynaların içlerindeki suretleri işittiği vakit, mesmûâtını o tek aynadaki iki derece gölge olmuş, hakikati

¹ Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâayık değillerdir..

² Eşyanın hakikati sabittir. (Ömer en-Nesefî, *el-Akâid* s.1)

küçülmüş, tagayyür etmiş o aynanın küçük bir köşesinde tatbik eder. Hem der: “Ben öyle görüyorum, öyle ise hakikat böyledir.” Diğer adam ona der ki: “Evet sen görüyorsun, gördüğün haktır. Fakat vâkide ve nefsü'l-emirde hakikatin hakikî sureti öyle değil! Senin dikkat ettiğin ayna gibi daha başka aynalar var; gördüğün kadar küçücük, gölgenin gölgesi değiller.”

♦ İşte, esmâ-yı ilâhiyenin her biri, ayrı ayrı birer ayna ister. Hem mese-lâ, Rahmân, Rezzâk; hakikatli, asıl oldukları için, kendilerine lâıyk, rızka ve merhamete muhtaç mevcudâtı ister. Rahmân, nasıl hakikî bir dünyada rızka muhtaç hakikatli zîruhları ister; Rahîm de, öyle hakikî bir cenneti ister. Eğer yalnız Mevcûd ve Vâcibü'l-vücûd ve Vâhid-i Ehad isimleri hakikî tutulup öteki isimler onların içine gölge olmak haysiyetiyle alınsa, o esmâya karşı bir haksızlık hükmüne geçer.

♦ İşte şu sırdandır ki; *cadde-i kübrâ, elbette velâyet-i kübrâ sahipleri olan sahabe ve asfiya ve tâbiîn ve eimme-i ehl-i beyt ve eimme-i müçtehidînin caddesidir ki, doğrudan doğruya Kur'ân'ın birinci tabaka şâkirtleridir.*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹
رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ²
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ³

Üçüncü Mesele

Hikmet ve Akıl ile Hâlledilmeyen Bir Mesele-i Mühimme

كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ⁴ ، فَعَالَ لِمَا يُرِيدُ⁵

Suâl: Kâinattaki mütemâdiyen şu hayret-engiz faaliyetin sırrı ve hikmeti nedir? Neden şu durmayanlar durmuyorlar, dâima dönüp tazeleliyorlar?

¹ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

² “Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!” (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

³ “Allah'ım! Âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Efendimiz'e ve O'nun bütün âl ve ashabına salât eyle!”

⁴ “O, her an yeni tecellîlerle iş başındadır.” (Rahman sûresi, 55/29).

⁵ “Dilediği her şeyi yapandır.” (Bürûc sûresi, 85/16)

Elcevap: Şu hikmetin izahı bin sayfa ister. Öyle ise, izahını bırakıp gayet muhtasar bir icmâlini iki sayfaya sığıştıracağız.

İşte nasıl ki bir şahıs, bir vazife-i fitriyeyi veyahut bir vazife-i içtimaiyeyi yapsa ve o vazife için hararetle bir surette çalışsa, elbette ona dikkat eden anlar ki, o vazifeyi ona gördüren iki şeydir:

Birisi: Vazifeye terettüp eden maslahatlar, semereler, faydalardır ki; ona “ille-i gâiye” denilir.

İkincisi: Bir muhabbet, bir iştîyak, bir lezzet vardır ki; hararetle o vazifeyi yaptırıyor ki, ona “dâî ve muktazî” tâbir edilir. Meselâ yemek yemek, iştihadan gelen bir lezzet, bir iştîyaktır ki onu yemeğe sevk eder. Sonra da yemeğin neticesi vücudu beslemektir, hayatı idâme etmektir. Öyle de **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ** – **الْأَعْلَى**¹ – şu kâinattaki dehşet-engiz ve hayret-nümâ hadsiz faaliyet, iki kısım esmâ-yı ilâhiyeye istinad ederek iki hikmet-i vâsia içindir ki, her bir hikmeti de nihâyetsizdir:

Birincisi: Cenâb-ı Hakk’ın esmâ-yı hüsnâsının hadd ü hesaba gelmez envâ-ı tecelliyâtı var. Mahlûkatın tenevvüleri, o tecelliyâtın tenevvüünden geliyor. O esmâ ise, dâimî bir surette tezahür isterler. Yani, nakışlarını göstermek isterler. Yani, nakışlarının aynalarında cilve-i cemâllerini görmek ve göstermek isterler. Yani, kâinat kitabını ve mevcudât mektubatını ânen feânen tazelandirmek isterler. Yani, yeniden yeniye mânidâr yazmak ve her bir mektubu, Zât-ı Mukaddes ve Müsemmâ-yı Akdes ile beraber, bütün zîşuurların nazar-ı mütalâasına göstermek ve okutturmak iktiza ederler.

İkinci sebep ve hikmet: Nasıl ki mahlûkattaki faaliyet bir iştîha, bir iştîyak, bir lezzetten geliyor. Ve hatta her bir faaliyette katiyen lezzet vardır; belki her bir faaliyet, bir nevi lezzettir.

- Öyle de Vâcibü’l-vücûd’a lâayk bir tarzda ve istiğnâ-yı zâtisine ve gınâ-yı mutlakına muvafık bir surette ve kemâl-i mutlakına münasip bir şekilde hadsiz bir *şefkat-i mukaddese* ve hadsiz bir *muhabbet-i mukaddese* var.

- Ve o *şefkat-i mukaddese* ve o *muhabbet-i mukaddese*den gelen hadsiz bir *şevk-i mukaddes* var.

- Ve o *şevk-i mukaddesten* gelen hadsiz bir *sürûr-u mukaddes* var.

¹ “En yüce sıfatlar Allah’ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

• Ve o sürûr-u mukaddesten gelen –tâbir câiz ise– hadsiz bir *lezzet-i mukaddese* var.

• Hem o lezzet-i mukaddeseden gelen hadsiz terahhumdan, mahlûkatın faaliyet-i kudret içinde ve istidatları kuvveden fiile çıkmasından ve tekemmül etmesinden neşet eden memnuniyetlerinden ve kemâllerinden gelen ve Zât-ı Rahmân-ı Rahîm’e ait –tâbir câiz ise– hadsiz *memnuniyet-i mukaddese* ve hadsiz *iftihar-ı mukaddes* vardır ki, hadsiz bir surette, hadsiz bir faaliyeti iktiza ediyor.

İşte şu hikmet-i dakîkayı, felsefe ve fen ve hikmet bilmediği içindir ki; şuursuz tabiatı ve kör tesadüfü ve câmid esbabı, şu gayet derecede alîmâne, hakîmâne, basîrâne faaliyete karıştırmışlar, dalâlet zulûmâtına düşüp nur-u hakikati bulamamışlar.

قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ¹

رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ²

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى كَاشِفِ طَلْسِمِ كَائِنَاتِكَ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْمَوْجُودَاتِ

وَعَلَى إِلَهٍ وَصَحْبِهِ مَا دَامَ الْأَرْضُ وَالسَّمَوَاتُ³

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي⁴

Said Nursî

¹ “Sen “Allah” de; sonra bırak onları daldıkları bataklıkta oynayadursunlar.” (En’âm sûresi, 6/91)

² “Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!” (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

³ Allah’ım kâinatın tılsımını açan Hz. Muhammed’e, O’nun âl ve ashabına yer ve gökler devam ettikçe mevcudâtın zerrelere adedince salât ve selâm eyle!

⁴ Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

On Dokuzuncu Mektup

Bu risale, üç yüzden fazla mucizâtı beyan eder. Risalet-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) mucizesini beyan ettiği gibi, kendisi de o mucizenin bir kerametidir. Üç-dört nev ile harika olmuştur:

Birincisi: Nakil ve rivayet olmakla beraber, yüz sayfadan fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden, ezber olarak, dağ, bağ köşelerinde, üç-dört gün zarfında, her günde iki-üç saat çalışmak şartıyla, mecmuu on iki saatte telif edilmesi, harika bir vâkiadır.

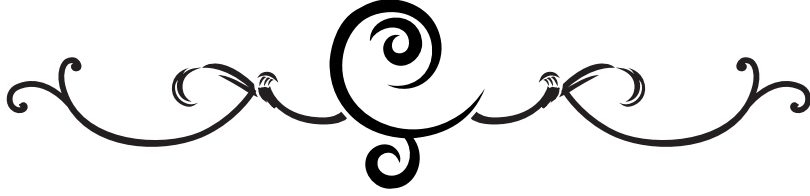
İkincisi: Bu risale, uzunluğuyla beraber, ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki; bu sıkıntılı ve usançlı bir zamanda, bu civarda, bir sene zarfında yetmiş adede yakın nüshalar yazıldığı, o mucize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

Üçüncüsü: Acemi ve tevâfuktan haberi yok ve bize de daha tevâfuk tezahür etmeden evvel onun ve başka sekiz müstensihinin birbirini görmeden yazdıkları nüshalarda, lafz-ı Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) kelimesi, bütün risalede ve lafz-ı Kur'ân, beşinci parçasında öyle bir tarzda tevâfuk etmeleri göründü ki, zerre miktar insafı olan tesadüfe vermez. Kim görmüşse kat'î hükmediyor ki; bu bir sır-ı gaybîdir, Mucize-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir kerametidir.

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler. Hem şu risaledeki ehâdis; hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisât-ı risaleti beyan ediyorlar. O risalenin mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden; müştâk olanları, onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

Said Nursî

İhtar: Şu risalede çok ehâdis-i şerife nakletmişim. Yanımda kütüb-ü hadisiye bulunmuyor. Yazdığım hadislerin lafzında yanlışım varsa, ya tashih edilsin, veyahut “*hadis-i bi'l-mânâdır*” denilsin. Çünkü kavl-i râcih odur ki, “*Nakl-i hadis-i bi'l-mânâ caizdir.*” Yani, *hadisin yalnız manasını alıp, lafzını kendi zikreder. Madem öyledir; lafzında yanlışım varsa, hadis-i bi'l-mânâdır nazarıyla bakılsın.*

Mu'cizat-ı Ahmediye

(aleyhissalâtü vesselâm)

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ
وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ۖ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ³ ... الخ

Risalet-i Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) dair On Dokuzuncu Söz'le Otuz Birinci Söz, Nübüvvet-i Muhammediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) delâil-i kat'îye ile isbat ettiklerinden, isbat cihetini onlara havale edip, yalnız onlara bir tetimme olarak, On Dokuz Nükteli İşaretler ile o büyük hakikatin bazı lem'alarını göstereceğiz.

Birinci Nükteli İşaret

Şu kâinatın sahib ve mutasarrıfı, elbette bilerek yapıyor ve hikmetle tasarruf ediyor.. ve her tarafı görerek tedvir ediyor.. ve her şeyi bilerek, görerek terbiye ediyor.. ve her şeyde görünen hikmetleri, gayeleri, faydaları irade ederek tedvir ediyor.

Madem yapan bilir, elbette bilen konuşur.. madem konuşacak, elbette zîşuur ve zîfikir ve konuşmasını bilenlerle konuşacak.. madem zîfikirle konuşacak, elbette zîşuurun içinde en cemiyetli ve şuuru küllî olan insan neviyle konuşacaktır.. madem insan neviyle konuşacak, elbette insanlar içinde kabil-i hitab ve mükemmel insan olanlarla konuşacak.. madem en mükemmel ve istidadı en yüksek ve ahlâkı ulvî ve nev-i beşere muktedâ olacak olanlarla konuşacaktır...

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidayet ve hak dinle gönderen O’dur. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah’ın resûlüdür ...” (Fetih sûresi, 48/28-29).

Elbette, dost ve düşmanın ittifakıyla, en yüksek istidatta.. ve en âlî ahlâkta.. ve nev-i beşerin humsu ona iktidâ etmiş.. ve nısf-ı arz onun hükm-ü mânevîsi altına girmiş.. ve istikbal onun getirdiği nurun ziyâsıyla bin üç yüz sene ışıklanmış.. ve beşerin nurânî kısmı ve ehl-i imanı müte-mâdiyen günde beş defa onunla tecdid-i biat edip ona dua-yı rahmet ve saadet edip ona medih ve muhabbet etmiş olan Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) ile konuşacak ve konuşmuş.. ve Resûl yapacak ve yapmış.. ve sâir nev-i beşere rehber yapacak ve yapmıştır.

İkinci Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) iddia-yı nübüvvet etmiş.. Kur'ân-ı Azîmüşşân gibi bir fermanı göstermiş.. ve ehl-i tahkikin yanında bine kadar mucizât-ı bâhireyi göstermiştir.¹ O mucizât, heyet-i mecmuasıyla dâvâ-yı nübüvvetin vukuu kadar vücudları kat'îdir. Kur'ân-ı Hakîm'in çok yerlerinde en muannid kâfirlerden naklettiği sihir isnad etmeleri gösteriyor ki, o muannid kâfirler dahi mucizâtın vücudlarını ve vukularını inkâr edemiyorlar. Yalnız, kendilerini aldatmak veya etbâlarını kandırmak için -hâşâ- sihir demişler.²

Evet, Mucizât-ı Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) yüz tevâtür kuvvetinde bir kat'iyeti vardır. Mucize ise, Hâlık-ı kâinat tarafından onun dâvâsına bir tasdiktir..³ **صَدَقَتْ** hükmüne geçer. Nasıl ki, sen bir padişahın meclisinde ve daire-i nazarında desen ki, “padişah beni filân işe memur etmiş”.. senden o dâvâya bir delil istenilse, padişah “evet” dese, nasıl seni tasdik eder. Öyle de, âdetini ve vaziyetini senin iltimasıyla değiştirirse, “evet” sözünden daha kat'î, daha sağlam, senin dâvânı tasdik eder.

Öyle de, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) dâvâ etmiş ki: “Ben, şu kâinat Hâlık'ının meb'usuyum. Delilim de şudur ki; müstemir âdetini, benim dua ve iltimasımla değiştirecek: İşte parmaklarıma bakınız, beş musluklu bir çeşme gibi akıttırıyor. Kamere bakınız, bir parmağımın işaretiy-le iki parça ediyor. Şu ağaca bakınız; beni tasdik için yanıma geliyor, şe-hâdet ediyor. Şu bir parça taama bakınız; iki-üç adama ancak kâfi geldiği hâlde, işte iki yüz, üç yüz adamı tok ediyor.” Ve hâkezâ, yüzer mucizâtı böyle göstermiştir...

¹ Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

² Bkz.: Kasas sûresi, 28/48; Sebe sûresi, 34/43; Sâffât sûresi, 37/15; Kamer sûresi, 54/2.

³ Doğru söyledin.

Şimdi, şu Zât'ın delâil-i sıdkı ve berâhin-i nübüvveti, yalnız mucizâtına münhasır değildir. Belki ehl-i dikkat için, hemen umum harekâtı ve ef'âli, ahvâl ve akvâli, ahlâk ve etvârı, sîret ve sureti, sıdkını ve ciddiyetini isbat eder. Hatta, meşhur ulemâ-yı benîisrailiyeden Abdullah İbni Selâm gibi pek çok zâtlar, yalnız o Zât-ı Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) sîmasını görmekle, "Şu sîmada yalan yok, şu yüzde hile olamaz!.." diyerek imana gelmişler.¹

Çendan muhakkikîn-i ulemâ, delâil-i nübüvveti ve mucizâtı bin kadar² demişler; fakat binler, belki yüz binler delâil-i nübüvvet vardır. Ve yüz binler yol ile yüz binler muhtelif fikirli adamlar, o Zât'ın nübüvvetini tasdik etmişler. Yalnız Kur'ân-ı Hakîm'de kırk vech-i i'câzdan başka, Nübüvvet-i Ahmedî'nin (aleyhissalâtü vesselâm) bin burhanını gösteriyor.

Hem madem nev-i beşerde nübüvvet vardır. ve yüz binler zât, nübüvvet dâvâ edip mucize gösterenler gelip geçmişler.³ Elbette, umurun fevkinde bir kat'iyetle, Nübüvvet-i Ahmedîye (aleyhissalâtü vesselâm) sabittir. Çünkü İsa (aleyhisselâm) ve Mûsâ (aleyhisselâm) gibi umum resûllere "nebî" dedirten ve risaletlerine medar olan delâil ve evsaf ve vaziyetler ve ümmetlerine karşı muameleler, Resûl-i Ekrem'de (aleyhissalâtü vesselâm) daha ekmel, daha câmî bir surette mevcuttur.

Madem hükm-ü nübüvvetin illeti ve sebebi, Zât-ı Ahmedî'de (aleyhissalâtü vesselâm) daha mükemmel mevcuttur. Elbette, hükm-ü nübüvvet, umum enbiyâdan daha vâzıh bir kat'iyetle O'na sabittir.

Üçüncü Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mucizâtı çok mütenevvîdir. Risaleti umumî olduğu için, hemen ekser envâ-ı kâinattan birer mucizeye mazhardır. Güya, nasıl ki bir padişah-ı zîşanın bir yâver-i ekremi, mütenevvî hediyelerle muhtelif akvâmın mecmâi olan bir şehre geldiği vakit, her tâife onun istikbaline bir mümessil gönderir.. kendi tâifesi lisanıyla ona hoşâmedî eder.. onu alkışlar.

¹ Meselâ Abdullah İbni Selâm, "Anladım ki O'nun sîmasında yalan olamaz" diyerek imana gelmiştir. Bkz.: Tirmizî, kıyâmet 42; İbni Mâce, ikâme 174; Dârimî, salât 156.

² Bkz.: el-Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve 1/10; ez-Zemahşerî, el-Keşşâf 1/382; en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim 1/2.

³ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, el-Müsne'd 5/265; İbni Hibbân, es-Sahîh 2/77; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir 8/217.

Öyle de Sultan-ı Ezel ve Ebed'in en büyük yâveri olan Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), âleme teşrif edip ve küre-i arzın ahalisi olan nev-i beşere meb'us olarak geldiği¹ ve umum kâinatın Hâlık'ı tarafından umum kâinatın hakâikine karşı alâkadar olan envâr-ı hakikat ve hedâyâ-yı mâneviyeyi getirdiği zaman; taştan, sudan, ağaçtan, hayvandan, insandan tut, tâ aydan, güneşten yıldızlara kadar her tâife kendi lisân-ı mahsusuyla ve ellerinde birer mucizesini taşımasıyla, onun nübüvvetini alkışlamış ve hoşâmedî demiş.

Şimdi, o mucizâtın umumunu bahsetmek için ciltlerle yazı yazmak lâzım gelir. Muhakkikîn-i asfiya, delâil-i nübüvvetin tafsilâtına dair çok ciltler yazmışlar. Biz, yalnız icmâlî işaretler nev'inden, o mucizâtın kat'î ve mânevî mütevâtir olan küllî envâna² işaret ederiz. İşte, Nübüvvet-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) delâili, evvelâ iki kısımdır:

Birisi: "İrhâsât" denilen, nübüvvetten evvel ve velâdeti vaktinde zuhur eden harikulâde hallerdir.

İkinci kısım: Sâir delâil-i nübüvettir. İkinci kısım da iki kısımdır:

Biri: O'ndan sonra, fakat nübüvvetini tasdiken zuhura gelen harikalardır.

İkincisi: Asr-ı saadetinde mazhar olduğu harikalardır. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:

- *Biri:* Zâtında, sîretinde, suretinde, ahlâkında, kemâlinde zâhir olan delâil-i nübüvettir.

- *İkincisi:* Âfâkî, haricî şeylerde mazhar olduğu mucizâttır. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:

- *Biri,* mânevî ve Kur'ânî'dir.

- *Diğeri,* maddî ve ekvânîdir. Şu ikinci kısım dahi iki kısımdır:

Biri: Dâvâ-yı nübüvvet vaktinde, ehl-i küfrün inadını kırmak veyahut ehl-i imanın kuvvet-i imanını ziyâdeleştirmek için zuhura gelen harikulâde mucizâttır. Şakk-ı kamer ve parmağından suyun akması.. ve az taamla

¹ Peygamber Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellâm*) bütün insanlığa gönderildiğine dair bkz.: Sebe sûresi, 34/28.

² Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtiniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* 5/17.

çokları doyurması.. ve hayvan ve ağaç ve taşın konuşması gibi yirmi nev ve her bir nevi mânevî tevâtür derecesinde ve her bir nev'in de çok mükerrer ef-radı vardır.

İkinci Kısım: İstikbalde ihbar ettiği hâdiselerdir ki, Cenâb-ı Hakk'ın tâlimiyle O da haber vermiş, haber verdiği gibi doğru çıkmıştır.

İşte, biz de şu âhirki kısımdan başlayıp icmâlî bir fihriste göstereceğiz.

1(Hâşiye)

Dördüncü Nükteli İşaret

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*), Allâmü'l-guyûb'un tâlimiyle haber verdiği *umûr-u gaybiye*, had ve hesaba gelmez. İ'câz-ı Kur'ân'a dair olan Yirmi Beşinci Söz'de envâına işaret ve bir derece izah ve isbat ettiğimizden, geçmiş zamana dair ve enbiyâ-yı sâbıkaya dair ve hakâik-i ilâhiyeye ve hakâik-i kevnîyeye ve hakâik-i uhrevîyeye dair ihbarat-ı gaybiyelerini Yirmi Beşinci Söz'e havale edip, şimdilik bahsetmeyeceğiz. Yalnız, kendinden sonra Sahabe ve Âl-i Beyt'in başına gelen ve ümmetin ileride mazhar olacağı hâdisâta dair pek çok ihbarat-ı sâdıkâ-yı gaybiyesi kısmından cüz'î, birkaç misaline işaret edeceğiz. Ve şu hakikat tamamıyla anlaşılacak için, "Altı Esas" mukaddime olarak beyan edeceğiz.

Birinci Esas

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm), çendan her hâli ve her tavrı, sîdkına ve nübüvvetine şahit olabilir. Fakat her hâli, her tavrı harikulâde olmak lâzım değildir. Çünkü Cenâb-ı Hak, O'nu beşer suretinde göndermiş, tâ insanın ahvâl-i içtimaiyelerinde ve dünyevî, uhrevî saadetlerini kazandıracak a'mâl ve harekâtlarında, rehber olsun ve imam olsun ve her biri birer mucizât-ı kudret-i ilâhiye olan âdiyat içindeki harikulâde olan sanat-ı rabbâniyeyi ve tasarruf-u kudret-i ilâhiyeyi gösterebilir. Eğer ef'âlinde beşeriyetten çıkıp harikulâde olsaydı, bizzat imam olamazdı; ef'âliyle, ahvâliyle, etvârıyla ders veremezdi.

Fakat, yalnız nübüvvetini muannidlere karşı isbat etmek için harikulâde işlere mazhar olur ve inde'l-hâce, arasına mucizâtı gösterirdi. Fakat, sırr-ı teklif

1 (Hâşiye) Maatteessüf niyet ettiğim gibi yazamadım. İhtiyârsız olarak nasıl kalbe geldi, öyle yazıldı. Şu taksimattaki tertibi tamamıyla mürâat edemedim.

olan imtihan ve tecrübe muktezasıyla, elbette bedâhet derecesinde ve ister istemez tasdike mecbur kalacak derecede mucize olmazdı. Çünkü sırr-ı imtihan ve hikmet-i teklif iktiza eder ki, akla kapı açılsın ve aklın ihtiyârı elinden alınmasın. Eğer gayet bedihî bir surette olsa, o vakit aklın ihtiyârı kalmaz, Ebûcehil de Ebûbekir (radıyallâhu anhu) gibi tasdik eder, imtihan ve teklifin faydası kalmaz, kömürle elmas bir seviyede kalırdı.

Cây-ı hayrettir ki, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) mübalâğasız binler vecihte binler çeşit insan, her biri birtek mucizesiyle.. veya bir delil-i nübüvvetle.. veya bir kelâmıyla.. veya yüzünü görmesiyle ve hâkezâ... birer alâmetiyle iman getirdikleri hâlde, bütün bu binler ayrı ayrı insanları ve müdakkik ve mütefekkirleri imana getiren bütün o binler delâil-i nübüvveti, nakl-i sahih ile ve âsâr-ı kat'îye ile şimdiki bedbaht bir kısım insanlara kâfi gelmiyor gibi dalâlete sapıyorlar.

İkinci Esas

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), hem beşerdir, beşeriyet itibarıyla beşer gibi muamele eder; hem Resûldür, risalet itibarıyla Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır, elçisidir. Risaleti, vahye istinad eder. Vahiy iki kısımdır:

Biri **vahy-i sarihîdir** ki; Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) onda sırf bir tercümandır, mübelliğdir, müdahalesi yoktur.. Kur'ân ve bazı ehâdis-i kudsiye gibi.

İkinci kısım, **vahy-i zumnîdir**. Şu kısmın mücmel ve hülâsası, vahye ve ilhama istinad eder. Fakat tafsilâtı ve tasvirâtı Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) aittir. O vahiyden gelen mücmel hâdiseyi tafsil ve tasvirde Zât-ı Ahmedîye (aleyhissalâtü vesselâm), bazen yine ilhama, ya vahye istinad edip beyan eder, veyahut kendi ferasetiyle beyan eder. Ve kendi içtihadıyla yaptığı tafsilât ve tasvirâtı, ya vazife-i risalet noktasında ulvî kuvve-i kudsiye ile beyan eder, veyahut örf ve âdet ve efkâr-ı âmme seviyesine göre, beşeriyeti noktasında beyan eder.

İşte, her hadiste bütün tafsilâtına, vahy-i mahz noktasıyla bakılmaz. Beşeriyetin muktezası olan efkâr ve muamelâtında, risaletin ulvî âsârı aranılmaz. Madem bazı hâdiseler mücmel olarak, mutlak bir surette ona vahyen gelir, o da kendi ferasetiyle ve teârûf-ü umumî cihetiyle tasvir eder. Şu tasvirdeki müteşâbihâta ve müşkülâta bazen tefsir lâzım geliyor, hatta tâbir lâzım

geliyor. Çünkü bazı hakikatler var ki, temsille fehme takrib edilir. Nasıl ki, bir vakit huzur-u nebevîde derince bir gürültü işitildi. Ferman etti ki: “Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp şimdi cehennemin dibine düşmüş bir taşın gürültüsüdür.”¹ Bir saat sonra cevap geldi ki, “Yetmiş yaşına giren meşhur bir münafık ölüp cehenneme gitti.” Zât-ı Ahmediye'nin (*aleyhissalâtu vesselâm*) beliğ bir temsille beyan ettiği hâdisenin te'vilini gösterdi.

Üçüncü Esas

Naklolan haberler, eğer tevâtür suretinde olsa kat'îdir. Tevâtür iki kısımdır:²(Hâşiye) Biri sarih tevâtür, biri mânevî tevâtürdür.

♦ *Mânevî tevâtür* de iki kısımdır. Biri *sükûtîdir*. Yani, sükût ile kabul gösterilmiş. Meselâ, bir cemaat içinde bir adam, o cemaatin nazarı altında bir hâdiseyi haber verse, cemaat onu tekzip etmezse, sükûtla mukabele etse, kabul etmiş gibi olur. Hususan, haber verdiği hâdisede cemaat onunla alâkadar olsa, hem tenkide müheyyâ ve hatayı kabul etmez ve yalanı çok çirkin görür bir cemaat olsa, elbette onun sükûtu o hâdisenin vukuuna kuvvetli delâlet eder.

♦ İkinci kısım tevâtür-ü mânevî şudur ki: Bir hâdisenin vukuuna, meselâ “Bir kıyye taam, iki yüz adamı tok etmiş” denilse, fakat onu haber verenler ayrı ayrı surette haber veriyor. Biri bir çeşit, biri başka bir surette, diğeri başka bir şekilde beyan eder. Fakat umumen, aynı hâdisenin vukuuna müttefik-tirler. İşte, mutlak hâdisenin vukuu, *mütevâtir-i bilmanadır*, kat'îdir. İhtilâf-ı suret ise zarar vermez. *Hem bazen olur ki, haber-i vâhid, bazı şerâit dahilinde tevâtür gibi kat'iyeti ifade eder. Hem bazen olur ki, haber-i vâhid, haricî emârelerle kat'iyeti ifade eder.*

İşte, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtu vesselâm*) bize naklolan mucizâtı ve delâil-i nübüvveti, kısm-ı âzamı tevâtürlerdir; ya sarihî, ya mânevî, ya sükûtî. Ve bir kısmı, çendan haber-i vâhidledir; fakat öyle şerâit dahilinde, nakkâd-ı muhaddisîn nazarında kabule şâyân olduktan sonra, tevâtür gibi kat'iyeti ifade etmek lâzım gelir. Evet, muhaddisînin, muhakkikîninden “Hâfız” tâbir ettikleri zâtlar, lâakal yüz bin hadisi hıfzına almış binler muhakkik

¹ Bkz.: Müslim, *cennet* 31, *münâfikîn* 15; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/371, 3/341, 346; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 16/510.

² (Hâşiye) Şu risalede “tevâtür” lafzı, Türkçe “şâyia” manasındaki tevâtür değil, belki yakîni ifade eden, yalan ihtimali olmayan kuvvetli ihbardır.

muhaddisler,¹ hem elli sene sabah namazını işâ abdestiyle kılan müttakî muhaddisler² ve başta Buhârî ve Müslim olarak Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye sahipleri olan ilm-i hadis dâhileri, allâmeleri tashih ve kabul ettikleri haber-i vâhid, tevâtür kat'iyetinden geri kalmaz.

Evet, fenn-i hadisin muhakkikleri, nakkâdları o derece hadisle hususiyet peydâ etmişler ki; Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) tarz-ı ifadesine ve üslûb-u âlisine ve suret-i ifadesine ünsiyet edip meleke kesbetmişler ki, yüz hadis içinde bir mevzû görse, "*Mevzûdur!*" der, "*Bu, hadis olmaz ve Peygamber'in sözü değildir!*" der, reddeder.³ Sarraf gibi, hadisin cevherini tanır, başka sözü ona iltibas edemez. Yalnız, İbnü'l-Cevzî gibi bazı muhakkikler, tenkitte ifrat edip bazı ehâdis-i sahîhaya da mevzû demişler. Fakat "her mevzû şeyin manası yanlıştır" demek değildir, belki "bu söz hadis değildir" demektir.

Suâl: An'aneli senedin faydası nedir ki; lüzumsuz yerde, mâlûm bir vâkıada, "an fülân, an fülân, an fülân" derler?

Elcevap: Faydaları çoktur. Ezcümle, bir faydası şudur: An'ane ile gösteriliyor ki, an'anede dahil olan mevsuk ve hüccetli ve sâdık ehl-i hadisin bir nevi icmâını irâe eder.. ve o senedde dahil olan ehl-i tahkikin bir nevi ittifakını gösterir. Güya o senedde, o an'anede dahil olan her bir imam, her bir allâme, o hadisin hükmünü imza ediyor, sıhhatine dair mührünü basıyor.

Suâl: Neden hâdisât-ı i'câziye, sâir zarurî ahkâm-ı şer'îye gibi tevâtür suretinde, pek çok tarîklerle, çok ehemmiyetli nakledilmemiş?

Elcevap: Çünkü ekser ahkâm-ı şer'îyeye, ekser nâs, ekser evkâtta muhtaçtır. Farz-ı ayn gibi, o ahkâmın her şahsa alâkası var. Amma mucizât ise, herkesin her bir mucizeye ihtiyacı yok. Eğer ihtiyaç olsa da, bir defa işitmek kâfi gelir. Âdetâ farz-ı kifaye gibi, bir kısım insanlar onları bilse yeter.

¹ Meselâ İmam Ahmed İbni Hanbel bir milyon hadisi^{*1}, İmam Buhârî beş yüz bin hadisi^{*2} hıfzeden muhaddislerdendir.

^{*1} Bkz.: ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/431; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/337; İbni Hacer, *Tehzibü't-tehzib* 1/64.

^{*2} Bkz.: en-Nevevî, *Tehzibü'l-esmâ* 1/86; ez-Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz* 2/556; es-Suyûtî, *et-Tedribü'r-râvî* 1/99.

² Yatsı abdestiyle sabah namazını kılan pek çok insan olduğunu belirten İmam Gazâlî, Tâbiinden 40 sene boyunca böyle yapan 40 kişinin isimlerini vermektedir: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/359.

³ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/186; Hennâd, *ez-Zühhd* 1/293; Hâkim, *Ma'rifetü ulûmi'l-hadis* s.62.

İşte bunun içindir ki; bazı olur, bir mucizenin vücûdu ve tahakkuku, bir hükmün vücûdundan on derece daha kat'î olduğu hâlde, onun râvisi bir-iki olur, hükmün râvisi on yirmi olur.

Dördüncü Esas

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) istikbalden haber verdiği bazı hâdiseler, cüz'î birer hâdise değil, belki tekerrür eden birer hâdise-i külliye, cüz'î bir surette haber verir. Hâlbuki o hâdisenin müteaddit vecihleri var. Her defa bir veçhini beyan eder. Sonra râvi-i hadis o vecihleri birleştirir. Hilâf-ı vâki gibi görünür.

Meselâ, Hazreti Mehdî'ye dair muhtelif rivayetler var.¹ Tafsilât ve tasvirât başka başkadır. Hâlbuki, Yirmi Dördüncü Söz'ün bir dalında isbat edildiği gibi, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), vahye istinâden, her bir asırda kuvve-i mâneviye-i ehl-i imanı muhafaza etmek için.. hem dehşetli hâdiselerde yeise düşmemek için.. hem Âlem-i İslâmiyet'in bir silsile-i nurâniyesi olan Âl-i Beyt'ine ehl-i imanı mânevî raptetmek için Mehdî'yi haber vermiş.² Âhırzamanda gelen Mehdî gibi her bir asır, Âl-i Beyt'ten bir nevi mehdî, belki mehdîler bulmuş. Hatta, Âl-i Beyt'ten mâdud olan Abbasiye hulefâsından Büyük Mehdî'nin çok evsafına câmî bir mehdî bulmuş. İşte, Büyük Mehdî'den evvel gelen emsâlleri, numûneleri olan hulefa-yı mehdîyyîn ve aktâb-ı mehdîyyîn evsafı, asıl Mehdî'nin evsafına karışmış ve ondan rivayetler ihtilâfa düşmüş.

Beşinci Esas

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), لَا يَغْلَمُ الْغَيْبُ إِلَّا اللَّهُ³ sırınca, kendi kendine gaybı bilmezdi.. belki Cenâb-ı Hak O'na bildirirdi.. O da bildirirdi. Cenâb-ı Hak, hem Hakîmdir, hem Rahîmdir. Hikmet ve rahmeti ise; umûr-u gaybiyeden çoğunun setrini iktiza ediyor, müphem kalmasını istiyor. Çünkü şu dünyada insanın hoşuna gitmeyen şeyler daha çoktur; vukuundan evvel onları bilmek elîmdir. İşte bu sır içindir ki, ölüm ve ecel müphem bırakılmış ve insanın başına gelecek musibetler dahi perde-i gaybda kalmış.⁴

¹ Müslim, îmân 247; Tirmizî, fiten 53; Ebû Dâvûd, mehdî 4, 6, 7; İbni Mâce, fiten 24, 34; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsne'd 1/99.

² Bkz.: Ebû Dâvûd, mehdî 6; İbni Mâce, fiten 34.

³ Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

⁴ Ecelin gizli bırakıldığına dair âyet ve hadisler için bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, istiskâ 29, tefsîrû sûre (6) 1, (13) 1, (31) 2, tevhid 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsne'd 2/24, 52, 58, 122.

İşte, hikmet-i rabbâniye ve rahmet-i ilâhiye böyle iktiza ettiği için, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ümmetine karşı ziyâde hassas merhametini ziyâde rencide etmemek ve âl ve ashabına karşı şedit şefkatini fazla incitmemek için, vefat-ı nebevîden sonra âl ve ashabının ve ümmetinin başlarına gelen müthiş hâdisâtı, umumiyetle ve tafsilâtıyla göstermemek,¹(Hâşiye) mukteza-yı hikmet ve rahmettir. Fakat yine bazı hikmetler için, mühim hâdisâtı –fakat dehşetli bir surette değil– ona tâlim etmiş, o da ihbar etmiş. Hem güzel hâdiseleri kısmen mücmel, kısmen tafsil ile bildirmiş, o da haber vermiş. Onun haberlerini de, en yüksek bir derece-i takvada ve adlde ve sıdkta çalışan ve ²وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ hadisindeki tehditten şiddetle korkan ve ³فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ âyetindeki şiddetli tehditten şiddetle kaçan muhaddisîn-i kâmilîn, bize sahih bir surette o haberleri nakletmişler.

Altıncı Esas

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ahvâl ve evsafı, siyer ve tarih suretiyle beyan edilmiş. Fakat o evsaf ve ahvâl-i gâlibi, beşeriyetine bakar. Hâlbuki, o Zât-ı Mübarek'in şahs-ı mânevîsi ve mahiyet-i kudsiyesi o derece yüksek ve nurânidir ki, siyer ve tarihte beyan olunan evsaf, o bâlâ kâmete uygun gelmiyor, o yüksek kıymete muvafık düşmüyor. Çünkü ⁴السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırrınca, her gün, hatta şimdi de bütün ümmetinin ibadetleri kadar bir azîm ibadet sahife-i kemâlâtına ilâve oluyor. Nihayetsiz rahmet-i ilâhiyeye, nihayetsiz bir surette, nihayetsiz bir istidatla mazhar olduğu gibi, her gün hadsiz ümmetinin hadsiz duasına mazhar oluyor.

1 (Hâşiye) Zât-ı Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*), Âişe-i Sıddîka'ya karşı ziyade muhabbet ve şefkatini rencide etmemek için, Vak'a-yı Cemel Hâdisesi'nde onun bulunacağı kat'î gösterilmediğine delil ise, ezvâc-ı tâhirâtâ ferman etmiş ki: "Keşke bilseydim, hanginiz o vak'ada bulunacak."¹ Fakat sonra, hafif bir surette bildirilmiş ki, Hazreti Ali'ye (*radıyallâhu anî*) ferman etmiş: Seninle Âişe beyninde bir hâdisa olsa... ²فَارْفُقْ بِهَا فَارْزُذْهَا إِلَى مَأْمِنِهَا "Ona şefkatle muamele et ve onu selâmetle evine gönder."²

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/52, 97; Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/365; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/536.

² Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/393; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/332; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/411.

³ "Kim, kasden benim üzerime yalan uydurursa, cehennemdeki yerini hazırlasın." (Bkz.: Buhârî, *ilim* 38; Müslim, *mukaddime* 2-4).

⁴ "Uydurduğu yalanı Allah'a mâl eden kimseden daha zâlim biri olabilir mi?" (Zümer sûresi, 39/32).

⁵ (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

Ve şu kâinatın neticesi ve en mükemmel meyvesi.. ve Hâlık-ı kâinatın tercümanı ve sevgilisi olan o Zât-ı Mübarek'in tamam-ı mahiyeti ve hakikat-i kemâlâtı, siyer ve tarihe geçen beşerî ahvâl ve etvâra sığışmaz. Meselâ, Hazreti Cebrail ve Mikail iki muhafız yâver hükmünde Gazve-i Bedir'de yanında bulunan¹ bir Zât-ı Mübarek; çarşı içinde bedevî bir Arap'la at mübayaasında münazaa etmek, birtek şahit olan Huzeyme'yi şahit göstermekle görünen etvârı² içinde sığışmaz.

İşte yanlış gitmemek için, her vakit mahiyet-i beşeriyeti itibarıyla işitilen evsaf-ı âdiye içinde başını kaldırıp hakikî mahiyetine ve mertebe-i risalette durmuş nurânî şahsiyet-i mâneviyesine bakmak lâzımdır. Yoksa, ya hürmetsizlik eder veya şüpheye düşer! Şu sırrı izah için şu temsili dinle:

Meselâ bir hurma çekirdeği var. O hurma çekirdeği toprak altına konup açılarak koca meyvedar bir ağaç oldu. Hem gittikçe tevessü eder, büyür. Veya tavus kuşunun bir yumurtası vardı. O yumurtaya hararet verildi, bir tavus civcivi çıktı. Sonra, tam mükemmel, her tarafı kudretten yazılı ve yaldızlı bir tavus kuşu oldu. Hem gittikçe daha büyür ve güzelleşir.

Şimdi, o çekirdek ve o yumurtaya ait sıfatlar, hâller var. İçinde incecik maddeler var. Hem ondan hâsıl olan ağaç ve kuşun da, o çekirdek ve yumurtanın âdi, küçük keyfiyet ve vaziyetlerine nisbeten büyük ve âlî sıfatları ve keyfiyetleri var.

Şimdi, o çekirdek ve o yumurtanın evsafını ağaç ve kuşun evsafıyla rap-tedip bahsetmek de lâzım gelir ki, her vakit akl-ı beşer başını çekirdekten ağaca kaldırıp baksın ve yumurtadan kuşa gözünü tevcih edip dikkat etsin. Tâ işittiği evsafı onun aklı kabul edebilsin. Yoksa, “Bir dirhem çekirdekten bin batman hurma aldım.” ve “Şu yumurta, cevvi-âsumanda kuşların sultanıdır.” dese, tekzip ve inkâra sapacak.

İşte bunun gibi, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) beşeriyeti, o çekirdeğe, o yumurtaya benzer. Ve vazife-i risaletle parlayan mahiyeti ise, şecere-i tûbâ gibi ve cennetin tayr-ı hümayunu gibidir. Hem daima tekemmüldedir. Onun için, çarşı içinde bir bedevî ile nizâ eden o Zât'ı düşündüğün vakit, Refref'e³ binip, Cebrail'i arkada bırakıp, Kâb-ı Kavseyn'e koşup

¹ Bkz.: el-Vâkidî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/78; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 20/321; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân* 4/194-195.

² Bkz.: Ebû Dâvûd, *akdiye* 20; Nesâî, *büyû* 81; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/215-216.

³ Bkz.: en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/470-473; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/162.

giden¹ Zât-ı Nurânisi'ne hayal gözünü kaldırıp bakmak lâzım gelir. Yoksa ya hürmetsizlik edecek veya nefs-i emmâresi inanmayacak!..

Beşinci Nükteli İşaret

Umûr-u gaybiyeye dair hadislerin birkaç misalini zikrederiz.

♦ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), –nakl-i sahih ile ve mütevâtir bir dercede bize vâsıl olmuş ki– minber üstünde, cemaat-i sahabe içinde ferman etmiş ki:

إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُضْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ²

İşte, kırk sene sonra İslâm'ın en büyük iki ordusu karşı karşıya geldiği vakit, Hazreti Hasan (*radıyallâhu anhu*), Hazreti Muaviye (*radıyallâhu anhu*) ile musâlaha edip,³ cedd-i emcedinin mucize-i gaybiyesini tasdik etmiştir.

♦ İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazreti Ali'ye demiş:

تُقَاتِلُ التَّائِكِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ⁴

Hem Vak'a-yı Cemel, hem Vak'a-yı Sıffin, hem Vak'a-yı Havâriç hâdiselerini haber vermiş.

♦ Hem Hazreti Ali (*radıyallâhu anhu*) Hazreti Zübeyr ile seviştiği bir zaman dedi: “Bu sana karşı muharebe edecek, fakat haksızdır!”⁵

♦ Hem ezvâc-ı tâhirâtına demiş: “İçinizden birisi, mühim bir fitnenin başına geçecek ve etrafında çoklar katledilecek”⁶.⁷ وَتَنْبُحُ عَلَيْهَا كِلَابُ الْحَوَآبِ⁷

İşte şu sahih, kat'î hadisler, otuz sene sonra Hazreti Ali'nin Hazreti Âişe ve Zübeyr ve Talha'ya karşı Vak'a-yı Cemel'de.. ve Muaviye'ye karşı Sıffin'de..

¹ Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/204; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an* 17/98; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 13/484.

² “Şüphesiz benim bu torunum seyyiddir. Allah onun vâsıtasıyla müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını bulacaktır.” (Bkz.: Buhârî, *sulh* 9; Tirmizî, *menâkıb* 30; Ebû Dâvûd, *sünnet* 12, 13).

³ Bkz.: et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/167; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 3/291.

⁴ “Biatını bozanlar, hak ve adâletten sapanlar ve dinden çıkanlarla harbedeceksin.” (Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/150. Ayrıca bkz.: el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 2/215, 3/27; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 1/397, 3/194).

⁵ Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/545; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 2/29; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/413.

⁶ Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/538; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1885.

⁷ “Ona Hav'eb'in köpekleri havlayacaktır.” (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 6/52, 97).

ve Havâric'e karşı Harûra'da ve Nehravan'da muharebesi, o ihbar-ı gaybînin bir tasdik-i fiilîsidir.

♦ Hem Hazreti Ali'ye, “senin sakalını, senin başının kaniyla ıslattırarak bir adamı”¹ ihbar etmiş. Hazreti Ali o adamı tanımış;² o da Abdurrahmân İbni Mülcemü'l-Hâricî'dir.³

♦ Hem Hâricîlerin içinde “Zü's-südeyye” denilen bir adamı, garip bir nişanla alâmet olarak haber vermiştir ki, Havâric'lerin maktulleri içinde o adam bulunmuş.. Hazreti Ali onu, hakkaniyetine hüccet göstermiş.. hem mucize-i nebeviyeyi ilân etmiş.⁴

♦ Hem Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ümmü Seleme'nin,⁵ daha diğerlerin⁶ rivayet-i sahîhasıyla haber vermiş ki; “Hazreti Hüseyin, Taff (yani Kerbelâ)'da katledilecektir.” Elli sene sonra, aynı vak'a-yı ciğer-sûz vukua gelip o ihbar-ı gaybîyi tasdik etmiş.⁷

♦ Hem mükerreren ihbar etmiş ki: “Benim Âl-i Beyt'im, benden sonra (يَلْقَوْنَ فِتْنًا وَتَشْرِيدًا) –yani– katle ve belâya ve nefye maruz kalacaklar.” Ve bir derece izah etmiş..⁸ aynen öyle çıkmıştır.

Şu makamda bir mühim suâl vardır ki:

Denilir ki: “Hazreti Ali, o derece hilâfete liyakati olduğu.. ve Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) karâbeti.. ve harikulâde cesaret ve ilmiyle beraber, neden hilâfette tekaddüm ettirilmedi? Ve neden onun hilâfeti zamanında İslâm çok keşmekeşe mazhar oldu?”

Cevap: Âl-i Beyt'ten bir kutb-u âzam demiş ki; “Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Hazreti Ali'nin (*radıyallâhu anhı*) hilâfetini arzu etmiş. Fakat gâipten O'na bildirilmiş ki, murâd-ı ilâhî başkadır. O da arzusunu bırakıp murâd-ı ilâhîye tâbi olmuş.”⁹

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/91, 102; et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* s.23; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/485.

² Bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 10/125, 154; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1126, 1127.

³ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/92; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/437.

⁴ Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *zekât* 148; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/33.

⁵ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 6/294.

⁶ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/242, 256; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/107.

⁷ Bkz.: İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 1/393; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 14/213; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/229-232.

⁸ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/534; İbni Hacer el-Heytemî, *es-Savâiku'l-muhrika* 2/527, 658. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *fiten* 34; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/527.

⁹ Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 11/213; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 45/322.

✓ Murâd-ı ilâhînin hikmetlerinden birisi şu olmak gerektir ki: Vefat-ı nebevîden sonra, en ziyâde ittîfak ve ittihadâ gelmeye muhtaç olan sahabeler, eğer Hazreti Ali başa geçseydi, Hazreti Ali'nin hilâfeti zamanında zuhura gelen hâdisâtın şehâdetiyle ve Hazreti Ali'nin mûmâşâtsız, pervâsız, zâhidâne, kahramanâne, müstağniyâne tavrı ve şöhretgîr-i âlem şecâati itibarıyla, çok zâtlarda ve kabilelerde rekabet damarını harekete getirip tefrikaya sebep olmak kaviyyen muhtemeldi.

✓ Hem Hazreti Ali'nin hilâfetinin teahhur etmesinin bir sırrı da şudur ki: Gayet muhtelif akvâmın birbirine karışmasıyla, Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ın haber verdiği gibi sonra inkişaf eden yetmiş üç fırka¹ efkârının esaslarını taşıyan o akvâm içinde, fitne-engiz hâdisâtın zuhuru zamanında, Hazreti Ali gibi harikulâde bir cesaret ve feraset sahibi, Hâşimî ve Âl-i Beyt gibi kuvvetli, hürmetli bir kuvvet lâzım idi ki dayanabilsin.. evet, dayandı... Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) haber verdiği gibi, "Ben Kur'ân'ın tenzili için harbettim. Sen de te'vili için harbedeceksin!"²

✓ Hem eğer Hazreti Ali olmasaydı, dünya saltanatı, mülûk-u emeviyeyi bütün bütün yoldan çıkarmak muhtemeldi. Hâlbuki, karşılarında Hazreti Ali ve Âl-i Beyt'i gördükleri için, onlara karşı muvâzeneye gelmek ve Ehl-i İslâm nazarında mevkilerini muhafaza etmek için ister istemez, Emeviye devleti reislerinin umumu, kendileri olmasa da herhâlde teşvik ve tasvibleriyle, etbâları ve taraftarları, bütün kuvvetleriyle hakâik-i İslâmiye'yi ve hakâik-i imaniye'yi ve ahkâm-ı Kur'âniye'yi muhafazaya ve neşre çalıştılar. Yüz binlerle müçtehidîn-i muhakkikîn ve muhaddisîn-i kâmilîn ve evliyalar ve asfiyalar yetiştirdiler. Eğer karşılarında Âl-i Beyt'in gayet kuvvetli velâyet ve diyanet ve kemâlâtı olmasaydı, Abbasîler'in ve Emevîler'in âhirlerindeki gibi, bütün bütün çığırdan çıkmak muhtemeldi.

Eğer denilse: "Neden hilâfet-i İslâmiye, Âl-i Beyt-i Nebevî'de takarrur etmedi? Hâlbuki en ziyâde lâıyk ve müstehak onlardı."

Elcevap: Saltanat-ı dünyeviye aldatıcıdır. Âl-i Beyt ise hakâik-i İslâmiye'yi ve ahkâm-ı Kur'âniye'yi muhafazaya memur idiler. Hilâfet ve saltanata geçen, ya nebî gibi mâsum olmalı, veyahut Hulefâ-yı Râşidîn ve Ömer İbni Abdilaziz-i Emevî ve Mehdî-yi Abbâsî gibi harikulâde bir zühd-ü kalbi olmalı ki, aldanmasın. Hâlbuki, Mısır'da Âl-i Beyt nâmına

¹ Bkz.: Tirmizî, îmân 18; Ebû Dâvûd, sünnet 1; İbni Mâce, fiten 17; Dârimî, siyer 75.

² ed-Deylemî, el-Müsne'd 1/46. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, el-Müsne'd 3/31, 82; en-Nesâî, es-Sünenü'l-kübrâ 5/154.

teşekkül eden Devlet-i Fâtîmiye Hilâfeti ve Afrika'da Muvahhidîn Hükûmeti ve İran'da Safevîler Devleti gösteriyor ki, saltanat-ı dünyeviye Âl-i Beyt'e yaramaz.. vazife-i asliyesi olan hıfz-ı dini ve hizmet-i İslâmiyet'i onlara unutturur. Hâlbuki, saltanatı terk ettikleri zaman, parlak ve yüksek bir surette İslâmiyet'e ve Kur'ân'a hizmet etmişler.

İşte, bak! Hazreti Hasan'ın neslinden gelen aktâblar, hususan Aktâb-ı Erbaa ve bilhassa Gavs-ı Âzam olan Şeyh Abdülkadir Geylânî ve Hazreti Hüseyin'in neslinden gelen imamlar, hususan Zeynelâbidin ve Câfer Sâdık ki, her biri birer mânevî mehdî hükmüne geçmiş, mânevî zulmü ve zulümâtı dağıtıp envâr-ı Kur'âniye'yi ve hakâik-i imaniyeyi neşretmişler, cedd-i emcedlerinin birer vârisi olduklarını göstermişler.

Eğer denilse: "Mübarek İslâmiyet ve nurâni asr-ı saadetin başına gelen o dehşetli, kanlı fitnenin hikmeti ve vech-i rahmeti nedir? Çünkü onlar kahra lââyık değildiler."

Elcevap: Nasıl ki baharda dehşetli yağmurlu bir fırtına, her tâife-i nebâtâtın, tohumların, ağaçların istidatlarını tahrik eder, inkişaf ettirir, her biri kendine mahsus çiçek açar, fitrî birer vazife başına geçer. Öyle de, sahabe ve tâbiînin başına gelen fitne dahi, çekirdekler hükmündeki muhtelif ayrı ayrı istidatları tahrik edip kamçılardı. "İslâmiyet tehlikededir, yangın var!" diye her tâifeyi korkuttu, İslâmiyet'in hıfzına koşturdu. Her biri, kendi istidadına göre, Câmia-yı İslâmiyet'in kesretli ve muhtelif vazifelerinden bir vazifeyi omuzuna aldı, kemâl-i ciddiyetle çalıştı. Bir kısmı hadislerin muhafazasına, bir kısmı şeriatın muhafazasına, bir kısmı hakâik-i imaniyenin muhafazasına, bir kısmı Kur'ân'ın muhafazasına çalıştı, ve hâkezâ.. her bir tâife bir hizmete girdi. Vezâif-i İslâmiyet'te hummâlı bir surette sa'y ettiler. Muhtelif renklerde çok çiçekler açıldı. Pek geniş olan Âlem-i İslâmiyet'in aktârına o fırtına ile tohumlar atıldı, yarı yeri gülistana çevirdi. Fakat, maatteessüf o güller ve gülistan içinde ehl-i bid'a fırkalarının dikenleri dahi çıktı.

Güya dest-i kudret; celâl ile o asrı çalkaladı, şiddetle tahrik edip çevirdi, ehl-i himmeti gayrete getirip elektriklendirdi. O harekettten gelen bir kuvve-i ani'l-merkeziye ile pek çok münevver müçtehitleri ve nurâni muhaddisleri, kudsî hâfızları, asfiyaları, aktâbları Âlem-i İslâm'ın aktârına uçurdu, hicret ettirdi. Şarktan garba kadar Ehl-i İslâm'ı heyecana getirip, Kur'ân'ın hazinelerinden istifade için gözlerini açtırdı... Şimdi sadede geliyoruz.

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) umûr-u gaybiyeden haber verdiği gibi doğru vukua gelen işler binlerdir, pek çoktur. Biz yalnız cüz'î birkaç misaline işaret edeceğiz:

İşte, başta Buhârî ve Müslim, sıhhatle meşhur Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye sahipleri, beyan edeceğimiz haberlerin çoğunda müttetik ve o haberlerin çoğu mânen mütevâtir¹ ve bir kısmı dahi, ehl-i tahkik onların sıhhatine ittifak etmesiyle, mütevâtir gibi kat'î denilebilir.

♦ İşte, nakl-i sahih-i kat'î ile ashabına haber vermiş ki: “Siz umum düşmanlarınıza galebe edeceksiniz. Hem feth-i Mekke,² hem feth-i Hayber,³ hem feth-i Şam,⁴ hem feth-i Irak,⁵ hem feth-i İran,⁶ hem feth-i Beyti'l-Makdis'e⁷ muvaffak olacaksınız. Hem o zamanın en büyük devletleri olan İran ve Rum padişahlarının hazinelerini beyninizde taksim edeceksiniz...”⁸ haber vermiş. Hem “tahminim böyle” veya “zannederim” demiş. Belki, görür gibi kat'î ihbar etmiş.. haber verdiği gibi çıkmış. Hâlbuki haber verdiği vakit, hicrete mecbur olmuş.. sahabeleri az.. Medine etrafı ve bütün dünya düşmandı.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile çok defa ferman etmiş:

اِقْتَدُوا بِالَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ⁹ deyip, Ebûbekir ve Ömer kendinden sonraya kalacaklar, hem halife olacaklar, hem mükemmel bir surette ve rıza-yı ilâhî ve marzi-i nebevî dairesinde hareket edecekler.¹⁰ Hem Ebûbekir az kalacak, Ömer çok kalacak ve pek çok fütuhat yapacak.

♦ Hem ferman etmiş ki:

زُوِيَ لِي الْأَرْضُ فَأَرَيْتُ مَسَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَسَيَلُّغُ مَلِكٍ أُمَّتِي مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا

¹ Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtiniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* 5/17.

² Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/484, 4/67; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/361.

³ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 102; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34.

⁴ Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Medîne* 5; Müslim, *hac* 496, 497.

⁵ Bkz.: Buhârî, *fezâilü'l-Medîne* 5; Müslim, *hac* 496, 497.

⁶ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 5/86, 87, 89; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/81.

⁷ Bkz.: Buhârî, *cizye* 15; İbni Mâce, *fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 6/22, 25, 27.

⁸ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 157; Müslim, *fiten* 75-78.

⁹ “Benden sonra Ebûbekir ve Ömer'e uyunuz.” (Bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 16, 34; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 5/382).

¹⁰ Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/56; İbni Abdîberr, *et-Temhîd* 22/126.

deyip, “Şarktan garba kadar benim ümmetimin eline geçecektir. Hiçbir ümmet o kadar mülk zaptetmemiş.”¹ Haber verdiği gibi çıkmış.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile Gazâ-yı Bedir’den evvel ferman etmiş:

هَذَا مَضْرَعُ أَبِي جَهْلٍ.. هَذَا مَضْرَعُ عُثْبَةَ.. هَذَا مَضْرَعُ أُمَيَّةَ.. هَذَا مَضْرَعُ فُلَانٍ وَفُلَانٍ

deyip,² müşrik-i Kureys’in reislerinin her biri nerede katledileceğini göstermiş ve demiş: “Ben kendi elimle Übey İbni Halef’i öldüreceğim.” Haber verdiği gibi çıkmış.³

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile bir ay uzak mesafede, Şam etrafında, Mûte nâm mevkideki gazve-i meşhurede muharebe eden sahabelerini görür gibi ferman etmiş:

أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَأَصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبَ..
ثُمَّ أَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ

deyip,⁴ birer birer hâdisâtı ashabına haber vermiş. İki-üç hafta sonra Ya’lâ İbni Münye, meydan-ı harpten geldi; daha söylemeden Muhbir-i Sâdık (aleyhissalâtü vesselâm) harbin tafsilâtını beyan etti. Ya’lâ kasem etti: “Dediğin gibi, aynen öyle oldu.”⁵

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat’î ile ferman etmiş:

إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً⁶.. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا⁷ وَإِنَّ هَذَا الْأَمْرَ بَدَأَ تَبَوُّةً وَرَحْمَةً.. ثُمَّ يَكُونُ رَحْمَةً وَخِلَافَةً. ثُمَّ يَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا.. ثُمَّ يَكُونُ عُتْوًا وَجَبْرُوتًا...

¹ Bkz.: Kâsım İbni Sellâm, *Garîbü’l-hadîs* 1/3; ez-Zemahşerî, *el-Fâik* 2/128. Yakın ifadeler için bkz.: Müslim, *fiten* 19; Tirmizî, *fiten* 14; Ebû Dâvûd, *fiten* 1.

² “Burası Ebûcehil’in.. burası Utbe’nin.. burası Ümeyye’nin.. burası da filân ve falanın yıkılıp devrileceği yer.” (Bkz.: Müslim, *cennet* 76, *cihâd* 83; Ebû Dâvûd, *cihâd* 115; Nesâî, *cenâiz* 117).

³ Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 3/310; İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 4/33; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-küb-râ* 2/46.

⁴ “Sancağı Zeyd aldı, az sonra şehid edildi.. ardından Câfer İbni Ebî Tâlib aldı, o da şehid edildi.. peşinden İbni Revâha aldı, o da şehid edilince sancağı Allah kılıçlarından bir kılıç aldı.” (Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 4, *cihâd* 7, 77; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 3/113).

⁵ Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 4/365; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 2/12; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/247.

⁶ “Hilâfet benden sonra otuz sene devam edecektir.” (Tirmizî, *fiten* 48; Ebû Dâvûd, *sünnet* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 5/220, 221.)

⁷ “(Hilâfet benden sonra otuz sene devam eder); sonra hükümdarlığa döner.” (Bkz.: İbni Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 3/302; İbni Hacer, *Fethu’l-bârî* 8/77.

deyip,¹ Hazreti Hasan'ın altı ay hilâfetiyle, Çihâr Yâr-ı Güzîn'in (Hulefâ-yı Râşidîn'in) zaman-ı hilâfetlerini ve onlardan sonra saltanat şekline girmesini, sonra o saltanattan ceberût ve fesâd-ı ümmet olacağını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş:

يُقْتَلُ عُثْمَانُ وَهُوَ يَقْرَأُ فِي الْمُضْحَفِ. وَأَنَّ اللَّهَ عَسَى أَنْ يُلْبِسَهُ قَمِيصًا
وَأِنَّهُمْ يُرِيدُونَ خَلْعَهُ

deyip,² Hazreti Osman halife olacağını ve hal'i istenileceğini ve mazlum olarak, Kur'ân okurken katledileceğini haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile hacamat edip, mübarek kanını Abdullah İbni Zübeyr teberrüken şerbet gibi içtiği zaman ferman etmiş:

وَيْلٌ لِلنَّاسِ مِنْكَ وَوَيْلٌ لَكَ مِنَ النَّاسِ deyip,³ harika bir şecaatle ümmetin başına geçeceğini ve müthiş hücumlara maruz kalacaklarını ve insanlar onun yüzünden dehşetli hâdiselere giriftar olacaklarını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış. Abdullah İbni Zübeyr; Emevîler zamanında hilâfeti, Mekke'de ilân ederek kahramanâne çok müsâdeme etmiş. Nihayet Haccac Zâlim büyük bir orduyla üzerine hücum ederek, şiddetli müsâdemeden sonra o kahraman-ı âlişan şehid edilmiş.⁴

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Emeviye Devleti'nin zuhurunu..⁵ ve onların padişahlarının çoğu zâlim olacağını..⁶ ve içlerinde Yezid⁷ ve Velid⁸ bulunacağını..

¹ “Bu iş, nübüvvet ve rahmet olarak başladı.. rahmet ve hilâfet olarak da devam eder. Sonra da zâlim hükümdarlık.. ve nihayet zorbalık ve ceberutluğa gelir dayanır.” (Bkz.: et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* s.31; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 4/108; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 2/177).

² “Osman, Kur'ân okurken öldürülecek. Allah Osman'a (hilâfet) gömleği giydirecek. Hâlbuki fitne gürûhu o hilâfet gömleğini çıkarmaya (hilâfetten indirmeye) çalışacaklar.” (Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/339). Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 18; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

³ “Birçok insanın senden, senin de bazı insanlardan çekeceğiniz var!” (Bkz.: Dârakutnî, *Sünen* 1/228; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/638; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/330).

⁴ Bkz.: el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 2/357; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 3/538; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/316.

⁵ Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre* (97) 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/80; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 2/383, 11/402; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 12/236, 19/38.

⁶ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 2/385, 522; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 46/36.

⁷ Bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 2/176; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 63/336, 65/250, 68/41.

⁸ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/18; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/539; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/505.

ve Hazreti Muaviye ümmetin başına geçeceğini, **إِذَا مَلَكَتْ فَأَسْجِحْ** fermanıyla rıfk ve adâleti tavsiye etmiş.¹

♦ Ve Emeviye'den sonra, **يَخْرُجُ وَلَدُ الْعَبَّاسِ بِالرَّايَاتِ السُّودِ وَيَمْلِكُونَ أَضْعَافَ مَا مَلَكَوا** deyip,² Devlet-i Abbasiye'nin zuhurunun ve uzun müddet devam edeceğini haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş: **وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدِ اقْتَرَبَ** deyip,³ Cengiz ve Hülâgu'nun dehşetli fitnelerini ve Arap Devlet-i Abbasiye'sini mahvedeceklerini haber vermiş... haber verdiği gibi çıkmış.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Sa'd İbni Ebî Vakkas gayet ağır hasta iken ona ferman etmiş: **لَعَلَّكَ تُخَلِّفُ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ** deyip,⁴ ileride büyük bir kumandan olacağını.. çok fütuhat yapacağını.. çok milletler ve kavimler ondan menfaat görüp, yani İslâm olup.. ve çoklar zarar görecektir, yani devletleri onun eliyle harap olacağını haber vermiş, haber verdiği gibi çıkmış. Hazreti Sa'd, Ordu-yu İslâm başına geçti.. Devlet-i İraniye'yi zîr u zeber etti.. çok kavimlerin daire-i İslâm'a ve hidayete girmelerine sebep oldu.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile imana gelen Habeş Meliki olan Necâşî, hicretin yedinci senesinde vefat ettiği gün ashabına haber vermiş, hatta cenaze namazını kılmış.⁵ Bir hafta sonra cevap geldi ki, aynı günde vefat etmiş.

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Çihar Yâr-ı Güzîn ile beraber Uhud veya Hira Dağı'nın başında iken dağ titredi, zelzelelendi. Dağa ferman etti ki: **أُثْبِتْ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ** deyip,⁶ Hazreti Ömer ve Osman ve Ali'nin şehid olacaklarını haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.

Şimdi, ey bedbaht, kalbsiz, bîcâre adam! “Muhammed-i Arabî akıllı bir adamdı” diye o şems-i hakikate karşı gözünü yuman bîcâre insan!

¹ “Ey Muâviye! Melik olursan yumuşak davran.” (Bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 59/61). Yakın ifadeler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/207; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 19/361.

² “Abbasoğulları siyah bayraklarla çıkarlar ve öncekilerin sahip olduklarının kat kat fazlasını elde ederler.” (Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/338).

³ “Vakti yaklaşan bir şerden ötürü vay Arab'ın haline!” (Bkz.: Buhârî, *fiten* 4; Müslim, *fiten* 1-2).

⁴ Bkz.: Buhârî, *ferâiz* 6; Müslim, *vasiyyet* 5.

⁵ Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 61; Müslim, *cenâiz* 62-64.

⁶ “Sakin ol! Zira senin üzerinde bir nebî, bir siddik ve iki tane de şehid bulunuyor.” (**Uhud**: Buhârî, *fezâilü ashâb* 5, 7; Tirmizî, *menâkıb* 18. **Hira**: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 50; Tirmizî, *menâkıb* 18.)

On beş envâ-ı külliye-yi mucizâtından birtek nevi olan umûr-u gaybiyeden, on beş ve belki yüz kısmından bir kısmını işittin. Mânevî tevâtür derecesinde kat'î bir kısmını duydun. Şu ihbar-ı gayb kısmının yüzden birisini akıl gözüyle gören bir zâta “dâhi-i âzam” denilir ki, ferasetiyle istikbali keşfediyor. Binâenaleyh –senin gibi haydi dehâ desek– yüz dâhi-i âzam derecesinde bir dehâ-yı kudsiyeyi taşıyan bir adam yanlış görür mü? Yanlış haber vermeye tenezzül eder mi? Böyle yüz derece bir dehâ-yı âzam sahibinin saadet-i dâreyne dair sözlerini dinlememek, elbette yüz derece divaneliğin alâmetidir.

Altıncı Nükteli İşaret

♦ Nakl-i sahih-i kat'î ile Hazreti Fâtıma'ya (radıyallâhu anhâ) ferman etmiş ki: **أَنْتِ أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِي لِحُوقًا بِي** deyip,¹ “Âl-i Beyt'imden, herkesten evvel vefat edip bana iltihak edeceksin” diye söylemiş. Altı ay sonra, haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.

♦ Hem Ebû Zerr'e ferman etmiş: **رَحِمَ اللَّهُ أَبَا ذَرٍّ يَمْشِي وَحْدَهُ وَيَمُوتُ وَحْدَهُ وَيُنْعَثُ وَحْدَهُ** deyip,² Medine'den nefyedilip, yalnız hayat geçirip, yalnız bir sahrâda vefat edeceğini haber vermiş. Yirmi sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.³

♦ Hem Enes İbni Mâlik'in halası olan Ümmü Haram'ın hânesinde uykudan kalkmış, tebessüm edip ferman etmiş:

رَأَيْتُ أُمَّتِي يَغْرُونَ فِي الْبَحْرِ كَالْمُلُوكِ عَلَى الْأَسْرَةِ⁴

Ümmü Haram niyaz etmiş: “Dua ediniz, ben de onlarla beraber olayım.” Ferman etmiş: “Beraber olacaksın.” Kırk sene sonra, zevci olan Ubâde İbni Sâmit refakatiyle Kıbrıs'ın fethine gitmiş; Kıbrıs'ta vefat edip, mezarı ziyâretgâh olmuş. Haber verdiği gibi aynen zuhur etmiş.⁵

¹ es-Suyûtî, *ed-Dürri'l-mensûr* 8/660. Ayrıca bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 99.

² Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/52; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/204; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/94.

³ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/234-235; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/184; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 66/216.

⁴ Rüyamda ümmetimi, deniz üstünde tahtlarına kurulmuş hükümdarlar gibi (gemilere kurulmuş) cihad ederken gördüm.

⁵ Dârimî, *cihâd* 28. Ayrıca bkz.: Buhârî, *ta'bîr* 12; Müslim, *imâre* 160.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

يَخْرُجُ مِنْ ثَقِيفٍ كَذَّابٍ وَمُبِيرٍ Yani, “Sakif kabilesinden biri dâvâ-yı nübüvvet edecek ve bir de hunhar, zâlim zuhur edecek” deyip,¹ nübüvvet dâvâ eden meşhur Muhtar'ı ve yüz bin adam öldüren Haccac Zâlim'i haber vermiş.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile:

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلْنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلْنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ deyip,² İstanbul'un İslâm eliyle fetholacağını ve Hazreti Sultan Mehmed Fatih'in yüksek bir mer-tebe sahibi olduğunu haber vermiş.. haber verdiği gibi zuhur etmiş.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

إِنَّ الدِّينَ لَوْ كَانَ مَنْوُطًا بِالثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ مِنْ أَبْنَاءِ فَارِسٍ deyip,³ başta Ebû Hanife olarak, İran'ın emsâlsiz bir surette yetiştirdiği ulemâ ve evliyaya işaret ediyor, haber veriyor.

- ♦ Hem ferman etmiş ki: عَالِمٌ قُرَيْشٍ يَمْلَأُ طَبَاقَ الْأَرْضِ عِلْمًا deyip,⁴ İmam Şâfiî'ye işaret edip haber veriyor.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

وَتَفْتَرُقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً، قَالُوا:
وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي

deyip,⁵ ümmeti yetmiş üç fırkaya inkısam edeceğini ve içinde fırka-yı nâciye-yi kâmile, Ehl-i Sünnet ve Cemaat olduğunu haber veriyor.

¹ Bkz.: el-Buhârî, *et-Târihu'l-kebîr* 3/191, 7/157, 8/416; el-Humeydî, *el-Müsne'd* 1/156. Yakın ifadeler için bkz.: Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 229; Tirmizî, *fiten* 44, *menâkıb* 73.

² “İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fethedecek kumandan ne güzel kumandan ve o ordu ne güzel ordudur.” (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/335; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/38; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/468).

³ “Eğer din, Süreyyâ yıldızında dahi olsaydı, Fars soyundan bazı adamlar yine ona nâil olurdu.” (Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/342. Ayrıca bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre* (62) 1; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 230, 231).

⁴ “Kureyş'in âlimi yerin tabakalarını ilimle dolduracak.” (et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* s.39; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 6/295, 9/65; Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd* 2/60, 61).

⁵ “Ümmetim 73 fırkaya ayrılacak; bir tanesi hariç hepsi ateştedir.” Sahâbiler: ‘Yâ Resûlallah onlar kimlerdir?’ diye sorduklarında Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem): “Benim ve ashabımın yolu üzere olanlar ...” buyurdu. (Bkz.: Tirmizî, *imân* 18; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/218. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *fiten* 17; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 7/155).

♦ Hem ferman etmiş ki: **الْقَدَرِيَّةُ مَجُوشٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ** deyip,¹ çok şubelere inkısam eden ve kaderi inkâr eden Kaderiye tâifesini haber vermiş.

♦ Hem çok şubelere inkısam eden Râfızîleri haber vermiş. Hem nakl-i sahih-i kat'î ile İmam Ali'ye (*radıyallâhu anı*) demiş: “Sende, Hazreti İsa (*aleyhisselâm*) gibi, iki kısım insan helâkete gider; birisi ifrat-ı muhabbet, diğeri ifrat-ı adâvetle...” Hazreti İsa'ya nasrani; muhabbetinden, hadd-i meşrûdan tecavüz ile –hâşâ– “ibnullah” dediler.. Yahudi; adâvetinden çok tecavüz ettiler, nübüvvetini ve kemâlini inkâr ettiler. Senin hakkında da bir kısım, hadd-i meşrûdan tecavüz edecek, muhabbetinden helâkete gidecektir²; **لَهُمْ نَبْرٌ يَقَالُ لَهُمُ الرَّافِضَةُ** demiş.³ Bir kısmı, senin adâvetinden çok ileri gidecekler. Onlar da Havâric'dir ve Emevîler'in müfrit bir kısım taraftarlarıdır ki, onlara “Nâsıbe” denilir.

Eğer denilse: “Âl-i Beyt'e muhabbeti Kur'ân emrediyor. Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) çok teşvik etmiş. O muhabbet, Şîalar için belki bir özür teşkil eder. Çünkü ehl-i muhabbet bir derece ehl-i sekindir. Niçin Şîalar, hususan Râfızîler, o muhabbetten istifade etmiyorlar, belki işaret-i nebeviye ile o fart-ı muhabbete mahkûmdurlar?”

Elcevap: Muhabbet iki kısımdır.

Biri: Mana-yı harfiyle, yani Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hesabına, Cenâb-ı Hak nâmına, Hazreti Ali ile Hasan ve Hüseyin ve Âl-i Beyt'i sevmektir. Şu muhabbet, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) muhabbetini ziyâdeleştirir, Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine vesile olur. Şu muhabbet meşrûdur, ifratı zarar vermez, tecavüz etmez, başkalarının zemmini ve adâvetini iktiza etmez.

İkincisi: Mana-yı ismiyle muhabbettir. Yani bizzat onları sever. Hazreti Peygamber'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) düşünmeden, Hazreti Ali'nin kahramanlıklarını ve kemâlini ve Hazreti Hasan ve Hüseyin'in yüksek faziletlerini düşünüp sever. Hatta Allah'ı bilmese de, Peygamber'i tanımasa da, yine onları sever. Bu sevmek, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) muhabbetine ve Cenâb-ı Hakk'ın muhabbetine sebebiyet vermez. Hem ifrat olsa, başkaların zemmini ve adâvetini iktiza eder.

¹ “Kaderiye mensupları bu ümmetin mecusileridir.” (Bkz.: Ebû Dâvûd, *sünnet* 16; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/86; el-Buhârî, *et-Târihu'l-kebir* 2/341).

² Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/160; el-Buhârî, *et-Târihu'l-kebir* 3/281; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/137.

³ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/355; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/329. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/103; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.232.

İşte, işaret-i nebeviye ile Hazreti Ali hakkında ziyâde muhabbetlerinden, Hazreti Ebûbekri's-Sıddık ile Hazreti Ömer'den teberri ettiklerinden, hasârete düşmüşler. ve o menfî muhabbet, sebab-i hasârettir.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki:

إِذَا مَشَوْا الْمُطَيَّاءَ وَخَدَمَتْهُمْ بَنَاتُ فَارِسَ وَالرُّومَ رَدَّ اللَّهُ بِأَسْهُمَ بَيْنَهُمْ وَسَلَّطَ
شِرَارَهُمْ عَلَى خِيَارِهِمْ

deyip,¹ “Ne vakit size Fars ve Rum kızları hizmet etti; o vakit belânız, fitneniz içinize girecek, harbiniz dahilî olacak, şerirleriniz başa geçip, hayırlılar ve iyilerinize musallat olacaklar” haber vermiş. Otuz sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.

- ♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile ferman etmiş ki: وَتُفْتَحُ خَيْبَرٌ عَلَى يَدَيَّ عَلِيٍّ deyip,² “Hayber Kalesinin fethi Ali'nin eliyle olacak.” Me'mulün pek fevkinde, ikinci gün bir mucize-i nebeviye olarak, Hayber Kalesi'nin kapısını Hazreti Ali çekip, kalkan gibi istimâl ederek, fethi muvaffak olduktan sonra kapıyı yere atmış. Sekiz kuvvetli adam o kapıyı yerden kaldıramamış.³ Bir rivayette, kırk adam kaldıramamış.⁴

- ♦ Hem ferman etmiş ki: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتُلَ فِتْنَانِ دَعَاؤَهُمَا وَاحِدَةً diye,⁵ Sıffin'de Hazreti Ali ile Muaviye'nin harbini haber vermiş.

- ♦ Hem ferman etmiş ki: إِنَّ عَمَّارًا تَفْتُلُهُ الْفِئَةُ الْبَاغِيَّةُ diye,⁶ “Bâğî bir tâife Ammâr'ı katledecek.” Sonra, Sıffin harbinde katledildi. Hazreti Ali onu, Muaviye taraftarlarının bâğî olduklarına hüccet gösterdi. Fakat Muaviye te'vil etti. Amr İbnü'l-Âs dedi ki: “Bâğî yalnız onun katilleridir; umumumuz değiliz.”

- ♦ Hem ferman etmiş ki: إِنَّ الْفِتْنَ لَا تَظْهَرُ مَا دَامَ عُمَرُ حَيًّا diye,⁷ “Hazreti Ömer sağ kaldıkça içinizde fitneler zuhur etmez.” Haber vermiş, öyle de olmuş.

¹ Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/337. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *fiten* 74; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/112; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/48, 4/53.

² Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/337. Ayrıca bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 9; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34.

³ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/8; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/306.

⁴ Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/374; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/212.

⁵ “Dâvâları bir olan iki ordu birbiriyle savaşmadıkça kıyâmet kopmayacaktır.” (Bkz.: Buhârî, *istitâbe* 7, *fiten* 25; Müslim, *fiten* 17).

⁶ İshâk İbni Râhûye, *el-Müsned* 4/110; Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/339. Ayrıca bkz.: Buhârî, *salât* 63, *cihâd* 17; Müslim, *fiten* 72, 73.

⁷ Kadı İyâz, Şifâ. Ayrıca bkz.: Buhârî, *fiten* 17; Müslim, *fiten* 26.

♦ Hem Süheyl İbni Amr, daha imana gelmeden esir olmuş. Hazreti Ömer, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) demiş ki: "İzin ver, ben bunun dişlerini çekeceğim. Çünkü o fesâhatiyle küffâr-ı Kureyş'i harbimize teşvik ediyordu." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ferman etmiş ki:

وَعَسَى أَنْ يَقُومَ مَقَامًا يَسْرُكَ يَا عُمَرُ diye,¹ Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) vefatı hengâmında olan dehşet-engiz ve sabır-sûz hâdisede, Hazreti Ebûbekri's-Sıddık nasıl ki Medine-i Münevvere'de kemâl-i metânetle herkese teselli verip mühim bir hutbe ile sahabeleri teskin etmiş;² aynen onun gibi şu Süheyl, o hengâmda, Mekke-i Mükerreme'de, aynı Ebûbekri's-Sıddık gibi sahabe-ye teskin ve teselli verip, mâlûm fesâhatiyle Ebûbekri's-Sıddık'ın aynı hutbesinin meâlinde bir nutuk söylemiş. Hatta iki hutbenin kelimeleri birbirine benzer.³

♦ Hem Sürâka'ya ferman etmiş ki: **كَيْفَ بَكَ إِذَا أُلْبِسْتَ سُورِي كِسْرَى** diye,⁴ "Kisrânın iki bileziğini giyeceksin." Hazreti Ömer zamanında Kisrâ mahve dildi.. zînetleri ve şahane bilezikleri geldi.. Hazreti Ömer, Sürâka'ya giydirdi. Dedi: **الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَلَبَهُمَا كِسْرَى وَأَلْبَسَهُمَا سُورَةَ** ihbar-ı nebevîyi tasdik ettirdi.⁵

♦ Hem ferman etmiş ki: **إِذَا ذَهَبَ كِسْرَى فَلَا كِسْرَى بَعْدَهُ** diye, "Kisrâ-yı Fars gittikten sonra daha kisrâ çıkmayacak."⁶ Haber vermiş, hem öyle olmuş.

♦ Hem Kisrâ elçisine demiş: "Şimdi Kisrâ'nın oğlu Şîreveyh Perviz, Kisrâ'yı öldürdü." O elçi tahkik etmiş, aynı vakitte öyle olmuş. O da İslâm olmuş.⁷ Bazı ehâdiste o elçinin adı Fîruz'dur.⁸

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Hâtîb İbni Ebî Beltea'nın gizli, Kureyş'e gönderdiği mektubu haber vermiş. Hazreti Ali ile Mikdad'ı göndermiş, "Filân

¹ "Yâ Ömer! Bakarsın bir gün seni çok sevindirecek bir konuma gelir."

² Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 3, *fezâilü ashâb* 5; *meğâzî* 83; İbni Mâce, *cenâiz* 65.

³ Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/318; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/367.

⁴ İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/581; İbni Hacer, *el-İsâbe* 3/41. Yakın ifadeler için ayrıca bkz.: eş-Şâfiî, *el-Ümm* 4/157; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/357.

⁵ "O bilezikleri Kisrâ'dan alıp Sürâka'ya giydiren Allah'a hamdolsun." (Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/90; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/357).

⁶ Buhârî, *eymân* 3; Müslim, *fiten* 75-78.

⁷ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/191; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/3990-391.

⁸ Bkz.: el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/154-155; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/343;.

mevkide bir şahısta şöyle bir mektup var, alınız, getiriniz.” Gittiler, aynı yerden aynı mektubu getirdiler. Hâtıb'ı celbetti. “Neden yaptın?” demiş, o da özür beyan etmiş, özrünü kabul etmiş.¹

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile Utbe İbni Ebî Leheb hakkında ferman etmiş ki: **يَأْكُلُهُ كَلْبُ اللَّهِ** diye,² Utbe'nin âkıbet-i fecîasını haber vermiş. Sonra Yemen tarafına giderken bir arslan gelip onu yemiş, Peygamber (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ın hem bedduasını, hem haberini tasdik etmiş.³

♦ Hem nakl-i sahih ile feth-i Mekke vaktinde Hazreti Bilâl Habeşî, Kâbe damına çıkıp ezan okumuş. Rüesâ-yı Kureys'ten Ebû Süfyan, Attab İbni Esîd ve Hâris İbni Hişam oturup konuşular. Attab dedi: “Pederim Esîd bahtiyardı ki bugünü görmedi.” Hâris dedi ki: “Muhammed, bu siyah kargadan başka adam bulmadı mı ki müezzin yapsın?” Hazreti Bilâl Habeşî'yi tezyif etti. Ebû Süfyan dedi: “Ben korkarım, bir şey demeyeceğim. Kimse olmasa da, şu Bathâ'nın taşları ona haber verecek, o bilecek.” Hakikaten, bir parça sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) onlara rast geldi, harfiyyen konuştuklarını söyledi. O vakit Attab ile Hâris şehâdet getirdiler, müslüman oldular.⁴

İşte, ey bîcâre mülhid! Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'ı tanımayan kalbsiz adam! Bak, Kureys'in iki muannid büyükleri, birtak ihbar-ı gaybî ile imana geldiler. Ne kadar kalbin bozulmuş ki, mânevî tevâtürle bu ihbar-ı gaybî gibi binler mucizâtı işitiyorsun, yine kanaat-i tâmmen gelmiyor. Her ne ise, sadede dönüyoruz.

♦ Hem nakl-i sahih ile Gazve-i Bedir'de Hazreti Abbas, sahabelerin eline esir düştüğü vakitte, fidye-i necat istenilmiş. O da demiş: “Param yok.” Hazreti Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ferman etmiş ki: “Zevcen Ümmü Fadl yanında bu kadar parayı filân yere bırakmışsın.” Hazreti Abbas tasdik edip, “İkimizden başka kimsenin bilmediği bir sır idi.” O vakit kemâl-i imanı kazanıp İslâm olmuş.⁵

♦ Hem nakl-i sahih-i kat'î ile muzır bir sâhir olan Lebid-i Yahudî, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtu vesselâm*) rencide etmek için acîb ve müessir bir sihir yapmış.

¹ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 141, *meğâzî* 46; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 161.

² Allah'ın yırtıcı bir hayvanı onu yiyecek.

³ Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/41; el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* s.219; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/395.

⁴ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/75-76; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 1/347; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/303.

⁵ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/353; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/322.

Bir tarağa saçları sarmış, üstünde sihir yapmış, bir kuyuya atmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Hazreti Ali'ye ve sahabelere ferman etmiş: “Gidiniz, filân kuyuda bu çeşit sihir âletlerini bulup getiriniz.” Gitmişler, aynen öyle bulup getirmişler. Her bir ipi açıldıkça, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dahi rahat-sızlığından hiffet buluyordu.¹

♦ Hem nakl-i sahih ile Ebû Hureyre ve Huzeyfe gibi mühim zâtlar bulunduğu bir heyette Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş ki:

ضَرَسُ أَحَدِكُمْ فِي النَّارِ أَعْظَمَ مِنْ أَحَدٍ diye,² birinin irtidadıyla müthiş âkıbetini haber vermiş. Ebû Hureyre dedi: “O heyetten –ben– bir adamla ikimiz kaldık. Ben korktum. Sonra öteki adam Yemâme Harbi’nde Müseylime tarafında bulunup mürted olarak katledildi.” İhbar-ı nebevînin hakikati çıktı.

♦ Hem nakl-i sahih ile Umeyr ve Safvan, müslüman olmadan evvel, mühim bir mala mukabil, Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın katline karar verip, Umeyr ise Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın katlini niyet ederek Medine’ye gelmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Umeyr’i gördü, yanına çağırdı, dedi: “Safvan ile maceranız budur.” Elini Umeyr’in göğsüne koydu; Umeyr “evet” dedi, müslüman oldu.³

Daha bunlar gibi pek çok sahih ihbarat-ı gaybiye vuku bulmuş. Meşhur Kütüb-ü Sitte-i Sahîha-yı Hadisiye’de zikredilmiştir ve senedleriyle beyan edilmiştir. Bu risalede beyan edilen vâkıâtın ekseri, tevâtür-ü mânevî hükümünde kat’îdir, yakîndirler. Başta Buhârî ve Müslim –ki, Kur’ân’dan sonra en sahih kitap olduklarını ehl-i tahkik kabul etmiş– ve sâir Sahîh-i Tirmizî, Nesâî ve Ebû Davud ve Müstedrekü’l-Hâkim ve Müsned-i Ahmed İbni Hanbel ve Delâil-i Beyhakî gibi kitaplarda an’anesiyle beyan edilmiştir.

Şimdi, ey mülhid-i bîhuş! “Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*) akıllı bir adamdı” deyip geçme. Çünkü şu umûr-u gaybiyeye dair ihbarat-ı sâdıkayı Ahmedîye (*aleyhissalâtü vesselâm*) iki şıktan hâli değil: Ya diyeceksin ki; o Zât-ı Kudsi’de öyle keskin bir nazar ve geniş bir dehâ var ki, mâzi ve müstakbeli ve umum dünyayı görür, bilir.. ve etraf-ı âlemi ve şark ve garbı temâşâ eder bir

¹ Bkz.: Nesâî, *tahrîmü’l-dem* 20; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/367; İbni Ebi Şeybe, *el-Musannef* 5/40.

² “Sizden birinizin dışı cehennemde Uhud dağından büyük olacaktır.” (Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/342; es-Süheyli, *er-Ravdu’l-ünf* 4/355; et-Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk* 2/278).

³ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 17/56-62; İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 3/212-214; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 4/199-200.

gözü.. ve geçmiş ve gelecek bütün zamanları keşfeder bir dehâsı vardır. Bu hâl ise beşerde olamaz! Eğer olsa, Hâlık-ı âlem tarafından verilmiş bir harika, bir mevhibe olur. Bu ise, tek başıyla bir mucize-i âzamdır.

Veyahut inanacaksın ki; o Zât-ı Mübarek, öyle bir Zât'ın memuru ve şâkirdidir ki, her şey O'nun nazarında ve tasarrufundadır.. ve bütün en-vâ-ı kâinat ve bütün zamanlar O'nun taht-ı emrindedir.. defter-i kebîrinde her şey yazılıdır.. istediği zaman talebesine bildirir ve gösterir. Demek, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtu vesselâm), Üstad-ı Ezelî'sinden ders alır, öyle ders verir.

♦ Hem nakl-i sahih ile Hazreti Hâlid'i, harp için Dûmetü'l-Cendel reisi olan Ükeydir'e gönderdiği vakit ferman etmiş ki: **إِنَّكَ سَتَجِدُهُ يَصِيدُ الْبَقَرَ** diye,¹ bakar-ı vahşî avında bulacağını, kavgasız esir edileceğini ihbar etmiş. Hazreti Hâlid gitmiş, aynen öyle bulmuş, esir etmiş, getirmiş.

♦ Hem nakl-i sahih ile Kureys, Benî Hâşim aleyhinde yazdıkları ve Kâbe'nin sakfına astıkları sayfa hakkında ferman etmiş ki: “Kurtlar yazılarınızı yemiş; yalnız, sayfadaki esmâ-yı ilâhiyeye ilişmemişler.” Haber vermiş. Sonra sayfaya bakmışlar, aynen öyle olmuş.²

♦ Hem nakl-i sahih ile “Beytü'l-Makdis'in fethinde büyük bir tâun çıkacak”³ ferman etmişti. Hazreti Ömer zamanında Beytü'l-Makdis fetholundu.⁴ Ve öyle bir tâun çıktı ki, üç günde yetmiş bin vefiyât oldu.⁵

♦ Hem nakl-i sahih ile o zamanda vücûdu olmayan Basra⁶ ve Bağdat'ın vücûda geleceklerini.. ve Bağdat'a dünya hazinelerinin gireceğini..⁷ ve Türkler ve Bahr-i Hazar etrafındaki milletlerle Araplar muharebe edeceklerini..⁸ ve sonra onlar, çoklukla İslâmiyet'e girecek; Araplara, Araplar içinde hâkim olacaklarını haber vermiş. Demiş ki:

¹ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/207-208; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/187; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/97.

² Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 2/147; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/221; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/188-189, 208-209.

³ Buhârî, *cizye* 15; İbni Mâce, *fiten* 25; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/22, 25, 27.

⁴ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/283; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/448.

⁵ Bkz.: el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/95; Aliyyü'l-kârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/696.

⁶ Bkz.: Ebû Dâvûd, *melâhim* 10; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/44; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.117.

⁷ Bkz.: Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 1/28-33, 10/203, 14/54; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/73.

⁸ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 95, 96, *menâkıb* 25; Müslim, *fiten* 63-66.

يُوشِكُ أَنْ يَكْثُرَ فِيكُمْ الْعَجَمُ يَأْكُلُونَ فَيْئَكُمْ وَيَضْرِبُونَ رِقَابَكُمْ¹

♦ Hem ferman etmiş ki:

هَلَاكَ أُمَّتِي عَلَى يَدَيِّ أُغْلِيَمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ diye,² Emeviyenin Yezid ve Velid gibi şerir reislerinin fesâdını haber vermiş.

♦ Hem Yemâme gibi bir kısım yerlerde irtidat vuku bulacağını haber vermiş.³

♦ Hem Gazve-i Meşhure-i Hendek'te ferman etmiş ki:

أَلَا نَنْغَرُوهُمْ وَلَا يَغْرُونَنَا diye,⁴ “Bundan sonra onlar bana değil, belki ben onlara hücum edeceğim.” Haber vermiş.. haber verdiği gibi çıkmış.⁵

♦ Hem nakl-i sahih ile vefatından bir-iki ay evvel ferman etmiş ki:

إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ diye⁶ vefatını haber vermiş.

♦ Hem Zeyd İbni Sûhân hakkında ferman etmiş ki:

يَسِقُّهُ غَضُوٌّ مِنْهُ إِلَى الْجَنَّةِ Zeyd'den evvel bir uzvu şehid edileceğini haber vermiş.⁷ Bir zaman sonra, Nihâvend harbinde bir eli kesilmiş.⁸ Demek, en evvel o el şehid olup mânen cennete gitmiş.

İşte, bütün bahsettiğimiz umûr-u gaybiye, on kısım envâ-ı mucizâtından birtek nevidir. O nev'in on kısmından bir kısmını söylemedik. Şimdi, bu kısım ile beraber, i'câz-ı Kur'ân'a dair Yirmi Beşinci Söz'de gayet geniş ihbar-ı gayb nev'inin, dört nev'ini icmâlen beyan etmişiz. İşte buradaki nevi ile beraber, Kur'ân'ın lisanıyla gayptan haber verilen o dört büyük nevi beraber

¹ “Sizin aranızda Acemlerin (sâir milletlerin) çoğalması, hazine gelirlerinizi yiyip tüketmeleri ve size hâkimiyet kurmaları yakındır.” Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/385; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 6/359, 7/291; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/557, 564.

² “Ümmetimin helâki Kureys'ten bazı toy delikanlıların eliyle olacaktır.” (Buhârî, *fiten* 3; Müslim, *fiten* 74; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 2/299, 485, 520).

³ Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 70, 71; Müslim, *rüya* 21, 22.

⁴ Buhârî, *meğâzî* 29; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/262, 6/394; et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* s.182.

⁵ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Siratü'n-nebeviyye* 4/216; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/457.

⁶ “Allah, dünya ile kendi katındaki arasındaki tercihi kuluna bıraktı. O da Allah katındaki tercih etti.” (Bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 3; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 2).

⁷ Kadî İyâz, *eş-Şifâ* 1/343; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/121. Ayrıca bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 1/393; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/416. Ayrıca kendisinin Cemel'de şehit olduğuna dair bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/123; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/556.

⁸ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/124.

düşün, gör ki; ne kadar kat'î, şüphesiz, parlak, kuvvetli, kavî bir burhan-ı risalettir ki; bütün bütün kalbi, akli bozulmayan, elbette iman edecek ki; Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtu vesselâm*), Hâlık-ı külli şey ve Allâmü'l-guyûb olan bir Zât-ı Zülcelâl'in resûlüdür ve O'ndan haber alıyor.

Yedinci Nükteli İşaret

Mucizât-ı nebeviyenin bereket-i taam hususunda olan kısmından birkaç kat'î ve mânen mütevâtir misaline işaret edeceğiz. Bahisten evvel bir mukaddime zikri münasiptir.

Mukaddime

Şu gelecek bereketli mucizât misalleri, her biri müteaddit tarîkle, hatta bazıları on altı tarîkle sahih bir surette nakledilmiş. Ekserisi bir cemaat-i kesîre huzurunda vuku bulmuş; o cemaat içinde muteber ve sâdık insanlar onlardan bahsedip nakletmişler. Meselâ, "Sâ' denilen dört avuç taamdan yetmiş adam yemişler, tok olmuşlar."¹ naklediyor. O yetmiş adam onun sözünü işitiyor, tekzip etmiyor. Demek sükût ile tasdik ediyorlar. Hâlbuki, o asr-ı sıdk ve hakikatte ve o hakperest ve ciddî ve doğru adam olan sahabeler, zerre miktar yalanı görse, red ve tekzip ederler. Hâlbuki, bahsedeceğimiz vâkıaları çoklar rivayet etmiş ve ötekiler de sükût ile tasdik etmişler. Demek, her bir hâdise mânen mütevâtir gibi kat'îdir.

✓ Hem sahabeler, Kur'ân'ın ve âyetlerin hıfzından sonra, en ziyâde Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) ef'âl ve akvâlinin muhafazasına, bahusus ahkâma ve mucizâta dair ahvâline bütün kuvvetleriyle çalıştıklarını ve sıhhatlerine pek çok dikkat ettiklerini, tarih ve siyer şehâdet ediyor. Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) ait en küçük bir hareketi, bir sîreti, bir hâli ihmâl etmemişler. Ve etmediklerini ve kaydettiklerini, kütüb-ü ehâdisiye şehâdet ediyor.

✓ Hem asr-ı saadette, mucizâtı ve medar-ı ahkâm ehâdisi, kitâbetle çoklar kaydedip yazdılar. Hususan Abâdile-i Seb'a kitâbetle kaydettiler. Hususan, Tercümanü'l-Kur'ân olan² Abdullah İbni Abbas³ ve Abdullah

¹ Buhârî, menâkıb 25, et'ime 6; Müslim, eşribe 142.

² Bkz.: İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/383; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ 2/366; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/618

³ Bkz.: İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ 5/293; ez-Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ 4/480; el-Mizzî,

İbni Amr İbni'l-Âs,¹ bahusus otuz kırk sene sonra tâbîînin binler muhakkikleri, ehâdisi ve mucizâtı yazıyla kaydettiler.²

✓ Daha ondan sonra, başta dört imam u müçtehit ve binler muhakkik muhaddisler naklettiler, yazıyla muhafaza ettiler.

✓ Daha hicretten iki yüz sene sonra, başta Buhârî, Müslim, Kütüb-ü Sitte-i makbûle vazife-i hıfzı omuzlarına aldılar. İbnü'l-Cevzî gibi şiddetli binler münekkitler çıkıp, bazı mülhidlerin veya fikirsiz veya hıfzsız veya nâdanların karıştırdıkları mevzû ehâdisi tefrik ettiler, gösterdiler.

✓ Sonra, ehl-i keşfin tasdikiyle, yetmiş defa Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) temessül edip yakaza hâlinde onun sohbetiyle müşerref olan³ Celâleddin Süyutî gibi allâmeler ve muhakkikler, ehâdis-i sahîhanın el-maslarını, sâir sözlerden ve mevzûâtı tefrik ettiler.

İşte bahsedeceğimiz hâdiseler, mucizeler; böyle elden ele, kuvvetli, emin, müteaddit ve çok, belki hadsiz ellerden, sağlam olarak bize gelmiş.

⁴ **الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي** İşte buna binâen, “Bu zamana kadar uzun mesafeden gelen, şu zamandan tâ o zamana kadar bu hâdiseleri, nasıl bileceğiz ki karışmamış ve sâfidir?” hatıra gelmemelidir!

Berekete Dair Mucizât-ı Kat'iyenin

Birinci Misali: Başta Buhârî ve Müslim, Kütüb-ü Sitte-i Sahîha müttefikan haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) Hazreti Zeyneb ile tezevvücü velîmesinde, Hazreti Enes'in vâlidesi Ümmü Süleym, bir-iki avuç hurmayı yağla kavurarak bir kaba koyup Hazreti Enes'le Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'a gönderdi. Enes'e ferman etti ki: “Filân, filânı çağır! Hem, kime tesadûf etsen davet et!” Enes de kime rast geldiyse çağırdı. Üç yüz kadar sahabe gelip Suffe ve hücre-i saadeti doldurdular.

Ferman etti: **تَحَلَّقُوا عَشْرَةَ عَشْرَةَ** Yani, “Onar onar halka olunuz.” Sonra, mübarek elini o az taam üzerine koydu, dua etti, “Buyurun!” dedi. Bütün o üç yüz adam yediler, tok olup kalktılar. Enes'e ferman etmiş: “Kaldır!” Enes

Tehzîbü'l-Kemâl 24/174.

¹ Bkz.: Buhârî, *ilim* 39; Tirmizî, *ilim* 12, *menâkıb* 46; Dârimî, *mukaddime* 43.

² Bkz.: Tirmizî, *el-İlel* s.756; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 5/481; er-Râmeşürmüzî, *el-Muhaddisü'l-fâsıl* s.223.

³ İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb* 4/54; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ* 2/158.

⁴ Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

demiş ki: “Bilmedim, taam kabını koyduğum vakit mi taam çoktu, yoksa kaldırdığım vakit mi çoktu, fark edemedim.”¹

İkinci Misal: Mihmandâr-ı nebevî Ebû Eyyûbi'l-Ensârî hânesine teşrif-i nebevî hengâmında Ebû Eyyûb der ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhiissalâtü vesselâm*) ve Ebûbekri's-Sıddık'a kâfi gelecek iki kişilik yemek yaptım. Ona ferman etti: ² **أَدْعُ ثَلَاثِينَ مِنْ أَشْرَافِ الْأَنْصَارِ**. Otuz adam geldiler, yediler. Sonra ferman etti: ³ **أَدْعُ سِتِّينَ**. Altmış daha davet ettim, geldiler, yediler. Sonra ferman etti: ⁴ **أَدْعُ تِسْعِينَ**. Doksan daha davet ettim, geldiler, yediler. Kaplarda yemek daha kaldı. Bütün gelenler o mucize karşısında İslâmiyet'e girip biat ettiler. O iki kişilik taamdan yüz seksen adam yediler.⁵

Üçüncü Misal: Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab⁶ ve Ebû Hureyre⁷ ve Seleme İbnü'l-Ekva⁸ ve Ebû Amra el-Ensârî⁹ gibi müteaddit tarîklerle diyorlar ki:

Bir gazvede ordu aç kaldı. Resûl-i Ekrem'e (*aleyhiissalâtü vesselâm*) müracaat ettiler. Ferman etti ki: “Heybelerinizde kalan bakiyye-i erzakı toplayınız.” Herkes azar birer parça hurma getirdi. En çok getiren, dört avuç getirebildi. Bir kilime koydular.

Seleme der ki: “Mecmuunu ben tahmin ettim, oturmuş bir keçi kadar ancak vardı.” Sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhiissalâtü vesselâm*) bereketle dua edip ferman etti: “Herkes kabını getirsin.” Koşuştular, geldiler. O ordu içinde hiçbir kap kalmadı, hepsini doldurdular. Hem fazla kaldı. Sahabeden bir râvi demiş: “O bereketin gidişatından anladım: Eğer ehl-i arz gelseydi, onlara dahi kâfi gelecekti.”

Dördüncü Misal: Başta Buhârî ve Müslim, kütüb-ü sahîha beyan ediyorlar ki, Abdurrahmân İbni Ebî Bekri's-Sıddık der:

¹ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/297. Ayrıca bkz.: Buhârî, *nikâh* 64; Müslim, *nikâh* 94-95.

² Ensârın eşrâfından otuz kişi çağır.

³ Altmış daha çağır.

⁴ Doksan kişi daha çağır.

⁵ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 4/185; el-Firyâbî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/44; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/94; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 1/295.

⁶ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/293.

⁷ Müslim, *îmân* 44-45; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/421, 3/11; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/246.

⁸ Buhârî, *şerike* 1, *cihâd* 123; Müslim, *lukata* 19.

⁹ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/417; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/244, 6/279; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/211.

Biz yüz otuz sahabe, bir seferde Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraberdik. Dört avuç miktarı olan bir sâ' ekmek için hamur yapıldı. Bir keçi dahi kesildi, pişirildi; yalnız ciğer ve böbrekleri kebab yapıldı. Kasem ederim, o kebaptan, yüz otuz sahabeden her birisine bir parça kesti, verdi. Sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) pişmiş eti iki kâseye koydu. Biz umumumuz tok oluncaya kadar yedik, fazla kaldı. Ben fazlasını deveye yükledim.¹

Beşinci Misal: Kütüb-ü sahîha kat'iyetle beyan ediyorlar ki; Gazve-i Garrâ-yı Ahzab'da, meşhur Yevmü'l-Hendek'te, Hazreti Câbirü'l-Ensârî kaseyle ilân ediyor:

O günde, dört avuç olan bir sâ' arpa ekmeğinden, bir senelik bir keçi oğlağından bin adam yediler ve öylece kaldı. Hazreti Câbir der ki; o gün yemek, hânemde pişirildi. Bütün bin adam o sâ'dan, o oğlaktan yediler, gittiler. Daha tenceremiz dolu kaynıyor, daha hamurumuz ekmek yapılıyor. O hamura, o tencereye mübarek ağzının suyunu koyup bereketle dua etmişti.²

İşte, şu mucize-i bereketi, bin zâtın huzurunda, onları ona alâkadar göstererek Hazreti Câbir kaseyle ilân ediyor. Demek şu hâdise, bin adam rivayet etmiş gibi kat'î denilebilir.

Altıncı Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile hâdim-i nebevî Hazreti Enes'in amcası meşhur Ebû Talha der ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), yetmiş-seksen adamı, Enes'in koltuğu altında getirdiği az arpa ekmeğinden tok oluncaya kadar yedirdi. "O az ekmekleri parça parça ediniz!" emretti ve bereketle dua etti. Menzil dar olduğundan, onar onar gelip yediler, tok olarak gittiler.³

Yedinci Misal: Nakl-i sahih-i kat'î ile Şifâ-yı Şerif ve Müslim gibi kütüb-ü sahîha beyan ederler ki:

Hazreti Câbirü'l-Ensârî diyor: Bir zât, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) iyâli için taam istedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yarım yük arpa verdi. Çok zaman o adam iyâliyle ve misafirleriyle o arpadan yediler. Bakıyorlar, bitmiyor. Noksaniyetini anlamak için ölçtüler. Sonra bereket dahi kalktı; noksan olmaya başladı. Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldi, vak'ayı beyan

¹ Buhârî, *hibe* 28, *et'ime* 6; Müslim, *eşribe* 175.

² Buhârî, *meğâzî* 29; Müslim, *eşribe* 141.

³ Buhârî, *menâkıb* 25, *et'ime* 6, 48; Müslim, *eşribe* 142.

etti. Ona cevaben ferman etti: **لَوْ لَمْ تَكِلْهُ لَأَكَلْتُم مِّنْهُ وَلَقَامَ بِكُمْ** Yani, “Eğer kile ile tecrübe etmeseydiniz, hayatınızca size yeterdi!”¹

Sekizinci Misal: Tirmizî ve Nesâî ve Beyhakî ve Şifâ-yı Şerîf gibi kütüb-ü sahîha beyan ediyorlar ki:

Hazreti Semure İbni Cündüb der: Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir kâse et geldi. Sabahtan akşama kadar fevc fevc adamlar geldiler, yediler.²

İşte, mukaddimede beyan ettiğimiz sırra binâen, şu vâkıa-yı bereket yalnız Semure’nin rivayeti değil; belki Semure, o yemeği yiyen cemaatlerin mümessili gibi, onların nâmına ve tasdiklerine binâen ilân ediyor.

Dokuzuncu Misal: Şifâ-yı Şerîf sahibi ve meşhur İbni Ebî Şeybe ve Taberânî gibi mevsûk ve sahih muhakkikler rivayetiyle Hazreti Ebû Hureyre der:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bana emretti: “Mescid-i Şerif’in suffesi-ni mesken ittihaz eden yüzden ziyâde fukara-yı muhacirîni davet et.” Ben da-hi onları aradım, topladım. Umumumuza bir tabla taam konuldu. Biz istediği-miz kadar yedik, kalktık. O kâse konulduğu vakit nasıl idi, yine öyle dolu kal-dı. Yalnız parmakların izi taamda görünüyordu.³

İşte Hazreti Ebû Hureyre, umum Kâmilîn-i Ehl-i Suffe tasdikine isti-nâden, onlar nâmına haber verir. Demek, mânen umum Ehl-i Suffe riva-yet etmiş gibi kat’îdir. Hem hiç mümkün müdür ki, o haber hak ve doğru olmasa, o sâdık ve kâmil zâtlar sükût edip tekzip etmesinler?

Onuncu Misal: Nakl-i sahih-i kat’î ile Hazreti İmam Ali der:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Benî Abdilmuttalib’i cemetti. Onlar kırk adam idiler. Onlardan bazıları bir deve yavrusunu yerdı ve dört kıyye süt içerd-i. Hâlbuki, umum onlara bir avuç kadar bir yemek yaptı, umum yiyip tok ol-dular, yemek eskisi gibi kaldı. Sonra, üç-dört adama ancak kâfi gelir ağaçtan bir kap içinde süt getirdi. Umumen içtiler, doydular, içilmemiş gibi bâki kaldı.⁴

¹ Müslim, *fezâil* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/337, 347; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/114.

² Tirmizî, *menâkıb* 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/12, 18; Dârimî, *mukaddime* 9; en-Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 4/170.

³ İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/315; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 3/195; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/256.

⁴ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/159; Ahmed İbni Hanbel, *Fezâilü’s-sahâbe* 2/712; et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 19/122; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/293-294.

İşte, Hazreti Ali'nin şecâati ve sadâkati kat'iyetinde bir mucize-i bereket!

On Birinci Misal: Nakl-i sahih ile Hazreti Ali ve Fâtımatü'z-Zehrâ velîmesinde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Bilâl-i Habeşî'ye emretti: "Dört-beş avuç un, ekmek yapılsın ve bir deve yavrusu kesilsin!" Hazreti Bilâl der: Ben taamı getirdim. Mübarek elini üstüne vurdu. Sonra tâife tâife sahabeler geldiler, yediler, gittiler. O yemekten bâki kalan miktara yine bereketle dua etti. Bütün ezvâc-ı tâhirâta, her birine birer kâse gönderildi. Emretti ki: "Hem yesinler, hem yanlarına gelenlere yedirsinler!"¹

Evet böyle mübarek bir izdivaçta, elbette böyle bir bereket lâzımdır ve vukuu kat'îdir.

On İkinci Misal: Hazreti İmam Câfer Sâdık, pederleri İmam Muhammedü'l-Bâkır'dan, o da pederi İmam Zeynelâbidin'den, o dahi İmam Ali'den nakleder ki:

Fâtımatü'z-Zehrâ, yalnız ikisine kâfi gelecek bir yemek pişirdi. Sonra Ali'yi gönderdi, tâ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) gelsin, beraber yesinler. Teşrif etti ve emretti ki, o yemekten her bir ezvâcına birer kâse gönderildi. Sonra kendine, hem Ali'ye, hem Fâtıma ve evlâtlarına birer kâse ayrıldıktan sonra, Hazreti Fâtıma der: "Tenceremizi kaldırdık, daha dolu olup taşıyordu. Meşiet-i ilâhiye ile, hayli zaman o yemekten yedik."²

Acaba niçin bu nurâni, yüksek silsile-i rivayetten gelen şu mucize-i berekete, gözünle görmüş gibi inanmıyorsun? Evet, buna karşı şeytan dahi bahane bulamaz.

On Üçüncü Misal: Ebû Davud ve Ahmed İbni Hanbel ve İmam Beyhakî gibi sadûk imamlar, Dükeyn İbni Saîdî'l-Müzeniyî'l-Has'amî'den,³ hem altı kardeşle beraber sohbe müşerref ve sahabelerden olan Nu'man İbni Mukarrini'l-Ahmesiyyi'l-Müzenî'den,⁴ hem Cerir'den⁵ naklederek, müteaddit tarîklerle Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab'dan naklediyorlar ki:

¹ Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/487; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/411, 24/133; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/297.

² İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/186-187; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/294; İbnü'l-Cevzî, *Muntazam* 3/88; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/361 (Ebû Ya'lâ'dan naklen).

³ Bkz.: Ebû Dâvûd, *edeb* 157-158; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/174; el-Buhârî, *et-Târihu'l-kebîr* 3/255.

⁴ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/19; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1432, 4/1505; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 29/459.

⁵ Bkz.: İbni Adıyy, *el-Kâmil* 6/254; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/294-295; ez-Zehebî, *Mizânü'l-îtidâl* 6/312.

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Hazreti Ömer'e emretti: "Ahmes kabilinden gelen dört yüz atlıya yolculuk için zâd ü zahîre ver!" Hazreti Ömer dedi: "Yâ Resûlallah! Mevcut zahîre birkaç sâ'dır. Kümesi, oturmuş bir deve yavrusu kadardır." Ferman etti: "Gît, ver!" O da gitti, yarım yük hurmadan, dört yüz süvariye kifâyet derecesinde zâd ü zahîre verdi. Ve dedi: "Hiç noksan olmamış gibi eski hâlinde kaldı."

İşte şu mucize-i bereket, dört yüz adamla ve bahusus Hazreti Ömer ile münasebettar bir surette vukua gelmiştir. Rivayetlerin arkasında bunlar var. Bunların sükûtu, tasdiktir; iki-üç haber-i vâhid deyip geçme! Böyle hâdiseler haber-i vâhid dahi olsa, tevâtür-ü mânevî hükmünde kanaat verir.

On Dördüncü Misal: Başta Buhârî ve Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Hazreti Câbir'in pederi vefat eder. Borcu çok, ziyâde medyun; borç sahipleri de yahudiler. Câbir, pederinin asıl malını guremâyâ verdi, kabul etmediler. Hâlbuki, bağındaki meyveleri, kaç senede deynine kâfi gelmeyecek. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: "Bağın meyvelerini koparınız, harman ediniz!" Öyle yaptılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) harman içinde gezdi, dua etti. Sonra Câbir, harmandan pederinin bütün guremâsının borçlarını verdikten sonra, yine bir senede bağdan gelen mahsulât kadar harmanda kaldı. Bir rivayette, bütün guremâyâ verdiği kadar kaldı. O hâdiseden borç sahipleri olan yahudiler, çok taaccüp edip hayrette kaldılar.¹

İşte şu mucize-i bâhire-i bereket, yalnız Hazreti Câbir gibi birkaç râvilerin haberi değil! Belki mânevî tevâtür hükmünde, o hâdiseler ile münasebettar, hadd-i tevâtür derecesinde çok adamları temsil ederek rivayet etmişler.

On Beşinci Misal: Başta Tirmizî ve İmam Beyhakî gibi muhakkikler, Hazreti Ebû Hureyre'den nakl-i sahih ile beraber haber veriyorlar ki:

Ebû Hureyre demiş ki: "Bir gazvede –başka bir rivayette Gazve-i Tebü'k'te– ordu aç kaldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti:

هَلْ مِنْ شَيْءٍ 'Bir şey var mı?' diye emretti. Ben dedim: 'Heybede bir parça hurma var.' (Bir rivayette, on beş tane imiş.) Dedi: 'Getir!' Getirdim. Mübarek elini soktu, bir kabza çıkardı, bir kaba bıraktı, bereketle dua buyurdular. Sonra

¹ Buhârî, *istikrâz* 9, *vesâyâ* 36, *meğâzî* 18; Ebû Dâvûd, *vesâyâ* 17; Nesâî, *vesâyâ* 3-4

onar onar askeri çağırıldı, umumen yediler. Sonra ferman etti: **خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ** Ben aldım, elimi o heybeye soktum. Evvel getirdiğim kadar elime geçti. Sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hayatında, Ebûbekir ve Ömer ve Osman hayatında o hurmalardan yedim.” Başka bir tarîkte rivayet edilmiş ki: “O hurmalardan kaç yük, fisebilillâh sarf ettim. Sonra Hazreti Osman’ın katlinde o hurma, kabıyla nehb ve gârât edildi, gitti.”²

İşte, hoca-yı kâinat olan Fahr-i âlem’in (aleyhissalâtü vesselâm) kudsî medresesi ve tekkesi olan Suffe’nin demirbaş bir mühim talebesi ve müridi ve kuvve-i hâfızanın ziyâdesi için dua-yı nebeviyeye mazhar olan Hazreti Ebû Hureyre, Gazve-i Tebük gibi bir mecma-ı nâsta vukuunu haber verdiği şu mucize-i bereket, mânen bir ordu sözü kadar kat’î ve kuvvetli olmak gerektir.

On Altıncı Misal: Başta Buhârî, kütüb-ü sahîha nakl-i kat’î ile beyan ediyorlar ki:

Hazreti Ebû Hureyre aç olmuş. Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) arkasından gidip menzil-i saadete gitmişler. Bakarlar ki, bir kadeh süt, oraya hediye getirilmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) emretti ki: “Ehl-i Suffe’yi çağır!” Ben kalbimden dedim ki: “Bu sütün bütünü ben içebilirim, ben daha ziyâde muhtacım.” Fakat emr-i nebevî için onları topladım, getirdim. Yüzü mütecaviz idiler. Ferman etti: “Onlara içir!” Ben de o kadehteki sütü birer birer verdim. Her birisi doyuncaya kadar içer, diğerine veririm. Böyle birer birer içirerek, bütün Ehl-i Suffe o sâfi sütün içtiler. Sonra ferman etti ki: **بَقِيتُ أَنَا وَأَنْتَ، أَفْعُدْ فَأَشْرَبُ**³ Ben içtim. İçtikçe, “İç!” ferman eder. Tâ, ben dedim: “Seni hak ile irsâl eden Zât-ı Zülcelâl’e kasem ederim, yer kalmadı ki içeyim!” Sonra kendisi aldı, “bismillâh” deyip hamd ederek bakiyyesini içti.⁴ Yüz bin âfiyet olsun!

İşte şu sâfi, hâlis süt gibi latîf, şüphesiz mucize-i bâhire-i bereket, beş yüz bin hadisi hıfzına alan Hazreti Buhârî başta olarak,⁵ Kütüb-ü Sitte-i

¹ Getirdiğin heybeye elini daldır, eline geldiği kadarını al ve onu hiç ters çevirip dökeyim deme.

² Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.130-131; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/117. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 46; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/352.

³ Ben ve sen kaldık; otur sen de iç.

⁴ Buhârî, *rikak* 17; Müslim, *fezâilü’s-sahâbe* 164.

⁵ en-Nevevî, *Tehzibü’l-esmâ* 1/86; ez-Zehebî, *Tezkiratü’l-huffâz* 2/556; es-Suyûtî, *et-Tedribü’r-râvî* 1/99.

Sahîha ile nakilleri, gözle görmek kadar kat'î olmakla beraber, medrese-i kudsiye-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) olan Suffe'nin namdar, sâdık, hâfız bir şâkirdi olan Ebû Hureyre'nin, umum Ehl-i Suffe'yi mânen işhâd ederek, âdetâ umumunu temsil edip şu ihbarı tevâtür derecesinde kat'î telâkki etmeyenin, ya kalbi bozuk veya aklı yok!

Acaba, Hazreti Ebû Hureyre gibi sâdık ve bütün hayatını hadise ve dine vakfeden, ¹ وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ hadisini işiten ve nakleden, hiç mümkün müdür ki, hıfzındaki ehâdis-i nebevîyenin kıymetini ve sıhhatini şüpheye düşürüp Ehl-i Suffe'nin tekzîbine hedef edecek muhalif bir söz ve asılsız bir vak'a söylesin? Hâşâ!

Yâ Rab! Şu Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) bereketi hürmetine, bize ihsan ettiğin maddî ve mânevî rızkımıza bereket ihsan et!

Bir Nükte-i Mühimme

Mâlûmdur ki, zayıf şeyler içtima ettikçe kuvvetleşir. İncecik ipler topak yapılırsa, kuvvetli halat olur. Kuvvetli halatlar topak yapılırsa, kimse koparamaz. İşte, on beş envâ-ı mucizâtın yalnız bereket kısmındaki mucizâtı ve o kısmın on beş kısmından ancak bir kısmını, on beş misalle gösterdik. Her bir misal, tek başıyla nübüvveti isbat eder bir derecede kuvvetliydi. Farz-ı muhâl olarak, bunların bir kısmını kuvvetsiz saysak da yine kuvvetsiz diyemeyiz. Çünkü kavî ile ittifak eden kavîleşir.

Hem şu on beş misalin içtimaı, kat'î, şüphesiz bir tevâtür-ü mânevî ile, kuvvetli bir mucize-i kübrâyı gösterir. Şimdi, şu mecmudaki mucize-i kübrâ, bereket mucizelerinden zikredilmemiş olan on dört kısm-ı âhere mezc edilse, kuvvetli halatları topak yapmak gibi, koparılması mümkün olmayan bir mucize-i ekber, içinde görünür.

Sonra, şu mucize-i ekberi, sâir on dört nevi mucizâtın mecmuuna ilâve et, gör ki; ne derece kuvvetli, sarsılmaz, kat'î bir burhan-ı nübüvvet-i Ahmediye'yi (aleyhissalâtü vesselâm) gösterir. İşte nübüvvet-i Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) direği, şu mecmudan teşekkül eden dağ gibi kuvvetli bir direktir. Şimdi, cüz'iyatta ve misallerde, sû-i fehinden gelen şüphelerle, o metin sakf-ı muallâyı sebatsız ve kabil-i sukut görmek ne derece akılsızlık olduğunu anladın!..

¹ "Kim, kasden benim üzerime yalan uydurursa, cehennemdeki yerini hazırlasın." (Bkz.: Buhârî, ilim 38; Müslim, mukaddime 2-4).

Evet, berekete dair o mucizeler gösteriyorlar ki: Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*), umuma rızık veren ve rızıkları halkeden bir Zât-ı Rahîm ve Kerîm'in sevgili memurudur, pek hürmetli bir abdidir ki; rızkın envâında, hilâf-ı âdet olarak, O'na hiçten ve sırf gayptan ziyâfetler gönderiyor. Mâlûmdur ki Ceziretü'l-Arab, suyu ve ziraati az bir yerdir. Onun için, ahalisi, hususan bidayet-i İslâm'daki sahabeler, diyk-ı mâişete maruzdular. Hem su-suzluğa çok defa giriftar oluyorlardı. İşte, bu hikmete binâen, mucizât-ı bâhire-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) mühimleri, taam ve su hususunda teza-hür etmiş.

Bu harikalar, dâvâ-yı nübüvete delil ve mucize olmaktan ziyâde, ihtiyaca binâen, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir ikram-ı ilâhî, bir ih-san-ı rabbânî, bir ziyâfet-i rahmâniye hükmündedir. Çünkü o mucizâtı görenler, nübüvveti tasdik etmişler. Fakat mucize zuhur ettikçe iman ziyâdeleşir, nurun alâ nur olur!

Şekizinci İşaret

Su hususunda tezahür eden bir kısım mucizâtı beyan eder.

Mukaddime

Mâlûmdur ki, cemaatler içinde vuku bulan hâdiseler, âhâdî bir surette nakledilse, tekzip edilmediği vakit, doğruluğunu gösterir. Çünkü insanın fıtratında yalana "Yalandır!" demeye cibillî bir meyil vardır. Hususan, her kavimden ziyâde yalana karşı sükût etmez sahabeler olsa.. hususan hâdiseler, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) taallûk etse.. ve bil-hassa nakleden, meşâhir-i sahabeden olsa, elbette o haber-i vâhid sahibi, o hâdiseyi gören cemaati temsil eder hükmünde rivayet eder.

Hâlbuki, şimdi bahsedeceğimiz mucizât-ı mâiyeyi, her bir misali çok tarîklerle, çok sahabelerin ellerinden, binler tâbiînün muhakkikleri el atıp almışlar, sağlam olarak ikinci asır müçtehitlerinin ellerine vermişler. Onlar da kemâl-i ciddiyetle ve hürmetle el atıp, kabul edip, arkalarındaki asrın muhakkiklerinin ellerine vermişler. Her tabaka, binler kuvvetli ellerden geçip, gele gele tâ asrımıza gelmiş. Hem asr-ı saadette yazılan kütüb-ü ehâdisiye sağlam olarak devredilip, tâ Buhârî ve Müslim gibi ilm-i hadisin dâhi imamlarının ellerine geçmiş. Onlar da, kemâl-i tahkikle merâtibini tefrik ederek, sıhhati şüphesiz olanları cemederek bize ders vermişler, takdim etmişler. **جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا¹**

¹ Allah, onları bol hayırlarla mükâfatlandırсын.

İşte, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mübarek parmaklarından suyun akması ve pek çok adama içirmesi mütevâtirdir.¹ Öyle bir cemaat nakletmiş ki, yalana ittifakları muhâldir. Şu mucize gayet kat'îdir. Hem üç defa, üç mecma-ı azîmde tekerrür etmiş. Başta Buhârî, Müslim, İmam Mâlik, İmam Amr İbni Şuayb, İmam Katâde gibi pek çok ehl-i sahih bir cemaat, sahabelerden, başta hâdim-i nebevî Hazreti Enes, Hazreti Câbir, Hazreti İbni Mes'ud gibi meşâhir-i sahabenin bir cemaatinden, parmaklarından suyun kesretle akması ve orduya içirmesi, nakl-i sahih-i kat'î ile beyan edilmiştir. Bu nevi mucize-i mâiyeden, pek çok misallerinden dokuz misali beyan edeceğiz.

Birinci Misal: Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahiha, Hazreti Enes'ten –nakl-i sahih ile– haber veriyorlar ki:

Hazreti Enes diyor: Zevrâ nâm-mahalde üç yüz kişi kadar, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraberdik. İkinci namazı için abdest almayı emretti. Su bulunmadı. Yalnız bir parça su emretti, getirdik. Mübarek ellerini içine batırdı. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Sonra, bütün maiyyetindeki üç yüz adam geldiler, umumu abdest alıp içtiler.²

İşte şu misali Hazreti Enes, üç yüz kişiyi temsil ederek haber veriyor. Mümkün müdür ki o üç yüz kişi, şu habere mânen iştirak etmesinler; hem iştirak etmedikleri hâlde tekzip etmesinler?

İkinci Misal: Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki:

Hazreti Câbir İbni Abdillâhi'l-Ensârî beyan ediyor: Biz, bin beş yüz kişi, Gazve-i Hudeybiye'de susadık. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), kırba denilen deriden bir kap sudan abdest aldı, sonra elini içine soktu. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Bin beş yüz kişi içip, kaplarını o kırbadan doldurdular. Sâlim İbni Ebi'l-Ca'd, Câbir'den sormuş: "Kaç kişiydiniz?" Câbir demiş ki: "Yüz bin kişi de olsaydı, yine kâfi gelirdi. Fakat biz, on beş yüz (yani bin beş yüz) idik."³

İşte şu mucize-i bâhirenin râvileri, mânen bin beş yüz kadardırlar. Çünkü fıtrat-ı beşeriyede yalana "Yalan!" demek bir meyl-i arzusu vardır. Sahabeler ise, sıdk ve doğruluk için, can ve mal ve peder ve vâlidelerini

¹ Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtınıyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-İcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* 5/17.

² Buhârî, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 6, 7.

³ Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *imâre* 72, 73.

ve kavim ve kabilelerini feda edip, sıdk ve hak için fedai oldukları hâlde, hem “Benden bilerek yalan bir şey haber veren, cehennem ateşinden yerini hazırlasın!”¹ meâlindeki hadis-i şerifin tehdidine karşı, yalana mukabil sükût etmeleri mümkün değildir. Madem sükût ettiler; o haberi kabul ettiler, mânen iştirak edip tasdik ediyorlar demektir.

Üçüncü Misal: Gazve-i Buvat'ta, yine Buhârî, Müslim başta, kütüb-ü sahiha beyan ediyorlar ki:

Hazreti Câbir dedi ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti:

نَادِ بِوَضُوءٍ “Abdest suyu diye nida et!” dediler. “Su yok!” denildi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: “Bir parça su bulunuz!” Gayet az su getirdik. Sonra, o az su üstüne elini kapadı, bir şeyler okudu, bilmedim ne idi. Sonra ferman etti: **نَادِ بِجَفْنَةٍ** Yani, “Kafilenin büyük testini (tekne) getirsinler!” Bana getirildi; ben de Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) önüne koydum. O da elini içine koydu, parmaklarını açtı. Ben de o az suyu, mübarek eli üzerine döküyordum. Gördüm ki, mübarek parmaklarından kesretle su aktı, sonra test doldu. Suya muhtaç olanları çağırdım. Bütün geldiler, o sudan abdest alıp içtiler. Ben dedim: “Daha kimse kalmadı.” Elini kaldırdı; o cefne (yani tekne) lebâleb dolu kaldı.²

İşte, şu mucize-i bâhire-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) mânen mütevâtirdir.³ Çünkü Hazreti Câbir, o işte başta olduğu için, birinci söz onun hakkıdır; o, umumun nâmına ilân ediyor. Çünkü o vakit hizmet eden o zât idi; ilân, başta onun hakkıdır. İbni Mes'ud da aynen rivayetinde diyor ki: “Ben gördüm ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) parmaklarından çeşme gibi su akıyor.”⁴ Acaba, meşâhir-i siddîkîn-i sahabeden olan Enes, Câbir, İbni Mes'ud gibi bir cemaat dese “ben gördüm”; görmemesi mümkün müdür?

Şimdi şu üç misali birleştir, ne kadar kuvvetli bir mucize-i bâhire olduğunu gör! Ve üç tarîk birleşse, hakikî tevâtür hükmünde parmaklarından su akmasını kat'î isbat eder. Hazreti Mûsâ'nın (*aleyhisselâm*) taştan on

¹ Buhârî, ilim 38, enbiyâ 50, edeb 109; Müslim, mukaddime 2-4, zühd 72.

² Müslim, zühd 74; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/457; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ 7/74.

³ Bkz.: el-Gazâlî, Fedâihu'l-bâtiniyye 1/139-141; el-Âmidî, Gâyetü'l-merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsîd 5/17.

⁴ Buhârî, menâkıb 25; Tirmizî, menâkıb 6; Dârimî, mukaddime 5.

iki yerde çeşme gibi su akıtması,¹ Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz! Çünkü taştan su akması mümkündür, âdiyat içinde nazîri bulunur. Fakat et ve kemikten âb-ı kevser gibi suyun kesretle akmasının nazîri, âdiyat içinde yoktur!..

Dördüncü Misal: Başta İmam Mâlik, Muvatta kitab-ı muteberinde, Muâz İbni Cebel gibi meşâhir-i sahabeden haber veriyor ki:

Hazreti Muâz İbni Cebel dedi ki: Gazve-i Tebük'te bir çeşmeye rast geldik; sicim kalınlığında, güç ile akıyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) emretti ki: "Bir parça o suyu toplayınız." Avuçlarında bir parça topladılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), onunla elini yüzünü yıkadı. Suyu çeşmeye koyduk. Birden çeşmenin menfezi açılıp kesretle aktı, bütün orduya kâfi geldi. –Hatta bir râvi olan İmam İbni İshak der ki: Gök gürültüsü gibi, toprak altında o çeşmenin suyu gürültü yaparak öyle aktı.–² Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) Hazreti Muâz'a ferman etti ki:

يُوشِكُ يَا مُعَاذُ إِنَّ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ أَنْ تَرَى مَا هَاهُنَا قَدْ مُلِئَ جَنَانًا Yani, "Bu eser-i mucize olan mübarek su, devam edip buraları bağa çevirecek; ömrün varsa göreceksin." Ve öyle olmuştur!..³

Beşinci Misal: Başta Buhârî, Hazreti Berâ'dan⁴ ve Müslim, Hazreti Seleme İbnü'l-Ekva'dan⁵ ve sâir kütüb-ü sahîha başka râvilerden⁶ müttefikan haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hudeybiye'de bir kuyuya rast geldik. Bin dört yüz kişiydik. O kuyunun suyu elli kişiyi ancak idare ederdi. Biz suyu çektik, içinde bir şey bırakmadık. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) geldi, kuyunun başına oturdu. Bir kova su istedi, getirdik. Kovanın içine mübarek ağzının suyunu bıraktı ve dua etti, sonra o kovayı kuyuya döktü. Birden kuyu coştı ve kaynadı, ağzına kadar doldu. Bütün ordu, kendileri ve hayvanâtı doyuncaya kadar içtiler, kaplarını da doldurdular.

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/60; A'râf sûresi, 7/160.

² İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/209 (İbni İshak'tan naklen).

³ Müslim, *fezâil* 10; Muvatta, *sefer* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/238.

⁴ Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/290; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/383.

⁵ Müslim, *cihâd* 132; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/48.

⁶ Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *imâre* 72, 73; Dârimî, *mukaddime* 5.

Altıncı Misal: Yine Müslim¹ ve İbni Cerîr et-Taberî² gibi hadisın dâhi imamları başta olarak kütüb-ü sahîha, nakl-i sahîh ile meşhur Ebû Katâde'den haber veriyorlar ki:

Ebû Katâde diyor: Mûte gazve-i meşhuresinde, reislerin şehâdeti üzerine, imdada gidiyorduk. Bende bir kırba vardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bana ferman etti: **إِحْفَظْ عَلَيْنَا مِضَاتَكَ فَسَيَكُونُ لَهَا نَبَأٌ** Yani, “Kırbanı sakla, onun büyük işi var!” Sonra susuzluk başladı. Yetmiş iki kişi idik. (Taberî'nin nakline göre, üç yüz idik.) Susuz kaldık. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: “Kırbanı getir!” Ben getirdim. O da aldı, ağzını ağzına getirdi. İçine nefes etti, etmedi, bilmem. Sonra yetmiş iki kişi geldiler.. içtiler.. kaplarını doldurdular.. sonra ben aldım.. verdiğim gibi kalmıştı.

İşte, şu mucize-i bâhire-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) gör, **اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ بِعَدَدِ قَطَرَاتِ الْمَاءِ**³ de.

Yedinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim olarak kütüb-ü sahîha, Hazreti İmran İbni Husayn'dan haber veriyorlar ki:

İmran der; bir seferde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraber susuz kaldık. Bana ve Ali'ye ferman etti ki: “Filân mevkide bir kadın, iki kırba suyu hayvana yükletmiş, gidiyor. Alıp buraya getiriniz!” Ben ve Ali beraber gittik, aynı yerde kadını su yüküyle bulduk, getirdik. Sonra emretti: “Bir kaba, bir parça su boşaltınız!” Boşalttık. Bereketle dua etti. Sonra, yine suyu o hayvandaki kırba koyduk. Ferman etti ki: “Herkes gelsin, kabını doldursun!” Bütün kafilâ geldi, kaplarını doldurdular, içtiler. Sonra ferman etti: “Kadına bir şeyler toplayınız!” Kadının eteğini doldurdular. İmran diyor ki: Ben tahayyül ediyordum ki, gittikçe iki kırba doluyor, daha ziyâdeleşiyor. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o kadına ferman etti ki:

إِذْهَبِي فَإِنَّا لَمْ نَأْخُذْ مِنْ مَائِكَ شَيْئًا وَلَكِنَّ اللَّهَ سَقَانَا Yani, “Senin suyundan almadık. Belki Cenâb-ı Hak bize hazinesinden su içirdi.”⁴

Sekizinci Misal: Başta meşhur İbni Huzeyme Sahih'inde, râviler Hazreti Ömer'den naklediyorlar ki:

¹ Müslim, *mesâcid* 311; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/298; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/214.

² Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/289.

³ Allah'ım! O'na ve âline, suyun damlaları sayısınca salât ve selâm eyle.

⁴ Buhârî, *teyemmüm* 6, *menâkıb* 25; Müslim, *mesâcid* 312.

Gazve-i Tebük'te susuz kaldık. Hatta bazılar devesini keser, susuzluktan içini sıkar, içerdı. Ebûbekri's-Sıddık, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etmek için rica etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini kaldırdı, daha elini indirmeden bulut toplandı, yağmur öyle geldi ki, kaplarımızı doldurduk. Sonra su çekildi, ordumuza mahsus olarak, hududumuzu tecavüz etmedi.¹ Demek, tesadüf içine karışmamış, sırf bir mucize-i Ahmedîye'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*).

Dokuzuncu Misal: Meşhur Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs'ın hafidi ve dört imamın ona itimat edip ve ondan tahric-i hadis ettikleri Amr İbni Şuayb'dan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki demiş: Nübüvvetten evvel, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), amcası Ebû Talip ile deveye binip, Arafat civarında Zü'l-mecâz nâm mevkiye geldikleri vakit, Ebû Talip demiş: "Ben susadım." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) inmiş, yere ayağını vurmuş, su çıkmış, Ebû Talip içmiştir.²

Muhakkikînden birisi demiş ki: Şu hâdis nübüvvetten evvel olduğundan, İrhâsât kabîlinden olmakla beraber, bin sene sonra aynı yerde Arafat çeşmesi çıkması, o hâdiseye binâen bir keramet-i Ahmedîye (*aleyhissalâtü vesselâm*) sayılabilir.³

İşte, şu dokuz misaller gibi, doksan misal olmasa da, belki doksan surette rivayetler, mucizât-ı mâiyei haber vermişler. Baştaki yedi misal, mânevî tevâtür gibi kat'î ve kuvvetlidirler. Âhirdeki iki misal, çendan o derece tarîkleri kuvvetli ve müteaddit değil, râvileri çok değiller. Fakat sekizinci misalde Hazreti Ömer'den rivayet olunan mucize-i sehâbiyei teyid ve takviye eden ikinci bir mucize-i sehâbiye, başta İmam Beyhakî ve Hâkim olarak kütüb-ü sahiha, Hazreti Ömer'den haber veriyorlar ki:

Hazreti Ömer, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) yağmur duasını niyaz etti. Çünkü ordu, suya muhtaçtı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini kaldırdı. Birden bulut toplandı, yağmur geldi, ordunun ihtiyacı kadar su verdi, gitti. Âdetâ, yalnız orduya su vermek için memur idi; geldi, ihtiyaca göre verdi, gitti.⁴

¹ İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/53; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 4/223; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 1/331.

² Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/290. Amr İbni Saîd rivayeti için ayrıca bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/152-153; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 66/308.

³ Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/601.

⁴ İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/53; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 4/223; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/263; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/357.

Şu hâdisе, nasıl ki sekizinci misali teyid ve kat'î isbat eder. Öyle de, şu hâdisеde meşhur allâmelerden ve tashihte çok müşkül-pesent, hatta çok sahihlere mevzu deyip kabul etmeyen İbnü'l-Cevzî gibi bir muhakkik der ki: “Şu hâdisе, Gazve-i Meşhure-i Bedir'de vuku bulmuş. **وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً** ¹ لِيُطَهِّرَ كُمْ بِهِ” ² Madem âyet o hâdisеyi gösterir, kat'iyetinde şüphe kalmaz.

Hem dua-yı nebevî ile, birden ve süratle, daha elini indirmeden yağmurun gelmesi, çok tekerrür etmiş, tek başıyla bir mucize-i mütevâtiredir. Bazı defa câmide, minber üstünde elini kaldırmış, daha indirmeden yağmış, tevâtür ile nakledilmiş.³

Dokuzuncu İşaret

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) envâ-ı mucizâtından birisi de; ağaçların, insanlar gibi emrini dinlemeleri ve yerinden kalkıp yanına geldikleridir ki, şu mucize-i şeceriye, mübarek parmaklarından suyun akması gibi, mânen mütevâtirdir. Müteaddit suretleri var ve çok tarîklerle gelmiştir. Evet, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) emri için ağaç, yerinden çıkıp yanına gelmesi sarîhan mütevâtir denilebilir. Çünkü meşâhir-i siddîkîn-i sahabeden Hazreti Ali, Hazreti İbni Abbas, Hazreti İbni Mes'ud, Hazreti İbni Ömer, Hazreti Ya'lâ İbni Mürre, Hazreti Câbir, Hazreti Enes İbni Mâlik, Hazreti Büreyde, Hazreti Üsâme İbni Zeyd ve Hazreti Gaylân İbni Seleme gibi sahabeler, her biri kat'iyetle, aynı mucize-i şeceriye haber vermiş. Tâbiînün yüzer imamları, mezkûr sahabelerden her bir sahabeden, ayrı bir tarîkle o mucize-i şeceriye nakletmişler, âdetâ muzâaf tevâtür suretinde bize nakletmişler. İşte şu mucize-i şeceriye, hiçbir şüphe kabul etmez bir tevâtür-ü mânevî-i kat'î hükmündedir.

Şimdi o mucize-i kübrânın, tekerrür ettiği hâlde, birkaç sahih suretlerini birkaç misalle beyan edeceğiz.

Birinci Misal: Başta İmam İbni Mâce ve Dârimî ve İmam Beyhakî, nakl-i sahih ile Hazreti Enes İbni Mâlik'ten⁴ ve Hazreti Ali'den⁵ ve Bezzâr ve İmam Beyhakî, Hazreti Ömer'den⁶ haber veriyorlar ki:

¹ “Sizi temizlemek için gökten üzerinize su indiriyordu.” (Enfâl sûresi, 8/11).

² İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr* 3/328.

³ Buhârî, *cum'a* 34, 35, *istiskâ* 6-15, *menâkıb* 25, *edeb* 68, *deavât* 24; Müslim, *istiskâ* 8-12.

⁴ İbni Mâce, *fiten* 23; Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/113; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/317.

⁵ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/290.

⁶ el-Bezzâr, *el-Müsned* 1/438; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 1/190; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/170.

Üç sahabe demişler: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) küffârın tekzîbinden müteessir olarak mahzun idi. Dedi: **اللَّهُمَّ أَرِنِي الْيَوْمَ آيَةً لَا أَبَالِي مَنْ كَذَّبَنِي بَعْدَهَا**¹ Enes'in rivayetinde, Hazreti Cebrail hazır idi. Vadi kenarında bir ağaç vardı. Hazreti Cebrail'in ilâmıyla, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) o ağacı çağırdı, tâ yanına geldi. Sonra “git” dedi; tekrar gitti, yerine yerleşti.

İkinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı İyâz, Şifâ-yı Şerif'te ulvî bir senedle, doğru ve sağlam bir an'ane ile,² Hazreti Abdullah İbni Ömer'den haber veriyor ki:

Bir seferde Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) yanına bir bedevî geldi. Ferman etti: **أَيْنَ تُرِيدُ** “Nereye gidiyorsun?” Bedevî dedi: “Ehlime.” Ferman etti: **هَلْ لَكَ إِلَى خَيْرٍ** “Ondan daha iyi bir hayır istemiyor musun?” Bedevî dedi: “Nedir?” Ferman etti: **تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا**³ Bedevî dedi: “Bu şehâdete şahit nedir?” Ferman etti: **هَذِهِ الشَّجَرَةُ السَّمُرَةُ** “Vadi kenarındaki ağaç şahit olacak.”

İbni Ömer der ki: O ağaç yerinden sallanarak çıktı, yeri şak etti, geldi, tâ Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) yanına. Üç defa Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) o ağacı istişhad etti, ağaç da sıdkına şehâdet etti. Emretti, yine yerine gidip yerleşti.⁴

Hazreti Büreyde İbni Husayb el-Eslemî tarîkinde, nakl-i sahih ile Büreyde dedi ki: Biz Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) yanında iken, bir seferde bir a'râbî geldi. Bir âyet, yani bir mucize istedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ferman etti: **قُلْ لِّتِلْكَ الشَّجَرَةِ رَسُولُ اللَّهِ يَدْعُوكِ**⁵ Bir ağaca işaret etti. Ağaç, sağa ve sola meylederek köklerini yerden çıkarıp huzur-u nebevîye geldi, **السَّلَامُ**⁶ dedi. Sonra a'râbî dedi: “Yine yerine gitsin.” Emretti, yerine gitti. A'râbî dedi: “İzin ver, sana secde edeyim.” Dedi: “İzin yok kimseye!” Dedi: “Öyleyse senin elini, ayağını öpeceğim.” İzin verdi.⁷

¹ Yâ Rabbi! Bugün bana bir âyet (mucize) göster ki ondan sonra beni yalanlayanlara hiç aldırmayayım.

² Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/298-299.

³ Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, O'nun tek olduğuna, şerîki olmadığına, Hz. Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmendir.

⁴ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/298-299. Ayrıca bkz.: Dârimî, *mukaddime* 4; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/434.

⁵ Şu ağaca ‘Resûlullah seni çağırıyor’ de.

⁶ Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!

⁷ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.390; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/190; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 4/365.

Üçüncü Misal: Başta Sahih-i Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Câbir diyor: Biz bir seferde Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraberdik. Kazâ-yı hacet için bir yer aradı. Settareli bir yer yoktu. Sonra gitti iki ağaç yanına, bir ağacın dalını tuttu, çekti, –ağaç itaat ederek beraber gitti– öteki ağacın yanına getirdi. Mutî devenin yularını tutup çekildikte geldiği gibi, o iki ağacı o suretle yan yana getirdi. Sonra dedi: **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ بِإِذْنِ اللَّهِ** Yani, “Üstüme birleşiniz!” dedi. İkisi birleşerek settare oldular. Arkalarında kazâ-yı hacet ettikten sonra onlara emretti, yerlerine gittiler.¹

İkinci bir rivayette, yine Hazreti Câbir der ki: “Bana emretti ki; **يَا جَابِرُ قُلْ لِهَذِهِ الشَّجَرَةِ يَقُولُ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ: الْحَقِّي بِصَاحِبَتِكَ حَتَّى أَجْلِسَ خَلْفَكُمَا** Yani, ‘O ağaçlara de: Resûlullah’ın haceti için birleşiniz.’ Ben öyle dedim, onlar da birleştiler. Sonra ben beklerken, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) çıkageldi. Başıyla sağa sola işaret etti, o iki ağaç yerlerine gittiler.²

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) cetur kumandanlarından ve hizmetkârlarından olan Üsâme İbni Zeyd der ki:

Bir seferde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraberdik. Kazâ-yı hacet için hâli, settareli bir yer bulunmuyordu. Ferman etti ki:

هَلْ تَرَى مِنْ نَخْلٍ أَوْ حِجَارَةٍ Dedim: “Evet, var.” Emretti ve dedi: **إِنْطَلِقْ وَقُلْ لَهُنَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِينَ لِمَخْرَجِ رَسُولِ اللَّهِ وَقُلْ لِلْحِجَارَةِ** **مِثْلَ ذَلِكَ** Yani, “Ağaçlara de ki; Resûlullah’ın haceti için birleşiniz.. ve taşlara da de; duvar gibi toplanınız.” Ben gittim, söyledim. Kasem ediyorum ki, ağaçlar birleştiler ve taşlar duvar oldular. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), hacetinden sonra yine emretti: **قُلْ لَهُنَّ يَفْتَرِقْنَ** Benim nefsim kabza-yı kudretinde olan Zât-ı Zülcelâl’e kasem ederim, ağaçlar ve taşlar ayrılıp yerlerine gittiler.⁵

¹ Müslim, *zühd* 74; İbni Hibbân, *es-Sahih* 14/456; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 1/94.

² Dârimî, *mukaddime* 4; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* s.320; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/321.

³ Bir hurma ağacı veya bir taş görebiliyor musun?

⁴ Onlara ayrılmalarını söyle.

⁵ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/25; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.393-394; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/300.

Şu, Hazreti Câbir ve Üsâme'nin beyan ettiği iki hâdiseyi, aynen Ya'lâ İbni Mürre¹ ve Gaylan İbni Seleme es-Sekafî² ve Hazreti İbni Mes'ud, Gazve-i Huneyn'de³ aynen haber veriyorlar.

Beşinci Misal: İmam İbni Fûrek ki, kemâl-i içtihad ve fazlından kinâye olarak “Şâfi-yi Sâni” unvanını alan allâme-i asır, kat'î haber veriyor ki:

Gazve-i Tâif'te, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) gece at üstünde giderken uykusu geliyordu. O hâlde iken bir sidre ağacına rast geldi. Ağaç ona yol verip atını incitmemek için iki şak oldu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hayvan ile içinden geçti. Tâ zamanımıza kadar o ağaç iki ayak üstünde, muhterem bir vaziyette kaldı.⁴

Altıncı Misal: Hazreti Ya'lâ, tarîkinde nakl-i sahih ile haber veriyor ki:

Bir seferde, “talha” veya “semure” denilen bir ağaç geldi, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) etrafında tavaf eder gibi döndü, sonra yine yerine gitti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti ki: **إِنَّهَا اسْتَأْذَنْتْ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيَّ** Yani, “O ağaç Cenâb-ı Hak'tan istedi ki, bana selâm etsin.”⁵

Yedinci Misal: Muhaddisler, nakl-i sahih ile İbni Mes'ud'dan beyan ediyorlar ki:

İbni Mes'ud dedi: Batn-ı Nahle denilen nâm mevkide, Nasîbîn ecinnîleri ihtidâ için Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldikleri vakit, bir ağaç o ecinnîlerin geldiklerini haber verdi.⁶

Hem İmam Mücahid, o hadiste İbni Mes'ud'dan nakleder ki: O cinnîler bir delil istediler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir ağaca emretti; yerinden çıkıp geldi, sonra yine yerine gitti.⁷ İşte, cin tâifesine birtek mucize kâfi geldi.

¹ İbni Mâce, *tahâre* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/170, 172; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/321.

² Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.391-392; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 48/134; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/301.

³ el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 4/291; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/81; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/170.

⁴ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/301-302; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/620.

⁵ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/173; Abd İbni Humeyd, *el-Müsne'd* s.154; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/23-24.

⁶ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/228; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 16/216. Ayrıca bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 32; Müslim, *salât* 153.

⁷ el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 4/22-23; er-Rüyânî, *el-Müsne'd* 1/78; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/301.

Acaba bu mucize gibi bin mucizât işiten bir insan imana gelmezse, cinnîlerin ¹ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا tâbir ettikleri şeytanlardan daha şeytan olmaz mı?

Sekizinci Misal: Sahih-i Tirmizî, nakl-i sahih ile Hazreti İbni Abbas'tan haber veriyorlar ki:

İbni Abbas dedi ki: Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) bir ârâbîye ferman etti: ² أَرَأَيْتَ إِنْ دَعَوْتُ هَذَا الْعِدْقَ مِنْ هَذِهِ التَّخْلَةِ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ؟ “Ben bu ağacın şu dalını çağırırsam, yanıma gelse, iman edecek misin?” “Evet” dedi. Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) çağırdı. O urcûn, ağacının başından kopup Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) yanına atladı, geldi. Sonra emretti, yine yerine gitti.²

İşte, bu sekiz misal gibi çok misaller var, çok tarîklerle nakledilmişler. Mâlûmdur ki, yedi-sekiz urgan toplansa, kuvvetli bir halat olur. Binâenaleyh, şu en meşhur siddîkîn-i sahabeden böyle müteaddit tarîklerle ihbar edilen şu mucize-i şeceriye, elbette tevâtür-ü mânevî kuvvetindedir, belki tevâtür-ü hakikîdir. Zaten sahabeden sonra tâbîîn'in eline geçtiği vakit, tevâtür suretini alır. Hususan Buhârî, Müslim, İbni Hibban, Tirmizî gibi kütüb-ü sahîha, tâ zaman-ı sahabeye kadar, o yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki, meselâ Buhârî'de görmek, aynı sahâbeden işitmek gibidir.

Acaba, o Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) ağaçlar, –misallerde görüldüğü gibi– onu tanıyıp, risaletini tasdik edip, ona selâm ederek ziyâret edip, emirlerini dinleyerek itaat ettiği hâlde, kendilerine insan diyen bir kısım câmid,³ akılsız mahlûklar onu tanımazsa, iman etmezse, kuru ağaçtan çok ednâ,⁴ odun parçası gibi ehemmiyetsiz, kıymetsiz olarak ateşe lâayık olmaz mı?⁵

¹ “Meğer içimizden birtakım cahiller, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylüyormuş!” (Cin sûresi, 72/4).

² el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/676; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/15; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/60. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 4; el-Buhârî, *et-Târihu'l-kebir* 3/3.

³ Bkz.: A'râf sûresi, 7/179; Enfâl sûresi, 8/22; Furkan sûresi, 25/44.

⁴ Bkz.: Münâfikûn sûresi, 63/4.

⁵ Bkz.: Bakara sûresi, 2/24; Âl-i İmran sûresi, 3/10; Tebbet sûresi, 111/3-5.

Onuncu İşaret

Şu mucize-i şeceriyei daha ziyâde takviye eden, mütevâtir bir surette nakledilen حَنِينُ الْجِدْعِ¹ mucizesidir. Evet, Mescid-i Şerif-i Nebevî'de kuru direğin büyük bir cemaat içinde, muvakkaten firâk-ı Ahmedî'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) ağlaması, beyan ettiğimiz mucize-i şeceriyeinin misallerini hem teyid eder, hem kuvvet verir. Çünkü o da ağaçtır, cinsi birdir. Fakat şunun şahsı mütevâtirdir. Öteki kısımlar, her birinin nev'i mütevâtirdir; cüz'iyatları, misalleri, çoğu sarîh tevâtür derecesine çıkmıyor.

Evet, Mescid-i Şerif'te hurma ağacından olan kuru direk, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hutbe okurken ona dayanıyordu. Sonra minber-i şerif yapıldığı vakit, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) minbere çıkıp hutbeye başladı. Okurken direk, deve gibi enîn edip ağladı, bütün cemaat işitti. Tâ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına geldi, elini üstüne koydu, onunla konuştu, teselli verdi, sonra durdu.² Şu mucize-i Ahmedîye (*aleyhissalâtü vesselâm*), pek çok tarîklerle, tevâtür derecesinde nakledilmiştir.³

Evet, حَنِينُ الْجِدْعِ mucizesi çok münteşir ve meşhur ve hakikî mütevâtirdir.⁴ Sahabelerin bir cemaat-i âlisinden on beş tarîkle gelip,⁵ tâbiînin yüzer imamları o mucizeyi, o tarîklerle, arkadaki asırlara haber vermişler. Sahabenin o cemaatinden ulemâ-yı sahabe namdarları ve rivayet-i hadisin reislerinden Hazreti Enes İbni Mâlik (hâdim-i nebevî),⁶ Hazreti Câbir İbni Abdillâhî'l-Ensârî (hâdim-i nebevî),⁷ Hazreti Abdullah İbni Ömer,⁸ Hazreti Abdullah İbni Abbas,⁹ Hazreti Sehl İbni Sa'd,¹⁰ Hazreti Ebû Saidî'l-Hudrî,¹¹ Hazreti Übey

¹ Hurma kütüğünün (veya kuru hurma direğinin) inlemesi.

² Tirmizî, *cum'a* 10, *menâkıb* 6; İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202.

³ Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/303.

⁴ Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtiniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* 5/17.

⁵ Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/303.

⁶ Tirmizî, *cum'a* 10, *menâkıb* 6; İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202.

⁷ İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/306.

⁸ Buhârî, *menâkıb* 25, *cum'a* 26; Tirmizî, *cum'a* 10; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/435.

⁹ Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/436-437.

¹⁰ Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 16/194.

¹¹ Dârimî, *mukaddime* 6; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319.

İbnü'l-Kâ'b,¹ Hazreti Büreyde,² Hazreti Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme³ gibi meşâhir-i ulemâ-yı sahabe ve rivayet-i hadisin rüesâları gibi, her biri bir tarîkin başında, aynı mucizeyi ümmete haber vermişler. Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahîha, arkalarındaki asırlara o mütevâtir mucize-i kübrâyı tarîkleriyle haber vermişler.

İşte, Hazreti Câbir tarîkinde der ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hutbe okurken, Mescid-i Şerif'te جَذْعُ النَّحْلِ denilen kuru direğe dayanıp okurdu. Minber-i şerif yapıldıktan sonra, minbere geçtiği vakit, direk tahammül edemeyerek, hamile deve gibi ses verip inleyerek ağladı.⁴ Hazreti Enes, tarîkinde der ki; camus gibi ağladı, mescidi lerzeye getirdi.⁵ Sehl İbni Sa'd, tarîkinde der: Hem onun ağlaması üzerine halklarda ağlamak çoğaldı.⁶ Hazreti Übey İbnü'l-Kâ'b, tarîkinde diyor: Hem öyle ağladı ki, inşikak etti.⁷

Diğer bir tarîkte, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti:

إِنَّ هَذَا بَكَى لِمَا فَقَدَ مِنَ الذِّكْرِ Yani, “Onun mevkiinde okunan zikir ve hutbedeki zikir-i ilâhînin iftirakındandır ağlaması.”⁸

Diğer bir tarîkte ferman etmiş:

لَوْ لَمْ أَلْتَزِمْهُ لَمْ يَزَلْ هَكَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَحْزَنًا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ Yani, “Ben onu kucaklayıp teselli vermeseydim, Resûlullah'ın iftirakından kıyâmete kadar böyle ağlaması devam edecekti.”⁹

Hazreti Büreyde tarîkinde¹⁰ der ki, ciz' ağladıktan sonra Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini üstüne koyup ferman etti:

إِنْ شِئْتَ أَرَدْتُكَ إِلَى الْحَائِطِ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ تَنْبُتُ لَكَ عُرْوُكَ وَبِكَمْلٍ خَلْقَكَ وَيَجْدُدُ لَكَ

¹ İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 5/137-138.

² Dârimî, *mukaddime* 6.

³ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 23/255.

⁴ İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/306.

⁵ Dârimî, *mukaddime* 6.

⁶ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/250-251.

⁷ İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 5/137-138.

⁸ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/300; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/319.

⁹ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/228; İbni Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 1/377. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *ikâme* 199; Dârimî, *mukaddime* 6, *salât* 202; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/306.

¹⁰ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/304; İbni Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 1/377; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/367. Yakın ifadeler için bkz.: Dârimî, *mukaddime* 6.

خُوصٌ وَثَمَرَةٌ، وَإِنْ شِئْتَ أَغْرِسْكَ فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ مِنْ ثَمَرِكَ¹

Sonra o ciz'i dinledi, ne söylüyor. Ciz' söyledi, arkadaki adamlar da işitti: **بَلْ تَغْرِسْنِي فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ مِنِّي أَوْلِيَاءُ اللَّهِ وَأَكُونُ فِي مَكَانٍ لَا أُبْلَى فِيهِ** Yani, “Cennette beni dik ki, benim meyvelerimden Cenâb-ı Hakk'ın sevgili kulları yesin. Hem bir mekân ki, orada bekâ bulup, çürümek yoktur.” Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ferman etti: **قَدْ فَعَلْتُ**² Sonra ferman etti: **اِخْتَارَ دَارَ الْبَقَاءِ عَلَى دَارِ الْفَنَاءِ**³

İlm-i kelâmın büyük imamlarından meşhur Ebû İshak İsferâyînî naklediyor ki; Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) direğin yanına gitmedi. Belki direk onun emriyle onun yanına geldi. Sonra emretti, yerine döndü.⁴

Hazreti Übey İbni Kâ'b der ki: Şu hâdise-i harikadan sonra Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) emretti ki, “Direk minberin altına konulsun.” Minberin altına konuldu; tâ Mescid-i Şerif'in tamiri için hedmedilinceye kadar. O vakit Hazreti Übey İbni Kâ'b yanına aldı, çürüyünceye kadar muhafaza edildi.⁵

Meşhur Hasan Basrî, şu hâdise-i mucizeyi şâkirtlerine ders verdiği vakit ağlardı ve derdi ki; “Ağaç, Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) meyil ve iştîyak gösteriyor. Sizler daha ziyâde iştîyaka, meyle müstehaksınız.”⁶ Biz de deriz ki:

Evet, hem ona iştîyak ve meyil ve muhabbet, onun sünnet-i seniyye-sine ve şeriat-ı garrâsına ittibâ iledir.

Bir Nükte-i Mühimme

Eğer denilse: “Neden Gazve-i Hendek'te dört avuç taamla bin adamı doyurmak olan mucize-i taâmiye⁷ ve mübarek parmaklarından akan su ile, bin kişiye suyu doyuruncaya kadar içiren mucize-i mâiye,⁸ neden şu hanîn-i ciz' mucizesi gibi şâşaa ile, çok kesretli tarîklerle

¹ Arzu edersen seni tekrar bahçeye dikeyim; köklerin gelişsin, ilk yaratıldığın gibi ağaç olasin, yeniden yaprakların ve meyvelerin çıksın. Veya istersen seni cennette dikeyim de Allah dostları senin meyven-den yesinler.

² Ben de arzu ettiğin gibi yaptım.

³ Geçici, fânî hayatı bırakıp; kalıcı, dâimî hayatı tercih etti.

⁴ Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/304.

⁵ İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsne'd 5/137-138.

⁶ İbni Hibbân, es-Sahîh 14/437; Ebû Ya'lâ, el-Müsne'd 5/142; İbnü'l-Ca'd, el-Müsne'd s.466.

⁷ Buhârî, meğâzî 29; Müslim, eş-ribe 141; Dârimî, mukaddime 7.

⁸ Buhârî, meğâzî 38; Müslim, züh'd 74.

nakledilmemiş? Hâlbuki o ikisi, bundan daha ziyâde bir cemaatte vuku bulmuş.”

Elcevap: Zuhur eden mucizeler iki kısımdır. Bir kısmı, nübüvveti tasdik ettirmek için, Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) elinde izhar ediliyor. Hanîn-i ciz’ şu nevidendir ki, sırf nübüvvetin tasdiki için bir hüccet olarak zuhura gelmiş ki, müminlerin imanını ziyâdeleştirmek ve münafıkları ihlâsa ve imana sevk etmek ve küffârı imana getirmek için zâhir olmuş. Onun için avâm ve havas, herkes onu gördü; onun neşrine fazla ihtimam edildi.

Fakat şu mucize-i taâmiye ve mucize-i mâiye ise, mucizeden ziyâde bir keramettir.. belki kerametden ziyâde bir ikramdır.. belki ikramdan ziyâde, ihtiyaca binâen bir ziyâfet-i rahmâniyedir. Onun için, çendan dâvâ-yı nübüv-vete delildir ve mucizedir.. fakat asıl maksat, ordu aç kalmış, bir çekirdekten bin batman hurmayı halkettiği gibi Cenâb-ı Hak, hazine-i gayptan bir sâ’ ta- amdan bin adama ziyâfet veriyor. Hem susuz kalmış mücahid bir orduya ku- mandan-ı âzamın parmaklarından âb-ı kevser gibi su akıttırıp içiriyor. İşte şu sır içindir ki, mucize-i taâmiye ve mucize-i mâiyenin her bir misali, hanîn-i ciz’ derecesine çıkmıyor. Fakat o iki mucizenin cinsleri ve nevileri, külliyyet itibarıyla hanîn-i ciz’ gibi mütevâtir¹ ve kesretlidir. Hem taamin bereketini ve parmaklarından suyun akmasını herkes göremiyor, yalnız eserlerini görüyor. Direğin ağlamasını ise herkes işitiyor. Onun için fazla intişar etti.

Eğer denilse: “Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) her hâl ve hareketini kemâl-i ihtimam ile sahabeler muhafaza ederek nakletmişler. Böyle mucizât-ı azîme, neden on, yirmi tarîkle geliyor? Yüz tarîkle gelmeliydi. Hem neden Hazreti Enes, Câbir, Ebû Hureyre’den çok geliyor; Hazreti Ebûbekir ve Ömer az rivayet ediyor?”

Elcevap: Birinci şıkkın cevabı, Dördüncü İşaret’in Üçüncü Esas’ında geçmiş. İkinci şıkkın cevabı ise:

Nasıl ki insan bir ilâca muhtaç olsa, bir tabibe gider; hendese için mühendise gider, mühendisten nakleder; mesele-i şer’iye müftüden haber alınır ve hâkezâ... Öyle de, sahabe içinde, ehâdis-i nebeviyeyi gelecek asırlara ders vermek için, ulemâ-yı sahabeden bir kısım, ona mânen muvazzaf idiler, bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hazreti Ebû Hureyre bütün hayatını hadisın hıfzına vermiş.² Hazreti Ömer siyaset âlemiyle ve hilâfet-i kübrâ

¹ Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu’l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü’l-merâm* 1/356-357; el-İcî, *Kitâbü’l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu’l-Makâsıd* 5/17.

² Buhârî, *ilim* 42, *menâkıb* 28; Müslim, *fezâilü’s-sahâbe* 159.

ile meşgul imiş. Onun için ehâdisi ümmete ders vermek için, Ebû Hureyre ve Enes ve Câbir gibi zâtlara itimat edip; ondan, rivayeti az ederdi. Hem madem sıddık, sadûk, sâdık ve musaddak bir sahabenin meşhur bir namdarı, bir tarîk ile bir hâdiseyi haber verse, yeter denilir, başkasının nakline ihtiyaç da kalmaz. Onun için bazı mühim hâdiseler iki-üç tarîk ile geliyor.

On Birinci İşaret

Onuncu İşaret, nasıl ki şecer tâifesindeki mucize-i nebeviyeyi gösterdi. On Birinci İşaret dahi, cemâdâtta taş ve dağ tâifesinin mucize-i nebeviyeyi gösterdiklerine işaret edecek. İşte, biz de o çok kesretli misallerinden yedi-sekiz misali zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Hazreti Kadı İyâz, Şifâ-yı Şerîf¹'inde ulvî bir senedle ve Buhârî sahibi gibi mühim imamlardan nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki; hâdim-i nebevî Hazreti İbni Mes'ud der ki: Biz, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) yanında taam yerken, taamin tesbihlerini işitiyorduk.¹

İkinci Misal: Nakl-i sahih ile Enes² ve Ebû Zerr'den³ kütüb-ü sahiha haber veriyorlar ki; Hazreti Enes (hâdim-i nebevî) demiş ki: Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) yanında idik. Avucuna küçük taşları aldı, mübarek elinde tesbih etmeye başladılar. Sonra Ebûbekri's-Sıddık'ın eline koydu, yine tesbih ettiler.

Ebû Zerr el-Gıfârî, tarîkinde der ki: Sonra Hazreti Ömer'in eline koydu, yine tesbih ettiler. Sonra aldı, yere koydu, sustular. Sonra yine aldı, Hazreti Osman'ın eline koydu, yine tesbihe başladılar. Sonra Hazreti Enes ve Ebû Zerr diyorlar ki: Ellerimize koydu, sustular.

Üçüncü Misal: Hazreti Ali⁴ ve Hazreti Câbir⁵ ve Hazreti Âişe-i Sıddîka'dan⁶ nakl-i sahih ile sabittir ki: Dağ, taş, Resûl-i Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselâm) **السَّلَامُ** **عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ**⁷ diyorlardı.

¹ Buhârî, *menâkıb* 25; Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 5.

² İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 39/120, 121; İbnü'l-Cevzî, *el-İlelü'l-mütenâhiye* 1/207.

³ el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/442; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 9/431, 434; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-eusat* 2/59.

⁴ Tirmizî, *menâkıb* 6; Dârimî, *mukaddime* 4; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/677.

⁵ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/69; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/307; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/194; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/114.

⁶ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/307. Ayrıca bkz.: el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 4/90; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 4/362; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 3/19.

⁷ Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!

Hazreti Ali'nin tarîkinde diyor ki: Bidayet-i nübüvvette, nevâhî-i Mekke'de Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile beraber gezdiğimizde, ağaç ve taş rast geldiğimiz vakit **يَا رَسُولَ اللَّهِ** diyorlardı.

Hazreti Câbir, tarîkinde der ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), taş ve ağaca rast geldiği vakit, ona secde ediyordular. Yani inkiyad edip, **يَا رَسُولَ اللَّهِ** diyorlardı.

Câbir İbni Semure'nin bir rivayetinde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş: **إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجْرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ** Bazıları demişler ki: O, Hacerü'l-Esved'e işaretir.²

Hazreti Âişe'nin tarîkinde demiş: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş:

لَمَّا اسْتَقْبَلَنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالرِّسَالَةِ جَعَلْتُ لَا أَمُرُّ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ إِلَّا قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ³

Dördüncü Misal: Nakl-i sahih ile Hazreti Abbas'tan haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Abbas ve dört oğlunu (Abdullah, Ubeydullah, Fazl, Kusem) beraber, “mülâet” denilen bir perde altına alarak üzerlerine örttü. Dedi: **يَا رَبِّ هَذَا عَمِّي وَصَنُو أَبِي وَهَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَاسْتُرْهُمْ مِنْ** **النَّارِ كَسْتُرِي إِيَّاهُمْ بِمَلَأَتِي هَذِهِ**⁴ deyip dua etti. Birden, evin damı ve kapısı ve duvarları “âmin, âmin” diyerek duaya iştirak ettiler.⁵

Beşinci Misal: Başta Buhârî, İbni Hibban, Ebû Davud, Tirmizî gibi kü-tüb-ü sahîha, müttefikan Hazreti Enes'ten,⁶ Ebû Hureyre'den,⁷ Osman

¹ “Ben, Mekke'de öyle bir taş biliyorum ki, yanından geçtikçe bana selâm verirdi.” (Bkz.: Müslim, *fezâil* 2; Tirmizî, *menâkıb* 5; Dârimî, *mukaddime* 4).

² Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 10/268; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 1/19; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/361.

³ “Cebrâil (a.s.) bana risaleti getirdikten sonra uğradığım her bir taş ve ağaç bana ‘Selâm sana ey Allah'ın Resûlü’ diyorlardı.”

⁴ “Yâ Rab! Bu benim amcam –ki babam gibidir–; bunlar da benim ehl-i beytim. Bu örtümle onları örttüğüm gibi, sen de cehennem ateşinden onları öylece muhafaza eyle.”

⁵ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 19/263; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.433; . Ayrıca, Efendimiz'in dua ettiğine dair bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 28.

⁶ Buhârî, *fezâilü ashâb* 5, 7; Tirmizî, *menâkıb* 18; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8.

⁷ Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 50; Tirmizî, *menâkıb* 18.

Zinnureyn'den,¹ Aşere-i Mübeşşere'den² Saîd İbni Zeyd'den³ haber veriyorlar ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Sıddık, Ömeru'l-Faruk ve Osman Zinnûreyn ile Uhud Dağı'nın başına çıktılar. Cebel-i Uhud, ya onların mehâbetlerinden veya kendi sürûr ve sevincinden lerzeye geldi, kımıldandı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti ki:

⁴ **أُثِّبْتُ أَخْذُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ** Şu hadis, Hazreti Ömer ve Osman'ın şehid olacaklarına bir ihbar-ı gaybîdir.

Şu misalin tetimmesi olarak nakledilmiş ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Mekke'den hicret ettiği ve küffârlar takibe çıktıkları vakit, Sebîr nâmındaki dağa çıktılar. Sebîr dedi: "Yâ Resûlallah, benden ininiz. Korkarım, benim üstümde sizi vururlarsa Allah beni tâzib eder. Onun için korkarım." Cebel-i Hira çağırdı: **يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَيَّ** "Bana gel."⁵ Bu sır içindir ki ehl-i kalb, Sebîr'de havf ve Hira'da da emniyeti hissederler.⁶

Bu misalden anlaşılır ki, o koca dağlar birer müstakil abddir, müsebbihtir ve vazifedardırlar. Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı tanır ve severler, başıboş değıllerdir.

Altıncı Misal: Nakl-i sahih ile Abdullah İbni Ömer'den haber veriyorlar ki, demiş: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) minberde hutbe okurken, **وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ**⁷ âyetini okudu ve dedi:

إِنَّ الْجَبَّارَ يُعْظِمُ نَفْسَهُ وَيَقُولُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْكَبِيرُ الْمُتَعَالَى⁸

¹ Tirmizî, *menâkıb* 18; Nesâî, *sıyâm* 83.

² Saîd İbni Zeyd'in, aşere-i mübeşşereden olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 25; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

³ Tirmizî, *menâkıb* 27; el-Bezzâr, *el-Müsned* 4/91; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/509.

⁴ "Uhud sâkin ol! Zira senin üzerinde bir nebî, bir sıddık ve iki tane de şehid bulunuyor."

⁵ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/308; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân* 1/466; es-Süheyli, *er-Ravdu'l-ünf* 1/400.

⁶ Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/630.

⁷ "Ama onlar, Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla takdir edemediler, O'na lâıyk ta'zimi göstermediler. Hâlbuki bütün bir dünya kıyâmet günü O'nun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67)

⁸ "Hz. Cebbâr (celâluh), Zât'ını bizzat kendisi yüceltiyor ve 'Ben Cebbâr'ım, ben Cebbâr'ım, ben Kebîru'l-Müteâl'im' buyuruyor." (Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/308). Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/87.

dediği vakit minber öyle sarsıldı ve öyle lerzeye geldi ve titredi, korktuk ki, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) düşürecek bir derecede sallandı.

Yedinci Misal: Nakl-i sahih ile Habrû'l-Ümme ve Tercümanü'l-Kur'ân olan¹ Hazreti İbni Abbas² ve hâdim-i nebevî ve ulemâ-yı azîme-i sahabeden olan İbni Mes'ud'dan³ haber veriyorlar ki, demişler: Feth-i Mekke gününde, Kâbe ve etrafında, taşta rasasla mihlanmış üç yüz altmış sanem vardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) elinde kavsa benzer bir değnekle o sanemlere birer birer işaret ederek ⁴جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا deyip, hangisine işaret etti, yere düştü. Sanemin yüzüne işaret ettiyse arkasına düşer, arkasına işaret ettiyse yüz üstüne düşer ve hâkezâ.. sanemler yere yuvarlandılar.

Sekizinci Misal: Meşhur Bahîra-yı Râhib'in meşhur kıssasıdır ki, nübüvvetten evvel, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), amcası Ebû Talip ve bir kısım Kureyşî ile beraber Şam tarafına, ticarete gidiyorlar. Bahîra-yı Râhib'in kilisesi civarına geldikleri vakit oturdular. İnsanlarla ihtilât etmeyen münzevî Bahîra-yı Râhib birden çıkageldi. Kafile içinde Muhammedü'l-Emîn (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı gördü. Kafileye dedi: "Şu Seyyidü'l-âlemîndir ve peygamber olacaktır." Kureyşîler dediler: "Nereden biliyorsun?" Mübarek rahib dedi ki: "Siz gelirken baktım ki, havada, üstünüzde bir parça bulut vardı. Siz otururken, şu Muhammedü'l-Emîn (*aleyhissalâtü vesselâm*) tarafına bulut meyletti, gölge yaptı. Hem görüyordum ki; taş, ağaç ona secde eder gibi bir vaziyet gördüm. Bu ise nebîlere yapılır."⁵

İşte, bu sekiz misal gibi, belki seksen misal var. Bu sekiz misal birleştirilse, öyle kopmaz bir zincir olur ki, hiçbir şüphe onu koparamaz ve sarsamaz. Şu cins mucize, umumiyeti itibarıyla, yani cemâdâtın dâvâ-yı nübüvvete delil olarak konuşmaları, mânevî tevâtür hükmünde yakîni ve kat'iyeti ifade eder. Her bir misal, mecmuun kuvvetinden, kendi kuvvetinden fazla bir kuvvet daha alır. Evet zayıf bir direk, kuvvetli direklerle omuz omuza geldiği vakit, muhkemleşir. Zayıf, kuvvetsiz bir adam, asker olup orduya girse öyle kuvvetleşir ki, bin adama meydan okur.

¹ İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/383; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/366; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/618; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/935).

² et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/279; et-Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr* 2/272; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 3/212. Ayrıca bkz.: Buhârî, *meğâzî* 48.

³ Buhârî, *mezâlim* 32, *meğâzî* 48, *tefsîru sûre* (17) 12; Müslim, *cihâd* 87.

⁴ "Hak geldi, bâtıl yıkılıp gitti. Çünkü bâtıl, yok olmaya mahkûmdur." (İsrâ sûresi, 17/81).

⁵ Tirmizî, *menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/327; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 8/97.

On İkinci İşaret

On Birinci İşaretle alâkadar olan üç misal, fakat gayet mühim misallerdir.

Birinci Misal: ¹ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ nass-ı kat'îsiyle ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin tahkikiyle ve umum ehl-i hadisin ihbarıyla, Gazve-i Bedir'de, şu âyet haber veriyor ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) bir avuç toprak ile küçük taşları aldı, küffâr ordusunun yüzüne attı, ² شَاهَتِ الْوُجُوهُ dedi. شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi bir kelâm iken onların her birinin kulağına gitmesi gibi, o bir avuç toprak dahi her bir kâfirin gözüne gitti. Her biri kendi gözüyle meşgul olup, hücumda iken, birden kaçtılar.³

• Hem Gazve-i Huneyn'de başta İmam Müslim olarak ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Gazve-i Huneyn'de –Bedir gibi– küffâr, şiddetle hücum ederken; yine bir avuç toprak atıp, شَاهَتِ الْوُجُوهُ diyerek, her birinin kulağına bir شَاهَتِ الْوُجُوهُ kelimesi girdiği gibi, biiznillâh her birinin yüzüne bir avuç toprak gitti, gözleriyle meşgul olup kaçtılar.⁴

İşte, Bedir'de ve Huneyn'deki harika olan şu hâdise, esbab-ı âdiye ve kudret-i beşer dahilinde olmadığından, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan وَمَا رَمَيْتَ ⁵ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ferman eder. Yani o hâdise, kudret-i beşer haricindedir. Kuvve-i beşeriye ile değil, belki fevkalâde bir surette, kudret-i ilâhiye ile olmuştur.

İkinci Misal: Başta Buhârî, Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber'de bir yahudi kadını, bir keçiyi biryan yapıp pişirmiş, gayet müessir bir zehirle zehirlemiş, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) göndermiş. Sahabeler yemeye başladılar. Birden ferman etti: اَرْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ إِنَّهَا ⁶ أَخْبَرْتَنِي أَنَّهَا مَسْمُومَةٌ Yani, “Pişirilen keçi bana der ki, ‘Ben zehirliyim’ diye

¹ “(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfâl sûresi, 8/17).

² “Yüzleri kara olsun!”

³ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/303, 368; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/155; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/430.

⁴ Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

⁵ “(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfâl sûresi, 8/17).

haber veriyor.” Herkes elini çekti. Fakat o şiddetli zehirin tesirinden, Bîşr İbnü'l-Berâ' aldığı birtak lokmadan vefat etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o Zeyneb ismindeki kadını çağırdı. Ferman etti: “Neden böyle yaptın?” O menhûse dedi: “Eğer peygambersen sana zarar vermeyecek. Eğer padişah isen, insanları senden kurtarmak için yaptım.”¹ Bazı rivayette onu öldürtmemiş,² bazı tarîkte öldürtmüş.³ Ehl-i tahkik demiş ki; kendi öldürtmemiş, fakat Bîşr'in veresesine verilmiş, onlar öldürmüşler.⁴

Şu vak'a-yı acıbedeki vech-i i'câzı gösterecek iki-üç noktayı dinle:

Birincisi: Bir rivayette var ki, o keçinin kolu haber verdiği vakit bazı sahabeler de işittiler.

İkincisi: Hem bir rivayette vardır ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), haber verdikten sonra dedi: “⁵ بِسْمِ اللَّهِ deyiniz, ondan sonra yeyiniz. Zehir daha tesir etmeyecektir.”⁶ Şu rivayeti çendan İbni Hacer Askalânî kabul etmemiş,⁷ fakat başkaları kabul etmişler.⁸

Üçüncüsü: Hem dessay yahudiler, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve mukarrebîn-i sahabeye birden darbe vurmak istedikleri hâlde, birden gâipten haber verilmiş gibi hâdisenin inkişafı ve desiselerinin akîm kalması ve o ihbarın ifade ettiği vâkıa doğru çıkması ve hiçbir vakit sahabeleri nazarında mütehâlif bir haberi görülmeyen Zât-ı Ahmediye'nin “Şu keçinin kolu bana söylüyor.” demesi, herkesin kulağıyla o keçiden o sözü işitmesi kadar kanaat-i kat'iyeleri olmuş.

Üçüncü Misal: Hazreti Mûsâ'nın (*aleyhisselâm*) “yed-i beyzâ” ve “asâ”⁹ mucizesine nazire olarak, üç hâdisede bir mucize-i Ahmediye:

Birincisi: Hazreti İmam Ahmed İbni Hanbel, Ebû Saidi'l-Hudrî'den tahric ve tashih eder ki:

¹ Buhârî, *cizye* 7, *tıb* 55; Müslim, *tıb* 45.

² Buhârî, *hibe* 28; Müslim, *tıb* 45. Ayrıca bkz.: İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/497.

³ Ebû Dâvûd, *diyât* 6; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 2/35, 19/221; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/242.

⁴ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/202; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/318.

⁵ Allah'ın adıyla

⁶ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/122; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.197; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/318.

⁷ Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/645.

⁸ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/122; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/295-296.

⁹ Yed-i beyzâ ve asâ mucizelerine dair bkz.: A'râf sûresi, 7/108; Tâhâ sûresi, 20/17-22; Şuarâ sûresi, 26/32-33; Neml sûresi, 27/12; Kasas sûresi, 28/31-32.

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Katâde İbni Numan'a karanlıklı, yağmurlu bir gecede bir değnek verir ve ferman eder ki: "Sana, lâmba gibi, onar arşın her tarafta ışık verecek. Evine gittiğin zaman bir siyah şahıs gölge göreceksin. O şeytandır. Onu hânenden çıkar, tard et." Katâde değneği alır, gider. Yed-i beyzâ gibi ışık verir. Evine gider, o siyah şahsı görür, tard eder.¹

İkincisi: Bir menba-ı garâib olan Gazve-i Kübrâ-yı Bedir'de Ukkâşe İbnü'l-Mihsan el-Esedî'nin müşriklerle dövüşürken kılıcı kırıldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), ona, kılıca mukabil, kalınca bir değnek verdi. Dedi: "Bununla harbet." Birden, değnek, biiznillâh, uzun, beyaz bir kılıç oldu. Onunla harbetti. Hayatı miktarınca, tâ Yemâme Harbi'nde şehid oluncaya kadar boynunda taşıdı. Şu hâdise kat'îdir. Çünkü Ukkâşe bütün hayatında onunla iftihar etmiş ve o kılıç "el-avn" nâmıyla meşhur olmuş.² İşte, Hazreti Ukkâşe'nin iftihar ve kılıcın "avn" nâmıyla, kılıçların fevkinde iştihar, şu hâdisenin iki hüccetidir.

Üçüncüsü: İbni Abdilberr gibi bir allâme-i asır ve ehl-i tahkikin büyüklereinden nakil ve tashih ediyorlar ki:

Gazve-i Uhud'da, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) halazadesi olan Abdullah İbni Cahş harbederken kılıcı kırıldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona bir değnek verdi. O değnek onun elinde bir kılıç oldu, onunla harbetti. O eser-i mucize olan kılıç bâki kaldı.³ Meşhur İbni Seyyidi'n-Nâs, siyerinde haber veriyor ki: Bir zaman sonra, Abdullah'ın o kılıcı Bugâ-yı Türkî nâmında bir adama iki yüz dinara satıldı.⁴

İşte bu iki kılıç, asâ-yı Mûsâ gibi birer mucizedir. Fakat asâ-yı Mûsâ, vefat-ı Mûsâ'dan sonra vech-i i'câzı kalmadı, fakat şunlar bâki kaldılar.

On Üçüncü İşaret

Mucizât-ı Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) hem mütevâtir, hem misalleri pek çok bir nevi dahi, hastalar ve yaralılar, nefes-i mübarekiyle şifa bulmalarıdır. Şu nevi mucize-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), nev itibarıyla mânevî mütevâtirdir. Cüz'iyatları, bir kısmı dahi mânevî mütevâtir hükmündedir. Diğer kısmı âhâdî ise de, ilm-i hadisın müdakkik imamı tashih ve tahric ettikleri için,

¹ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/65; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 3/81; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1276.

² İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/185-186; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/93; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/188.

³ Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/279; el-Beyhakî, *el-İ'tikâd* s.295; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/879.

⁴ İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/879; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe* 3/90; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/42.

kanaat-i ilmiye verir. Biz de, pek çok misallerinden birkaç misalini zikredeceğiz.

Birinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı İyâz, Şifâ-yı Şerîf’inde, ulvî bir an’a-ne ile ve müteaddit tarîklerle, Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hâdimi¹ ve bir kumandanı² ve Hazreti Ömer’in zamanında Ordu-yu İslâm’ın başkumandanı³ ve İran’ın fatihi⁴ ve Aşere-i Mübeşşere’den⁵ olan Hazreti Sa’d İbni Ebî Vakkas diyor:

Gazve-i Uhud’da, ben Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanındaydım. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o gün kavsı kırılıncaya kadar küffâra oklar attı. Sonra bana okları veriyordu, “At!” diyordu. “Nasl”sız, yani okun uçmasına yardım eden kanatları olmayan okları verirdi ve bana emrederdi: “At!” Ben de atardım, kanatlı oklar gibi uçardı, küffârın cesedine yerleşirdi.⁶

• O hâlde iken, Katâde İbni Numan’ın gözüne bir ok isabet etmiş. Gözünü çıkarıp, gözünün hade-kası yüzünün üstüne indi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) mübarek, şifalı eliyle onun gözünü alıp, eski yuvasına yerleştirip, iki gözünden en güzeli olarak, hiçbir şey olmamış gibi şifa buldu.⁷ Şu vâkıa çok iş-tihar etmiş. Hatta Katâde’nin bir hafîdi, Ömer İbni Abdilaziz’in yanına geldiği vakit, kendini şöyle tarif etmiş: “Ben öyle bir zâtın hafîdiyim ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onun çıkmış gözünü yerine koyup birden şifa buldu. En güzel göz o olmuş.” diye, nazım suretinde⁸(Hâşiye) Hazreti Ömer’e söylemiş, onun ile kendini tanıttırılmış.⁹

¹ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 70, *temennî* 4; Müslim, *fezâilü’s-sahâbe* 39.

² Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 3/145; el-Vâkıdî, *Kitâbü’l-meğâzî* 1/2; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/234.

³ Bkz.: el-Buhârî, *et-Târihu’l-kebîr* 3/61; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’l-mülûk* 2/276; İbni Abdilberr, *el-İstiâb* 2/832.

⁴ Bkz.: et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’l-mülûk* 2/383-389; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 8/75-77.

⁵ Sa’d İbni Ebî Vakkas’ın, aşere-i mübeşşereden olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 25; Ebû Dâvûd, *sünnet* 8; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

⁶ Müslim, *fezâilü’s-sahâbe* 42; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 1/142. Ayrıca bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 3/307; İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 4/31.

⁷ İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/187; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 3/251-252; İbni Abdilberr, *el-İstiâb* 3/1275.

⁸ (Hâşiye)

أَنَا ابْنُ الَّذِي سَأَلَتْ عَلَى الْخَدِّ عَيْنُهُ فَرَدَّتْ بِكَفِّ الْمُضْطَفِّي أَحْسَنَ الرَّدِّ
فَعَادَتْ كَمَا كَانَتْ لِأَوَّلِ أَمْرِهَا فَيَا حُسْنَ مَا عَيْنِي وَبَا حُسْنَ مَا رَدِّ

⁹ İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/294; İbni Seyyidî’n-Nâs, *Uyûnü’l-eser* 2/23; el-Halebî, *es-Sîratü’l-Halebiyye* 2/543; Aliyyülkârî, *Şerhu’s-Şifâ* 1/652.

• Hem nakl-i sahih ile haber verilmiş ki: Meşhur Ebû Katâde'nin, Yevm-i Zîkarad denilen gazvede, bir ok mübarek yüzüne isabet etmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) mübarek eliyle meshetmiş. Ebû Katâde der ki: "Katiyen ve asla ne acısını ve ne de cerahatini görmedim."¹

İkinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim, kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki:

Gazve-i Hayber'de, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), Aliyy-i Haydarî'yi bayraktar tayin ettiği hâlde, Ali'nin gözleri hastalıktan çok ağrıyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) tiryak gibi tükürüğünü gözüne sürdüğü dakikada şifa bularak hiçbir şey kalmadı. Sabahleyin Hayber Kalesi'nin pek ağır demir kapısını çekip, elinde kalkan gibi tutup Kale-i Hayber'i fethetti.²

• Hem o vâkıada, Seleme İbnü'l-Ekva'ın bacağına kılıç vurulmuş, yarılmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ona nefes edip, birden ayağı şifa bulmuş.³

Üçüncü Misal: Başta Nesâî olarak, erbâb-ı siyer, Osman İbni Huneyf'ten haber veriyorlar ki:

Osman diyor ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) yanına bir âmâ geldi, dedi: "Benim gözlerimin açılması için dua et." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ona ferman etti:

فَانْطَلِقْ وَتَوَضَّأْ ثُمَّ صَلِّ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّكَ أَنْ يَكْشِفَ عَنِّي بَصَرِي، اللَّهُمَّ شَفِّعْهُ فِيَّ⁴

O gitti, öyle yaptı, geldi. Gözü açılmış, güzel görüyormuş, gördük.⁵

Dördüncü Misal: Büyük bir imam olan İbni Vehb haber veriyor ki:

Gazve-i Bedir'in on dört şehidinden birisi olan Muavviz İbni Afrâ, Ebûcehil ile dövüşürken, Ebûcehl-i Laîn, o kahramanın bir elini kesmiş. O da öteki

¹ el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 2/545; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 4/193; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1731; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/322.

² Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9, *meğâzî* 38; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 34.

³ Buhârî, *meğâzî* 38; Ebû Dâvûd, *tıb* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/48.

⁴ "Git abdest al; sonra iki rekat namaz kıl ve şöyle dua et: "Allah'ım! Şüphesiz ben senden isterim. Rahmet peygamberi olan Hz. Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) vesile edinerek sana yöneliyorum. Yâ Muhammed! Benim gözlerimin açılması için seni vesile ederek Rabbine yöneliyorum. Allah'ım! O'nu benim hakkımda şefaatçi eyle."

⁵ en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/168, 169; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/322. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *deavât* 118; İbni Mâce, *ikâme* 189.

eliyle elini tutup Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına gelmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onun elini yine yerine yapıştırdı, tükürüğünü ona sürdü. Birden şifa buldu, yine harbe gitti, şehid oluncaya kadar harbetti.

- Hem yine imam-ı celîl İbni Vehb haber veriyor ki: O gazvede Hubeyb İbni İsaf'ın (Yesaf) omuz başına bir kılıç vurulmuş ki, bir şakki ayrılmış gibi dehşetli bir yara açılmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onun kolunu omuzuna eliyle yapıştırmış, nefes etmiş, şifa bulmuş.¹

İşte şu iki vâkıa, çendan âhâdîdir ve haber-i vâhiddir. Fakat İbni Vehb gibi bir imam tashih etse, Gazve-i Bedir gibi bir menba-ı mucizât olan bir gazvede olsa, hem bu iki vâkıayı andıracak çok misaller bulunsa, elbette şu iki vâkıa kat'î ve vakidir, denilebilir.

İşte, ehâdis-i sahîha ile sübut bulan belki bin misal var ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mübarek eli ona şifa olmuş.

¹ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/178; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe* 1/679; İbni Hacer, *el-İsâbe* 2/261.

Bu Parça Altın ve Elmas ile Yazılsa Liyakati Var

Evet, sâbıkan bahsi geçmiş:

- Avucunda küçük taşların zikir ve tesbih etmesi..¹
- وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ² sırrıyla, aynı avucunda, küçücük taş ve toprak, düşmana top ve gülle hükmünde, onları inhizâma sevk etmesi..
- وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ³ nassı ile aynı avucunun parmağıyla kameri iki parça etmesi..
- Ve aynı el, çeşme gibi on parmağından suyun akması ve bir orduya içirmesi..
- Ve aynı el, hastalara ve yaralılara şifa olması...

Elbette o mübarek el, ne kadar harika bir mucize-i kudret-i ilâhiye olduğunu gösterir. Güya;

- Ahbap içinde o elin avucu küçük bir zikirhâne-i sübhânîdir ki, küçücük taşlar dahi içine girse zikir ve tesbih ederler..⁴
- Ve âdâya karşı küçücük bir cephâne-i rabbânîdir ki; içine taş ve toprak girse, gülle ve bomba olur.
- Ve yaralılar ve hastalara karşı küçücük bir eczahâne-i rahmânîdir ki; hangi derde temas etse, derman olur.
- Ve celâl ile kalktığı vakit, kameri parçalayıp, kâb-ı kavseyn şeklini verir.
- Ve cemâl ile döndüğü vakit, âb-ı kevser akıtan on musluklu bir çeşme-i rahmet hükmüne girer...

Acaba böyle bir Zât'ın birtek eli böyle acîb mucizâta mazhar ve medar ol-
sa, o Zât'ın, Hâlık-ı Kâinat yanında ne kadar makbul olduğu ve dâvâsında ne
kadar sâdık bulunduğu ve o el ile biat edenler ne kadar bahtiyar olacakları,
bedâhet derecesinde anlaşılmaz mı?

¹ el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/442; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 9/431, 434; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/245.

² "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın; lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

³ "...Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

⁴ el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/442; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 9/431, 434; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 4/245.

Bir Suâl: Deniliyor ki, “Sen çok şeylere mütevâtir dersin. Hâlbuki biz onların çoğunu yeni işitiyoruz. Mütevâtir bir şey böyle gizli kalmaz.”

Elcevap: Ulemâ-yı şeriat yanında çok mütevâtir ve bedihî şeyler var ki, onlardan olmayana göre meçhuldür. Ehl-i hadis yanında da çok mütevâtir var, sâirlerin yanında âhâdî de olmuyor ve hâkezâ... Her fennin ehl-i ihtisası, o fenne göre bedihiyâtı, nazariyâtı beyan eder. Umum halk ise, o fennin ehl-i ihtisasına itimat eder, teslim olur veya içine girer, görür.

Şimdi, haber verdiğimiz hakikî mütevâtir veya mânevî mütevâtir veya te-vâtür hükmünde kat’iyeti ifade eden vâkıalar, hem ehl-i hadis, hem ehl-i şeriat, hem ehl-i usûlî’-d-din, hem ekser tabakât-ı ulemâda hükmünü öyle göstermiş. Gaflette bulunan avâm veya gözünü kapayan nâdanlar bilmezlerse, kabahat onlara aittir...

Beşinci Misal: İmam Bagavî, tahriri ve tashihiyle haber veriyor ki:

Ali İbnü’l-Hakem’in, Gazve-i Hendek’te küffârın darbesiyle ayağı kırıldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) meshetti. Dakikasında öyle şifa buldu ki, atından inmedi.¹

Altıncı Misal: Başta İmam Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki:

İmam Ali gayet hasta idi. Izdırabından, kendi kendine dua edip inliyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldi, dedi: **اللَّهُمَّ اشْفِهِ**² ve ayağıyla Hazreti Ali’ye dokundu, “Kalk” dedi.. birden şifa buldu. İmam Ali der ki: “Ondan sonra o hastalığı hiç görmedim.”³

Yedinci Misal: Şürahbil el-Cu’fî’nin meşhur kıssasıdır ki:

Avucunda etten bir ur vardı ki, kılıcı ve atın dizginini tutamıyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle avucundaki uru meshetti ve mübarek eliyle oğdu. O urdan hiçbir eser kalmadı.⁴

Sekizinci Misal: Altı çocuğun her biri, ayrı ayrı birer mucize-i Ahmediye’ye mazhar oldu.

¹ Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/185; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/1415.

² Allah’ım! O’na şifâ ver.

³ Tirmizî, *deavât* 111; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 1/107, 128; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/46, 6/63.

⁴ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 7/306; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/176; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/697, 6/176.

Birincisi: İbni Ebî Şeybe (muhakkik-i kâmil ve muhaddis-i meşhur) haber veriyor ki:

Bir kadın, bir çocuğu Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına getirdi. O çocukta bir belâ vardı; konuşmuyordu, aptaldı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir su ile mazmaza etti, elini yıkadı, o suyu kadına verdi.. “Çocuğa içirsin!” ferman etti. Çocuk o suyu içtikten sonra, hastalığından ve belâsından bir şey kalmadı. Öyle bir akıl ve kemâl sahibi oldu ki, ukalâ-yı nâsın fev-kine çıktı.¹

İkincisi: Nakl-i sahih ile Hazreti İbni Abbas demiş ki:

Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) mecnun bir çocuk getirildi. Mübarek elini onun göğsüne koydu. Birden çocuk istifrâ etti. İçinden –küçük hıyar kadar– siyah bir şey çıktı, çocuk şifa bulup gitti.²

Üçüncüsü: İmam Beyhakî ve Nesâî nakl-i sahih ile haber veriyorlar ki:

Muhammed İbni Hâtıb isminde bir çocuğun koluna kaynayan tencere dökülmüş, bütün kolunu yakmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) meshedip tükürüğünü sürdü, dakikasında şifa buldu.³

Dördüncüsü: Büyümüş, fakat lisanı yok, büyükçe bir çocuk Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına geldi. Çocuğa ferman etmiş: “Ben kimim?” Hiç konuşmayan dilsiz çocuk **أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ**⁴ deyip tekellüme başlamış.⁵

Beşinci Çocuk: Âlem-i yakazada Resûl-i Ekrem'le (*aleyhissalâtü vesselâm*) mükerrer surette müşerref olan⁶ Celâleddin Süyûtî ve asrın imamı, –tahrir ve tashih ile– haber veriyor ki:

Mübarekü'l-Yemâme ismiyle meşhur bir zâtı, daha yeni dünyaya geldiği vakit, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına getirmişler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona müteveccih olmuş. Çocuk tekellüme başlamış, **أَشْهَدُ**⁷ **أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ** demiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) “Bârekâllah” demiş.

¹ İbni Mâce, *tıb* 40; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/48, 6/321; Abd İbni Humejd, *el-Müsned* 1/452.

² Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/239, 254, 268; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/47.

³ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/418; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 5/45; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/366, 6/55, 253, 254.

⁴ Sen Allah'ın resûlüsün.

⁵ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/60-61; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/159.

⁶ İbnü'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb* 4/54; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ* 2/158.

⁷ Şehâdet ederim ki, sen Allah'ın Resûlüsün.

Çocuk ondan sonra büyüyünceye kadar daha konuşmamış. O çocuk, bu mucize-i Ahmedîye'ye ve "Bârekâllah" dua-yı nebevîsine mazhar olduğundan, "Mübarekü'l-Yemâme" ismiyle şöhret bulmuş.¹

Altıncı Çocuk: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) namaz kılarken, hırçın bir çocuk namazını kat' edip geçtiğinden, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) **اللَّهُمَّ اقْطَعْ أَمْرَهُ** demiş. Ondan sonra çocuk daha yürümemiş, öyle kalmış, hırçınlığının cezasını bulmuş.²

Yedinci Çocuk: Çocuk tabiatında hayâsız bir kadın, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yemek yerken lokma istemiş, vermiş. Demiş: "Yok, senin ağzındaki istiyorum." Onu da vermiş. O gayet hayâsız kadın, o lokmayı yedikten sonra, en hayâlî kadın ve Medine kadınlarının fevkinde bir hayâ sahibi oldu.³

İşte bu sekiz misal gibi, seksen değil, belki sekiz yüz misalleri var. Çoğu kütüb-ü siyer ve ehâdiste beyan edilmiştir.

Evet, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mübarek eli Hekim-i Lokman'ın bir eczahânesi gibi.. ve tükürüğü Hazreti Hızır'ın âb-ı hayat çeşmesi gibi.. ve nefesi Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) nefesi gibi medet-res ve şifa-resân olsa ve nev-i beşer çok musibet ve belâlara giriftar olsa, elbette Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) hadsiz müracaatlar olmuş. Hastalar, çocuklar, mecnunlar pek kesretli gelmişler, cümlesi şifa bulup gitmişler.

Hatta, kırk defa hacceden ve kırk sene sabah namazını yatsı abdestiyle kılan, tâbiînin azîm imamlarından ve çok sahabelerle görüşen, Tâvûs denilen Ebû Abdurrahmân el-Yemânî⁴ katiyen haber verir ve hükmeder ve demiş ki: Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) ne kadar mecnun gelmişse, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) sinesine elini koymuşsa, katiyen şifa bulmuştur.. şifa bulmayan kalmamış.⁵

İşte, asr-ı saadete yetişmiş böyle bir imam, böyle kat'î ve küllî hükmetmişse, elbette ona gelen hiçbir hasta kalmamış ki, illâ şifa bulmuş. Madem şifa bulmuş, elbette müracaatlar binler olacaktır.

¹ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/59; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 3/443; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/158.

² "Allah'im! Sen de onun yürüyüşünü kes." Ebû Dâvûd, *salât* 109; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/64, 5/376; el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* 8/365.

³ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/200, 231.

⁴ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 2/288.

⁵ Kadî İyâz, *eş-Şifâ* 1/335; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/676.

On Dördüncü İşaret

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) envâ-ı mucizâtından bir nev-i azîmi, duasıyla zâhir olan harikalardır. Evet şu nevi, kat'î ve hakikî mütevâtirdir. Cüz'iyat ve misalleri o kadar çoktur ki, hesap edilmez. Misallerin çokları var ki, onlar da mütevâtir derecesine çıkmışlar. Belki tevâtüre yakın meşhur olmuşlar. Bir kısmını öyle imamlar nakletmiş ki, meşhur mütevâtir gibi kat'iyeti ifade eder. Biz şu pek çok misallerinden, tevâtüre yakın ve meşhur derecesinde münteşir bazı misalleri, numûne olarak ve her misalin de birkaç cüz'iyatını zikredeceğiz.

Birinci Misal: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yağmur duası, tevâtür derecesinde ve çok defa tekrar ile daima süratle kabul olması, başta İmam Buhârî ve İmam Müslim, eimme-i hadis nakletmişler. Hatta bazı defa, minber-i şerif üstünde yağmur duası için elini kaldırıp, indirmeden yağmış.¹ Sâbıkan zikrettiğimiz gibi, bir-iki defa ordu susuz kaldığı vakit bulut geliyordu, yağmur veriyordu.² Hatta, nübüvvetten evvel, cedd-i Nebî Abdülmuttalib, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) küçüklük zamanında mübarek yüzüyle yağmur duasına giderdi. Onun yüzü hürmetine gelirdi ki, o hâdise Abdülmuttalib'in bir şiiriyle iştihar bulmuş.³ Hem vefat-ı nebevîden sonra, Hazreti Ömer, Hazreti Abbas'ı vesile yapıp demiş: "Yâ Rab, bu senin habîbinin amcasıdır. O'nun yüzü hürmetine yağmur ver." Yağmur gelmiş.⁴

- Hem İmam Buhârî ve Müslim haber veriyorlar ki: Yağmur için dua talep edildi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etti. Yağmur öyle geldi ki, mecbur oldular: "Aman dua et, kesilsin." Dua etti, birden kesildi.⁵

İkinci Misal: Tevâtüre yakın meşhurdur ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), sahabe ve imana gelenler daha kırka vâsıl olmadan ve gizli ibadet etmekte iken, dua etti: **اللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَوْ بِعَمْرِو بْنِ هِشَامٍ**⁶

¹ Buhârî, *istiskâ* 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, *istiskâ* 8-10; Nesâî, *istiskâ* 1, 10; Muvatta, *istiskâ* 3.

² İbni Huzeyme, *es-Sahîh* 1/53; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/324; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 1/331.

³ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/260-261; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/90, 2/322; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/15-19.

⁴ Buhârî, *istiskâ* 3, *fezâilü ashâb* 11; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 1/72; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 3/352.

⁵ Buhârî, *istiskâ* 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, *istiskâ* 8-10; Nesâî, *istiskâ* 1, 10; Muvatta, *istiskâ* 3.

⁶ "Allah'ım! İslâm'ı Ömer İbnü'l-Hattab veya Amr İbni Hişam'la aziz eyle." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 10/159, *el-Mu'cemü'l-evsat* 2/240, 11/255). Yakın rivayetler için ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb*, 17; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 2/95).

Bir-iki gün sonra, Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab imana geldi ve İslâmiyet'i ilân ve i'zâz etmeye vesile oldu, "Fâruk" unvan-ı âlîsini aldı.¹

Üçüncü Misal: Bazı sahabe-i güzîne, ayrı ayrı maksatlar için dua etmiş. Duası öyle parlak bir surette kabul olmuş ki, o keramet-i duâiye, mucize de-recesine çıkmış.

• Ezcümle, başta Buhârî ve Müslim haber veriyorlar ki, İbni Abbas'a şöyle dua etmiş: ² **اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَعَلِّمَهُ التَّوْبِيلَ** duası öyle makbul olmuş ki, İbni Abbas "tercümanü'l-Kur'ân"³ unvan-ı zîşanını ve "habrû'l-ümme," yani "allâme-i ümmet" rütbe-i âlîsini kazanmış.⁴ Hatta çok genç iken, Hazreti Ömer onu ulemâ ve kudemâ-yı sahabe meclisine alıyordu.⁵

• Hem başta İmam Buhârî, ehl-i kütüb-ü sahîha haber veriyorlar ki: Enes'in vâlidesi, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) niyaz etmiş ki, "Senin hâdimin olan Enes'in evlât ve malı hakkında bereket ile dua et." O da dua etmiş, **اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيمَا أَعْطَيْتَهُ**⁶ demiş. Hazreti Enes, âhir ömründe kalem ile ilân ediyor ki: "Ben kendi elimle yüz evlâdımı defnetmişim. Benim malım ve servetim itibarıyla da, hiçbirisi benim gibi mesut yaşamamış. Benim malımı görüyorsunuz ki pek çoktur. Bunlar bütün dua-yı nebeviyenin bereketindendir."⁷

• Hem başta İmam Beyhakî, ehl-i hadis haber veriyorlar ki: Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahmân İbni Avf'a, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) kesret-i mal ve bereketle dua etmiş.⁸ O duanın bereketiyle o kadar servet kazanmış ki, bir defa yedi yüz deveyi yükleriyle beraber fisebilillâh tasadduk etmiş.⁹ İşte, dua-yı nebeviyenin bereketine bakınız, "Bârekâllah" deyiniz!..

¹ Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/270; et-Taberî, *Târihu'l-ümme ve'l-mülûk* 2/562; en-Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ* 2/325.

² "Allah'ım! O'na dinin ruhunu öğret ve onu te'vile (Kur'ân'ın sırlı hakikatlerine) âşina kıl!" (Bkz.: Buhârî, *vudû* 10; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 138).

³ İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/383; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/366; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/618.

⁴ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/237; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/616; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/370.

⁵ Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 37, *meğâzî* 38, 51; Tirmizî, *tefsîru sûre* (110) 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/338.

⁶ "Allah'ım! O'nun malını ve evlâdını çoğalt ve ona verdiklerini bereketli kıl." (Bkz.: Buhârî, *deavât* 18, 25, 47, 48; Müslim, *fezâilü's-sahâbe*, 141-143).

⁷ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/248, 6/430; et-Tayâlisî, *el-Müsned* 1/270; İbni Hibbân, *es-Sahih* 16/143.

⁸ Buhârî, *nikâh* 7, 68, *deavât* 53; Müslim, *nikâh* 79.

⁹ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/115; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/407; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/129, 6/27.

• Hem İmam Buhârî başta, râviler naklediyorlar ki: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Urve İbni Ebi'l-Ca'd'e, ticaretle kâr ve kazanç için bereketle dua etmiş. Urve diyor ki: “Ben bazen Kûfe çarşısında duruyordum. Bir günde kırk bin kazanıyordum, sonra evime dönüyordum.” İmam Buhârî der ki: “Toprağı da eline alsa onda bir kazanç bulurdu.”¹

• Hem Abdullah İbni Câfer'e kesret-i mal ve bereket için dua etmiş.² Hazreti Abdullah İbni Câfer o derece servet kazanmış ki, o asırda şöhretgîr olmuş. O bereket-i dua-yı nebevî ile hâsıl olan serveti kadar, sehâvetle de işti-har etmiş.³

Bu neviden çok misaller var. Numûne için bu dört misalle iktifâ ediyoruz.

• Hem başta İmam Tirmizî haber veriyor ki: Sa'd İbni Ebî Vakkas için Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etmiş: **اللَّهُمَّ أَجِبْ دَعْوَتَهُ**⁴ demiş. Sa'd'ın duasının kabulü için dua etmiş. O asırda Sa'd'ın bedduasından herkes korkuyordu. Duasının kabulü de şöhret buldu.⁵

• Hem meşhur Ebû Katâde'ye ferman etmiş:
أَفْلَحَ اللَّهُ وَجْهَكَ، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُ فِي شَعْرِهِ وَبَشَرِهِ diye,⁶ genç kalmasına dua etmiş. Ebû Katâde yetmiş yaşında vefat ettiği vakit, on beş yaşında bir genç gibi olduğu –nakl-i sahih ile– şöhret bulmuş.⁷

• Hem meşhur şair Nâbiğa'nın kıssa-yı meşhuresidir ki, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında bir şiirini okumuş. Şu fıkra:

بَلَّغْنَا السَّمَاءَ فِي مَجْدِنَا وَسَنَائِنَا وَإِنَّا نُرِيدُ فَوْقَ ذَلِكَ مَظْهَرًا

¹ Buhârî, *menâkıb* 28; Ebû Dâvûd, *büyû*' 27; İbni Mâce, *sadakât* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/375.

² Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/205; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 5/48, 180, 6/265.

³ İbni Hibbân, *es-Sikât* 3/207; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/881; el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 14/367.

⁴ “Allah'im! O'nun duasını kabul et!” (Bkz.: İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/608. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *menâkıb*, 26; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 1/43; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 4/50).

⁵ Buhârî, *ezân* 95; Tirmizî, *menâkıb* 37; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 3/274; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 5/168-169.

⁶ “Allah yüzünü pâk etsin! Allah'im! Onun saçına ve yüzüne bereket ver.” (Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/327. Ayrıca bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/549; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/193).

⁷ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/549; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 4/193; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1731.

Yani, “Şerefimiz göğe çıktı; biz daha üstüne çıkmak istiyoruz.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), mülâtafe suretinde ferman etti: **إِلَىٰ أَئِنَّ يَا أَبَا لَيْلَىٰ؟** Deddi: **إِلَىٰ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللَّهِ** Yani, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), latîfe olarak dedi: “Gökten öbür tarafa nereyi istiyorsun ki, şiirinde orayı niyet ediyorsun?” Nâbiğa dedi: “Göklerin fevkinde cennete gitmek istiyoruz.” Sonra bir mânidar şiirini daha okudu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dua etti: **لَا يَفْضُضُ اللَّهُ فَآكَ** Yani, “Senin ağzın bozulmasın.” İşte, o dua-yı nebevînin bereketiyle, o Nâbiğa, yüz yirmi yaşında bir dişi noksan olmadı. Hatta bazen bir dişi düştüğü vakit, yerine bir daha geliyordu.¹

• Hem –nakl-i sahih ile– İmam Ali için dua etmiş: **اللَّهُمَّ اكْفِهِ الْحَرَّ وَالْبَرْدَ** Yani, “Yâ Rab, soğuk ve sıcakın zahmetini ona gösterme.” İşte şu dua bereketiyle, İmam Ali kışta yaz libasını giyerdi, yazda kış libasını giyerdi.

Der idi ki: “O duanın bereketiyle hiçbir soğuk ve sıcakın zahmetini çekmiyorum.”²

• Hem Hazreti Fâtıma için dua etmiş: **اللَّهُمَّ لَا تُجْعَلْهَا** Yani, “Allah’ım, açlık elemişi ona verme!” Hazreti Fâtıma der ki: “O duadan sonra açlık elemişi görmedim.”³

• Hem Tufeyl İbni Amr, Resûl-i Ekrem’den (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir mucize istedi ki, götürüp kavmine göstereyim. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) **اللَّهُمَّ نَوِّرْ لَهُ** demiş.⁴ İki gözü ortasında bir nur zuhur etmiş, sonra değneği ucuna naklolmuş. Bununla “zinnûr” diye iştihar bulmuş.⁵

İşte bu vâkıalar ehâdis-i meşhûredendir ki, kat’iyet peydâ etmiştir.

• Hem Ebû Hureyre, Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) şekvâ etmiş ki, “Nisyan bana ârız oluyor.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş, bir mendil şeklinde bir şey açmış. Sonra, mübarek avucuyla gâipten bir şey alır gibi öyle, avucunu oraya boşaltmış. İki üç defa öyle yaparak Ebû Hureyre’ye

¹ el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/232-233; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1516, 1743.

² İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/367, 7/394. Ayrıca bkz.: İbni Hacer, *Fethu’l-bârî* 7/477; İbni Mâce, *mukaddime* 11.

³ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 4/210-211; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.462; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/108.

⁴ Allah’ım! O’nu nurlandır.

⁵ İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/759; ez-Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ* 1/344. Yakın ifadeler için ayrıca bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 2/23; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 4/238.

demiş: “Şimdi mendili topla.” Toplamış. Bu sırr-ı mânevî-i dua-yı nebevî ile, Ebû Hureyre kasem eder ki: “Ondan sonra hiçbir şey unutmadım.”¹

İşte bu vâkıalar ehâdis-i meşhûredendirler.

Dördüncü Misal: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) bedduasına mazhar olmuş birkaç vâkıayı beyan ederiz.

Birincisi: Perviz denilen Fars Padişahı, nâme-i nebeviyeyi yırtmış. Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber geldi. Şöyle beddua etti: **اللَّهُمَّ مَرِّقْ مُلْكَهُ** “Yâ Rab! Nasıl mektubumu paraladı.. sen de onu ve onun mülkünü parça parça et!”² İşte şu bedduanın tesiriyledir ki, o Kısra Perviz'in oğlu Şireveyh, hançer ile onu paraladı.³ Sa'd İbni Ebî Vakkas da saltanatını parça parça etti. Sâsâniye devletinin hiçbir yerde şevketi kalmadı. Fakat Kayser ve sâir melikler, nâme-i nebeviyeye hürmet ettikleri için, mahvolmadılar.⁴

İkincisi: Tevâtüre yakın meşhurdur ve âyât-ı Kur'âniye işaret ediyor ki; bidayet-i İslâm'da, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Mescidü'l-Haram'da namaz kılarken, rüesâ-yı Kureyş toplandılar, ona karşı gayet bed bir muamele ettiler. O da, o vakit onlara beddua etti. İbni Mes'ud der ki: “Kasem ederim, o bed muameleyi yapan ve onun bedduasına mazhar olanları, Gazve-i Bedir'de birer birer lâşelerini gördüm.”⁵

Üçüncüsü: Mudar denilen Arab'ın büyük bir kabilesi, Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı tekzip ettikleri için, onlara kaht ile beddua etti. Yağmur kesildi, kaht ve galâ başgösterdi. Sonra Mudar kavminden olan Kabile-i Kureyş, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) iltimas ettiler. Dua etti, yağmur geldi, kahtlık kalktı.⁶ Bu vâkıa tevâtür derecesinde meşhurdur.

Beşinci Misal: Hususî adamlara bedduasının dehşetli kabulüdür. Bunun çok misalleri var. Kat'î üç misali, numûne olarak beyan ederiz.

Birincisi: Utbe İbni Ebî Leheb hakkında şöyle beddua etti:

¹ Buhârî, *ilim* 7, *menâkıb* 28; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 159.

² İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 3/889. Ayrıca bkz.: Buhârî, *ilim* 7, *cihâd* 101; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/243, 305.

³ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/191; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260.

⁴ Kayser: Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74; Necâşi: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/23; Mukavvis: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/516; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 7/213.

⁵ Buhârî, *vudû'* 69; Müslim, *cihâd* 107.

⁶ Buhârî, *istiskâ* 2, 13, *tefsîru sûre* (44) 4; Müslim, *münâfikîn* 39-40.

اللَّهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كِلَابِكَ Yani, “Yâ Rab! Ona bir itini musallat et!” Sonra, Utbe sefere giderken, bir arslan gelip, kafilâ içinde onu arayıp bulmuş, parçalamış.¹ Şu vâkıa meşhurdur; eimme-i hadis nakil ve tashih etmişler.

İkincisi: Muhallim İbni Cessâme’dir ki, Âmir İbni Azbat’ı gadr ile katletmişti. –Hâlbuki, Âmir’i, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), cihad ve harp için kumandan edip bir bölükle göndermişti. Muhallim de beraberdi.²– Bu gadrin haberi Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) yetiştiği vakit hiddet etmiş, **اللَّهُمَّ لَا تَغْفِرْ لِمُحَلِّمٍ** diye³ beddua buyurmuş. Yedi gün sonra o Muhallim öldü. Kabre koydular, kabir dışarıya attı. Kaç defa koydularsa yer kabul etmedi. Sonra mecbur oldular; iki taş ortasında muhkemce bir duvar yapılmış, o surette yeraltında setredilmiş.⁴

Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) görüyordu, bir adam sol eliyle yemek yer. Ferman etmiş: **كُلْ بِيَمِينِكَ** “Sağ elinle ye” demiş. O adam demiş: **لَا أُسْتَطِيعُ** “Sağ elimle yapamıyorum.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demiş: **لَا اسْتَطَعْتَ** diye beddua etmiş: “Kaldıramayacaksın!” İşte ondan sonra o adam sağ elini hiç kaldıramamış.⁵

Altıncı Misal: Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hem duası, hem temasından zuhur eden pek çok harikalarından, kat’iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz.

Birincisi: Hazreti Hâlid İbni Velid’e (Seyfullah’a)⁶ birkaç saçını verip nusretine dua etmiş. Hazreti Hâlid, o saçları külâhında hıfzetmiş. İşte o saç ve duanın bereketi hürmetine, hiçbir harbe girmemiş, illâ muzaffer çıkmış.⁷

İkincisi: Selmân Farisî, evvelce yahudilerin abdi imiş. Onun seyyidleri, onu âzâd etmek için çok şeyler istediler. “Üç yüz hurma fidanını dikip meyve verdikten sonra, kırk okka altın vermekle âzâd edilirsin” dediler. Resûl-i

¹ el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 5/211; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 15/161.

² el-Hafâcî, *Nesîmü’r-riyâd* 4/119.

³ Allah’ım, Muhallim’i affetme!

⁴ İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 6/38-40; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 6/40-41. Ayrıca bkz.: Ebû Dâvûd, *diyât* 3; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/112, 6/10.

⁵ Müslim, *eş-şıbe* 107; Dârimî, *et’ime* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/45-46, 50.

⁶ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/299, 300; el-Buhârî, *et-Târihu’l-kebîr* 3/136.

⁷ Ebû Ya’lâ, *el-Müsned* 13/138; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 4/104; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/338.

Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) geldi, beyan-ı hâl etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), kendi eliyle, Medine civarında üç yüz fidanı dikti. Yalnız bir tanesini başkası dikti. O sene zarfında, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) diktiği bütün fidanlar meyve verdi. Yalnız birtek başkası dikmişti; o tek meyve vermedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onu çıkardı, yeniden dikti. O da meyve verdi.¹

Hem tavuk yumurtası kadar bir altını, ağzının tükürüğünü ona sürdü, dua etti, Selmân'a verdi. Dedi: "Git, yahudilere ver." Selmân Farisî gidip o altından kırk okkayı onlara verdi. O tavuk yumurtası kadar olan altın, eskisi gibi bâki kaldı. İşte şu vâkıa, Hazreti Selmân-ı Pâk'ın sergüzeşte-i hayatının en mühim bir hâdise-i mucizekârânesidir; muteber ve mevsûk imamlar haber vermişler.²

Üçüncüsü: Ümmü Mâlik isminde bir sahabiye, "ukke" denilen küçük bir yağ tulumundan, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) yağ hediye ederdi. Bir defa Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona dua edip ukkeyi vermiş, ferman etmiş ki: "Onu boşaltıp sıkmayınız!" Ümmü Mâlik ukkeyi almış. Ne vakit evlâtları yağ isterlerse, bereket-i dua-yı nebevî ile, ukkede yağ bulurlardı. Hayli zaman devam etti. Sonra sıkıldılar, bereket kesildi.³

Yedinci Misal: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) duasıyla ve temasıyla suların tatlılaşması ve güzel koku vermesinin çok hâdiseleri var. İki-üç taneyi numûne olarak beyan ederiz.

Birincisi: İmam Beyhakî başta, ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Bi'r-i Kubâ denilen kuyunun suyu bazen kesiliyordu, yani bitiyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) abdest suyunu içine koyup dua ettikten sonra, kesretle devam etti, daha hiç kesilmedi.⁴

İkincisi: Başta Ebû Nuaym Delâil-i Nübüvve'de, ehl-i hadis haber veriyorlar ki; Enes'in evindeki kuyuya, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) tükürüğünü içine atıp dua etmiş. Medine-i Münevvere'de en tatlı su o olmuş.⁵

¹ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/354, 443; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/321, 322.

² Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/443; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 6/230; el-Bezzâr, *el-Müsned* 6/467-468.

³ Müslim, *fezâil* 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/340, 347.

⁴ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/136; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/331; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/101.

⁵ Bkz.: el-Esbehânî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/162; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/331-332; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/105.

Üçüncüsü: İbni Mâce haber veriyor ki: Mâ-i zemzemden bir kova su, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) getirdiler. Bir parça ağzına aldı, kovaya boşalttı. Kova misk gibi râyiha verdi.¹

Dördüncüsü: İmam Ahmed İbni Hanbel haber veriyor ki: Bir kuyudan bir kova su çıkardılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), içine ağzının suyunu akıtıp kuyuya boşalttıktan sonra misk gibi râyiha vermeye başladı.²

Beşincisi: Ricâlullahtan ve İmam Müslim ve ulemâ-yı Mağrib'in mûtemedi ve makbulü olan Hammad İbni Seleme haber veriyor ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), deriden bir tuluğa su doldurup ağzına üflemiş, dua etmiş. Bağladı, bir kısım sahabeye verdi. "Ağzını açmayınız; yalnız abdest aldığınız vakit açınız" demiş. Gitmişler, abdest almak vaktinde ağzını açmışlar. Görüyorlar ki; hâlis bir süt, ağzında da kaymak yağ...³

İşte bu beş cüzü, bazıları meşhur, bazı da mühim imamlar naklediyorlar. Bunlar ve burada nakledilmeyenlerle mecmûu, mânevî tevâtür gibi bir mucize-i mutlakanın tahakkukunu gösteriyorlar.

Sekizinci Misal: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mesh ve duasıyla, sütsüz ve kısır keçilerin, mübarek elinin temasıyla ve duasıyla sütlü, hem çok sütlü olmaları misalleri ve cüz'iyatları çoktur. Biz, yalnız meşhur ve kat'î iki-üç misali, numûne olarak zikrediyoruz.

Birincisi: Ehl-i siyerin bütün muteber kitapları haber veriyorlar ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Sıddık ile beraber hicret ederken, Âtike Binti Hâlid el-Huzâiyye denilen Ümmü Mâbed hânesine gelmişler. Gayet zayıf, sütsüz, kısır bir keçi orada vardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ümmü Mâbed'e ferman etti: "Bunda süt yok mudur?" Ümmü Mâbed demiş ki: "Bunun vücudunda kan yoktur, nereden süt verecek?" Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) gidip o keçinin beline elini sürmüş, memesini de meshetmiş, dua etmiş. Sonra demiş: "Kap getiriniz, sağınız." Sağdılar. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Sıddık ile içtikten sonra, o hâne halkı da doyuncaya kadar içmişler. O keçi kuvvetlenmiş, öyle de mübarek kalmış.⁴

İkincisi: Şât-ı İbni Mes'ud'un meşhur kıssasıdır ki; İbni Mes'ud, İslâm

¹ İbni Mâce, *tahâre* 136; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/318; el-Humeydî, *el-Müsne'd* 2/293.

² Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/315; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 22/51.

³ Kadı İyâz, *Şifâ*, 1/334; Aliyyü'l-Kârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/673; el-Hafâcî, *Nesimü'r-riyâd* 4/140.

⁴ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 4/48-49; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/10; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/278.

olmadan evvel, bazılarının çobanı idi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Sıddık ile beraber, İbni Mes'ud'un keçileriyle bulunduğu yere gitmişler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), İbni Mes'ud'dan süt istemiş. O da demiş: "Keçiler benim değil, başkasının malıdır." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demiş: "Kısır, sütsüz bir keçi bana getir." O da iki senedir teke görmemiş bir keçi getirdi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle onun memesine meshedip dua etmiş. Sonra sağmışlar, hâlis bir süt almışlar, içmişler. İbni Mes'ud bu mucizeyi gördükten sonra iman etmiş.¹

Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) murdiası, yani süt annesi olan Halime-i Sa'diye'nin keçilerinin kıssa-yı meşhuresidir ki; o kabiledede bir derece kahtlık vardı. Hayvanât zayıf ve sütsüz oluyordular ve tok oluncaya kadar yemiyorlardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) oraya, süt annesinin yanına gönderildiği zaman, onun bereketiyle, Halime-i Sa'diye'nin keçileri, akşam vakti, başkalarının hilâfına olarak, hem tok ve memeleri dolu olarak geliyorlardı.² İşte bunun gibi, siyer kitaplarında daha başka cüz'iyatları var. Fakat bu numûneler asıl maksada kâfidir.

Dokuzuncu Misal: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), bazı zâtların başını ve yüzünü mübarek eliyle meshedip dua ettikten sonra zâhir olan harikaların çok cüz'iyatından, istihar bulmuş birkaçını numûne olarak beyan ediyoruz.

Birincisi: Umeyr İbni Sa'd'ın başına elini sürmüş, dua etmiş. Seksen yaşında o adam, o duanın bereketiyle, öldüğü vakit başında beyaz yoktu.³

İkincisi: Kays İbni Zeyd'in başına elini koyup, meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, yüz yaşına girdiği vakit, meshin tesiriyle, bütün başı beyaz, yalnız Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) elini koyduğu yer simsiyah olarak kalmış.⁴

Üçüncüsü: Abdurrahmân İbni Zeyd İbni'l-Hattab; hem küçük, hem çirkindi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle başını meshedip dua etmiş. O duanın bereketiyle, kâmetçe en bâlâ kâmet.. ve suretçe en güzel bir surete girmiş.⁵

¹ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 1/462; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/327; et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* 1/47.

² İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/245; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/300; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/151.

³ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/334.

⁴ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/334; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/469.

⁵ İbni Abdilberr, *el-İstiâb* 2/833-834; el-Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl* 7/121; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/36.

Dördüncüsü: Âiz İbni Amr'ın Gazve-i Huneyn'de yüzü yaralanmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), eliyle yüzündeki kanı silmiş. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) elinin temas ettiği yer, parlak bir nurâniyet vermiş ki, muhaddisler **كَغَرَّةِ الْفَرَسِ** tâbir etmişler. Yani “doru atın alnındaki beyaz gibi” temas yeri öyle parlıyordu.¹

Beşincisi: Katâde İbni Milhân'ın yüzüne elini sürmüş, dua etmiş. Katâde'nin yüzü ayna gibi parlamaya başlamış.²

Altıncısı: Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme'nin kızı ve Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) üvey kızı Zeyneb'e, küçükken, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) onun yüzüne abdest suyu atıp taltif etmiş. O suyun temasından sonra, Zeyneb'in hüsün ve cemâli acîb suret almış, bedîü'l-cemâl olmuş.³

İşte, şu cüz'iyatlar gibi daha çok misaller var. Onların çoğunu eimme-i hadis nakletmişler. Bu cüz'iyatın her birini haber-i vâhid ve zayıf farzetsek dahi, yine mecmûu, mânevî bir tevâtür hükmünde, mutlak bir mucize-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) gösterir. Çünkü bir hâdise ayrı ayrı ve çok suretlerle nakledilse, asıl hâdisenin vukuu kat'î olur. Suretlerin her biri zayıf dahi olsa, yine asıl hâdiseyi isbat ediyor.

Meselâ bir gürültü işitildi. Bazılar dediler ki, “Filân ev harap oldu.” Diğeri, “Başka ev harap oldu.” dedi. Daha başkası, başka bir evi söyledi ve hâkezâ... Her bir rivayet, haber-i vâhid de, zayıf da, hilâf-ı vaki de olabilir. Fakat asıl vâkıa ki, bir ev harap olmuş; o kat'îdir, onda bütün müttefiktirler. Hâlbuki bahsettiğimiz şu altı cüz'iyat, hem sahihtirler, hem bazıları şöhrat derecesine çıkmışlar. Faraza bunların her birini zayıf addetsek, temsilde mutlak bir hâne harap olması gibi, yine cüz'iyatın mecmûunda, mutlak bir mucize-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) vücûdunu katiyen gösterir.

İşte, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mucizât-ı bâhiresi, her bir nevide kat'î olarak mevcuttur. Cüz'iyatı dahi, o küllî ve mutlak mucizenin suretleri veyahut numûneleridir. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*), nasıl ki eli, parmakları, tükürüğü, nefesi, sözü, yani duası, çok mucizâtın mebdei oluyor. Aynen öyle de Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) sâir le-tâifi ve duyguları ve cihâzâtı, çok harikalara medardır. Kütüb-ü siyer ve

¹ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/20; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/677; er-Rûyânî, *el-Müsne'd* 2/33.

² Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 5/27, 81; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/217; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/416.

³ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 24/282; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 4/1854; İbni Hacer, *el-İsâbe* 7/675.

tarih, o harikaları beyan etmişler, sîret ve suret ve duygularında çok delâil-i nübüvvet bulunduğunu göstermişler.

On Beşinci İşaret

Nasıl ki taşlar, ağaçlar, kamer, güneş O'nu tanıyorlar, birer mucizesini göstermekle nübüvvetini tasdik ediyorlar. Öyle de, hayvanât tâifesi, ölümler tâifesi, cinler tâifesi, melâikeler tâifesi, o Zât-ı Mübarek'i tanıyorlar ve nübüvvetini tasdik ediyorlar ki; onlar, O'nu tanıdıklarını, her bir tâifesi bazı mucizâtını göstermekle gösteriyorlar ve nübüvvetinin tasdikini ilân ediyorlar.

Şu On Beşinci İşaret'in üç şubesi var.

Birinci Şubesi

Hayvanât cinsi, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanıyorlar ve mucizâtını da izhar ediyorlar. Şu şubenin çok misalleri var. Biz yalnız burada, meşhur ve mânevî tevâtür derecesinde kat'î olmuş veya muhakkikîn-i eimmenin makbulü olmuş veya ümmet telâkki-i bilkabul etmiş olan bir kısım hâdiseleri, numûne olarak zikredeceğiz.

Birinci Hâdis: Mânevî tevâtür derecesinde bir şöhretle, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Sıddık ile, küffârın takibinden kurtulmak için tahassun ettikleri Gâr-ı Sevr'in kapısında, iki nöbetçi gibi, iki güvercin gelip beklemeleri ve örümcek dahi, perdedâr gibi, harika bir tarzda, kalın bir ağ ile mağara kapısını örtmesidir. Hatta, rüesâ-yı Kureyş'ten, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) eliyle Gazve-i Uhud'da öldürülen Übey İbni Halef,¹ mağaraya bakmış. Arkadaşları demişler: "Mağaraya girelim." O demiş: "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazreti Muhammed tevellüd etmeden bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa orada dururlar mı?"²

• İşte bunun gibi, mübarek güvercin tâifesinin, feth-i Mekke'de dahi Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) başı üzerinde gölge yaptıklarını, imam-ı celîl İbni Vehb naklediyor.³

¹ Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 3/310; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/33; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-küb-râ* 2/46.

² Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389.

³ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/313; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/210; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/637.

• Hem nakl-i sahîh ile Hazreti Âişe-i Sıddîka haber veriyor ki: Güvercin gibi, dâcin denilen bir kuş hânemizde vardı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hazır olsaydı, hiç debelenmezdi, sükûtle dururdu. Ne vakit Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) çıksaydı, o kuş başlardı harekete; giderdi, gelirdi, hiç durmuyordu.¹ Demek o kuş, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) dinliyordu, huzurunda temkin ile sükût ederdi.

İkinci Hâdise: Beş-altı tarîkle, mânevî bir tevâtür hükmünü almış kurt hâdisesidir ki, bu kıssa-yı acîbe çok tarîklerle meşhur sahabelerden nakledilmiş.

Ezcümle, Ebû Saidî'l-Hudrî ve Seleme İbnü'l-Ekva' ve İbni Ebî Vehb ve Ebû Hureyre ve bu vak'a sahibi çoban Uhban gibi müteaddit tarîklerle haber veriyorlar ki:

Bir kurt, keçilerden birisini tutmuş; çoban, kurdun elinden kurtarmış. Zi'b demiş: "Allah'tan korkmadın, benim rızkımı elimden aldın." Çoban demiş: "Acâib, zi'b konuşur mu?" Zi'b ona demiş: "Acîb senin hâlinedir ki, bu yerin arka tarafında bir Zât var ki sizi cennete davet ediyor, peygamberdir, onu tanımıyorsunuz."² Bütün tarîkler kurdun konuşmasında müttelik olmakla beraber, kuvvetli bir tarîk olan Ebû Hureyre, ihbarında diyor ki; çoban kurda demiş: "Ben gideceğim. Fakat kim benim keçilerime bakacak?" Zi'b demiş: "Ben bakacağım." Çoban ise, çobanlığı kurda devredip gelmiş, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görmüş, iman etmiş, dönüp gitmiş. Zi'bi çoban bulmuş.. zâyiat yok. Bir keçi ona kesmiş, çünkü ona üstadlık etmiş.³

• Bir tarîkte, rüesâ-yı Kureys'ten Ebû Süfyan ile Safvan bir kurdu gördüler, bir ceylânı takip edip Harem-i Şerif'e girdi. Kurt dönmüş, sonra taaccüb etmişler. Kurt konuşmuş, risalet-i Ahmedîye'yi haber vermiş. Ebû Süfyan, Safvan'a demiş ki: "Bu kıssayı kimseye söylemeyelim. Korkarım, Mekke boşalıp onlara iltihak edecekler."⁴

Elhâsıl, kurt kıssası kat'î ve mânevî mütevâtir gibi kanaat verir.

Üçüncü Hâdise: Beş altı tarîkle mühim sahabelerden nakledilen cemel hâdisesidir ki, ezcümle:

¹ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/112, 150, 209; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/418, 8/121.

² Buhârî, *enbiyâ* 54, *fezâilü ashâb* 5, 6; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 13; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/83.

³ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/311; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fi dîni'n-nasârâ* s.361; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/634-635.

⁴ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/311; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/146; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fi dîni'n-nasârâ* s.361.

Ebû Hureyre¹ ve Sa'lebe İbni Mâlik² ve Câbir İbni Abdillâh³ ve Abdullah İbni Câfer⁴ ve Abdullah İbni Ebî Evfâ⁵ gibi müteaddit tarîkler ve o tarîklerin başındaki sahabeler⁶ müttefikan haber veriyorlar ki: Deve gelmiş, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) tahiyye-i ikram nev'inden secde edip konuşmuş. Ve birkaç tarîkte haber veriliyor ki, o deve bir bağda kızmış, vahşi olmuş, yanına kimseyi sokmuyor, hücum ediyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) girdi; deve geldi, ikrâmen secde etti, yanında ihtı. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) yular taktı. Deve, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: "Beni çok meşakkatli şeylerde çalıştırdılar, şimdi de beni kesmek istiyorlar. Onun için kızdım." Deve sahibine söyledi: "Böyle midir?" "Evet" dediler.

• Hem Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Adbâ ismindeki devesi, vefat-ı nebevîden sonra kederinden ne yedi, ne içti, tâ öldü. Hem o deve, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile mühim bir kıssayı konuştuğunu, Ebû İshak İsfârâynî gibi bazı mühim imamlar haber vermişler.⁷

• Hem nakl-i sahih ile Câbir İbni Abdullah'ın bir seferde devesi çok yorulmuştu, daha yürüyemiyordu. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o deveye ufak bir dürtmekle dürttü. O deve, o iltifat-ı Ahmedî'den o kadar bir çeviklik, bir sevinçlik peydâ etti ki, daha süratinden dizgini zaptedilmiyor, yolda yetişilmiyordu. Hazreti Câbir haber veriyor.⁸

Dördüncü Hâdise: Başta İmam Buhârî, eimme-i hadis haber veriyorlar ki; bir defa, gecede, Medine-i Münevvere'nin haricinde, düşman hücum ediyor gibi mühim bir hâdise işâa edildi. Sonra cesur atlılar çıktılar, gittiler. Yolda görüyorlar; bir zât geliyor, baktılar, Resûl-i Ekrem'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*). Ferman etmiş: "Bir şey yoktur." Meşhur Ebû Talha'nın atına binip, şecaat-i kudsiyesi muktezasınca herkesten evvel gitmiş, tahkik etmiş ve dönmüştü. Ebû Talha'ya ferman etmiş: **وَجَدْتُ فَرَسَكَ بَحْرًا** Yani, "Senin atın, sarsmadan,

¹ el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/7 (Bezzâr'dan naklen).

² Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.382.

³ Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/310; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/316.

⁴ Ebû Dâvûd, *cihâd* 44; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/204-205.

⁵ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.384-385; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/29.

⁶ **İbni Abbas:** el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/30; **Enes İbni Mâlik:** Dârimî, *mukaddime* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/158; **H. Âişe:** Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/76; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.380; **Ya'lâ İbni Mürre:** Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/173; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.382-383; **Ya'lâ İbni Siyâbe:** Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/172; **İbni Mes'ud:** et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/81.

⁷ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/313; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/637.

⁸ Buhârî, *büyü'* 34, *şurûr* 4, *cihâd* 113, *nikâh* 10, 122; Müslim, *radâ'* 56-58, *müsâkât* 109-113.

gayet çabuktur.”¹ Hâlbuki, Ebû Talha’nın atı, katûf tâbir edilen, yürüyüşsüz kısmından idi. O geceden sonra, hiçbir at ona karşı yürüyüşte mukabele edemiyordu.²

- Hem –nakl-i sahih ile– bir defa Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) seferde, namaz kılacak vaktinde, atına dedi: “Dur.” O da durdu, namaz bitinceye kadar hiçbir âzâsını kımıldatmadı.³

Beşinci Hâdise: Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hizmetkârı Sefîne, Yemen Valisi Muaz İbni Cebel’in yanına gitmek için, Resûl-i Ekrem’den (*aleyhissalâtü vesselâm*) emir alıp gitmiş. Yolda bir arslan rast gelmiş. O Sefîne ona demiş: “Ben Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hizmetkârıyım.” Arslan ses verip ayrılmış, ilişmemiş. Diğer bir tarîkte haber veriyorlar ki: Sefîne döndüğü vakit yolu kaybetmiş. Bir arslana rast gelmiş, arslan ona ilişmemekle beraber, yolu da göstermiş.⁴

- Hem Hazreti Ömer’den haber veriyorlar ki, demiş: Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına bir bedevî geldi. Arapça “dabb” denilen bir susmar, yani keler elindeydi. Dedi: “Eğer bu hayvan sana şehâdet etse ben sana iman getiririm, yoksa iman getirmem.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o hayvandan sordu. O susmar, fasih bir dille risaletine şehâdet etti.⁵

- Hem Ümmü’l-müminîn Ümmü Seleme haber veriyor ki: Bir ceylân Resûl-i Ekrem’le (*aleyhissalâtü vesselâm*) konuşmuş ve risaletine şehâdet etmiş.⁶

İşte bunun gibi çok misaller var.⁷ Hem de kat’î şöhret bulmuş birkaç numûneyi gösterdik. Ve Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanımayana ve itaat etmeyene deriz:

*Ey insan, ibret alınız! Kurt, arslan, Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanıyor, itaat ediyorlar. Sizlerin hayvandan, kurttan aşağı düşmemeye çalışmanız iktiza eder.*

¹ Bkz.: Buhârî, *hibe* 33, *cihâd* 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, *edeb* 39, 116; Müslim, *fezâil* 48-49.

² İbni Mâce, *cihâd* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 3/147; Abd İbni Humeyd, *el-Müsneid* 1/398.

³ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/315; Aliyyülkârî, *Şerhu’s-Şifâ* 1/641.

⁴ el-Bezzâr, *el-Müsneid* 9/285; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 7/80; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/675.

⁵ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ewsat* 6/127; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/36-38; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.377-379.

⁶ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 23/331; es-Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 2/101.

⁷ **Ebû Said:** el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/34; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/148; **Zeyd İbni Erkam:** Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.375-376; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 6/34-35; **Enes İbni Malik:** et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-ewsat* 5/358; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.376.

İkinci Şube

Cenazelerin ve cinlerin ve melâikelerin Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanımalarıdır. Bunun da çok hâdiseleri var. Numûne için, şöhret bulmuş ve mevsûk imamlar haber vermiş birkaç numûneyi, evvelâ cenazelerden gösterceğiz. Amma cin ve melâike ise, o mütevâtirdir; onların misalleri bir değil, bindir.

İşte, ölülerin konuşması misallerinden birincisi şudur ki: Ulemâ-yı zâhir ve bâtının, tâbiîn zamanında en büyük reisi ve İmam Ali'nin mühim ve sâdık bir şâkirdi olan Hasan Basrî haber veriyor ki: Bir adam, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına gelerek ağlayıp sızladı. Dedi: "Benim küçük bir kızım vardı. Şu yakın derede öldü, oraya attım." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona acıdı. Ona dedi: "Gel, oraya gideceğiz." Gittiler. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o ölmüş kızı çağırdı, "Yâ fülâne!" dedi. Birden, o ölmüş kız ¹ **لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ** dedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: "Tekrar peder ve vâlidenin yanına gelmeyi arzu eder misin?" O dedi: "Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum."²

İkincisi: İmam Beyhakî ve İmam İbni Adıyy gibi bazı mühim imamlar, Hazreti Enes İbni Mâlik'ten haber veriyorlar ki, Enes demiş: Bir ihtiyâre kadının birtek oğlu vardı, birden vefat etti. O sâliha kadın çok müteessir oldu. Dedi: "Yâ Rab! Senin rızan için, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) biatı ve hizmeti için hicret edip buraya geldim. Benim hayatımda istirahatimi temin edecek tek evlâtçımı, o Resûlün hürmetine bağışla." Enes der: O ölmüş adam kalktı, bizimle yemek yedi.³

İşte, şu hâdise-i acıbeşe işaret ve ifade eden, İmam Busayrî'nin Kaside-i Bürde'de şu fıkrasıdır:

لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عِظَمًا أَحْيَى اسْمُهُ حِينَ يُدْعَى دَارِسَ الرَّمَمِ

Yani, "Eğer alâmetleri, onun kadrine muvafık derecesinde azametini ve makbuliyetini gösterseydiler, değil yeni ölmüşler, belki onun ismiyle çürümüş kemikler de ihyâ edilebilirdi."⁴

¹ Buyur emret; emrin başım üstüne.

² Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/320; el-Kurtubî, *el-İ'lâm bimâ fi dîni'n-nasârâ* s.364; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/648.

³ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/50; İbni Adıyy, *el-Kâmil* 4/62.

⁴ Buseyrî, *Kaside-i bürde* s.60.

Üçüncü Hâdise: Başta İmam Beyhakî gibi râviler, Abdullah İbni Ubeydillâhi'l-Ensârî'den haber veriyorlar ki, Abdullah demiş: Sâbit İbni Kays İbni Şemmâs'ın Yemâme Harbi'nde şehid düştüğü ve kabre koyduğumuz vakit ben hazırımdım. Kabre konurken, birden ondan bir ses geldi:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، وَعُمَرُ الشَّهِيدُ، وَعُثْمَانُ الْبُرِّ الرَّحِيمُ dedi. Sonra açtık, baktık; ölü, cansız!¹ İşte o vakit, daha Hazreti Ömer hilâfete geçmeden, şehâdetini haber veriyor.

Dördüncü Hâdise: İmam Taberânî ve Ebû Nuaym, Delâil-i Nübüvve'de, Numan İbni Beşîr'den haber veriyorlar ki: Zeyd İbni Hârice, çarşı içinde birden düşüp vefat etti. Eve getirdik. Akşam ve yatsı arasında, etrafında kadınlar ağlarken, birden أَنْصِتُوا أَنْصِتُوا "Susunuz.." dedi. Sonra, fasih bir lisanla مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، أَلَسَلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ diyerek bir miktar konuştu. Sonra baktık ki, cansız, vefat etmiş.²

İşte, cansız cenazeler onun risaletini tasdik etse, canlı olanlar tasdik etmese, elbette o câni canlılar, cansızlardan daha cansız ve ölümlerden daha ölüdürler!

Amma, **melâikelerin** Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) hizmeti ve görünmesi ve cinnîlerin ona iman ve itaati, mütevâtirdir. Nass-ı Kur'ân ve çok âyâtla musarrahtır.³ Gazve-i Bedir'de beş bin melâike, –nass-ı Kur'ân ile–⁴ önde, sahabeler gibi ona hizmet edip asker olmuşlar. Hatta o melekler, melâikeler içinde, Ashab-ı Bedir gibi şeref kazanmışlar.⁵ Şu meselede iki cihet var:

Birisi: Cin ve melâikenin tâifeleri, hayvan ve insanın tâifeleri gibi, vücutları kat'î ve bizimle münasebettar olduğu, Yirmi Dokuzuncu Söz'de, iki kere iki dört eder derecesinde bir kat'iyetle isbat etmişiz. Onların isbatını o Söz'e havale ederiz.

¹ "Muhammed, Allah'ın resûlüdür; Ebûbekir, sıddıktır; Ömer, şehittir; Osman da iyilik ve merhamet timsâlidir." (Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir* 5/138; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/58; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/320).

² "Muhammed, Allah'ın resûlüdür. Selâm sana ey Allah'ın Resûlü!" (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 5/218-219; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 6/56-57; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/321).

³ Bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/123-125; Cin sûresi, 72/1-2; Ahkaf sûresi, 46/29.

⁴ "Gerçekten, sizler birkaç biçâre iken, Bedir'de Allah sizi yardımına mazhar etmişti. O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız. O vakit sen müminlere: "Rabbimizin, indirdiği üç bin melek ile size imdat göndermesi yetmez mi?" diyordun. Evet, eğer sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız, –düşmanlarınız da hemen üzerinize geliverirlerse– Rabbimiz, formalı formalı tam beş bin melek göndererek size yardım edecektir." (Âl-i İmran sûresi, 3/123).

⁵ Buhârî, *meğâzî* 11; İbni Mâce, *mukaddime* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/465.

İkinci Cihet: Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) şerefiyle, eser-i mucize-si olarak, efrâd-ı ümmeti onları görmek ve konuşmaktır.

İşte, başta Buhârî ve İmam Müslim, eimme-i hadis müttefikan haber veriyorlar ki: Bir defa melek, yani Hazreti Cebrail, beyaz libaslı bir insan suretinde gelmiş. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) sahabeleri içinde otururken, yanına gitmiş, demiş: **مَا الْإِسْلَامُ وَمَا الْإِيمَانُ وَمَا الْإِحْسَانُ؟** Yani, “İman, İslâm, ihsan nedir? Tarif et.” Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) tarif etmiş. Oradaki cemaat-i sahabe hem ders almış, hem de o zâtı iyi görmüşler. O zât, misafir gibi görünürken, üstünde alâmet-i sefer eseri hiç yoktu. Kalktı, birden kayboldu. O vakit Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etmiş ki: “Size ders vermek için Cebrail böyle yaptı.”¹

Hem haber-i sahih ile ve haber-i kat'î ile ve mânevî tevâtür derecesinde eimme-i hadis haber veriyorlar ki; Hazreti Cebrail'i çok defa, hüsn-ü cemâl sahibi olan Dihye suretinde, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında sahabeler görüyorlardı.² Ezcümle:

Hazreti Ömer ve İbni Abbas ve Üsâme İbni Zeyd ve Hârise ve Âişe-i Sıddîka ve Ümmü Seleme, katiyen sabittir ki, bunlar katiyen haber veriyorlar ki, “Biz Hazreti Cebrail'i Dihye suretinde, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında çok görüyoruz.” Acaba hiç mümkün müdür ki; bu zâtlar, görmeden, görüyoruz desinler?

• Hem nakl-i sahîh-i kat'î ile Aşere-i Mübeşşere'den İran fatihi Sa'd İbni Ebî Vakkas haber veriyor ki: “Gazve-i Uhud'da, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) iki tarafında, iki beyaz libaslı, ona nöbettar gibi, muhafız suretinde gördük. İkisi de anlaşıldı ki, meleklerdir. Ve Hazreti Cebrail ile Mikail olduğunu anladık.”³ Acaba böyle bir kahraman-ı İslâm “Gördük” dese, görmemek mümkün müdür?

• Hem Ebû Süfyan İbni Hâris İbni Abdülmuttalib (ammizade-i Nebî), nakl-i sahîh ile haber veriyor ki: “Gazve-i Bedir'de, gökle yer arasında, beyaz libaslı, atlı zâtları gördük.”⁴

¹ Buhârî, *îmân* 37, *tefsîru sûre* (31) 2; Müslim, *îmân* 1, 5, 7.

² Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'an* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

³ Buhârî, *meğâzî* 18; *libâs* 24; Müslim, *fezâil* 46-47.

⁴ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/197; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 9/317; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/74-75.

• Hem Hazreti Hamza, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) niyaz etti ki, "Ben Cebrail'i görmek istiyorum." Kâbe'de ona gösterdi. Dayanamadı, bîhuş oldu, yere düştü.¹

Bu çeşit melâikeleri görmek vukuâtı çoktur. Bütün bu vukuât, bir nevi mucize-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) gösteriyor ve delâlet ediyor ki, onun *misbâh-ı nübüvvetine melâikeler dahi pervanelerdir.*

Cinnîler ise; onlar ile görüşmek ve görmek, değil sahabeler, belki avâm-ı ümmet dahi çoklarıyla görüşmeleri çok vuku buluyor. Fakat en kat'î, en sahih haber ile eimme-i hadis, bize diyorlar ki; İbni Mes'ud, "Batn-ı Nahle'de, ecinnîlerin ihtidâsı gecesinde ecinnîleri gördüm ve Sudan kabilesinden Zutt denilen uzun boylu tâifeye benzettim. Onlara benziyordular."²

• Hem meşhurdur ve hadis imamları tahric ve kabul ettikleri Hazreti Hâlid İbni Velid vak'asıdır ki; Uzzâ denilen sanemi tahrip ettikleri vakit, siyah bir kadın şeklinde, o sanem içinden bir cinniye çıktı. Hazreti Hâlid bir kılıç ile o cinniye iki parça etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o hâdise için ferman etmiş ki: "Uzzâ sanemi içinde ona ibadet ediliyordu. Daha ona ibadet edilmez."³

• Hem Hazreti Ömer'den meşhur bir haberdur ki, demiş: Biz Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında iken, ihtiyar şeklinde, elinde bir asâ, "Hâme" isminde bir cinnî geldi, iman etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), ona kısa sûrelerden birkaç sûreyi ders verdi. Dersini aldı, gitti.⁴ Şu âhirkî hâdiseye, çendan bazı hadis imamları ilişmişler.⁵ Fakat mühim imamlar, sıhhatine hükmetmişler.⁶ Her neyse, bu nevide uzun söylemeye lüzum yok.. misalleri çoktur.

Hem deriz ki; Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) nuruyla, terbiyesiyle ve onun arkasında gitmesiyle, binler Şeyh-i Geylânî gibi aktâblar, asfiyalar, melâikeler ve cinler ile görüşmüşler ve konuşuyorlar.. ve bu hâdise, yüz tevâtür

¹ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/12; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 7/81; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/208.

² Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/455; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/267; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/66.

³ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/145; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzi* 3/873-874; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/474.

⁴ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/418-420; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.370-372.

⁵ Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât* 1/207-209; es-Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa* 1/174-177.

⁶ es-Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa* 1/174-177; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 5/420.

derecesinde ve çok kesrettedir. Evet, ümmet-i Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) melâike ve cinlerle temasları ve tekellümleri ise, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) terbiye ve irşad-ı i'câzârânesinin bir eseridir.

Üçüncü Şube

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hıfzı ve ismeti, bir mucize-i bâhiredir. ¹ **وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ** âyet-i kerîmesinin hakikat-i bâhiresi, çok mucizâtı gösterir. Evet Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) çıktığı vakit, değil yalnız bir tâifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyasete veya bir dine, belki umum padişahlara ve umum ehl-i dine tek başıyla meydan okudu. Hâlbuki onun amcası en büyük düşman ve kavim ve kabilesi düşman iken, yirmi üç sene nöbet-tarsız, tekellüfsüz, muhafazasız ve pek çok defa suikaste maruz kaldığı hâlde, kemâl-i saadette, rahat döşeğinde vefat edip mele-i âlâya çıkmasına kadar hıfz ve ismeti, **وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ** ne kadar kuvvetli bir hakikati ifade ettiğini ve ne kadar metin bir nokta-yı istinad olduğunu, güneş gibi gösterir. Biz, yalnız numûne için, kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz.

Birinci Hâdis: Ehl-i siyer ve hadis müttefikan haber veriyorlar ki; Kureyş kabilesi, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) öldürtmek için kat'î ittifaq ettiler. Hatta, insan suretine girmiş bir şeytanın tedbiriyle, Kureyş içine fitne düşmemek için, her kabileden lâakal bir adam içinde bulunup, iki yüze yakın, Ebûcehil ve Ebû Leheb'in taht-ı hükmünde olarak, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) hâne-i saadetini bastılar. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanında Hazreti Ali vardı. Ona dedi: "Sen bu gece benim yatağım-da yat." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) beklemiş, tâ Kureyş gelmiş, bütün hânenin etrafını tutmuşlar. O vakit çıktı, bir parça toprak başlarına attı, hiçbirisi onu görmedi, içlerinden çıktı, gitti.² Gâr-ı Sevr'de iki güvercin ve bir örümcek, bütün Kureyş'e karşı ona nöbettar olup muhafaza ettiler.³

İkinci Hâdis: Vâkıât-ı kat'iyedendir ki, mağaradan çıkıp Medine tarafına gittikleri vakit, Kureyş rüesâsı, mühim bir mal mukabilinde, Sürâka isminde gayet cesur bir adamı gönderdiler, tâ takip edip onları öldürmeye çalışsın. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), Ebûbekri's-Sıddık ile beraber gârdan

¹ "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67).

² İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/6-8; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/227-228. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

³ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/348; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/389; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 20/443; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/229.

çıkıp giderken gördüler ki, Sürâka geliyor. Ebûbekri's-Sıddık telâş etti. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) mağarada dediği gibi, **لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا**¹ dedi. Sürâka'ya bir baktı; Sürâka'nın atının ayakları yere saplandı, kaldı. Tekrar kurtuldu, yine takip etti. Tekrar atının ayaklarının saplandığı yerden duman gibi bir şey çıkıyordu. O vakit anladı ki, ne onun elinden ve ne de kimse-nin elinden gelmez ki ona ilişsin. "El-aman!" dedi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) aman verdi. Fakat dedi: "Git, öyle yap ki başkası gelmesin."²

- Şu hâdis münasebetiyle bunu da beyan ederiz ki, sahih bir surette haber veriyorlar: Bir çoban, onları gördükten sonra Kureys'e haber vermek için Mekke'ye gitmiş. Mekke'ye dahil olduğu vakit, niçin geldiğini unutmuş. Ne kadar çalışmışsa, hatırına getirememiş. Mecbur olmuş, dönmüş. Sonra anlamış ki, ona unutturulmuş.³

Üçüncü Hâdis: Gazve-i Gatafan ve Enmar'da, müteaddit tarîklerle eimme-i hadis haber veriyorlar ki; Gavres isminde cesur bir kabile reisi, kimse görmeden, tam Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) başı üzerine gelerek, yalın kılıç elinde olduğu hâlde, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) dedi: "Kim seni benden kurtaracak?" Demiş: "Allah!" Sonra böyle dua etti: **اللَّهُمَّ اكْفِنِيهِ بِمَا شِئْتَ**⁴ Birden o Gavres, iki omuzu ortasına gâipten bir darbe yer, o kılıç elinden düşer, yere yuvarlanır. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) kılıcı eline alır, "Şimdi seni kim kurtaracak?" der, sonra affeder. O adam gider tâifesine. O pek cür'etkâr, cesur adama herkes hayrette kalır. "Ne oldu sana? Niçin bir şey yapamadın?" dediler. O dedi: "*Hâdis böyle oldu. Ben şimdi insanların en iyisinin yanından geliyorum...*"⁵

- Hem şu hâdis gibi Gazve-i Bedir'de bir münafık, Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir gaflet vaktinde, kimse görmeden, tam arkasından kılıç kaldırıp vururken, birden Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) bakmış. O titreyip, kılıç elinden yere düşmüş.⁶

Dördüncü Hâdis: Mânevî tevâtüre yakın bir şöhretle ve ekser ehl-i tef-sirin

¹ "Hiç tasalanma! Şüphesiz Allah bizimle beraberdir." (Tevbe sûresi, 9/40).

² Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü ashâb* 2, *menâkıbü'l-ensâr* 45; Müslim, *zühd* 75.

³ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/351; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/715.

⁴ Allah'ım! (Bu kâfire karşı) Dilediğin bir şekilde bana destek ol, yardım et.

⁵ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/364; 390; İbni Hibbân, *es-Sahih* 7/138; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 3/313. Ayrıca bkz.: Buhârî, *cihâd* 84, 87, *meğâzî* 31, 32; Müslim, *müsâfirîn* 311, *fezâil* 13.

⁶ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/347; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/710.

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ۖ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا
وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ¹

âyetinin sebab-i nüzûlü ve ehl-i tefsir allâmeleri² ve ehl-i hadis imamları haber veriyorlar ki:

Ebûcehil yemin etmiş ki, “Ben secde Muhammed’i görsem, bu taşla onu vuracağım.” Büyük bir taş alıp gitmiş. Secdede gördüğü vakit kaldırıp vurmakta iken, elleri yukarıda kalmış. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) namazı bitirdikten sonra kalkmış; Ebûcehil’in eli çözülmüş. O ise, ya Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) müsaadesiyle, veyahut ihtiyaç kalmadığından çözülmüş.³

• Hem yine Ebûcehil kabilesinden –bir tarîkte– Velid İbni Muğire, yine Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) vurmak için büyük bir taşı alıp, secde de iken vurmaya gitmiş, gözü kapanmış. Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) Mescid-i Haram’da görmedi, geldi. Onu gönderenleri de görmüyordu, yalnız seslerini işitiyordu. Tâ Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) namazdan çıktı, ihtiyaç kalmadığından onun gözü de açıldı.⁴

• Hem nakl-i sahih ile Ebûbekri’s-Sıddık’tan haber veriyorlar ki: Sûre-i ⁵ ﴿تَبَّتْ يُدَا أَبِي لَهَبٍ﴾ nâzil olduktan sonra, Ebû Leheb’in karısı Ümmü Cemil denilen ⁶ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ, bir taş alıp Mescid-i Harâm’a gelmiş. Ebûbekir ile Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) orada oturuyorlarmış. Gözü Ebûbekri’s-Sıddık’ı görüyor, soruyor: “Yâ Ebâ Bekir! Senin arkadaşın nerede? Ben işitmişim ki beni hicvetmiş. Ben görsem, bu taşı ağzına vuracağım.” Yanında iken Hazreti Peygamber’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görmemiş.⁷ *Elbette, hıfz-ı ilâhîde*

¹ “Boyunlarına öyle boyunduruklar koyduk ki onlar çenelerine dayanmaktadır. Boyunları yukarı, çeneleri kalkık, gözleri havada bir durumdadırlar. Hem önlerinden hem arkalarından bir set yaparak, öylesine çepeçevre sardık ki, artık hiç göremezler onlar.” (Yâsîn sûresi, 36/8-9).

² et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 22/152; İbni Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 3/565; el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmî’l-Kur’ân* 15/9.

³ İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 2/137-138; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/190-191. Ayrıca bkz.: Buhârî, *tefsîru sûre* (96) 4; Müslim, *münâfikîn* 38.

⁴ et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 22/152; el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/196-197; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.200.

⁵ “Elleri kurusun Ebû Leheb’in” (Tebbet sûresi, 111/1).

⁶ “Cehennem oduncusu” (Tebbet sûresi, 111/4).

⁷ el-Humeydî, *el-Müsneid* 1/153-154; el-Bezzâr, *el-Müsneid* 1/62, 212-213; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/323.

olan bir Sultan-ı Levlâk'ı, böyle bir cehennem oduncusu, onun huzuruna girip göremez. Ağzına mı düşmüş?

Beşinci Hâdise: Haber-i sahihle haber veriliyor ki; Âmir İbni Tufeyl ve Erbed İbni Kays, ikisi ittifak ederek, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına gitmişler. Âmir demiş: "Ben onu meşgul edeceğim, sen onu vuracaksın." Sonra bakıyor ki, bir şey yapmıyor. Gittikten sonra arkadaşına dedi: "Neden vurmadın?" Dedi: "Nasıl vuracağım? Ne kadar niyet ettim; bakıyorum ki, ikimizin ortasına sen geçiyorsun. Seni nasıl vuracağım?"¹

Altıncı Hâdise: Nakl-i sahih ile haber veriliyor ki, Gazve-i Uhud'da veya Huneyn'de, Şeybe İbni Osman el-Hacebî –ki, Hazreti Hamza onun hem amcasını, hem pederini öldürmüştü– intikamını almak için gizlice geldi. Tâ Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) arkasından yalın kılıç kaldırdı. Birden kılıç elinden düştü. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona baktı, elini göğsüne koydu. Şeybe der ki: "O dakikada dünyada ondan daha sevgili adam bana olmazdı." İmana geldi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferman etti: "Haydi, git, harp et." Şeybe dedi: "Ben gittim, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) önünde harp ettim. Eğer o vakit pederim de rast gelseydi vuracaktım."²

• Hem Feth-i Mekke gününde, Fedâle nâmında birisi, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) yanına, vurmak niyetiyle geldi. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ona bakıp tebessüm etti. "Nefsinle ne konuştun?" dedi ve Fedâle için taleb-i mağfiret etti. Fedâle imana geldi ve dedi ki: "O vakit ondan daha ziyâde dünyada sevgilim olmazdı."³

Yedinci Hâdise: –Nakl-i sahih ile– yahudiler, suikast niyetiyle Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) oturduğu yere, üstünden büyük bir taş atmak ânında, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) o dakikada hıfz-ı ilâhî ile kalkmış, o suikast de akîm kalmış.⁴

Bu yedi misal gibi çok hâdiseler vardır. Başta İmam Buhârî ve İmam Müslim ve eimme-i hadis, Hazreti Âişe'den naklediyorlar ki:

⁵ **وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ** âyeti nâzil olduktan sonra, arasıra Resûl-i Ekrem'i

¹ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/260-261; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 10/312.

² et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/298. Ayrıca bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/909-910; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.195.

³ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/80; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/372; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/308.

⁴ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/180-181; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.489-490; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/348.

⁵ "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67).

(*aleyhissalâtü vesselâm*) muhafaza eden zâtlara ferman etti: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ، انْصَرِفُوا فَقَدْ** **عَصَمَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ** Yani, “Nöbettarlığa lüzum yok. Benim Rabbim beni hıfz ediyor.”¹

İşte, şu risale de baştan buraya kadar gösteriyor ki: Şu kâinatın her nevi, her âlemi, Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanır, alâkadardır. Her bir nev-i kâinatta onun mucizâtı görünüyor. Demek, o Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), Cenâb-ı Hakk’ın –fakat “kâinatın Hâlık’ı” itibarıyla ve “bütün mahlûkatın Rabbi” unvanıyla– memurudur ve resûlüdür. Evet, nasıl ki bir padişahın büyük ve müfettiş bir memurunu her bir daire bilir ve tanır; hangi daireye girse onunla münasebettar olur. Çünkü umumun padişahı nâmına bir memuriyeti var. Eğer, meselâ yalnız adliye müfettişi olsa, o vakit adliye dairesiyle münasebettar olur; başka daireler onu pek tanımaz. Ve askeriye müfettişi olsa, mülkiye dairesi onu bilmez. Öyle de anlaşılıyor ki, bütün devâir-i saltanat-ı ilâhiyede melekten tut, tâ sineğe ve örümceğe kadar her bir tâife onu tanır ve bilir veya bildirilir. Demek, “Hâtemü’l-enbiyâ” ve “Resûl-i Rabbi’l-âlemîn”dir. Ve umum enbiyânın fevkinde, risaletinin şümûlü var.

On Altıncı İşaret

İrhâsât denilen, bi’set-i nübüvvetten evvel, fakat nübüvvetle alâkadar olarak vücûda gelen harikalar dahi delâil-i nübüvvettir. Şu da üç kısımdır.

Birinci Kısım

Nass-ı Kur’ân’la, Tevrat, İncil, Zebur ve suhuf-u enbiyânın, nübüvvet-i Ahmediye’ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dair verdikleri haberdır.

Evet, madem o kitaplar semâvîdirler ve madem o kitap sahipleri enbiyâdırlar. Elbette ve herhâlde, onların dinlerini nesheden ve kâinatın şeklini değiştiren ve yerin yarısını getirdiği bir nur ile ışıklandıran bir Zât’tan bahsetmeleri, zarurî ve kat’îdir. Evet, küçük hâdiseleri haber veren o kitaplar, nev-i beşerin en büyük hâdisesi olan hâdis-i Muhammediye’yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber vermemek kabil midir?

İşte, madem bilbedâhe haber verecekler; herhâlde ya tekzip edecekler, tâ ki dinlerini tahripten ve kitaplarını nesihten kurtarsınlar.. veya tasdik edecekler, tâ ki o hakikatlı Zât ile dinleri hurâfâttan ve tahrifâttan kurtulsun. Hâlbuki, dost

¹ Tirmizî, *tefsîru sûre* (5) 4; en-Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 9/8; Saîd İbni Mansûr, *es-Sünen* 4/1503-1504.

ve düşmanın ittifakıyla, tekzip emâresi hiçbir kitapta yoktur. Öyleyse tasdik vardır. Madem mutlak bir surette tasdik vardır. Ve madem şu tasdik vücdunu iktiza eden kat'î bir illet ve esaslı bir sebep vardır. Biz dahi, o tasdik vücduna delâlet eden üç hüccet-i kâtia ile isbat edeceğiz.

Birinci Hüccet: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), Kur'ân'ın lisanıyla onlara der ki: “Kitaplarınızda benim tasdikim ve evsafım vardır. Benim beyan ettiğim şeylerde, kitaplarınız beni tasdik ediyor.”

قُلْ فَاتُوا بِالَّتَوْرَةِ فَاتْلَوْهَا إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ¹
 فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ
 ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ²

gibi âyetlerle onlara meydan okuyor: “Tevrat’ınızı getiriniz, okuyunuz! Ve geliniz, biz çoluk ve çocuğumuzu alıp, Cenâb-ı Hakk’ın dergâhına el açıp, yalancılar aleyhinde lânetle dua edeceğiz.” diye mütemâdiyen onların başına vurduğu hâlde, hiç yahudi bir âlim veya nasrani bir kıssîs, onun bir yanlısını gösteremedi. Eğer gösterseydi, pek çok kesrette bulunan ve pek çok inatlı ve hasetli olan kâfirler ve münafık yahudiler ve bütün âlem-i küfür, her tarafta ilân edeceklerdi. Hem demiş: “Ya yanlısımı bulunuz, veyahut sizinle mahvoluncaya kadar cihad edeceğim.” Hâlbuki, bunlar harbi ve perişanîyeti ve hicreti ihtiyâr ettiler.³ Demek yanlısını bulamadılar. Bir yanlısı bulunsaydı onlar kurtulurlardı.

İkinci Hüccet: Tevrat, İncil ve Zebur’un ibareleri, Kur’ân gibi i’câzları olmadığından, hem mütemâdiyen tercüme tercüme üstüne olduğundan, pek çok yabanî kelimeler, içlerine karıştı. Hem müfessirlerin sözleri ve yanlısı te’vil-leri, onların âyetleriyle iltibas edildi. Hem bazı nâdanların ve bazı ehl-i garazın tahrifâtı da ilâve edildi. Şu surette o kitaplarda tahrifât, tağyirât çoğaldı. Hatta, Şeyh Rahmetullah el-Hindî (allâme-i meşhur), kütüb-ü sâbikanın binler yerde tahrifâtını, keşişlerine ve yahudi ve nasârâ ulemâsına isbat ederek iskât etmiş. İşte bu kadar tahrifâtla beraber, şu zamanda dahi, meşhur Hüseyin Cîsrî (*rahmetullâhi aleyhi*), o kitaplardan yüz delil, nübüvvet-i Ahmedîye’ye dair çıkarmıştır.

¹ “De ki: İşte meydan! İddianızda tutarlı iseniz Tevrat’ı getirip okuyun!” (Âl-i İmran sûresi, 3/93).

² “Artık sana bu ilim geldikten sonra, kim seninle İsa hakkında tartışmaya girerse de ki: “Haydi gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, hanımlarımızı ve hanımlarınızı ve bizzat kendimizi ve kendinizi çağırıp, sonra da gönülden Allah’a yalvaralım da bu konuda kim yalancı ise Allah’ın lânetinin onların üzerine inmesini dileyelim!” (Âl-i İmran sûresi, 3/61).

³ Bkz.: Kadî İyâz, *eş-Şifâ* 1/365.

Risale-i Hamidiye'de yazmış, o risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı tercüme etmiş. Kim arzu ederse ona müracaat eder, görür.¹

• Hem pek çok yahudi ulemâsı ve nasârâ ulemâsı ikrar ve itiraf etmişler ki, “Kitaplarımızda Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)’ın evsafı yazılıdır.” Evet, gayr-i müslim olarak, başta meşhur Rum meliklerinden Hirakl itiraf etmiş, demiş ki: “Evet, İsa (*aleyhisselâm*), Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)’dan haber veriyor.”²

• Hem Rum meliki, Mukavkıs nâmında Mısır hâkimi³ ve ulemâ-yı yehûdun en meşhurlarından İbni Sûriyâ⁴ ve İbni Ahtab⁵ ve onun kardeşi,⁶ Kâ'b İbni Esed⁷ ve Zübeyr İbni Bâtâ⁸ gibi meşhur ulemâ ve reisler, gayr-i müslim kaldıkları hâlde ikrar etmişler ki, “Evet, kitaplarımızda onun evsafı vardır; ondan bahsediyorlar.”

Hem yehûdun meşhur ulemâsından ve nasârânın meşhur kıssislerinden, kütüb-ü sâbıkada evsaf-ı Muhammediye’yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) gördükten sonra inadı terk edip imana gelenler, evsafını Tevrat ve İncil’de göstermişler, ve sâir yahudi ve nasrani ulemâsını onunla ilzam etmişler. Ezcümle:

Meşhur Abdullah İbni Selâm⁹ ve Vehb İbni Münebbih¹⁰ ve Ebû Yâsir¹¹ ve Şâmûl (ki bu zât, melik-i Yemen Tübbâ’ zamanında idi.. Tübbâ’ nasıl gıyaben ve bi’setten evvel iman getirmiş,¹² Şâmûl de öyle..¹³)¹³ ve Sa’ye’nin iki

¹ Hüseyin Cisrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.52-94.

² Bkz.: Buhârî, *bed’ü’l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74.

³ Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü’l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.85-89; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/377.

⁴ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 3/103; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/164; el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 8/246.

⁵ Bkz.: İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/212.

⁶ İbni Hacer, *Fethu’l-bârî* 7/275.

⁷ İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 4/195; et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 21/151; et-Taberî, *Târîhu’l-ümmem ve’l-mülûk* 2/99.

⁸ İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/164; el-Vâkıdî, *Kitâbü’l-meğâzî* 2/502; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.85-89.

⁹ İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 3/49-51; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 2/353; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/387.

¹⁰ İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/396; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/326, 6/62.

¹¹ İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/212; es-Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/315.

¹² İbni İshak, *es-Sîre* 1/29-30; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/158-159; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 11/14.

¹³ İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/158-159; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 11/14; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/363.

oğlu olan Esîd ve Sa'lebe ki; İbnü'l-Heyyebân denilen bir ârif-i billâh, bi'setten evvel Benî Nadr kabilesine misafir olmuş ¹ **قَرِيبٌ ظُهُورُ نَبِيِّ، هَذَا دَارُ هِجْرَتِهِ** demiş, orada vefat etmiş. Sonra o kabile Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ile harp ettikleri zaman, Esîd ve Sa'lebe meydana çıktılar, o kabileye bağıldılar: **وَاللّٰهُ هُوَ الَّذِيْ عٰهَدَ اِلَيْكُمْ فِيْهِ ابْنُ الْهٰثِيَانِ** Yani, “İbnü'l-Heyyebân'ın haber verdiği Zât budur. Onunla harp etmeyiniz.” Fakat onlar, onları dinlemediler, belâlarını buldular.²

- Hem ulemâ-yı yehûddan İbni Yâmîn³ ve Muhayrık⁴ ve Ka'bu'l-Ahbar⁵ gibi çok ulemâ-yı yehûd, evsaf-ı nebeviyye kitaplarında gördüklerinden, imana gelmişler, sâir imana gelmeyenleri de ilzam etmişler.

- Hem ulemâ-yı nasârâdan, meşhur bahsi geçen Bahîra-yı Râhib ki, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) Şam tarafına amcasıyla gittiği vakit on iki yaşında idi. Bahîra-yı Râhib, onun hatırı için Kureyşîleri davet etmiş. Baktı ki, kabileye gölge eden bir parça bulut, daha kabile yerinde gölge ediyor. “Demek aradığım adam orada kalmış.” Sonra adam göndermiş, onu da getirtmiş. Ebû Talib'e demiş: “Sen dön, Mekke'ye git. Yahudiler hasûddurlar. Bunun evsafı Tevrat'ta mezkûrdur; hıyanet ederler.”⁶

- Hem Nastûru'l-Habeşe⁷ ve Habeş Reisi olan Necâşî,⁸ evsaf-ı Muhammediye'yi kitaplarında gördükleri için, beraber iman etmişler.

- Hem Dagâtır isminde meşhur bir nasrani âlimi, evsafı görmüş, iman etmiş, Rumlar içinde ilân etmiş.. şehid edilmiş.⁹

¹ Bir peygamberin zuhuru çok yakındır. Burası da O'nun hicret edeceği yerdir.

² Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 2/64-65; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/38-40; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/160-162.

³ İbni İshak, *es-Sîre* 1/29-30; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/353; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/242; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/275.

⁴ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/51-52, 4-37-38; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzi* 2/262-263; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.78-79.

⁵ İbni İshak, *es-Sîre* 2/123; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzi* 3/1083; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/386.

⁶ Tirmizî, *menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/327; el-Bezzâr, *el-Müsned* 8/97; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/672.

⁷ Bkz.: Kadî İyâz, *eş-Şifâ* 1/364; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/744; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/312.

⁸ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/338, 4/23.

⁹ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/276; Saîd İbni Mansûr, *Kitâbü's-Sünen* 2/226; İbni Hibbân, *es-Sikât* 2/7.

• Hem nasrani rüesâsından Hâris İbni Ebî Şemiri'l-Gassânî¹ ve Şam'ın büyük dinî reisleri ve melikleri, yani Sahib-i İliyâ İbni Nâtûr² ve Hirakl³ ve Cârûd⁴ gibi meşhur zâtlar, kitaplarında evsafını görmüşler ve iman etmişler. Yalnız Hirakl, dünya saltanatı için imanını izhar etmemiş.⁵

• Hem bunlar gibi Selmânü'l-Farisî, o da evvel nasrani idi. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) evsafını gördükten sonra onu arıyordu.⁶

• Hem Temim nâmında mühim bir âlim,⁷ hem meşhur Habeş Reisi Necâşî,⁸ hem Habeş nasârâsı,⁹ hem Necran papazları,¹⁰ bütün müttefikan haber veriyorlar ki: “Biz evsaf-ı nebeviyeyi kitaplarımızda gördük, onun için imana geldik.”

Üçüncü Hüccet: İşte, bir numûne olarak Tevrat, İncil, Zebur'un, Peygamberimiz'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) ait âyetlerinin birkaç numûnesini gösterceğiz.

• Birincisi: Zebur'da şöyle bir âyet var: **اللَّهُمَّ ابْعَثْ لَنَا مُقِيمَ السَّنَةِ بَعْدَ الْفَتْرِ**¹¹ “Mukîmü's-Sünne” ise, ism-i Ahmedî'dir.

• İncil'in âyeti: **قَالَ الْمَسِيحُ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى أَبِي وَأَبِيكُمْ لِيَبْعَثَ لَكُمْ الْفَارَقْلِيطَا**¹² Yani, “Ben gidiyorum, tâ size Faraklit gelsin.” Yani, Ahmed gelsin.¹²

¹ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/94; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/287; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/312.

² Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; İbni Mende, *el-İmân* s.290-291; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/265.

³ Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74.

⁴ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/269-270; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 6/563; İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 1/263.

⁵ Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 6; Müslim, *cihâd* 74.

⁶ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/354, 438, 442; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/325; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/44-47.

⁷ İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 11/73. Ayrıca bkz.: Müslim, *fiten* 119; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 24/389.

⁸ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/338, 4/23; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/260-261; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 4/361.

⁹ et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/7; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/132; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/86.

¹⁰ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.99-100; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/138; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/180.

¹¹ “Allah'ım! Bize fetret devrinden sonra ‘Mukîmü's-Sünne’yi gönder.” (Bkz.: Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/496. Ayrıca bkz.: el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 3/279; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemin* s.115).

¹² Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hiyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.

- İncil'in ikinci bir âyeti:

إِنِّي أَطْلُبُ إِلَى رَبِّي فَارْقَلِيطًا يَكُونُ مَعَكُمْ إِلَى الْأَبَدِ

Yani, “Ben Rabbimden, hakkı bâtıldan fark eden bir peygamberi istiyorum ki, ebede kadar beraberinizde bulunsun.”¹ Faraklit, “el-Fâriku beyne'l hakkı vel bâtıl”² manasında, Peygamber'in o kitaplarda ismidir.

- Tevrat'ın âyeti:

إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ إِنَّ هَاجَرَ تَلَدٌ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ
وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ إِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ

Yani, “Hazreti İsmail'in vâlidesi olan Hâcer, evlât sahibesi olacak. Ve onun evlâdından öyle birisi çıkacak ki, o veledin eli, umumun fevkinde olacak ve umumun eli huşû ve itaatle ona açılacak.”³

- Tevrat'ın ikinci bir âyeti:

وَقَالَ لِمُوسَى إِنِّي مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِي إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَأُجْرِي قَوْلِي فِي فَمِهِ
وَالرَّجُلُ الَّذِي لَا يَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِيِّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِاسْمِي فَأَنَا أَنْتَقِمُ مِنْهُ

Yani, “Benî İsrail'in kardeşleri olan Benî İsmail'den, senin gibi birini gönderceğim. Ben sözümü onun ağzına koyacağım; Benim vahyimle konuşacak. Onu kabul etmeyene azap vereceğim.”⁴

- Tevrat'ın üçüncü bir âyeti:

قَالَ مُوسَى رَبِّ إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَةِ أُمَّةٌ هُمْ خَيْرُ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي قَالَ تِلْكَ أُمَّةٌ مُحَمَّدٌ⁵

¹ Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/743. Ayrıca bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü'l-hıyârâ s.285-286; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 15-17.

² “Hakkı-batılı, doğruyu-yanlış, iyiyi-kötüyü kesin çizgilerle birbirinden ayıran Zât.”

³ Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/743. Benzer lafızlar için bkz.: el-Mâverdî, A'lâmü'n-nübüvve 1/197; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, Tekvin, bâb: 17, cümle: 20.

⁴ Bkz.: Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/743. Ayrıca bkz.: Rahmetullah el-Hindî, İzhârü'l-hak 4/1116; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, Tesniye (Yasanın Tekrarı), bâb: 18, cümle: 17-19, (s. 241).

⁵ “Musa (aleyhisselâm): ‘Yâ Rabbi! Ben Tevrat'ta, insanlar için çıkarılmış, iyiliği emreden, kötülüğü yasaklayan ve Allah'a iman eden en hayırlı bir ümmet görüyorum. Onları benim ümmetim eyle!’ dedi. Cenâb-ı Hak da: ‘O Muhammed ümmetidir.’ buyurdu.” (Bkz.: el-Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve 1/379; Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/746. Yakın lafızlar için bkz.: et-Taberî, Câmiu'l-beyân 9/65; el-Begâvî, Meâlimü't-tenzil 2/298).

İhtar: “Muhammed” ismi, o kitaplarda ¹ مُشَقَّح ve ² الْمُحَمَّمَات ve ³ حَمَطَاً gibi Süryânî isimler suretinde, “Muhammed” manasındaki İbrânî isimlerle gelmiş. Yoksa sarîh “Muhammed” ismi az vardı. Sarîh miktarını da hi hasûd yahudiler tahrîf etmişler.

- Zebur’un âyeti:

يَا دَاوُدُ يَا تِي بَعْدَكَ نَبِيٌّ يُسَمَّى أَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا صَادِقًا سَيِّدًا أُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ⁴

• Hem Abâdile-i Seb’a’dan ve kütüb-ü sâbıkada çok tetkikât yapan Abdullah İbni Amr İbni’l-Âs ve meşhur ulemâ-yı yehûddan en evvel İslâm’a gelen Abdullah İbni Selâm ve meşhur Ka’bü’l-Ahbar denilen Benî İsrail’in allâmelerinden, o zamanda daha çok tahrîfata uğramayan Tevrat’ta aynen şu gelecek âyeti ilân ederek göstermişler. Âyetin bir parçası şudur ki; Mûsâ ile hitaptan sonra, gelecek Peygamber’e hitaben şöyle diyor:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِزْرًا لِلْأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمِّيتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا صَحَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَغْفُو وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعُوجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ⁵

- Tevrat’ın bir âyeti daha:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ مَوْلَاهُ بِمَكَّةَ، وَهَجَرَتُهُ بِطَيْبَةَ، وَمُلْكُهُ بِالشَّامِ، وَأُمَّتُهُ الْحَمَّادُونَ⁶

¹ İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü’l-hıyârâ* 1/79-80; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu’s-Şifâ* 1/494.

² İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 2/64; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/334; el-Kurtubî, *el-İ’lâm bimâ fi dîni’n-nasârâ* 1/269.

³ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu’s-Şifâ* 1/497; el-Hafâcî, *Nesîmü’r-riyâd* 3/281; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemîn* s.112.

⁴ “Ey Dâvud! Senden sonra Ahmed, Muhammed, Sâdık ve Seyyid isminde bir peygamber gelecektir. O’nun ümmeti de Allah’ın merhametine mazhârdır.” (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 1/380; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/62; es-Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/26).

⁵ “Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahid, bir müjdeci, bir korkutucu ve ümmîlere bir koruyucu olarak gönderdik. Sen elbette benim kulum ve resûlümsün. Ben sana ‘Mütevekkil’ ismini verdim. Bu peygamber kötü huylu, katı kalbli, çarşılarda bağırıp-çağırın değildir. O kötülüğe kötülükle mukabele etmez. Fakat o kötülüğü af ile mağfiret ile karşılar. Allah, eğrilmiş sapmış olan milleti bu peygamber ile ‘Lâ ilâhe illallah’ demeleri suretiyle doğrultmadıkça, o peygamberin ruhunu asla kabzetmeyecektir.” (Bkz.: Buhârî, *büyû*’ 50; Dârimî, *mukaddime* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/174; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Eski Ahit, İşâyâ, bâb: 42, cümle: 1-11).

⁶ “Muhammed Allah’ın resûlüdür. Doğum yeri Mekke, hicret edeceği yer Taybe (Medine), saltanatı Şam’dadır. O’nun ümmeti çok hamdeder.” (Bkz.: Dârimî, *mukaddime* 2; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 10/89; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 5/387).

İşte şu âyette Muhammed lafzı, “Muhammed” manasında Süryânî bir isimde gelmiştir.

- Tevrat’ın diğer bir âyeti daha: ¹ **أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ** İşte şu âyette, Benî İshak’ın kardeşleri olan Benî İsmail’den ve Hazreti Mûsâ’dan sonra gelen Peygambere hitap ediyor.

- Tevrat’ın diğer bir âyeti daha: ² **عَبْدِي الْمُخْتَارُ لَيْسَ بِفَطْرٍ وَلَا غَلِيظٍ** İşte, “Muhtar”ın manası “Mustafa”dır, hem ism-i nebevîdir.

- İncil’de, İsa’dan sonra gelen ve İncil’in birkaç âyetinde³ “Âlem Reisi” unvanıyla müjde verdiği Nebî’nin tarifine dair:

مَعَهُ فَضِيْبٌ مِنْ حَدِيدٍ يُقَاتِلُ بِهِ وَأُمَّتُهُ كَذَلِكُ⁴

İşte şu âyet gösteriyor ki, sahibü’s-seyf ve cihada memur bir Peygamber gelecektir. “Kadîb-i hadîd” “kılıç” demektir. Hem ümmeti de onun gibi sahibü’s-seyf, yani cihada memur olacağını, Sûre-i Feth’in âhîrinde:

**وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ
يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ**⁵

âyeti, İncil’in şu âyeti gibi başka âyetlerine işaret edip, Muhammed (*aleyhissalâtu vesselâm*), sahibü’s-seyf ve cihada memur olduğunu, İncil ile beraber ilân ediyor.

- Tevrat’ın Beşinci Kitabının otuz üçüncü bâbında şu âyet var: “*Hak Teâlâ, Tûr-u Sînâ’dan ikbal edip bize Sâîr’den tulû etti ve Fârân Dağlarında zâ-hir oldu.*”⁶

¹ “Sen benim kulum ve resûlümsün. Ben sana ‘Mütevekkil’ adını verdim.” (Bkz.: Buhârî, *büyû’* 50; Dârimî, *mukaddime* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/174).

² “Benim seçkin kulum, kötü huylu ve katı kalbli değildir.” (Bkz.: Dârimî, *mukaddime* 2; el-Buhârî, *el-Edebü’l-müfred* 1/95; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 1/360; Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, *İşâyâ, bâb: 42, cümle: 1-2*).

³ İbni Kayyim el-Cevziyye, *el-Cevâbu’s-sahîh* 5/292, 304, 585; el-Halebî, *es-Sîratü’l-Halebiyye* 1/346; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, *bâb: 14, cümle: 15-17, bâb: 16, cümle: 7-9*.

⁴ “O’nun yanında kılıcı vardır; onunla savaşıacak. Ümmeti de O’nun gibi olacak.” (Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/235. Ayrıca bkz.: Kitab-ı Mukaddes, Mezmurlar, *bâb: 2, cümle: 9; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-âlemîn* s.114).

⁵ “İncil’deki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelen-dirir.” (Fetih sûresi, 48/29).

⁶ Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Tesniye, *bâb: 33, cümle: 2; el-Halebî, es-Sîratü’l-Halebiyye* 1/215; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemîn* s.90.

İşte şu âyet, nasıl ki “Tûr-u Sînâ'da ikbal-i Hak” fıkrasıyla nübüvvet-i Mûseviye'yi ve Şam Dağları'ndan ibaret olan “Sâîr'den tulû-u Hak” fıkrasıyla nübüvvet-i İseviye'yi ihbar eder. Öyle de, bilittifak Hicaz Dağları'ndan ibaret olan “Fârân Dağları'ndan zuhur-u Hak” fıkrasıyla, bizzarure risalet-i Ahmedîye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber veriyor.

- Hem Sûre-i Feth'in âhirinde ¹ **ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ** hükmünü tasdiken, Tevrat'ta Fârân Dağları'ndan zuhur eden Peygamber'in sahabeleri hakkında şu âyet var: “Kudsîlerin bayrakları beraberindedir. Ve onun sağındadır.”² “Kudsîler” nâmıyla tavsif eder. Yani, “Onun sahabeleri kudsî, salih evliyalardır.”

- Eş'ıyâ Peygamberin Kitabı'nda, Kırk İkinci Bâbı'nda şu âyet vardır: “Hak Sübhânehû, âhirzamanda, kendinin ıstıfâ-gerde ve bergüzîdesi kulu ba's edecek ve ona, Ruhu'l-Emîn Hazreti Cibril'i yollayıp din-i ilâhîsini ona tâlim ettirecek. Ve o dahi, Ruhu'l-Emîn'in tâlimi vechile nâsa tâlim eyleyecek ve beyne'n-nâs hak ile hükmedecektir. O bir nurdur, halkı zulûmâtta çıkaracaktır. Rabbin bana kable'l-vuku bildirdiği şeyi ben de size bildiriyorum.”³

İşte şu âyet, gayet sarîh bir surette, Âhirzaman Peygamberi olan Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın evsafını beyan ediyor.

- Mişâil nâmıyla müsemmâ Mihâil Peygamberin Kitabı'nın Dördüncü Bâbı'nda şu âyet var: “Âhirzamanda bir ümmet-i merhûme kâim olup, orada Hakk'a ibadet etmek üzere mübarek dağı ihtiyâr ederler. Ve her iklimden orada birçok halk toplanıp Rabb-i Vâhid'e ibadet ederler, O'na şirk etmezler.”⁴

İşte şu âyet, zâhir bir surette, dünyanın en mübarek dağı olan Cebel-i Arafat ve orada her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini ve “üm-met-i merhûme” nâmıyla şöhret-şîâr olan ümmet-i Muhammediye'yi tarif ediyor.

- Zebur'da Yetmiş İkinci Bâbı'nda şu âyet var: “Bahirden bahire malik.. ve nehirlerden, arzın makta' ve müntehâsına kadar mâlik ola.. ve kendisine

¹ “Bu, onların Tevrat'taki sıfatlarıdır.” (Fetih sûresi, 48/29).

² İbni Kesîr, *el-Bidâye* 6/179; el-Mâverîdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/199; Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Tesniye, bâb: 33, cümle: 2.

³ Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, İşâyâ, bâb: 42, cümle: 1, 4, 7, 9.

⁴ Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mika, bâb: 4, cümle: 1, 2, 5.

Yemen ve Cezayir mülûkü hediyeler götüreler.. ve padişahlar ona secde ve inkiyad edeler.. ve her vakit ona salât ve hergün kendisine bereketle dua oluna.. ve envârı, Medine'den münevver ola... ve zikri, ebedü'l-âbâd devam ede.. O'nun ismi, şemsin vücûdundan evvel mevcuttur; onun adı güneş durdukça münteşir ola..."¹

İşte şu âyet, pek âşikâr bir tarzda Fahr-i âlem'i (aleyhissalâtü vesselâm) tavsif eder. Acaba Hazreti Davud'dan (aleyhisselâm) sonra, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'dan başka hangi nebî gelmiş ki, şarktan garba kadar dinini neşretmiş ve mülûkü cizyeye bağlamış ve padişahları kendine secde eder gibi bir inkiyad altına almış ve hergün nev-i beşerin humsunun salavât ve dualarını kendine kazanmış ve envârı Medine'den parlamış kim var? Kim gösterilebilir?

- Hem Türkçe Yuhanna İncili'nin On Dördüncü Bâb ve Otuzuncu Âyeti şudur: "Artık sizinle çok söyleşmem. Zira bu âlemin Reisi geliyor. Ve ben de O'nun nesnesi asla yoktur."² İşte, "âlemin reisi" tâbiri, "fahr-i âlem" demektir. "Fahr-i âlem" unvanı ise, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın en meşhur unvanıdır.

- Yine İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb ve Yedinci Âyeti şudur: "Amma ben size hakkı söylüyorum. Benim gittiğim, size faydalıdır. Zira ben gitmeyince Tesellici size gelmez."³ İşte, bakınız: Reis-i âlem ve insanlara hakikî teselli veren, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'dan başka kimdir? Evet, fahr-i âlem O'dur ve fânî insanları idam-ı ebedîden kurtarıp teselli veren O'dur.

- Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb, Sekizinci Âyeti: "O dahi geldiğinde, dünyayı günaha dair, salâha dair ve hükme dair ilzam edecektir."⁴ İşte, dünyanın fesadını salâha çeviren ve günahlardan ve şirkten kurtaran ve siyaset ve hâkimiyet-i dünyayı tebdil eden, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'dan başka kim gelmiş?

- Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb, On Birinci Âyet: "Zira bu Âlemin

¹ Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mezmurlar, bâb: 72, cümle: 1-19; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-âlemîn s.92.

² Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 30.

³ Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü'l-hıyârâ 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.

⁴ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 8; Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/743; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-âlemîn s.99.

Reisi'nin gelmesinin hükmü gelmiştir.”¹ İşte, “Âlemin Reisi”²(Hâşiye) elbette Seyyidü'l-Beşer³ olan Ahmed-i Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'dır.

• Hem İncil-i Yuhanna, On Altıncı Bâb ve On Üçüncü Âyet: “*Amma o Hak Ruhu geldiği zaman, sizi bilcümle hakikate irşad edecektir. Zira kendisinden söylemiyor. Bilcümle işittiğini söyleyerek, gelecek nesnelerden size haber verecek.*”⁴ İşte bu âyet sarihtir. Acaba umum insanları birden hakikate davet eden ve her haberini vahiyden veren ve Cebrail'den işittiğini söyleyen ve kıyâmet ve âhiretten tafsilen haber veren, Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'dan başka kimdir? Ve kim olabilir?

• Hem kütüb-ü enbiyâda, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Muhammed, Ahmed, Muhtar manasında Süryânî ve İbrânî isimleri var. İşte, Hazreti Şuayb'ın suhufunda ismi, “Muhammed” manasında⁵ مُشَقَّق' tır. Hem Tevrat'ta, yine “Muhammed” manasında⁶ الْمُنْحَمَّأ, hem “Nebiyü'l-Haram” manasında⁷ حَمَّطَايَا, Zebur'da el-Muhtar⁸ ismiyle müsemmâdır. Yine Tevrat'ta⁹ الْخَاتِم, hem Tevrat'ta ve Zebur'da¹⁰ مُقِيمِ السَّنَةِ, hem Suhuf-u İbrahim ve Tevrat'ta¹¹ مَاذُ مَاذُ'dür. Hem Tevrat'ta¹² أَحَدٌ'dir.

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demiş:

¹³ اِسْمِي فِي الْقُرْآنِ مُحَمَّدٌ وَفِي الْإِنْجِيلِ أَحْمَدُ وَفِي التَّوْرَةِ أَحَدٌ buyurmuştur. Hem İncil'de, esmâ-yı nebevîden صَاحِبُ الْقَضِيبِ وَالْهَرَاوَةِ yani, “Seyf ve Asâ

¹ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 11.

² (Hâşiye) Evet, o Zât öyle bir reis ve sultandır ki, bin üç yüz elli senede ve ekser asırlardan her bir asırda, lâakal üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti var; kemâl-i teslim ve inkiyadla evâmîrine itaat ederler, hergün ona selâm etmekle tecdid-i biat ederler.

³ Bkz.: Buhârî, enbiyâ 3; Müslim, imân 327.

⁴ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 13; Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/743.

⁵ İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü'l-hıyârâ 1/79-80; Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/334; Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/494.

⁶ İbni Hişâm, es-Sîratü'n-nebeviyye 2/64; el-Kurtubî, el-İ'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ 1/269; Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/334.

⁷ Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/334; Aliyyülkârî, Şerhu's-Şifâ 1/497; el-Hafâcî, Nesîmü'r-riyâd 3/281; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-âlemîn s.112.

⁸ Dârimî, mukaddime 2; el-Buhârî, el-Edebü'l-müfred 1/95; Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/234.

⁹ Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/234.

¹⁰ Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/234; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-âlemîn s.115.

¹¹ Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/234; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-âlemîn s.112-113.

¹² İbni Asâkir, Târihu Dimâşk 17/371; Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/234; ez-Zehebî, Mîzânü'l-îtidâl 1/336.

¹³ “Kur'ân'da ismim Muhammed, İncil'de Ahmed, Tevrat'ta da Ahyed'dir.” İbni Asâkir, Târihu Dimâşk 17/371; İbni Adıyy, el-Kâmil 1/337; ez-Zehebî, Mîzânü'l-îtidâl 1/336.

Sahibi".¹ Evet, sahibü's-seyf enbiyâlar içinde en büyüğü, ümmetiyle cihada memur, Resûl-i Ekrem'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*). Yine İncil'de, "*Sahibü't-Tâc*"dır.² Evet Sahibü't-Tâc unvanı, Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) mahsustur. Tâc, "amâme," yani sarık demektir. Eski zamanda, milletler içinde, milletçe umumiyet itibarıyla sarık ve agel saran Kavm-i Arap'tır.³ İncil'de **صَاحِبُ التَّاجِ**, kat'î olarak Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) demektir.

• Hem İncil'de **الْبَارْقَلِيطُ** veyahut **الْفَارْقَلِيطُ** ki, İncil tefsirlerinde "hak ve bâtılı birbirinden tefrik eden hakperest" manası verilmiş ki, sonra gelecek insanları hakka sevk edecek Zât'ın ismidir.⁴

İncil'in bir yerinde, İsa (*aleyhisselâm*) demiş: "*Ben gideceğim, tâ dünyanın reisi gelsin.*"⁵ Acaba Hazreti İsa'dan (*aleyhisselâm*) sonra dünyanın reisi olacak ve hak ve bâtılı fark ve temyiz edip Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) yerinde insanları irşad edecek, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) başka kim gelmiştir? Demek Hazreti İsa (*aleyhisselâm*) ümmetine daima müjde ediyor ve haber veriyor ki, "*Birisi gelecek, bana ihtiyaç kalmayacak. Ben onun bir mukaddimesiyim ve müjdecisiyim.*"

Nasıl ki şu âyet-i kerîme:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ⁶

Evet, İncil'de Hazreti İsa (*aleyhisselâm*), çok defalar ümmetine müjde veriyor. İnsanların en mühim bir reisi geleceğini.. ve o Zâtı da bazı isimlerle yad ediyor.⁷(Hâşiye) O isimler, elbette Süryânî ve İbrânîdirler, ehl-i tahkik görmüşler.

¹ Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/234; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.114. Ayrıca bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/378; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/78.

² Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/234. Ayrıca bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/378; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/327.

³ Bkz.: Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/235; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/496, 498; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 3/276.

⁴ Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 15-17; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/234, 235; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/346.

⁵ Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hıyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.

⁶ "Vakti geldi, Meryem'in oğlu İsa da: 'Ey İsrail oğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim. Benden önceki Tevrat'ı tasdik etmek, benden sonra gelip ismi "Ahmed" olacak bir resûlü müjdelemek üzere gönderildim.' dedi." (Saf sûresi, 61/6).

⁷ (Hâşiye) Seyyah-ı meşhur Evliya Çelebi, Hazreti Şem'un-u Safâ'nın türbesinde, ceylân derisinde yazılı İncil-i Şerîf'te, bu gelen âyeti okumuştur. Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)

O isimler, “Ahmed, Muhammed, Fârikun beyne'l-hakkı ve'l-bâtıl” manasındadırlar.¹ Demek İsa (aleyhisselâm), çok defa Ahmed (aleyhissalâtü vesselâm)'dan beşaret veriyor.

Suâl: Eğer desen, “Neden Hazreti İsa (aleyhisselâm) her nebîden ziyâde müjde veriyor, başkalar yalnız haber veriyorlar, müjde sureti azdır?”

İlcevap: Çünkü Ahmed (aleyhissalâtü vesselâm), İsa (aleyhisselâm)'ı yahudilerin müthiş tekzîbinden ve müthiş iftiralarından ve dinini müthiş tahrifâtan kurtarmakla beraber; İsa (aleyhisselâm)'ı tanımayan Benî İsrail'in suûbetli şeriatına mukabil, sühûletli ve câmî ve ahkâmca şeriat-ı İseviyenin noksanını ikmal edecek bir şeriat-ı âliye sahiptir. İşte onun için, çok defa “Âlemin Reisi geliyor” diye müjde veriyor.²

İşte Tevrat, İncil, Zebur'da ve sâir suhuf-u enbiyâda çok ehemmiyetle, âhirde gelecek bir peygamberden bahisler var, çok âyetler var. Nasıl bir kısım numûnelerini gösterdik. Hem çok namlar ile o kitaplarda mezkûrdur. *Acaba bütün bu kütüb-ü enbiyâda, bu kadar ehemmiyetle, mükerrer âyetlerde bahsettikleri Âhırzaman Peygamberi, Hazreti Muhammed'den (aleyhissalâtü vesselâm) başka kim olabilir?..*

İkinci Kısım

İrhâsâtan ve delâil-i nübüvvetten maksat şudur ki; bi'set-i Ahmedîye'den evvel, zaman-ı fetrette kâhinler, hem o zamanın bir derece evliya ve ârif-i billâh olan bir kısım insanları, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) geleceğini haber vermişler ve ihbarlarını da neşretmişler, şiirleriyle gelecek asırlara bırakmışlar. Onlar çoktur; biz, ehl-i siyer ve tarihin nakil ve kabul ettikleri meşhur ve münteşir olan bir kısmını zikredeceğiz. Ezcümle:

•Yemen padişahlarından Tübbâ' isminde bir melik, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) evsafını eski kitaplarda görmüş, iman etmiş. Şöyle bir şiirini ilân etmiş:

hakkında nâzil olan cümle: *ایتون* Bir oğlan, *أزربون* yani İbrahim neslinden ola.. *پروفون* peygamber ola.. *لوغسلین* yalancı olmaya.. *بنت* O'nun *افزولات* mevlidi Mekke ola.. *که کالوشیر* sâlihlikle gelmiş ola.. *تونومنین* onun mübarek adı *موامیت* Ahmed, Muhammed ola.. *ایسغدوس* O'na uyanlar *ناکردیس* bu cihan ıssı olalar, *بیست بیت* dahi ol cihan, ıssı ola..

* Bu “Mevâmît” kelimesi “Memed”den ve “Memed” dahi “Muhammed”den tahrif edilmiş.

¹ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/234-235; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale'l-âlemîn* s.112-115; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/346, 352.

² Bkz.: İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-hiyârâ* 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.

شَهِدْتُ عَلَى أَحْمَدَ أَنَّهُ رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ بَارِي النَّسَمِ
فَلَوْ مَدَّ عُمْرِي إِلَى عُمْرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمِّ

Yani, “Ben, Ahmed’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) risaletini tasdik ediyorum. Ben onun zamanına yetişseydim, ona vezir ve ammizade olurdum.”¹ Yani, Ali gibi olurdum.

• İkincisi: Meşhur Kuss İbni Sâide ki, Kavm-i Arab’ın en meşhur ve mühim hatibi ve muvahhid bir zât-ı rûşen-zamirdir. İşte şu zât da bi’set-i nebevîden evvel risalet-i Ahmediye’yi şu şiirle ilân ediyor:

أَرْسَلَ فِينَا أَحْمَدًا خَيْرَ نَبِيِّ قَدْ بُعِثَ
صَلَّى عَلَيْهِ اللَّهُ مَا حَجَّ لَهُ رَكْبٌ وَحَتَّ²

• Üçüncüsü: Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ecdadından olan Kâ'b İbni Lüey, nübüvvet-i Ahmediye’yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) ilham eseri olarak şöyle ilân etmiş:

عَلَى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَيْرَهَا

Yani, “Füc’eten, Muhammedü’n-Nebî gelecek, doğru haberleri verecek.”³

• Dördüncüsü: Yemen padişahlarından Seyf İbni Zîyezen, kütüb-ü sâbıkada Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) evsafını görmüş, iman etmiş, müştâk olmuştu. Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ceddi Abdülmuttalib, Yemen’e kafiye ile Kureyş ile gittiği zaman, Seyf İbni Zîyezen onları çağırarak, onlara demiş ki:

إِذَا وُلِدَ بَيْتَاهُمَا وَلَدٌ بَيْنَ كِتْفَيْهِ شَامَةٌ كَانَتْ لَهُ الْإِمَامَةُ وَإِنَّكَ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ لَجَدُهُ

Yani, “Hicaz’da bir çocuk dünyaya gelir. Onun iki omuzu arasında hâtem gibi bir nişan var. İşte o çocuk umum insanlara imam olacak.” Sonra, gizlice Abdülmuttalib’i çağırarak, “O çocuğun ceddi de sensin” diye kerametkârâne, bi’setten evvel haber vermiş.⁴

¹ el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân* 16/145; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/166; İbni Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 4/145.

² “Gönderilen peygamberlerin en hayırlısı olarak bize Ahmed’i (sallallahu aleyhi ve sellem) gönderdi. Kafileler O’nu ziyaret için yollara dökülüp, mesafeler kat ettikçe Allah O’na salât eylesin.” (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/111; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/236; es-Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/182).

³ Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.90; el-Esbehânî, *Delâilü’n-nübüvve* 1/156; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/244.

⁴ Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü’n-nübüvve* 2/12; Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.97-98; el-Mâverdî, *A’lâmü’n-nübüvve* 1/235.

• Beşincisi: Varaka İbni Nevfel (Haticetü'l-Kübrâ'nın ammizadelerinden), bidayet-i vahiyde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) telâş etmiş. Haticetü'l-Kübrâ, o hâdiseyi meşhur Varaka İbni Nevfel'e hikâye etmiş. Varaka demiş: "Onu bana gönder." Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Varaka'nın yanına gitmiş, mebde-i vahiydeki vaziyeti hikâye etmiş. Varaka demiş:

أَبَشِّرْ فَإِنَّا أَشْهَدُ أَنَّكَ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ ابْنُ مَرْيَمَ وَأَنَّكَ عَلَى نَامُوسِ عِيسَى
وَأَنَّكَ نَبِيٌّ مُّرْسَلٌ

Yani, "Telâş etme, o hâlet vahiydir. Sana müjde! İntizar edilen Nebî sensin. İsa seninle müjde vermiş."¹

• Altıncısı: Askelânü'l-Himyerî nâm ârif-i billâh, bi'setten evvel Kureyşîleri gördüğü vakit, "İçinizde dâvâ-yı nübüvvet eden var mı?" "Yok" derlerdi. Sonra, bi'set vaktinde yine sormuş. "Evet," demişler. "Biri dâvâ-yı nübüvvet ediyor." Demiş: "İşte, âlem onu bekliyor."²

• Yedincisi: Nasârâ ulemâ-yı benâmından İbnü'l-Alâ, bi'setten ve peygamberi görmeden evvel haber vermiş. Sonra gelmiş, Hazreti Peygamber'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) görmüş. Demiş:

وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ وَجَدْتُ صِفَتَكَ فِي الْإِنْجِيلِ وَبَشَّرَ بِكَ ابْنُ الْبُتُولِ

Yani, "Ben senin sıfatını İncil'de gördüm, iman ettim. İbni Meryem, İncil'de senin geleceğini müjde etmiş."³

• Sekizincisi: Bahsi geçen Habeş Padişahı Necâşî demiş:

لَيْتَ لِي خِدْمَتُهُ بَدَلًا عَنْ هَذِهِ السَّلْطَنَةِ

Yani, "Keşke şu saltanata bedel, Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın hizmetkârı olsaydım! O hizmetkârlık, saltanatın pek fevkindedir."⁴

Şimdi, ilham-ı rabbânî ile gâipten haber veren bu âriflerden sonra, gâipten ruh ve cin vâsıtasıyla haber veren kâhinler, pek sarîh bir surette,

¹ Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 2/113; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/10; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/608; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/396, 445.

² İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 35/250; İbni Hacer, *el-İsâbe* 5/126; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/169; *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/446.

³ İbni Seyyidî'n-Nâs, *Uyûnü'l-eser* 1/146. Ayrıca bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 3/430; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/24.

⁴ Bkz.: Ebû Dâvûd, *cenâiz* 58; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/461; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/350; Abd İbni Humeyd, *el-Müsned* 1/193.

Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) geleceğini ve nübüvvetini haber vermişler. Onlar çoktur; biz, onlardan meşhurları ve mânevî tevâtür hükmüne geçmiş ve ekser tarih ve siyerde nakledilmiş birkaçını zikredeceğiz. Onların uzun kıssalarını ve sözlerini siyer kitaplarına havale edip, yalnız icmâlen bahsedeceğiz.

- Birincisi: Şikk isminde meşhur bir kâhindir ki; bir gözü, bir eli, bir ayağı varmış.. âdetâ yarım insan. İşte o kâhin, mânevî tevâtür derecesinde kat'î bir surette tarihlere geçmiş ki, risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber verip mükerreren söylemiştir.¹

- İkincisi: Meşhur Şam kâhini Satîh'tir ki, kemiksiz, âdetâ âzâsız bir vücut, yüzü göğsü içinde bir acûbe-i hilkat ve çok da yaşamış bir kâhindir. Gâipten verdiği doğru haberler, o zaman insanlarda şöhret bulmuş. Hatta Kistrâ (yani Fars Padişahı), gördüğü acîb rüyayı ve velâdet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) zamanında sarayın on dört şerefesinin düşmesinin sırrını Satîh'ten sormak için, Mûbezan denilen âlim bir elçisini göndermiş. Satîh demiş: “On dört zât, sizlerde hâkimiyet edecek, sonra saltanatınız mahvolacak. Hem birisi gelecek, bir din izhar edecek. İşte O, sizin din ve devletinizi kaldıracak.” meâlinde Kistrâ'ya haber göndermiş. İşte o Satîh, sarîh bir surette, Âhîrzaman Peygamberi'nin gelmesini haber vermiş.²

- Hem kâhinlerden Sevad İbni Kâribi'd-Devsî³ ve Hunâfir⁴ ve Ef'â Necrân⁵ ve Cizl İbni Cizli'l-Kindî⁶ ve İbni Halasate'd-Devsî⁷ ve Fâtıma Binti Numan-ı Neccâriye⁸ gibi meşhur kâhinler, siyer ve tarih kitaplarında tafsilen beyan ettikleri vecih üzere, Âhîrzaman Peygamberi'nin geleceğini, o peygamber de Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) olduğunu haber vermişler.

¹ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/431; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.125-128.

² et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459-460; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/126-130; İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 37/361-363.

³ Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 35; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/34-36; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 7/92-95; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/704-705.

⁴ İbni Abdilberr, *el-İstîâb* 2/460; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 2/52-53; İbni Hacer, *el-İsâbe* 2/362-363, 3/349.

⁵ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/365.

⁶ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/365.

⁷ İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 3/451-452; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/185-186.

⁸ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/167; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/234; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.107.

• Hem Hazreti Osman'ın akrabasından Sü'dâ Binti Küreyz, kâhinlik vâsıtasıyla, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) nübüvvetini gâipten haber almış. Bidayet-i İslâmiyet'te, Hazreti Osman Zinnûreyn'e demiş ki: “Sen git, iman et.” Osman bidayette gelmiş, iman etmiş. İşte, o Sü'dâ o vâkıyı böyle bir şiirle söylüyor:

هَدَى اللَّهُ عُثْمَانَ الصَّغِيرَ بِقَوْلِهِ فَأَرْشَدَهُ وَاللَّهُ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ¹

Hem kâhinler gibi, “hâtif” denilen, şahsı görünmeyen ve sesi işitilen cinnîler, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) geleceğini mükerreren haber vermişler. Ezcümle:

• Zübâb İbnü'l-Hâris'e, hâtif-i cinnî böyle bağırarak, onun ve başkasının sebeb-i İslâm'ı olmuş:

يَا ذُبَابُ يَا ذُبَابُ اسْمِعِ الْعَجَبَ الْعَجَابَ،
بُعِثَ مُحَمَّدٌ بِالْكِتَابِ يَدْعُو بِمَكَّةَ فَلَا يُجَابُ²

• Yine bir hâtif-i cinnî, İbni Mürre el-Gatafânî'ye böyle bağırarak, bazıları-
nı imana getirmiştir.

جَاءَ حَقٌّ فَسَطَعَ، وَدُمِرَ بَاطِلٌ فَانْقَمَعَ³

Bu hâtiflerin beşaretleri ve haber vermeleri pek meşhurdur ve çoktur.

Hem nasıl kâhinler, hâtifler haber vermişler. Öyle de, sanemler dahi ve sanemlere kesilen kurbanlar dahi, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) risaletini haber vermişler. Ezcümle:

• Kıssa-yı meşhuredendir ki, Mâzin kabilesinin sanemi bağırarak demiş:

هَذَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ جَاءَ بِحَقِّ مُنْزَلٍ⁴ diyerek, risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber vermiş.

¹ “Allah (celle celâlüh) O'nun sözü vâsıtasıyla iffetli Osman'ı hidayete erdirdi ve doğru yolu gösterdi.” (Bkz.: İbni Hacer, *el-İsâbe* 7/698. Ayrıca bkz.: İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 39/25; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 7/200).

² “Ey Zübâb, Ey Zübâb! Şu acâib, harikulâde haberi dinle. Hz. Muhammed, Mekke'de davete başladı, fakat ona icabet edilmiyor.” (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/259; İbni'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe* 2/13; İbni Hacer, *el-İsâbe* 2/402).

³ “Hak gelip her tarafa yayıldı. Bâtil da helâk olup kayboldu.” (Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/259; Aliyyülkârî, *Şerhu's-Şifâ* 1/748; el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/323).

⁴ “Bu, (Allah tarafından) gönderilmiş bir nebîdir ki indirilmiş bir hakikatle (Kur'ân-ı Kerîm'le) geldi.” (Bkz.: Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.115; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/256. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 20/338).

• Hem Abbas İbni Mirdâs'ın sebep-i İslâmiyet'i olan meşhur vâkıa şudur ki: Dımâr nâmında bir sanemi varmış; o sanem birgün böyle bir ses vermiş:

أَوْدَى ضِمَارٌ وَكَانَ يُعْبَدُ مَرَّةً قَبْلَ الْكِتَابِ إِلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ¹

Yani, “Muhammed gelmeden evvel bana ibadet ediliyordu. Şimdi Muhammed'in beyanı gelmiş; daha o dalâlet olamaz.”

• Hazreti Ömer, İslâmiyet'ten evvel, saneme kesilen bir kurbandan böyle işitmiş:

يَا آلَ ذَرِيحٍ أَمْرٌ نَجِيجٌ رَجُلٌ فَصِيحٌ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ²

İşte bu numûneler gibi çok vâkıalar var... Mevsuk kitaplar kabul edip nakletmişler.

Nasıl ki kâhinler, ârif-i billâhlar, hâtifler, hatta sanemler ve kurbanlar risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) haber vermişler.. her bir hâdisе dahi bir kısım insanların imanına sebep olmuş. Öyle de, bazı taşlar üstünde ve kabirlerde ve kabirlerin mezar taşlarında, hatt-ı kadîm ile ³ مُحَمَّدٌ مُصْلِحٌ أَمِينٌ gibi ibareler bulunmuş; onunla bir kısım insanlar imana gelmişler.⁴ Evet, hatt-ı kadîm ile bazı taşlarda bulunan مُحَمَّدٌ مُصْلِحٌ أَمِينٌ Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtü vesselâm*) ibarettir. Çünkü O'ndan evvel, zamanına pek yakın, yalnız yedi Muhammed ismi var, başka yoktur. O yedi adamın hiçbir cihetle “Muslih, Emîn” tâbirine liyakatleri yoktur.⁵

Üçüncü Kısım

İrhâsâtta, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) velâdeti hengâmında vücûda gelen harikalardır ve hâdiselerdir. O hâdiseler, onun velâdetiyle alâkadar bir surette vücûda gelmiş. Hem bi'setten evvel bazı hâdiseler var ki, doğrudan doğruya birer mucizesidir. Bunlar çoktur. Numûne olarak, meşhur olmuş ve

¹ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/92; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.118; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 4/312; es-Süheylî, *er-Ravdu'l-ünf* 4/194.

² “Ey Zerîh kabilesi! İnsanları kurtaracak bir hâdisе: “Lâ ilâhe illallah” diyen fasih bir adam var.” (Bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 35; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 1/266; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/35; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/158)

³ Muhammed, barış ve emniyeti tesis eden bir ıslahatçıdır.

⁴ el-Buhârî, *et-Târihu'l-kebîr* 1/29; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/61; İbni Asâkir, *Târihu Dimâşk* 34/102; İbni Hacer, *el-İsâbe* 1/72.

⁵ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/169; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/131-134.

eimme-i hadis kabul etmiş ve sıhhatleri tahakkuk etmiş birkaç numûneyi zikredeceğiz.

Birincisi: Velâdet-i nebevî gecesinde, hem annesi, hem annesinin yanında bulunan Osman İbni Âs'ın annesi, hem Abdurrahmân İbni Avf'ın annesinin gördükleri azîm bir nurdur ki, üçü de demişler: “*Velâdeti ânında biz öyle bir nur gördük ki, o nur maşrık ve mağribi bize aydınlattırdı.*”¹

İkincisi: O gece Kâbe'deki sanemlerin çoğu baş aşağı düşmüş.²

Üçüncüsü: Meşhur Kısra'nın Eyvân'ı (yani saray-ı meşhuresi) o gece salanıp inşikak etmesi ve on dört şerefesinin düşmesidir.³

Dördüncüsü: Sava'nın takdis edilen küçük denizinin o gecede yere batması⁴ ve İstahrâbâd'da bin senedir daima iş'âl edilen, yanan ve sönmeyen, mecusilerin mâbud ittihaz ettikleri ateşin, velâdet gecesinde sönmesi...⁵

İşte şu üç-dört hâdis e işarettir ki, o yeni dünyaya gelen Zât, ateş-perestliği kaldıracak, Fars saltanatının sarayını parçalayacak, izn-i ilâhî ile olmayan şeylerin takdisini men edecektir.

Beşincisi: Çendan velâdet gecesinde değil, fakat velâdete pek yakın olduğu cihetle, o hâdiseler de irhâsât-ı Ahmediye'dir ki (*aleyhissalâtü vesselâm*), Sûre-i *ALM* *TR KİF*⁶ de nass-ı kat'î ile beyan edilen Vak'a-yı Fil'dir ki; Kâbe'yi tahrip etmek için, Ebrehe nâmında Habeş meliki gelip, fil-i mahmudî nâmında cesîm bir fili öne sürüp gelmiş. Mekke'ye yakın olduğu vakit fil yürümemiş. Çare bulamamış, dönmüşler. Ebâbil kuşları onları mağlup etmiş ve perişan etmiş, kaçmışlar. Bu kıssa-yı acîbe, tarih kitaplarında tafsilen meşhurdur.

İşte şu hâdis e, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) delâil-i nübüvvetindendir. Çünkü velâdete pek yakın bir zamanda, kıblesi ve mevlidi ve sevgili

¹ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.135-137. Ayrıca bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/127; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 18/252; İbni İshak, *es-Sîre* 1/22, 28; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/293.

² el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/81; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/76.

³ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

⁴ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

⁵ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

⁶ Bkz.: Fil sûresi, 105/1.

vatanı olan Kâbe-i Mükerreme, gaybî ve harika bir surette, Ebrehe'nin tahribinden kurtulmuştur.¹

Altıncısı: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), küçüklüğünde Halime-i Sa'diye'nin yanında iken, Halime ve Halime'nin zevcinin şehadetleriyle, güneşten rahatsız olmamak için, çok defa üstünde bir bulut parçasının ona gölge ettiğini görmüşler ve halka söylemişler ve o vâkıa, sıhhatle şöhrat bulmuş.²

- Hem, Şam tarafına on iki yaşında iken gittiği vakit, Bahîra-yı Râhib'in şehadetiyle, bir parça bulut Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) başına gölge ettiğini görmüş ve göstermiş.³

- Hem yine bi'setten evvel, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), bir de-fa Haticetü'l-Kübrâ'nın Meysere ismindeki hizmetkârıyla ticaretten geldiği zaman, Haticetü'l-Kübrâ, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) başında iki meleğin bulut tarzında gölge ettiklerini görmüş, kendi hizmetkârı olan Meysere'ye demiş. Meysere dahi Haticetü'l-Kübrâ'ya demiş: "Bütün seferimizde ben öyle görüyordum."⁴

Yedincisi: Nakl-i sahih ile sabittir ki; Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), bi'setten evvel bir ağacın altında oturdu. O yer kuru idi, birden yeşillendi. Ağacın dalları, onun başı üzerine eğilip kıvrılarak gölge yapmıştır.⁵

Sekizincisi: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) ufak iken Ebû Talib'in evinde kalıyordu. Ebû Talip, çoluk ve çocuğu ile onunla beraber yerlerse karınları doyardı. Ne vakit o Zât, yemekte bulunmazsa tok olmuyorlardı. Şu hâdise hem meşhurdur, hem kat'îdir.⁶

- Hem Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) küçüklüğünde ona bakan ve hizmet eden Ümmü Eymen demiş: "Hiçbir vakit Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) açlık ve susuzluktan şikâyet etmedi, ne küçüklüğünde ve ne de büyüklüğünde..."⁷

¹ Bkz.: İbni İshak, *es-Sîre* 36-41; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/168-173; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/91-92.

² İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/112.

³ Tirmizî, *menâkıb* 3; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/327; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/319-322.

⁴ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/6-7; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/130-131; 156-157;.

⁵ Kadî İyâz, *eş-Şifâ* 1/368; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/218.

⁶ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/119-120, 168; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.166; İbni Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 3/86.

⁷ İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/168; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.167; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/141.

Dokuzuncusu: Murdiası olan Halime-i Sa'diye'nin malında ve keçilerinin sütünde, kabilesinin hilâfına olarak çok bereketi ve ziyâde olmasıdır. Bu vâkıa hem meşhurdur, hem kat'îdir.¹

• Hem sinek onu tâciz etmezdi, onun cesed-i mübarekine ve libasına konmazdı.² Nasıl ki, evlâdından Seyyid Abdülkadir Geylânî (*ḡuddîse sirruhi*) da hi, ceddinden o hâli irsiyet almıştı; sinek ona da konmazdı.³

Onuncusu: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) dünyaya geldikten sonra, bhusus velâdet gecesinde, yıldızların düşmesinin çoğalmasındır ki;⁴ şu hâdis, On Beşinci Söz'de katiyen burhanlarıyla isbat ettiğimiz üzere, şu yıldızların su-kutu, şeyâtîn ve cinlerin gaybî haberlerden kesilmesine alâmet ve işaretir.

İşte, madem Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) vahiy ile dünyaya çıktı. Elbette yarım yamalak ve yalanlar ile karışık, kâhinlerin ve gâipten haber verenlerin ve cinlerin ihbaratına set çekmek lâzımdır ki, vahye bir şüphe îras etmesinler ve vahye benzemesin. Evet, bi'setten evvel kâhinlik çoktu. Kur'ân nâzil olduktan sonra onlara hâtime çekti.⁵ Hatta çok kâhinler imana geldiler. Çünkü daha cinler tâifesinden olan muhbirlerini bulamadılar. Demek Kur'ân hâtime çekmişti. İşte, eski zaman kâhinleri gibi şimdi de medyumlar suretinde yine bir nevi kâhinlik, Avrupa'da ispiritizmacıların içlerinde başgöstermiş. Her ne ise...

Elhâsıl: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) nübüvvetinden evvel nübüvvetini tasdik ettiren ve tasdik eden pek çok vâkıalar, pek çok zâtlar zâhir olmuşlar.

Evet, dünyaya mânen reis olacak..⁶(Hâşiye) ve dünyanın mânevî şeklini değiştirecek.. ve dünyayı âhirete mezraa yapacak..⁷ ve dünyanın mah-lûkatının kıymetlerini ilân edecek.. ve cin ve inse saadet-i ebediyeğe yol

¹ İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/244-246; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 24/214; İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/299-301.

² Kadî İyâz, *eş-Şifâ* 1/368; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 2/624, 3/381.

³ el-Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâd* 4/335; en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ* 2/203.

⁴ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 25/186; et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/454; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.135.

⁵ Cin sûresi, 72/1, 8, 9; Buhârî, *ezân* 105, *tefsîru sûre (72)* 1; Müslim, *salât* 149.

⁶ (Hâşiye) Evet Sultan-ı Levîlâke Levîlâk, öyle bir reistir ki bin üç yüz elli senedir saltanatı devam ediyor. Birinci asırdan sonra her bir asırda lâakal üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti vardır. Küre-i arzın yarısını bayrağı altına almış.. ve tebaası kemâl-i teslimiyetle ona her gün salât ü selâm ile tecdid-i biat ederek emirlerine itaat ederler.

⁷ "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdül-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

gösterecek.. ve fâni cin ve insi idam-ı ebedîden kurtaracak.. ve dünyanın hikmet-i hilkatini ve tılsım-ı muğlâkını ve muammâsını açacak.. ve Hâlık-ı kâinat'ın makâsıdını bilecek ve bildirecek.. ve o Hâlık'ı tanıyıp umuma tanıttıracak bir Zât, elbette O daha gelmeden her şey, her nev, her tâife O'nun geleceğini sevecek ve bekleyecek ve hüsn-ü istikbal edecek ve alkışlayacak ve Hâlık'ı tarafından bildirilirse O da bildirecek. Nasıl ki, sâbık işaretlerde ve misallerde gördük ki, her bir nevi mahlûkat, onu hüsn-ü istikbal ediyor gibi mucizâtını gösteriyorlar, mucize lisanıyla nübüvvetini tasdik ediyorlar.

On Yedinci İşaret

✓ Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Kur'ân'dan sonra en büyük mucizesi kendi zâtıdır. Yani, O'nda içtima etmiş ahlâk-ı âliyedir ki, her bir haslette en yüksek tabakada olduğuna, dost ve düşman ittifak ediyorlar. Hatta şecaat kahramanı Hazreti Ali, mükerreren diyordu: “Harbin dehşetlendiği vakit, biz Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) arkasına iltica edip tahassun ediyorduk.”¹ ve hâkezâ... Bütün ahlâk-ı hamîdede en yüksek ve yetişilmeyecek bir dereceye mâlik idi. Şu mucize-i ekberi Allâme-i Mağrib Kadı İyâz'ın Şifâ-yı Şerif'ine havale ediyoruz. Elhak, o Zât, o mucize-i ahlâk-ı hamîdeyi pek güzel beyan edip isbat etmiştir.

✓ Hem pek büyük ve dost ve düşmanla musaddak bir mucize-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), şeriat-ı kübrâsıdır ki, ne misli gelmiş ve ne de gelecek. Şu mucize-i âzamın bir derece beyanını, bütün yazdığımız Otuz Üç Söz ve Otuz Üç Mektub'a ve Otuz Bir Lem'a'ya ve On Üç Şuâ'ya havale ediyoruz...

✓ Hem Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) mütevâtir ve kat'î bir mucize-i kübrâsı, “şakk-ı kamer”dir.² Evet şu inşikak-ı kamer, çok tarîklerle mütevâtir bir surette İbni Mes'ud,³ İbni Abbas,⁴ İbni Ömer,⁵ İmam Ali,⁶ Enes,⁷

¹ Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/86; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/354; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/371.

² Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtiniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-İcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* 5/17.

³ Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre* (54) 1; Müslim, *münâfikîn* 43-45.

⁴ Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre* (54) 1; Müslim, *münâfikîn* 48.

⁵ Müslim, *münâfikîn* 45; Tirmizî, *fiten* 20, *tefsîru sûre* (54) 4; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/421.

⁶ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/213.

⁷ Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre* (54) 1; Müslim, *münâfikîn* 46, 47.

Huzeyfe¹ gibi pek çok eâzım-ı sahâbeden² müteaddit tarîklerle haber verilmele beraber; nass-ı Kur'ân'la ³ **إِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ** âyeti, o mucize-i kübrâyı âleme ilân etmiştir. O zamanın inatçı Kureyş müşrikleri, şu âyetin verdiği habere karşı inkâr ile mukabele etmemişler, belki yalnız “sihirdir” demişler.⁴ Demek, kâfirlerce dahi kamerin inşıkakı kat'îdir. Şu mucize-i kübrâyı, şakk-ı kamere dair yazdığımız, Otuz Birinci Söz'e zeyl olan Şakk-ı Kamer Risalesi'ne havale ederiz.

✓ *Hem Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), nasıl ki arz ahâlisine inşıkak-ı kamer mucizesini göstermiş, öyle de semâvât ahalisine Miraç mucize-i ekberini göstermiştir.*

İşte, Miraç denilen şu mucize-i âzamı, Otuz Birinci Söz olan Miraç Risalesi'ne havale ederiz. Çünkü o risale, o mucize-i kübrâyı, ne kadar nurâni ve âlî ve doğru olduğunu kat'î burhanlarla, hatta mülhidlere karşı da isbat etmiştir. Yalnız, Mucize-i Mirac'ın mukaddimesi olan Beytül-Makdis seyahati ve sabahleyin Kureyş kavmi ondan Beytül-Makdis'in târifatını istemesi üzerine hâsıl olan bir mucizeyi bahsedeceğiz, şöyle ki:

Miraç gecesinin sabahında, Mirac'ını Kureyş'e haber verdi. Kureyş tekzip etti. Dediler: “Eğer Beytül-Makdis'e gitmiş isen, Beytül-Makdis'in kapılarını ve duvarlarını ve ahvâlini bize tarif et.” Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) فرمان ediyor ki:

فَكُرِّبْتُ كُرْبَةً مَا كُرِّبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ قَالَ فَرَفَعَهُ اللَّهُ لِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ فَنَعْتُهُ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ

Yani, “Onların tekziblerinden ve suâllerinden pek çok sıkıldım. Hatta öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Birden, Cenâb-ı Hak, Beytül-Makdis'i bana gösterdi. Ben de Beytül-Makdis'e bakıyorum, birer birer her şeyi tarif ediyordum.” İşte o vakit Kureyş baktılar ki, Beytül-Makdis'ten doğru ve tam haber veriyor.⁵

Hem Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) Kureyş'e demiş ki: “Yolda giderken sizin bir kafilenizi gördüm. Kafileniz yarın filân vakitte gelecek.” Sonra o

¹ Abdurrezzak, *el-Musannef* 3/193, 194; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/139; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/651.

² Ayrıca Hz. Cübeyr rivayeti için bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre* (54) 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/81; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/422; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 8/357, 358.

³ “Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü.” (Kamer sûresi, 54/1).

⁴ Kamer sûresi, 54/2; Tirmizî, *tefsîru sûre* (54) 1, 2, 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/165, 4/81; el-Bezzâr, *el-Müsne'd* 8/357, 358.

⁵ Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 41, *tefsîru sûre* (17) 3; Müslim, *îmân* 276, 278.

vakit kafilere muntazır kaldılar. Kafiler bir saat teahhur etmiş. Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) ihbarı doğru çıkmak için –ehl-i tahkikin tasdikiyle– güneş bir saat tevakkuf etmiş.¹ Yani arz, onun sözünü doğru çıkarmak için vazifesini, seyahatini bir saat ta'til etmiştir.. ve o ta'tili güneşin sükûnetiyle göstermiştir.

İşte Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın birtek sözünün tasdiki için, koca arz vazifesini terk eder, koca güneş şahit olur. Böyle bir Zât'ı tasdik etmeyen ve emrini tutmayanın ne derece bedbaht olduğunu.. ve onu tasdik edip emrine ²سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا diyenlerin ne kadar bahtiyar olduklarını anla, ³الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ de.

On Sekizinci İşaret

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm)en büyük ve ebedî ve yüzer delâil-i nübüvveti câmî ve kırk vecihle i'câzı isbat edilmiş bir mucizesi dahi Kur'an-ı Hakîm'dir.⁴ İşte şu mucize-i ekberin beyanına dair Yirmi Beşinci Söz, takriben yüz elli sayfada, kırk vech-i i'câzını icmâlen beyan ve isbat etmiştir. Öyleyse, şu mahzen-i mucizât olan mucize-i âzamı o Söz'e havale ederek, yalnız iki-üç nükteyi beyan edeceğiz.

Birinci Nükte

Eğer denilse: "İ'câz-ı Kur'an belâgattadır. Hâlbuki umum tabakâtın hakları var ki, i'câzında hisseleri bulunsun. Hâlbuki, belâgattaki i'câzı, binde ancak bir muhakkik âlim anlayabilir."

Elcevap: Kur'an-ı Hakîm'in her tabakaya karşı bir nevi i'câzı vardır ve bir tarzda i'câzının vücûdunu ihsas eder.

- Meselâ, ehl-i belâgat ve fesâhat tabakasına karşı, harikulâde belâgattaki i'câzını gösterir.

- Ve ehl-i şiiir ve hitabet tabakasına karşı garip, güzel, yüksek üslûb-u bedî'in i'câzını gösterir. O üslûp herkesin hoşuna gittiği hâlde, kimse taklit edemiyor.

¹ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/404; Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/284, 285; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 12/52.

² "İştittik ve itaat ettik..." (Bakara sûresi, 2/285).

³ Lutfettiği iman ve İslâm nimetinden dolayı hamdolsun Allah'a.

⁴ Kadı İyâz, *eş-Şifâ* 1/369; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an* 1/33-34; ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-irfân* 1/55, 206, 2/92.

Mürur-u zaman o üslûbu ihtiyarlatmıyor.. daima genç ve tazedir. Öyle mun-tazam bir nesir ve mensur bir nazımdır ki, hem âlî, hem tatlıdır.

- Hem kâhinler ve gâipten haber verenler tabakasına karşı, harikulâde ih-barat-ı gaybiyedeki i'câzını gösterir.

- Ve ehl-i tarih ve hâdisât-ı âlem ulemâsı tabakasına karşı, Kur'ân'daki ih-barat ve hâdisât-ı ümem-i sâlîfe ve ahvâl ve vâkıât-ı istikbaliye ve berzahîye ve uhreviyedeki i'câzını gösterir.

- Ve içtimaiyat-ı beşeriye ulemâsı ve ehl-i siyaset tabakasına karşı, Kur'ân'ın desâtir-i kudsiyesindeki i'câzını gösterir. Evet, o Kur'ân'dan çıkan şeriat-ı kübrâ, o sırr-ı i'câzı gösterir.

- Hem maârif-i ilâhiye ve hakâik-i kevnîyede tevaggul eden tabakaya karşı, Kur'ân'daki hakâik-i kudsiye-i ilâhiyedeki i'câzı gösterir veya i'câzın vü-cûdunu ihsas eder.

- Ve ehl-i tarikat ve velâyet'e karşı, Kur'ân bir deniz gibi daima temevvüc-de olan âyâtının esrarındaki i'câzını gösterir ve hâkezâ.. kırk tabakadan her tabakaya karşı bir pencere açar, i'câzını gösterir.

- Hatta, yalnız kulağı bulunan ve bir derece mana fehmeden avâm taba-kasına karşı, Kur'ân'ın okunmasıyla, başka kitaplara benzemediğini, kulak sa-hibi tasdik eder. Ve o âmî der ki: “Ya bu Kur'ân bütün dinlediğimiz kitapların aşağısındadır; bu ise, hiçbir düşman dahi diyemez ve hem yüz derece muhâl-dir. Öyle ise, bütün işitilen kitapların fevkindedir. Öyleyse mucizedir.”

İşte bu kulaklı âmînin fehmettiği i'câzı, ona yardım için bir derece izah edeceğiz, şöyle ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, meydana çıktığı vakit bütün âleme meydan okudu ve insanlarda iki şiddetli his uyandırdı:

Birisi: Dostlarında hiss-i taklidî, yani sevgili Kur'ân'ın üslûbuna karşı ben-zemeklik arzusu ve onun gibi konuşmak hissi.

İkincisi: Düşmanlarda bir hiss-i tenkit ve muâraza, yani Kur'ân üslûbuna mukabele etmekle dâvâ-yı i'câzı kırmak hissi.

İşte bu iki hiss-i şeditte milyonlar Arabî kitaplar yazılmışlar, meydandadır. Şimdi, bütün bu kitapların en beliğleri, en fasihleri Kur'ân'la beraber okundu-ğu vakit, her kim dinlese katiyen diyecek ki, Kur'ân bunların hiçbirisine ben-zemiyor. Demek Kur'ân, umum bu kitapların derecesinde değildir. Öyleyse,

herhâlde, ya Kur'ân umumunun altında olacak; o ise, yüz derece muhâl olmakla beraber, hiç kimse, hatta şeytan bile olsa diyemez.^{1(Hâşiye-1)} Öyleyse Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, yazılan umum kitapların fevkindedir.

Hatta, manayı da fehmetmeyen cahil âmi tabakaya karşı da Kur'ân-ı Hakîm, usandırmamak suretiyle i'câzını gösterir. Evet o âmi, cahil adam der ki: “En güzel, en meşhur bir beyti iki-üç defa işitsem, bana usanç veriyor. Şu Kur'ân ise hiç usandırmıyor; gittikçe daha ziyâde dinlemesi hoşuma gidiyor. Öyleyse bu, insan sözü değildir.”

Hem hıfza çalışan çocukların tabakasına karşı dahi Kur'ân-ı Hakîm; o nazik, zayıf, basit ve bir sayfa kitabı hıfzında tutamayan o çocukların küçük kâfalarında, o büyük Kur'ân ve çok yerlerinde iltibas ve müşevveşiye sebebiyet veren, birbirine benzeyen âyetlerin ve cümlelerin teşâbühüyle beraber, kemâl-i sühûletle, kolaylıkla o çocukların hâfızalarında yerleşmesi suretinde, i'câzını onlara dahi gösterir.

Hatta, az sözden ve gürültüden müteessir olan hastalara ve sekerâtta olanlara karşı, Kur'ân'ın zemmese ve sadâsı, zemmese suyu gibi onlara hoş ve tatlı geldiği cihetle, bir nevi i'câzını onlara da ihsas eder.

Elhâsıl: Kırk muhtelif tabakâta ve ayrı ayrı insanlara, kırk vecihle Kur'ân-ı Hakîm i'câzını gösterir veya i'câzının vücûdunu ihsas eder, kimseyi mahrum bırakmaz. Hatta, yalnız gözü bulunan,^{2(Hâşiye-2)} kulaksız, kalbsiz, ilimsiz tabakasına karşı da Kur'ân'ın bir nevi alâmet-i i'câzı vardır, şöyle ki:

Hâfız Osman hattıyla ve basmasıyla olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın yazılan kelimeleri birbirine bakıyor.

♦ Meselâ, Sûre-i Kehf'te ³ **وَأَمْنُهُمْ كَلْبُهُمْ** kelimesi altında yapraklar delinse, Sûre-i Fâtır'daki ⁴ **قَطْمِيرٍ** kelimesi az bir inhirafla görünecek ve o kelbin

1 (Hâşiye-1) Yirmi Altıncı Mektub'un ehemmiyetli Birinci Mebhası, şu cümlelerin hâşiyesi ve izahıdır.

2 (Hâşiye-2) Yalnız gözü bulunan, kulaksız, kalbsiz tabakasına karşı vech-i i'câzı, burada gayet mücmel ve muhtasar ve nâkıs kalmıştır. Fakat bu vech-i i'câzı Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Mektup'larda ^(Hâşiyecik) gayet parlak ve nurâni ve zâhir ve bâhir gösterilmiştir, hat-ta körler de görebilir. O vech-i i'câzı gösterecek bir Kur'ân yazdırdık; inşaallah tab' edilecek, herkes de o güzel vechi görecektir.

(Hâşiyecik) Otuzuncu Mektup, pek parlak tasavvur ve niyet edilmişti. Fakat yerini başkasına, İşârâtü'l-l'câz'a verdi, kendisi meydana çıkmadı.

3 “... (Ashab-ı Kehf'in) sekizincileri köpekleridir ...” (Kehf sûresi, 18/22).

4 “Kıtmîr (Ashab-ı Kehf'in köpeklerinin adı)” (Fâtır sûresi, 35/13).

ismi de anlaşılacak.. ve Sûre-i Yâsin'de iki defa ¹مُحْضَرُونَ birbiri üstüne.. ve Sâffât'taki ²مُحْضَرِينَ ve ³مُحْضَرُونَ hem birbirine, hem onlara bakıyor; biri de linse, ötekiler az bir inhırafla görünecek.

♦ Meselâ Sûre-i Sebe'nin âhîrinde, Sûre-i Fâtır'ın evvelindeki iki ⁴مُشَى birbirine bakar. Bütün Kur'ân'da yalnız üç ⁵مُشَى 'dan ikisi birbirine bakmaları tesadüfî olamaz.. ve bunların emsali pek çoktur. Hatta bir kelime, beş-altı yerde yapraklar arkasında az bir inhırafla birbirine bakıyorlar.. ve Kur'ân'ın birbirine bakan iki sayfasında, birbirine bakan cümleleri kırmızı kalemle yazılan bir Kur'ân'ı ben gördüm, “Şu vaziyet dahi bir nevi mucizenin emâresidir” o vakit dedim. Daha sonra baktım ki, Kur'ân'ın müteaddit yapraklar arkasında birbirine bakar çok cümleleri var ki, mânidar bir surette birbirine bakar.

İşte tertib-i Kur'ân, irşad-ı nebevî ile.. münteşir ve matbû Kur'ân'lar da ilham-ı ilâhî ile olduğundan, Kur'ân-ı Hakîm'in nakşında ve o hattında bir nevi alâmet-i i'câz işareti var. Çünkü o vaziyet ne tesadüfün işi ve ne de fikr-i beşerin düşüncesidir. Fakat bazı inhıraf var ki, o da tab'ın noksanıdır ki, tam muntazam olsaydı, kelimeler tam birbiri üzerine düşecekti.

Hem, Kur'ân'ın Medine'de nâzil olan mutavassıt ve uzun sûrelerinin her bir sayfasında “lafzullah” pek bedî bir tarzda tekrar edilmiş. Ağleben ya beş, ya altı, ya yedi, ya sekiz, ya dokuz, ya on bir adet tekrarla beraber, bir yaprağın iki yüzünde ve karşı karşıya gelen sayfada güzel ve mânidar bir münasebet-i adediye gösterir. ⁶(Hâşiye-1) (Hâşiye-2) (Hâşiye-3) (Hâşiye-4)

¹ “Bir araya getirilenler.” (Yâsin sûresi, 36/32, 75).

² Sâffât sûresi, 37/57.

³ Sâffât sûresi, 37/127, 158.

⁴ “İkişer.” (Sebe sûresi, 34/46; Fâtır sûresi, 35/1).

⁵ Nisâ sûresi, 4/3; Sebe sûresi, 34/46; Fâtır sûresi, 35/1.

⁶ (Hâşiye-1) Hem ehl-i zikir ve münâcâtâ karşı, Kur'ân'ın zînetli ve kafiyele lafzı ve fesâhatli, sanatlı üslûbu ve nazarı kendine çevirecek belâgatın mezâyâsı çok olmakla beraber, ulvî ciddiyeti ve ilâhî huzuru ve cemiyet-i hâtırı veriyor, ihlâl etmiyor. Hâlbuki, o çeşit mezâyâyı fesahat ve sanat-ı lafiye ve nazım ve kafiye, ciddiyeti ihlâl eder, zarafeti işmam ediyor, huzuru bozar, nazarı dağıtır. Hatta münâcâtın en latîfî ve en ciddîsi ve en ulvî nazımlı ve Mısır'ın kaht u galâsının sebeb-i ref'i olan İmam Şâfiî'nin meşhur bir münâcâtını çok defa okuyordum. Gördüm ki, nazımlı, kafiyele olduğu için, münâcâtın ulvî ciddiyetini ihlâl eder. Sekiz dokuz senedir virdimdir. Hakikî ciddiyeti, ondaki kafiye ve nazımla birleştiremedim. Ondandır ki, Kur'ân'ın has, fitrî, mümtaz olan kafiyelelerinde, nazım ve mezâyâsında bir nevi i'câzı var ki, hakikî ciddiyeti ve tam huzuru muhafaza eder, ihlâl etmez. İşte ehl-i münâcât ve zikir, bu nevi i'câzı aklen fehmmezse de kalben hisseder.

İkinci Nükte

Hazreti Mûsâ'nın (*aleyhisselâm*) zamanında sihrin revacı olduğundan, mühim mucizâtı ona benzer bir tarzda geldiği.. ve Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) zamanında ilm-i tıp revaçta olduğundan, mucizâtının gâlibi o cinsten geldiği gibi.. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) dahi zamanında Ceziretü'l-Arab'da en ziyâde revaçta dört şey idi:

Birincisi: Belâgat ve fesâhat.

İkincisi: Şiir ve hitabet.

Üçüncüsü: Kâhinlik ve gâipten haber vermek.

(Hâşiye-2) Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın mânevî bir sır-ı i'câzı şudur ki; Kur'ân, ism-i âzama mazhar olan Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) pek büyük ve pek parlak derece-i imanını ifade ediyor. Hem mukaddes bir harita gibi, âlem-i âhiretin ve âlem-i rubûbiyetin yüksek hakikatlerini beyan eden, gayet büyük ve geniş ve âlî olan hak dinin mertebe-i ulviyesini fitrî bir tarzda ifade ediyor, ders veriyor.

Hem Hâlık-ı kâinat'ın, umum mevcudâtın Rabbi cihetinde, hadsiz izzet ve haşmetiyle hitabını ifade ediyor. Elbette, bu suretteki ifade-i Furkan'a ve bu tarzdaki beyan-ı Kur'ân'a karşı, ¹ *قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ*, ² *أَيْنَ الثَّرَى مِنَ الثَّرَى* sırrıyla bütün ukûl-ü beşeriye ittihad etse, birtek akıl olsa dahi, karşısına çıkamaz, muâraza edemez. Çünkü şu üç esas nokta-yı nazarında, kat'iyen kabil-i taklid değildir ve tanzir edilmez!..

^{*1} “De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, (hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile) yine de onun gibi bir Kitap meydana getiremezler.” (İsrâ sûresi, 17/88).

^{*2} Süreyyâ yıldızı nerede, yeryüzü nerede?! (Aralarında ne kadar fark var!) Bkz.: el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 3/244; ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-irfân* 2/109, 310.

(Hâşiye-3) Kur'ân-ı Hakîm'in umum sayfaları âhırinde âyet tamam oluyor. Güzel bir kafiye ile nihayeti hitam buluyor. Bunun sırrı şudur ki; en büyük âyet olan müdâylene âyeti,^{*1} sayfalar için.. Sûre-i İhlâs ve Kevser satırlar için bir vahid-i kıyasî ittihaaz edildiğinden, Kur'ân-ı Hakîm'in bu güzel meziyeti ve i'câz alâmeti görülüyor.

^{*1} Bakara sûresi, 2/282.

(Hâşiye-4) Bu makamın bu mebhasında gayet ehemmiyetli ve haşmetli ve büyük ve Risale-i Nur'un muvaffakiyeti noktasında gayet zînetli ve sevimli ve müşevvik kerametini, pek az ve cüz'î vaziyet ve kısacık numûnelerine ve küçücük emârelerine, acelelik belâsıyla iktifâ edilmiş. Hâlbuki o büyük hakikat ve o sevimli keramet ise, “tevâfuk” nâmıyla beş-altı nevi-leriyle Risale-i Nur'un bir silsile-i kerametini ve Kur'ân'ın göze görünen bir nevi i'câzının lemeâtını ve rumuzât-ı gaybiyenin bir menba-ı işârâtını teşkil ediyor. Sonradan, Kur'ân'da lafzullahın tevâfukundan çıkan bir lem'a-yı i'câzı gösteren yaldız ile bir Kur'ân yazdırıldı. Hem Rumuzât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risaleler, hurufât-ı Kur'âniye'nin tevâfukatından çıkan münasebet-i latife ve işârât-ı gaybiyelerinin beyanında telif edildi. Hem Risale-i Nur'u tevâfuk sırrıyla tasdik ve takdir ve tahsin eden Keramet-i Gavsiye ve üç Keramet-i Aleviye ve İşârât-ı Kur'âniye nâmındaki beş adet risaleler yazıldı. Demek, Mucizât-ı Ahmediye'nin telifinde o büyük hakikat icmâlen hissedilmiş. Fakat, maatteessüf, müellif yalnız bir tırnağını görüp göstermiş, daha arkasına bakmayarak koşup gitmiş.

Dördüncüsü: Hâdisât-ı mâziyeyi ve vâkıât-ı kevnîyeyi bilmek idi.

İşte, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan geldiği zaman, bu dört nevi mâlûmat sahiplerine karşı meydan okudu.

Başta, ehl-i belâgate birden diz çöktürdü; hayretle Kur'ân'ı dinlediler.

İkincisi, ehl-i şiir ve hitabet, yani muntazam nutuk okuyan ve güzel şiir söyleyenlere karşı öyle bir hayret verdi ki, parmaklarını ısırttı. Altın ile yazılan en güzel şiirlerini ve Kâbe duvarlarına medar-ı iftihar için asılan meşhur Muallakât-ı Seb'a'larını indirtti,¹ kıymetten düşürdü.

Hem gâipten haber veren kâhinleri ve sâhirleri susturdu. Onların gaybî haberlerini onlara unutturdu. Cinnîlerini tard ettirdi. Kâhinliğe hâtime çek-tirdi.

Hem ümem-i sâlifenin vakâyiine ve hâdisât-ı âlemin ahvâline vâkıf olan-ları hurâfâttan ve yalandan kurtarıp, hakikî hâdisât-ı maziye ve nurlu olan vakâyi-i âlemi onlara ders verdi.

İşte bu dört tabaka, Kur'ân'a karşı kemâl-i hayret ve hürmetle onun önüne diz çökerek şâkirt oldular. Hiçbirisi hiçbir vakit birtek sûreyle muârazaya kalkışamadılar...

Eğer denilse: “Nasıl biliyoruz ki, kimse muâraza edemedi ve muâraza kabil değil?”

Elcevap: Eğer muâraza mümkün olsaydı, herhâlde teşebbüs edilecekti. Çünkü muârazaya ihtiyaç şedit idi. Zira dinleri, malları, canları, iyâlleri tehlikeye düşüyor; muâraza edilseydi kurtulurlardı. Eğer muâraza mümkün olsaydı, herhâlde muâraza edecektiler. Eğer muâraza edilseydi, muâraza taraftarları kâfirler, münafıklar çok, hem pek çok olduğundan, herhâlde muârazaya taraftar çıkıp iltizam ederek herkese neşredeceklerdi –nasıl ki, İslâmiyet'in aleyhinde her şeyi neşretmişler.– Eğer neşretseydiler ve muâraza olsaydı, herhâlde tarihlere, kitaplara şâsaalı bir surette geçecekti. İşte meydanda bütün tarihler, kitaplar.. hiçbirisinde Müseylime-i Kezzâb'ın birkaç fıkrasından başka yoktur. Hâlbuki Kur'ân-ı Hakîm, yirmi üç sene mütemâdiyen damarlara dokunduracak ve inadı tahrik edecek bir tarzda meydan okudu. Ve der idi ki:

“Şu Kur'ân'ın, Muhammedü'l-Emin gibi bir ümmîden nazîrini yapınız ve gösteriniz.

¹ İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/219, 3/57; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zunûn* 2/1740; el-Kannûcî, *Ebcedü'l-ulûm* 1/308.

Haydi, bunu yapamıyorsunuz; o zât ümmî olmasın, gayet âlim ve kâtip olsun.

Haydi, bunu da getiremiyorsunuz; birtek zât olmasın. Bütün âlimleriniz, beliğleriniz toplansın, birbirine yardım etsin. Hatta güvendiğiniz âliheleriniz size yardım etsin.

Haydi, bununla da yapamayacaksınız. Eskiden yazılmış beliğ eserlerden de istifade edip, hatta gelecekleri de yardıma çağırıp Kur'ân'ın nazîrini gösteriniz, yapınız.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz. Kur'ân'ın mecmûuna olmasın da, yalnız on sûresinin nazîrini getiriniz.

Haydi, on sûresine mukabil, hakikî, doğru olarak bir nazîre getiremiyorsunuz. Haydi, hikâyelerden, asılsız kıssalardan terkip ediniz, yalnız nazmına ve belâgatine nazîre olsun getiriniz.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz; birtek sûresinin nazîrini getiriniz.

Haydi, sûre uzun olmasın; kısa bir sûre olsun, nazîrini getiriniz.

Yoksa din, can, mal, iyâlleriniz, dünyada da, âhirette de tehlikeye düşecektir!"¹

İşte sekiz tabakada ilzam suretinde, Kur'ân-ı Hakîm yirmi üç senede değil, belki bin üç yüz senede bütün ins ve cinne karşı bu meydanı okumuş ve okuyor. Hâlbuki, evvelki zamanda o kâfirler can, mal ve iyâlini tehlikeye atıp en dehşetli yol olan harp yolunu ihtiyâr ederek, en kolay ve en kısa olan muâraza yolunu terk ettiler. Demek muâraza yolu mümkün değildi...

İşte hiçbir âkil, husûsan o zamanda Ceziretü'l-Arap'taki adamlar, husûsan Kureyşîler gibi zeki adamlar, birtek edipleri Kur'ân'ın birtek sûresine nazîre yapıp Kur'ân'ın hücumundan kurtulmasını temin ederek, kısa ve kolay yolu terk edip can, mal, iyâlini tehlikeye atıp, en müşkülâtli yola sülûk eder mi?

Elhâsıl: Meşhur Câhız'ın dediği gibi, "Muâraza-yı bi'l-huruf mümkün olmadı, muharebe-yi bi's-süyûfa mecbur oldular."²

Eğer denilse: Bazı muhakkik ulemâ demişler ki: "Kur'ân'ın bir sûresine değil, birtek âyetine, hatta birtek cümlesine, hatta birtek kelimesine muâraza edilmez ve edilmemiş." Bu sözler mübalâğa görünüyör

¹ Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13; İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49.

² Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/313-314; Hüseyin Cîsrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.42.

ve akıl kabul etmiyor. Çünkü beşerin sözlerinde Kur'ân cümlelerine benzeyen çok cümleler var. Bu sözün sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: İ'câz-ı Kur'ân'da iki mezhep var:

Mezheb-i ekser ve râcih odur ki, Kur'ân'daki letâif-i belâgat ve mezâyâ-yı meânî, kudret-i beşerin fevkindedir.

İkinci, mercûh mezhep odur ki; Kur'ân'ın bir sûresine muâraza, kudret-i beşer dahilindedir. Fakat Cenâb-ı Hak, mucize-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesse-lâm*) olarak men etmiş. Nasıl ki bir adam ayağa kalkabilir. Fakat eser-i mucize olarak bir nebî dese ki, “Sen kalkamayacaksın,” o da kalkamazsa mucize olur. Şu mezheb-i mercûha “Sarfe Mezhebi” denilir. Yani, Cenâb-ı Hak cin ve insi men etmiş ki, Kur'ân'ın bir sûresine mukabele edemesinler. Eğer men etmeseydi, cin ve ins bir sûresine mukabele ederdi. İşte şu mezhebe göre, “bir kelimesine de muâraza edilmez” diyen ulemânın sözleri hakikattir. Çünkü madem Cenâb-ı Hak i'câz için onları men etmiş, muârazaya ağızlarını açamazlar. Ağızlarını açsalar da izn-i ilâhî olmazsa kelimeyi çıkaramazlar.

Amma mezheb-i râcih ve ekser olan mezheb-i evvele göre dahi, o ulemânın beyan ettiği fikrin şöyle bir ince vechi vardır ki:

Kur'ân-ı Hakîm'in cümleleri, kelimeleri birbirine bakar. Bazı olur, bir kelime on yere bakar; onda, on nükte-i belâgat, on münasebet bulunuyor. Nasıl ki, İşârâtü'l-İ'câz nâmındaki tefsirde, Fâtiha'nın bazı cümleleri içinde ve **الْم ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ¹** cümleleri içinde, şu nüktelerden bazı numûneleri göstermişiz.

Meselâ, nasıl ki münakkaş bir sarayda, müteaddit, muhtelif nakışların düğümü hükmünde bir taşı, bütün nakışlara bakacak bir yerde yerleştirmek, bütün o duvarı nukuşuyla bilmeye mütevakıftır. Hem nasıl ki, insanın başındaki gözbebeğini yerinde yerleştirmek, bütün cesedin münasebâtını ve vezâif-i acîbesini ve gözün o vezâife karşı vaziyetini bilmekle oluyor. Öyle de, ehl-i hakikatin çok ileri giden bir kısmı, Kur'ân'ın kelimâtında pek çok münasebâtı ve sâir âyetlere, cümlelere bakan vücuhları, alâkaları göstermişler. Husûsan ulemâ-yı ilm-i huruf daha ileri gidip, bir harf-i Kur'ân'da bir sayfa kadar esrarı, ehline beyan ederek isbat etmişler.

Hem madem Hâlık-ı külli şey'in kelâmıdır; her bir kelimesi, kalb ve çekirdek hükmüne geçebilir. Etrafında esrardan müteşekkil bir cesed-i

¹ “Elif, Lâ, Mîm. İşte (eşsiz, mucize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur.” (Bakara sûresi, 2/1, 2).

mânevîye, kalb.. ve bir şecere-i mânevîyeye, çekirdek hükmüne geçebilir...

İşte, insanın sözlerinde, Kur'an'ın kelimeleri gibi kelimeler, belki cümleler, âyetler bulunabilir. Fakat Kur'an'da çok münasebât gözetilerek bir tarz ile yerleştirildiği yerde, bir ilm-i muhit lâzım ki, öyle yerli yerine yerleşsin...

Üçüncü Nükte

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hülâsatü'l-hülâsa bir icmâl-i mahiyeti için, bir vakit Arabî ibare ile bir tefekkür-ü hakikîyi Cenâb-ı Hak benim kalbime ih-san etmişti. Şimdi, aynen o tefekkürü, Arabî olarak yazacağız, sonra manasını beyan edeceğiz, işte:

سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ وَصَرَّحَ بِأَوْصَافِ جَمَالِهِ وَجَلَّالِهِ وَكَمَالِهِ الْقُرْآنُ الْحَكِيمُ
الْمُنَوَّرُ جِهَاتُهُ السَّبْتُ الْحَاوِي لِسِرِّ إِجْمَاعِ كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوَّلِيَاءِ وَالْمَوْحِدِينَ
الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَائِلِ الْمُتَفَقِّينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلَى تَصْدِيقِ
أَسَاسَاتِ الْقُرْآنِ وَكَلِّيَّاتِ أَحْكَامِهِ عَلَى وَجْهِ الْإِجْمَالِ وَهُوَ مَحْضُ الْوَحْيِ بِإِجْمَاعِ الْمُنَزَّلِ
وَالْمُنَزَّلِ عَلَيْهِ وَعَيْنُ الْهِدَايَةِ بِالْبَدَاهَةِ وَمَعْدَنُ أَنْوَارِ الْإِيمَانِ بِالضَّرُورَةِ وَمَجْمَعُ
الْحَقَائِقِ بِالْيَقِينِ وَمَوْصِلٌ إِلَى السَّعَادَةِ بِالْعَيَانِ وَذُو الْأَثْمَارِ الْكَامِلِينَ بِالْمُشَاهَدَةِ وَمَقْبُولُ
الْمَلِكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ بِالْحَدِيثِ الصَّادِقِ مِنْ تَفَارِيقِ الْأَمَارَاتِ وَالْمُؤَيَّدُ بِالذَّلَالِ الْعَقْلِيَّةِ
بِاتِّفَاقِ الْعُقَلَاءِ الْكَامِلِينَ وَالْمُصَدِّقُ مِنْ جِهَةِ الْفِطْرَةِ السَّلِيمَةِ بِشَهَادَةِ أَطْمِنَانِ الْوُجْدَانِ
وَالْمُعْجَزَةُ الْأَبَدِيَّةُ الْبَاقِي وَجْهٌ إِعْجَازِهِ عَلَى مَرِّ الزَّمَانِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْمُنَبِّسُطُ دَائِرَةُ إِرْشَادِهِ
مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلَى إِلَى مَكْتَبِ الصَّبِيَّانِ يَسْتَفِيدُ مِنْ عَيْنِ دَرْسِ الْمَلَكَةِ مَعَ الصَّبِيَّانِ وَكَذَا
هُوَ ذُو الْبَصَرِ الْمُطْلَقِ يَرَى الْأَشْيَاءَ بِكَمَالِ الْوُضُوحِ وَالظُّهُورِ وَيُحِيطُ بِهَا وَيَقْلِبُ الْعَالَمَ
فِي يَدِهِ وَيَعْرِفُهُ لَنَا كَمَا يَقْلِبُ صَانِعُ السَّاعَةِ السَّاعَةَ فِي كَفِّهِ وَيَعْرِفُ لِلنَّاسِ فَهَذَا الْقُرْآنُ
الْعَظِيمُ الشَّانِ هُوَ الَّذِي يَقُولُ مُكْرَّرًا ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ¹﴾، ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ²﴾

¹ “Allah o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur.” (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2; Nisâ sûresi, 4/87; Tevbe sûresi, 9/129; Tâhâ sûresi, 20/8; Neml sûresi, 27/26; Kasas sûresi, 28/70; Teğâbün sûresi, 64/13)

² “O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah’tan başka ilah yoktur.” (Muhammed sûresi, 47/19)

İşte şu tefekkür-ü Arabî'nin tercümesi ve meâli şudur ki, yani:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın altı ciheti parlaktır ve nurludur. Evham ve şübehât içine giremez. Çünkü arkası Arş'a dayanıyor, o cihette nur-u vahiy var. Önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn var. Ebede, âhirete el atmış; cennet ve saadet nuru var. Üstünde sikke-i i'câz parlıyor. Altında burhan ve delil direkleri var. İçî hâlis hidayet, sağ ۱ أَفَلَا يَعْقِلُونَ 'ler ile ukûlü istin-takla "sadakte" dedirtiyor. Solunda kalblere ezvâk-ı ruhanî vermekle, vic-danları istişhad ederek "bârekâllah" dediren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'a hangi köşeden, hangi cihetten evham ve şübehâtın hırsızları girebilir!..²

Evet Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan asırları, meşrepleri, meslekleri muhte-lif olan enbiyânın, evliyanın, muvahhidînin kitaplarının sırr-ı icmâîni câ-midir. Yani bütün o ehl-i kalb ve akıl, Kur'ân-ı Hakîm'in mücmel ahkâmı-nı ve esâsâtını tasdik eder bir surette, o esâsâtı kitaplarında zikredip ka-bul etmişler. Demek onlar, Kur'ân şecere-i semâvîsinin kökleri hükmün-dedirler. Hem Kur'ân-ı Hakîm, vahye istinad ediyor ve vahiydir. Çünkü Kur'ân'ı nâzil eden Zât-ı Zülcelâl, mucizât-ı Ahmedîye (aleyhissalâtü vesselâm) ile Kur'ân vahiy olduğunu gösterir, isbat eder. Ve nâzil olan Kur'ân da-hi, üstündeki i'câz ile gösterir ki, Arş'tan geliyor. Ve münzel-i aleyh olan Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) bidayet-i vahiydeki telâş³ ve nüzûl-ü vahiy vaktindeki vaziyet-i bîhuşu⁴ ve herkesten ziyâde Kur'ân'a karşı ihlâs ve hürmeti gösteriyor ki, vahiy olup ezelden geliyor, O'na misafir oluyor...

Hem o Kur'ân –bilbedâhe– mahz-ı hidayettir. Çünkü onun muha-lifi –bilmüşâhede– küfrün dalâletidir. Hem –bizzarure– Kur'ân, envâr-ı imaniyenin madenidir. Elbette envâr-ı imaniyenin aksi zulümâttır. Çok Sözler'de bunu kat'î olarak isbat etmişiz.

Hem Kur'ân, –bilyakîn– hakâikin mecmaıdır. Hayâlât ve hurâfât, içi-ne giremez. Teşkil ettiği hakikatli Âlem-i İslâmiyet, izhar ettiği esaslı şe-riat ve gösterdiği âlî kemâlâtın şehâdetiyle, âlem-i gayba ait olan bahis-lerinde dahi, âlem-i şehâdetteki bahisleri gibi ayn-ı hakâik olduğunu ve içinde hilâf bulunmadığını isbat eder...

¹ "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلَا يَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi, 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...

² Bkz.: Bakara sûresi, 2/2; Yûnus sûresi, 10/37; Secde sûresi, 32/2; Fussilet sûresi, 41/42.

³ Bkz.: Kıyâmet sûresi, 75/16; Tâhâ sûresi, 20/114.

⁴ Buhârî, bed'ü'l-vahy 2, bed'ü'l-halk 6; Müslim, fezâil 86-88.

Hem Kur'ân, –bilayân ve şüphesiz– saadet-i dâreyne îsâl eder, beşeri ona sevk eder. Kimin şüphesi varsa, bir defa Kur'ân'ı okusun ve dinlesin, ne diyor...

Hem Kur'ân'ın verdiği meyveler hem mükemmeldir, hem hayattardır. Öyleyse, Kur'ân ağacının kökü hakikattedir, hayattardır. Çünkü meyvenin hayatı, ağacın hayatına delâlet eder. İşte, bak, her asırda ne kadar asfiya ve evliya gibi mükemmel ve kâmil zîhayat ve zînur meyveler vermiş...

Hem hadsiz müteferrik emârelerden neşet eden bir hads ve kanaatle Kur'ân, hem ins, hem cin, hem meleğin makbulü ve mergûbudur ki, okunduğu vakit onlar, iştihakla pervane gibi etrafına toplanıyorlar...

Hem Kur'ân vahiy olmakla beraber, delâil-i akliye ile teyid ve tahkim edilmiş. Evet, kâmil ukalânın ittifakı buna şahittir. Başta ulemâ-yı ilm-i kelâmın allâmeleri ve İbni Sina, İbni Rüşd gibi felsefenin dâhileri, –müt-tefikan– esâsât-ı Kur'âniye'yi usûlleriyle, delilleriyle isbat etmişler.

Hem Kur'ân, fîtrat-ı selîme cihetiyle musaddaktır. Eğer bir arıza ve bir maraz olmazsa her bir fîtrat-ı selîme onu tasdik eder. Çünkü itmînân-ı vicdan ve istirahat-i kalb, onun envârıyla olur. Demek fîtrat-ı selîme, vicdanın itmînânı şehâdetiyle onu tasdik ediyor. Evet fîtrat, lisân-ı hâliyle Kur'ân'a der: "Fîtratımızın kemâli sensiz olamaz." Şu hakikati çok yerlerde isbat etmişiz.

Hem Kur'ân, bilmüşâhede ve bilbedâhe, ebedî ve dâimî bir mucizedir. Her vakit i'câzını gösterir. Sâir mucizât gibi sönmez, vakti bitmez, ebedîdir.

Hem Kur'ân'ın mertebe-i irşadında öyle bir genişlik var ki; birtak dersinde Hazreti Cebraîl (aleyhisselâm), bir tıfl-ı nevresîde ile omuz omuza o dersi dinler, hisselerini alırlar. Ve İbni Sina gibi en dâhi feylesof, en âmî bir ehl-i kıraatle diz dize aynı dersi okurlar, derslerini alırlar. Hatta bazen olur ki o âmî adam, kuvvet ve safvet-i iman cihetiyle, İbni Sina'dan daha ziyâde istifade eder.

Hem Kur'ân'ın içinde öyle bir göz var ki, bütün kâinatı görür, ihata eder ve bir kitabın sayfaları gibi kâinatı göz önünde tutar, tabakâtını ve âlemlerini beyan eder. Bir saatin sanatkârı nasıl saatini çevirir, açar, gösterir, tarif eder; Kur'ân dahi, elinde kâinatı tutmuş, öyle yapıyor. İşte şöyle bir Kur'ân-ı Azîmüşşân'dır ki, **فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**¹ der, vahdâniyeti ilân eder.

¹ "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)

اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى
الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا.
اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقُبُورَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ وَنَوِّرْ بُرْهَانَ الْقُرْآنِ بِحَقِّ وَبِخُرْمَةٍ مَنِ أَنْزَلَ
عَلَيْهِ الْقُرْآنَ، عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِنَ الرَّحْمَنِ الْحَنَّانِ، أَمِينَ.¹

On Dokuzuncu Nükteli İşaret

Sâbık işaretlerde, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) Cenâb-ı Hakk'ın resûlü olduğu gayet kat'î ve şüphesiz bir surette isbat edildi. İşte, risaleti binler delâil-i kat'îye ile sabit olan Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtu vesselâm*), vahdâniyet-i ilâhiyenin ve saadet-i ebediyenin en parlak bir delili ve en kat'î bir burhanıdır. Biz şu İşaret'te, o muşrik, parlak delile ve nâtık-ı sâdık burhana, hülâsatü'l-hülâsa bir icmâl ile küçük bir tarif yapacağız. Çünkü madem o delildir ve neticesi mârifet-i ilâhiyedir; elbette delili tanımak ve vech-i delâletini bilmek lâzımdır. Öyleyse, biz de gayet muhtasar bir hülâsa ile vech-i delâletini ve sıhhatini beyan edeceğiz, şöyle ki:

Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), şu kâinatın mevcudâtı gibi, Hâlık-ı kâinat'ın vücûduna ve vahdetine kendi Zât'ı delâlet ettiği gibi, o kendi delâlet-i zâtiyesini, bütün mevcudâtın delâletiyle beraber, lisaniyle ilân etmiştir. Madem delildir, biz o delilin hüccet ve istikâmetine ve sıdk ve hakkaniyetine on beş esasta işaret ederiz:

Birinci Esas: Hem zâtiyla, hem lisaniyle, hem delâlet-i hâliyle, hem kâliyle, kâinatın Sâni'ine delâlet eden şu delil, hem hakikat-i kâinatça musaddak, hem sâdıktır. Çünkü bütün mevcudâtın vahdâniyete delâletleri, elbette vahdâniyeti söyleyen zâtı tasdik hükmündedir. *Demek söylediği dâvâ da umum kâinatça musaddaktır.*

Hem beyan ettiği kemâl-i mutlak olan vahdâniyet-i ilâhiye ve hayr-ı mutlak olan saadet-i ebediye, bütün hakâik-i âlemin hüsün ve kemâline muvafık ve mutabık olduğundan; O, dâvâsında elbette sâdıktır. *Demek*

¹ “Allah'ım! Kur'an'ı bizim için dünyada yoldaş, kabirde candaş, kıyâmette şefaatçi, Sırat köprüsünde nur, cehennem ateşine karşı örtü ve perde, cennette arkadaş ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle.

Allah'ım! Kalblerimizi ve kabirlerimizi iman ve Kur'an nuruyla nurlandır. Kendisine Kur'an indirilen Zât hürmeti ve hakkı için, Kur'an'ın doğruluğunu ve hakkaniyetini ayan beyan herkese göster. O'na ve âline Rahmân ve Hannân olan Allah'tan salât ve selâm olsun, âmin...”

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), vahdâniyet-i ilâhiyeye ve saadet-i ebediye bir burhan-ı nâtık-ı sâdık ve musaddaktır.

İkinci Esas: Hem o delil-i sâdık ve musaddak, madem umum enbiyânın fevkinde binler mucizât.. ve neshedilmeyen bir şeriat.. ve umum cin ve inse şâmil bir davet sahibi olduğundan, elbette umum enbiyânın reisidir. Öyleyse, umum enbiyânın mucizâtlarının sırrını ve ittifaklarını câmîdir. *Demek, bütün enbiyânın kuvvet-i icmâi ve mucizâtlarının şehâdeti, onun sıdk ve hakkaniyetine bir nokta-yı istinad teşkil eder.*

Hem onun terbiyesi ve irşadı ve nur-u şeriatıyla kemâl bulan bütün evliya ve asfiyanın sultanı ve üstadıdır. Öyleyse, onların sırr-ı kerametlerini ve icmâ-kârâne tasdiklerini ve tahkiklerinin kuvvetini câmîdir. Çünkü onlar, üstadlarının açtığı ve kapıyı açık bıraktığı yolda gitmişler, hakikati bulmuşlar. Öyleyse, onların bütün kerametleri ve tahkikatları ve icmâları, o mukaddes üstadlarının sıdk ve hakkaniyeti için bir nokta-yı istinad temin eder.

Hem o burhan-ı vahdâniyet, sâbık işaretlerde görüldüğü gibi, o kadar kat'î, yakînî ve bâhir mucizeleri ve harika irhâsâtları ve şüphesiz delâil-i nübüvveti var ve o Zât'ı öyle bir tasdik ediyor ki, kâinat toplansa onların tasdikini ibtal edemez.

Üçüncü Esas: Hem o mucizât-ı bâhire sahibi olan vahdâniyet dellâli ve saadet-i ebediye müjdecisi, kendi zât-ı mübarekinde öyle ahlâk-ı âliye ve vazife-i risaletinde öyle secâyâ-yı sâmiye ve tebliğ ettiği şeriat ve dininde öyle hasâil-i gâliye vardır ki, en şedit düşman dahi onu tasdik ediyor, inkâra mecal bulamıyor. Madem zâtında ve vazifesinde ve dininde en yüksek ve güzel ahlâkları ve en ulvî ve mükemmel seciyeleri ve en kıymettar ve makbul hasletleri bulunuyor. *Elbette O Zât, mevcudâtta ki kemâlâtın ve ahlâk-ı âliyenin misali ve mümessili ve timsali ve üstadıdır. Öyleyse, zâtında ve vazifesinde ve dininde şu kemâlât ise, hakkaniyetine ve sıdkına o kadar kuvvetli bir nokta-yı istinaddır ki, hiçbir cihette sarsılmaz.*

Dördüncü Esas: Hem maden-i kemâlât ve muallim-i ahlâk-ı âliye olan o dellâl-ı vahdâniyet ve saadet, kendi kendine söylemiyor, belki söylettiriliyor.¹ Evet, Hâlık-ı kâinat tarafından söylettiriliyor. Üstad-ı Ezeli'sinden ders alır, sonra ders verir. Çünkü sâbık işaretlerde kısmen beyan edilen binler delâil-i nübüvvetle Hâlık-ı kâinat, bütün mucizâtı onun elinde halketmekle gösterdi ki:

¹ Bkz.: En'âm sûresi, 6/50; A'râf sûresi, 7/203; Yûnus sûresi, 10/15; Kehf sûresi, 18/110; Necm sûresi, 53/3-4...

O, O'nun hesabına konuşuyor, O'nun kelâmını tebliğ ediyor. Hem O'na gelen Kur'ân ise, içinde-dışında kırk vech-i i'câz ile gösterir ki; O, Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır.

Hem o kendi zâtında bütün ihlâsıyla ve takvasıyla ve ciddiyetiyle ve emanetiyle ve sâir bütün ahvâl ve etvârıyla gösterir ki, O kendi nâmına, kendi fikriyle demiyor, belki Hâlık'ı nâmına konuşuyor.

Hem O'nu dinleyen bütün ehl-i hakikat, keşif ve tahkikle tasdik etmişler ve ilmelyakîn iman etmişler ki; O, kendi kendine konuşmuyor; belki Hâlık-ı kâinat O'nu konuşturuyor, ders veriyor, O'nunla ders veriyor. Öyle ise, onun sıdk ve hakkaniyeti, bu dört gayet kuvvetli esasların icmâına istinad eder.

Beşinci Esas: Hem o tercüman-ı kelâm-ı ezeli; ervahları görüyor, melâikelerle sohbet ediyor, cin ve insi de irşad ediyor. Değil ins ve cin âlemi, belki âlem-i ervah ve âlem-i melâike fevkinde ders alıyor ve mâverâsında münasebeti var ve ıtlîlâ vardır. Sâbık mucizâtı ve tevâtürle kat'î mâcerâ-yı hayatı, şu hakikati isbat etmiştir. Öyleyse, kâhinler ve sâir gâipten haber verenler gibi onun haberlerine değil cin, değil ervah, değil melâike, belki Cibril'den başka melâike-i mukarrabîn dahi karışmıyor. Hatta, ekser evkâtta onun arkadaşı olan Hazreti Cebrail'i dahi bazı geri bırakıyor.¹

Altıncı Esas: Hem o melek, cin ve beşerin seyyidi olan Zât, şu kâinat ağacının en münevver ve mükemmel meyvesi.. ve rahmet-i ilâhiyenin temsali.. ve muhabbet-i rabbâniyenin misali.. ve Hakk'ın en münevver burhanı.. ve hakikatin en parlak sirâcı..² ve tılsım-ı kâinatın miftahı.. ve muammâ-yı hilkatın keşşâfı.. ve hikmet-i âlemin şârihi.. ve saltanat-ı ilâhiyenin dellâlı.. ve mehâsin-i sanat-ı rabbâniyenin vassâfı.. ve câmiyet-i istidat cihetiyle O Zât, mevcudâtındaki kemâlâtın en mükemmel enmûzecidir. Öyleyse, O Zât'ın şu evsafı ve şahsiyet-i mâneviyesi işaret eder, belki gösterir ki:

O Zât, kâinatın ille-i gâiyesidir. Yani, “O Zât'a şu kâinatın Hâlık'ı bakmış, kâinatı halketmiştir. Eğer onu icad etmeseydi, kâinatı dahi icad etmezdi” denilebilir.³ Evet, cin ve inse getirdiği hakâik-i Kur'âniye ve

¹ Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/204; el-Kurtubî, el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân 17/98; İbni Hacer, Fethu'l-bârî 13/484.

² Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/45-46.

³ Bkz.: et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 6/314; et-Taberânî, el-Mu'cemü's-sağîr 2/182; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/672.

envâr-ı imaniye ve zâtında görünen ahlâk-ı âliye ve kemâlât-ı sâmiye, şu hakikate şahid-i kâtı'dır.

Yedinci Esas: Hem o burhan-ı hak ve sirâc-ı hakikat, öyle bir din ve şeriat göstermiştir ki, iki cihanın saadetini temin edecek desâtiri câmîdir. Ve câmî olmakla beraber, kâinatın hakâikini ve vezâifini ve Hâlık-ı kâinat'ın esmâsını ve sıfâtını, kemâl-i hakkaniyetle beyan etmiştir. İşte o İslâmiyet ve şeriat, öyle bir tarzda muhit ve mükemmeldir ve öyle bir surette kâinatı kendiyle beraber tarif eder ki, onun mahiyetine dikkat eden elbette anlar ki; o din, bu güzel kâinatı yapan Zât'ın, o kâinatı kendiyle beraber tarif edecek bir beyannâmesidir ve bir tarifesidir. Nasıl ki bir sarayın ustası, o saraya münasip bir tarife yapar, kendini vasıflarıyla göstermek için bir tarife kaleme alır.

Öyle de din ve şeriat-ı Muhammediye'de (aleyhissalâtü vesselâm) öyle bir ihata, bir ulviyet, bir hakkaniyet görünüyor ki, kâinatı halk ve tedbir edenin kaleminden çıktığını gösterir. Ve o kâinatı güzelce tanzim eden kim ise, şu dini güzelce tanzim eden yine O'dur. Evet, o nizam-ı ekmel, elbette bu nazm-ı ecmeli ister.

Sekizinci Esas: İşte mezkûr sıfatlarla muttasıf ve her cihet ile sarsılmaz, kuvvetli istinad noktalarına dayanan Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm), âlem-i şehâdete müteveccih olarak âlem-i gayb nâmına, cin ve insin başları üzerine ilân ederek istikbalde, gelecek asırlar arkasında duran akvâma ve milletlere hitap edip öyle bir nidâ eder ki; umum cin ve inse, umum yerlere, umum asırlara işittiriyor. Evet, işitiyoruz...

Dokuzuncu Esas: Hem öyle yüksek, kuvvetli hitap ediyor ki, bütün asırlar onu dinler. Evet, aksisedâsını her bir asır işitiyor.

Onuncu Esas: Hem O Zât'ın gidişatında görünüyor ki; görüyor, öyle haber veriyor. Çünkü en tehlikeli vakitlerde, kemâl-i metânetle, tereddütsüz, telâşsız söylüyor. Bazen olur, tek başıyla dünyaya meydan okuyor.¹

On Birinci Esas: Hem bütün kuvvetiyle, öyle kuvvetli davet edip çağırır ki; yarı yeri ve nev-i beşerin beşte birini, sesine karşı "Lebbeyk" dedirtti, ²سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا söylettirdi.

On İkinci Esas: Hem öyle bir ciddiyetle davet ve öyle esaslı bir surette terbiye eder ki, düsturlarını asırların cephesinde ve aktarın taşlarında nakşediyor ve dehirlerin yüzlerinde pâyidar ediyor.

¹ Bkz.: Buhârî, *hibe* 33, *cihâd* 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, *edeb* 39, 116; Müslim, *fezâil* 48-49.

² "İşittik ve itaat ettik..." (Bakara sûresi, 2/285).

On Üçüncü Esas: Hem tebliğ ettiği ahkâmın sağlamlığına öyle bir vüsuk ve güvenmekle söylüyor ve davet ediyor ki, dünya toplansa onu bir hükümdenden geri çevirip pişman edemez. Buna şahit, bütün tarih-i hayatı ve siyer-i seniyyesidir.

On Dördüncü Esas: Hem öyle bir itmînan ile, bir itimat ile davet eder, tebliğ eder ki; kimseden minnet almaz, hiçbir müşkülâta karşı telâş etmez. Tereddütsüz, kemâl-i samimiyetle ve safvetle ve herkesten evvel kendisi amel edip kabul ederek, getirdiği ahkâmı ilân eder. Buna şahit ise herkesçe, dost ve düşmanca mâlûm olan meşhur zühdü ve istiğnâsı ve dünyanın fânî müzeyyenâtına adem-i tenezzülüdür.

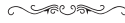
On Beşinci Esas: Hem getirdiği dine herkesten ziyâde itaati ve Hâlık'ına karşı herkesten ziyâde ubûdiyeti ve menhiyâta karşı herkesten ziyâde takvası katiyen gösterir ki; O, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mübelliğidir, elçisidir ve O, Mâbud-u bilhakk'ın en hâlis abdidir ve Kelâm-ı Ezelî'nin tercümanıdır.

Şu on beş adet esasların neticesi şudur ki; *mezkûr evsafla muttasıf şu Zât, bütün kuvvetiyle bütün hayatında mükerreren ve mütemâdiyen*

¹ *فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* der, vahdâniyeti ilân eder.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ عِدَدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ²

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

¹ “O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah’tan başka ilah yoktur.” (Muhammed sûresi, 47/19)

² “Allah’ım! O’na ve O’nun Ehl-i Beyt’ine ümmetinin iyilikleri adedince salât ve selâm eyle.”

³ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Bir İkrâm-ı İlâhî ve Bir Eser-i İnâyet-i Rabbâniye

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ¹ mazmûnuna mâsadak olmak emeliyle deriz:

Şu risalenin telifinde Cenâb-ı Hakk'ın bir eser-i inâyetini ve rahmetini zikredeceğim. Tâ, şu risaleyi okuyanlar ehemmiyetle baksınlar.

İşte şu risalenin telifi, hiç kalbimde yoktu. Çünkü risalet-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dair Otuz Birinci ve On Dokuzuncu Sözler yazılmıştı. Birden bire, şu risaleyi yazmak için mücbir bir hatıra kalbe geldi.

Hem kuvve-i hâfızam, musibetler neticesi olarak sönmüştü. Hem meşrebimde, yazdığım eserlerde nakil suretiyle, “kâle-kıyle” suretiyle gitmemiştim. Hem yanımda kütüb-ü hadisiye ve siyer kitapları yoktur. Bununla beraber, “Tevekkeltü alallah” diyerek başladım. Öyle bir muvaffakiyet oldu ki, Eski Said'in kuvve-i hâfızasından ziyâde hâfızam yardım etti. Her iki-üç saatte, süratle otuz kırk sayfa yazıldı. Birtek saatte on beş sayfa yazılıyordu. Ekser Buhârî, Müslim, Beyhakî, Tirmizî, Şifâ-yı Şerif, Ebû Nuaym, Taberî gibi kitaplardan naklediliyor. Hâlbuki bu nakilde hata olsa –hadis olduğu için– günah olması lâzım geldiğinden, kalbim titriyordu. Fakat anlaşıldı ki, inâyet var ve şu risaleye ihtiyaç var. İnşaallah sahih bir surette yazılmıştır. Şayet bazı el-fâz-ı hadisiyede veya râvilerin isminde bir yanlış bulunsa, tashih edilerek müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımdan rica ediyorum.

Said Nursî

Evet, biz müsveddeyi yazıyorduk. Üstadımız da söylüyordu. Yanında hiç kitap yoktu, hiç müracaat da etmiyordu; birden bire, gayet süratli söylüyordu, biz de yazıyorduk. İki üç saatte otuz-kırk, daha fazla sayfa yazıyorduk. Bizim de kanaatimiz geldi ki bu muvaffakiyet, mucizât-ı nebeviyenin bir kerametidir.

Dâimî	Hizmetkârı ve	Müsvedde kâtibi,	Müsvedde ve
Hizmetkârı	müsvedde kâtibi	âhiret kardeşi	tebyiz kâtibi
Abdullah Çavuş	Süleyman Sâmî	Hâfız Hâlid	Hâfız Tevfik

¹ “Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat.” (Duhâ sûresi, 93/11).

Mucizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli

On Dokuzuncu Söz, Risalet-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve zeyli, şakk-ı kamer mucizesine dair olduğundan makam münâsebetiyle buraya alınmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“On Dört Reşehât”ı tazammun eden On Dördüncü Lem'anın

Birinci Reşhası

Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllî muarrif var:

- ✓ Birisi şu kitab-ı kâinattır ki, bir nebze şehâdetini on üç Lem'a ile Arabî Nur Risalesi'nden On Üçüncü Ders'ten işittik.
- ✓ Birisi şu kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı olan *Hâtemü'l-enbiyâ'dır* (*aleyhissalâtü vesselâm*).
- ✓ Birisi de *Kur'ân-ı Azîmüşşân'dır*.

Şimdi, şu ikinci burhan-ı nâtik olan *Hâtemü'l-enbiyâ'yı* (*aleyhissalâtü vesselâm*) tanımalıyız, dinlemeliyiz. Evet, o burhanın şahs-ı mânevîsine bak:

Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrap, Medine bir minber... O burhan-ı bâhir olan Peygamberimiz (*aleyhissalâtü vesselâm*) bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyâya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiyâ ve evliyadan mürekkep bir halka-yı zikrin serzâkiri...

Bütün enbiyâ hayattar kökleri, bütün evliya tarâvettar semereleri bir şecere-i nurâniyedir ki; her bir dâvâsını, mucizâtlarına istinat eden bütün enbiyâ ve kerametlerine itimat eden bütün evliya, tasdik edip imza ediyorlar. Zira O, **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**¹ der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, yani mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurâni zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icmâ ile, mânen “sadakte ve bilhakkı natakte” derler. Hangi vehmin haddi var ki, böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir müddeâya parmak karıştırsın!..

¹ “Allah'tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

İkinci Reşha

O nurâni burhan-ı tevhid, nasıl ki iki cenâhın icmâ ve tevâtürüyle teyid ediliyor. Öyle de, Tevrat ve İncil gibi kütüb-ü semâviyenin¹(Hâşiye) yüzler işârâtı.. ve irhâsâtın binler rumuzâtı.. ve hâtiflerin meşhur beşârâtı.. ve kâhinlerin mütevâtir şehâdâtı.. ve şakk-ı kamer gibi binler mucizâtının delâlâtı.. ve şeriatın hakkaniyeti ile teyid ve tasdik ettikleri gibi; zâtında gayet kemâldeki ahlâk-ı hamîdesi.. ve vazifesinde nihayet hüsnündeki secâyâ-yı gâliyesi.. ve kemâl-i emniyeti.. ve kuvvet-i imanını ve gayet itmînanını ve nihayet vüsûkunu gösteren fevkalâde takvası.. fevkalâde ubûdiyeti.. fevkalâde ciddiyeti.. fevkalâde metâneti, dâvâsında nihayet derecede sâdık olduğunu güneş gibi âşikâre gösteriyor.

Üçüncü Reşha

Eğer istersen gel, asr-ı saadete, Ceziretü'l-Arab'a gideriz. Hayalen olsun, onu vazife başında görüp ziyaret ederiz. İşte, bak:

Hüsn-ü sîret ve cemâl-i suret ile mümtaz bir zâtı görüyoruz ki; elinde mu'ciz-nümâ bir kitap, lisanında hakâik-âşinâ bir hitap, bütün benîâdeme, belki cin ve inse ve meleğe, belki bütün mevcudâta karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muammâ-yı acibâne-sini hall ve şerh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlâkını feth ve keşfederek, bütün mevcudâttan sorulan, bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden üç müşkül ve müthiş suâl-i azîm olan "Necisin? Nereden geliyor-sun? Nereye gidiyorsun?" suâllerine mukni, makbul cevap verir.

Dördüncü Reşha

Bak, öyle bir ziya-yı hakikat neşreder ki, eğer onun o nurâni daire-i hakikat-i irşadından hariç bir surette kâinata baksan, elbette kâinatın şeklini bir matemhâne-i umumî hükmünde ve mevcudâtı birbirine ecnebi, belki düşman ve câmidâtı dehşetli cenazeler ve bütün zevilhayatı zeval ve firakın sille-siyle ağlayan yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi bak, onun neşrettiği nur ile o matemhâne-i umumî, şevk u cezbe içinde bir zikirhâneye inkılâb etti. O ecnebi, düşman mevcudât, birer

¹ (Hâşiye) Hüseyin Cîsrî, Risâle-i Hamîdiye'sinde, yüz işârâtı o kitaplardan çıkarmıştır.*¹ Tahriften sonra bu kadar bulunsa, elbette daha evvel çok tasrihat varmış.

*¹ Hüseyin Cîsrî, Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme) s.52-94.

dost ve kardeş şekline girdi. O câmidât-ı meyyite-i sâmite, birer mûnis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. Ve o ağlayıcı ve şekvâ edici, kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir suretine girdi.

Beşinci Reşha

Hem o nur ile kâinattaki harekât, tenevvüât, tebeddülât, tagayyürât, manasızlıktan ve abesiyetten ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı rabbâniye, birer sahife-i âyât-ı tekviniye, birer merâyâ-yı esmâ-yı ilâhiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i samedâniye mertebesine çıktılar.

Hem insanı bütün hayvanâtın mâdûnuna düşüren hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyâcâtı.. ve bütün hayvanlardan daha bedbaht eden vâsıtayı nakl-i hüzn ve elem ve gam olan aklı, o nur ile nurlandığı vakit; insan, bütün hayvanât, bütün mahlûkat üstüne çıkar. O nurlanmış acz, fakr, akıl ile, niyaz ile nazenin bir sultan.. ve fizar ile nazdar bir halife-i zemin olur.

Demek o nur olmazsa kâinat da, insan da, hatta her şey dahi hiçe iner. Evet, elbette böyle bedî bir kâinatta böyle bir zât lâzımdır. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.

Altıncı Reşha

İşte o Zât; bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi.. bir rahmet-i bînihâyenin kâşifi ve ilâncısı.. ve saltanat-ı rubûbiyetin mehâsininin dellâlı, seyircisi.. ve künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı, göstericisi olduğundan, böyle baksan –yani ubûdiyeti cihetiyle– onu bir misal-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nurâni bir semere-i şecere-i hilkat göreceksin. Şöyle baksan –yani risaleti cihetiyle– bir burhan-ı hak, bir sirâc-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün.

İşte, bak; nasıl berk-i hâtif gibi onun nuru, şarktan garbı tuttu. Ve nısf-ı arz ve hums-u beşer, onun hediye-i hidayetini kabul edip hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki, böyle bir Zât’ın bütün dâvâlarının esası olan **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**¹, bütün merâtibiyle beraber kabul etmesin?

¹ “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

Yedinci Reşha

İşte, bak; şu cezire-i vâsiada vahşî ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvâmı, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini def'aten kal' ve ref' ederek, bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstad eyledi. Bak, değil zâhirî bir tasallut.. *belki akılları, ruhları, kalbleri, nefisleri feth ve teshir ediyor. Mahbub-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbi-i nüfûs, sultan-ı ervah oldu.*

Sekizinci Reşha

Bilirsin ki; sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle, ancak daimî kaldırabilir. Hâlbuki, bak:

Bu Zât, büyük ve çok âdetleri, hem inatçı, mutaassıp, büyük kavimlerden, zâhirî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref' edip, yerlerine öyle secâyâ-yı âliyeyi –ki dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak– vaz' ve tesbit ediyor. Bunun gibi daha pek çok harika icraatı yapıyor. İşte, şu asr-ı saadeti görmeyenlere, Ceziretü'l-Arab'ı gözlerine sokuyoruz. Haydi, yüzer feylesofu alsınlar, oraya gitsinler, yüz sene çalışsınlar! O Zât'ın o zamana nisbeten bir senede yaptığıнын yüzden birisini acaba yapabilirler mi?..

Dokuzuncu Reşha

Hem bilirsin; küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münâzaralı bir dâvâda, hicapsız, pervâsız, küçük fakat hacâlet-âver bir yalanı, düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez. Şimdi bak bu Zât'a:

Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük dâvâda, pek büyük bir serbestiyetle, bilâ-pervâ, bilâ-tereddüt, bilâ-hicap, telâşsız, samimî bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit, ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ!

¹ *إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيِي يُوحَى* Evet, hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak

¹ “O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.” (Necm sûresi, 53/4)

olan mesleği hileden müstağnîdir, hakikatbînin gözüne hayalin ne haddi var ki hakikat görünsün, aldatsın?

Onuncu Reşha

İşte, bak; ne kadar merak-âver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakâiki gösterir ve mesâili isbat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hatta, eğer sana denilse, “Yarı ömrünü, yarı malını versen, kamerden ve Müşteri’den biri gelir, kamerde ve Müşteri’de ne var, ne yok, ahvâlini sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve başına ne geleceğini doğru olarak haber verecek”; merakın varsa, vereceksin.

Hâlbuki şu Zât, öyle bir Sultan’ın ahhârını söylüyor ki; memleketinde kamer, bir sinek gibi, bir pervane etrafında döner. O arz olan o pervane ise, bir lâmba etrafında pervaz eder. Ve o güneş olan lâmba ise, O Sultan’ın binler menzillerinden bir misafirhânesinde, binler misbahlar içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle acâib bir âlemden hakikî olarak bahsediyor ve öyle bir inkılâptan haber veriyor ki; binler küre-i arz bomba olsa, patlasalar, o kadar acîb olmaz. Bak, onun lisanında

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ¹ ، إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ² ، الْقَارِعَةُ³ gibi sûreleri işit...

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber veriyor ki, şu dünyevî istikbal ona nisbeten bir katre serap hükmündedir. Hem öyle bir saadetten pek ciddî olarak haber veriyor ki, bütün saadet-i dünyeviye ona nisbeten bir berk-i zâilin bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

On Birinci Reşha

Böyle acîb ve muammâ-âlûd şu kâinatın perde-i zâhiriyesi altında, elbette ve elbette böyle acâib bizi bekliyor. Böyle acâibi haber verecek, böyle harika ve fevkalâde mu’ciz-nümâ bir zât lâzımdır. Hem bu Zât’ın gidişatından görünüyor ki; O, görmüş ve görüyor ve gördüğünü söylüyor. Hem bizi nimetleriyle perverde eden şu “Semâvât ve arzın İlâhı” bizden ne istiyor, marziyâtı nedir, pek sağlam olarak bize ders veriyor.

¹ “Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman.” (Tekvir sûresi, 81/1)

² “Gök yarıldığı zaman.” (İnfitâr sûresi, 82/1)

³ “...kapıları döven ve dehşetiyle kalblere çarpan o kıyâmet felaketi...” (Kâria sûresi, 101/1).

Hem bunlar gibi daha pek çok merak-âver, lüzumlu hakâiki ders veren bu zâta karşı her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken; ekser insanlara ne olmuş ki, sağır olup kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki bu hakkı görmüyorlar, bu hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar!..

On İkinci Reşha

İşte şu Zât, şu “Mevcudât Hâlıkı”nın vahdâniyetinin hakkaniyeti derecesinde hak bir burhan-ı nâtık, bir delil-i sâdık olduğu gibi, haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir burhan-ı kâtı, bir delil-i sâtıdır. Belki, nasıl ki O Zât, hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebep-i husûlü ve vesile-i vusûlüdür; öyle de, duasıyla, niyazıyla o saadetin sebep-i vücûdu ve vesile-i îcadıdır.

Haşır meselesinde geçen şu sırrı, makam münasebetiyle tekrar ederiz, işte, bak:

✓ O Zât, öyle bir salât-ı kübrâda dua ediyor ki; güya şu cezire, belki arz, onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.

✓ Bak, hem öyle bir cemaat-i uzmâda niyaz ediyor ki, güya benîâdem’in zaman-ı Âdem’den asrımıza, kıyâmete kadar bütün nurânî, kâmil insanlar, ona ittibâ ile iktidâ edip duasına âmîn diyorlar.

✓ Hem bak, öyle bir hâcet-i âmme için dua ediyor ki; değil ehl-i arz, belki ehl-i semâvât, belki bütün mevcudât, niyazına “Evet, Yâ Rabbenâ! Ver, biz dahi istiyoruz!” deyip iştirak ediyorlar.

✓ Hem öyle fakirâne, öyle hazînâne, öyle mahbubâne, öyle müştâkâne, öyle tazarrukârâne niyaz ediyor ki; bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.

✓ Bak, hem öyle bir maksat, öyle bir gaye için dua ediyor ki; insanı ve âlemi, belki bütün mahlûkatı esfel-i sâfilînden, sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan; âlâ-yı illiyyîne, yani kıymete, bekâya, ulvî vazifeye çıkarıyor.

✓ Bak, hem öyle yüksek bir fîzâr-ı istimdatkârâne ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile istiyor, yalvarıyor ki; güya bütün mevcudâta ve semâvâta ve Arş’a iştirip, vecde getirip, duasına “Âmin, Allahümme âmîn...” dedirtiyor.

✓ Bak, hem öyle Semî, Kerîm bir Kadîr'den.. öyle Basîr, Rahîm bir Alîm'den hâcetini istiyor ki; bilmüşâhede, en hafî bir zîhayatın en hafî bir hâcetini, bir niyazını görür, işitir, kabul eder, merhamet eder. Çünkü istediğini –velev lisân-ı hâl ile olsun– verir. Ve öyle bir suret-i hakîmâne, basîrâne, rahîmânede verir ki, şüphe bırakmaz; bu terbiye ve tedbir, öyle bir Semî ve Basîr ve öyle bir Kerîm ve Rahîm'e hastır.

On Üçüncü Reşha

Acaba bütün efâzıl-ı benîâdemi arkasına alıp, arz üstünde durup, Arş-ı Âzam'a müteveccihen el kaldırıp dua eden şu “Şeref-i nev-i insan” ve “Ferîd-i kevn ü zaman” ve bihakkın “Fahr-i kâinat” ne istiyor, bak, dinle:

Saadet-i ebediye istiyor.. bekâ istiyor.. likâ istiyor.. cennet istiyor. Hem, merâyâ-yı mevcudâtta ahkâmını ve cemâllerini gösteren bütün es-mâ-yı kudsiye-yi ilâhiye ile beraber istiyor. Hatta, eğer rahmet, inâyet, hikmet, adâlet gibi hesapsız o matlubun esbab-ı mûcibesi olmasaydı; şu zâtın tek duası, baharımızın îcadı kadar kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. Evet, nasıl ki onun risaleti şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi. Öyle de onun ubûdiyeti dahi öteki dâr-ın açılmasına sebeptir.

Acaba ehl-i akıl ve tahkike ¹لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبَدُغٌ مِّمَّا كَانَ dedirten şu meşhud intizam-ı fâik, şu rahmet içinde kusursuz hüsn-ü sanat ve misilsiz cemâl-i rubûbiyet; hiç böyle bir çirkinliği, böyle bir merhametsizliği, böyle bir intizam-sızlığı kabul eder mi ki; en cüz'î, en ehemmiyetsiz arzuları, sesleri ehemmiyetle işitip îfâ etsin.. en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ!. Yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemâl, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

Yahu, ey hayalî arkadaşım! Şimdilik kâfidir, geri gitmeliyiz. Yoksa, yüz sene şu zamanda, şu cezirede kalsak; yine o zâtın garâib-i icraatını ve acâib-i vezâifini, yüzden birisine tamamen ihata edip temâşâsında doymayız.

Şimdi, gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bakacağız. Bak, nasıl her asır, o şems-i hidayetden aldıkları feyizle çiçek açmışlar; Ebû Hanife,

¹ “Şu varlık âleminde, mevcut olandan daha mükemmeli, daha üstünü olması mümkün değildir.” (Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/258; İbni Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221).

Şâfiî, Bayezid Bistâmî, Şah-ı Geylânî, Şah-ı Nakşibend, İmam Gazâlî, İmam Rabbânî gibi milyonlar münevver meyveler veriyor. Meşhudâtımızın tafsilâtını başka vakte tâlik edip, o muciz-nümâ ve hidayet-edâya, bir kısım kat'î mucizâtına işaret eden bir salavât getirmeliyiz:

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى هَذَا الدَّاتِ التُّورَانِي الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

عَلَى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ، وَبَشَّرَ بِنُبُوتِهِ الْإِسْرَافِيَّاتِ وَهَوَاتِفِ الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءِ الْإِنْسِ وَكَوَاهِنِ الْبَشَرِ، وَأَنْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ.

عَلَى مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُورَةُ بُدْعَائِهِ الْمَطَرُ، وَأَظْلَلَتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ، وَشَبَعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مَاتَ مِنَ الْبَشَرِ، وَبَنَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكُوْثَرِ وَسَبَّحَ فِي كَفِّهِ الْحَصَاةُ وَالْمَدْرُ، وَأَنْطَقَ اللَّهُ لَهُ الضَّبُّ وَالظَّبْيُ وَالذِّئْبُ وَالْجِدْعُ وَالذَّرَاعُ وَالْجَمَلُ وَالْجَبَلُ وَالْحَجَرُ وَالشَّجَرُ، صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ، سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمْوِجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِيٍّ مِنْ أَوَّلِ التَّزْوِيلِ إِلَى آخِرِ الزَّمَانِ وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا يَا إِلَهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا، آمِينَ آمِينَ آمِينَ.¹

¹ “Ey varlığıyla varlığımızı ışıklandıran, gözlerimize nurlar serpip, bizleri nefsanî karanlıklardan kurtaran Rahmeti Sonsuz Rabbimiz! Arş-ı Azîm’den Kur’ân-ı Hakîm’i üzerine indirdiğin nurani Zât, yani Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem), ümmetinin hasenâtı adedince milyonlarca salât ve milyonlarca selâm olsun!

Risaletini Tevrat, İncil ve Zebur’un müjdelediği; nübüvvetini irhâsâtın (doğumundan hemen önce ve doğumu anında meydana gelen harikulâde hâllerin); cinlerin hâtiflerinin, insanlık âleminde Allah dostlarının ve beşerin kâhinlerinin müjdelediği; bir işaretleriyle ayın parçalandığı Efendimiz, Mevlâmız Hazreti Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem), ümmetinin nefesleri adedince milyonlarca salât ve selâm olsun!

Davetine ağaçların koşup geldiği; duâsıyla yağmurun hemen iniverdiği; sıcaktan korumak için bulutların ona gölge yaptığı; bir ölçek yiyeceğiyle yüzlerce insanın doyduğu; parmaklarının arasından üç defa Kevser gibi suların çağladığı; avuçlarının içindeyken çakıl taşları ve toprağın Allah’ı tesbih ettiği; O’nun hürmetine Allah’ın, kertenkeleyi, ceylânı, kurdu, ağaç kütüğünü, zehirli keçinin kolunu, deveyi,

“Şuâât-ı Mârifeti’n-Nebî” nâmındaki Türkçe bir risalede ve On Dokuzuncu Mektup’ta ve şu Söz’de icmâlen işaret ettiğimiz delâil-i nübüvvet-i Ahmediye’yi (*aleyhissalâtu vesselâm*) beyan etmişim. Hem onda Kur’ân-ı Hakîm’in vücûh-u i’câzı icmâlen zikredilmiş. Yine Lemeât nâmında Türkçe bir risalede ve Yirmi Beşinci Söz’de Kur’ân’ın kırk vecihle mucize olduğunu icmâlen beyan ve kırk vücûh-u i’câzına işaret etmişim. O kırk vecihte, yalnız nazımda olan belâgatı, İşârâtü’l-İ’câz nâmındaki bir tefsir-i Arabî’de, kırk sayfa içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

On Dördüncü Reşha

Mahzen-i mucizât ve mucize-i kübrâ olan Kur’ân-ı Hakîm, nübüvvet-i Ahmediye (*aleyhissalâtu vesselâm*) ile vahdâniyet-i ilâhiyeyi o derece kat’î isbat ediyor ki, başka burhana hâcet bırakmıyor. Biz de onun tarifine ve medar-ı tenkit olmuş bir-iki lem’a-yı i’câzına işaret ederiz: İşte, Rabbimizi bize tarif eden Kur’ân-ı Hakîm;

- ♦ Şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi..
- ♦ Şu sahâif-i arz ve semâda müstetir künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşâfı..
- ♦ Şu sutûr-u hâdisâtın altında muzmer hakâikin miftahı..
- ♦ Şu âlem-i şehâdet perdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı rahmâniye ve hitâbât-ı ezeliyenin hazinesi..
- ♦ Şu âlem-i mâneviye-yi İslâmiye’nin güneşi, temeli, hendesesi.. avâlim-i uhreviye’nin haritası..
- ♦ Zât ve sıfat ve şuûn-u ilâhiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzihı, burhan-ı nâtıkı, tercüman-ı sâtı..
- ♦ Şu âlem-i insaniyetin mürebbisi, hikmet-i hakikîsi, mürşid ve hâdîsi..

dağı, taşı ve ağacı konuştuğu, Mirac’ın ve “Resûl’ün gözü başka yana kaymadı (ki, gördüğünü yanlış görmüş olsun), görebileceğinin ötesine yönelmedi (ki, bir illüzyon görmüş olsun).”^{*1} âyetinin mazharı olan Efendimiz, Mevlâmız ve Şefiimiz Hazreti Muhammed’e (*sallâllâhu aleyhi ve sellâm*), nüzûlünden bu yana Kur’ân’ı okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin hava dalgalarının aynalarında Rahmân’ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince, milyonlarca salât ve selâm olsun.

Bütün bu salâvatlardan her biri hürmetine bizi mağfiret et, ey İlâhımız, bize merhamet et, âmîn, âmîn, âmîn...”

^{*1} Necm sûresi, 53/17.

- ♦ *Hem bir kitab-ı hikmet ve şeriat..*
- ♦ *Hem bir kitab-ı dua ve ubûdiyet..*
- ♦ *Hem bir kitab-ı emir ve davet..*
- ♦ *Hem bir kitab-ı zikir ve mârifet... gibi, beşerin bütün hâcât-ı mâneviyesine karşı birer kitap.. ve bütün muhtelif ehl-i mesâlik ve meşârib olan evliya ve siddîkînin, asfiya ve muhakkikînin her birinin meşreblerine lâ-yık birer risale ibraz eden bir kütübhâne-i mukaddesedir.*

Sebeb-i kusur tevehhüm edilen tekrarâtındaki lem'a-yı i'câza bak ki:

- *Kur'ân hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı dua, hem bir kitab-ı davet olduğundan, içinde tekrar müstahsendir, belki elzemdir ve eblâğdır. Ehl-i kusurun zannı gibi değil. Zira; zikrin şe'ni, tekrar ile tenvirdir.. duanın şe'ni, terdad ile takrirdir.. emir ve davetin şe'ni, tekrar ile tekittir.*
- *Hem herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz, fakat bir sûreye galiben muktedir olur. Onun için, en mühim makâsıd-ı Kur'âniye ekser uzun sûrelerde dercedilerek, her bir sûre bir küçük Kur'ân hükmüne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için, tevhid ve haşir ve kıssa-yı Mûsâ gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.*
- *Hem cismânî ihtiyaç gibi, mânevî hâcât dahi muhtelifdir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur; cisme hava, ruha Hû gibi. Bazısına her saat; بِسْمِ اللَّهِ¹ gibi ve hâkezâ... Demek, tekrar-ı âyet, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş ve o ihtiyaca işaret ederek, uyandırıp teşvik etmek, hem iştiyakı ve iştahı tahrik etmek için tekrar eder.*
- *Hem Kur'ân müessistir, bir din-i mübînin esâsâtıdır ve şu Âlem-i İslâmiyet'in temelleridir ve hayat-ı içtimaiye-i beşeriye-yi değiştirip muhtelif tabakâtın, mükerrer suâllerine cevaptır. Müessise; tesbit etmek için tekrar lâzımdır.. tekit için terdad lâzımdır.. teyid için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.*
- *Hem öyle mesâil-i azîme ve hakâik-i dakikadan bahsediyor ki, umumun kalblerinde yerleştirmek için, çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır.*
- *Bununla beraber, sureten tekrardır. Fakat, mânen her bir âyetin çok manaları, çok faydaları, çok vücûh ve tabakâtı vardır. Her bir makamda ayrı bir mana ve fayda ve maksatlar için zikrediliyor.*

¹ Allah'ın adıyla

• Hem Kur’ân’ın, mesâil-i kevnîyenin bazısında ibham ve icmâli ise, irşadî bir lem’a-yı i’câzdır. Ehl-i ilhadın tevehhüm ettikleri gibi medar-ı tenkit olamaz ve sebep-i kusur değildir.

Öğər desen: “Acaba neden Kur’ân-ı Hakîm, felsefenin mevcudâtın bahsettiği gibi etmiyor? Bazı mesâili mücmel bırakır; bazısını, nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avâmı tâciz edip yormayacak bir suret-i basitâne-i zâhirânede söylüyor.”

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatin yolunu şaşırmış; onun için... Hem geçmiş derslerden ve Sözlere’den elbette anlamışsın ki; Kur’ân-ı Hakîm şu kâinattan bahsediyor, tâ Zât ve sıfât ve esmâ-yı ilâhiyeyi bildirsin. Yani, bu kitab-ı kâinatın maânisini anlattırıp, tâ Hâlık’ını tanıttırsın. Demek, mevcudâta kendileri için değil, belki Mûcid’leri için bakıyor. Hem umuma hitap ediyor. İlmi hikmet ise mevcudâta mevcudât için bakıyor. Hem hususan ehl-i fenne hitap ediyor. Öyleyse, mademki Kur’ân-ı Hakîm; mevcudâtı delil yapıyor, burhan yapıyor; delil zâhirî olmak, nazar-ı umuma çabuk anlaşılacak gerektir.

Hem mademki Kur’ân-ı Mürşid, bütün tabakât-ı beşere hitap eder. Kesretli tabaka ise tabaka-yı avâmdır. Elbette irşad ister ki; lüzumsuz şeyleri ibham ile icmal etsin.. ve dakik şeyleri temsil ile takrib etsin.. ve mağlatalara düşürmemek için, zâhirî nazarlarında bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette tağyir etmemektir.

Meselâ güneşe der, “Döner bir sirâcdır, bir lâmbadır.”¹ Zira güneşten, güneş için, mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zembereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâni’in âyine-i mârifeti olduğundan bahsediyor. Evet, der: **وَالشَّمْسُ تَجْرِي**² “güneş döner.” Bu “döner” tâbiriyle, kış-yaz, gece-gündüzün deverânındaki muntazam tasarrufât-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sâni’i ifham eder. İşte, bu “dönmek” hakikati ne olursa olsun; maksud olan ve hem mensuc, hem meşhud olan intizama tesir etmez.

Hem der: **وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا**³ Şu “sirâc” tâbiriyle, âlemi bir kasr suretinde, içinde olan eşya ise insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat’ûmât ve levâzımât olduğunu ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile, rahmet ve ihsan-ı Hâlık’ı ifham eder.

¹ Bkz.: Yûnus sûresi, 10/5; Enbiyâ sûresi, 21/33; Furkan sûresi, 25/61; ...

² Yâsîn sûresi, 36/38.

³ “Güneşi de (ışığı kendinden) bir lamba yaptı.” (Nûh sûresi, 71/16)

Şimdi bak, şu sersem ve geveze felsefe ne der? Bak, diyor ki: “güneş bir kütle-yi azîme-yi mâyia-yı nâriyedir. Ondandır fırlamış olan seyyârâtı etrafında döndürüp, cesâmeti bu kadar, mahiyeti böyledir, şöyledir...” Mûhiş bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka, ruha bir kemâl-i ilmî vermiyor. Bahs-i Kur’ân gibi etmiyor...

Buna kıyasen, bâtinen kof, zâhiren mutantan felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu anlarsın. Onun şaşaa-yı sûrîsine aldanıp Kur’ân’ın gayet muciz-nümâ beyanına karşı hürmetsizlik etme!..

İhtar: Arabî Risale-i Nur’da On Dördüncü Reşha’nın Altı Katresi, bahuş Dördüncü Katre’nin Altı Nüktesi, Kur’ân-ı Hakîm’in kırk kadar envâ-ı i’câzından on beşini beyan eder. Ona iktifâen burada ihtisar ettik. İstersen ona müracaat et, bir hazine-i mucizât bulursun...

اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ شِفَاءً لَنَا مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَمُؤْنَسًا لَنَا فِي حَيَاتِنَا وَبَعْدَ مَمَاتِنَا وَفِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُؤْنَسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا بِفَضْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ وَرَحْمَتِكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، آمِينَ.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، آمِينَ.¹

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²
Said Nursî

¹ Allah’ım! Kur’ân’ı bize, her türlü dertlere şifa.. hayatımızda ve ölümümüzden sonra en sıcak bir arkadaş.. dünyada cana yakın bir dost.. kabirde en samimi bir arkadaş.. kıyamette bir şefaatçi.. sırat üzerinde bir nur.. ateşe karşı örtü ve perde.. cennette bir yoldaş.. ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle. Bütün bunları bize fazlınla, cömertliğine, kereminle ve rahmetine ihsan et, ey kerem sahiplerinin en kerîmi ve merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbimiz, âmîn...

Allah’ım! Furkan-ı Hakîm’in kendisine indirildiği Zât’a ve bütün âl ve ashabına salât ve selâm et, âmîn, âmîn...

² Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah’tır.

Şakk-ı Kamer Mucizesine Dairdir

(On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Söz'lerin Zeyli)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ ۖ وَاِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ¹

Kamer gibi parlak bir Mucize-i Ahmediye (*aleyhissalâtu vesselâm*) olan İnşikak-ı kameri, evham-ı fâside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallidleri diyorlar ki: “Eğer inşikak-ı kamer vuku bulsa idi umum âleme mâlûm olurdu. Bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi?”

Elcevap: İnşikak-ı kamer dâvâ-yı nübüvvete delil olmak için o dâvâyı işiten ve inkâr eden hazır bir cemaate, gecede, vakt-i gaflette âni olarak gösterildiğinden.. hem ihtilâf-ı metâlî ve sis ve bulutlar gibi rü'yete mâni esbabın vücûdu ile beraber.. o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve husûsî kaldığından.. ve tarassudat-ı semâviye pek az olduğundan bütün etraf-ı âlemde görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir.² Şakk-ı kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan şimdilik “Beş Nokta”yı dinle:

Birinci Nokta

O zaman, o zemindeki küffârın gayet şedit derecede inatları, tarihen mâlûm ve meşhur olduğu hâlde; Kur'ân-ı Hakîm'in ³وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ demesiyle şu vak'ayı umum âleme ihbar ettiği hâlde; Kur'ân'ı inkâr eden o küffârdan hiçbir kimse, şu âyetin tekzîbine, yani ihbar ettiği şu vâkıanın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o hâdise, o küffârca kat'î ve vâki' bir hâdise olmasa idi; şu sözü serrişte ederek, gayet dehşetli bir tekzîbe ve Peygamber'in ibtal-i dâvâsına hücum göstereceklerdi. Hâlbuki şu vak'aya dair siyer ve tarih, o vak'a ile münasebettar küffârın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir.

¹ “Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü. Ama o müşrikler her ne zaman bir mucize görseler sırtlarını döner: ‘Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür’ derler.” (Kamer sûresi, 54/1-2).

² el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/140-141; en-Nevevî, *Şerhu Sahih-i Müslim* 17/143-144; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 7/185-186.

³ “Ay bölündü.” (Kamer sûresi, 54/1).

Yalnız ¹ وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ âyetinin beyân ettiği gibi, tarihçe menkul olan şudur ki; o hâdiseyi gören küffâr, “sihirdir” demişler ve “Bize sihir gösterdi. Eğer sâir taraflardaki kervan ve kabileler görmüşlerse hakikattir. Yoksa bize sihir etmiş.” demişler. Sonra sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kabileler ihbar ettiler ki: “Böyle bir hâdiseyi gördük.” Sonra küffâr, Fahr-i âlem (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında (hâşâ) “Yetim-i Ebî Talib’in sihri semâya da tesir etti.” dediler.²

İkinci Nokta

Sa’d-ı Teftazânî gibi eâzım-ı muhakkikînin ekseri demişler ki: “İnşikak-ı Kamer³; parmaklarından su akması, umum bir orduya su içirmesi⁴, câmide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediye’den (*aleyhissalâtü vesselâm*) ağlaması, umum cemaatin işitmesi gibi mütevâtirdir.⁵ Yani öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesîre nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhâldir. Hâle gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevâtirdir. Görmediğimiz Serendib Adası’nın vücûdu gibi tevâtürle vücûdu kat’îdir.” demişler. İşte böyle gayet kat’î ve şuhûdî mesâilde teşkikât-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhâl olmamak kâfidir. Hâlbuki şakk-ı kamer, bir volkanla inşikâk eden bir dağ gibi mümkündür.

Üçüncü Nokta

Mucize; dâvâ-yı nübüvvet’in isbatı için, münkirleri ikna etmek içindir, icbar için değildir. Öyle ise dâvâ-yı nübüvveti işitenler için, ikna edecek bir derecede mucize göstermek lâzımdır. Sâir taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedâhetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelâl’in hikmetine münâfi olduğu gibi, sırr-ı teklife dahi muhaliftir. Çünkü “Akla kapı açmak, ihtiyârı elinden almamak” sırr-ı teklif iktiza ediyor. Eğer Fâtır-ı Hakîm inşikak-ı kameri, –feylesofların hevesâtına göre– bütün âleme göstermek için bir-iki saat öyle bıraksaydı ve beşerin umum tarihlerine geçseydi, o vakit sâir hâdisât-ı

¹ “(Müşrikler): ‘Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür’ derler.” (Kamer sûresi, 54/2).

² et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* 1/38; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.281. Ayrıca bkz.: Kamer sûresi, 54/2; Tirmizî, *tefsîru sûre (54)* 5.

³ Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü'l-ensâr* 36, *tefsîru sûre (54)* 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

⁴ Buhârî, *menâkıb* 25, *meğâzî* 35; Müslim, *fezâil* 6, 7, *imâre* 72, 73.

⁵ Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtiniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Ğâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-İcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* 5/17.

semâviye gibi; ya dâvâ-yı nübüvvete delîl olmazdı, risalet-i Ahmediye'ye (*aley-hissalâtü vesselâm*) hususiyeti kalmazdı veyahut bedâhet derecesinde öyle bir mucize olacaktı ki; akli icbar edecek, aklın ihtiyârını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek, Ebûcehil gibi kömür ruhlu, Ebûbekri's-Sıddık gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp, sırr-ı teklif zâyi olacaktı. İşte bu sır içindir ki; hem âni, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem ihtilâf-ı metâlî, sis ve bulut gibi sâir mevânii perde ederek umum âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

Dördüncü Nokta

Şu hâdis, gece vakti herkes gaflette iken âni bir surette vuku bulduğundan etraf-ı âlemde elbette görülmeyecek. Bazı efrada görünse de, gözüne inanmayacak. İnanırsa da, elbette böyle mühim bir hâdis, haber-i vâhid ile tarihlere bâki bir sermaye olmayacak.

Bazı kitaplarda: “Kamer, iki parça olduktan sonra yere inmiş.” ilâvesi ise, ehl-i tahkik reddetmişlerdir. “Şu mucize-i bâhireyi kıymetten düşürmek niyetiyle, belki bir münâfık ilhak etmiş.” demişler.

Hem meselâ o vakit, cehalet sisiyle muhât İngiltere, İspanya'da yeni gurûb.. Amerika'da gündüz.. Çin'de, Japonya'da sabah olduğu gibi, başka yerlerde başka esbab-ı mâniaya binâen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız müterize bak, diyor ki; “İngiltere, Çin, Japon, Amerika gibi akvâmın tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyle ise vukû bulmamış.” *Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerinin başına...*

Beşinci Nokta

İnşikak-ı kamer, kendi kendine bazı esbaba binâen vukû bulmuş, tesadüfî, tabîî bir hâdis değil ki; âdi ve tabîî kanunlara tatbik edilsin. Belki şems ve kamerin Hâlîk-ı Hakîm'i, Resûlü'nün risaletini tasdik ve dâvâsını tenvir için hârikulâde olarak o hâdiseyi îka etmiştir. Sırr-ı irşad ve sırr-ı teklif ve hikmet-i risaletin iktizasıyla, hikmet-i rubûbiyetin istediği insanlara ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir. O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dâvâ-yı nübüvveti henüz işitmedikleri aktâr-ı zemindeki insanlara göstermek için, sis ve bulut ve ihtilâf-ı metâlî haysiyetiyle; bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazılarının güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurûb etmesi gibi, o hâdiseyi görmeye mâni pek

çok esbaba binâen gösterilmemiş. Eğer umum onlara dahi gösterilse idi, o hâlde ya işaret-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) neticesi ve mucize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit risaleti, bedâhet derecesine çıkacaktı. Herkes tasdike mecbur olurdu, aklın ihtiyârı kalmazdı. İman ise, aklın ihtiyârıdır. Sırr-ı teklif zâyi olurdu. Eğer sırf bir hâdis-i semâviye olarak gösterilse idi, risalet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

Elhâsıl: Şakk-ı kamerin imkânında şüphe kalmadı. Kat'î isbat edildi. Şimdi, vukûuna delâlet eden çok burhanlarından altısına¹(Hâşiye) işaret edebiliriz. Şöyle ki:

Ehl-i adâlet olan sahabelerin, vukûuna icmâ.. ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin, ² **وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ** tefsirinde onun vukûuna ittifakı.³ ve ehl-i rivâyet-i sâdika bütün muhaddisînin, pek çok senedlerle ve muhtelif tarîklerle vukûunu nakletmesi.. ve ehl-i keşif ve ilham bütün evliya ve siddîkînin şehâdeti.. ve ilm-i kelâm'ın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamların ve mütebahhir ulemânın tasdiki.. ve nass-ı kat'î ile dalâlet üzerine icmâları vâki olmayan ümmet-i Muhammediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*)⁴ o vak'ayı telâkki-i bilkabul etmesi, güneş gibi inşikak-ı kameri isbat eder.

Elhâsıl: Buraya kadar tahkik nâmına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat nâmına ve iman hesabıdır. Evet, tahkik öyle dedi. Hakikat ise diyor ki:

*Semâ-yı risaletin kamer-i münîri olan Hâtem-i dîvan-ı nübüvvet, nasıl ki mahbubiyet derecesine çıkan ubûdiyetindeki velâyetin keramet-i uzâmâsı ve mucize-i kübrâsı olan Miraç ile, yani bir cism-i arzı semâvâtta gezdirmekle semâvâtın sekenesine ve âlem-i ulvî ehline rüchaniyeti ve mahbubiyeti gösterildi ve velâyetini isbat etti. Öyle de: arza bağlı, semâya asılı olan kameri, bir arzlı'nın işaretiyle iki parça ederek arzın sekenesine, o arzlı'nın risaletine öyle bir mucize gösterildi ki; Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) kamerin açılmış iki nurânî kanadı gibi; risalet ve velâyet gibi iki nurânî kanadıyla, iki ziyâdâr cenâh ile, evc-i kemâlâta uçmuş..*

¹ (Hâşiye) Yani, altı defa icmâ suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok iza ha lâyük iken, maatteessüf kısa kalmıştır.

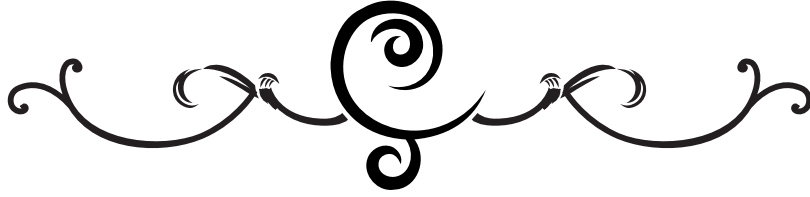
² "...Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

³ Bkz.: el-Vâhidî, *el-Veciz fi tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz* 1/370; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 27/84-88; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzîl* 4/258.

⁴ Tirmizî, *fiten* 7; Ebû Dâvûd, *fiten* 1; İbni Mâce, *fiten* 8; Dârimî, *mukaddime* 8.

*tâ Kâb-ı Kavseyn'e çıkmış.. hem ehl-i semâvât, hem ehl-i arza medar-ı fa-
hir olmuştur...*

عَلَيْهِ وَعَلَى إِلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامَاتُ مِلْأَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ¹
مُتَبَحَّانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

¹ O'na (sallallâhu aleyhi ve sellem), âline ve ashabına yer ve gökler dolusu salât ve selâmlar olsun.

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Mucizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm)

Zeyli'nin Bir Parçasıdır

Risalet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) delâili hakkında olup, Miraç Risalesi'nin Üçüncü Esası'nın nihayetindeki üç mühim müşkülünden birinci müşküle ait suâle, muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.

Suâl: Şu Mirac-ı Azîm, niçin Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'a mahsustur?

Elcevap: Şu birinci müşkülünüz, otuz üç adet Sözler'de tafsilen halledilmiştir. Yalnız şurada Zât-ı Ahmediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) kemâlâtına ve delâil-i nübüvvetine ve o Mirac-ı Âzam'a en elyak O olduğuna icmâlî işaretler nev'inde, bir muhtasar fihriste gösteriyoruz, şöyle ki:

Evvelâ: Tevrat, İncil, Zebûr gibi Kütüb-ü Mukaddese; pek çok tahrifata mâruz oldukları hâlde, şu zamanda dahi, Hüseyin Cîsrî gibi bir muhakkik, Nübüvvet-i Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) dair o kitaplardan yüz işârî beşaretleri çıkarıp "Risale-i Hamîdiye"de göstermiştir.¹

Sâniyen: Tarihçe müsbettir ki, Şıkk ve Satîh gibi meşhur iki kâhinin, Nübüvvet-i Ahmediye'den (aleyhissalâtü vesselâm) biraz evvel, nübüvvetine ve Âhîrzaman Peygamberi olduğuna beyânatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.²

Sâlisen: Velâdet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) gecesinde Kâbe'deki sânemlerin sukutu ile,³ Kisra-yı Fâris'in saray-ı meşhuresi olan Eyvân'ı inşikâk etmesi⁴ gibi, irhâsât denilen yüzer hârikalar, tarihçe meşhurdur.

Râbian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi.. ve câmide bir cemaat-i azîmenin huzurunda kuru direğin, minberin naklinden dolayı mu-fârakat-ı Ahmediye'den (aleyhissalâtü vesselâm) deve gibi enîn ederek ağlaması..

¹ Hüseyin Cîsrî, *Risâle-i Hamîdiye (Türkçe terceme)* s.52-94.

² İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/431.

³ el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19; es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/81; el-Halebî, *es-Sîratü'l-Halebiyye* 1/76.

⁴ Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.139; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/19, 126, 127; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/459.

وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ¹ nassı ile şakk-ı kamer gibi muhakkiklerin tahkikatıyla bine bâliğ olan mucizâtıyla² serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

Hâmisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede.. ve bütün muamelâtının şehâdetiyle secâyâ-yı sâmiye, vazifesinde ve tebliğâtında en âlî bir derecede.. ve Din-i İslâm'daki mehâsin-i ahlâkın şehâdetiyle şeriatında en âlî hisâl-i hamîde, en mükemmel derecede bulunduğu ehl-i insaf ve dikkat tereddüd etmez.

Sâdisen: Onuncu Söz'ün İkinci İşaret'inde işaret edildiği gibi:

Ulûhiyet, mukteza-yı hikmet olarak tezahür istemesine mukabil; en âzamî bir derecede Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), dinindeki âzamî ubûdiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir.

Hem Hâlık-ı âlemin nihayet kemâldeki cemâlini bir vâsıta ile mukteza-yı hikmet ve hakikat olarak göstermek istemesine mukabil; en güzel bir surette gösterici ve târif edici, bilbedâhe yine O Zât'tır.

Hem Sâni-i âlemin nihayet cemâlde olan kemâl-i sanatı üzerine en-zâr-ı dikkati celbetmek, teşhir etmek istemesine mukabil; en yüksek bir sadâ ile dellâllık eden, yine bilmüşâhede O Zât'tır.

Hem bütün âlemlerin Rabbi, kesret tabakâtında vahdâniyetini ilân etmek istemesine mukabil, en âzamî bir derecede bütün merâtib-i tevhi-di ilân eden, yine bizzarûre O Zât'tır.

Hem Sahib-i âlemin nihayet derecede âsârındaki cemâlin işaretiyle, nihayetsiz hüsn-ü zâtîsini ve cemâlinin mehâsinini ve hüsnünün letâifini aynalarda mukteza-yı hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil; en şâşaalı bir surette aynadarlık eden ve gösteren ve sevip, başkasına sevdiren, yine bilbedâhe O Zât'tır.

Hem şu saray-ı âlemin Sâni'i, gayet hârika mucizeler ile ve gayet kıymettar cevherler ile dolu hazine-i gaybiyelerini izhar ve teşhir istemesi.. ve onlarla kemâlâtını târif etmek ve bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette teşhîr edici, tavsif edici ve târif edici, yine bilbedâhe O Zât'tır.

Hem şu kâinatın Sâni'i, şu kâinatı envâ-ı acâib ve zînetlerle süslendirmek suretinde yapması.. ve zîşuur mahlûkatını seyr ve tenezzüh ve

¹ "...Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

² Bkz.: el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 1/10; ez-Zamahşerî, *el-Keşşâf* 1/382; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim* 1/2.

ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi.. ve mukteza-yı hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiîin manalarını, kıymetlerini, ehl-i temâşâ ve tefekkûre bildirmek istemesine mukabil; en âzamî bir surette cin ve inse, belki ruhânîlere ve melâikelere de Kur'ân-ı Hakîm vâsıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedâhe **O Zât**'tır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlakını ve mevcudâtın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç suâl-i müşkülün muammasını bir elçi vâsıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil; en vâzih bir surette ve en âzamî bir derecede hakâik-i Kur'âniye vâsıtasıyla o tılsımı açan ve o muammayı halleden, yine bilbedâhe **O Zât**'tır.

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnûâtıyla kendini zîşuur olanlara tanıttırması.. ve kıymetli nimetler ile kendini onlara sevdirmesi, bizzarûre onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyyâtı ve arzu-yu ilâhiyelerini bir elçi vâsıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en âlâ ve ekmel bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla o marziyyât ve arzuları beyân eden ve getiren, yine bilbedâhe **O Zât**'tır.

Hem Rabbü'l-âlemîn, meyve-i âlem olan insana, âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden.. ve bir ubûdiyet-i külliyeye müheyây ettiğinden.. ve hissiyatça kesrete ve dünyaya müptelâ olduğundan, bir rehber vâsıtasıyla yüzlerini kesretten vahdete, fâniden bâkiye çevirmek istemesine mukabil; en âzam bir derecede, en eblağ bir surette, Kur'ân vâsıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda îfâ eden, yine bilbedâhe **O Zât**'tır.

İşte mevcudâtın en eşrefi olan zîhayat.. ve zîhayat içinde en eşref olan zîşuur.. ve zîşuur içinde en eşref olan hakikî insan.. ve hakikî insan içinde geçmiş vezâifi en âzamî bir derecede, en ekmel bir surette îfâ eden **Zât**; elbette bir Mirac-ı Âzam ile Kâb-ı Kavseyn'e çıkacak,¹ saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmeti açacak, imanın hakâik-i gaybiyesini görecektir, yine **O** olacaktır.

Sâbian: Bilmüşâhede şu masnûâtta gayet güzel tahsinât, nihayet derecede süslü tezyinât vardır.. ve bilbedâhe şöyle tahsinât ve tezyinât, onların Sâni'inde gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kasd-ı tezyin var olduğunu gösterir.. ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarûre o Sâni'de

¹ "Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı." (Necm sûresi, 53/9).

sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsî bir muhabbet olduğunu gösterir.. ve masnûât içinde en câmî ve letâif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnûâtındaki güzellikleri “Mâşallah” deyip istihsan eden, bilbedâhe o sanat--perver ve sanatını çok seven Sâni'in nazarında en ziyade mahbub, **O** olacaktır.

İşte masnûâtı yaldızlayan mezâyâ ve mehâsine ve mevcudâtı ışıklandıran letâif ve kemâlâta karşı: “Sübhânallah, Mâşallah, Allahu Ekber” diyerek semâvâtı cınlattıran ve Kur'ân'ın nağamâtıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhid ile, berr ve bahri cezbeyle getiren yine bilmüşâhede **O Zât**'tır.

İşte böyle bir Zât ki; **السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ**¹ sırrınca bütün ümmetinin işlediği hasenâtın bir misli, O'nun kefe-i mizanında bulunan.. ve umum ümmetinin salavâtı, O'nun mânevî kemâlâtına imdad veren.. ve risaletinde gördüğü vezâifin netâicini ve mânevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i ilâhiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir **Zât**, elbette Miraç merdiveniyle cennete, Sidretü'l-Müntehâ'ya, Arş'a ve Kâb-ı Kavseyn'e kadar gitmek,² ayn-ı hak, nefis-i hakikat ve mahz-ı hikmettir.³(Hâşiye)

¹ (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

² Bkz.: Necm sûresi, 53/4-18; İsrâ sûresi, 17/1.

³ (Hâşiye) En mühim bir ceride-i İslâmiye'de, umum Âlem-i İslâm'a taalluk eden ve gayet ehemmiyetli siyasilerden ve hayat-ı içtimaiye ile çok alâkadar olan umum hukukçulardan 1927 senesinde Avrupa'da toplanan bir kongrede (mühim ecnebi filozoflar) Şeriat-ı Muhammediye'ye (aleyhissalâtu vesselâm) dair bu aşağıda yazılan Arabî fıkranın aynını kendi lisanlarıyla söylemişler. O Arabî ceridenin naklettiği Arabî ifadeyi aynen yazıyoruz ve tercümesini de, Arabî ifadenin altına ilâve ediyoruz.

Nur Çeşmesinin ahirinde yazılan ecnebi feylesoflardan kırk üç tanesinin beyanatı, bu iki kahraman filozofun beyanatı ile, kırk beş tane şâhid-i sâdık oluyor. ^{1*} **الْفَضْلُ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْأَعْدَاءُ** “Fazilet odur ki, düşmanlar dahi onu tasdik etsin.”

^{*1} İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 2/539; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/268; Ebu'l-Abbâs el-Mukri', *Nefhu't-tayyib* 2/358.

Arabî Ceridenin Beyanatı

وَقَدْ اعْتَرَفَ حَتَّىٰ عُلَمَاءُ الْعَرَبِ بِسُمُومِ مَبَادِيِ الْإِسْلَامِ وَصَلَاحِهَا لِلْعَالَمِ وَقَالَ عَمِيدُ كُلِّيَّةِ الْحُقُوقِ بِجَامِعَةِ قَيْنَا الْأُسْتَاذُ شُبُولُ فِي مُؤْتَمَرِ الْحُقُوقِيِّينَ الْمُنْعَقِدِ فِي سَنَةِ ١٩٢٧:

إِنَّ الْبَشَرِيَّةَ لَتَفْتَحِرُ بِانْتِسَابِ رَجُلٍ كَمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ إِلَيْهَا، إِذْ إِنَّهُ رَغِمَ أُمِّيَّتُهُ اسْتَطَاعَ قَبْلَ بَضْعَةِ عَشَرَ قَرْنًا أَنْ يَأْتِيَ بِشَرْيْعٍ سَنَكُونُ نَحْنُ الْأَوْرُوبَائِيِّينَ أَسْعَدَ مَا نَكُونُ لَوْ وَصَلْنَا إِلَى قِيَمَتِهِ بَعْدَ

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Said Nursî

أَلْفَنِي عَامٍ وَقَالَ بَرْنَارْدَشُو لَقَدْ كَانَ دِينَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَوْضِعَ تَقْدِيرِي السَّامِي دَائِمًا لِمَا يَنْطَوِي عَلَيْهِ مِنْ حَيَوِيَّةٍ مُدْهَشَةٍ، لِأَنَّهُ عَلَى مَا يَلُوحُ لِي هُوَ الدِّينُ الْوَحِيدُ الَّذِي لَهُ مَلَكَةُ الْهَضْمِ لِأَطْوَارِ الْحَيَاةِ الْمُخْتَلِفَةِ وَالَّذِي يَسْتَطِيعُ لِذَلِكَ أَنْ يَجْذِبَ إِلَيْهِ كُلَّ جِيلٍ مِنَ النَّاسِ وَأَرَى وَاجِبًا أَنْ يُدْعَى مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مُنْقِذَ الْإِنْسَانِيَّةِ، وَأَعْتَقِدُ أَنَّ رَجُلًا مِثْلَهُ إِذَا تَوَلَّى زَعَامَةَ الْعَالَمِ الْحَدِيثِ نَجَحَ فِي حَلِّ مُشْكِلَاتِهِ وَأَحْلَى فِي الْعَالَمِ السَّلَامَةَ وَالسَّعَادَةَ يَغْنِي الْمُسَالَمَةَ وَالصُّلْحَ الْعُمُومِيَّ وَمَا أَشَدَّ حَاجَةَ الْعَالَمِ الْيَوْمَ إِلَيْهَا ...

Tercümesinin Bir Hülâsası

Evet garp ulemâsı ve filozofları, itiraf ve ikrar etmişler ki; *İslâmiyet'in kanunları yüksek bir tarzda âlemin ıslahına kâfidir.*

Hem Külliyyetü'l-Hukuk Kongresi'nin cemiyetinde, bütün hukukiyyûnun toplandığı o kongrede, 1927 senesinde onun reisi feylesof, üstad Shebol demiş ki:

“Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) beşeriyete intisabıyla bütün beşeriyet muhakkak iftihar eder. Çünkü o Zât, ümmî olmasıyla beraber, on üç asır evvel öyle bir şeriat getirmiş ki, biz Avrupalılar iki bin sene sonra onun kıymetine ve hakikatine yetişsek en mesut, en saadetli oluruz.”

İkincisi veyahut Nur Çeşmesi'nin âhirine ilâve edilenlerle kırk beşinci olan Bernard Show demiş:

“Din-i Muhammedî'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) en yüksek makam-ı takdire çıkmasının sebebi, gayet acib ve sağlam bir hayatı temin etmesidir. Bana açılan budur ki: O din; tek, yektâ emsâlsiz bir din-i ferîd olup, bütün muhtelif, ayrı ayrı hayatın etvarlarını ve çeşitlerini hazmettiriyor. Yani, ıslah ve istihâle tarzında tasfiye ve terakki ettiriyor. Hem Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) dini öyle bir dindir ki insanın ayrı ayrı bütün milletlerini kendine celbedebilir. Ben görüyorum ve itikat ediyorum ki; beşere vaciptir ki, desin: Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) insaniyetin halaskârıdır ve halaskârlık nâmı ona verilmek lâzımdır.”

Hem diyor: “Ben itikat ediyorum ki; Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın misli, yani sîretinde, tarzında bir adam şimdiki yeni âleme reis olsa, hükmetse, bu yeni âlemin müşkülâtını halledip; bu yeni karmakarışık âlemde müsâlemet-i umumiyyeye ve saadet-i hayatın husûlüne sebep olacak. Evet bu yeni âlemin, müsâlemet ve saadet-i hayatiyyeye ne kadar şedit ihtiyacı var olduğunu herkes anlar!”

¹ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin Risale-i Ahmediye'den Bahseden On Altıncı Mertebesi

(Makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.)

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki: “Madem bu kâinatın mevcudâtıyla Mâlik’imi ve Hâlık’ımı arıyorum. Elbette her şeyden evvel bu mevcudâtın en meşhuru.. ve âdâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli.. ve en büyük kumandanı.. ve en namdâr hâkimi.. ve sözce en yükseği.. ve akılca en parlağı.. ve on dört asrı fazileti ile ve Kur’ân’ı ile ışıklandıran Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtu vesselâm*)’ı ziyaret etmek ve aradığımı O’ndan sormak için asr-ı saadete beraber gitmeliyiz.” diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o Zât (*aleyhissalâtu vesselâm*) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vâsıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: “Biz, en evvel, bu fevkalâde Zât’ın (*aleyhissalâtu vesselâm*) bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbârâtının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık’ımızı ondan sormalıyız.” diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz, kat’î delillerden burada yalnız “dokuz külliyesi”ne birer kısa işaret edilecek:

Birincisi

Bu Zât’ta (*aleyhissalâtu vesselâm*) –hatta düşmanlarının tasdiki ile dahi¹– bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması..²

¹ Meselâ Mukavvis^{*1}, Huyey İbni Ahtab^{*2}, Ebûcehil^{*3} ve Abdullah İbni Sûriyâ^{*4} gibi kimseler.

^{*1} Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.85-89; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/377.

^{*2} Bkz.: İbni Hişâm, *Sirâtü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbni Kesîr, *Bidâye* 3/212.

^{*3} Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255.

^{*4} Bkz.: İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/88.

² Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/381; Muvatta, *hüs-nü'l-huluk* 8.

âyetlerinin sarâhatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması..³ ve bir avucu ile âdâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları..⁴ ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu ki-fayet derecesinde içirmesi⁵ gibi –nass-ı kat’î ile ve bir kısmı tevâtür ile– yü-zer mucizâtın O’nun elinde zâhir olmasıdır. Bu mucizâtın üç yüzden zıya-de bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan Mucizât-ı Ahmedîye (*aleyhissalâtü vesselâm*) nâmındaki harika ve kerametli bir risalede kat’î delilleriyle beraber be-yan edildiğinden; onları, ona havale ederek dedi ki:

“Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemâlâtla beraber, bu kadar mucizât-ı bâhiresi bulunan bir Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlış tenezzül etmesi kabil değil.”

İkincisi

Elinde, bu kâinat Sahibi’nin bir fermanı bulunduğu.. ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların kabul ve tasdik ettikleri.. ve o ferman olan Kur’ân-ı Azîmüşşân’ın, yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu Kur’ân’ın, kırk vecihle mucize olduğu ve kâinat Hâlıkı’nın sözü bulunduğu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz ve Mucizât-ı Kur’âniye namla-rındaki Risale-i Nur’un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edil-mesinden; onu, ona havale ederek dedi:

“Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir Zât’ta (*aleyhissalâtü vesselâm*) fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz.”

Üçüncüsü

O Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*), öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubûdi-yet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki; onların ne

¹ “...Ay bölündü.” (Kamer sûresi, 54/1).

² “(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfâl sûresi, 8/17).

³ Buhârî, *menâkıb* 27, *menâkıbü’l-ensâr* 36, *tefsîru sûre* (54) 1; Müslim, *münâfikîn* 43-48.

⁴ Bu hâdise hem Bedir’de^{*1} hem de Huneyn’de^{*2} vuku bulmuştur.

^{*1} Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368; İbni Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ* 2/155; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 14/430.

^{*2} Bkz.: Müslim, *cihâd* 81; Dârimî, *siyer* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/399.

⁵ Bkz.: Buhârî, *vudû* 32, *menâkıb* 25; Müslim, *fezâil* 5-7.

misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü “ümmî bir Zât'ta” (*aleyhissalâtü vesselâm*) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikâne hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsâl kabul etmez.

Hem ümmî bir Zât'ın (*aleyhissalâtü vesselâm*) ef'âl ve akvâl ve ahvâlınden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii.. ve akıllarının muallimi ve mürşidi.. ve kalblerinin münevveri ve musaffisi.. ve nefislerinin mürebbisi ve müzekkisi.. ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyatı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış...

Hem dininde bulunan bütün ibadâtın bütün envâında en ileri olması.. ve herkesten ziyade takvada bulunması.. ve Allah'tan korkması.. ve fevkalâde daimî mücahedât ve dağdağalar içinde, tamtamına ubûdiyetin en ince esrarına kadar mürâat etmesi.. ve hiç kimseyi taklid etmeyecek ve tam manasıyla ve mübtediyâne, fakat en mükemmel olarak, hem ibtida ve intihayı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş...

Hem binler dua ve münâcâtlarından Cevşenü'l-Kebîr ile, öyle bir mârifet-i rabbâniye ile, öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki; o zamandan beri gelen ehl-i mârifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i mârifete ve ne de o derece-i tavsife yetişememeleri gösteriyor ki; duada dahi O'nun misli yoktur. Risale-i Münâcât'ın başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir meâlinin beyan edildiği yere bakan adam, “Cevşen'in dahi misli yoktur!” diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsı, hakka davette o derece metânet ve sebat ve cesaret göstermiş ki; büyük devletler, büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası O'na şiddetli adâvet ettikleri hâlde; zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi.. ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması.. ve başa da çıkarması.. ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mucizâne bir inkişaf ve cihanı ışıktandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümrânı olan bütün efkârı ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve

ruhanî reislerin ilimleri O'na muâriz ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itmînanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve manevî-yatta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedâhe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.

İşte böyle emsalsiz bir şeriat.. ve misilsiz bir İslâmiyet.. ve harika bir ubûdiyet.. ve fevkalâde bir dua.. ve cihan-pesendâne bir davet.. ve mucizâne bir iman sahibinde elbette, hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve akli dahi tasdik etti.

Dördüncüsü

Enbiyâların icmâi, nasıl ki vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu Zât'ın doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehâdetdir. Çünkü enbiyânın (aleyhimüsselâm) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar ve mucizeler ve vazifeler varsa, O Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisân-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhuflarında bu Zât'ın geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki; kütüb-ü mukaddesenin o beşaretli işârâtından yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve isbat edilmiş. Öyle de lisân-ı hâllerile, yani nübüvvetleriyle ve mucizeleriyle kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu Zât'ı tasdik edip dâvâsını imza ediyorlar.. ve lisân-ı kâl ve icmâ ile vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, lisân-ı hâl ile ve ittifak ile de bu Zât'ın sâdıkiyetine şehâdet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu Zât'ın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmâtâ, keşfiyâta, müşâhedâta yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu Zât'ın, sâdıkiyetine ve risaletine icmâ ve ittifakla şehâdet ediyorlar. Ve âlem-i gayptan verdiği haberlerin bir kısmını, nur-u velâyetle müşâhede etmeleri ve umumunu, nur-u iman ile ya ilmeyakîn veya aynelyakîn veya

hakkalyakîn suretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu Zât'ın, derece-i hakkaniyet ve sâdıkiyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu Zât'ın ümmîliğiyle beraber getirdiği hakâik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i ilâhiyenin dersiyle ve tâlimiyle, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve siddikîn-i muhakkikîn ve dâhi hükemâ-yı müminîn, bu Zât'ın üssü'l-esas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bilittifak isbat ve tasdik ettikleri gibi; bu Muallîm-i Ekber'in ve bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şehâdetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sâdıkiyetidir. Meselâ Risale-i Nur, yüz parçasıyla, bu Zât'ın sadâkatinin birtek burhanıdır.

Yedincisi

Âl ve ashab nâmında ve nev-i beşerin enbiyâdan sonra feraset ve dirâyet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı tâife-i azîmesi, kemâl-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle bu Zât'ın bütün gizli ve âşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tedkik etmeleri neticesinde bu Zât'ın, dünyada en sâdik ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifak ile ve icmâ ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin zıyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden Sâni'ine ve Kâtib'ine ve Nakkaş'ına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek ve bildirecek.. ve tahavvülâtındaki rabbânî hikmetlerini talim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve o kitab-ı kebîrin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdik muallim istediği ve iktiza ettiği ve herhâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle; elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın

hakkaniyetine, ve bu kâinat Hâlıkı'nın en yüksek ve sâdık bir me'muru olduğuna şehâdet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem bu sanatlı ve hikmetli masnûâtıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını teşhir etmek.. ve bu süslü, zinetli, nihayetsiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek.. ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek.. ve bu şefkatli ve himâyetli umumi terbiye ve iâşe ile hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzar edilen rabbânî it'amlar ve ziyafetler ile kendi rubûbiyetine karşı minnettarâne ve müteşekkirâne ve perestîşkârâne ibadet ettirmek.. ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkiyet ile kendi ulûhiyetini izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkıyad ve itaat ettirmek.. ve her vakit iyiliği ve iyileri himâye, fenalığı ve fenaları izâle ve semâvî tokatlar ile zâlimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle hakkaniyet ve adâletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var.

Elbette ve herhâlde, o gaybî Zât'ın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve O'nun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tilsimini ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının nâmına hareket eden ve O'ndan istimdat eden ve muvaffakiyet isteyen ve O'nun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan ve Muhammed Kureyşî denilen bu Zât olacak.

Hem aklına dedi: “Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zât'ın sıdkına şehâdet ederler. *Elbette bu âdem, benîâdemin medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır ve O'na, ‘fahri âlem’ ve ‘şeref-i benîâdem’ denilmesi pek lâyıktır.. ve O'nun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı mâneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki; bu âlemde en mühim Zât budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz, O'nundur.*

İşte gel, bak! Bu harika Zât'ın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mucizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden, bütün dâvâlarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmâsına delâlet ve şehâdet.. ve o Vâcibü'l-vücûd'u isbat ve ilân ve ilâm etmektir.

Demek, bu kâinatın mânevî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bir burhanı bu Habibullah denilen Zât'tır ki; O'nun şehâdetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz **üç büyük icmâ** var:

Birincisi: “Eğer perde-i gayb açılrsa yakînim ziyadeleşmeyecek.”¹ diyen İmam Ali.. (radıyallâhu anhu) ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı ve İsrâfil'in azamet-i heykelini temâşâ eden Gavs-ı Âzam² (kıddise sirruhu) gibi keskin nazar ve gayb-bîn gözleri bulunan binler aktâb ve evliya-yı azîmeyi câmî ve “Âl-i Muhammed” nâmıyla şöhetşîâr-ı âlem olan cemaat-i nurâniyenin icmâ ile tasdikleridir.

İkincisi: Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve mâlûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihan-pesendâne idare eden ve “sahabe” nâmıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli imanla tasdikleridir.

Üçüncüsü: Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemâsının cemaat-i uzmâsının tevâfukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.

Demek, bu Zât'ın vahdâniyete şehâdeti şahsî ve cüz'î değil; belki, umumi ve küllî, sarsılmaz.. ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehâdetir, diye hükmetti.

İşte, asr-ı saadette akıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nurâniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ:
فَخَرُّ عَالَمٍ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي آدَمَ بِعَظَمَةِ سُلْطَانَةِ قُرْآنِهِ، وَحِشْمَةِ وَسْعَةِ دِينِهِ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ،
وَعُلُوِّيَّةِ أَخْلَاقِهِ، حَتَّى يَتَضَدَّقَ أَعْدَائُهُ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَهَنَ بِقُوَّةِ مِائَاتِ مُعْجَزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ

¹ Bkz.: es-Sübkî, Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-kübrâ 6/61; Aliyyülkârî, el-Masnû s.149; es-Sindî, el-Hâşiye 8/96.

² Bkz.: el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzeli) s.561.

الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ، وَبِقُوَّةِ آلاَفِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ إِلِهِ
ذَوِي الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ ذَوِي الْبَرَاهِينِ
وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ.¹

denilmiştir.

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve yektâ bir Zât'tır ki; Âlem'in övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu, (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'ân'ın hâkimiyetinin büyüklüğü.. dininin muhteşem genişliği.. mükemmel sıfatlarının çokluğu.. ve hatta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve keza O Zât; bir çok şahit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mucizelerinin kuvveti.. ve dininin katî ve parlak binlerce hakikatının kuvveti.. ve nurlu âlinin icmâı.. ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı.. ve ümmetinin, birçok delillerle her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerimin tevâfuku ile Allah'ın kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine şehâdet edip, isbat eder.

² Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Girminci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ
لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ³

Sabah ve akşam namazından sonra tekrarı, pek çok fazileti bulunan⁴ ve bir rivâyet-i sahihada ism-i âzam mertebesini taşıyan⁵ şu cümle-i tevhidiyenin on bir kelimesi var. Her bir kelimesinde hem birer müjde ve beşaret.. hem birer mertebe-i tevhid-i rubûbiyet... hem bir ism-i âzam noktasında bir kibriyâyı vahdet.. ve bir kemâl-i vahdâniyet vardır...

Bu büyük ve ulvî hakikatlerin izahını sair Sözlere havale edip bir vaade binâen, şimdilik mücmel bir hülâsa suretinde “İki Makam”, bir “Mukaddime” ile ona bir fihriste yapacağız.

Mukaddime

Katiyen bil ki:

✓ Hilkatin en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi **iman-ı billâhtır**.

✓ Ve insaniyetin en âlî mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, **iman-ı billâh içindeki mârifetullahtır**.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezeli ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır.” (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

⁴ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/227, 298; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/27, 7/171.

⁵ Bkz.: Tirmizî, *deavât* 63; Ebû Dâvûd, *vitir* 23; Nesâî, *sehv* 58.

✓ Cin ve insin en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o mârifetullah içindeki **muhabbetullahtır**.

✓ Ve ruh-u beşer için en hâlis sürûr.. ve kalb-i insan için en sâfi sevinç, o muhabbetullah içindeki **lezzet-i ruhâniyedir**...

Evet, bütün hakikî saadet ve hâlis sürûr ve şirin nimet ve sâfi lezzet elbette mârifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, onsuz olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven; nihâyetsiz saadete, nimete, envara, esrara ya bilkuvve veya bilfiil mazhardır. O'nu hakikî tanımayan, sevmeyen, nihâyetsiz şekâvete, âlâma ve evhama mânen ve maddeten müptelâ olur.

Evet, şu perişan dünyada, âvâre nev-i beşer içinde, semeresiz bir hayatta, sahipsiz, hâmisiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder. İşte bu âvâre nev-i beşer içinde, bu perişan fânî dünyada, insan; sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare sergerdân olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, mâlikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinad eder. O vahşetgâh dünya, bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur.

Birinci Makam

Şu kelâm-ı tevhidînin, on bir kelimesinin her birinde birer müjde var.. ve o müjdede birer şifa ve o şifada birer lezzet-i mâneviye bulunur.

Birinci Kelime

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 'ta şöyle bir müjde var ki; hadsiz hâcâta müptelâ, nihâyetsiz âdânın hücumuna hedef olan ruh-u insanî, şu kelimedede öyle bir nokta-yı istimdad bulur ki, bütün hâcâtını temin edecek bir hazine-i rahmet kapısını ona açar.. ve öyle bir nokta-yı istinad bulur ki bütün âdâsının şerrinden emin edecek bir kudret-i mutlakanın sahibi olan kendi Mâbud'unu ve Hâlık'ını bildirir ve tanıttırır, Sahib'ini gösterir, Mâlik'i kim olduğunu irâe eder.. ve o irâe ile kalbi, vahşet-i mutlakadan ve ruhu, hüzn-ü elimden kurtarır; ebedi bir ferahı, dâimî bir sürûru temin eder.

İkinci Kelime

وَحْدَهُ Şu kelimedede şifalı, saadetli bir müjde vardır. Şöyle ki; kâinatın ekser envâıyla alâkadar ve o alâkadarlık yüzünden perişan ve keşmekeş içinde

boğulmak derecesine gelen ruh-u beşer ve kalb-i insan **وَحْدَهُ** kelimesinde bir melce, bir halâskâr bulur ki; onu bütün o keşmekeşten, o perişaniyetten kurtarır.

Yani, **وَحْدَهُ** mânen der: “Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma, onlara tezellül edip minnet çekme, onlara temelluk edip boyun eğme, onların arkasına düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme! Çünkü Sultan-ı kâinat birdir, her şeyin anahtarı O’nun yanında, her şeyin dizgini O’nun elindedir, her şey O’nun emriyle halledilir. O’nu bulsan, her matlubunu buldun, hadsiz minnetlerden, korkulardan kurtuldun.”

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ Yani, nasıl ki ulûhiyetinde ve saltanatında şeriki yoktur; Allah bir olur, müteaddit olamaz! Öyle de rubûbiyetinde ve icraatında ve îcadâtında dahi şeriki yoktur. Bazen olur ki sultan bir olur, saltanatında şeriki olmaz; fakat icraatında, onun memurları onun şeriki sayılırlar ve onun huzuruna herkesin girmesine mâni olurlar. “Bize de müracaat et!” derler.

Fakat, ezel ve ebed sultanı olan Cenâb-ı Hak, saltanatında şeriki olmadığı gibi; icraat-ı rubûbiyetinde dahi muînlerle, şeriklere muhtaç değildir. Emir ve iradesi, havl ve kuvveti olmazsa hiçbir şey, hiçbir şeye müdahale edemez. Doğrudan doğruya herkes O’na müracaat edebilir. Şeriki ve muîni olmadığından, o müracaatçı adama “Yasaktır, O’nun huzuruna giremezsin!” denilmez. İşte şu kelime, ruh-u beşer için şöyle bir müjde verir ki:

İmanî elde eden ruh-u beşer; mânisiz, müdahalesiz, hâilsiz, mümânaatsız; her hâlinde, her arzusunda, her anda, her yerde o ezel ve ebed ve hazâin-i rahmet mâlikî ve defâin-i saadet sahibi olan Cemîl-i Zülcelâl, Kadîr-i Zülkemmâl’in huzuruna girip, hâcâtını arz edebilir. Ve rahmetini bulup, kudretine istinad ederek, kemâl-i ferah ve sürûru kazanabilir.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ Yani mülk, umumen O’nundur. Sen, hem O’nun mülküsün, hem memlûküsün, hem mülkünde çalışıyorsun. Şu kelime, şöyle şifalı bir müjde veriyor ve diyor:

Ey insan! Sen kendini, kendine mâlik sayma! Çünkü sen kendini idare edemezsin, o yük ağırdır. Kendi başına muhafaza edemezsin, belâlardan sakınıp, levâzımâtını yerine getiremezsin. Öyle ise beyhude ızdıraba düşüp azap çekme, mülk başkasınındır. O Mâlik, hem Kadîr'dir, hem Rahîm'dir. Kudretine istinad et, rahmetini itham etme! Kederi bırak, keyfini çek! Zahmeti at, safâyı bul!

Hem der ki: Mânen sevdiğin ve alâkadar olduğun ve perişaniyetinden müteessir olduğun ve ıslah edemediğin şu kâinat, bir Kadîr-i Rahîm'in mülküdür. Mülkü sahibine teslim et, O'na bırak, cefasını değil, safâsını çek! O hem Hakîm'dir, hem Rahîm'dir. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder, çevirir. Dehşet aldığın zaman, İbrahim Hakkı gibi

*“Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.”*

de, pencerelerden seyret, içlerine girme!

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani hamd ve senâ, medih ve minnet O'na mahsustur, O'na lâyıktır. Demek, nimetler O'nundur ve O'nun hazinesinden çıkar. Hazine ise dâimîdir. İşte şu kelime, şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin zevalinden elem çekme! Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin zevalini düşünüp, o elemde feryat etme! Çünkü o nimet meyvesi, bir rahmet-i bînihâyenin semeresidir. Ağacı bâkî ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp, lezzeti birden yüz derece yapabilirsin.

Nasıl ki bir padişah-ı zîşanın sana hediye ettiği bir elma lezzeti içinde yüz, belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şâhâne lezzetini sana ihsas ve ihsan eder. Öyle de **لَهُ الْحَمْدُ** kelimesiyle, yani hamd ve şükür ile, yani nimetten in'âmı hissetmekle, yani Mün'im'i tanımakla ve in'âmını düşünmekle, yani O'nun rahmetinin iltifatını ve şefkatinin teveccühünü ve in'âmının devamını düşünmekle nimetten bin derece daha leziz, mânevî bir lezzet kapısını sana açar.

Altıncı Kelime

يَحْيٰى Yani hayatı veren O'dur ve hayatı rızık ile idâme eden de O'dur ve levâzımât-ı hayatı da ihzâr eden yine O'dur. Ve hayatın âlî gayeleri O'na aittir ve mühim neticeleri O'na bakar. Yüzde doksan dokuz meyvesi O'nundur. İşte şu kelime, şöyle fâni ve âciz beşere nida eder, müjde verir ve der:

Ey insan! Hayatın ağır tekâlifini omuzuna alıp zahmet çekme! Hayatın fenâsını düşünüp, hüzne düşme! Yalnız dünyevî, ehemmiyetsiz meyvelerini görüp dünyaya gelişinden pişmanlık gösterme! Belki o sefin-i vücûdundaki hayat makinesi, Hayy-ı Kayyûm'a aittir.. masârif ve levâzımâtını O tedarik eder.. ve o hayatın pek kesretli gayeleri ve neticeleri var.. ve O'na aittir...

Sen, o gemide bir dümenci neferisin. Vazifeni güzel gör, ücretini al, keyfine bak! O hayat sefinesi, ne kadar kıymetli olduğunu ve ne kadar güzel faydalar verdiğini ve o sefine sahibi Zât'ın, ne kadar Kerîm ve Rahîm olduğunu düşün, mesrûr ol ve şükret! Ve anla ki; vazifeni istikametle yaptığın vakit o sefinenin verdiği bütün netâic, bir cihetle senin defter-i a'mâlîne geçer, sana bir hayat-ı bâkiyeyi temin eder, seni ebedi ihyâ eder!

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ Yani mevti veren O'dur. Yani hayat vazifesinden terhis eder, fâni dünyadan yerini tebdil eder, külfet-i hizmetten âzad eder. Yani hayat-ı fâniyeden, seni hayat-ı bâkiyeye alır. İşte şu kelime, şöylece fâni cin ve inse bağırır, der ki:

Sizlere müjde! Mevt; idam değil, hiçlik değil, fenâ değil, inkıraz değil, sönmek değil, firâk-ı ebedî değil, adem değil, tesadûf değil, fâilsiz bir in'idam değil... Belki bir Fâil-i Hakîm-i Rahîm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevk-yattır. Yüzde doksan dokuz ahababın mecmaı olan âlem-i berzaha bir vîsal kapısıdır.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani bütün kâinatın mevcudâtında görünen ve vesile-i muhabbet olan kemâl ve hüsün ve ihsanın hadsiz bir derece fevkinde bir cemâl

ve kemâl ve ihsanın sahibi ve bütün mahbublara bedel, bir tek cilve-i cemâli kâfi gelen bir Mâbud-u Lemyezel, bir Mahbub-u Lâyezal'in ezeli ve ebedî bir hayat-ı dâimesi var ki; şâibe-i zeval ve fenâdan münezzeh ve avâz-ı naks ve kusurdan müberrâdır. İşte şu kelime, cin ve inse ve bütün zîşuura ve ehl-i muhabbet ve aşka ilân eder ki:

Sizlere müjde! Mahbublarınızdan nihâyetsiz firakların yaralarını tedavi edip merhem süren bir Mahbub-u Bâkî'niz var. Madem O var ve Bâkî'dir, başkaları ne olursa olsun merak çekmeyiniz. Belki o mahbublarda, sebab-i muhabbetiniz olan hüsün ve ihsan, fazl ve kemâl, o Mahbub-u Bâkî'nin cilve-i cemâl-i bâkîsinden çok perdelerden geçip, gayet zayıf bir gölgenin gölgesidir. Onların zevalleri, sizleri incitmesin. Çünkü onlar bir nevi aynalardır. Aynaların değişmesi şâşaa-yı cemâlin cilvesini tazeleştirir, güzelleştirir. Madem O var, her şey var!..

Dokuzuncu Kelime

بَيْدِهِ الْخَيْرُ Yani her hayır, O'nun elindedir. Her yaptığınız hayrât, O'nun defterine geçer. Her işlediğiniz a'mâl-i sâliha, yanında kaydedilir. İşte şu kelime, cin ve inse nida edip müjde veriyor, diyor ki:

Ey bîçareler! Mezaristana göçtüğünüz zaman, "Eyvah! Malımız harap olup, sa'yimiz heba oldu. Şu güzel ve geniş dünyadan gidip, dar bir toprağa girdik." demeyiniz, feryat edip me'yus olmayınız! Çünkü sizin her şeyiniz muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmıştır. Her hizmetiniz kaydedilmiştir.¹ Hizmetinizin mükâfatını verecek ve her hayır elinde ve her hayrı yapabilecek bir Zât-ı Zülcelâl, sizi celp edip, yer altında muvakkaten durdurur sonra huzuruna aldırır. Ne mutlu sizlere ki hizmetinizi ve vazifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz bitti, rahata ve rahmete gidiyorsunuz. Hizmet, meşakkat bitti; ücret almaya gidiyorsunuz...

Evet, geçen baharın defter-i a'mâlinin sayfaları ve hidemâtının sandukçaları olan tohumları, çekirdekleri muhafaza eden ve ikinci baharda gayet şâşaalı, belki yüz derece aslından daha bereketli bir tarzda muhafaza eden, neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin de netâic-i hayatınızı öyle muhafaza ediyor ve hizmetinize pek kesretli bir surette mükâfat verecektir.

¹ Bkz.: Kehf sûresi, 18/49; Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10.

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani O Vâhid'dir, Ehad'dir, her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Bir baharı halketmek bir çiçek kadar O'na kolaydır. Cenneti halketmek, bir bahar kadar O'na rahattır. Her günde, her senede, her asırda, yeniden yeniye îcad ettiği hadsiz masnûâtı, nihâyetsiz kudretine nihâyetsiz lisanlarla şehâdet ederler. İşte şu kelime dahi şöyle müjde eder, der ki:

Ey insan! Yaptığın hizmet, ettiğin ubûdiyet boşu boşuna gitmez. Bir dâr-ı mükâfat, bir mahall-i saadet senin için ihzâr edilmiştir. Senin şu fânî dünyana bedel, bâkî bir cennet seni bekler. İbadet ettiğin ve tanıdığın Hâlık-ı Zülcelâl'in vaadine iman ve itimat et! O'na vaadinde hulfetmek muhaldir. Kudretinde hiçbir cihetle noksanîyet yoktur. İşlerine acz, müdahale edemez. Senin küçük bahçeni halkettiği gibi cenneti dahi senin için halkedebilir ve halketmiş ve sana vaad etmiş ve vaad ettiği için, elbette seni onun içine alacak.

Madem bilmüşâhede görüyoruz; her senede yeryüzünde hayvanât ve nebatâtın üç yüz binden ziyade envâlarını ve milletlerini, kemâl-i intizam ve mizan ile, kemâl-i sürat ve sühûletle haşredip, neşreder. Elbette böyle bir Kadîr-i Zülcelâl, vaadini yerine getirmeye muktediridir.

Hem madem her senede, öyle bir Kadîr-i Mutlak, haşrin ve cennetin numûnelerini binler tarzda îcad ediyor. Hem madem bütün semâvî fermanları ile saadet-i ebediyeyi vaad edip, cenneti müjde veriyor. Hem madem bütün icraatı ve şuûnâtı hak ve hakikattir ve sıdk ve ciddiyetlidir. Hem madem âsâ-rının şehâdetiyle, bütün kemâlât, O'nun nihâyetsiz kemâline delâlet ve şehâdet eder. Ve hiçbir cihette naks ve kusur onda yoktur. Hem madem hulfü'l-vaad ve hilâf ve kizb ve aldatmak, en çirkin bir haslet ve naks ve kusurdur...

Elbette ve elbette o Kadîr-i Zülcelâl, o Hakîm-i Zülkemâl, o Rahîm-i Zülcemâl, vaadini yerine getirecek.. saadet-i ebediye kapısını açacak.. Âdem babanızın vatan-ı aslîsi olan cennete sizleri, ey ehl-i iman idhal edecektir!

On Birinci Kelime

وَالَيْهِ الْمَصِيرُ Yani, ticaret ve memuriyet için mühim vazifelerle bu dâr-ı imtihan olan dünyaya gönderilen insanlar; ticaretlerini yapıp, vazifelerini bitirip

ve hizmetlerini itmam ettikten sonra, yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelâl'ine dönecekler ve Mevlâ-yı Kerîm'lerine kavuşacaklar. Yani, bu dâr-ı fâniden gidip dâr-ı bâkîde huzur-u kibriyâya müşerref olacaklar. Yani, esbap dağdasından ve vesaitin karanlık perdelerinden kurtulup, Rabb-i Rahîm'lerine makarr-ı saltanat-ı ebedîsinde perdesiz kavuşacaklar. Doğrudan doğruya herkes, kendi Hâlık'ı ve Mâbud'u ve Rabb'i ve Seyyid'i ve Mâlik'i kim olduğunu bilecek ve bulacaklar. İşte şu kelime bütün müjdelerin fevkinde şöyle müjde eder ve der ki:

Ey insan! Bilir misin nereye gidiyorsun ve nereye sevk olunuyorsun? Otuz İkinci Söz'ün âhîrinde denildiği gibi; dünyanın bin sene mesûdâne hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen cennet hayatının..¹ o cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rû'yet-i cemâline mukabil gelmeyen² bir Cemîl-i Zülcelâl'in daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun. Müptelâ ve meftun ve müştak olduğunuz mecazî mahbublarda ve bütün mevcudât-ı dünyeviyedeki hüsn ve cemâl, O'nun cilve-i cemâlinin ve hüsn-ü esmâsının bir nevi gölgesi.. ve bütün cennet, bütün letâifiyle bir cilve-i rahmeti.. ve bütün iştiyaklar ve muhabbetler ve incizaplar ve cazibeler, bir lem'a-yı muhabbeti olan bir Mâbud-u Lemyezeli'nin, bir Mahbub-u Lâyezâl'in daire-i huzuruna gidiyorsunuz.. ve ziyafetgâh-ı ebedîsi olan cennete çağrılıyorsunuz. Öyle ise kabir kapısına ağlayarak değil, gülerek giriniz!

Hem şu kelime şöyle müjde veriyor, diyor ki: *Ey insan! Fenâyâ, ademe, hiçliğe, zulümâtâ, nisyana, çürümeye, dağılmaya ve kesrette boğulmaya gittiğinizi tevehhüm edip düşünmeyiniz! Siz fenâyâ değil, bekâyâ gidiyorsunuz. Ademe değil, vücûd-u dâimîye sevk olunuyorsunuz. Zulümâtâ değil, âlem-i nura giriyorsunuz. Sahip ve Mâlik-i Hakikî'nin tarafına gidiyorsunuz ve Sultan-ı Ezelî'nin payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmaya değil, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Firaka değil, visâle müteveccihsiniz...*

¹ Bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, *bed'ü'l-halk* 8, *rikak* 51; Tirmizî, *cihâd* 17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/482, 483...

² Bkz.: Müslim, *îmân* 297; Tirmizî, *tefsîru sûre (10)* 1; İbni Mâce, *mukaddime* 13.

İkinci Makam

İsm-i âzam noktasında, tevhidin isbatına muhtasar bir işarettir.

Birinci Kelime

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 'ta bir *tevhid-i ulûhiyet ve mâbudiyet* vardır. Şu mertebenin gayet kuvvetli bir burhanına şöyle işaret ederiz ki:

Şu kâinat yüzünde, hususan zeminin sayfasında, gayet muntazam bir faaliyet görünüyor. Ve gayet hikmetli bir hallâkiyet müşâhede ediyoruz. Ve gayet intizamlı bir fettâhiyet, yani her şeye lâıyk bir şekil açmak ve suret vermek, aynelyakîn görüyoruz. Hem gayet şefkatli, keremli, rahmetli bir vehhâbiyet ve ihsânât görüyoruz. Öyleyse, bizzarure şu hâl ve şu keyfiyet; Fa'âl, Hallâk, Fettah, Vehhab bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûdunu ve vahdetini isbat eder, belki ihsas eder. Evet, mevcudâtın mütemâdiyen zevalleri, tazelenmeleri gösteriyor ki; o mevcudât, bir Sâni-i Kadîr'in kudsî esmâsının cilveleri.. ve envâr-ı esmâyesinin gölgeleri.. ve ef'âlinin eserleri.. ve kalem-i kader ve kudretin nakışları ve sayfaları.. ve cemâl-i kemâlinin aynalarıdır.

Şu hakikat-i uzmâya ve şu tevhidin mertebe-i ulyâsına, şu kâinatın Sahibi, bütün gönderdiği mukaddes kitaplar ve suhuflarıyla o tevhidi gösterdiği gibi, bütün ehl-i hakikat ve kâmilîn-i nev-i beşer tahkikatlarıyla ve keşfiyâtlarıyla aynı mertebe-i tevhidi gösteriyorlar. Ve kâinat dahi acz ve fakrıyla beraber, mazhar olduğu dâimî mucizât-ı sanatın ve havârik-ı iktidar, hazâin-i servetin şehâdetiyle, aynı mertebe-i tevhide işaret eder. Demek, Şâhid-i Ezeli, bütün kütüp ve suhufuyla ve ehl-i şuhûd, bütün tahkikat ve küşûfuyla ve âlem-i şehâdet, bütün muntazam ahvâl ve hakîmâne şuûnâtıyla o mertebe-i tevhidde bilicmâ ittifak ediyorlar.

İşte O Vâhid-i Ehad'i kabul etmeyen, ya nihayetsiz ilâhları kabul edecek veyahut ahmak sofestâî gibi hem kendini, hem kâinatın vücûdunu inkâr edecek.

İkinci Kelime

وَخَدَّهْ İşte şu kelime, sarıh bir *mertebe-i tevhidi* gösterir. Şu mertebeyi dahi âzamî bir surette isbat eden gayet kuvvetli bir burhanına şöyle işaret ederiz ki:

Biz gözümüzü açtıkça, kâinat yüzüne nazarımızı saldırdıkça, en evvel gözümüze ilişen, âmm ve mükemmel bir nizamdır ve şâmil, hassas bir mizandır. Görüyoruz, her şey dakik bir nizam ile hassas bir mizan ve ölçü içindedir. Daha bir parça dikkat-i nazar ettikçe, yeniden yeniye bir tanzim ve tevziniyet gözümüze çarpıyor. Yani, birisi, intizamla o nizamı değiştiriyor ve tartıyla o mizanı tazelandiriyor. Her şey bir model olup, pek kesretli, muntazam ve mevzun suretler giydiriliyor. Daha ziyade dikkat ettikçe, o tanzim ve tevin altında bir hikmet ve adâlet görünüyor. Her harekette bir hikmet ve maslahat gözetiliyor.. bir hak, bir fayda takip ediliyor. Daha ziyade dikkat ettikçe, gayet hakîmâne bir faaliyet içinde bir kudretin tezahürâtı.. ve her şeyin her şeyini ihata eden gayet muhit bir ilmin cilveleri nazar-ı şuurumuza çarpıyor.

Demek, bütün mevcudâtta ki şu nizam ve mizan, umuma âmm bir tanzim ve tevin.. ve o tanzim ve tevin, âmm bir hikmet ve adâleti.. ve o hikmet ve adâlet, bir kudret ve ilmi gözümüze gösteriyor. Demek, bir Kadîr-i külli şey ve bir Alîm-i külli şey, şu perdeler arkasında akla görünüyor.

Hem her şeyin evveline ve âhirine bakıyoruz; hususan zîhayat nev'inde görüyoruz ki: Başlangıçları, asılları, kökleri, hem meyveleri ve neticeleri öyle bir tarzdadır ki; güya tohumları, asılları birer tarife, birer program şeklinde, bütün o mevcudun cihâzâtını tazammun ediyor. Ve neticesinde ve meyvesinde, yine bütün o zîhayatın manası süzülüp onda tecemmû eder, tarihçe-i hayatını ona bırakır. Güya onun aslı olan çekirdeği, desâtir-i îcadiyesinin bir mecmuasıdır. Ve meyvesi ve semeresi ise evâmîr-i îcadiyesinin bir fihristesi hükmünde görüyoruz.

Sonra o zîhayatın zâhirine ve bâtınına bakıyoruz. Gayet derecede hikmetli bir kudretin tasarrufatı ve nâfiz bir iradenin tasviratı ve tanzimatı görünüyor. Yani, bir kuvvet ve kudret îcad eder.. bir emir ve irade suret giydirir.

İşte, bütün mevcudât, böyle evveline dikkat ettikçe, bir ilmin tarifenâmesi.. ve âhirine dikkat ettikçe, bir Sâni'in plânı ve beyannâmesi.. ve zâhirine baktıkça, bir Fâil-i Muhtar'ın ve Mürîd'in gayet sanatlı ve tenasüplü bir hulle-i sanatı.. ve bâtınına baktıkça, bir Kadîr'in gayet muntazam bir makinesini müşâhede ediyoruz.

İşte şu hâl ve şu keyfiyet, bizzarure ve bilbedâhe ilân eder ki; hiçbir şey, hiçbir zaman, hiçbir mekân, birtek Sâni-i Zülcelâl'in kabza-yı tasarrufundan hariç olamaz. Her bir şey ve bütün eşya, bütün şuûnâtıyla bir Kadîr-i Mürîd'in kabza-yı tasarrufunda tedbir edilir.. ve bir Rahmân-ı Rahîm'in tanzimiyle ve lütfuyla güzelleştiriliyor.. ve bir Hannân-ı Mennân'ın tezyiniyle süsleniriliyor.

Evet, başında şuur ve yüzünde gözü bulunana, şu kâinat ve şu mevcudâtta nizam ve mizan ve tanzim ve tevizin; bir tek, yektâ, Vâhid, Ehad, Kadîr, Mürîd, Alîm, Hakîm bir Zât'ı, vahdâniyet mertebesinde gösterir. Evet, her şeyde bir birlik var. Birlik ise biri gösterir. Meselâ dünyanın lâmbası olan güneş birdir; öyleyse dünyanın mâliki dahi birdir. Meselâ zemin yüzündeki zî-hayatların hizmetçileri olan hava, ateş, su birdir; öyleyse onları istihdam eden ve bizlere musahhar eden dahi birdir.

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ Şu kelimeyi, Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıf'ı gayet kuvvetli ve şâsaalı bir surette isbat ettiğinden, ona havale ederiz. Onun fevkinde beyan olamaz, ondan daha ileri beyana lüzum yok ve izah edilmez.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ Yani ferşten arşa, serâdan Süreyya'ya, zerrâttan seyyârâta, ezelden ebede kadar her bir mevcut, semâvât ve arz, dünya ve âhiret, her şey O'nun mülküdür. Mâlikiyet mertebe-i uzmâsı, tevhid-i âzam suretinde O'nundur. Şu *meretebe-i uzmâ-yı mâlikiyet ve makam-ı âzam-ı tevhidin* bir hüccet-i kübrâsı, latîf bir zamanda ve latîf bir hatıradâ, Arabî ibaresinde, şu âcizin hatırına ilkâ edildi. O latîf hatıranın hatırı için, aynı ibare-i Arabiye'yi kaydedip sonra meâlini yazacağız.

لَهُ الْمُلْكُ لِأَنَّ ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ كَهَذَا الْعَالَمِ الصَّغِيرِ مَصْنُوعٌ قُدْرَتِهِ مَكْتُوبٌ قَدَرِهِ. إِبْدَاعُهُ لِدَاكَ صَيْرُهُ مَسْجِدًا، إِيْجَادُهُ لِهَذَا صَيْرُهُ سَاجِدًا.. إِنْشَاؤُهُ لِدَاكَ صَيْرُ ذَاكَ مَلَكًا، إِيْجَادُهُ لِهَذَا صَيْرُهُ مَمْلُوكًا.. صَنْعَتُهُ فِي ذَاكَ تَظَاهَرَتْ كِتَابًا، صِبْغَتُهُ فِي هَذَا تَزَاهَرَتْ خِطَابًا.. قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ تُظْهِرُ حِشْمَتَهُ، رَحْمَتُهُ فِي هَذَا تُنْظِمُ نِعْمَتَهُ.. حِشْمَتُهُ فِي ذَاكَ تَشْهَدُ هُوَ الْوَاحِدُ، نِعْمَتُهُ فِي هَذَا تُغْلِنُ هُوَ الْأَحَدُ.. سَكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ، خَاتَمَهُ فِي هَذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ.

Birinci Fıkra: ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ... الخ Yani, şu kâinat denilen âlem-i ekber ve insan denilen onun misal-i musağğarı olan âlem-i asgar, kudret ve kader kalemiyle yazılan *âfâkî ve enfûsî vahdâniyet* delâilini gösteriyorlar. Evet, kâinattaki sanat-ı muntazamanın küçük bir mikyasta numûnesi insanda vardır.

O daire-i kübrâdaki sanat, Sâni-i Vâhid'e şehâdet ettiği gibi; şu insanda olan küçük mikyastaki hurdebinî sanat dahi yine o Sâni'e işaret eder, vahdetini gösterir.

Hem nasıl ki, şu insan gayet mânidar bir mektub-u rabbânîdir, muntazam bir kaside-i kaderdir. Öyle de şu kâinat dahi, aynı o kalem-i kaderle, fakat büyük bir mikyasta yazılmış muntazam bir kaside-i kaderdir. Hiç mümkün müdür ki hadsiz alâmet-i fârika ile bütün insanlara bakan şu insan yüzündeki sikke-i vahdete ve bütün mevcudâtı omuz omuza, el ele, baş başa veren kâinat üstündeki hâtem-i vahdâniyete Vâhid-i Ehad'den başka bir şeyin müdahalesi bulunsun?

İkinci Fıkra: **إِبْدَاعُهُ لِذَٰكَ ... الخ** Meâli şudur: Sâni-i Hakîm, âlem-i ekberi öyle bedî bir surette halkedip âyât-ı kibriyâsını üstünde nakşetmiş ki, kâinatı bir mescid-i kebîr şekline döndürmüştü. Ve insanı dahi öyle bir tarzda îcad edip, ona akıl vererek, onunla o mucizât-ı sanatına ve o bedî kudretine karşı secde-i hayret ettirerek, ona âyât-ı kibriyâyı okutturup, kemerbeste-i ubûdiyet ettirerek, o mescid-i kebîrde bir abd-i sâcid fıtratında yaratmıştır. Hiç mümkün müdür ki, şu mescid-i kebîrin içindeki sâcidlerin, âbidlerin mâbud-u hakikîleri, o Sâni-i Vâhid-i Ehad'den başkası olabilsin?

Üçüncü Fıkra: **إِنشَاؤُهُ لِذَٰكَ ... الخ** Meâli şudur ki: O Mâlikü'l-mülkü Zülcelâl, âlem-i ekberi, bhusus küre-i arz yüzünü, öyle bir surette inşa ederek yapmıştır ki; birbiri içinde hadsiz daireler olup, her bir daire bir tarla hükmünde olup, vakit be vakit, mevsim be mevsim, asır be asır eker, biçer, mahsulât alır. Mütemâdiyen mülkünü çalıştırır, tasarruf eder. En büyük daire olan zerrât âlemini bir tarla yapıp, her zaman kâinat kadar mahsulâtı, kudretiyle, hikmetiyle onda eker, biçer, kaldırır. Âlem-i şehâdetten âlem-i gayba, daire-i kudretten daire-i ilme gönderir. Sonra, mutavassıt bir daire olan zemin yüzünü, aynen öyle bir mezraa yapmış ki; mevsim be mevsim âlemleri, envâları içinde eker, biçer, kaldırır. Mânevî mahsulâtını dahi gaybî, uhrevî, misalî ve mânevî âlemlerine gönderir. Daha küçük bir daire olan bir bahçeyi yine, yüz defa, bin defa kudretle doldurup hikmetle boşalttırıyor. Daha küçük bir daire olan bir zîhayatı, meselâ bir ağacı, bir insanı, yüz defa onun kadar ondan mahsulât alır. Demek o Mâlikü'l-mülkü Zülcelâl, küçük-büyük, cüz'î-küllî her şeyi birer model hükmünde inşa ederek, yüzler tarzda taze taze nakışlarla münakkaş mensucat-ı sanatını onlara giydirir; cilve-i esmâsını, mucizât-ı kudretini izhar eder. Kendi mülkünde her bir şeyi birer sayfa hükmünde inşa etmiş. Her

sayfada, yüzer tarzda mânidar mektubatını yazar; hikmetinin âyâtını izhar eder, zîşuurlara okutturur. Şu âlem-i ekberi, mülk şeklinde inşa etmekle beraber, şu insanı dahi öyle bir surette halketmiştir ve ona öyle cihâzât ve âletler ve havâs ve hissiyatlar.. ve bilhassa nefis, hevâ ve ihtiyaç ve iştah ve hırs ve dâvâ vermiştir ki; o geniş mülkünde, bütün mülke muhtaç bir memlûk hük-müne getirmiştir.

İşte, hiç mümkün müdür ki pek büyük olan âlem-i zerrâttan, tâ bir sine-ğe kadar bütününü mülk ve tarla yapan ve küçük insanı o büyük mülke nâzır ve müfettiş ve çiftçi ve tüccar ve dellâl ve âbid ve memlûk yaptıran ve kendi-ne muhterem bir misafir ve sevgili bir muhatap ittihaz eden o Mâlikü'l-mülkü Zülcelâl'den başka, o mülke tasarruf edip o memlûke seyyid olabilsin?

Dördüncü Fıkra: *صَنَعَتْهُ فِي ذَاكَ... الخ* ibaresidir. Meâli şudur ki: Sâni-i Zülcelâl'in âlem-i ekberdeki sanatı o derece mânidardır ki, o sanat bir kitap suretinde tezahür edip, kâinatı bir kitab-ı kebîr hükmüne getirdiğinden; akl-ı beşer, hakikî fenn-i hikmet kütüphânesini ondan aldı ve ona göre yazdı. Ve o kitab-ı hikmet, o derece hakikatle bağlı ve hakikatten medet alıyor ki, büyük Kitab-ı Mübîn'in bir nüshası olan Kur'ân-ı Hakîm şeklinde ilân edildi.

Hem nasıl ki kâinattaki sanatı, kemâl-i intizamından kitap şekline girdi. İnsandaki sıbgatı ve nakş-ı hikmeti dahi hitap çiçeğini açtı. Yani o sanat, o derece mânidar ve hassas ve güzeldir ki, o makine-i zîhayattaki cihâzâtı, fonograf gibi nutka geldi, söylettirdi. Ve öyle bir ahsen-i takvim içinde bir sıbga-yı rabbâniye vermiş ki; o maddî, cismanî, câmid kafada mânevî, gaybî, hayattar olan beyan ve hitap çiçeği açıldı. Ve o insan ka-fasındaki kabiliyet-i nutuk ve beyana o derece ulvî cihâzât ve istidat verdi ki, Sultan-ı Ezelî'ye muhatap olacak bir makamda inkişaf ettirdi, terakki verdi. Yani, fıtrat-ı insaniyedeki sıbga-yı rabbâniye, hitab-ı ilâhî çiçeğini açtı. Hiç mümkün müdür ki kitap derecesine gelen bütün mevcudâtta-ki sanata ve hitap makamına gelen insandaki o sıbgaya Vâhid-i Ehad'den başkası karışabilsin? Hâşâ!...

Beşinci Fıkra: *قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ... الخ* ibaresidir. Meâli şudur ki: Kudret-i ilâhiye, âlem-i ekberde haşmet-i rubûbiyetini gösteriyor. Rahmet-i rabbâniye ise âlem-i asgar olan insanda nimetleri tanzim ediyor. Yani Sâni'in kudreti, kibriyâ ve celâl noktasında, kâinatı öyle muhteşem bir saray şeklinde îcad ediyor ki; güneşi, büyük bir elektrik lâmbası.. kameri, kandil.. ve yıldızları mumlar meyveleriyle yaldızlar, elektrikler.. ve zemin yüzünü bir sofrâ, bir

tarla, bir bahçe, bir haliçe.. ve dağları birer mahzen, birer direk, birer kale ve hâkezâ... Bütün eşyayı büyük bir mikyasta o büyük sarayın levâzımâtı şekline getirerek şâşaalı bir surette haşmet-i rubûbiyetini gösterdiği gibi; cemâl noktasında rahmeti dahi, en küçük zîhayata kadar her zîruha envâ-ı nimetini verir, onunla tanzim eder, baştan aşağıya kadar nimetlerle süsleyip lütuf ve keremle tezyin eder.. ve o haşmet-i celâliyyeye karşı cemâl-i rahmetini o küçücük lisanlarla, o büyük lisana karşı çıkarır. Yani, güneş ve Arş gibi büyük cirimler haşmet lisanıyla “Yâ Celîl, yâ Kebîr, yâ Azîm” dedikleri vakit, sinek ve semek gibi o küçücük zîhayatlar dahi rahmet lisanıyla “Yâ Cemîl, yâ Rahîm, yâ Kerîm” diyerek, o musika-yı kübrâya latîf nağamâtlarını katıyorlar, tatlılaşıyorlar. Hiç mümkün müdür ki o Celîl-i Zülcemâl’den ve o Cemîl-i Zülcelâl’den başka bir şey, kendi başıyla şu âlem-i ekber ve asgara îcad cihetinde müdahale edebilsin?.. Hâşâ!

Altıncı Fıkra: حَشْمَتُهُ فِي ذَٰكَ... الخ ibaresidir. Meâli şudur ki: Yani, kâinatın heyet-i mecmuasında tezahür eden haşmet-i rubûbiyet, *vahdâniyet-i ilâhiyeyi* isbat edip gösterdiği gibi, zîhayatların cüz’iyatlarına mukannen erzaklarını veren nimet-i rabbâniye dahi *ehadiyet-i ilâhiyeyi* isbat edip gösterir.

Vâhidiyet ise bütün o mevcudât birinindir.. ve birine bakar.. ve birinin îcadıdır demektir.

Ehadiyet ise her bir şeyde Hâlık-ı küllî şey’in ekser esmâsı tecellî ediyor demektir.

Meselâ güneşin ziyası, bütün zeminin yüzünü ihata ettiği haysiyetiyle vâhidiyet misalini gösterir. Ve her bir şeffaf cüzde ve su katrelerinde, güneşin ziyası ve harareti ve ziyasındaki yedi rengi ve bir nevi gölgesi bulunması, ehadiyet misalini gösterir. Ve her bir şeyde, hususan zîhayatta ve bilhassa her bir insanda Sâni’in ekser esmâsı onda tecellî ettiği cihetle ehadiyeti gösterir.

İşte şu fıkra işaret eder ki; kâinatta tasarruf eden haşmet-i rubûbiyet, o koca güneşi şu zemin yüzündeki zîhayatlara bir hizmetkâr, bir lâmba, bir ocak.. ve koca küre-i zemini onlara bir beşik, bir menzil, bir ticaretgâh.. ve ateşi, her yerde hazır bir aşçı ve dost.. ve bulutu süzgeç ve murdia.. ve dağları mahzen ve ambar.. ve havayı, zîhayata enfes ve nüfusa yelpaze.. ve suyu, yeniden hayata girenlere süt emziren dâye ve hayvanâta âb-ı hayat veren bir şerbetçi hükmüne getiren rubûbiyet-i ilâhiye, gayet vâzıh bir surette vahdâniyet-i ilâhiyeyi gösterir. Evet, Hâlık-ı Vâhid’den başka kim güneşi arzlılara musahhar bir hizmetkâr eder? Ve o Vâhid-i Ehad’den başka kim havayı elinde tutar, pek

çok vazifelerle tavzif edip rûy-u zeminde çevik-çalak bir hizmetkâr eder? *Ve o Vâhid-i Ehad'den başka kimin haddine düşmüştür ki ateşi aşçı yapsın ve kibrit başı kadar bir zerrecik ateşe binler batman eşyayı yuttursun!.. Ve hâkezâ...*

Her bir şey, her bir unsur, her bir ecrâm-ı ulviye, o haşmet-i rubûbiyet noktasında Vâhid-i Zülcelâl'i gösterir. İşte celâl ve haşmet noktasında vâhidiyet görüldüğü gibi, cemâl ve rahmet noktasında dahi nimet ve ihsan, ehadiyet-i ilâhiyeyi ilân eder. Çünkü zîhayatta ve bilhassa insanda, o derece sanat-ı câmia içinde, hadsiz envâ-ı nimeti anlayacak, kabul edecek, isteyecek cihâzât ve âletler vardır ki bütün kâinatta tecellî eden bütün esmâsının cilvesine mazhardır. Âdetâ bir nokta-yı mihrakiye hükmünde, bütün esmâ-yı hüsnâyı birden mahiyetinin aynasıyla gösterir ve onunla ehadiyet-i ilâhiyeyi ilân eder.

Yedinci Fıkra: سَكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ، خَاتَمُهُ فِي هَذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ Meâli şudur ki: Sâni-i Zülcelâl, âlem-i ekberin heyet-i mecmuasında bir sikke-i kübrâsı olduğu gibi bütün eczasında ve envâında dahi birer sikke-i vahdet koymuştur. Âlem-i asgar olan insanın cisminde ve yüzünde birer hâtem-i vahdâniyet bastığı gibi her bir âzâsında dahi birer mühr-ü vahdeti vardır.

Evet o Kadîr-i Zülcelâl; her şeyde, külliyatta ve cüz'iyatta, yıldızlarda ve zerrelere birer sikke-i vahdet koymuştur ki O'na şehâdet eder.. ve birer mühr-ü vahdâniyet basmıştır ki O'na delâlet eder. Şu hakikat-i uz mâ, Yirmi İkinci Söz'de ve Otuz İkinci Söz'de ve Otuz Üçüncü Mektub'un otuz üç adet penceresinde gayet parlak ve kat'î bir surette izah ve isbat edildiğinden, onlara havale edip sözü keser, burada hâtime veririz.

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani, bütün mevcudâtta sebep-i medih ve senâ olan kemâlât O'nundur. Öyleyse hamd dahi O'na aittir. Ezelden ebede kadar her kimden her kime karşı gelen ve gelecek medh ü senâ O'na aittir. Çünkü sebep-i medih olan nimet ve ihsan ve kemâl ve cemâl ve medar-ı hamd olan her şey O'nundur, O'na aittir. *Evet, âyât-ı Kur'âniye'nin işârâtıyla bütün mevcudâttan dâimî bir surette dergâh-ı ilâhîye giden bir ubûdiyettir, bir tesbihtir, bir secdedir, bir duadır ve bir hamd ü senâdır ki dâimî o dergâha gidiyor. Şu hakikat-i tevhidi isbat eden bir burhan-ı âzama şöyle işaret ederiz ki:*

Şu kâinata baktığımız vakit bağıştan şeklinde; sakfı, ulvî yıldızlarla yaldızlanmış.. zemini, zînetli mevcudâtla şenlenmiş surette görünüyor. İşte şu bağıştandaki muntazam nurâni ecrâm-ı ulviye ve hikmetli ve zînetli mevcudât-ı süfliye, umumen her biri, lisân-ı mahsusuyla derler ki: “Biz bir Kadîr-i Zülcelâl’in mucizât-ı kudretiyiz, bir Hâlık-ı Hakîm ve bir Sâni-i Kadîr’in vahdetine şehâdet ederiz.”

Ve şu bağıştan-ı âlem içindeki küre-i arza bakıyoruz. Görüyoruz ki; bir bahçe şeklinde, rengârenk, yüz binler süslü, çiçekli nebâtât tâifeleri onda serilmiş.. ve çeşit çeşit yüz binler envâ-ı hayvanât onda serpilmiştir. İşte şu zemin bahçesinde bütün o süslü nebâtât ve zînetli hayvanât, muntazam suretleriyle ve mevzun şekilleriyle ilân ediyorlar ki “Biz birtek Sâni-i Hakîm’in sanatından birer mucizesi, birer harikasıyız.. ve vahdâniyetin birer dellâli, birer şahidiyiz.”

Hem o bahçedeki ağaçların başlarına bakar, görürüz ki; gayet derecede alîmâne, hakîmâne, kerîmâne, latîfâne, cemîlâne yapılmış muhtelif suretlerde meyveleri, çiçekleri görüyoruz. İşte şunlar, bilumum bir lisan ile ilân ederler ki “Biz bir Rahmân-ı Zülcemâl’in ve bir Rahîm-i Zülkemâl’in mu’ciz-nümâ hediyeleyiz, hayret-nümâ ihsanlarıyız.”

İşte bağıştan-ı kâinattaki ecrâm ve mevcudât.. ve küre-i arz bahçesindeki nebâtât ve hayvanât.. ve eşcar ve nebâtâtın başlarındaki ezhâr ve semerât, nihayet derecede yüksek bir sadâ ile şehâdet eder, ilân eder, derler ki:

“Bizim Hâlık’ımız ve Musavvir’imiz ve bizi hediye veren Kadîr-i Zülcemâl, Hakîm-i Bîmisal, Kerîm-i Pürneval her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O’na ağır gelmez. Hiçbir şey daire-i kudretinden hariç olamaz. Kudretine nisbeten zerrelere, yıldızlar birdir. Küllî, cüz’î kadar kolaydır. Cüz, küll kadar kıymetlidir. En büyük, en küçük kadar kudretine nisbeten rahattır. Küçük, büyük kadar sanatlıdır; belki sanatça küçük, büyüktür. Bütün mazideki acâib-i kudreti olan vukuat şehâdet eder ki; o Kadîr-i Mutlak, bütün istikbaldeki acâib-i imkânâta muktedir. Dünü getiren yarını getirdiği gibi, maziye îcad eden o Zât-ı Kadîr, istikbali dahi îcad eder. Dünyayı yapan o Sâni-i Hakîm, âhireti de yapar. Evet, Mâbud-u bilhak yalnız o Kadîr-i Zülcelâl olduğu gibi, Mahmud-u bi’l-ıtlak yine yalnız O’dur. İbadet O’na mahsus olduğu gibi, hamd ü senâ dahi O’na hasır.”

- Hiç mümkün müdür ki; semâvât ve arzı halkeden bir Sâni-i Hakîm, semâvât ve arzın en mühim neticesi ve kâinatın en mükemmel meyvesi olan

insanları başıboş bıraksın, esbap ve tesadüfe havale etsin, hikmet-i bâhiresini abesiyete kalbetsin!.. Hâşâ!

- Hiç mümkün müdür ki; Hakîm, Alîm bir zât, bir ağacı gayet ehemmiyetle tedbir ve tasvir edip ve gayet derecede hikmetle idare ve terbiye ettiği hâlde; o ağacın gayesi, faydası olan meyvelerine bakmayıp ehemmiyet vermesin; hırsız ellere, boş yerlere dağılsın, zâyî olsun! Elbette bakmamak, ehemmiyet vermemek olamaz. Çünkü ağaca ehemmiyet vermek, meyveleri içindir. İşte, şu kâinatın zîşuuru ve en mükemmel meyvesi ve neticesi ve gayesi, insandır. Şu kâinatın Sâni-i Hakîm'i, mümkün müdür ki şu zîşuur meyvelerin meyveleri olan hamd ve ibadeti, şükür ve muhabbeti başkalara verip hikmet-i bâhiresini hiçe indirsın.. veyahut kudret-i mutlakasını acze kalbettirsin.. veyahut ilm-i muhitini cehle çevirsin!.. Yüz bin defa hâşâ!

- Hiç mümkün müdür ki; şu kâinat sarayının binasındaki makâsıd-ı rabbânîyenin medarı olan zîşuur.. ve zîşuurun serfirâzı olan nev-i insanın mazhar olduğu nimetlere mukabil izhar ettikleri şükür ve ibadet, o saray-ı kâinatın Sâni'inden başkasına gitsin.. ve o Sâni-i Zülcelâl, o gayetü'l-gaye olan şükür ve ibadetin başkalara gitmesine müsaade etsin!..

- Hem hiç mümkün müdür ki; hadsiz envâ-ı nimetiyle kendini zîşuurlara sevdirsın.. ve hadsiz mucizât-ı sanatıyla kendini onlara tanıttırsın.. sonra onların şükür ve ibadetlerini, hamd ve muhabbetlerini, mârifet ve minnettarlıklarını esbaba ve tabiata terk edip ehemmiyet vermesin, hikmet-i mutlakasını inkâr ettirsin, saltanat-ı rubûbiyetini hiçe indirsın!.. Yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

- Hiç mümkün müdür ki; bir baharı halkedemeyen.. ve bütün meyveleri îcad edemeyen.. ve yeryüzünde sikkeleri bir olan bütün elmaları inşa edemeyen, onların bir misal-i musağğarı olan bir elmayı halkedip ve o elmayı nimet olarak birisine yedirsın, şükrünü kazansın, Mahmud-u bi'l-ıtlak'a hamd noktasında iştirak etsin!.. Hâşâ! Çünkü bir elmayı halkeden kim ise, bütün dünyaya gelen elmaları îcad eden yine O olabilir. Çünkü sikke birdir. Hem elmaları îcad eden kim ise, bütün dünyada medar-ı rızık olan hububat ve semerâtı halkeden yine O'dur. Demek, en küçük cüz'î bir zîhayata en cüz'î bir nimeti veren, doğrudan doğruya kâinatın Hâlık'ıdır ve Rezzâk-ı Zülcelâl'dir. Öyleyse şükür ve hamd, doğrudan doğruya O'na aittir. Öyleyse hakikat-i kâinat, daima hak lisanıyla der: **لَهُ الْحَمْدُ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ**¹

¹ Ezelden ebade kadar her kimden her kime karşı gelen ve gelecek medh ü senâ O'na aittir.

Altıncı Kelime

يُحْيِي Yani, hayat veren yalnız O'dur. Öyleyse her şeyin Hâlık'ı dahi yalnız O'dur. Çünkü kâinatın ruhu, nuru, mayası, esası, neticesi, hülâsası hayattır. Hayatı veren kim ise bütün kâinatın Hâlık'ı da O'dur. Hayatı veren elbette O'dur, Hayy-ı Kayyûm'dur.

İşte, şu mertebe-i tevhidin burhan-ı âzamına şöyle işaret ederiz ki; –başka bir Söz'de izah ve isbat edildiği gibi– zemin yüzünün sahrâsında çadırları kurulmuş gayet muhteşem zîhayatlar ordusunu görüyoruz. Evet, Hayy-ı Kayyûm'un hadsiz ordularından, her bahar mevsiminde yeni silâh altına alınmış, gâipten gelen taze bir ordu meydana çıkmış görüyoruz. Şu orduya bakıyoruz ki; nebâtât tâifelerinden iki yüz binden ziyade ve hayvanât milletlerinden yine yüz binden fazla çeşit çeşit, muhtelif kavimler görüyoruz. Her bir milletin, her bir tâifenin elbisesi ayrı, erzakı ayrı, tâlimatı ayrı, terhisatı ayrı, silâhları ayrı, müddet-i askeriyeleri ayrı olduğu hâlde; bir Kumandan-ı Âzam, hadsiz kudret ve hikmetiyle ve nihayetsiz ilim ve iradesiyle, bitmez rahmetiyle, tükenmez hazinesiyle, hiçbirini unutmuyarak, şaşırmayarak, karıştırmayarak, geciktirmeyerek; ayrı ayrı bütün o üç yüz binden ziyade milletleri ve tâifeleri, kemâl-i intizam ile tamam-ı mizan ile vakti vaktine, ayrı ayrı erzaklarını, ayrı ayrı elbiselerini, ayrı ayrı silâhlarını vererek, ayrı ayrı tâlimat yaptırarak, ayrı ayrı terhisat ettiğini, gözü bulunan bilmüşâhede görür ve kalbi bulunan biaynelyakîn tasdik eder.

İşte hiç mümkün müdür ki; şu ihyâ ve idareye ve şu terbiye ve îâşeye, o orduyu bütün şuûnâtıyla ihata eden bir ilm-i muhitin ve o orduyu bütün levâzımâtıyla idare eden bir kudret-i mutlakının sahibinden başkası karışabilsin, müdahale edebilsin, onda hissesi olsun!.. Yüz binler defa hâşâ!..

Mâlûmdur ki; bir taburda on millet bulunsa, ayrı ayrı techiz etmesi on tabur kadar güç olduğundan, âciz insanlar, ister istemez bir tarzda techize mecbur olmuşlar. Hâlbuki Hayy-ı Kayyûm, şu muhteşem ordusu içinde, üç yüz binden ziyade milletlere ayrı ayrı techizât-ı hayatiyeyi veriyor. Hem külfetsiz, müşkülâtsiz, kolay bir tarzda, hafif bir şekilde, gayet hakîmâne ve intizam-perverâne veriyor. Ve koca orduya, birtak lisan ile وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي¹ dedirtip, kâinat mescidinde o cemaat-i uzmâya

¹ “Hayatı veren ancak O'dur.” (Mü'minûn sûresi, 23/80).

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ¹ ... الخ

okutturuyor.

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ Yani, mevti veren O'dur. Yani, hayatı veren O olduğu gibi; hayatı alan, mevti veren dahi yine O'dur.

Evet, mevt yalnız tahrip ve sönmek değildir ki esbaba verilsin, tabiata havale edilsin. Belki, nasıl bir tohum zâhiren ölüp çürüyor; fakat bâtinen bir sümbülün hayatına ve yoğurmasına, yani cüz'î tohumluk hayatından, küllî sümbül hayatına geçiyor. Öyle de mevt dahi zâhiren bir inhilâl ve bir intifâ görüldüğü hâlde, hakikatte insan için hayat-ı bâkiyeye unvan ve mukaddime ve mebde oluyor. Öyleyse hayatı veren ve idare eden Kadîr-i Mutlak, yine elbette mevti O, îcad eder.

Şu kelimedeki mertebe-yi uzmâ-yı tevhidin bir burhan-ı âzamına şöyle işaret ederiz ki; –Otuz Üçüncü Mektub'un Yirmi Dördüncü Penceresi'nde beyan edildiği gibi– şu mevcudât, irade-i ilâhiye ile seyyâledir. Şu kâinat, emr-i rabbânî ile seyyâredir. Şu mahlûkat, izn-i ilâhî ile zaman nehrinde mütemâdiyen akıyor, âlem-i gayptan gönderiliyor, âlem-i şehâdette vücûd-u zâhirî giydiriliyor, sonra âlem-i gayba muntazaman yağıyor, iniyor. Ve emr-i rabbânî ile mütemâdiyen istikbalden gelip hâle uğrayarak tenefüs eder, maziye dökülür.

İşte şu mahlûkatın şu seyelânı, gayet hakîmâne, rahmet ve ihsan dairesinde.. ve şu seyerânı, gayet alîmâne hikmet ve intizam dairesinde.. ve şu cereyanı, gayet rahîmâne şefkat ve mizan dairesinde baştan aşağıya kadar hikmetlerle, maslahatlarla, neticelerle ve gayelerle yapılıyor. Demek bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Hakîm-i Zülkemâl, mütemâdiyen tavâif-i mevcudâtı ve her tâife içindeki cüz'iyatı ve o tâifelerden teşekkül eden âlemleri, kudretiyle hayat verip tanzif eder.. sonra hikmetiyle terhis edip mevte mazhar eder.. âlem-i gayba gönderir.. daire-i kudretten, daire-i ilme çevirir.

İşte hiç mümkün müdür ki, şu kâinatı heyet-i mecmuasıyla çevirmeye muktedir olmayan.. ve bütün zamanlara hükmü geçmeyen.. ve âlemleri

¹ “Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilah yoktur. Haydır, Kayyumdur kendisini ne bir uyuklama, ne uyku tutamaz.” (Bakara sûresi, 2/255)

hayata, mevte bir fert gibi mazhar etmeye kudreti yetmeyen.. ve baharları, bir çiçek gibi hayat verip, yeryüzüne takıp, sonra mevt ile ondan koparıp alamayan bir zât, mevt ve imâteye sahip çıkabilsin! Evet, en cüz'î bir zîhayatın mevte dahi, hayatı gibi bütün hakâik-i hayat ve envâ-ı mevt elinde bulunan bir Zât-ı Zülcelâl'in kanunuyla, izniyle, emriyle, kuvvetiyle, ilmiyle olmak zarurîdir.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani, hayatı dâimîdir, ezelî ve ebedîdir. Mevt ve fenâ, adem ve zeval O'na ârız olamaz. Çünkü hayat, O'na zâtîdir. Zâtî olan, zâil olamaz. Evet, ezelî olan, elbette ebedîdir. Kadîm olan, elbette bâkidir. Vâcibü'l-vücûd olan, elbette sermedîdir.

- Evet, bir hayat ki bütün vücûd, bütün envârıyla onun gölgesidir. Nasıl adem ona ârız olabilir?
- Evet, bir hayat ki vâcib bir vücûd onun lâzımı ve unvanıdır. Elbette adem ve fenâ hiçbir cihetle ona ârız olamaz!
- Evet, bir hayat ki bütün hayatlar mütemâdiyen onun cilvesiyle zuhura gelir ve bütün hakâik-i sabite-i kâinat ona istinad eder, onunla kaimdir. Elbette, hiçbir cihetle fenâ ve zeval ona ârız olamaz!
- Evet, bir hayat ki onun bir lem'a-yı cilvesi, mâruz-u fenâ ve zeval olan eşya-yı kesireye bir vahdet verip bekâya mazhar eder ve dağılmaktan kurtarır ve vücûdunu muhafaza eder ve bir nevi bekâya mazhar eder. Yani hayat, kesrete bir vahdet verir, ibka eder; hayat gitse dağılır, fenâyâ gider. Elbette, öyle hadsiz lemeât-ı hayatiye bir cilvesi olan hayat-ı vâcibeye, zeval ve fenâ yanaşamaz!..

Şu hakikate şahid-i kat'i, şu kâinatın zeval ve fenâsıdır. Yani mevcudât; vücûdlarıyla, hayatlarıyla nasıl ki o Hayy-ı Lâyemût'un hayatına ve o hayatın vücûb-u vücûduna delâlet ve şehâdet ederler.^{1(Hâşiye)} Öyle de mevtleriyle, zevalleriyle o hayatın bekâsına, sermediyetine delâlet eder ve şehâdet ederler. Çünkü mevcudât, zevale gittikten sonra –arkalarında yine kendileri gibi– hayata mazhar olup yerlerine geldiklerinden gösteriyor ki; dâimî bir zîhayat

¹ (Hâşiye) Hazreti İbrahim'in (*aleyhisselâm*) Nemrud'a karşı imâte ve ihyâda güneşin tulû ve gurûbuna intikali, cüz'î imâte ve ihyâdan küllî imâte ve ihyâyâ intikaldir ve bir terakkidir. O delilin en parlak ve en geniş dairesini göstermektir. Yoksa, bir kısım ehl-i tefsirin dedikleri gibi hafî delili bırakıp zâhir delile çıkmak değildir.

var ki, mütemâdiyen cilve-i hayatı tazelandiriyor. Nasıl ki güneşe karşı cereyan eden bir nehrin yüzünde kabarcıklar parlar, gider. Gelenler aynı parlamayı gösterip, tâife tâife arkasında parlayıp, sönüp gider. Bu sönmek, parlamak vaziyetiyle yüksek, dâimî bir güneşin devamına delâlet ederler. Öyle de şu mevcudât-ı seyyâredeki hayat ve mevtin değişimleri ve münâvebeleri, bir Hayy-ı Bâki'nin bekâ ve devamına şehâdet ederler.

Evet şu mevcudât, aynalardır. Fakat zulmet, nura ayna olduğu gibi.. hem karanlık, –ne derece şiddetli ise o derece– nurun parlamasını gösterdiği gibi çok cihetlerle zıddiyet noktasında aynadarlık ederler. Meselâ, nasıl ki mevcudât acziyle kudret-i Sani'a aynadarlık eder, fakrıyla gınâsına aynadar olur. Öyle de fenâsıyla bekâsına aynadarlık eder. Evet zeminin yüzü ve yüzündeki eşcarın kıştaki vaziyet-i fakirâneleri ve baharda şâşaa-pâş olan servet ve gınâları –gayet kat'î bir surette– bir Kadîr-i Mutlak ve Ganiyy-i ale'l-ıtlak'ın kudret ve rahmetine aynadarlık eder. Evet bütün mevcudât, –güya lisân-ı hâl ile– Veysel Karanî gibi şöyle münâcât ederler, derler ki:

“Yâ İlâhenâ! Rabbimiz sensin! Çünkü biz abdiz. Nefsimizin terbiyesinden âciziz. Demek bizi terbiye eden sensin!..

Hem sensin Hâlık! Çünkü biz mahlûkuz, yapıyoruz...

Hem Rezzâk sensin! Çünkü biz rızka muhtacız, elimiz yetiştiriyor. Demek bizi yapan ve rızkımızı veren sensin!..

Hem sensin Mâlik! Çünkü biz memlûküz. Bizden başkası bizde tasarruf ediyor. Demek Mâlik'imiz sensin!..

Hem sen Aziz'sin, izzet ve azamet sahibisin! Biz zilletimize bakıyoruz, üstümüzde bir izzet cilveleri var. Demek senin izzetinin aynasıyız...

Hem sensin Ganiyy-i Mutlak! Çünkü biz fakiriz. Fakrımızın eline, yetiştirmediği bir gınâ veriliyor. Demek Ganî sensin, veren sensin!..

Hem sen Hayy-ı Bâki'sin! Çünkü biz ölüyoruz. Ölmemizde ve dirilmemizde, bir dâimî hayat verici cilvesini görüyoruz...

Hem sen Bâki'sin! Çünkü biz, fenâ ve zevalimizde senin devam ve bekânı görüyoruz...

Hem cevap veren, atıyye veren sensin! Çünkü biz umum mevcudât, kâlî ve hâlî dillerimizle dâimî bağırp istiyoruz, niyaz edip yalvarıyoruz. Arzularımız yerlerine geliyor, maksudlarımız veriliyor. Demek bize cevap veren sensin!..”

Ve hâkezâ.. bütün mevcudâtın küllî ve cüz'î her birisi, birer Veysel Karanî gibi bir münâcât-ı mâneviye suretinde bir aynadarlıkları var. Acz ve fakr ve kusurlarıyla kudret ve kemâl-i ilâhîyi ilân ediyorlar.

Dokuzuncu Kelime

بِيَدِهِ الْخَيْرُ Yani, *bütün hayrât O'nun elinde, bütün hasenât O'nun defterinde, bütün ihsânât O'nun hazinesindedir. Öyleyse, hayır isteyen O'ndan istemeli, iyilik arzu eden O'na yalvarmalı...*

Şu kelimenin hakikatini kat'î bir surette göstermek için, ilm-i ilâhînin hadsiz delillerinden bir geniş delilin emârelerine ve lem'alarına şöyle işaret eder ve deriz ki:

Şu kâinatta görünen ef'âl ile tasarruf edip îcad eden Sâni'in, bir muhit ilmi var.. ve o ilim, O'nun zâtının hâssa-yı lâzime-yi zaruriyesidir, infikâkı muhâldir. Nasıl ki güneşin zâtı bulunup ziyası bulunmamak kabil değil, öyle de binler derece ondan ziyade kabil değildir ki; şu muntazam mevcudâtı îcad eden Zât'ın ilmi, ondan infikâk etsin. Şu ilm-i muhit, o Zât'a lâzım olduğu gibi taallûk cihetiyle her şeye dahi lâzımdır. Yani, hiçbir şey O'ndan gizlenmesi kabil değildir. Perdesiz, güneşe karşı zemin yüzündeki eşya, güneşi görmemesi kabil olmadığı gibi o Alîm-i Zülcelâl'in nur-u ilmine karşı eşyanın gizlenmesi, bin derece daha gayr-i kabildir, muhâldir. Çünkü huzur var. Yani, her şey daire-i nazarındadır ve mukabildir ve daire-i şuhûdundadır ve her şeye nüfuzu var. Şu câmid güneş, şu âciz insan, şu şuursuz röntgen şuâi gibi zînurlar; hâdis, nâkıs ve ârızî oldukları hâlde, onların nurları, mukabilindeki her şeyi görüp nüfuz ederlerse, elbette vâcib ve muhit ve zâtî olan nur-u ilm-i ezelîden hiçbir şey gizlenemez ve haricinde kalamaz. Şu hakikate işaret eden, kâinatın had ve hesaba gelmez alâmetleri, âyetleri vardır. Ezcümle:

- Bütün mevcudâtta görünen bütün hikmetler, o ilme işaret eder. Çünkü hikmet ile iş görmek, ilim ile olur.
- Hem bütün inâyetler, tezyinâtlar o ilme işaret eder. İnâyetkârâne, lütufkârâne iş gören, elbette bilir ve bilerek yapar.
- Hem her biri birer mizan içindeki bütün intizamlı mevcudât.. ve her biri birer intizam içindeki bütün mizanlı ve ölçülü hey'ât, yine o ilm-i muhite işaret eder. Çünkü intizam ile iş görmek, ilim ile olur. Ölçü ile tartı ile sanatkârâne yapan, elbette kuvvetli bir ilme istinaden yapar.

- Hem bütün mevcudâtta görünen muntazam miktarlar, hikmet ve maslahata göre biçilmiş şekiller, bir kazânın düsturuyla ve kaderin pergeliyle tanzim edilmiş gibi meyvedar vaziyetler ve heyetler, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

- Evet, eşyaya ayrı ayrı muntazam suretler vermek, her şeyin mesâlih-i hayatiyesine ve vücûduna lâıyk mahsus bir şekil vermek, bir ilm-i muhit ile olur, başka surette olamaz...

- Hem bütün zîhayata, her birisine lâıyk bir tarzda, münasip vakitte, ummadığı yerde rızıklarını vermek, bir ilm-i muhit ile olur. Çünkü rızkı gönderen; rızka muhtaç olanları bilecek, tanıyacak, vaktini bilecek, ihtiyacını idrak edecek.. sonra rızkını lâıyk bir tarzda verebilir.

- Hem umum zîhayatın, “ibham” unvanı altında bir kanun-u taayyüne bağlı olan ecelleri, ölümleri bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü her tâifenin – gerçi fertlerin zâhiren muayyen bir vakt-i eceli görünmüyor, fakat o tâifenin– iki had ortasında mahdud bir zamanda ecelleri muayyendir. O ecel hengâmında, o şeyin arkasında vazifesini idâme edecek olan neticesinin, meyvesinin, çekirdeğinin muhafazası ve bir taze hayata inkılâb ettirmesi, yine o ilm-i muhiti gösteriyor.

- Hem bütün mevcudâta şâmil, her bir mevcuda lâıyk bir surette rahmetin taltifatı, bir rahmet-i vâsia içinde bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü meselâ zîhayatın etfâllerini sülle iâşe eden ve zeminin suya muhtaç nebâtâtına yağmur ile yardım eden, elbette etfâli tanır, ihtiyaçlarını bilir ve o nebâtâtı görür ve yağmurun onlara lüzumunu derk eder, sonra gönderir ve hâkezâ.. bütün hikmetli, inâyetli rahmetinin hadsiz cilveleri, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

- Hem bütün eşyanın sanatındaki ihtimâmat ve sanatkârâne tasvirat ve mahirâne tezyinât, bir ilm-i muhiti gösteriyor. Çünkü binler vaziyet-i muhtemele içinde, muntazam ve müzeyyen, sanatlı ve hikmetli bir vaziyeti intihab etmek, derin bir ilimle olur. Bütün eşyadaki şu tarz-ı intihabat, bir ilm-i muhiti gösteriyor.

- Hem îcad ve ibdâ-yı eşyada kemâl-i sühûlet, bir ilm-i ekmele delâlet eder. Çünkü bir işte kolaylık ve bir vaziyette sühûlet, derece-i ilim ve maharetle mütenasiptir. Ne kadar ziyade bilse, o derece kolay yapar.

İşte şu sırra binâen, her biri birer mucize-i sanat olan mevcudâta bakıyoruz ki, hayret-nümâ bir derecede sühûletle, kolaylıkla, külfetsiz, dağdağasız, kısa bir zamanda, fakat mu’ciz-nümâ bir surette îcad edilir. Demek hadsiz bir ilim vardır ki, hadsiz sühûletle yapılır ve hâkezâ...

Mezkûr emâreler gibi binler alâmet-i sâdıka var ki, şu kâinatta tasarruf eden Zât'ın muhit bir ilmi vardır.. ve her şeyi bütün şuûnâtıyla bilir, sonra yapar. Madem şu kâinat sahibinin böyle bir ilmi vardır. Elbette insanları ve insanların amellerini görür.. ve insanların neye lâayık ve müstehak olduklarını bilir.. hikmet ve rahmetinin muktezasına göre onlarla muamele eder ve edecek...

Ey insan! Aklını başına al, dikkat et! Nasıl bir Zât, seni bilir ve bakar.. bil ve ayıl!..

Eğer denilse: “Yalnız ilim kâfi değildir, irade dahi lâzımdır. İrade olmazsa ilim kâfi gelmez.”

Elcevap: Bütün mevcudât nasıl ki bir ilm-i muhite delâlet ve şehâdet eder. Öyle de o ilm-i muhit sahibinin irade-i külliyesine dahi delâlet eder. Şöyle ki her bir şeye, hususan her bir zîhayata, pek çok müşevveş ihtimâlât içinde, muayyen bir ihtimalle.. ve pek çok akîm yollar içinde, neticeli bir yol ile.. ve pek çok imkânât içinde mütereddit iken gayet muntazam bir teşahhus verilmesi, hadsiz cihetlerle bir irade-i külliye gösteriyor. Çünkü her şeyin vücûdunu ihata eden hadsiz imkânât ve ihtimâlât içinde.. ve semeresiz, akîm yollarda.. ve karışık ve yeknesak, sel gibi mizansız akan câmid unsurlardan, gayet hassas bir ölçü ile, nazik bir tartı ile ve gayet ince bir intizam ile nâzenin bir nizam ile verilen mevzun şekil ve muntazam teşahhus, bizzarure ve bilbedâhe, belki bilmüşâhede bir irade-i külliye'nin eseri olduğunu gösterir.

Çünkü hadsiz vaziyetler içinde bir vaziyeti intihab etmek; bir tahsis, bir tercih, bir kast ve bir irade ile olur.. ve amd ve arzu ile tahsis edilir. Elbette tahsis, bir muhassısı iktiza eder. Tercih, bir müreccih'i ister. Muhassıs ve müreccih ise iradedir. Meselâ insan gibi yüzler muhtelif cihâzât ve âlâtın makinesi hükmünde olan bir vücûdun, bir katre sudan.. ve yüzer muhtelif âzâsı bulunan bir kuşun, basit bir yumurtadan.. ve yüzer muhtelif kısımlara ayrılan bir ağacın basit bir çekirdekten icadları, kudret ve ilme şehâdet ettikleri gibi gayet kat'î ve zarurî bir tarzda, onların Sâni'inde bir irade-i külliye'ye delâlet ederler ki, o irade ile o şeyin her şeyini tahsis eder.. ve o irade ile her cüzüne, her uzvuna, her kısmına ayrı, has bir şekil verir, bir vaziyet giydirir.

Elhâsıl: Nasıl ki eşyada, meselâ hayvanâtta'ki ehemmiyetli âzânın, esâsât ve netâic itibarıyla birbirlerine benzeyişleri ve tevâfukları ve birtak sikk-i vahdet izhar etmeleri, nasıl kat'î olarak delâlet ediyor ki; umum hayvanâtın Sâni'i birdir, Vâhid'dir, Ehad'dir. Öyle de o hayvanâtın ayrı ayrı teşahhusları

ve simalarındaki başka başka hikmetli taayyün ve temeyyüzleri delâlet eder ki; onların Sâni-i Vâhid'i, Fâil-i Muhtar'dır ve iradelidir.. istediğini yapar, istemediğini yapmaz.. kast ve irade ile işler.

Madem ilm-i ilâhiye ve irade-i rabbâniyeye mevcudât adedince, belki mevcudâtın şuûnâtı adedince delâlet ve şehâdet vardır. Elbette, bir kısım filozofların irade-i ilâhiyeyi nefy ve bir kısım ehl-i bid'atın kaderi inkâr ve bir kısım ehl-i dalâletin, cüz'iyata adem-i ıttılânı iddia etmeleri ve tabîyyunun bir kısım mevcudâtı tabiat ve esbaba isnad etmeleri, mevcudât adedince muzaaf bir yalancılıktır ve mevcudâtın şuûnâtı adedince muzaaf bir dalâlet divaneliğidir. Çünkü hadsiz şehâdet-i sâdıkayı tekzip eden, hadsiz bir yalancılık işlemiş olur.

İşte, meşiet-i ilâhiye ile vücûda gelen işlerde “inşaallah, inşaallah” yerinde, bilerek “tabîî, tabîî” demek, ne kadar hata ve muhalif-i hakikat olduğunu kıyas et!..

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani, hiçbir şey O'na ağır gelemez. Daire-i imkânda ne kadar eşya var; o eşyaya gayet kolay vücûd giydirebilir. Ve o derece ona kolay ve rahattır ki ¹ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ¹ sırrıyla, güya yalnız emreder, yapılır.

Nasıl ki gayet mahir bir sanatkâr, ziyade kolay bir tarzda, elini işe dokundurur dokundurmaz, makine gibi işler. Ve o sürat ve mahareti ifade için denilir ki, “O iş ve sanat ona o kadar musahhardır ki, güya emriyle, dokunmasıyla işler oluyor, sanatlar vücûda geliyor.” Öyle de Kadîr-i Zülcelâl'in kudretine karşı, eşyanın nihayet derecede musahhariyet ve itaatine ve o kudretin nihayet derecede külfetsiz ve sühûletle iş gördüğüne işareten ² إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ² ferman eder. Şu hakikat-i uzmânın hadsiz esrarından beş sırrını, beş nüktede beyan edeceğiz.

Birincisi

Kudret-i ilâhiyeye nisbeten en büyük şey, en küçük şey kadar kolaydır. Bir nev'in umum efradıyla îcadı, bir fert kadar külfetsiz ve rahattır. Cenneti

¹ “Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece “Ol!” demektir, hemen olur...” (Yâsîn sûresi, 36/83)

² “Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece “Ol!” demektir, hemen olur...” (Yâsîn sûresi, 36/83)

halketmek, bir bahar kadar kolaydır. Bir baharı îcad etmek, bir çiçek kadar rahattır.

Şu sırrı izah ve isbat eden, haşre dair Onuncu Söz'ün âhîrinde, hem me-lâike ve bekâ-yı ruh ve haşre dair Yirmi Dokuzuncu Söz'de haşır meselesinde, İkinci Maksud'ın beyanında zikredilen *nurâniyet-şeffâfiyet sırrı*, *mukabele sırrı*, *muvâzene sırrı*, *intizam sırrı*, *itaat sırrı*, *tecerrüd sırrı*, altı temsille isbat edilerek gösterilmiştir ki, kudret-i ilâhiyeye nisbeten yıldızlar, zerreler gibi kolaydır; hadsiz efrad, bir fert kadar külfetsiz ve rahatça îcad edilir. Madem o iki Söz'de bu altı sır isbat edilmiş, onlara havale ederek burada kısa keseriz.

İkincisi

Kudret-i ilâhiyeye nisbeten her şey müsâvi olduğuna delil-i kâtî' ve burhan-ı sâtî' şudur ki, hayvanât ve nebâtâtın îcadında, gözümüzle görüyoruz:

- ✓ Hadsiz bir sehâvet ve kesret içinde, nihayet derecede bir itkan, bir hüsn-ü sanat bulunuyor.
- ✓ Hem nihayet derecede karışıklık ve ihtilât içinde, nihayet derecede bir imtiyaz ve tefrik görünüyor.
- ✓ Hem nihayet derecede mebzuliyet ve vüs'at içinde, nihayet derecede sanatça kıymettarlık ve hilkatçe güzellik bulunuyor.
- ✓ Hem nihayet derecede sanatkârâne bir surette, çok cihâzâta ve çok zamana muhtaç olmakla beraber, gayet derecede sühûletle ve süratle îcad ediliyor. Âdetâ birden ve hiçten, o mucizât-ı sanat vücûda geliyor.

İşte, bilmüşâhede, her mevsimde rûy-u zeminde gördüğümüz bu faaliyet-i kudret, katiyen delâlet eder ki; şu ef'âlin menbaı olan kudrete nisbeten en büyük şey, en küçük şey kadar kolaydır. Ve hadsiz efradın îcadı ve idareleri, bir fert kadar rahatça îcad ve idare edilir.

Üçüncüsü

Şu kâinatta, şu görünen tasarrufat ve ef'âl ile hükmeden Sâni-i Kadîr'in kudretine nisbeten, en büyük küll, en küçük cüz kadar kolay gelir. Efradca kesretli bir küllünin îcadı, birtek cüz'înin îcadı kadar sühûletlidir. Ve en âdi bir cüz'îde, en yüksek bir kıymet-i sanat gösterilebilir. Şu hakikatin sırr-ı hikmeti üç menbadan çıkar:

Evvelâ: İmdad-ı vâhidiyetten.

Sâniyen: Yüsr-ü vahdetten.

Sâlisen: Tecellî-yi ehadiyetten.

Birinci Menba Olan İmdad-ı Vâhidiyet: Yani, her şey ve bütün eşya, birtek zâtın mülkü olsa o vakit, vâhidiyet cihetiyle her bir şeyin arkasında bütün eşyanın kuvvetini tahşid edebilir. Ve bütün eşya, birtek şey gibi kolayca idare edilir. Şu sırrı, şöyle bir temsille fehme takrib için deriz:

Meselâ nasıl ki bir memleketin tek bir padişahı bulunsa, o padişah o vahdet-i saltanat kanunu cihetiyle her bir neferin arkasında bir ordu kuvvet-i mâneviyesini tahşid edebilir.. ve edebildiği için, o tek nefer, bir şahı esir edebilir ve şahın fevkinde, padişahı nâmına hükmedebilir. Hem o padişah, vâhidiyet-i saltanat sırrıyla bir neferi ve bir memuru istihdam ve idare ettiği gibi, bütün orduyu ve bütün memurlarını idare edebilir. Güya vâhidiyet-i saltanat sırrıyla herkesi, her şeyi, bir ferdin imdadına gönderebilir. Ve her bir ferdi, bütün efrad kadar bir kuvvete istinad edebilir, yani ondan medet alabilir. Eğer o vâhidiyet-i saltanat ipi çözülsün ve başbozukluğa dönse, o vakit her bir nefer, hadsiz bir kuvveti birden kaybedip, yüksek bir makam-ı nüfuzdan sukut eder, âdi bir adam makamına gelir. Ve onların idare ve istihdamları, efrad adedinde müşkülât peydâ eder.

Aynen öyle de **وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى**¹— şu kâinatın Sâni'i, vâhid olduğundan, her bir şeye karşı, bütün eşyaya müteveccih olan esmâyı tahşid eder. Ve nihayetsiz bir sanatla, kıymettar bir surette îcad eder. Lüzum olsa, bütün eşya ile birtek şeye bakar, baktırır, medet verir ve kuvvetli yapar. Ve bütün eşyayı dahi, o vâhidiyet sırrıyla birtek şey gibi îcad eder, tasarruf eder, idare eder.

İşte şu imdad-ı vâhidiyet sırrıyladır ki; şu kâinatta, nihayet derecede mebzuliyet ve ucuzluk içinde, nihayet derecede sanatça ve kıymetçe yüksek ve âlî bir keyfiyet görünüyor.

İkinci Menba Olan Yüsr-ü Vahdet: Yani birlik usûlü ile bir merkezde, bir elden, bir kanunla olan işler, gayet derecede kolaylık veriyor. Müteaddit merkezler, müteaddit kanuna, müteaddit ellere dağılsa müşkülât peydâ eder.

Meselâ nasıl ki bir ordunun bütün neferâtının bir merkezden, bir kanunla, bir kumandan-ı âzam emriyle esâsât-ı techiziyeleri yapılsa, birtek nefer kadar kolay olur. Eğer ayrı ayrı fabrikalarda, ayrı ayrı merkezlerde techizâtı yapılsa, bir ordunun techizine lâzım olan bütün askerî fabrikalar, birtek neferin techizâtı için lâzım gelir. Demek, eğer vahdete istinad edilse bir ordu, bir

¹ “En yüce sıfatlar Allah'ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

nefer kadar kolay olur. Eğer vahdet olmazsa bir nefer, bir ordu kadar, techiz esâsâtı cihetinde müşkülât peydâ eder.

Hem bir ağacın meyvelerine –vahdet noktasında– bir merkeze, bir kanuna, bir köke istinaden madde-i hayatiye verilse, binler meyveler, tek bir meyve gibi kolay olur. Eğer her bir meyve ayrı ayrı merkeze raptedilse ve ayrı ayrı yerden mevâdd-ı hayatiyeleri gönderilse, her bir meyve bütün ağaç kadar müşkülât peydâ eder. Çünkü bütün ağaca lâzım olan mevâdd-ı hayatiye, her bir meyve için dahi lâzımdır.

İşte şu iki temsil gibi, –وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى¹– şu kâinatın Sâni’i, Vâhid-i Ehad olduğu için, vahdetle iş görür.. ve vahdetle iş gördüğü için, bütün eşya birtek şey kadar kolay olur. Hem birtek şeyi, sanatça bütün eşya kadar kıymetli yapabilir.. ve hadsiz efradı, gayet kıymetli bir surette îcad ederek, şu görünen hadsiz mebzuliyet ve nihayetsiz ucuzluk lisanıyla, cûd-u mutlakını gösterir.. ve hadsiz sehâvetini ve nihayetsiz hallâkiyetini izhar eder.

Üçüncü Menba Olan Tecellî-yi Ehadiyet: Yani Sâni-i Zülcelâl, cisim ve cismanî olmadığı için zaman ve mekân O’nu kayıt altına alamaz.. ve kevn ve mekân, O’nun şuhûduna ve huzuruna müdahale edemez.. ve vesâit ve ec-râm, O’nun fiiline perde çekemez. Teveccühünde tecezzî ve inkısam olmaz. Bir şey bir şeye mâni olmaz. Hadsiz ef’âli, bir fiil gibi yapar. Onun içindir ki; bir çekirdekte koca bir ağacı mânen dercettiği gibi, bir âlemi birtek fertte dercedebilir. Bütün âlem, birtek fert gibi dest-i kudretinde çevrilir. Şu sırrı başka Sözlere’de izah ettiğimiz gibi, deriz ki:

Nasıl ki nurâniyet itibarıyla bir derece kayıtsız olan güneşin timsali her bir cilâlî, parlak şeyde temessül eder. Binlerle, milyonlarla aynalar nuruna mukabil gelse –birtek ayna gibi– inkısam etmeden, bizzat her birinde cilve-i misaliyesi bulunur. Eğer aynanın istidadı olsa güneş, azametiyle onda âsârını gösterebilir. Bir şey bir şeye mâni olamaz. Binler, bir gibi ve binler yere, bir yer gibi kolay girer. Her bir yer, binler yer kadar o güneşin cilvesine mazhar olur.

İşte, –وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى– şu kâinat Sâni-i Zülcelâl’inin, nur olan bütün sıfâtıyla ve nurâni olan bütün esmâsıyla, teveccüh-ü ehadiyet sırrıyla öyle bir tecellîsi var ki; hiçbir yerde olmadığı hâlde, her yerde hâzır ve nâzırdır. Teveccühünde inkısam olmaz. Aynı anda, her yerde, külfetsiz, müzahamesiz, her işi yapar.

¹ “En yüce sıfatlar Allah’ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

İşte şu imdad-ı vâhidiyet ve yüsr-ü vahdet ve tecellî-yi ehadiyet sırrıdır ki: *Bütün mevcudât, birtek Sâni'e verildiği vakit, o bütün mevcudât birtek mevcut gibi kolay ve sühûletli olur.. ve her bir mevcut, hüsn-ü sanatça bütün mevcudât kadar kıymetli olabilir. Nasıl ki mevcudâtın hadsiz mebzuliyet içinde, her bir fertte hadsiz dekâik-i sanatın bulunması bu hakikati gösteriyor. Eğer o mevcudât doğrudan doğruya birtek Sâni'e verilmezse; o zaman her bir mevcut, bütün mevcudât kadar müşkülâtlı olur ve bütün mevcudât, birtek mevcut kıymetine sukut eder, iner. Şu hâlde ya hiçbir şey vücûda gelmeyecek veya gelse de kıymetsiz, hiçe inecektir.*

İşte şu sırdandır ki; ehl-i felsefenin en ziyade ileri gidenleri olan sofestâîler, tarîk-i haktan yüzlerini çevirdiklerinden küfür ve dalâlet tarîkine bakmışlar, görmüşler ki; şirk yolu, tarîk-i haktan ve tevhid yolundan yüz bin defa daha müşkülâtlıdır, nihayet derecede gayr-i mâkuldür. Onun için, bilmeceburiye, her şeyin vücûdunu inkâr ederek akıldan istifa etmişler.

Dördüncüsü

Şu kâinatta, şu görünen ef'âl ile tasarruf eden Zât-ı Kadîr'in kudretine nisbeten cennetin îcadı bir bahar kadar kolay.. ve bir baharın îcadı bir çiçek kadar kolaydır.. ve bir çiçeğin mehâsin-i sanatı ve letâif-i hilka-ti, bir bahar kadar letâfetli ve kıymetli olabilir. Şu hakikatin sırrı üç şeydir:

Birincisi: Sâni'deki vücûb ile tecerrüd.

İkincisi: Mahiyetinin mübayenetiyle adem-i takayyüd.

Üçüncüsü: Adem-i tahayyüz ile adem-i tecezzûd.

Birinci Sır: Vücûb ve tecerrüdün hadsiz kolaylığa ve nihayetsiz sühûlete sebebiyet vermeleri, gayet derin bir sırdır. Onu bir temsil ile fehme takrib edeceğiz, şöyle ki:

Vücûd mertebeleri muhtelifdir.. ve vücûd âlemleri ayrı ayrıdır. Ayrı ayrı oldukları için, vücûdda rûsuhu bulunan bir tabaka-yı vücûdun bir zerresi, o tabakadan daha hafif bir tabaka-yı vücûdun bir dağı kadardır ve o dağı istibab eder. Meselâ âlem-i şehâdetten olan kafadaki hardal kadar kuvve-i hâfıza, âlem-i manadan bir kütüphâne kadar vücûdu içine alır.. ve âlem-i haricîden olan tırnak kadar bir âyine-i vücûdun âlem-i misal tabakasından koca bir şehri içine alır.. ve o âlem-i haricîden olan o ayna ve o hâfızanın şuurları ve kuvve-i îcadiyeleri olsaydı, bir zerrecik vücûd-u haricîleri kuvvetiyle, o vücûd-u mânevîde ve misalîde hadsiz tasarrufât ve tahavvülât yapabilirlerdi.

Demek vücûd, rûsuh peydâ ettikçe, kuvvet ziyadeleşir; az bir şey, çok hükmüne geçer. Hususan vücûd, rûsuh-u tam kazandıktan sonra, madde-den mücerred ise kayıt altına girmezse, o vakit cüz'î bir cilvesi, sâir hafif tabakât-ı vücûdun çok âlemlerini çevirebilir.

İşte, –**وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى**¹– şu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'i, Vâcibü'l-vücûd'dur. Yani, O'nun vücûdu zâtîdir, ezelîdir, ebedîdir, ademi mümtenîdir, zevali muhâldir ve tabakât-ı vücûdun en râsihi, en esaslısı, en kuvvetlisi, en mükemmelidir. Sâir tabakât-ı vücûd, O'nun vücûduna nisbeten gayet zayıf bir gölge hükmündedir. Ve o derece Vücûd-u Vâcib, râsih ve hakikatli.. ve vücûd-u mümkünât o derece hafif ve zayıftır ki, Muhyiddin Arabî gibi çok ehl-i tahkik, sâir tabakât-ı vücûdu evham ve hayal derecesine indirmişler, **لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ** demişler. Yani, “Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmeme- li.. onlar vücûd unvanına lâayık değillerdir.” diye hükmetmişler.

İşte Vâcibü'l-vücûd'un hem vâcib, hem zâtî olan kudretine karşı, mevcudâtın hem hâdis, hem ârizî vücûdları ve mümkünâtın hem kararsız, hem kuvvetsiz sübutları, elbette nihayet derecede kolay ve hafif gelir. Bütün ruhları haşr-i âzamda ihyâ edip muhakeme etmek; bir baharda, belki bir bahçede, belki bir ağaçta haşr ve neşrettiği yaprak ve çiçek ve meyveler kadar kolaydır.

İkinci Sır: Mübâyet-i mahiyet ve adem-i takayyüdün kolaylığa sebebiyeti ise şudur ki; Sâni-i kâinat, elbette kâinat cinsinden değildir. Mahiyeti, hiçbir mahiyete benzemez. Öyleyse kâinat dairesindeki mânialar, kayıtlar O'nun önüne geçemez, O'nun icraatını takyid edemez. Bütün kâinatı birden tasarruf edip çevirebilir. Eğer kâinat yüzündeki görünen tasarrufat ve ef'âl, kâinata havale edilse o kadar müşkülât ve karışıklığa sebebiyet verir ki; hiçbir intizam kalmadığı gibi, hiçbir şey dahi vücûdda kalmaz, belki vücûda gelemez. Meselâ, nasıl ki kemerli kubbelerdeki ustalık sanatı, o kubbedeki taşlara havale edilse.. ve bir taburun zâbite ait idaresi, neferâta bırakılsa ya hiç vücûda gelmez veyahut çok müşkülât ve karışıklık içinde, intizamsız bir vaziyet alacak. Hâlbuki, o kubbelerdeki taşlara vaziyet vermek için, taş nev'inden olmayan bir ustaya verilse.. ve taburdaki neferâtın idaresi, mertebe itibarıyla zâbitlik mahiyetini hâiz olan bir zâbite havale edilse hem sanat kolay olur, hem tedbir ve idare sühûletli olur. Çünkü taşlar ve neferler birbirine mâni olurlar.. usta ve zâbit ise mânisiz her noktaya bakar, idare eder.

¹ “En yüce sıfatlar Allah'ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

İşte, **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى¹** – Vâcibü'l-vücûd'un mahiyet-i kudsiyesi, mâhiyât-ı mümkünât cinsinden değildir. Belki bütün hakâik-i kâinat, o mahiyetin esmâ-yı hüsnâsından olan “Hak” isminin şuâlarıdır. Madem mahiyet-i mukaddesesi hem Vâcibü'l-vücûd'dur, hem maddeden mücerredir, hem bütün mâhiyâta muhaliftir; misli, misali, mesîli yoktur. Elbette o Zât-ı Zülcelâl'in o kudret-i ezeliyesine nisbeten bütün kâinatın idaresi ve terbiyesi, bir bahar, belki bir ağaç kadar kolaydır. Haşr-i âzam ve dâr-ı âhîret, cennet ve cehennem'in îcadı, bir güz mevsiminde ölmüş ağaçların yeniden bir baharda ihyâları kadar kolaydır.

Üçüncü Sır: Adem-i tahayyüz ve adem-i tecezzînin nihayet derecede olan kolaylığa sebebiyet vermelerinin sırrı ise şudur ki; madem Sâni-i Kadîr mekândan münezzehtir, elbette kudretiyle her mekânda hâzır sayılır.. ve madem tecezzî ve inkısam yoktur, elbette her şeye karşı bütün esmâsıyla müteveccih olabilir.. ve madem her yerde hâzır ve her şeye müteveccih olur; öyleyse mevcudât ve vesâit ve ecrâm, O'nun ef'âline mümânaat etmez, ta'vik etmez, belki hiç lüzum yok. Faraza lüzum olsa, elektriğin telleri gibi ve ağacın dalları gibi ve insanın damarları gibi... eşya, vesile-i teshilât ve vâsita-yı vusûl-ü hayat ve sebep-i sûrat-i ef'âl hükmüne geçer. Ta'vik, takyîd, men ve müdahale şöyle dursun; belki teshil ve tesrî ve isâle, vesile hükmüne geçer. Demek, Kadîr-i Zülcelâl'in tasarrufât-ı kudretine her şey itaat ve inkıyad cihtinde –ihtiyaç yok, eğer ihtiyaç olsa– kolaylığa vesile olur.

Elhâsıl: Sâni-i Kadîr; külfetsiz, muâlecesiz, sûratle, sühûletle, her şeyi, o şeye lâayk bir surette halkeder. Külliyyatı, cüz'iyat kadar kolay îcad eder. Cüz'iyatı, külliyyat kadar sanatlî halkeder.

Evet, külliyyatı ve semâvâtı ve arzı halkeden kim ise, semâvât ve arzda olan cüz'iyatı ve efrad-ı zîhayatiyeyi halkeden elbette yine O'dur ve O'ndan başka olamaz. Çünkü o küçük cüz'iyat, o külliyyatın meyveleri, çekirdekleri, misal-i musağgarlarıdır.

Hem o cüz'iyatı îcad eden kim ise, cüz'iyatı ihata eden unsurları ve semâvât ve arzı dahi O halketmiştir. Çünkü görüyoruz ki; cüz'iyat, külliyyata nisbeten birer çekirdek, birer küçük nüsha hükmündedir. Öyleyse o cüz'ileri halkeden Zât'ın elinde, anâsır-ı külliye ve semâvât ve arz bulunmalıdır. Tâ ki hikmetinin düsturlarıyla ve ilminin mizanlarıyla o küllî

¹ “En yüce sıfatlar Allah'ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

ve muhit mevcudâtın hülâsalarını, manalarını, numûnelerini, o küçücük misal-i musağgarlar hükmünde olan cüz'iyatta dercedebilsin.

Evet, acâib-i sanat ve garâib-i hilkat noktasında cüz'iyat, külliyattan geri değil.. çiçekler, yıldızlardan aşağı değil.. çekirdekler, ağaçların mâdûnunda değil; belki çekirdekteki nakş-ı kader olan mânevî ağaç, bağdaki nesc-i kudret olan mücessem ağaçtan daha acîptir.. ve hilkat-i insaniye, hilkat-i âlemden daha acîptir. Nasıl ki bir cevher-i ferd üstünde, esir zer-râtıyla bir Kur'ân-ı hikmet yazılsa, semâvât yüzündeki yıldızlarla yazılan bir Kur'ân-ı azametden kıymetçe daha ehemmiyetli olabilir. Öyle de çok küçük cüz'iyatlar var, mucizât-ı sanatça külliyattan üstündür.

Beşincisi

Sâbık beyanatımızda îcad-ı mahlûkatta görünen hadsiz kolaylık, gayet derecede çabukluk, nihayetsiz sürat-i ef'âl, nihayetsiz sühûletle îcad-ı eşyanın sırlarını, hikmetlerini bir derece gösterdik. İşte şu nihayetsiz sürat ve hadsiz sühûletle vücûd-u eşya, ehl-i hidayete şöyle kat'î bir kanaat verir ki:

Mahlûkatı îcad eden Zât'ın kudretine nisbeten cennetler, baharlar kadar.. baharlar, bahçeler kadar.. bahçeler, çiçekler kadar kolay gelir.

¹ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ¹ sırrıyla, nev-i beşerin haşir ve neşri, birtek nefsin imâte ve ihyâsı gibi sühûletlidir. ² إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ² tasrihiyle bütün insanları haşirde ihyâ etmek, istirahat için dağılan bir orduyu, bir boru sesiyle toplamak kadar kolaydır.

İşte şu hadsiz sürat ve nihayetsiz sühûlet, bilbedâhe kudret-i Sâni'in ke-mâline ve her şey O'na nisbeten kolay olduğuna delil-i kat'î ve burhan-ı yakînî olduğu hâlde, ehl-i dalâletin nazarında Sâni'in kudretiyle eşyanın teşkili ve îcadı –ki vücûb derecesinde sühûletlidir– bin derece muhâl olan kendi kendine teşekkül ile iltibasa sebep olmuştur. Yani bazı âdi şeylerin vücûda gelmelerini çok kolay gördükleri için, onların teşkilini, “teşekkül” tevehhüm ediyorlar. Yani, “îcad edilmiyorlar, belki kendi kendine vücûd buluyorlar.” İşte, gel, ahmaklığın nihayetsiz derecâtına bak ki nihayetsiz bir kudretin delilini, onun ademine delil yapar, nihayetsiz muhâlât kapısını açar. Çünkü o hâlde, Sâni-i

¹ “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

² “Bütün olay, tek bir çağrıdan ibâret! İşte hepsi duruşma için toplanmışlar...” (Yâsîn sûresi, 36/53)

Âlem'e lâzım olan nihayetsiz kudret ve muhit ilim gibi evsaf-ı kemâl, her mah-lûkun her zerresine verilmek lâzım gelir, tâ kendi kendine teşekkül edebilsin.

On Birinci Kelime

وَالَّيْهِ الْمَصِيرُ Yani, dâr-ı fâniden dâr-ı bâkîye dönülecek ve Kadîm-i Bâki'nin makarr-ı saltanat-ı ebediyesine gidilecek ve kesret-i esbaptan Vâhid-i Zülcelâl'in daire-i kudretine gidilecek, dünyadan âhirete geçilecek. Merciiniz O'nun dergâhıdır, melceiniz O'nun rahmetidir.

Ve hâkezâ.. şu kelimenin bunlar gibi ifade ettiği pek çok hakikatler var. Şu hakikatlerin içinde, saadet-i ebediye ile cennete döneceğinizi ifade eden hakikat ise, Onuncu Söz'ün on iki burhan-ı kat'î-yi yakînîyle ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün pek çok delâil-i kâtiayı tazammun eden altı esasıyla o derece kat'î isbat edilmiştir ki başka beyana hâcet bırakmıyor. Gurûb eden güneşin ertesi sabah yeniden tulû edeceği kat'iyetinde o iki Söz isbat etmişler ki; şu dünyanın mânevî güneşi olan hayat dahi, harab-ı dünya ile gurûbundan sonra, haşrin sabahında, bâki bir surette tulû edecektir. Ve cin ve insin bir kısmı, saadet-i ebediyeye ve bir kısmı da şekâvet-i ebediyeye mazhar olacaktır...

Madem Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler, bu hakikati kemâliyle isbat etmişler. Sözü onlara havale edip, yalnız deriz ki, sâbık beyanatta kat'î isbat edildiği üzere:

✓ Nihayetsiz bir ilm-i muhit ve hadsiz bir irade-i külliye ve nihayetsiz bir kudret-i mutlaka sahibi olan şu kâinatın Sâni-i Hakîm'i ve şu insanların Hâlık-ı Rahîm'i, bütün semâvî kitapları ve fermanlarıyla cenneti ve saadet-i ebediyeyi nev-i beşerin ehl-i imanına vaad etmiştir. Madem vaad etmiştir, elbette yapacaktır. Çünkü vaadinde hulf etmek, O'na muhâldir. Çünkü vaadini îfâ etmemek, gayet çirkin bir noksanlıktır. Kâmil-i Mutlak, noksandan münezzeh ve mukaddestir. Vaad ettiğini yapmamak, ya cehilden veya aczden olur. Hâlbuki, o Kadîr-i Mutlak ve Alîm-i külli şey hakkında cehl ve acz, muhâl olduğundan hulf-ü vaad dahi muhâldir.

✓ Hem başta Fahr-i âlem (*aleyhissalâtü vesselâm*) olarak bütün enbiyâ ve evliya ve asfiya ve ehl-i iman, mütemâdiyen o Rahîm-i Kerîm'den, vaad ettiği saadet-i ebediyeyi rica edip yalvarıyorlar ve niyaz edip istiyorlar. Hem bütün esmâ-yı hüsnâ ile beraber istiyorlar. Çünkü başta şefkati ve rahmeti, adâleti ve hikmeti ve Rahmân ve Rahîm, Âdil ve Hakîm isimleri ve rubûbiyeti ve saltanatı ve Rab ve Allah isimleri gibi ekser esmâ-yı hüsnâsı, daire-i âhireti ve saadet-i ebediyeyi iktiza ve istilzam ederler ve tahakkukuna

şehâdet ve delâlet ediyorlar. Belki –Onuncu Söz’de isbat edildiği gibi– bütün mevcudât, bütün hakâikiyle dâr-ı âhirete işaret ediyorlar.

✓ Hem fermân-ı âzam olan Kur’ân-ı Hakîm, binler âyât-ı beyyinâtıyla ve berâhin-i sâdika-yı kat’iyesiyle o hakikati gösteriyor ve tâlim ediyor.

✓ Ve nev-i beşerin mâ-bihi’l-iftiharı olan Habib-i Ekrem; binler mucizât-ı bâhireye istinad ederek, bütün hayatında, bütün kuvvetiyle o hakikati ders vermiş, isbat etmiş, ilân etmiş, görmüş ve göstermiş.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ
وَاحْشُرْنَا وَنَاشِرَهُ وَرُفَقَاءَهُ وَصَاحِبَهُ سَعِيدًا وَوَالِدَيْنَا وَإِخْوَانَنَا وَأَخَوَاتَنَا تَحْتَ لَوَائِهِ
وَأَرْزُقْنَا شِفَاعَتَهُ وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ آلِهِ وَأَصْحَابِهِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، آمِينَ آمِينَ¹

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا²

رَبَّنَا لَا تَرْغُ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ³

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۖ وَاخْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۖ يَفْقَهُوا قَوْلِي⁴

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ⁵

وَتُبَّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ⁶

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁷

¹ Allah’ım! O’na, âline ve ashabına, cennet ehlinin cennette alıp verdikleri nefesler sayısınca salât ve selâm eyle! Bizi, bu Mektup’un sahibini, nâşirini, onun arkadaşlarını ve ana-babalarımızı, erkek ve kız kardeşlerimizi Peygamber Efendimiz’in sancağı altında mesut ve bahtiyâr olarak haşreyle! O’nun şefaatinin bize nasip et! O’nun âl ve ashabıyla birlikte bizi cennete koy! Bunu rahmetinle ihsan eyle, yâ Erhamerrâhimîn, âmin, âmin...

² “Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!” (Bakara sûresi, 2/286)

³ “Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağış bol olan Vehhab sensin Sen!” (Âl-i İmran sûresi, 3/8)

⁴ “Rabbim! Yüreğime genişlik ver. İşimi kolaylaştır. Dilimden şu bağı çöz ki sözümü anlasınlar.” (Tâhâ sûresi, 20/25-28).

⁵ “Ey Rabbimiz! Bu hizmetimizi kabul buyur! Her şeyi hakkıyla işiten ve bilen ancak sensin.” (Bakara sûresi, 2/127).

⁶ “Tevbelerimizi de kabul buyur! Muhakkak ki tevbeleri en güzel şekilde kabul eden ve çok merhamet eden ancak sensin!” (Bakara sûresi, 2/128).

⁷ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Yirminci Mektub'un Onuncu Kelimesine Zeyl

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ³

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ⁴

Suâl: Sen çok yerlerde demişsin ki; “Vahdette nihayet derecede kolaylık var, kesrette ve şirkte nihayet müşkülât oluyor. Vahdette vücûb derecesinde bir sühûlet var, şirkte imtinâ derecesinde bir suûbet var.” diyorsun. Hâlbuki, gösterdiğin müşkülât ve muhâlât, vahdet tarafında da cereyan eder. Meselâ diyorsun: “Eğer zerrelere memur olmazlarsa her bir zerrede, ya bir ilm-i muhit veya bir kudret-i mutlaka veya hadsiz mânevî makineler, matbaalar bulunmak lâzım gelir. Bu ise yüz derece muhâldir. Hâlbuki, o zerrelere memur-u ilâhî de olsalar, yine öyle bir mazhariyet lâzım gelir.. tâ hadsiz muntazam vazifelerini yapabilsinler.” Bunun hâllini isterim.

İlcevap: Çok Sözler’de izah ve isbat etmişiz ki; bütün mevcudât, birtek Sâni’e verilse birtek mevcut gibi kolay ve sühûletli olur. Eğer müteaddit esbaba ve tabiata isnad edilse birtek sinek, semâvât kadar.. bir çiçek, bir bahar kadar.. bir meyve, bir bahçe kadar müşkülâtlı ve suûbetli olur. Madem şu mesele başka Sözler’de izah ve isbat edilmiş; onlara havale edip, şurada yalnız üç işaretle o hakikate karşı nefsin itminanını temin edecek üç temsil beyan edeceğiz.

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Biliniz ki kalbler ancak Allah’ın zikriyle huzura erer.” (Ra’d sûresi, 13/28).

⁴ “Allah (şirk ile tevhid arasındaki farkı açıklamak için) birbiriyle anlaşılamayan birçok ortağın emrindeki bir hizmetçi misalini verir.” (Zümer sûresi, 39/29).

Birinci Temsil

Meselâ şeffaf, parlak bir zerrecik, bizzat kendi başıyla bir kibrit başı kadar bir nur içinde yerleşmez ve ona masdar olamaz. Kendi cirmi kadar ve mahiyeti miktarınca bilasâle, cüz'î, zerre gibi bir nuru olabilir. Fakat o zerrecik, güneşe intisap edip, ona karşı gözünü açıp baksa, o vakit o koca güneşi ziyasıyla, elvân-ı seb'asıyla, hararetiyle, hatta mesafesiyle içine alabilir ve bir nevi tecellî-yi âzamına mazhar olur. Demek, o zerre kendi kendine kalsa, bir zerre kadar ancak iş görebilir. Eğer güneşe memur ve mensup ve mir'at sayıl-sa, güneş gibi, güneşin icraatındaki bir kısım cüz'î numûnelerini gösterebilir.

İşte, وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى¹ – her bir mevcut, hatta her bir zerre, eğer kesre-te ve şirke ve esbaba ve tabiata ve kendi kendine isnad edilse; o vakit her bir zerre, her bir mevcut, ya bir ilm-i muhit ve kudret-i mutlaka sahibi olmalı.. veyahut hadsiz mânevî makine ve matbaalar, içinde teşekkül etmeli; tâ ona tevdi edilen acîb vazifeleri yapabilsin. Eğer o zerreler Vâhid-i Ehad'e isnad edilse o vakit her bir masnû, her bir zerre O'na mensup olur, O'nun memuru hükmüne geçer. Şu intisabı, onu tecellîye mazhar eder. Bu mazhariyet ve intisapla, nihayetsiz bir ilim ve kudrete istinad eder. Hâlık'ının kuvvetiyle, milyonlar defa kuvvet-i zâtîsinden fazla işleri, vazifeleri, o intisap ve istinad sırrıyla yapar.

İkinci Temsil

Meselâ iki kardeş var. Birisi cesur, kendine güvenir; diğeri hamiyetli, milliyet-perverdir. Bir muharebe zamanında kendine güvenen adam; devlete intisap etmez, kendi başıyla iş görmek ister. Kendi kuvvetinin menbalarını belinde taşımaya mecbur olur. Techizâtını, cephânelerini kendi kuvvetine göre çekmeye muhtardır. O şahsî ve küçük kuvvet miktarınca düşman ordusunun bir onbaşıyla ancak mücadele eder, fazla bir şey elinden gelmez. Öteki kardeş, kendine güvenmiyor ve kendisini âciz, kuvvetsiz biliyor; padişaha intisap etti, askere kaydedildi. O intisap ile koca bir ordu, ona nokta-yı istinad oldu. Ve o istinadla, arkasında, padişahın himmetiyle bir ordunun mânevî kuvveti tahşid edilebilir bir kuvve-i mâneviye ile harbe atıldı. Tâ düşmanın mağlup ordusu içindeki şahın büyük bir müşîrine rast geldi. Kendi padişahı nâmına, “Seni esir ediyorum, gel!” der, esir eder, getirir. Şu hâlin sırrı ve hikmeti şudur ki:

¹ “En yüce sıfatlar Allah'ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

Evvelki başıbozuk, kendi menba-ı kuvvetini ve techizâtını kendisi taşıma-ya mecbur olduğu için, gayet cüz'î iş görebilirdi. Şu memur ise, kendi kuvvetinin menbainı taşımaya mecbur değil. Belki onu, ordu ve padişah taşıyor. Mevcut telgraf ve telefon teline makinesini küçük bir tel ile raptetmek gibi, şu adam bu intisapla kendini o hadsiz kuvvete rapteder.

İşte, – **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى** – Eğer her mahlûk, her zerre doğrudan doğruya Vâhid-i Ehad'e isnad edilse ve onlar O'na intisap etseler; o vakit, o intisap kuvvetiyle ve seyyidinin havliyle, emriyle karınca; Firavun'un sarayını başına yıkar, baş aşağı atar.. sinek, Nemrud'u gebertip cehenneme atar..¹ bir mikrop, en cebbâr bir zâlimi kabre sokar.. buğday tanesi kadar çam çekirdeği, bir dağ gibi bir çam ağacının tezgâhı ve makinesi hükmüne geçer.. havanın zerresi; bütün çiçeklerin, meyvelerin ayrı ayrı işlerinde, teşekkülâtlarında muntazaman, güzelce çalışabilir. Bütün bu kolaylık, bilbedâhe memuriyet ve intisaptan ileri geliyor. Eğer iş başıbozukluğa dönse, esbaba ve kesrete ve kendi kendilerine bırakılıp şirk yolunda gidilse, o vakit her şey cirmi kadar ve şuuru miktarınca iş görebilir.

Üçüncü Temsil

Meselâ iki arkadaş var. Hiç görmedikleri bir memleketin ahvâline dair istatistikli bir nevi coğrafya yazmak istiyorlar.

Birisi, o memleketin padişahına intisap edip telgraf ve telefon dairesine girer. On paralık bir telle kendi telefon makinesini devletin teline rapteder. Her yerle görüşür, muhabere eder, mâlûmat alır. Gayet muntazam ve mükemmel coğrafya istatistiğine ait sanatkârâne bir eser yapar.

Öteki arkadaş ise, ya elli sene mütemâdiyen gezecek ve müşkülâtla her yeri görüp her hâdiseyi işitecek.. veyahut milyonlarla lirayı sarf edip, devletin tel ve telefon temdidatı kadar ve padişah gibi telgraf sahibi olacak. Tâ, evvelki arkadaşı gibi o mükemmel eseri yapsın.

Öyle de, – **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى** – Eğer hadsiz eşya ve mahlûkat Vâhid-i Ehad'e verilse, o vakit o irtibat ile her şey birer mazhar olur. O Şems-i Ezelî'nin tecellisine mazhariyetle, kavânî-i hikmetine ve desâtir-i ilmiyesine ve nevâmis-i kudretine irtibat peydâ eder. O vakit, havl ve kuvvet-i ilâhiye ile her şeyi görür bir gözü ve her yere bakar bir yüzü ve her işe geçer bir sözü hükmünde bir

¹ Bkz.: İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

cilve-i rabbâniyeye mazhar olur. Eğer o intisap kesilse, o şey, bütün eşyadan dahi inkıtâ eder, cirmi kadar bir küçüklüğe sığışır. O hâlde bir ulûhiyet-i mutlaka sahibi olmalı ki evvelki vaziyette gördüğü işleri görebilsin.

Elhâsıl: *Vahdet ve iman yolunda vücûb derecesinde bir sühûlet ve kolaylık var. Şirk ve esbapta, imtinâ derecesinde müşkülât ve suûbet var. Çünkü bir vâhid, külfetsiz olarak kesîr eşyaya bir vaziyet verir ve bir neticeyi istihsal eder. Eğer o vaziyeti alma ve o neticeyi istihsal etme, o eşya-yı kesîreye havale edilse, o vakit pek çok külfetle ve pek çok hareketlerle ancak o vaziyet alınır ve o netice istihsal edilir.*

Meselâ –Üçüncü Mektup’ta denildiği gibi– semâvât meydanında, şems ve kamer kumandası altında, yıldızlar ordusunu harekete getirmekle her gece ve her sene şâşaalı, tesbihkârâne bir seyeran ve cereyan vermek demek olan cazibedar, sevimli vaziyet-i semâviye.. ve mevsimlerin değişmesi gibi büyük maslahatların vücûd bulması demek olan o ulvî, hikmetli netice-i arziye, eğer vahdete verilse; o Sultan-ı Ezel, –kolayca– küre-i arz gibi bir neferi o vaziyet ve o netice için ecrâm-ı ulviyeye kumandan tayin eder. O vakit arz, emir aldıktan sonra memuriyet neşesinden mevlâvî gibi zikir ve semâa kalkar, az bir masrafla o güzel vaziyet hâsıl olur, o mühim netice vücûd bulur.

Eğer arza “Sen dur, karışma!” denilse.. ve o netice ve o vaziyetin istihsali de semâvâta havale edilse.. ve vahdetten kesrete ve şirke gidilse.. her gün ve her sene, binler derece küre-i arzdan büyük olan milyonlar adedince yıldızları hareket ettirmek, milyarlar sene mesafeyi yirmi dört saatte ve bir sene de kestirmek lâzımdır.

Netice-i meram: *Kur’ân ve ehl-i iman; hadsiz masnûâtı bir Sâni-i Vâhid’e verir, doğrudan doğruya her işi O’na isnad eder, vücûb derecesinde sühûletli bir yolda gider, sevk eder. Ve ehl-i şirk ve tuğyan, bir masnû-u vâhidi hadsiz esbaba isnad ederek, imtinâ derecesinde suûbetli bir yolda gider. Şu hâlde Kur’ân yolunda bütün masnûât ile, dalâlet yolunda bir masnû-u vâhid beraberdirler. Hatta, belki bütün eşyanın vâhidden sudûru, bir vâhidin hadsiz eşyadan sudûrundan çok derece eshel ve kolaydır. Nasıl ki bir zâbit, bin neferin tedbirini bir nefer gibi kolay yapar. Ve bir neferin tedbiri bin zâbite havale edilse, bin nefer kadar müşkülâtlı olur, keşmekeşe sebebiyet verir. İşte şu hakikati, şu âyet-i azîme, ehl-i şirkin başına vuruyor, dağıtıyor:*

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا
الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، آمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

اللَّهُمَّ يَا أَحَدُ يَا وَاحِدُ يَا صَمَدٌ.. يَا مَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.. يَا مَنْ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ.. يَا مَنْ يُخَيِّ وَيُمِيتُ.. يَا مَنْ بِيَدِهِ الْخَيْرُ.. يَا مَنْ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ..
يَا مَنْ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ بِحَقِّ أَسْرَارِ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ اجْعَلْ نَاشِرَ هَذِهِ الرِّسَالَةِ وَرُفَقَاءَهُ وَصَاحِبَهَا
سَعِيدًا مِنَ الْمُوَحِّدِينَ الْكَامِلِينَ وَمِنَ الصِّدِّيقِينَ الْمُحَقِّقِينَ وَمِنَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُتَّقِينَ، آمِينَ.
اللَّهُمَّ بِحَقِّ سِرِّ أَحَدِيَّتِكَ اجْعَلْ نَاشِرَ هَذَا الْكِتَابِ نَاشِرًا لِأَسْرَارِ التَّوْحِيدِ وَقَلْبُهُ مَظْهَرًا
لِأَنْوَارِ الْإِيمَانِ وَلِسَانَهُ نَاطِقًا بِحَقَائِقِ الْقُرْآنِ، آمِينَ آمِينَ آمِينَ⁴

¹ “İşte şimdi Allah bir temsil daha getiriyor: İki adam var, bunlardan birincisi, birbirine rakip, birbiriyle hep çekişen ortakların emrinde, diğeri ise sadece bir kişinin emrinde çalışıyor. Bu ikisinin durumu hiçbir olur mu? Olmaz elhamdülillâh! Fakat çokları bu gerçeği bilmezler.” (Zümer sûresi, 39/29).

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

³ Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına, kâinatın zerrelere sayısınca salât ve selâm eyle, âmîn... Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

⁴ “Ey Ehad, Vâhid ve Samed olan Allah'ım! Ey kendisinden başka ilâh olmayan, bir olan ve ortağı bulunmayan! Ey mülk ve hamd kendisine mahsus olan! Ey hayat veren ve ölüme mazhar eden! Ey her hayır elinde olan! Ey her şeye kâdir olan! Ey dönüş sadece kendisine olan Allah'ım! Bu kelimeler hürmetine, bu risalenin sahibini, nâşirini ve onun arkadaşlarını saîd olarak kâmil muvahhidlerden, muhakkik siddıklardan ve müttakî müminlerden eyle, âmîn...”

Allah'ım! Ehadiyetindeki sırlar hürmetine bu kitabın nâşirini, tevhid sırlarının nâşiri; kalbini, iman nurlarının mazharı; dilini de Kur'ân hakikatlerinin konuşan lisanı eyle, âmîn, âmîn, âmîn...”

Yirmi Birinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍ وَلَا تَنْهَرْهُمَا
وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۖ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ
وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۖ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ
إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا³

Ey hânesinde ihtiyar bir vâlide veya pederi veya akrabasından veya iman kardeşlerinden bir amel-mânde veya âciz, alîl bir şahıs bulunan gafil! Şu âyet-i kerîmeye dikkat et, bak: Nasıl ki bir âyette, beş tabaka ayrı ayrı surrette ihtiyar vâlideyne şefkati celbediyor. Evet dünyada en yüksek hakikat, peder ve vâlidelerin evlâdlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemâl-i lezzetle evlâtlarının hayatı için feda edip sarfediyorlar. Öyle ise insanıyeti sukut etmemiş ve canavara inkılâb etmemiş her bir veled; o muhterem, sâdık, fedakâr dostlara hâlisâne hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını tahsil ve kalblerini hoşnut etmelidir. Amca ve hala, peder hükmündedir;⁴ teyze ve

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Rabbin şöyle buyurdu: Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öf!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: ‘Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!’ Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimseler iseniz şunu bilin ki Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tövbe edenlere karşı, günahları çok affedicidir.” (İsrâ sûresi, 17/23-25).

⁴ Amcanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Müslim, *zekât* 11; Tirmizî, *menâkıb* 28; Ebû Dâvûd, *zekât* 22. Halanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Dârimî, *ferâiz* 38; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/248; Abdurrezzak, *el-Musannef* 10/283.

dayı, ana hükmündedir.¹

İşte o mübarek ihtiyarların vücûdlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet hayatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!

Ey derd-i maîşetle müptelâ olan insan! Bil ki, senin hânendeki bereket direği ve rahmet vesilesi ve musibet dâfiası, hânendeki o istiskal ettiğin ihtiyar veya kör akrabandır. Sakın deme: “Maîşetim dardır, idare edemiyorum.” Çünkü onların yüzünden gelen bereket olmasaydı, elbette senin diyk-ı maîşetin daha ziyade olacaktı. Bu hakikati benden inan! Bunun çok kat’î delillerini biliyorum, seni de inandırabilirim. Fakat uzun gitmemek için kısa kesiyorum. Şu sözüme kanaat et. Kasem ederim, şu hakikat gayet kat’îdir. Hatta nefis ve şeytanım dahi buna karşı teslim olmuşlar! Nefsimin inadını kıran ve şeytanımı susturan bir hakikat, sana kanaat vermeli!..

Evet kâinatın şehâdetiyle, nihayet derecede Rahmân, Rahîm ve Latîf ve Kerîm olan Hâlık-ı Zülcelâl-i ve’l-ikram, çocukları dünyaya gönderdiği vakit, arkalarından rızıklarını gayet latîf bir surette gönderip ve memeler musluğundan ağızlarına akıttığı gibi.. çocuk hükmüne gelen ve çocuklardan daha ziyade merhamete lâayık ve şefkate muhtaç olan ihtiyarların rızıklarını dahi, bereket suretinde gönderir. Onların iâşelerini, tamahkâr ve bahîl insanlara yükletmez.

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ²

وَكَايِنِ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ³

âyetlerinin ifade ettikleri hakikati, bütün zîhayatın envâ-ı mahlûkları lisân-ı hâl ile bağırıp, o hakikat-i kerîmâneyi söylüyorlar. Hatta değil yalnız ihtiyar akraba, belki insanlara arkadaş verilen ve rızıkları insanların rızıkları içinde gönderilen kedi gibi bazı mahlûkların rızıkları dahi, bereket suretinde geliyor.

¹ Dayının ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, *el-Hucce* 4/241; İbni Kudâme, *el-Muğnî* 6/206. Teyzenin ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Buhârî, *sulh* 6; Ebû Dâvûd, *talâk* 35; Tirmizî, *birr* 6; Dârimî, *ferâiz* 38.

² “Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ’dır.” (Zâriyât sûresi, 51/58).

³ “Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah’tır.” (Ankebût sûresi, 29/60)

Bunu teyid eden ve kendim gördüğüm bir misal: Benim yakın dostlarım bilirler ki; iki-üç sene evvel her gün yarım ekmek, –o köyün ekmeği küçük idim– muayyen bir tayınım vardı ki, çok defa bana kâfi gelmiyordu. Sonra dört kedi bana misafir geldiler. O aynı tayınım hem bana, hem onlara kâfi geldi. Çok kere de fazla kalırdı.

İşte şu hâl o derece tekerrür edip bana kanaat verdi ki, ben kedilerin bereketinden istifade ediyordum. Kat’î bir surette ilân ediyorum: Onlar bana bâr değil.. hem onlar benden değil, ben onlardan minnet alırdım.

*Ey insan! Madem canavar suretinde bir hayvan, insanların hânesine misafir geldiği vakit berekete medar oluyor; öyle ise mahlûkatın en mükerremi olan insan ve insanların en mükemmeli olan ehl-i iman ve ehl-i imanın en ziyade hürmet ve merhamete şâyan aceze, alîl ihtiyareler ve alîl ihtiyarların içinde şefkat ve hizmet ve muhabbete en ziyade lâıyk ve müstehak bulunan akrabalar ve akrabaların içinde dahi en hakikî dost ve en sâdık muhib olan peder ve vâlide, ihtiyarlık hâlinde bir hânede bulunsa, ne derece vesile-i bereket ve vâsıta-yı rahmet ve **لَوْلَا الشُّيُوخُ الرَّكَّعُ** ¹ sırıyla yani, “Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belâlar sel gibi üstünüze dökülecekti.”² Ne derece sebep-i def-i musibet olduklarını sen kıyas eyle!*

*İşte ey insan! Aklını başına al! Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın! **لِجَنَسِ الْعَمَلِ** ³ sırıyla sen, vâlideynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hizmet etmeyecektir! Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define; onlara hizmet et, rızalarını tahsil eyle! Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin. Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve onların nazik ve serî’ü’t-teessür kalblerini rencide etmek ile **خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ** ⁴ sırrına mazhar olursun. Eğer rahmet-i Rahmân istersen, o Rahmân’ın vedâlarına ve senin hânendeki emanetlerine rahmet et.*

¹ Ebû Ya’lâ, *el-Müsne*d 11/287; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 22/309.

² ez-Zebîdî, *Tâcü’l-arûs* 5/5243. Ayrıca bkz.: Ebû Ya’lâ, *el-Müsne*d 11/287; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 22/309; el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ* 3/345.

³ “Her amel kendi cinsinden şeyle karşılık görür.” (İbni Receb, *Câmiu’l-ulûmi ve’l-hikem* 1/186; İbni Hacer, *Fethu’l-bârî* 10/77; Aliyyülkârî, *el-Esrâru’l-merfûa* s.103).

⁴ “Dünyayı da âhireti de kaybeder.” (Hac sûresi, 22/11)

Âhiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş isminde bir zât vardı. Dininde, dünyasında muvaffakiyetli görüyordum. Sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki o muvaffakiyetin sebebi: O zât, ihtiyar peder ve vâlidelerinin haklarını anlamış ve o hukuka tam riayet etmiş ve onların yüzünden rahat ve rahmet bulmuş. İnşaallah âhiretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen ona benze-meli!..

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ قَالَ: الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ،
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ¹
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

¹ “Allah’ım! ‘Cennet anaların ayakları altındadır.’^{*1} diyen Zât’a, âline ve ashabına salât ve selâm eyle!”

^{*1} el-Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb* 1/102; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/116. Ayrıca bkz.: Nesâî, *cihâd* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/429.

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi İkinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Şu Mektup, iki mebhastır. Birinci Mebhas, ehl-i imanı uhuvvete ve muhabbete davet eder.

Birinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ³

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ⁴

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ⁵

Müminlerde nifak ve şikak, kin ve adâvete sebebiyet veren tarafgirlik ve inat ve haset,

- ♦ hakikatçe..
- ♦ ve hikmetçe..
- ♦ ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyet'çe..
- ♦ ve hayat-ı şahsiyece..
- ♦ ve hayat-ı içtimaiyece..

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Müminler sadece kardeşirler. O hâlde ihtilâf eden kardeşlerinizin arasını düzeltin!” (Hucurât sûresi, 49/10).

⁴ “Sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!” (Fussilet sûresi, 41/34).

⁵ “O muttakiler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.” (Âl-i İmran sûresi, 3/134).

♦ *ve hayat-ı mâneviyece çirkin ve merduttur, muzır ve zulümdür ve hayat-ı beşeriye için zehirdir.*

Şu hakikatin gayet çok vücûhundan altı vechini beyan ederiz.

Birinci Vecih

Hakikat nazarında zulümdür.

Ey mümine kin ve adâvet besleyen insafsız adam! Nasıl ki sen bir gemide veya bir hânede bulunsan, seninle beraber dokuz mâsum ile bir câni var. O gemiyi gark ve o hâne-i ihrak etmeye çalışan bir adamın, ne derece zulmettiğini bilirsin. Ve zâlimliğini, semâvâta işittirecek derecede bağıracağını. Hatta birtek mâsum, dokuz câni olsa, yine o gemi hiçbir kanun-u adâletle batırılmaz.

Aynen öyle de sen, bir hâne-i rabbâniye ve bir sefine-i ilâhiye olan bir müminin vücudunda iman ve İslâmiyet ve komşuluk gibi dokuz değil, belki yirmi sıfât-ı mâsume varken; sana muzır olan ve hoşuna gitmeyen bir câni sıfatı yüzünden ona kin ve adâvet bağlamakla, o hâne-i mâneviye-i vücûdun mânen gark ve ihrakına, tahrip ve batmasına teşebbüs veya arzu etmen, onun gibi şenî ve gaddar bir zulümdür.

İkinci Vecih

Hem hikmet nazarında dahi zulümdür.

Zira mâlûmdur ki; adâvet ve muhabbet, nur ve zulmet gibi zıddırlar. İkisi, mana-yı hakikîsinde olarak beraber cem olamazlar. Eğer muhabbet, kendi esbabının rüçhâniyetine göre bir kalbde hakikî bulunsa, o vakit adâvet mecazî olur; acımak suretine inkılâb eder. Evet mümin, kardeşini sever ve sevmeli! Fakat fenalığı için yalnız acır.. tahakkümle değil, belki lütufla ıslahına çalışır. Onun için nass-ı hadis ile: “Üç günden fazla mümin, mümine küsüp kat-ı mükâleme etmeyecek.”¹ Eğer esbab-ı adâvet galebe çalıp adâvet, hakika-tiyle bir kalbde bulunsa; o vakit muhabbet mecazî olur, tasannû ve temellûk suretine girer.

Ey insafsız adam! Şimdi bak ki, mümin kardeşine kin ve adâvet ne kadar zulümdür. Çünkü nasıl ki sen âdi küçük taşları, Kâbe’den daha ehemmiyetli ve Cebel-i Uhud’dan daha büyük desen, çirkin bir akılsızlık

¹ Bkz.: Buhârî, edeb 57, 62, isti’zân 9; Müslim, birr 23, 25, 26.

edersin. Aynen öyle de Kâbe hürmetinde olan iman¹ ve Cebel-i Uhud azametinde olan İslâmiyet gibi çok evsaf-ı İslâmiye, muhabbeti ve ittifa-kı istediği hâlde; mümine karşı adâvete sebebiyet veren ve âdi taşlar hük-münde olan bazı kusurâtı, iman ve İslâmiyet'e tercih etmek, o derece in-safsızlık ve akılsızlık ve pek büyük bir zulüm olduğunu aklın varsa anlarsın!..² Evet tevhid-i imanî, elbette tevhid-i kulûbu ister. Ve vahdet-i itikat dahi, vahdet-i içtimaiyeyi iktiza eder.

Evet inkâr edemezsin ki, sen bir adamla beraber bir taburda bulunmak-la o adama karşı dostâne bir râbita anlarsın.. ve bir kumandanın emri altında beraber bulunduğunuzdan arkadaşâne bir alâka telâkki edersin.. ve bir mem-lekette beraber bulunmakla uhuvvetkârâne bir münasebet hissedersin...

Hâlbuki imanın verdiği nur ve şuur ile ve sana gösterdiği ve bildirdiği esmâ-yı ilâhiye adedince vahdet alâkaları ve ittifak râbitaları ve uhuvvet münasebetleri var. Meselâ her ikinizin;

- *Hâlık'ınız bir, Mâlik'iniz bir, Mâbud'unuz bir, Râzık'ınız bir.. bir bir, bine kadar bir bir ...*
- *Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir.. bir bir, yüze kadar bir bir ...*³
- *Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir.. ona kadar bir bir ...*

Bu kadar bir birler vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ettiği ve kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak mânevî zincirler bulundukları hâlde; şikak ve nifaka, kin ve adâvete sebebiyet ve-ren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edip mümi-ne karşı hakikî adâvet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o râbita-yı vah-dete bir hürmetsizlik ve o esbab-ı muhabbete karşı bir istihfaf ve o mûna-sebât-ı uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve i'tisâf olduğunu, kalbin öl-memiş ise aklın sönmemiş ise anlarsın!

¹ Müminin, imanı ile nâil olduğu hürmetin Allah katında Kâbe'nin hürmetinden daha büyük olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *birr* 85; İbnî Mâce, *fiten* 2; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 11/37.

² Bir mümini kusurlarından dolayı tahkir etmemek gerektiğine dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/79; Hucurât sûresi, 49/11; Hümeze sûresi, 104/1; Müslim, *birr* 32; Tirmizî, *birr* 18; Ebû Dâvûd, *edeb* 35. Ayrıca kusur işleyen mümine hakaret edilmeyip, hakkında istiğfarda bulunmak gerektiğine dair bkz.: Buhârî, *hudûd* 4; Ebû Dâvûd, *hudûd* 35.

³ Bütün insanların hem Rab'leri aynı olduğunu, hem de her birinin aynı atadan geldiklerini ifade eden hadis-i şerif için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 5/411; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/86.

Üçüncü Vecih

Adâlet-i mahzayı ifade eden ¹ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةً وِزْرَ أُخْرَى¹ sırrına göre; bir müminde bulunan câni bir sıfat yüzünden sâir mâsum sıfatlarını mahkûm etmek hükmünde olan adâvet ve kin bağlamak, ne derece hadsiz bir zulüm olduğunu.. ve bhusus bir müminin fena bir sıfatından darılıp küsüp, o müminin akrabasına adâvetini teşmil etmek, ² إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ² sîga-yı mübalâğa ile gayet azîm bir zulüm ettiğini, **hakikat ve şeriat ve hikmet-i İslâmiye** sana ihtar ettiği hâlde; nasıl kendini haklı bulursun, “Benim hakkım var!” dersin?

Hakikat nazarında sebep-i adâvet ve şer olan fenalıklar, şer ve toprak gibi kesiftir.. başkasına sirâyet ve in’ikâs etmemek gerektir. Başkası ondan ders alıp şer işlese, o başka meseledir. Muhabbetin esbabı olan iyilikler, muhabbet gibi nurdur.. sirayet ve in’ikâs etmek, şe’nidir. Ve ondandır ki; “Dostun dostu dosttur.” sözü, durûb-u emsâl sırasına geçmiştir.³ Hem onun içindir ki; “Bir göz hatırı için çok gözler sevilir.” sözü umumun lisanında gezer.

İşte ey insafsız adam! Hakikat, böyle gördüğü hâlde; sevmediğin bir adamın sevimli mâsum bir kardeşine ve taallukatına adâvet etmek, ne kadar hilâf-ı hakikat olduğunu hakikat-bîn isen anlarsın.

Dördüncü Vecih

Hayat-ı şahsiye nazarında dahi zulümdür.

Şu dördüncü vechin esası olarak birkaç düsturu dinle:

Birincisi: Sen, mesleğini ve efkârını hak bildiğin vakit; “Mesleğim haktır veya daha güzeldir.” demeye hakkın var. Fakat, “Yalnız hak, benim mesleğimdir.” demeye hakkın yoktur!..

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ وَلَكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِي الْمَسَاوِيَا⁴

¹ “Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez.” (En’âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)

² “Gerçekten insan çok zâlim ve çok nankördür.” (İbrahim sûresi, 14/34).

³ Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü’l-belâğa* s.748-749.

⁴ “Rıza gözü hiçbir ayıbı görmez. Gazap gözü bütün kusurları ortaya çıkarır.” (Ebu’t-Tayyib el-Mütenebbî’ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Asâkir, *Târîhu Dimâşk* 33/219, 36/319; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi’d-dîn* 3/36).

sırrınca, insafsız nazarın ve düşkün fikrin hakem olamaz. Başkasının mesleğini butlân ile mahkûm edemez.

İkinci Düstur: Senin üzerine haktır ki; her söylediğin hak olsun. Fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı. Fakat her doğruyu demek doğru değildir. Zira senin gibi niyeti hâlis olmayan bir adam, nasihati bazen damara dokundurur, aksülamel yapar.

Üçüncü Düstur: Adâvet etmek istersen, kalbindeki adâvete adâvet et.. onun ref'ine çalış. Hem en ziyade sana zarar veren nefs-i emmârene ve hevâ-yı nefesine adâvet et..¹ islahına çalış. O muzır nefsin hatırı için, müminlere adâvet etme. Eğer düşmanlık etmek istersen; kâfirler, zındıklar çoktur.. onlara adâvet et!..

Evet nasıl ki muhabbet sıfatı, muhabbete lâyıktır; öyle de adâvet hasleti, her şeyden evvel kendisi adâvete lâyıktır. Eğer hasmını mağlup etmek istersen, fenalığına karşı iyilikle mukabele et. Çünkü eğer fenalıkla mukabele edersen, husûmet tezâyüd eder. Zâhiren mağlup bile olsa, kalben kin bağlar, adâveti idâme eder. Eğer iyilikle mukabele etsen, nedâmet eder.. sana dost olur.²

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكَتْهُ وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّيِّمَ تَمَرَّدَا³

hükmünce müminin şe'ni, kerîm olmaktır.⁴ Senin ikramınla sana musahhar olur. Zâhiren leîm bile olsa, iman cihetinde kerîmdir. Evet fena bir adama “İyisin iyisin” desen, iyileşmesi ve iyi adama “Fenasın fenasin.” desen, fenalaşması çok vukû bulur. Öyle ise

وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّعْنِ مَرُّوا كِرَامًا⁵ ، وَإِنْ تَغْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ⁶
gibi desâtir-i kudsiye-i Kur'âniye'ye kulak ver.. saadet ve selâmet ondadır.

¹ İnsanın en büyük düşmanı kendi nefsi olduğuna dair bkz.: Yûsuf sûresi, 12/53; el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.157; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/408; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/4.

² Bkz.: “İyilikle kötülük bir olmaz. O hâlde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!” (Fussilet sûresi, 41/34).

³ “Haysiyetli, şerefli birine ikramda bulunursan, onun gönlünü kazanırsın. Fakat haysiyetsiz, değersiz birine ikramda bulunsan da onun gönlüne giremezsin.” (Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 1/251; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/14).

⁴ Bkz.: Tirmizî, *birr* 41; Ebû Dâvûd, *edeb* 5; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/394.

⁵ “O kullar, boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan geçip giderler.” (Furkan sûresi, 25/72).

⁶ “Bununla beraber müsamaha eder, kusurlarına bakmaz, affederseniz bu da sizin için bir fazilettir. Çünkü Allah da Gafûr'dur, Rahim'dir.” (Teğâbün sûresi, 64/14).

Dördüncü Düstur: *Ehl-i kin ve adâvet; hem nefesine, hem mümin kardeşine, hem rahmet-i ilâhiyeye zulmeder, tecavüz eder. Çünkü kin ve adâvet ile nefisini bir azab-ı elîmde bırakır. Hasmına gelen nimetlerden azabı ve korkusundan gelen elemi nefesine çektirir, nefesine zulmeder. Eğer adâvet hasedden gelse, o bütün bütün azaptır. Çünkü haset, evvelâ hâsidi ezer; mahveder, yandırır.¹ Mahsûd hakkında zararı ya azdır veya yoktur.*

Hasedin çaresi: Hâsid adam, haset ettiği şeylerin âkıbetini düşünsün. Tâ anlasın ki; rakibinde olan dünyevî hüsün ve kuvvet ve mertebe ve servet; fânidir, muvakkattır. faydası az, zahmeti çoktur. Eğer uhrevî meziyetler ise zâten onlarda haset olamaz. Eğer onlarda dahi haset yap-sa ya kendisi riyakârdır, âhiret malını dünyada mahvetmek ister. veyahut mahsûdu riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.

Hem ona gelen musibetlerden memnun ve nimetlerden mahzun olup² kader ve rahmet-i ilâhiyeye, onun hakkında ettiği iyiliklerden küsüyor. Âdetâ kaderi tenkit ve rahmete itiraz ediyor. *Kaderi tenkit eden başını örse vurur, kırar. Rahmete itiraz eden, rahmetten mahrum kalır.*

Acaba, bir gün adâvete değmeyen bir şeye, bir sene kin ve adâvetle mukabele etmeyi hangi insaf kabul eder, bozulmamış hangi vicdana sığar? Hâlbuki mümin kardeşinden sana gelen bir fenalığı, bütün bütün ona verip, onu mahkûm edemezsin. Çünkü:

✓ *Evvelâ, kaderin onda bir hissesi var. Onu çıkarıp o kader ve kaza hissesine karşı rıza ile mukabele etmek gerektir.*

✓ *Sâniyen, nefis ve şeytanın hissesini de ayırıp, o adama adâvet değil, belki nefesine mağlup olduğundan acımak ve nedâmet edeceğini beklemek...*

✓ *Sâlisen, sen kendi nefsinde görmediğin veya görmek istemediğin kusurunu gör, bir hisse de ona ver.*

✓ *Sonra bâki kalan küçük bir hisseye karşı en selâmetli ve en çabuk hasmını mağlup edecek afv u safh ile ve ulüv-ü cenâblıkla mukabele et-sen, zulümden ve zarardan kurtulursun...*

¹ Hasedin hasenâtı, dolayısıyla da hased edeni yeyip bitirmesini ifade eden hadisler için bkz.: Ebû Dâvûd, edeb 44; İbni Mâce, zühd 22.

² Allah'ın, başkalarına fazladan verdiği lütufları kıskanmamak gerektiğine dair bkz.: Nisâ sûresi, 4/32. Ayrıca bir mümine gelen nimetten rahatsız olmanın ve maruz kaldığı fenalıktan hoşlanmanın, mümine yakışmayan bir sıfat olduğunu ifade eden âyetler için bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/120; Tevbe sûresi, 9/50.

Yoksa sarhoş ve divane olan ve şişeleri ve buz parçalarını elmas fiyatıyla alan cevherci bir yahudi gibi beş paraya değmeyen fâni, zâil, muvakkat, ehemmiyetsiz umûr-u dünyeviyeye –güya ebedî dünyada durup ebedî beraber kalacak gibi– şedîd bir hırs ile ve dâimî bir kin ile mütemâdiyen bir adâvetle mukabele etmek, sîga-yı mübalâğa ile bir zalûmiyettir veya bir sarhoşluktur ve bir nevi divaneliktir.

İşte hayat-ı şahsiyece bu derece muzır olan adâvete ve fikr-i intikama, –eğer şahsını seversen– yol verme ki kalbine girsin. Eğer kalbine girmiş ise, onun sözünü dinleme!

Bak, hakikatbîn olan Hâfız Şîrâzî’yi dinle: **دُنْيَا نَهْ مَتَاعِيسَتِي كِه اَرَزْدُ بَيْرَاعِي**
Yani: “Dünya öyle bir metâ değil ki bir nizâa değsin.” Çünkü fâni ve geçici olduğundan kıymetsizdir. Koca dünya böyle ise, dünyanın cüz’î işleri ne kadar ehemmiyetsiz olduğunu anlarsın!..

Hem demiş:

**اَسَايِشْ دُوْگِيْتِي تَفْسِيْرَ اَيْنِ دُوْ حَرْفَسْتْ
بَا دُوْشْتَانْ مُرُوْتْ بَا دُشْمَانْ مُدَارَا**

Yani: “İki cihanın rahat ve selâmetini iki harf tefsir eder, kazandırır: Dostlarına karşı mürüvvetkârâne muâşeret ve düşmanlarına sulhkârâne muamele etmektir.”¹

Eğer derssen: “İhtiyâr benim elimde değil, fitratımda adâvet var. Hem damarıma dokundurmuşlar, vazgeçemiyorum.”

Elcevap: Sû-i huluk ve fena haslet eseri gösterilmezse.. ve gıybet gibi şeylerle ve muktezasıyla amel edilmezse, kusurunu da anlasa zarar vermez.² Madem ihtiyâr senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Senin mânevî bir nedamet, gizli bir tövbe ve zımnî bir istiğfar hükmünde olan kusurunu bilmen ve o haslette haksız olduğunu anlayan, onun şerrinden seni kurtarır.³ Zâten bu mektubun bu mebhasını yazdık, tâ bu mânevî istiğfarı temin etsin.. haksızlığı hak bilmesin.. haklı hasmını, haksızlıkla teşhir etmesin.

¹ Hâfız Şîrâzî, *Divân-ı Hâfız Şîrâzî* s.4 (5. gazel).

² Bir kötülüğe niyetlenip onu işlemekten vazgeçen kimseye günah yazılmayacağını, hatta aksine bir de sevap yazılacağını ifade eden hadisler için bkz.: Buhârî, *tevhid* 34; Müslim, *îmân* 205.

³ Kusurunu bilip pişman olmanın tevbe anlamına geleceğine ve bunun günaha keffaret olacağına dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/289, 376, 422, 423, 433; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.50.

Cây-ı dikkat bir hâdise: Bir zaman, bu garazkârâne tarafgirlik neticesi olarak gördüm ki; mütedeyyin bir ehl-i ilim, fikr-i siyasîsine muhalif bir âlim-i sâlihi, tekfir derecesinde tezyif etti. Ve kendi fikrinde olan bir münafığı, hürmetkârâne medhetti. İşte siyasetin bu fena neticelerinden ürktüm, **أَعُوذُ بِاللَّهِ** ¹ dedim, o zamandan beri hayat-ı siyasiyeden çekildim.

Beşinci Vecih

Hayat-ı içtimaiyece inat ve tarafgirlik, gayet muzır olduğunu beyan eder.

Eğer denilse: Hadiste **إِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ** ² denilmiş.

- İhtilâf ise, tarafgirliği iktiza ediyor.
- Hem tarafgirlik marazı, mazlum avâmı zâlim havassın şerrinden kurtarıyor. Çünkü bir kasabanın ve bir köyün havassı ittifak etseler, mazlum avâmı ezerler. Tarafgirlik olsa, mazlum bir tarafa ilticâ eder, kendisini kurtarır.
- Hem tesâdüm-ü efkârdan ve tehâlûf-ü ukûlden hakikat tamamıyla tezahür eder.

Elcevap:

Birinci suâle deriz ki: Hadisteki ihtilâf ise, müsbet ihtilâftır. Yani, her biri kendi mesleğinin tamir ve revâcına sa'yeder. Başkasının tahrip ve ibtâline değil, belki tekmil ve ıslahına çalışır. Amma menfî ihtilâf ise ki; garazkârâne, adâvetkârâne birbirinin tahribine çalışmaktır. hadisin nazarında merduttur. Çünkü birbiriyle boğuşanlar, müsbet hareket edemezler.

İkinci suâle deriz ki: Tarafgirlik eğer hak nâmına olsa, haklılara melce olabilir. Fakat şimdiki gibi garazkârâne, nefis hesabına olan tarafgirlik; haksızlara melcedir ki, onlara nokta-yı istinad teşkil eder. Çünkü garazkârâne tarafgirlik eden bir adama şeytan gelse, onun fikrine yardım edip taraftarlık gösterse, o adam o şeytana rahmet okuyacak. Eğer mukabil tarafa melek gibi bir adam gelse, ona –hâşâ– lânet okuyacak derecede bir haksızlık gösterecek.

¹ Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.

² "Ümmetimin ihtilâfı rahmettir." (en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim 11/91, 92; el-Kurtubî, el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân 4/159; es-Suyûtî, et-Tedribü'r-râvî 2/175).

Üçüncü suâle deriz ki: *Hak nâmına, hakikat hesabına olan tesâdüüm-ü efkâr ise; maksatta ve esasta ittifak ile beraber, vesâilde ihtilâf eder. Hakikatin her köşesini izhar edip, hakka ve hakikate hizmet eder. Fakat tarafgirâne ve garazkârâne, firavunlaşmış nefs-i emmâre hesabına hodfürûşluk, şöhrat-perverâne bir tarzdaki tesâdüüm-ü efkârdan bârika-yı hakikat değil, belki fitne ateşleri çıkıyor. Çünkü maksatta ittifak lâzım gelirken, öylelerin efkârının küre-i arzda dahi nokta-yı telâkîsi bulunmaz. Hak nâmına olmadığı için, nihayetsiz müfritâne gider. Kabil-i iltiyâm olmayan inşikaklara sebebiyet verir. Hâl-i âlem buna şahiddir.*

Elhâsıl: ² **وَالْحُكْمُ لِلَّهِ** , ¹ **وَالْبَغْضُ فِي اللَّهِ** olan desâtir-i âliye, düstur-u harekât olmazsa nifak ve şikak meydana alır. Evet **وَالْبَغْضُ فِي اللَّهِ** , **وَالْحُكْمُ لِلَّهِ** demezse, o düsturları nazara almazsa, adâlet etmek isterken zulmeder.

- **Cây-ı ibret bir hâdis:** Bir vakit, İmam Ali (*radîyallâhu anhu*), bir kâfiri yere atmış. Kılıcını çekip keseceği zaman, o kâfir ona tükürmüş. O kâfiri bırakmış, kesmemiş. O kâfir, ona demiş ki: “Neden beni kesmedin?” Dedi: “Seni Allah için kesecektim. Fakat bana tükürdün, hiddete geldim. Nefsimin hissesi karıştığı için ihlâsım zedelendi. Onun için seni kesmedim.” O kâfir ona dedi: “Beni çabuk kesmen için seni hiddete getirmektir. Madem dininiz bu derece sâfi ve hâlistir, o din haktır.” dedi.³

- **Hem medar-ı dikkat bir vâkıa:** Bir zaman bir hâkim, bir hırsızın elini kestiği vakit eser-i hiddet gösterdiği için, ona dikkat eden âdil âmiri onu o vazifeden azletmiş. Çünkü şeriat nâmına, kanun-u ilâhî hesabına kesme idi, nefsi ona acıyacak idi. Ve kalbi hiddet etmeyip, fakat merhamet de etmeyecek bir tarzda kesecekti. Demek nefsinde o hükümden bir hisse çıkardığı için, adâletle iş görmemiştir.

- **Cây-ı teessüf bir hâlet-i içtimaiye ve kalb-i İslâm’ı ağılatacak müthiş bir maraz-ı hayat-ı içtimâî:** “Haricî düşmanların zuhur ve tehâcümünde dâhilî adâvetleri unutmak ve bırakmak” olan bir maslahat-ı içtimaiyeyi en

¹ “İçte duyulacak sevgi ve nefret Allah için olmalıdır.” ‘Allah için sevmek ve nefret etme’ bazı hadislerde amellerin en faziletli sayılmış; ^{*1} bazı hadislerde de imanın en güçlü bir bağı olduğuna dikkat çekilmiştir. ^{*2}

^{*1} Ebû Dâvûd, *sünnet* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/146; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/461.

^{*2} et-Tayâlisî, *el-Müsned* s.101; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/170, 172, 7/80.

² Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.

³ Bkz.: Şeyh Şemseddin Sivasî, *Menâkıb-ı Cihâr Yâr-i Güzîn (Osmanlıcası)* s.294.

bedevî kavimler dahi takdir edip yaptıkları hâlde, şu cemaat-i İslâmiye'ye hizmet dâvâ edenlere ne olmuş ki; birbiri arkasında tehâcüm vaziyetini alan hadsiz düşmanlar varken, cüz'î adâvetleri unutmayıp, düşmanların hücumuna zemin hazır ediyorlar. Şu hâl bir sukuttur, bir vahşettir. Hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'ye bir hıyanettir.

• *Medar-ı ibret bir hikâye:* Bedevî aşiretlerinden Hasenan aşiretinin bir-birine düşman iki kabilesi varmış. Birbirinden belki elli adamdan fazla öldürdükleri hâlde Sipkan veya Hayderan aşireti gibi bir kabile karşısına çıktığı vakit; o iki düşman tâife, eski adâveti unutup omuz omuza verip, o haricî aşireti defedinceye kadar, dâhilî adâveti hatırlarına getirmezlerdi.

İşte ey müminler! Ehl-i iman aşiretine karşı tecavüz vaziyetini almış ne kadar aşiret hükmünde düşmanlar olduğunu bilir misiniz? Birbiri içindeki daireler gibi yüz daireden fazla vardır. Her birisine karşı tesânüd ederek, el-ele verip müdafaa vaziyeti almaya mecbur iken; onların hücumunu teshil etmek, onların harîm-i İslâm'a girmeleri için kapıları açmak hükmünde olan garazkârâne tarafgirlik ve adâvetkârâne inat, hiçbir cihetle ehl-i imana yakışır mı? O düşman daireler ehl-i dalâlet ve ilhaddan tut, tâ ehl-i küfrün âlemine, tâ dünyanın ehvâl ve mesâibine kadar birbiri içinde size karşı zararlı bir vaziyet alan, birbiri arkasında size hiddet ve hırs ile bakan, belki yetmiş nevi düşmanlar var. Bütün bunlara karşı kuvvetli silâhın ve siperin ve kalen, “Uhuvvet-i İslâmiye”dir. Bu “Kale-i İslâmiye”yi küçük adâvetlerle ve bahânelerle sarsmak, ne kadar hilâf-ı vicdan ve ne kadar hilâf-ı maslahat-ı İslâmiye olduğunu bil, ayıl!..

Ehâdis-i şerîfede gelmiş ki: “Âhırzamanın Süfyan ve deccal gibi nifak ve zındıka başına geçecek eşhâs-ı müdhîşe-i muzırraları, İslâm'ın ve beşerin hırs ve şikakından istifade ederek az bir kuvvetle nev-i beşeri herc ü merc eder ve koca Âlem-i İslâm'ı esaret altına alır.”¹

Ey ehl-i iman! Zillet içinde esaret altına girmemek isterseniz, aklınızı başınıza alınız! İhtilâfınızdan istifade eden zâlimlere karşı **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ** *kale-i kudsiyesi içine giriniz, tahassun ediniz. Yoksa ne hayatınızı muhafaza ve ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz. Mâlûmdur ki, iki kahraman birbiriyle boğuşurken; bir çocuk, ikisini de dövebilir. Bir*

¹ Deccal fitnesinden bahseden hadisler için bkz.: Müslim, *fiten* 119; İbni Mâce, *fiten* 23; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/216-217; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/491.

² “Müminler birbirleriyle ancak kardeşlerdir.” (Hucurât sûresi, 49/10)

mizanda iki dağ birbirine karşı muvâzenede bulunsa; bir küçük taş, muvâzenelerini bozup onlarla oynayabilir.. birini yukarı, birini aşağı indirir.

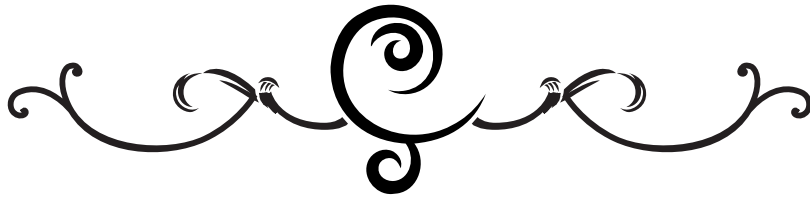
İşte ey ehl-i iman! İhtiraslarınızdan ve husûmetkârâne tarafgirliklerinizden kuvvetiniz hiçe iner, az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Hayat-ı içtimaiyenizle alâkanız varsa, **الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ** ¹**بَعْضًا** düstur-u âliye'yi düstur-u hayat yapınız, sefâlet-i dünyeviyeden ve şekâvet-i uhreviyeden kurtulunuz!..

Altıncı Vecih

Hayat-ı mâneviye ve sıhhat-i ubûdiyet, adâvet ve inat ile sarsılır.

Çünkü vâsıta-yı halâs ve vesile-i necat olan ihlâs zâyî olur. Zira tarafgir bir muannid, kendi a'mâl-i hayriyesinde hasmına tefevvuk ister. Hâlisen livechillâh amele pek de muvaffak olamaz. Hem hüküm ve muamelâtında tarafgirini tercih eder, adâlet edemez. İşte ef'âl ve a'mâl-i hayriyenin esasları olan ihlâs ve adâlet, husûmet ve adâvetle kaybolur.

Şu Altıncı Vecih çok uzundur. Fakat kabiliyet-i makam kısa olduğundan kısa kesiyoruz.

¹ “Bir mü'min diğer mü'min için, duvarın birbirini perçinleyen tuğlası gibidir.” Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

İkinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ¹

وَكَايْنِ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ²

Ey ehl-i iman! Sâbikan, adâvet ne kadar zararlı olduğunu anladın. Hem anla ki; adâvet kadar hayat-ı İslâmiye'ye en müthiş bir maraz-ı muzır dahi hırstır. *Hırs, sebab-i haybettir ve illet ve zillettir. ve mahrumiyet ve sefâleti getirir.* Evet, her milletten ziyade hırs ile dünyaya saldıran yahudi milletin zillet ve sefâleti, bu hükme bir şahid-i kâtî'dır.³

*Evet hırs, zîhayat âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î bir ferde kadar sû-i tesirini gösterir. Tevekkül-vâri taleb-i rızık ise, bilâkis medar-ı rahattır. ve her yerde hüsn-ü tesirini gösterir.*⁴

İşte bir nevi zîhayat ve rızka muhtaç olan meyvedar ağaçlar ve nebâtlar; tevekkül-vâri, kanaatkârâne yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan pek fazla evlât besliyorlar. Hayvanât ise, hırs ile rızıkları peşinde koştukları için, pek çok zahmet ve noksaniyet ile rızıklarını elde edebiliyorlar. Hem hayvanât dairesi içinde zaaf ve acz lisân-ı hâliyle tevekkül eden yavruların meşrû ve mükemmel ve latîf rızıkları, hazine-i rahmetten verilmesi.. ve hırs ile rızıklarına saldıran canavarların gayr-i meşrû ve pek çok zahmet ile kazandıkları nâhoş rızıkları gösteriyor ki: *Hırs, sebab-i mahrumiyettir. tevekkül ve kanaat ise, vesile-i rahmettir.*

Hem daire-i insaniye içinde her milletten ziyade hırs ile dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviyeye bağlanan yahudi milleti, pek çok zahmet

¹ "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

² "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

³ Bu hususu ifade eden bazı âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/61, 96.

⁴ Allah'a (celle celâlih) hakkıyla tevekkül edenin, sabahleyin yuvasından aç çıkıp akşam karnı tok olarak dönen kuşlar gibi kolayca rızıkına kavuşacağına dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 33; İbni Mâce, *zühd* 14; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/30, 52.

ile kazandığı kendine faydası az, yalnız hazinedarlık ettiği gayr-i meşrû bir servet-i ribâî ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet ve sefâlet, katl ve ihânet gösteriyor ki: *Hırs, maden-i zillet ve hasârettir.*

Hem harîs bir insan, her vakit hasârete düştüğüne dair o kadar vâkılar var ki, ¹ *الْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ* darb-ı mesel hükmüne geçmiş, umumun nazarında bir hakikat-i âmmе olarak kabul edilmiştir. Madem öyledir; *eğer malı çok seversen, hırs ile değil, belki kanaat ile malı taleb et, tâ çok gelsin.*

Ehl-i kanaat ile ehl-i hırs, iki şahsa benzer ki; büyük bir zâtın divanhâne-sine giriyorlar. Birisi kalbinden der: “Beni yalnız kabul etsin, dışarıdaki soğuktan kurtulsam bana kâfidir. En aşağıdaki iskemleyi de bana verseler, lütuftur.” İkinci adam güya bir hakkı varmış gibi ve herkes ona hürmet etmeye mecbur imiş gibi mağrurâne der ki: “Bana en yukarı iskemleyi vermeli.” O hırs ile girer, gözünü yukarı mevkilere diker, onlara gitmek ister. Fakat divanhâne sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Ona teşekkür lâzımken, teşekkür bedel kalbinden kızıyor. Teşekkür değil, bilâkis hâne sahibini tenkit ediyor. Hâne sahibi de ondan istiskal ediyor. Birinci adam, mütevâziâne giriyor; en aşağıdaki iskemleye oturmak istiyor. Onun o kanaati, divanhâne sahibinin hoşuna gidiyor. “Daha yukarı iskemleye buyurun!” der. O da gittikçe teşekkürâtını ziyadeleştirir, memnuniyeti tezâyüd eder.

İşte dünya bir divanhâne-i Rahmân’dır. Zemin yüzü, bir sofrayı rahmettir. Derecât-ı erzak ve merâtib-i nimet dahi, iskemleler hükmündedir. Hem en cüz’î işlerde de herkes hırsın sû-i tesirini hissedebilir.

- Meselâ iki dilenci bir şey istedikleri vakit; hırs ile ilhâh eden dilenciden istiskal edip vermemek, diğer sâkin dilenciye merhamet edip vermek, herkes kalbinde hisseder.

- Hem meselâ gecede uykun kaçmış, sen yatmak istesen, lâkayt kalsan uykun gelebilir. Eğer hırs ile uyku istesen: “Aman yatayım, aman yatayım.” dersin, bütün bütün uykunu kaçırsın.

- Hem meselâ mühim bir netice için birisini hırs ile beklersin; “Aman gelmedi, aman gelmedi.” deyip en nihayet hırs senin sabrını tüketip kalkar gidersin. Bir dakika sonra o adam gelir, fakat beklediğin o mühim netice bozulur.

¹ “Aşın hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder.” Bkz.: İbni Kays, *Kıra’d-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu’l-emsâl* 1/214.

Şu hâdisâtın sırrı şudur ki: Nasıl ki bir ekmeğin vücûdu; tarla, harman, değirmen, fırına terettüp eder. Öyle de tertib-i eşyada bir teennî-i hikmet vardır.¹ Hırs sebebiyle teennî ile hareket etmediği için, o tertibli eşyadaki mânevî basamakları mürâat etmez. Ya atlar, düşer.. veyahut bir basamağı noksan bırakır, maksada çıkamaz.

İşte ey derd-i mâîşetle sersem olmuş ve hırs-ı dünya ile sarhoş olmuş kardeşler! Hırs bu kadar muzır ve belâlı bir şey olduğu hâlde, nasıl hırs yolunda her zilleti irtikâb.. ve haram-helâl demeyip her malı kabul.. ve hayat-ı uhreviyeye lâzım çok şeyleri feda ediyorsunuz? Hatta erkân-ı İslâmiye'nin mühim bir rüknü olan zekâtı, hırs yolunda terk ediyorsunuz? Hâlbuki zekât, her şahıs için sebab-i bereket² ve dâfi-i beliyâtıdır.³ Zekâtı vermeyenin her hâlde elinden zekât kadar bir mal çıkacak; ya lüzumsuz yerlere verecektir, ya bir musibet gelip alacaktır.

Hakikatli bir rüya-yı hayâliyyede, Birinci Harb-i Umumî'nin beşinci sene-sinde, bir acîb rüyada benden soruldu:

“Müslümanlara gelen bu açlık, bu zâyat-ı mâliye ve meşakkat-i bedeniye nedendir?”

Rüyada demiştim:

“Cenâb-ı Hak, bir kısım maldan onda bir⁴(Hâşiye-1) veya bir kısım maldan kırkta bir⁵(Hâşiye-2) kendi verdiği malından birisini bizden istedi, tâ bize fukarâların

¹ “Teennînin ilâhî hikmetten kaynaklandığına dair bkz.: Tirmizî, *birr* 65; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/247. Ayrıca teennînin, Allah (celle celâlüh) tarafından sevilen önemli vasıflardan olduğuna dair bkz.: Müslim, *îmân* 25, 26; Ebû Dâvûd, *edeb* 149; Tirmizî, *birr* 66.

² Zekât ve sadakanın bereket sebebi olduğuna dair bkz.: Bakara sûresi, 2/261; Hadid sûresi, 57/18; Buhârî, *zekât* 8, *tevhîd* 23; Müslim, *zekât* 63, 64.

³ Zekât ve sadakanın belâları def ettiğine dair bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/30; Ayrıca daha geniş bilgi için bkz.: Tirmizî, *zekât* 28; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/245.

⁴ (Hâşiye-1) Yani her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.^{*1}

^{*1} Nehir ve yağmur sularının suladığı şeylerden zekât olarak öşür (onda bir) alınacağını beyân eden hadis için bkz.: Buhârî, *zekât* 55; Müslim, *zekât* 7; Tirmizî, *zekât* 14; Ebû Dâvûd, *zekât* 12; Nesâî, *zekât* 25; İbni Mâce, *zekât* 17; Muvatta, *zekât* 33.

⁵ (Hâşiye-2) Yani eskiden verdiği kırktan ki, her senede galiben ve lâakal ribh-i ticarî^{*1} ve nesl-i hayvanî^{*2} cihetiyle o kırktan taze olarak on adet verir.

^{*1} Ticaret mallarından kırkta bir oranında zekât alınacağına dair bkz.: Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, *el-Mebsût* 2/97-98; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/20-28; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 2/214.

^{*2} Hayvanların cinsine ve sayısına göre değişen zekât oranlarıyla ilgili bkz.: Muhammed İbni Hasan eş-Şeybânî, *el-Mebsût* 2/1-4; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/28-35; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethu'l-kadîr* 2/171-185.

dualarını kazandırsın ve kin ve hasetlerini men etsin. Biz hırslımız için tamahkârlık edip vermedik. Cenâb-ı Hak, *müterâkim zekâtını* kırkta otuz, onda sekizini aldı. Hem her senede yalnız bir ayda *yetmiş hikmetli bir açlık* bizden istedi. Biz nefsimize acıdık, muvakkat ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenâb-ı Hak ceza olarak *yetmiş cihetle belâlı bir nevi orucu* beş sene cebren bize tutturdu. Hem yirmi dört saatte birtek saati, *hoş ve ulvî, nurânî ve faydalı bir nevi tâlimât-ı rabbâniyeyi* bizden istedi. Biz tembellik edip, o namazı ve niyazı yerine getirmedi. O tek saati, diğer saatlere katarak zâyî ettik. Cenâb-ı Hak onun keffareti olarak, *beş sene tâlim ve tâlimat ve koşturmakla* bize bir nevi namaz kıldırdı.” demiştim.

Sonra ayıldım, düşündüm, anladım ki; o rüya-yı hayâliyyede pek mühim bir hakikat vardır. Yirmi Beşinci Söz’de, medeniyetle hükm-ü Kur’ân’ı muvâzene bahsinde isbat ve beyan edildiği üzere; beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

Birisi: “Ben tok olduktan sonra, başkası açlıktan ölse bana ne!”

İkincisi: “Sen çalış, ben yiyeyim.”

Bu iki kelimeyi de idâme eden, cereyân-ı ribâ ve terk-i zekâttır. Bu iki müthiş maraz-ı içtimaîyi tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumî suretinde icrâsıyla, vücûb-u zekât¹ ve hurmet-i ribâdır.² Hem değil yalnız eşhasta ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün, belki devam-ı hayat-ı insaniye için en mühim bir direk, zekâttır. Çünkü beşerde, havas ve avâm iki tabaka var. Havastan avâma merhamet ve ihsan ve avâmdan havassa karşı hürmet ve itaati temin edecek, zekâttır.

Yoksa yukarıdan avâmın başına zulüm ve tahakküm iner, avâmdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-yı beşer dâimî bir mücadele-i mâneviyyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta bulunur. Gele gele tâ Rusya’da olduğu gibi, sa’y ve sermaye mücadelesi suretinde boğuşmaya başlar.

Ey ehl-i kerem ve vicdan ve ey ehl-i sehâvet ve ihsan! İhsanlar, zekât nâmına olmazsa üç zararı var. Bazen de faydasız gider. Çünkü Allah nâmına vermediğin için:

¹ Zekâtın farz olduğunu bildiren âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/43, 83, 110, 277; Nisâ sûresi, 4/77; Tevbe sûresi, 9/5, 11; Hac sûresi, 22/41, 78; ...

² Fâizin haram olduğunu bildiren âyetler için bkz.: Bakara sûresi, 2/275, 276; Âl-i İmran sûresi, 3/130.

• Mânen minnet ediyorsun, bîçâre fakiri minnet esareti altında bırakıyorsun.¹

• Hem makbul olan duasından mahrum kalıyorsun.

• Hem hakikaten Cenâb-ı Hakk'ın malını ibâdına vermek için bir tevziât memuru olduğun hâlde, kendini sahib-i mal zannedip bir küfrân-ı nimet ediyorsun.

Eğer zekât nâmına versen:

• Cenâb-ı Hak nâmına verdiğin için bir sevab kazanıyorsun.

• Bir şükrân-ı nimet gösteriyorsun.

• O muhtaç adam dahi sana tabasbus etmeye mecbur olmadığı için, izzet-i nefsi kırılmaz.. ve duası senin hakkında makbul olur.

Evet zekât kadar, belki daha ziyade nâfile ve ihsan, yahut sâir suretlerde verip riya ve şöhret gibi, minnet ve tezlil gibi zararları kazanmak nerede?..

Zekât nâmına o iyilikleri yapıp, hem farzı eda etmek; hem sevabı, hem ihlâsı, hem makbul bir duayı kazanmak nerede?..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ: الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا، وَقَالَ: الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى، وَعَلَى إِلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، آمِينَ.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

¹ Yaptığı ihsanları başa kakanların, verdikleri sadakaların boşa çıkacağını, minnet etmeyenler için ise Allah katında mükafatlar olduğunu ifade eden âyet ve hadisler için bkz.: Bakara sûresi, 2/262-264; Müslim, *îmân* 171; Tirmizî, *büyû* 5; Ebû Dâvûd, *libâs* 25.

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

³ “Allah’ım! ‘Mümin, diğer mümin için birbirini perçinleyen duvar gibidir.’^{*1} ve ‘Kanaat, bitip-tükenme bilmeyen bir hazinedir.’^{*2} buyuran Efendimiz Hz. Muhammed’e (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), O’nun âl ve ashabının hepsine salât ve selâm eyle, âmin... Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.”

^{*1} Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

^{*2} et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 7/84; el-Beyhakî, *ez-Zühd* 2/88.

Hâtime

Gıybet Hakkındadır

بِأَسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

Yirmi Beşinci Söz'ün Birinci Şûlesi'nin Birinci Şuâ'ının Beşinci Noktası'nın makam-ı zem ve zecrin misallerinden olan birtek âyetin, mu'cizane altı tarzda gıybetten tenfir etmesi; Kur'ân'ın nazarında gıybet ne kadar şenî bir şey olduğunu tamamıyla gösterdiğinden, başka beyana ihtiyaç bırakmamış. Evet Kur'ân'ın beyanından sonra beyan olamaz, ihtiyaç da yoktur.

İşte **أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا**³ âyetinde altı derece zemmi, zemedir. Gıybetten altı merteye şiddetle zecreder. Şu âyet bilfiil gıybet edenlere müteveccih olduğu vakit, manası gelecek tarzda oluyor. Şöyle ki:

Mâlûmdur; âyetin başındaki hemze, sormak (âyâ) manasındadır. O sormak manası, su gibi âyetin bütün kelimelerine girer. Her kelimedede bir hükm-ü zımnî var, işte:

Birincisi, hemze ile der: “Âyâ, suâl ve cevap mahalli olan *aklınız* yok mu ki, bu derece çirkin bir şeyi anlamıyor?”

İkincisi, **يُحِبُّ** lafzıyla der: “Âyâ, sevmek ve nefret etmek mahalli olan *kalbiniz* bozulmuş mu ki, en menfur bir işi sever?”

Üçüncüsü, **أَحَدُكُمْ** kelimesiyle der: “Cemaatten hayatını alan *hayat-ı içtimaiye* ve *medeniyetiniz* ne olmuş ki, böyle hayatınızı zehirleyen bir ameli kabul eder?”

Dördüncüsü, **أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ** kelâmıyla der: “*İnsaniyetiniz* ne olmuş ki böyle canavarcasına arkadaşınızı diş ile parçalamayı yapıyorsunuz?”

Beşincisi, **أَخِيهِ** kelimesiyle der: “Hiç *rikkat-i cinsiyeniz*, hiç *sıla-yı rahminiz* yok mu ki, böyle çok cihetlerle kardeşiniz olan bir mazlumnun

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?” (Hucurât sûresi, 49/12).

şahs-ı mânevîsini insafsızca dışlıyorsunuz? Ve hiç aklınız yok mu ki kendi âzânızı kendi dişinizle divane gibi ısıyorsunuz?”

Altıncısı, مَنِئًا kelâmıyla der: “Vicdanınız nerede? Fitratınız bozulmuş mu ki, en muhterem bir hâlde bir kardeşinize karşı, etini yemek gibi en müstekreh bir iş yapıyorsunuz?”

Demek şu âyetin ifadesiyle ve kelimelerin ayrı ayrı delâletiyle **zem ve gıybet, aklen ve kalben ve insaniyeten ve vicdanen ve fitraten ve milliyeten mezmumdur**. İşte bak nasıl şu âyet, icâzkârâne altı mertebe zemmi zemetmekle, i'câzkârâne altı derece o cürümden zecreder.

Gıybet, ehl-i adâvet ve haset ve inadın en çok istimâl ettikleri alçak bir silâhtır. İzzet-i nefis sahibi, bu pis silâha tenezzül edip istimâl etmez. Nasıl meşhur bir zât demiş:

أَكْبَرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءٍ لِّغِيَّةٍ وَكُلُّ اغْتِيَابٍ جُهْدٌ مَنْ لَا لَهُ جُهْدٌ¹

Yani: “Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet, zayıf ve zelil ve aşağıların silâhıdır.”

Gıybet odur ki: Gıybet edilen adam hâzır olsa idi ve işitse idi, kerahet edip darılacaktı. Eğer doğru dese, zâten gıybettir. Eğer yalan dese; hem gıybet, hem iftiradır. İki katlı çirkin bir gûnahtır.²

Gıybet, mahsus birkaç maddede caiz olabilir.³

- *Birisi:* Şekvâ suretinde bir vazifedar adama der, tâ yardım edip o münkeri, o kabahati ondan izâle etsin ve hakkını ondan alsın.

- *Birisi de:* Bir adam onunla teşrik-i mesâî etmek ister. Senin ile meşveret eder. Sen de sırf maslahat için garazsız olarak, meşveretin hakkını eda etmek için⁴ desen: “Onun ile teşrik-i mesâî etme. Çünkü zarar göreceksin.”

- *Birisi de:* Maksadı, tahkir ve teşhir değil; belki maksadı, tarif ve tanıttırmak için dese: “O topal ve serseri adam filân yere gitti.”

¹ Nâsîf el-Yâzicî, Şerhu Dîvân el-Mütenebbî 1/429.

² Bkz.: Müslim, *birr* 70; Tirmizî, *birr* 23; Ebû Dâvûd, *edeb* 35.

³ en-Nevevî, *el-Ezkâr* s.360-362, 366.

⁴ Müslüman kardeşile ilgili kendisine fikir danışılan şahsın, bu istişarenin hakkını vermesi gerektiğine dair bkz.: İbni Mâce, *edeb* 37; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 3/418-419, 4/259; et-Tayâlisî, *el-Müsne'd* s.185.

• *Birisi de:* O gıybet edilen adam fâsık-ı mütecâhirdir. Yani fenalıktan sıklımıyor, belki işlediği seyyiâtla iftihar ediyor, zulmü ile telezzüz ediyor, sıkılmayarak âşikâre bir surette işliyor.¹

İşte bu mahsus maddelerde garazsız ve sırf hak ve maslahat için gıybet caiz olabilir. Yoksa *gıybet, nasıl ateş odunu yer bitirir; gıybet dahi a'mâl-i sâlihayı yer bitirir.*

Eğer gıybet etti veyahut isteyerek dinledi;² o vakit

³ *اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِمَنْ اَعْتَبَنَاهُ* demeli, sonra gıybet edilen adama ne vakit rast gel-se, “Beni helâl et.” demeli!..

⁴ *اَلْبَاقِي هُوَ اَلْبَاقِي*

Said Nursî

¹ Utanma duygusu kalmamış açıktan günah işleyen kimsenin arkasından konuşmanın, gıybet olmaya-
cağına dair bkz.: el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/210; el-Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb* 1/263.

² Peygamber Efendimiz'in gıybet dinlemeyi yasakladığına dair bkz.: el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/91; Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd* 8/225. Ayrıca bir kardeşinin arkasından konuşulmasına müsaade etmeyen kimseyi Allah'ın cehennemden koruyacağına dair bkz.: Tirmizî, *birr* 20; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/449.

³ “Allah'ım! Bizi ve gıybetini yapmış olduğumuz kimseleri bağışla.” Buradaki hususu değişik şekilde ifade eden “Kim, mümin kardeşinin gıybetini yapar da, sonra o kardeşi için Cenâb-ı Hak'a istiğfarda bulunursa onun bu tavrı, yaptığı gıybete keffâret olur.” anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 3/254; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 5/317.

⁴ Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Üçüncü Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا بَعْدَ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ عُمرِكَ وَذَرَاتِ وُجُودِكَ³

Aziz, gayretli, ciddî, hakikatli, hâlis, dirâyetli kardeşim,

Bizim gibi hakikat ve âhiret kardeşlerin ihtilâf-ı zaman ve mekân, sohbetlerine ve ünsiyetlerine bir mâni teşkil etmez. Biri şarkta, biri garpta, biri mâzide, biri müstakbelde, biri dünyada, biri âhirette olsa da beraber sayılabilirler ve sohbet edebilirler. *Hususan birtek maksat için birtek vazifede bulunanlar, birbirinin aynı hükmündedirler.* Sizi her sabah yanımda tasavvur edip, kazancımın bir kısmını, bir sülüsünü –Allah kabul etsin– size veriyorum. Duada, Abdülmecid ve Abdurrahmân ile berabersiniz. İnşaallah her vakit hissenizi alırsınız.

Sizin dünyaca bazı müşkülâtınız, senin hesabına beni bir parça müteessir etti. Fakat madem dünya bâki değil ve musibetlerinde bir nevi hayır vardır, senin bedeline “Yahu bu da geçer!” kalbime geldi. *لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ*⁴ dedim. *إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ*⁵ okudum. *إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ*⁶ dedim. Senin yerine teselli buldum. Cenâb-ı Hak, bir abdini severse dünyayı ona küstürür, çirkin gösterir.⁷ İnşaallah sen de o sevgililerin sınıfındasın. *Sözler’in neşrine mânilerin çoğalması sizi müteessir etmesin. İnşaallah neşrettiğin miktar, bir rahmete mazhar olduğu zaman pek bereketli bir surette o nurlu çerkiçler, kesretli çiçekler açacaklar.*

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ Ömür dakikalarının âşireleri ve vücudunun zerrelere sayısınca, Allah’ın selâm, rahmet ve bereketi ebediyen üzerinize olsun.

⁴ “Hakiki hayat sadece âhiret hayatıdır.” (Buhârî, *rikak* 1, *cihâd* 33, 110; Müslim, *cihâd* 126, 129).

⁵ “Muhakkak ki Allah sabredenlerle bareberdir.” (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46).

⁶ “Biz Allah’a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.” (Bakara sûresi, 2/156)

⁷ Allah’ın (celle celâluh), bir kulu sevdiğinde onu günahlara karşı himaye edeceğine dair bkz.: Tirmizî, *tıb* 1; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/427, 428; İbni Hibbân, *es-Sahih* 2/443.

Bazı suâller soruyorsunuz. Aziz kardeşim, yazılan galip Sözler ve Mektuplar; ihtiyârsız, def'î ve âni bir surette kalbe geliyordu, güzel oluyordu. Eğer ihtiyâr ile –Eski Said gibi kuvve-i ilmiye ile– düşünüp cevap versem, sönük düşer, noksan olur. Bir miktardır ki tulûat-ı kalbiye tevakkuf etmiş, hâfıza kamçısı kırılmış. Fakat cevapsız kalmamak için gayet muhtasar birer cevap yazacağız.

Birinci Suâliniz

Müminin mümine en iyi duası nasıl olmalıdır?

Elcevap: Esbab-ı kabul dairesinde olmalı. Çünkü bazı şerâit dahilinde dua makbul olur. Şerâit-i kabulün içtimai nisbetinde makbuliyeti ziya-deleşir. Ezcümle, dua edileceği vakit:

- ✓ İstiğfar ile mânevî temizlenmeli..
- ✓ Sonra makbul bir dua olan salavât-ı şerifeyi şefaatçi gibi zikretmeli..
- ✓ Ve âhirde yine salavât getirmeli. Çünkü iki makbul duanın ortasında bir dua makbul olur.

- ✓ Hem ¹ بِظَهْرِ الْغَيْبِ yani, gıyâben ona dua etmek..
- ✓ Hem hadiste ve Kur'ân'da geçen me'sur dualarla dua etmek. Meselâ

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ لِي وَلِئِي الدِّينِ وَالْدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ²
رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ³

gibi câmi dualarla dua etmek..

- ✓ Hem hulûs ve huşû ve huzur-u kalble dua etmek..⁴
- ✓ Hem namazın sonunda,⁵ bilhassa sabah namazından sonra..

¹ Müminin, mümin kardeşine gıyaben dua etmesinin faziletine dair bkz.: Müslim, *zikir* 86-88; Tirmizî, *birr* 50; Ebû Dâvûd, *vitir* 29.

² Allah'ım! Senden hem kendim, hem de onun için dinî, dünyevî ve uhrevî her işimde af ve âfiyet istiyorum.

³ “Ey bizim (Yüce) Rabbimiz! Bize bu dünyada da iyilik ve güzellik ver, âhirette de iyilik ve güzellik ver ve bizi cehennem ateşinden koru!” (Bakara sûresi, 2/201). Ayrıca Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sık sık bu duayı yaptığına dair bkz: Buhârî, *deavât* 55; Müslim, *zikir* 23, 26.

⁴ Bkz.: “O hâlde kâfirler hoşlanmasalar da siz, ibadeti gönülden ve yalnız Allah'a yaparak O'na dua edin.” (Mü'min sûresi, 40/14); “... İhlâsla, ibadetinizi yalnız O'nun rızası için yaparak Allah'a kulluk ediniz! Çünkü ilkin sizi O yarattığı gibi, dönüşünüz de yine O'na olacaktır.” (A'râf sûresi, 7/29).

⁵ Tirmizî, *deavât* 78; Abdurrezzak, *el-Musannef* 2/424; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/32.

- ✓ Hem mevâki-i mübarekede, hususan mescidlerde..
- ✓ Hem cumada, hususan saat-i icabede.. hem şuhûr-u selâsede, hususan leyâli-i meşhurede.. hem Ramazan'da, hususan Leyle-i Kadir'de dua etmek, kabule karin olması rahmet-i ilâhiyeden kaviyyen me'muldür.¹

O makbul duanın ya aynen dünyada eseri görünür, veyahut dua olunanın âhiretine ve hayat-ı ebediyesi cihetinde makbul olur. Demek aynı maksat yerine gelmezse “dua kabul olmadı” denilmez,² belki “daha iyi bir surette kabul edilmiş” denilir.

İkinci Suâliniz

Sahabe-i Kiram Hazeratına “radiyallâhü anh” denildiğine binâen, başkalarına da bu manada söylemek muvafık mıdır?

Elcevap: Evet, denilir. Çünkü Resûl-i Ekrem'in bir şîârı olan “aleyhis-salâtü vesselâm” kelâmı gibi “radiyallâhü anh” terkibi sahabeye mahsus bir şîâr değil. Belki sahabe gibi, veraset-i nübüvvet denilen velâyet-i kübrâda bulunan ve makam-ı rızaya yetişen Eimme-i Erbaa, Şah-ı Geylânî, İmam Rabbânî, İmam Gazâlî gibi zâtlara denilmeli. Fakat örf-ü ulemâda sahabeye “radiyallâhü anh”, tâbiîn ve tebe-i tâbiîne “rahimehullah”, onlardan sonrakilere “gaferahullah” ve evliyaya “kuddise sirruh” denilir.

Üçüncü Suâliniz

Başta müçtehidîn-i izam imamları mı efdal, yoksa hak tarîkatların şahları, aktâbları mı efdaldır?

Elcevap: Umum müçtehidîn değil; belki Ebû Hanife, Mâlik, Şâfiî, Ahmed İbni Hanbel şahların, aktâbların fevkindedirler. Fakat hususî faziletlerde Şah-ı Geylânî gibi bazı harika kutuplar, bir cihette daha parlak makama sahiptirler. Fakat küllî fazilet imamlarıdır. Hem tarîkat şahlarının bir kısmı müçtehitlerdendir. Onun için, umum müçtehidîn aktâptan daha efdaldır, denilmez. Fakat Eimme-i Erbaa, sahabeden ve Mehdî'den sonra en efdallerdir, denilir.

Dördüncü Suâliniz

‘إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ’³ de hikmet ve gaye nedir?

¹ el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/204; ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 10/107.

² Buhârî, *deavât* 22; Müslim, *zikir* 90-92.

³ “Muhakkak ki Allah sabredenlerle bareberdir.” (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46).

Elcevap: Cenâb-ı Hak, Hakîm ismi muktezası olarak, vücûd-u eşyada, bir merdivenin basamakları gibi bir tertip vaz'etmiş. Sabırsız adam, teennî ile hareket etmediği için basamakları ya atlar düşer veya noksan bırakır, maksud damına çıkamaz. Onun için *hırs, mahrumiyete sebeptir; sabır ise müşkülâtın anahtarıdır* ki, ¹ *وَالصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ*, ² *الْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ*, ³ *إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ* durûb-u emsal hükmüne geçmiştir. Demek, Cenâb-ı Hakk'ın inâyet ve tevfi ki, sabırlı adamlarla beraberdir. Çünkü sabır üçtür:

Biri: Mâsiyetten kendini çekip sabretmektir. Şu sabır takvadır, ³ *إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ* sırrına mazhar eder.

İkincisi: Musibetlere karşı sabırdır ki, tevekkül ve teslimdir. ⁴ *إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ*, ⁵ *وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ* şerefine mazhar ediyor. Ve sabırsızlık ise Allah'tan şikâyeti tazammun eder.. ve ef'âlini tenkit ve rahmetini it-ham.. ve hikmetini beğenmemek çıkar. Evet, musibetin darbesine karşı şekvâ suretiyle elbette âciz ve zayıf insan ağlar. *Fakat şekvâ O'na olmalı, O'ndan olmamalı!*.. Hazreti Yakub'un (*aleyhisselâm*)⁶ *إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ* demesi gibi olmalı. Yani, musibeti Allah'a şekvâ etmeli; yoksa Allah'ı insanlara şekvâ eder gibi “Eyvah, Of!” deyip “Ben ne ettim ki bu başıma geldi?” diyerek âciz insanların rikkatini tahrik etmek zarardır, manasızdır.

Üçüncü sabır: İbadet üzerine sabırdır ki; şu sabır onu makam-ı mahbubiyete kadar çıkarıyor, en büyük makam olan ubûdiyet-i kâmile cânibine sevk ediyor.

Beşinci Suâliniz

Sinn-i mükellefiyet, on beş sene kabul ediliyor. Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) nübüvvetten evvel nasıl ibadet ederdi?

¹ “Sabır, kurtuluşun anahtarıdır.” (ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 2/415; es-Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* s.260; es-Suyûtî, *ed-Düreru'l-müntesira* s.13)

² “Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder.” Bkz.: İbni Kays, *Kıra'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214.

³ “Allah, ilâhî sınırlara saygılı olup fenalıklardan sakınanlarla beraberdir.” (Bakara sûresi, 2/194; Tevbe sûresi, 9/36, 123).

⁴ “...Allah böyle sabırlı insanları sever.” (Âl-i İmran sûresi, 3/146).

⁵ “Allah muhakkak ki kendisine dayanıp güvenenleri sever.” (Âl-i İmran sûresi, 3/159).

⁶ “Ben dedi: Sıkıntımı, keder ve hüznümü sadece Allah'a arz ediyorum.” (Yûsuf sûresi, 12/86).

Elcevap: Hazreti İbrahim'in (aleyhisselâm), Arabistan'da çok perdeler altında cereyan eden bakiyye-i dini ile... Fakat farziyet ve mecburiyet suretiyle değil, belki ihtiyârıyla ve mendubiyet suretiyle ibadet ederdi.¹ Şu hakikat uzundur; şimdilik kısa kalsın.

Altıncı Suâliniz

Sinn-i kemâl itibar olunan kırk yaşında nübüvvetin gelmesi ve ömr-ü saadetlerinin altmış üç olmasındaki hikmet nedir?

Elcevap: Hikmetleri çoktur... Birisi şudur ki:

Nübüvvet gayet ağır ve büyük bir mükellefiyettir. Melekât-ı akliye ve istidâdât-ı kalbiyenin inkişafı ve tekemmülü ile o ağır mükellefiyet tahammül edilir. O tekemmülün zamanı ise kırk yaşıdır. Hem hevesât-ı nefsâniyenin heyecanlı zamanı ve hararet-i garîziyenin galeyanlı hengâmı ve ihtirâsât-ı dünyeviyyenin fevranlı vakti olan gençlik ve şebâbiyet ise, sırf ilâhî ve uhrevî ve kudsî olan vezâif-i nübüvveti muvafık düşmüyor. Kırktan evvel ne kadar ciddî ve hâlis bir adam olsa da, şöhret-perestlerin hatırlarına, "Belki dünyanın şan ve şerefi için çalışır." vehmi gelir. Onların ithamından çabuk kurtulamaz. Fakat kırktan sonra, madem kabir tarafına nüzûl başlıyor ve dünyadan ziyade âhiret ona görünüyor. Harekât ve a'mâl-i uhreviyesinde çabuk o ithamdan kurtulur ve muvaffak olur. İnsanlar da sû-i zandan kurtulur, halâs olur.

Amma ömr-ü saadetinin altmış üç olması ise çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Şer'an ehl-i iman, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) gayet derecede sevmek ve hürmet etmek.. ve hiçbir şeyinden nefret etmemek.. ve her hâlini güzel görmekle mükellef olduğundan; altmıştan sonraki meşakkatli ve musibetli olan ihtiyarlık zamanında Habib-i Ekrem'ini bırakmıyor.. belki imam olduğu ümmetin ömr-ü galibi olan altmış üçte mele-i âlâya gönderiyor, yanına alıyor.. her cihette imam olduğunu gösteriyor.

Yedinci Suâliniz

خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ وَشَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ hadis midir?

Bundan murad nedir?

¹ Buhârî, bed'ü'l-vahy 3, tefsîru sûre (96) 1, ta'bîr 1, Müslim, îmân 252.

² et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir 22/83; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 6/94; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 13/467.

Elcevap: Hadis olarak işitmişim. Murad da şudur ki: *En hayırlı genç odur ki; ihtiyar gibi ölümü düşünüp âhiretine çalışarak, gençlik hevesâtına esir olmayıp gaflette boğulmayandır. Ve ihtiyarlarınızın en kötüsü odur ki; gaflette ve hevesâtta gençlere benzemek ister, çocukçasına hevesât-ı nefsâniyeye tâbi olur.*

Senin levhanda gördüğün ikinci parçanın sahih sureti şudur ki; ben başımın üstünde onu bir levha-yı hikmet olarak tâlik etmişim, her sabah ve akşam ona bakarım, dersimi alırım:

- *Dost istersen Allah yeter.* Evet, O dost ise her şey dosttur.¹
- *Yârân istersen Kur'ân yeter.* Evet, ondaki enbiyâ ve melâike ile hayalen görüşür ve vukuatlarını seyredip ünsiyet eder.
- *Mal istersen kanaat yeter.*² Evet, kanaat eden iktisat eder, iktisat eden bereket bulur.³
- *Düşman istersen nefis yeter.*⁴ Evet, kendini beğenen belâyı bulur, zahmete düşer; kendini beğenmeyen safâyı bulur, rahmete gider.
- *Nasihat istersen ölüm yeter.*⁵ Evet, ölümü düşünen, hubb-u dünyadan kurtulur ve âhiretine ciddî çalışır.

Yedinci meselenize bir sekizinciye ben ilâve ediyorum. Şöyle ki:

Bir-iki gün evvel bir hâfız, Sûre-i Yusuf'tan bir aşır, *تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ*⁶ 'e kadar okudu. Birden âni bir surette bir nükte kalbe geldi. Kur'ân'a ve imana ait her şey kıymetlidir; zâhiren ne kadar küçük olursa olsun kıymetçe büyüktür. Evet, saadet-i ebediyeye yardım eden, küçük değildir. Öyleyse "Şu küçük bir nüktedir, şu izaha ve ehemmiyete değmez." denilmez. Elbette şu çeşit mesâilde en birinci talebe ve muhatap olan ve nüket-i Kur'âniye'yi takdir eden İbrahim Hulûsi, o nükteyi işitmek ister. Öyleyse dinle:

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/107, 120; Enfâl sûresi, 8/40; ...

² el-Beyhakî, ez-Zühed 2/88; el-Münzirî, et-Terğib ve't-terhib 1/335.

³ İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/331; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 5/206, 6/365.

⁴ el-Beyhakî, ez-Zühed 2/157.

⁵ Tirmizî, kıyâmet 26, zühed 4; Nesâî, cenâiz 3; İbni Mâce, zühed 31; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsneid 2/292.

⁶ "Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dahil eyle!" (Yûsuf sûresi, 12/101).

En güzel bir kıssanın güzel bir nüktesidir. Ahsenü'l-kasas¹ olan kıssa-yı Yusuf'un (aleyhisselâm) hâtimesini haber veren **تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِنِي بِالصَّالِحِينَ** âyetinin ulvî ve latîf ve müjdeli ve i'câzkârâne bir nüktesi şudur ki:

Sâir ferahlı ve saadetli kıssaların âhirindeki zeval ve firak haberlerinin acıları ve elemi, kıssadan alınan hayalî lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bahusus kemâl-i ferah ve saadet içinde bulunduğunu ihbar ettiği hengâmda mevtini ve firakını haber vermek, daha elîmdir.. dinleyenlere eyvah dedirtir. Hâlbuki şu âyet, kıssa-yı Yusuf'un (aleyhisselâm) en parlak kısmı ki; Aziz-i Mısır olması, peder ve vâidesiyle görüşmesi, kardeşleriyle sevişip tanışması olan dünyada en büyük saadetli ve ferahlı bir hengâmda, Hazreti Yusuf'un mevtini şöyle bir surette haber veriyor ve diyor ki: Şu ferahlı ve saadetli vaziyetten daha saadetli, daha parlak bir vaziyete mazhar olmak için, Hazreti Yusuf kendisi Cenâb-ı Hak'tan vefatını istedi.. ve vefat etti, o saadete mazhar oldu. *Demek o dünyevî, lezzetli saadetten daha cazibedar bir saadet ve ferahlı bir vaziyet, kabrin arkasında vardır ki; Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi hakikatbîn bir zât, o gayet lezzetli, dünyevî vaziyet içinde gayet acı olan mevti istedi, tâ öteki saadete mazhar olsun.*

İşte Kur'ân-ı Hakîm'in şu belâgatına bak ki, kıssa-yı Yusuf'un hâtimesini ne suretle haber verdi:

- ♦ *O haberde dinleyenlere elem ve teessüf değil, belki bir müjde ve bir sürûr ilâve ediyor.*
- ♦ *Hem irşad ediyor ki; kabrin arkası için çalışınız, hakikî saadet ve lezzet ondadır.*
- ♦ *Hem Hazreti Yusuf'un âlî sıddîkiyetini gösteriyor ve diyor: Dünyanın en parlak ve en sürûrlü hâleti dahi ona gaflet vermiyor, onu meftun etmiyor, yine âhireti istiyor.*

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

¹ “Biz, bu Kur'ân'ı sana vahyetmekle, geçmiş ümmetlerin birtakım haberlerini en güzel şekilde beyan ediyoruz. Şu bir gerçek ki daha önce senin bundan hiç haberin yoktu.” (Yûsuf sûresi, 12/3).

² Kendinden başka her şeyin fânî olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Dördüncü Mektup

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ¹، إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ²

Suâl: Eâzım-ı esmâ-yı ilâhiyeden olan Rahîm ve Hakîm ve Vedûd'un iktiza ettikleri şefkat-perverâne terbiye ve maslahatkârâne tedbir ve muhabbetarâne taltif, nasıl ve ne suretle müthiş ve muvahhiş olan mevt ve adem ile zeval ve firak ile musibet ve meşakkat ile tevfik edilebilir? Haydi, insan saadet-i ebediyeye gittiği için, mevt yolundan geçtiğini hoş görelim. Fakat bu nazik ve nâzenin ve zîhayat olan eşcar ve nebâtât envâlarını ve çiçeklerini.. ve vücûda lâıyk ve hayata âşık ve bekâya müştâk olan hayvanât tâifelerini, mütemâdiyen hiçbirini bırakmayarak ifnâlarında.. ve gayet sûratle onlara göz açtırmayarak idamlarında.. ve onlara nefes aldirmayarak meşakkatle çalıştırmalarında.. ve hiçbirini rahatta bırakmayarak musibetlerle tağyirlerinde.. ve hiçbirini müstesna etmeyerek öldürmelerinde.. ve hiçbirini durmayarak zevallerinde.. ve hiçbirini memnun olmayarak firaklarında hangi şefkat ve merhamet var, hangi hikmet ve maslahat bulunur, hangi lûtf ve merhamet yerleşebilir?

Elcevap: Dâî ve muktazîyi gösteren Beş Remiz ile ve gayeleri ve faydaları gösteren Beş İşaret ile şu suâli hâlleden çok geniş ve çok derin ve çok yüksek olan hakikat-i uzmâya uzaktan uzağa baktırmaya çalışacağız.

Birinci Makam

Beş Remiz'dir.

Birinci Remiz

Yirmi Altıncı Söz'ün hâtimelerinde denildiği gibi nasıl ki mahir bir sanat-kâr, kıymettar bir elbiseyi murassâ ve münakkaş surette yapmak için bir miskin

¹ "Allah, her ne dilerse onu yapar." (İbrahim sûresi, 14/27)

² "...Allah dilediği şekilde hükmeder." (Mâide sûresi, 5/1).

adamı –lâyık olduğu bir ücrete mukabil– model yaparak, kendi sanat ve maharetini göstermek için, o elbiseyi o miskin adam üstünde biçer, keser, kısaltır, uzatır; o adamı da oturtur, kaldırır, muhtelif vaziyetler verir. Şu miskin adamın hiçbir hakkı var mıdır ki, o sanatkâra desin: “Beni güzelleştiren bu elbiseye neden ilişip tebdil ve tağyir ediyorsun ve beni kaldırıp oturtup meşakkatle benim istirahatimi bozuyorsun?..”

Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl, her bir nevi mevcudâtın mahiyetini birer model ittihaz ederek ve nukuş-u esmâsıyla kemâlât-ı sanatını göstermek için her bir şeye, hususan zîhayata, duygularla murassâ bir vücud libasını giydirecek, üstünde kalem-i kazâ ve kaderle nakışlar yapar, cilve-i esmâsını gösterir. Her bir mevcuda dahi ona lââyık bir tarzda bir ücret olarak bir kemâl, bir lezzet, bir feyiz veriyor. ¹ **مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ** sırrına mazhar olan o Sâni-i Zülcelâl’e karşı hiçbir şeyin hakkı var mıdır ki, desin; “Bana zahmet veriyorsun, benim istirahatimi bozuyorsun.” Hâşâ!..

Evet, mevcudâtın hiçbir cihette Vâcibü’l-vücûd’a karşı hakları yoktur ve hak dâvâ edemezler. Belki hakları daima şükür ve hamd ile verdiği vücûd mertebelerinin hakkını edâ etmektir. Çünkü verilen bütün vücûd mertebeleri vukuattır, birer illet ister. Fakat verilmeyen mertebeler imkânattır. İmkânât ise ademdir, hem nihayetsizdir. Ademler ise illet istemezler. Nihayetsize illet olamaz.

Meselâ madenler diyemezler: “Niçin nebâtî olmadık?” Şekvâ edemezler!.. Belki vücûd-u madenîye mazhar oldukları için, hakları Fâtır’ına şükrandır.

Nebâtât, “Niçin hayvan olmadım?” deyip şekvâ edemez. Belki vücûd ile beraber hayata mazhar olduğu için, hakkı şükrandır.

Hayvan ise, “Niçin insan olmadım?” diye şikâyet edemez. Belki hayat ve vücûd ile beraber kıymettar bir ruh cevheri ona verildiği için, onun üstündeki hakkı, şükrandır. Ve hâkezâ, kıyas et...

Ey insan-ı müşteki! Sen mâdum kalmadın, vücûd nimetini giydin.. hayatı tattın, câmid kalmadın, hayvan olmadın.. İslâmiyet nimetini buldun, dalâlette kalmadın.. sıhhat ve selâmet nimetini gördün ve hâkezâ...

¹ Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.

Ey nankör! Daha sen nereden hak kazanıyorsun ki; Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği mahz-ı nimet olan vücûd mertebelerine mukabil şükretmeyecek –imkânât ve ademiyât nev'inden ve senin eline geçmediği ve senin lâayık olmadığı– yüksek nimetlerin sana verilmediğinden, bâtil bir hırsla Cenâb-ı Hak'tan şekvâ ediyorsun ve küfrân-ı nimet ediyorsun?...

Acaba bir adam, minare başına çıkmak gibi âlî derecâtlı bir mertebeye çıksın, büyük makam bulsun, her basamakta büyük bir nimet görsün, o nimetleri verene şükretmesin ve desin: “Niçin o minareden daha yükseğe çıkamadım?” diye şekvâ ederek ağlayıp sızlasın. Ne kadar haksızlık eder ve ne kadar küfrân-ı nimete düşer, ne kadar büyük divanelik eder; divaneler dahi anlar...

Ey kanaatsiz, hırslı ve iktisatsız, israfçı ve haksız, şekvâlı, gafil insan! Katiyen bil ki kanaat, ticaretli bir şükrandır. hırs, hasâretli bir küfrândır. ve iktisat, nimete güzel ve menfaatli bir ihtiramdır. İsrâf ise, nimete çirkin ve zararlı bir istihfaftır. Eğer aklın varsa kanaate alış ve rızaya çalış. Tahammül etmezsen, “Yâ Sabûr” de ve sabır iste, hakkına razı ol, teşekkî etme! Kimden kime şekvâ ettiğini bil, sus! Herhâlde şekvâ etmek istersen, nefsin Cenâb-ı Hakk'a şekvâ et, çünkü kusur ondadır.

İkinci Remiz

On Sekizinci Mektub'un âhirkî meselesinin âhîrinde denildiği gibi Hâlık-ı Zülcelâl; hayret-nümâ, dehşet-engiz bir surette bir faaliyet-i rubûbiyeti ile mevcudâtı mütemâdiyen tebdil ve tecdid ettiğinin bir hikmeti budur:

Nasıl ki mahlûkatta faaliyet ve hareket bir iştah, bir iştîyak, bir lezzetten, bir muhabbetten ileri geliyor. Hatta denilebilir ki, her bir faaliyette bir lezzet nevi vardır; belki her bir faaliyet, bir çeşit lezzettir. Ve lezzet dahi bir kemâl-i müteveccihdir, belki bir nevi kemâldir. Madem faaliyet; bir kemâl, bir lezzet, bir cemâle işaret eder.. ve madem kemâl-i mutlak ve Kâmil-i Zülcelâl olan Vâcibü'l-vücûd, zât ve sıfât ve ef'âlinde bütün envâ-ı kemâlâta câmîdir.

- Elbette o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve kudsiyetine lâayık bir tarzda.. ve istiğnâ-yı zâtisine ve gınâ-yı mutlakına muvafık bir surette.. ve kemâl-i mutlakına ve tenezzüh-ü zâtisine münasip bir şekilde, hadsiz bir şefkat-i mukaddese ve nihayetsiz bir muhabbet-i münezzehesi vardır.

- Elbette o şefkat-i mukaddeseden ve o muhabbet-i münezzeheden gelen hadsiz bir şevk-i mukaddes vardır.

- Ve o şevk-i mukaddesten gelen hadsiz bir *sürûr-u mukaddes* vardır.
- Ve o *sürûr-u mukaddesten* gelen –tâbiri caizse– hadsiz bir *lezzet-i mukaddese* vardır.

• Ve elbette o lezzet-i mukaddese ile beraber, O’nun hadsiz merhameti cihetiyle.. faaliyet-i kudreti içinde.. mahlûkatının istidatları kuvveden fiile çıkmasından ve tekemmül etmesinden neşet eden.. o mahlûkatın memnuniyetlerinden ve kemâllerinden gelen, Zât-ı Rahmân ve Rahîm’e ait –tâbiri caizse– hadsiz *memnuniyet-i mukaddese* ve hadsiz *iftihar-ı mukaddes* vardır ki; hadsiz bir surette, hadsiz bir faaliyeti iktiza ediyor. Ve o hadsiz faaliyet dahi, hadsiz bir tebdil ve tağyir ve tahvil ve tahribi dahi iktiza ediyor. Ve o hadsiz tağyir ve tebdil dahi mevt ve ademi, zeval ve firaki iktiza ediyor...

Bir zaman, hikmet-i beşeriye’nin masnûâtın gayelerine dair gösterdiği faydalar, nazarımda çok ehemmiyetsiz göründü.. ve ondan bildim ki, o *hikmet abesiyete gider*. Onun için, feylesofların ileri gidenleri, ya tabiat dalâletine düşer.. veya sofestâî olur.. veya ihtiyâr ve ilm-i Sâni’i inkâr eder.. veya Hâlık’a “mûcib-i bizzat” der.

İşte o zaman, rahmet-i ilâhiye “*Hakîm*” ismini imdadıma gönderdi; *bana da masnûâtın büyük gayelerini gösterdi. Yani her bir masnû, öyle bir mektub-u rabbânîdir ki umum zîşuur onu mütâlâa eder.*

Şu gaye bir sene bana kâfi geldi. Sonra sanattaki harikalar inkişaf etti, o gaye kâfi gelmemeye başladı. Daha çok büyük, diğer bir gaye gösterildi. Yani, *her bir masnûun en mühim gayeleri Sâni’ine bakar; O’nun kemâlât-ı sanatını ve nukuş-u esmâsını ve murassaât-ı hikmetini ve hedâyâ-yı rahmetini O’nun nazarına arz etmek ve cemâl ve kemâline bir ayna olmaktır*, bildim.

Şu gaye, hayli zaman bana kâfi geldi. Sonra, sanat ve îcad-ı eşyadaki hayret-engiz faaliyet içinde, gayet derecede süratli tağyir ve tebdildeki mucizât-ı kudret ve şuûnât-ı rubûbiyet göründü. O vakit bu gaye dahi kâfi gelmemeye başladı. Belki şu gaye kadar büyük bir muktazî ve dâî dahi lâzımdır, bildim. İşte o vakit, şu İkinci Remiz’deki muktazîler ve gelecek işaretlerdeki gayeler gösterildi. Ve yakînen bana bildirildi ki:

Kâinattaki kudretin faaliyeti ve seyr u seyelân-ı eşya o kadar mâni dardır ki; o faaliyetle Sâni-i Hakîm, envâ-ı kâinatı konuşturuyor. Güya göklerin ve zeminin müteharrik mevcutları ve hareketleri, onların o konuşmalarındaki kelimelerdir.. ve taharrük ise bir tekellümdür. Demek,

faaliyetten gelen harekât ve zeval, bir tekellümât-ı tesbihîyedir.. ve kâinattaki faaliyet dahi, kâinatın ve envânının sessizce bir konuşması ve konuşurmasıdır.

Üçüncü Remiz

Eşya, zeval ve ademe gitmiyor; belki daire-i kudretten daire-i ilme geçiyor.. âlem-i şehâdetten âlem-i gayba gidiyor.. âlem-i tagayyür ve fenâdan âlem-i nura, bekâya müteveccih oluyor. Hakikat nokta-yı nazarında, eşyadaki cemâl ve kemâl, esmâ-yı ilâhiyeye aittir ve onların nukuş ve cilveleridir.

Madem o esmâ bâkidirler ve cilveleri dâimîdir; elbette nakışları teceddüt eder, tazelenir, güzelleşir. Ademe ve fenâyâ gitmiyor; belki, yalnız itibarî taayyünleri değişir. Ve medar-ı hüsün ve cemâl ve mazhar-ı feyiz ve kemâl olan hakikatleri ve mahiyetleri ve hüviyet-i misaliyeleri bâkidirler.

Zîruh olmayanlar, doğrudan doğruya onlardaki hüsün ve cemâl, esmâ-yı ilâhiyeye aittir; şeref onlarıdır, medih onların hesabına geçer, güzellik onlarıdır, muhabbet onlara gider; o aynaların değişmesiyle onlara bir zarar îras etmez.

Eğer zîruh ise, zevilukûlden değilse, onların zeval ve firakı bir adem ve fenâ değil; belki vücûd-u cismanîden ve vazife-i hayatın dağdağasından kurtulup, kazandıkları vazifenin semerelerini bâki olan ervahlarına devrederek, onların o ervah-ı bâkiyeleri dahi birer esmâ-yı ilâhiyeye istinad ederek devam eder, belki kendine lâyük bir saadete gider.

Eğer o zîruhlar zevilukûlden ise zaten saadet-i ebediyeye ve maddî ve mânevî kemâlâta medar olan âlem-i bekâyâ ve o Sâni-i Hakîm'in dünyadan daha güzel, daha nurâni olan âlem-i berzah, âlem-i misal, âlem-i ervah gibi diğer menzillerine, başka memleketlerine bir seyr u seferdir; bir mevt ü adem ve zeval ü firak değil, belki kemâlâta kavuşmaktır.

Elhâsıl: Madem Sâni-i Zülcelâl vardır ve bâkidir.. ve sıfât ve esmâsı dâimî ve sermedîdirler. Elbette o esmânın cilveleri ve nakışları, bir mânevî bekâ içinde teceddüt eder; tahrip ve fenâ, idam ve zeval değildirler.

Mâlûmdur ki insan, insaniyet cihetiyle ekser mevcudâtla alâkadardır. Onların saadetleriyle müteazziz ve helâketleriyle müteellimdir. Hususan zî-hayat ile.. ve bilhassa nev-i beşerle.. ve bilhassa sevdiği ve istihsan ettiği ehl-i kemâlin âlâmıyla daha ziyade müteallim ve saadetleriyle daha ziyade mesûd

olur. Hatta şefkatli bir vâlîde gibi, kendi saadetini ve rahatını onların saadeti için feda eder.

İşte her mümin, derecesine göre –nur-u Kur’ân ve sırr-ı iman ile– bütün mevcudâtın saadetleriyle ve bekâlarıyla ve hiçlikten kurtulmalarıyla ve kıymettar mektubat-ı rabbâniye olmalarıyla mes’ud olabilir ve dünya kadar bir nur kazanabilir. Herkes derecesine göre bu nurdan istifade eder. Eğer ehl-i dalâlet ise kendi elemiyle beraber, bütün mevcudâtın helâketiyle ve fenâsıyla ve zâhirî idamlarıyla.. zîruh ise âlâmlarıyla, müteallim olur. Yani onun küfrü; onun dünyasına adem doldurur, onun başına boşaltır, daha cehenneme gitmeden cehenneme gider.

Dördüncü Remiz

Çok yerlerde dediğimiz gibi bir padişahın sultan, halife, hâkim, kumandan gibi muhtelif unvanlar ve sıfatlardan neşet eden muhtelif, ayrı ayrı devâir-i teşkilâtı olduğu gibi Cenâb-ı Hakk’ın esmâ-yı hüsnâsının had ve hesaba gelmez türlü türlü tecelliyâtı vardır. Mahlûkatın tenevvüleri ve ihtilâfları, o tecelliyâtın tenevvülerinden ileri geliyor.

İşte her kemâl ve cemâl sahibi, fitraten cemâl ve kemâlini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o muhtelif esmâ dahi, dâimî ve sermedî oldukları için dâimî bir surette Zât-ı Akdes hesabına tezahür isterler. Yani nakışlarını görmek isterler. Yani, kendi nakışlarının aynalarında cilve-i cemâllerini ve in’ikâs-ı kemâllerini görmek ve göstermek isterler. Yani, kâinat kitab-ı kebîrini ve mevcudâtın muhtelif mektubatını ânen feânen tazelandirmek, yani yeniden yeniye mânidar yazmak, yani birtek sayfada ayrı ayrı binler mektubatı yazmak ve her bir mektubu Zât-ı Mukaddes ve Müsemmâ-yı Akdes’in nazar-ı şuhûduna izhar etmekle beraber, bütün zîşuurun nazar-ı mütâlaasına göstermek ve okutturmak iktiza ederler. Bu hakikate işaret eden şu hakikatli şiire bak:

Kitab-ı âlemin yaprakları, envâ-ı nâ-mâdud,
Huruf ile kelimâtı dahi efrad-ı nâ-mahdud.

Yazılmış destgâh-ı Levh-i Mahfuz-u Hakikat’te,
Mücessem lafz-ı mânidardır âlemde her mevcud.

تَأْمَلْ سَطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا مِنْ الْمَلَأِ الْأَعْلَى إِلَيْكَ رَسُولٌ¹

¹ İbni Kayyim, Medâricü’s-sâlikîn 3/356; İbni Kayyim, Bedâiu’l-fevâid 4/971.

Beşinci Remiz

İki Nükte'dir.

Birinci Nükte

Madem Cenâb-ı Hak var, her şey var. Madem Cenâb-ı Vâcibü'l-vücûd'a intisap var, her şey için bütün eşya var. Çünkü Vâcibü'l-vücûd'a nisbetle her bir mevcud, bütün mevcudâta vahdet sırrıyla bir irtibat peydâ eder. Demek Vâcibü'l-vücûd'a intisabını bilen veya intisabı bilinen her bir mevcud, sırr-ı vahdetle Vâcibü'l-vücûd'a mensup bütün mevcudâtla münasebet-tar olur. Demek her bir şey, o intisap noktasında hadsiz envâr-ı vücûda mazhar olabilir. Firaklar, zevaller, o noktada yoktur. Bir ân-ı seyyâle yaşamak, hadsiz envâr-ı vücûda medardır.

Eğer o intisap olmazsa ve bilinmezse, hadsiz firaklara ve zevallere ve ademlere mazhar olur. Çünkü o hâlde, alâkadar olabileceği her bir mevcuda karşı bir firakı ve bir iftirakı ve bir zevali vardır. Demek kendi, şahsî vücûduna hadsiz ademler ve firaklar yüklenir. Bir milyon sene vücûdda kalsa da –intisapsız– evvelki noktasındaki o intisaptaki bir an yaşamak kadar olamaz.

Onun için, ehl-i hakikat demişler ki: “Bir ân-ı seyyâle vücûd-u münevver, milyon sene bir vücûd-u ebtere müreccahtır.” Yani: “Vücûd-u Vâcib'e nisbetle bir an vücûd, nisbetsiz milyon sene bir vücûda müreccahtır.” Hem bu sır içindir ki, ehl-i tahkik demişler: “Envâr-ı vücûd ise Vâcibü'l-vücûd'u tanımakladır.” Yani, o hâlde kâinat, envâr-ı vücûd içinde olarak, melâike ve ruhaniyat ve zîşuurlar ile dolu görünür. Eğer onsuz olsa, adem zulümâtı firak ve zeval elemeleri her bir mevcudu ihata eder. Dünya, o adamın nazarında boş ve hâli bir vahşetgâh suretinde görünür.

Evet, nasıl ki bir ağaç meyvelerinin her birisi, ağacın başındaki bütün meyvelere karşı birer nisbeti var. Ve o nisbetle birer kardeşi, arkadaşı mevcud olduğundan, onların adedince ârızî vücûdları vardır. Ne vakit o meyve ağacın başından kesilse, her bir meyveye karşı bir firak ve zeval hâsıl olur. Her bir meyve onun için mâdum hükmündedir. Haricî bir zulmet-i adem ona hâsıl oluyor. Öyle de kudret-i Ehad-i Samed'e intisap noktasında, her şey için bütün eşya var. Eğer intisap olmazsa, her şey için eşya adedince haricî ademler var.

İşte, şu remizden imanın azamet-i envârına bak.. ve dalâletin dehşetli zulûmâtını gör. Demek iman, şu remizde beyan edilen hakikat-i âliye-i nefsü'l-emriyenin unvanıdır.. ve iman ile ondan istifade edebilir. Eğer iman olmazsa; nasıl ki kör, sağır, dilsiz, akılsız adama her şey mâdumdur; öyle de imansız her şey mâdumdur, zulûmâtlıdır.

İkinci Nükte

Dünyanın ve eşyanın üç tane yüzü var:

Birinci Yüzü: Esmâ-yı ilâhiyeye bakar, onların aynalarıdır. Bu yüze zeval ve firak ve adem giremez; belki tazelenmek ve teceddüt var.

İkinci Yüzü: Âhirete bakar, âlem-i bekâyâ nazar eder, onun tarlası hükmündedir. Bu yüzde, bâki semereler ve meyveler yetiştirmek var; bekâyâ hizmet eder, fâni şeyleri bâki hükmüne getirir. Bu yüzde dahi mevt ve zeval değil, belki hayat ve bekâ cilveleri var.

Üçüncü Yüzü: Fânilere, yani bizlere bakar ki; fânilerin ve ehl-i hevesâtın mâşukası ve ehl-i şuurun ticaretgâhı ve vazifedarların meydan-ı imtihanlarıdır. İşte bu üçüncü yüzündeki fenâ ve zeval, mevt ve ademin acılarına ve yaralarına merhem için, o üçüncü yüzün içyüzündeki bekâ ve hayat cilveleri var.

Elhâsıl: Şu mevcudât-ı seyyâle, şu mahlûkat-ı seyyâre, Vâcibü'l-vücûd'un envâr-ı îcad ve vücûdunu tazelendirmek için müteharrik aynalar ve değişen mazharlardır.

İkinci Makam

Bir Mukaddime, Beş İşaret'tir. Mukaddime İki Mebhas'tır.

Mukaddime

Birinci Mebhas

Bu gelecek Beş İşaret'te, şuûnât-ı rubûbiyeti rasat etmek için birer sönük, küçük dürbün nev'inden birer temsil yazılacaktır. Bu temsiller şuûnât-ı rubûbiyetin hakikatini tutamaz, ihata edemez, mikyasa olamaz, fakat baktırabilir. O gelecek temsilâtta ve geçen remizlerde, Zât-ı Akdes'in şuûnâtına münasip olmayan tâbirât, temsilin kusuruna aittir. Meselâ lezzet ve sürûr ve memnuniyetin bizce mâlûm manaları, şuûnât-ı mukaddeseği ifade edemiyor; fakat birer unvan-ı mülâhazadır, birer mîrsad-ı tefekkürdür.

Hem dahi şu temsiller; muhit, azîm bir kanun-u rubûbiyetin küçük bir misalde ucunu göstermekle rubûbiyetin şuûnâtında o kanunun hakikatini isbat ediyor. Meselâ, "Bir çiçek vücûddan gider, binler vücut bırakarak öyle gider" denilmiş. Onunla azîm bir kanun-u rubûbiyeti gösteriyor ki; bütün bahar, belki bütün dünyadaki mevcudâtta bu kanun-u rubûbiyet cereyan ediyor.

- Evet Hâlık-ı Rahîm, bir kuşun tüylü libasını hangi kanunla değiştiriyor, tazelandiriyor; o Sâni-i Hakîm, aynı kanun ile her sene küre-i arzın libasını tecdid eder.

- Hem o aynı kanun ile her asırda dünyanın şeklini tebdil eder. Hem aynı kanun ile kıyâmet vaktinde kâinatın suretini tağyir edip değiştirir.

- Hem hangi kanun ile zerreyi mevlevî gibi tahrik ederse, aynı kanun ile küre-i arzı meczup ve semâa kalkan mevlevî gibi döndürüyor. Ve o kanun ile âlemleri böyle çeviriyor.. ve manzume-i şemsiyeyi gezdiriyor.

- Hem hangi kanun ile senin bedenindeki hüceyrâtın zerrelerini tazelandiriyor, tamir ve tahlil ediyorsa, aynı kanun ile senin başını her sene tecdid eder ve her mevsimde çok defa tazelandirir. Aynı kanun ile zemin yüzünü her bahar mevsiminde tecdid eder, taze bir peçe üstüne çeker.

• Hem o Sâni-i Kadîr, hangi kanun-u hikmetle bir sineği ihyâ eder; aynı kanun ile şu önümüzdeki çınar ağacını her baharda ihyâ eder. Ve o kanun ile küre-i arzı yine o baharda ihyâ eder. Ve aynı kanun ile haşirde mahlûkatı da ihyâ eder. Şu sırra işareten ¹ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْثُبُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ Kur'ân, فرمان eder. Ve hâkezâ, kıyas et!..

Bunlar gibi çok kavânîn-i rubûbiyet vardır ki zerreden tâ mecmû-u âleme kadar cereyan ediyor. İşte, faaliyet-i rubûbiyetin içindeki şu kanunların azametine bak.. ve genişliğine dikkat et.. ve içindeki sırr-ı vahdeti gör.. her bir kanun, bir burhan-ı vahdet olduğunu bil. Evet şu çok kesretli ve çok azametli kanunlar, her biri ilim ve iradenin cilvesi olmakla beraber; hem vâhid, hem muhit olduğu için, Sâni'in vahdâniyetini ve ilim ve iradesini gayet kat'î bir surette isbat ederler.

İşte ekser Sözler'deki ekser temsilât, böyle kanunların uçlarını birer cüz'î misalle göstermekle müddeâda aynı kanunun vücûduna işaret eder. Madem temsille kanunun tahakkuku gösteriliyor; burhan-ı mantikî gibi yakinî bir surette müddeâyı isbat eder. Demek Sözler'deki ekser temsiller; birer burhan-ı yakinî, birer hüccet-i kâtia hükmündedir.

İkinci Mebhas

Onuncu Söz'ün Onuncu Hakikati'nde denildiği gibi, bir ağacın ne kadar meyveleri ve çiçekleri vardır; her bir meyvenin, her bir çiçeğin o kadar gayeleri, hikmetleri vardır. Ve o hikmetler, üç kısımdır:

- ♦ Bir kısmı Sâni'e bakar, esmâsının nakışlarını gösterir.
- ♦ Bir kısmı zîşuurlara bakar ki onların nazarlarında kıymettar mektubat ve mânidar kelimâttir.
- ♦ Bir kısmı kendi nefesine ve hayatına ve bekâsına bakar. Ve insana faydalı ise insanın menfaatine göre hikmetleri vardır.

İşte her bir mevcudun böyle kesretli gayeleri bulunduğunu bir vakit düşünürken, hatırıma Arabî tarzda ve gelecek Beş İşaret'in esâsâtına nota hükmünde olarak, küllî gayelere işaret eden şu fıkralar gelmiştir:

¹ “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

وَهَذِهِ الْمَوْجُودَاتُ الْجَلِيَّةُ مَظَاهِرُ سَيَّالَةٍ وَمَرَايَا جَوَالَةٍ لِتَجَدُّدِ تَجَلِّيَّاتِ

أَنْوَارِ إِيجَادِهِ سُبْحَانَهُ بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الْإِعْتِبَارِيَّةِ

أَوَّلًا: مَعَ اسْتِحْفَافِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ وَالْهُوَيَّاتِ الْمِثَالِيَّةِ

وَتَأْيِيًا: مَعَ إِنْتَاجِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالْتِسُوجِ اللَّوْحِيَّةِ

وَتَالِثًا: مَعَ نَشْرِ الثَّمَرَاتِ الْأُخْرَوِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ

وَرَابِعًا: مَعَ إِعْلَانِ التَّسْبِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَإِظْهَارِ الْمُقْتَضِيَّاتِ الْأَسْمَائِيَّةِ

وَخَامِسًا: لِظُهُورِ الشُّؤُونَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ

İşte bu beş fıkrada, gelecekte bahsedeceğimiz işârâtın esâsâtı var. Evet, her bir mevcud –hususan zîhayat olanların– beş tabaka ayrı ayrı hikmetleri ve gayeleri var. Nasıl ki meyvedar bir ağaç, birbirinin üstündeki dalları semere verir. Öyle de her bir zîhayatın, beş tabaka muhtelif gayeleri bulunur ve hikmetleri var.

Ey insan-ı fâni! Senin cüz'î bir çekirdek hükmündeki kendi hakikatinin, meyvedar bir şecere-i bâkiyeye inkılâb etmesini ve Beş İşaret'te gösterilen on tabaka meyvelerini ve on nevi gayelerini elde etmesini istersen, hakikî imanı elde et! Yoksa bütün onlardan mahrum kalmakla beraber, o çekirdek içinde sıkışıp çürüyeceksin.

Birinci İşaret

فَأَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الْإِعْتِبَارِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَافِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ وَالْهُوَيَّاتِ الْمِثَالِيَّةِ

fıkrası ifade ediyor ki:

Bir mevcud, vücûddan gittikten sonra, zâhiren kendisi ademe, fenâya gider; fakat ifade ettiği manalar bâki kalır, mahfuz olur. Hüviyet-i misaliyesi ve sureti ve mahiyeti dahi âlem-i misalde ve âlem-i misalin numûneleri olan elvâh-ı mahfuzada ve elvâh-ı mahfuzanın numûneleri olan kuvve-i hâfızalarda kalır. Demek, bir vücûd-u surî kaybeder, yüzer vücûd-u mânevî ve ilmî kazanır.

Meselâ, nasıl ki bir sayfanın tab'ına medar olan matbaa hurufâtına bir vaziyet ve bir tertip verilir ve bir sayfanın tab'ına medar olur ve o sayfa ise suretini ve hüviyetini, basılan müteaddit yapraklara verip ve manalarını çok akıllara neşrettikten sonra, o matbaa hurufâtının vaziyeti ve tertibi de değiştirilir. Çünkü daha ona lüzum kalmadı.. hem başka sayfaların tab'ı lâzım geliyor.

İşte aynen bunun gibi şu mevcudât-ı arziye, hususan nebâtiye, kalem-i kader-i ilâhî onlara bir tertip, bir vaziyet verir.. bahar sayfasında kudret, onları îcad eder.. ve güzel manalarını ifade ederek, suretleri ve hüviyetleri âlem-i misal gibi âlem-i gaybın defterine geçtikleri için hikmet iktiza ediyor ki o vaziyet değişsin, tâ yeni gelecek diğer bahar sayfası yazılsın, onlar dahi manalarını ifa de etsinler.

İkinci İşaret

وَنَائِيًا: مَعَ إِنْتَاكِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالنُّشُوجِ اللَّوْحِيَّةِ Bu fıkra işaret eder ki:

Her bir şey, -cüz'î olsun, küllî olsun- vücûddan gittikten sonra -hususan zîhayat olsa- çok hakâik-i gaybiye netice vermekle beraber, âlem-i misalin defterlerinde olan levh-i misalî üstünde etvâr-ı hayatı adedincede suretleri bırakıp, o suretlerden mânidar olan ve mukadderât-ı hayatiye denilen sergüzeşt-i hayatiyeleri yazılır ve ruhâniyata bir mütâlaagâh olur.

Nasıl ki, meselâ bir çiçek vücûddan gider; fakat yüzer tohumcuklarını ve tohumcuklarda mahiyetini vücûdda bırakmakla beraber, küçük elvâh-ı mahfuzada ve elvâh-ı mahfuzanın küçük numûneleri olan hâfızalarda binler suretini bırakıp, zîşuurlara etvâr-ı hayatıyla ifade ettiği tesbihat-ı rabbâniye ve nukuş-u esmâiyeyi okutturur, sonra gider.

Öyle de yeryüzünün saksısında güzel masnûâtla münakkaş olan bahar mevsimi, bir çiçektir. Zâhiren zeval bulur, ademe gider. Fakat onun tohumları adedincede ifade ettikleri hakâik-i gaybiye ve çiçekleri adedincede neşrettiği hüviyet-i misaliye ve mevcudâtı adedincede gösterdikleri hikmet-i rabbâniyeyi kendine bedel olarak vücûdda bırakıp, sonra bizden saklanır. Hem o giden baharın arkadaşları olan sâir baharlara yer boşaltır, tâ onlar gelip vazife görsünler. Demek o bahar zâhirî bir vücûdu çıkarır, mânen bin vücûd giyer.

Üçüncü İşaret

وَنَائِيًا: مَعَ نَشْرِ الثَّمَرَاتِ الْآخِرَوِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ fıkrası ifade ediyor ki:

Dünya bir tezgâh ve bir mezradır, âhiret pazarına munasip olan mahsûlâtı yetiştirir.¹ Çok Sözler'de isbat etmişiz: Nasıl ki cin ve insan amelleri âhiret pazarına gönderiliyor. Öyle de dünyanın sâir mevcudâtı dahi,

¹ Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 9/278; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 11/230; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 2/140, 440, 4/2.

âhiret hesabına çok vazifeler görüyorlar ve çok mahsûlât yetiştiriyorlar. Belki küre-i arz onlar için geziyor. Belki denilebilir ki, onun içindir. Bu sefine-i rabbâniye, yirmi dört bin senelik bir mesafeyi bir senede geçip meydan-ı haşrin etrafında dönüyor. Meselâ ehl-i cennet elbette arzu ederler ki, dünya maceralarını tahattur etsinler ve birbirine nakletsinler. Belki o maceraların levhalarını ve misallerini görmeyi çok merak ederler. Elbette sinema perdelerinde görmek gibi o levhaları, o vak'aları müşâhede etseler, çok mütelevviz olurlar. Madem öyledir; herhâlde, dâr-ı lezzet ve menzil-i saadet olan dâr-ı cennette ¹ **عَلَى شُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ** işaretiyle, sermedî manzaralarda, dünyevî maceraların muhâveresi ve dünyevî hâdisâtın manzaraları cennette bulunacaktır.

İşte bu güzel mevcudâtın bir an görünmesiyle kaybolması ve birbiri arkasından gelip geçmesi, menâzır-ı sermediyeyi teşkil etmek için bir fabrika tezgâhları hükmünde görünüyor. Meselâ, nasıl ki ehl-i medeniyet fâni vaziyetlere bir nevi bekâ vermek ve ehl-i istikbale yadigâr bırakmak için, güzel veya garip vaziyetlerin suretlerini alıp sinema perdeleriyle istikbale hediye ediyor; zaman-ı mâziyi zaman-ı hâlde ve istikbalde gösteriyor ve dercediyorlar.

Aynen öyle de şu mevcudât-ı bahariye ve dünyeviyede kısa bir hayat geçirdikten sonra, onların Sâni-i Hakîm'i, âlem-i bekâya ait gayelerini o âleme kaydetmekle beraber, âlem-i ebedîde, sermedî manzaralarda onların etvâr-ı hayatlarında gördükleri vezâif-i hayatiyeyi ve mucizât-ı sübhâniyeyi menâzır-ı sermediyede kaydetmek, mukteza-yı ism-i Hakîm ve Rahîm ve Vedûd'dur.

Dördüncü İşaret

وَرَابِعًا: مَعَ إِغْلَانِ التَّسْبِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَإِظْهَارِ الْمُفْتَضَيَاتِ الْأَسْمَائِيَّةِ fıkrası ifade ediyor ki:

Mevcudât, etvâr-ı hayatıyla müteaddit envâ-ı tesbihat-ı rabbâniyeyi yapıyor. Hem esmâ-yı ilâhiyenin iktiza ve istilzam ettikleri hâlâtı gösteriyor ki; meselâ Rahîm ismi, şefkat etmek ister.. Rezzâk ismi, rızık vermek iktiza eder.. Latîf ismi, lutfetmek istilzam eder ve hâkezâ... Bütün esmânın birer birer muktezası vardır. İşte, her bir zîhayat, hayatıyla ve vücûduyla o esmânın muktezasını göstermekle beraber, cihâzâtı adedince Sâni-i Hakîm'e tesbihat yapıyorlar.

¹ "Dost ve kardeş olarak, divanlar üzerinde karşı karşıya otururlar." (Hicr sûresi, 15/47; Sâffât sûresi, 37/44).

Meselâ, nasıl ki bir insan güzel meyveler yer. O meyveler midesinde dağılır, erir, zâhiren mahvolur. Fakat ağızından, midesinden başka bütün hüceyrât-ı bedeniyede faaliyetkârâne bir lezzet, bir zevk vermekle beraber, aktâr-ı bedendeki vücûdu ve hayatı beslemek ve idâme-i hayat etmek gibi pek çok hikmetlerin vücûduna medar oluyor. O taam kendisi de vücûd-u nebâtîden hayat-ı insaniye tabakasına çıkıyor, terakki ediyor.

Aynen öyle de, şu mevcudât zeval perdesinde saklandıkları vakit, onların yerinde her birisinin pek çok tesbihatı bâki kalmakla beraber, pek çok esmâ-yı ilâhiyenin de nukuşlarını ve mukteziyâtını o esmânın ellerine bırakır, yani bir vücûd-u bâkiye tevdî ederler, öyle giderler. Acaba fâni ve muvakkat bir vücudun gitmesiyle, onun yerine bir nevi bekâyâ mazhar binler vücut kalsa, denilir mi ki “Ona yazık oldu!” veyahut “Abes oldu!” veyahut “Şu sevimli mahlûk neden gitti!” ... Şekvâ edilebilir mi? Belki onun hakkındaki rahmet, hikmet, muhabbet öyle iktiza ediyorlar ve öyle olmak gerektir. Yoksa birtek zarar gelmemek için, binler menfaati terk etmek lâzım gelir ki o hâlde binler zarar olur. *Demek Rahîm, Hakîm ve Vedûd isimleri, zevale ve firaka murâzı değiller; belki istilzam edip iktiza ediyorlar.*

Beşinci İşaret

وَخَامِسًا: لِظُهُورِ الشُّؤُنَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ fıkrası ifade ediyor ki:

“Mevcudât, –hususan zîhayat olanlar– vücûd-u surîden gittikten sonra, bâki çok şeyleri bırakırlar, öyle giderler...” İkinci Remiz’de beyan edildiği gibi Zât-ı Vâcibü’l-vücûd’un kudsiyet ve istiğnâ-yı kemâline muvafık bir tarzda ve ona lâayık bir surette hadsiz bir muhabbet, nihayetsiz bir şefkat, gayetsiz bir iftihar, –tâbiri caizse– mukaddes, hadsiz bir memnuniyet, bir sevinç –tâbirde hata olmasın– hadsiz bir lezzet-i mukaddese, bir ferah-ı münezzeh, şuûnât-ı rubûbiyetinde bulunur ki, onların âsârı bil-müşâhede görünüyor. İşte o şuûnâtın iktiza ettikleri hayret-nümâ faaliyet içinde mevcudât, tebdil ve tağyir ile zeval ve fenâ içinde süratle sevk ediliyor, mütemâdiyen âlem-i şehâdetten âlem-i gayba gönderiliyor. Ve o şuûnâtın cilveleri altında mahlûkat, dâimî bir seyr u seyelân, bir hareket ve cevelân içinde çalkanmakta ve ehl-i gafletin kulaklarına vâveylâ-yı firak ve zevali ve ehl-i hidayetin sem’ine velvele-i zikir ve tesbihi dağıtmaktadırlar.

Bu sırra binâen her bir mevcud, Vâcibü’l-vücûd’un bâki şuûnâtının tezahürüne bâki birer medar olacak manaları, keyfiyetleri, hâletleri

vücûdda bırakıp öyle gidiyorlar. Hem o mevcud, bütün müddet-i hayatında geçirdiği etvar ve ahvâli, ilm-i ezelinin unvanları olan İmam-ı Mübîn, Kitab-ı Mübîn, Levh-i Mahfuz gibi vücûd-u ilmî dairelerinde vücûd-u haricîsini temsil eden mufasssal bir vücûd dahi bırakıp öyle giderler. Demek her fânî; bir vücûdu terk eder, binler bâki vücûdları kazanır, kazandırır.

Meselâ, nasıl ki harikulâde bir fabrika makinesine âdi bazı maddeler atılır, içinde yanarlar, zâhiren mahvolur; fakat o fabrikanın imbiklerinde çok kıymettar kimya maddeleri ve edviyeler teressüb eder. Hem onun kuvvetiyle ve buharıyla o fabrikanın çarkları döner; bir taraftan kumaşları dokumasına, bir kısmı kitap tab'ına, bir kısmı da şeker gibi başka kıymettar şeyleri imal etmesine medar oluyor ve hâkezâ... Demek o âdi maddelerin yanmasıyla ve zâhiren mahvolmasıyla binler şeyler vücûd buluyor. Demek âdi bir vücûd gider, âlî çok vücûdları irsiyet bırakır. İşte şu hâlde, o âdi maddeye “Yazık oldu!” denilir mi? “Fabrika sahibi neden ona acımadı, yandırdı, o sevimli maddeleri mahvetti?..” Şikâyet edilir mi?

Aynen öyle de **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى**¹ – Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm ve Vedûd, mukteza-yı rahmet ve hikmet ve vedûdiyet olarak kâinat fabrikasına hareket veriyor. Her bir vücûd-u fânîyi çok bâki vücûdlara çekirdek yapar; makâsıd-ı rabbâniyesine medar eder, şuûnât-ı sübhâniyesine mazhar kılar, kalem-i kaderine mürekkep ittihaz eder ve kudretin dokumasına bir mekik yapar. Ve daha bilmediğimiz pek çok inâyât-ı galiye ve makâsıd-ı âliye için, kendi faaliyet-i kudretiyle kâinatı faaliyete getirir. Zerrâtı cevelâna, mevcudâtı seyerâna, hayvanâtı seyelâna, seyyârâtı deverâna getirir, kâinatı konuşturur, âyâtını ona sessiz söylettirir ve ona yazdırır.

Ve mahlûkat-ı arziyeyi, rubûbiyeti noktasında;

- Havayı, emir ve iradesine bir nevi arş..
- Ve nur unsurunu, ilim ve hikmetine diğer bir arş..
- Ve suyu, ihsan ve rahmetine başka bir arş..
- Ve toprağı, hıfz ve ihyâsına bir çeşit arş yapmış. O arşlardan üçünü mahlûkat-ı arziye üstünde gezdiriyor.

Katiyen bil ki; bu Beş Remiz'de ve Beş İşaret'te gösterilen parlak hakikat-i âliye, nur-u Kur'ân ile görünür.. ve imanın kuvvetiyle sahip olunabilir.

¹ “En yüce sıfatlar Allah'ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

Yoksa o hakikat-i bâkiye yerine, gayet müthiş bir zulümât geçer. Ehl-i dâ-lâlet için dünya, firaklar ve zevallerle dolu ve ademlerle mâlâmâldir. Kâinat, onun için mânevî bir cehennem hükmüne geçer. Her şey onun için âni bir vücûd ile hadsiz bir adem ihata ediyor. Bütün mâzi ve müstakbel, zulümât-ı ademle memlûdur; yalnız kısacık bir zaman-ı hâlde bir hazin nur-u vücûd bu-labilir.

Fakat sırr-ı Kur'ân ve nur-u iman ile ezelden ebede kadar bir nur-u vü-cûd görünür, ona alâkadar olur ve onunla saadet-i ebediyesini temin eder.

Elhâsıl: Biz, Şair Mısırî'nin tarzında deriz:

*Derya olunca nefes,
Pârelenince kafes,
Tâ kesilince bu ses,
Çağırırım; yâ Hak, yâ Mevcud,
Yâ Hayy, yâ Mâbud,
Yâ Hakîm, yâ Maksud
Yâ Rahîm, yâ Vedûd!..*

Ve bağırarak derim:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْأَمِينُ¹

Ve iman ederek isbat ederim:

إِنَّ الْبُعْثَ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ وَالْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَإِنَّ السَّعَادَةَ الْأَبَدِيَّةَ حَقٌّ وَإِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ حَكِيمٌ وَدُودٌ وَإِنَّ الرَّحْمَةَ وَالْحِكْمَةَ وَالْمَحَبَّةَ مُحِيطَةً بِجَمِيعِ الْأَشْيَاءِ وَشُؤْنَاتِهَا²
وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ³
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ³

¹ Apaçık hakkın tâ kendisi ve her şeyin idaresi elinde olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Vaadinde sâdık ve emîn olan Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür.

² Şüphesiz, öldükten sonra dirilme hakkı. Cennet hakkı. Cehennem hakkı. Ebedî saadet hakkı. Allah; Rahîm, Hakîm ve Vedûd'dur; ilâhî rahmet, hikmet ve muhabbet, bütün varlığı ve varlığının her hâlini, her durumunu kuşatmıştır.

³ "Hamdolsun bizi bu cennete erıştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır." derler." (A'râf sûresi, 7/43)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا²

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءٌ وَلِحَقِّهِ أَدَاءٌ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ، أَمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

سُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ حَدِيقَةَ أَرْضِهِ مَشْهَرًا صَنَعَتِهِ، مَحْشَرًا خَلْقَتِهِ، مَظْهَرًا قُدْرَتِهِ، مَدَارَ حِكْمَتِهِ، مَرْهَرًا رَحْمَتِهِ، مَرْعًا جَنَّتِهِ، مَمَرًا الْمَخْلُوقَاتِ، مَسِيلًا الْمَوْجُودَاتِ، مَكِيلًا الْمَصْنُوعَاتِ.. فَمَزَيْنَ الْحَيَوَانَاتِ، مُنَقَّشَ الطُّيُورَاتِ، مُثَمَّرَ الشَّجَرَاتِ، مُزَهَّرَ النَّبَاتَاتِ: مُعْجَزَاتُ عِلْمِهِ، خَوَارِقُ صُنْعِهِ، هَدَايَا جُودِهِ، بَرَاهِينُ لُطْفِهِ، دَلَائِلُ الْوَحْدَةِ، لَطَائِفُ الْحِكْمَةِ، شَوَاهِدُ الرَّحْمَةِ..

تَبَسُّمُ الْأَزْهَارِ مِنْ زِينَةِ الْأَثْمَارِ، تَسْجُعُ الْأَطْيَارِ فِي نَسَمَةِ الْأَسْحَارِ، تَهْرُجُ الْأَمْطَارِ عَلَى خُدُودِ الْأَزْهَارِ، تَزِينُ الْأَزْهَارِ، تَبْرُجُ الْأَثْمَارِ فِي هَذِهِ الْجَنَانِ، تَرْحُمُ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْأَطْفَالِ الصِّغَارِ فِي كُلِّ الْحَيَوَانَاتِ وَالْإِنْسَانِ: تَعْرِفُ وَدُودِ، تَوَدُّدُ رَحْمَنِ، تَرْحُمُ حَنَانِ، تَحْنُنُ مَنَانِ لِلْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَالرُّوحِ وَالْحَيَوَانِ وَالْمَلِكِ وَالْجَانِّ⁴.

¹ “Sübhanısın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

² “Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!” (Bakara sûresi, 2/286)

³ Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle, âmin... Ve bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır.

⁴ Yeryüzü bahçesini; sanatına bir sergi, yaratmasına bir meydan, kudretine bir tecellî yeri, hikmetine bir yörünge, rahmetine bir çiçeklik, cennetine bir tarla, yarattıklarına bir uğrak yeri, varlıkların akıp gittiği bir mecra, eserlerine bir ölçek olarak yaratan Zât, her türlü eksiklikten uzaktır.

Binâenaleyh, canlıların süslenmesi, kuşların nakış nakış işlenmesi, ağaçların meyvelerle donanması, bitkilerin çiçek çiçek açması, O'nun ilminin mucizeleri, sanatının harikaları, cömertliğinin hediyeleri, lütfunun alâmetleri, birliğinin delilleri, hikmetinin incelikleri, rahmetinin şahitleridir.

Bu yeryüzü bahçelerinde meyvelerin süsleriyle çiçeklerin tebessümü.. seher yeliyle kuşların şakıması.. çiçeklerin yanaklarındaki yağmur damlaların şıplıtısı.. çiçeklerin süslenmesi ve meyvelerin bu bahçelerde kendilerindeki bütün güzellikleri insanların nazarlarına arz etmesi.. ve hayvan olsun, insan olsun kâinatı bütün annelerin küçücük yavrularına karşı şefkati; cinlere, insanlara, ruhlara, hayvanlara ve meleklerle bir Vedüd'un kendini tanıtmaması, bir Rahmân'ın kendini sevdirmesi, bir Hannân'ın şefkati ve bir Mennân'ın merhametinin cilveleridir.

Yirmi Dördüncü Mektub'un Birinci Zeyli

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ⁵ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ⁶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَا يَعْبُورُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ⁷

Yani, “Ey insanlar! Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?” meâlindeki âyetin beş nüktesini dinle!

Birinci Nükte

*Dua, bir sırr-ı azîm-i ubûdiyettir. Belki ubûdiyetin ruhu hükmündedir.*⁸ Çok yerlerde zikrettiğimiz gibi, dua üç nevidir:

Birinci Nevi Dua: İstidat lisanıyladır ki; bütün hububat, tohumlar, lisân-ı istidad ile Fâtır-ı Hakîm’e dua ederler ki, “Senin nukuş-u esmânı mufassal göstermek için bize neşv ü nemâ ver. Küçük hakikatimizi sümbülle ve ağacın büyük hakikatine çevir!”

Hem şu istidat lisânıyla dua nev’inden birisi de şudur ki: *Esbabın içtimaı, müsebbebin îcadına bir duadır.* Yani esbap, bir vaziyet alır ki; o vaziyet, bir lisân-ı hâl hükmüne geçer.. ve müsebbebi, Kadîr-i Zülcelâl’den dua eder, isterler. Meselâ su, hararet, toprak, ziya, bir çekirdek etrafında bir vaziyet alarak, o vaziyet bir lisân-ı duadır ki; “*Bu çekirdeği ağaç yap, yâ Hâlık’ımız!*” derler. Çünkü o mucize-i harika-yı kudret olan ağaç; o şuursuz, câmid, basit maddelere havale edilmez.. havalesi muhâldir. Demek içtima-yı esbab, bir nevi duadır.

İkinci Nevi Dua: İhtiyac-ı fitrî lisanıyladır ki, bütün zîhayatların iktidar ve ihtiyârları dahilinde olmayan hâcetlerini ve matlablarını ummadıkları

⁵ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah’ın adıyla.

⁶ “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

⁷ Furkan sûresi, 25/77.

⁸ Tirmizî, duâ 1, tefsîru sûre (2) 16, (40) 1; Ebû Dâvûd, vitr 23; İbni Mâce, duâ 1.

yerden, vakt-i münasipte onlara vermek için, Hâlık-ı Rahîm'den bir nevi duadır. Çünkü iktidar ve ihtiyârları haricinde, bilmedikleri yerden, vakt-i münasipte onlara bir Hakîm-i Rahîm gönderiyor. Elleri yetişmiyor. Demek o ihsan, dua neticesidir.

Elhâsıl: Bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye çıkan, bir duadır. Esbap olanlar, müsebbebâtı Allah'tan isterler.

Üçüncü Nevi Dua: İhtiyaç dairesinde zîşuurların duasıdır ki, bu da iki kısımdır.

- *Eğer ıztırar derecesine gelse.. veya ihtiyac-ı fitrîye tam münasebet-tar ise.. veya lisân-ı istidada yakınlaşmış ise.. veya sâfi, hâlis kalbin lisanıyla ise, ekseriyet-i mutlaka ile makbuldür.* Terakkiyât-ı beşeriyenin kısm-ı âzamı ve keşfiyâtları, bir nevi dua neticesidir. Havârik-ı medeniyet dedikleri şeyler ve keşfiyâtlarına medar-ı iftihar zannettikleri emirler, mânevî bir dua neticesidir. Hâlis bir lisân-ı istidad ile istenilmiş, onlara verilmiştir. Lisân-ı istidad ile ve lisân-ı ihtiyac-ı fitrî ile olan dualar dahi, bir mâni olmazsa ve şerâit dahilinde ise, daima makbuldürler.

- İkinci Kısım: Meşhur duadır. O da iki nevidir; biri fiilî, biri kavli. Meselâ çift sürmek, fiilî bir duadır. Rızkı topraktan değil; belki toprak, hazine-i rahmetin bir kapısıdır ki; rahmetin kapısı olan toprağı, saban ile çalar.

Sâir kısımların tafsilâtını tayyedip, yalnız kavli duanın bir-iki sırlarını, gelecek iki-üç nüktede söyleyeceğiz.

İkinci Nükte

Duanın tesiri azîmdir. Hususan dua, külliyet kesbederek devam etse netice vermesi gâliptir, belki dâimîdir. Hatta denilebilir ki, sebep-i hilkat-i âlemin birisi de duadır. Yani kâinatın hilkatinden sonra, başta nev-i beşer ve onun başında Âlem-i İslâm ve onun başında Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)'ın muazzam olan duası, bir sebep-i hilkat-i âlemdir. Yani Hâlık-ı âlem, istikbalde o Zât'ın nev-i beşer nâmına, belki mevcudât hesabına bir saadet-i ebediye, bir mazhariyet-i esmâ-yı ilâhiye isteyeceğini bilmiş, o gelecek duayı kabul etmiş, kâinatı halketmiş...

Madem duanın bu derece azîm ehemmiyeti ve vüs'ati vardır. Hiç mümkün müdür ki, bin üç yüz elli senede, her vakitte, nev-i beşerden üç yüz milyon cin ve ins ve melek ve ruhaniyâtтан had ve hesaba gelmez mübarek zât-lar, bilittifak Zât-ı Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) hakkında rahmet-i uzmâ-yı

ilâhiye ve saadet-i ebediye ve husûl-ü maksud için duaları nasıl kabul olmasın? Hiçbir cihetle mümkün müdür ki, o duaları reddedilsin?

Madem bu kadar külliyyet ve vüs'at ve devam kesbedip lisân-ı istidad ve ihtiyac-ı fitrî derecesine gelmiş. Elbette o Zât-ı Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâ-tü vesselâm*), dua neticesi olarak öyle bir makam ve mertebededir ki; bütün ukûl toplansa, bir akıl olsalar, o makamın hakikatini tamamıyla ihata edemezler.

İşte, ey müslüman, senin rûz-u mahşerde böyle bir şefîin var. Bu şefîin şefaatinin kendine celbetmek için, sünnetine ittibâ et!..

Eğer desen: Madem o Habibullah'tır. Bu kadar salavât ve duaya ne ihtiyacı var?

Elcevap: O Zât (*aleyhissalâ-tü vesselâm*) umum ümmetinin saadetiyle alâkadar ve bütün efrâd-ı ümmetinin her nevi saadetleriyle hissedardır ve her nevi musibetleriyle endişedârdır. İşte, kendi hakkında merâtib-i saadet ve kemâlât hadsiz olmakla beraber, hadsiz efrâd-ı ümmetinin, hadsiz bir zamanda, hadsiz envâ-ı saadetlerini hararetle arzu eden ve hadsiz envâ-ı şekâvetlerinden müteessir olan bir Zât, elbette hadsiz salavât ve dua ve rahmete lâyıktır ve muhtaçtır.

Eğer desen: Bazen kat'î olacak işler için dua edilir. Meselâ husuf ve küsuf namazındaki dua gibi. Hem bazen hiç olmayacak şeyler için dua edilir?

Elcevap: Başka Sözler'de izah edildiği gibi, *dua bir ibadettir. Abd, kendi aczini ve fakrını dua ile ilân eder. Zâhirî maksatlar ise, o duanın ve o ibadet-i duaiyenin vakitleridir; hakikî faydaları değil. İbadetin faydası âhirete bakar. Dünyevî maksatlar hâsıl olmazsa, "O dua kabul olmadı." denilmez. Belki "Daha duanın vakti bitmedi." denilir.*

Hem hiç mümkün müdür ki, bütün ehl-i imanın bütün zamanlarda mütemâdiyen kemâl-i hulûs ve iştiyak ve dua ile istedikleri saadet-i ebediye onlara verilmesin.. ve bütün kâinatın şehâdetiyle hadsiz rahmeti bulunan o Kerîm-i Mutlak, o Rahîm-i Mutlak, bütün onların o duasını kabul etmesin.. ve saadet-i ebediye vücûd bulmasın?

Üçüncü Nükte

Dua-yı kavli-yi ihtiyârînin makbuliyeti, iki cihetledir: *Ya ayn-ı matlubu ile makbul olur, veyahut daha evlâsı verilir.* Meselâ birisi, kendine bir erkek evlât ister. Cenâb-ı Hak, Hazreti Meryem gibi bir kız evlâdını veriyor. "Duası

kabul olunmadı.” denilmez. “Daha evlâ bir surette kabul edildi.” denilir. Hem bazen kendi dünyasının saadeti için dua eder. Duası âhiret için kabul olunur. “Duası reddedildi.” denilmez. Belki, “Daha enfâ bir surette kabul edildi.” denilir, ve hâkezâ...

Madem Cenâb-ı Hak, Hakîm’dir. Biz O’ndan isteriz, O da bize cevap verir. Fakat hikmetine göre bizimle muamele eder. Hasta, tabibin hikmetini itham etmemeli. Hasta bal ister; tabib-i hâzık, sıtması için sulfato verir. “Tabip beni dinlemedi.” denilmez. Belki âh ü fizârını dinledi, işitti, cevap da verdi, maksudun iyisini yerine getirdi.

Dördüncü Nükte

Duanın en güzel, en latîf, en leziz, en hazır meyvesi, neticesi şudur ki:

Dua eden adam bilir ki; birisi var ki onun sesini dinler, derdine derman yetiştirir, ona merhamet eder. O’nun kudret eli her şeye yetişir. Bu büyük dünya hanında o yalnız değil; bir Kerîm Zât var, ona bakar, ünsiyet verir. Hem onun hadsiz ihtiyâcâtını yerine getirebilir.. ve onun hadsiz düşmanlarını def edebilir bir Zât’ın huzurunda kendini tasavvur ederek bir ferah, bir inşirah duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ¹** der.

Beşinci Nükte

Dua ubûdiyetin ruhudur ve hâlis bir imanın neticesidir. Çünkü dua eden adam, duasıyla gösteriyor ki: “Bütün kâinata hükmeden birisi var ki, en küçük işlerime ıttılai var ve bilir. En uzak maksatlarımı yapabilir. Benim her hâlimi görür, sesimi işitir. Öyleyse bütün mevcudâtın bütün seslerini işitiyor ki, benim sesimi de işitiyor. Bütün o şeyleri O yapıyor ki, en küçük işlerimi de O’ndan bekliyorum, O’ndan istiyorum.”

İşte, duanın verdiği hâlis tevhidin genişliğine ve gösterdiği nur-u imanın halâvet ve sâfililiğine bak, **قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ²** sırrını anla ve **وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ³** fermanını dinle!

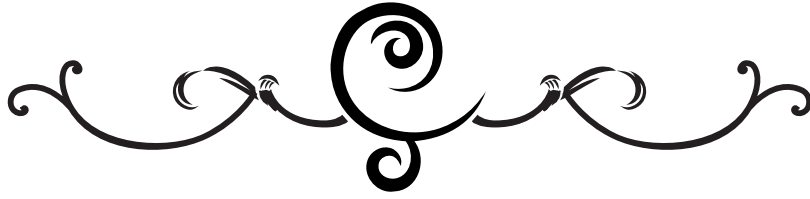
¹ “Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2)

² “(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?” (Furkan sûresi, 25/77)

³ “Rabbiniz buyurdu ki: “Bana dua edin ki size karşılık vereyim.” (Mü’min sûresi, 40/60).

اَكْزَرَ نَهْ خَوَاهِي دَادْ ، نَهْ دَادِي خَوَاهْ denildiği gibi “Eğer vermek istemeseydi, istemek vermezdi...”¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²
 اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ عَدَدَ مَا فِي عِلْمِ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ
 وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ. سَلِّمْنَا وَسَلِّمْ دِينَنَا، آمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

¹ Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 3/263; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 1/204; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 5/417.

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

³ “Allah’ım! Efendimiz Muhammed’e ve O’nun âl ve ashabına, ezelden ebede kadar ilâhî ilmindeki şeyler adedince salât ve selâm eyle. Bize hem bedenî, hem dinî hayatımızda sıhhat ve selâmet lutfet, âmîn... Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.”

Yirmi Dördüncü Mektub'un İkinci Zeyli

Mirac-ı Nebevî Hakkındadır.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى ۖ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ۖ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى ۖ إِذْ يَغْشَى
السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى ۖ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ۖ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى³

Mevlid-i Nebevî'nin Miraciye Kısımına Dair Beş Nükte'yi Beyan Edeceğiz.

Birinci Nükte

Cennetten getirilen Burak'a dair mevlid yazan Süleyman Efendi, hazin bir aşk macerasını beyan ediyor. O Zât ehl-i velâyet olduğu ve rivayete bina ettiği için, elbette bir hakikati o suretle ifade ediyor. Hakikat şu olmak gerektir ki:

Âlem-i bekânın mahlûkları, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) nuruyla pek alâkadarlırlar. Çünkü O'nun getirdiği nur iledir ki; cennet ve dâr-ı âhiret, cin ve ins ile şenlenecek. Eğer O olmasaydı, o saadet-i ebediye olmazdı ve cennetin her nevi mahlûkatından istifadeye müstaid olan cin ve ins, cenneti şenlendirmeyeceklerdi.. bir cihette sahipsiz virane kalacaktı.

Yirmi Dördüncü Söz'ün Dördüncü Dalı'nda beyan edildiği gibi, nasıl ki bülbülün güle karşı dâsitâne-i aşkı, tâife-i hayvanâtın tâife-i nebâtâta derece-i

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² "Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

³ "O'nun bir başka inişini Sidretü'l-Münteha'nın yanında görmüştü. Me'vâ cenneti de onun yanındadır. O dem ki Sidre'yi bir feyiz sarıyor, sardıkça sarıyordu... Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da. Vallahi gördü, hem de Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü!" (Necm sûresi, 53/13-18).

aşka bâliğ olan ihtiyacât-ı şedide-i aşk-nümâyı, rahmet hazinesinden gelen ve hayvanâtın erzaklarını taşıyan kabile-i nebâtâta karşı ilân etmek için, bir hatib-i rabbânî olarak, başta bülbül-ü gül ve her nevden bir nevi bülbül intihap edilmiş.. ve onların nağamâtı dahi, nebâtâtın en güzellerinin başlarında hoşâ-medî nev'inden tesbihkârâne bir hüsn-ü istikbaldır, bir alkışlamadır.

Aynen bunun gibi, sebeb-i hilkat-i eflâk ve vesile-i saadet-i dâreyn ve Habib-i Rabbi'l-âlemîn olan Zât-ı Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a karşı, nasıl ki melâike nev'inden Hazreti Cebrail (*aleyhisselâm*) kemâl-i muhabbetle hizmetkârlık ediyor.. melâikelerin Hazreti Âdem'e (*aleyhisselâm*) inkıyad ve itaatini ve sırr-ı sücudunu gösteriyor. Öyle de ehl-i cennetin, hatta cennetin hayvanât kısmının dahi, o Zât'a karşı alâkaları bindiği Burak'ın hissiyat-ı âşîkânesiyle ifade edilmiştir.

İkinci Nükte

Mirac-ı Nebevî'deki maceralardan birisi, Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) karşı muhabbet-i münezzehesi, "Sana âşık olmuşum!" tâbiriyle ifade edilmiş. Şu tâbirât, Vâcibü'l-vücûd'un kudsiyetine ve istiğnâ-yı zâtisine, mana-yı örfî ile münasip düşmüyor. Madem Süleyman Efendi'nin mevlidi, rağbet-i âmmeye mazhariyeti delâletiyle o zât ehl-i velâyettir ve ehl-i hakikattir, elbette irâe ettiği mana sahihtir. Mana da budur ki:

Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un hadsiz cemâl ve kemâli vardır. Çünkü bütün kâinatın aksamına inkısam etmiş olan cemâl ve kemâlin bütün envâi, O'nun cemâl ve kemâlinin emâreleri, işaretleri, âyetleridir. İşte her hâlde cemâl ve kemâl sahibi, bilbedâhe cemâl ve kemâlini sevmesi gibi, Zât-ı Zülcelâl dahi cemâlini pek çok sever.¹ Hem kendine lâıyk bir muhabbetle sever. Hem cemâlinin şuââtı olan esmâsını dahi sever. Madem esmâsını sever, elbette esmâsının cemâlini gösteren sanatını sever. Öyle ise cemâl ve kemâline ayna olan masnûâtını dahi sever. Madem cemâl ve kemâlini göstereni sever; elbette cemâl ve kemâl-i esmâsına işaret eden mahlûkatının mehâsinini sever. Bu beş nevi muhabbete, Kur'ân-ı Hakîm âyâtıyla işaret ediyor.

İşte Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), madem masnûât içinde en mükemmel ferttir ve mahlûkat içinde en mümtaz şahsiyettir.

♦ Hem sanat-ı ilâhiyeyi, bir velvele-i zikir ve tesbih ile teşhir ediyor ve istihsan ediyor.

¹ Müslim, îmân 147; İbni Mâce, duâ 10; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsne'd 4/133, 134, 151.

- ♦ Hem esmâ-yı ilâhiyedeki cemâl ve kemâl hazinelerini, lisân-ı Kur'ân ile açmıştır.
- ♦ Hem kâinatın âyât-ı tekviniyesinin, Sâni'inin kemâline delâletlerini, parlak ve kat'î bir surette lisân-ı Kur'ân'la beyan ediyor.
- ♦ Hem küllî ubûdiyetiyle, rubûbiyet-i ilâhiyeye aynadarlık ediyor.
- ♦ Hem mahiyetinin câmiyetiyle bütün esmâ-yı ilâhiyeye bir mazhar-ı etem olmuştur.

Elbette bunun için denilebilir ki:

- Cemil-i Zülcelâl, kendi cemâlini sevmesiyle, o cemâlin en mükemmel âyine-i zîşuuru olan Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı sever.
- Hem kendi esmâsını sevmesiyle, o esmânın en parlak aynası olan Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı sever.. ve Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a benzeyenleri dahi derecelerine göre sever.
- Hem sanatını sevdiği için, elbette O'nun sanatını en yüksek bir sadâ ile bütün kâinatta neşreden.. ve semâvâtın kulağını çınlatan.. berr ve bahri cezbeye getiren bir velvele-i zikir ve tesbih ile ilân eden Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı sever ve O'na ittibâ edenleri de sever.
- Hem masnûâtını sevdiği için, o masnûâtın en mükemmeli olan zî-hayatı.. ve zîhayatın en mükemmeli olan zîşuuru.. ve zîşuurun en efdali olan insanları.. ve insanların bilittifak en mükemmeli olan Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı elbette daha ziyade sever.
- Hem kendi mahlûkatının mehâsin-i ahlâkiyelerini sevdiği için, mehâsin-i ahlâkiyede bilittifak en yüksek mertebede¹ bulunan Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı sever.. ve derecâta göre, O'na benzeyenleri dahi sever. Demek Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti gibi, muhabbeti dahi kâinatı iha-ta etmiş.

İşte o hadsiz mahublar içindeki mezkûr beş vechinin her bir vechinde en yüksek makam, Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a mahsustur ki, "Habibullah" lâkabı O'na verilmiş.

İşte bu en yüksek makam-ı mahbubiyeti, Süleyman Efendi "Ben sana âşık olmuşum!" tâbiriyle beyan etmiştir. Şu tâbir, bir mirsad-ı tefekkürdür,

¹ Bkz.: "Ve sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin!" (Kalem sûresi, 68/4).

gayet uzaktan uzağa bu hakikate bir işarettir. Bununla beraber madem bu tâbir, şe'n-i rubûbiyete münasip olmayan manayı hayale getiriyor; en iyisi, şu tâbir yerine: “*Ben senden razı olmuşum!*” denilmeli.

Üçüncü Nükte

Miraciye'deki maceralar, mâlûmumuz olan manalarla o kudsi ve nezih hakikatleri ifade edemiyor. Belki o muhâvereler; birer unvan-ı mülâhazadır, birer mîrsad-ı tefekkürdür.. ve ulvî ve derin hakâike birer işarettir.. ve iman-ın bir kısım hakâikine birer ihtardır.. ve kabil-i tâbir olmayan bazı manalara birer kinâyedir. Yoksa, mâlûmumuz olan manalar ile bir macera değil. Biz, hayalimiz ile o muhâverelerden o hakikatleri alamayız; belki kalbimizle heyecanlı bir zevk-i imanî ve nurânî bir neşe-i ruhanî alabiliriz. Çünkü nasıl Cenâb-ı Hakk'ın zât ve sıfâtında nazîr ve şebih ve misli yoktur; öyle de şuûnât-ı rubûbiyetinde misli yoktur.¹ Sıfâtı nasıl mahlûkat sıfâtına benzemiyor, muhabbeti dahi benzemez.

Öyle ise şu tâbirâtı, müteşabihat nev'inden tutup deriz ki: Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve kudsîyetine münasip bir tarzda ve istiğnâ-yı zâtîsine ve kemâl-i mutlakına muvafık bir surette, muhabbeti gibi bazı şuûnâtı var ki, Miraciye macerasıyla onu ihtar ediyor. Mirac-ı Nebvî'ye dair Otuz Birinci Söz, hakâik-i miraciye'yi usûl-ü imaniye dairesinde izah etmiştir. Ona iktifâen burada ihtisar ediyoruz.

Dördüncü Nükte

“Yetmiş bin perde arkasında Cenâb-ı Hakk'ı görmüş”² tâbiri, bu'diyet-i mekânı ifade ediyor. Hâlbuki Vâcibü'l-vücûd mekândan münezzehtir, her şeye her şeyden daha yakındır. Bu ne demektir?

Elcevap: Otuz Birinci Söz'de mufasssalar, burhanlar ile o hakikat beyan edilmiştir. Burada yalnız şu kadar deriz ki:

Cenâb-ı Hak bize gayet karibdir, biz ondan gayet derecede uzağız. Nasıl ki güneş, elimizdeki ayna vâsıtasıyla bize gayet yakındır.. ve yerde her bir şeffaf şey, kendine bir nevi arş ve bir çeşit menzil olur. Eğer güneşin şuuru olsaydı,

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/117; En'âm sûresi, 6/101; Şûrâ sûresi, 42/11; İhlâs sûresi, 112/4.

² Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 13/520; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/382-383; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 6/148.

bizimle aynamız vâsıtasıyla muhabere ederdi. Fakat biz ondan dört bin sene uzağız. Bilâ-teşbih velâ-temsîl, Şems-i Ezelî, her şeye her şeyden daha yakındır. Çünkü Vâcibü'l-vücûd'dur, mekândan münezzehtir. Hiçbir şey O'na perde olamaz. Fakat her şey nihayet derecede O'ndan uzaktır.

İşte Mirac'ın uzun mesafesiyle.. ¹ **وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** 'in ifade ettiği mesafesizliğin sırrıyla.. hem Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) gitmesinde çok mesafeyi tayyederek gitmesi ve ân-ı vâhidde yerine gelmesi sırrı, bundan ileri geliyor.

Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) Mirac'ı, O'nun seyr u sülûküdür, O'nun unvan-ı velâyetidir. Ehl-i velâyet nasıl ki seyr u sülûk-u ruhanî ile, kırk günden tâ kırk seneye kadar bir terakki ile, derecât-ı imaniyenin hak kalyakîn derecesine çıkıyor. Öyle de bütün evliyanın sultanı olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm); değil yalnız kalbi ve ruhu ile, belki hem cismiyle, hem havâssıyla, hem letâifiyle, kırk seneye mukabil kırk dakikada, velâyetinin keramet-i kübrâsı olan Mirac'ı ile bir cadde-i kübrâ açarak, hakâik-i imaniyenin en yüksek mertebelerine gitmiş.. Miraç merdiveniyle Arş'a çıkmış.. "Kâb-ı Kavseyn" makamında, hakâik-i imaniyenin en büyüğü olan iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-âhireti aynelyakîn gözüyle müşâhede etmiş.. cennete girmiş, saadet-i ebediyeyi görmüş.. o Mirac'ın kapısıyla açtığı cadde-i kübrâyı açık bırakmış. Bütün evliya-yı ümmeti, seyr u sülûk ile –derecelerine göre– ruhanî ve kalbî bir tarzda o Mirac'ın gölgesi içinde gidiyorlar.

Beşinci Nükte

Mevlid-i Nebevî ile Miraciye'nin okunması, gayet nâfi ve güzel âdettir ve müstahsen bir âdet-i İslâmiye'dir. Belki hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye'nin, gayet latîf ve parlak ve tatlı bir medar-ı sohbetidir. Belki hakâik-i imaniyenin ihtarı için, en hoş ve şirin bir derstir. Belki imanın envârını ve muhabbetullah ve aşk-ı nebevîyi göstermeye ve tahrike en müheyyiç ve müessir bir vâsıtaadır. Cenâb-ı Hak bu âdeti ebede kadar devam ettirsin ve Süleyman Efendi gibi mevlid yazanlara Cenâb-ı Hak rahmet etsin, yerlerini Cennetü'l-Firdevs yapsın, âmîn!..

¹ "Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Kaf sûresi, 50/16).

Hâtime

Madem şu kâinatın Hâlık'ı, her nevede bir ferd-i mümtaz ve mükemmel ve câmî halkedip, o nev'in medar-ı fahri ve kemâli yapar:

- Elbette esmâsındaki ism-i âzam tecellîsiyle, bütün kâinata nisbeten mümtaz ve mükemmel bir ferdi halkedecek.
- Esmâsında bir ism-i âzam olduğu gibi,¹ masnûâtında da bir ferd-i ekmel bulunacak ve kâinata münteşir kemâlâtı o fertte cemedip, kendine medar-ı nazar edecek.
- O fert, her hâlde zîhayattan olacaktır. Çünkü envâ-ı kâinatın en mükemmeli zîhayattır.
- Ve her hâlde zîhayat içinde o fert, zîşuurdan olacaktır. Çünkü zîhayatın envâi içinde en mükemmeli zîşuurdur.
- Ve her hâlde o ferd-i ferîd, insandan olacaktır. Çünkü zîşuur içinde hadsiz terakkiyâta müstaid, insandır.
- Ve insanlar içinde her hâlde o fert, Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) olacaktır. Çünkü zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hiçbir tarih, O'nun gibi bir ferdi gösteremiyor ve gösteremez.

Zira o Zât, küre-i arzın yarısını ve nev-i beşerin beşten birisini, saltanat-ı mâneviyesi altına alarak, bin üç yüz elli sene kemâl-i haşmetle saltanat-ı mâneviyesini devam ettirip, bütün ehl-i kemâle, bütün envâ-ı hakâikte bir "üstad-ı küll" hükmüne geçmiş. Dost ve düşmanın ittifakıyla, ahlâk-ı hasenenin en yüksek derecesine sahip olmuş. Bidayet-i emrinde, tek başıyla bütün dünyaya meydan okumuş. Her dakikada yüz milyondan ziyade insanların vird-i zebânı olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ı göstermiş bir Zât, elbette o ferd-i mümtazdır, O'ndan başkası olamaz. Bu âlemin hem çekirdeği, hem meyvesi O'dur.

عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ أَنْوَاعِ الْكَائِنَاتِ وَمَوْجُودَاتِهَا²

İşte böyle bir Zât'ın mevlid ve miracını dinlemek.. yani terakkiyâtının mebde ve müntehâsını işitmek.. yani tarihçe-i hayat-ı mâneviyesini bilmek, o Zât'ı kendine reis ve seyyid ve imam ve şefi' telâkki eden

¹ Tirmizî, *deavât* 63; Ebû Dâvûd, *vitir* 23; Nesâî, *sehv* 58; İbni Mâce, *duâ* 9.

² O'na, âl ve ashabına kâinattaki âlemlerin ve varlıkların sayısınca salât ve selâm olsun.

müminlere ne kadar zevkli, fahirli, nurlu, neşeli, hayırlı bir müsamere-i ulviye-i diniye olduğunu anla!..

Yâ Rab! Habib-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) hürmetine ve ism-i âzam hakkına, şu risaleyi neşredenlerin ve rüfekâsının kalblerini, envâr-ı imaniyeye mazhar.. ve kalemlerini esrar-ı Kur'âniye'ye nâşir eyle.. ve onlara sırat-ı müstakîmde istikâmet ver, âmîn...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي²

Said Nursî

Yirmi Beşinci Mektup

Telif edilmemiştir.

¹ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

² Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâkî, Allah'tır.

Yirmi Altıncı Mektup

Şu Yirmi Altıncı Mektup, birbiriyle münasebeti az Dört Mebhas'tır.

Birinci Mebhas

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ³

Hüccetü'l-Kur'ân ale's-Şeytan ve Hizbîhî

İblisi ilzam, şeytanı ifham, ehl-i tuğyanı iskat eden Birinci Mebhas; bîtarafâne muhakeme içinde şeytanın müthiş bir desisesini kat'î bir surette reddeden bir vâkıdır. O vâkıanın mücmel bir kısmını on sene evvel Lemeât'ta yazmıştım, şöyle ki:

Bu risalenin telifinden on bir sene evvel Ramazan-ı Şerif'te İstanbul'da, Bayezid Câmî-i Şerifi'nde hâfızları dinliyordum. Birden şahsını görmedim, fakat mânevî bir ses işittim gibi bana geldi. Zihnimi kendine çevirdi. Hayalen dinledim. Baktım ki, bana der:

– “Sen, Kur'ân'ı pek âlî, çok parlak görüyorsun. Bîtarafâne muhakeme et, öyle bak. Yani bir beşer kelâmı farzet, bak. Acaba o meziyetleri, o zînetleri görecek misin?”

Hakikaten ben de ona aldandım. Beşer kelâmı farzedip, öyle baktım. Gördüm ki, nasıl Bayezid'in elektrik düğmesi çevrilip söndürülünce ortalık

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel tarzda bilir.” (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36).

karanlığa düşer. Öyle de o farz ile Kur'ân'ın parlak ışıkları gizlenmeye başladı. O vakit anladım ki, benim ile konuşan şeytandır. Beni vartaya yuvarlandırıyor. Kur'ân'dan istimdad ettim. Birden bir nur kalbime geldi. Müdafaaya kat'î bir kuvvet verdi. O vakit şöylece şeytana karşı münâzara başladı. Dedim:

– “Ey şeytan! Bîtarafâne muhakeme, iki taraf ortasında bir vaziyettir. Hâlbuki hem senin, hem insandaki senin şâkirtlerinin dediği bîtarafâne muhakeme ise, taraf-ı muhalifi iltizamdır. Bîtarafılık değildir, muvakkaten bir dinsizliktir. Çünkü Kur'ân'a kelâm-ı beşer diye bakmak ve öyle muhakeme etmek, şikk-ı muhalifi esas tutmaktır. Bâtılı iltizamdır, bîtarafâne değildir. Belki, bâtıla tarafgirliktir.”

Şeytan dedi ki:

– “Öyle ise ne Allah'ın kelâmı, ne de beşer kelâmı deme. Ortada farzet, bak.”

Ben dedim:

– “O da olamaz. Çünkü münâzaun fîh bir mal bulunsa, eğer iki müddeî birbirine yakın ise ve kurbîyet-i mekân varsa; o vakit o mal, ikisinden başka birinin elinde veya ikisinin elleri yetişecek bir surette bir yere bırakılacak. Hangisi isbat etse o alır. Eğer o iki müddeî birbirinden gayet uzak; biri maşrıkta, biri mağripde ise o vakit kaideten sahibü'l-yed kim ise onun elinde bırakılacaktır. Çünkü ortada bırakmak kabil değildir.¹

İşte Kur'ân, kıymettar bir maldır. Beşer kelâmı, Cenâb-ı Hakk'ın kelâmından ne kadar uzaksa; o iki taraf o kadar, belki hadsiz birbirinden uzaktır. İşte, serâdan Süreyya'ya kadar birbirinden uzak o iki taraf ortasında bırakmak mümkün değildir. Hem ortası yoktur. Çünkü vücûd ve adem gibi ve nakızeyn gibi iki zıttırlar. Ortası olamaz. Öyle ise Kur'ân için sahibü'l-yed, taraf-ı ilâhîdir. Öyle ise O'nun elinde kabul edilip, öylece delâil-i isbata bakılacak. Eğer öteki taraf onun Kelâmullah olduğuna dair bütün burhanları birer birer gürütse, elini ona uzatabilir. Yoksa uzatamaz. *Heyhat! Binler berâhin-i kat'iyenin mihlalarıyla Arş-ı Âzam'a çakılan bu muazzam pırlantayı, hangi el bütün o mihlaları söküp, o direkleri kesip onu düşürebilir?*

İşte ey şeytan! Senin rağmına ehl-i hak ve insaf bu suretteki hakikatli muhakeme ile muhakeme ederler. Hatta en küçük bir delilde dahi Kur'ân'a

¹ Bkz.: es-Serahî, *el-Mebsût* 11/8; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 6/202; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 2/177.

karşı imanlarını ziyadeleştirirler.¹ Senin ve şâkirtlerinin gösterdiği yol ise, –bir kere– beşer kelâmı farzedilse, yani Arş’a bağlanan o muazzam pırlanta yere atılsa, bütün mihların kuvvetinde ve çok burhanların metânetinde birtek burhan lâzım ki, onu yerden kaldırıp arş-ı mânevîye çaksın. Tâ küfrün zulümâtından kurtulup, imanın envârına erişsin. Hâlbuki buna muvaffak olmak pek güçtür. Onun için senin desisen ile şu zamanda, bîtarafâne muhakeme sureti altında çokları imanını kaybediyorlar.”

Şeytan döndü ve dedi:

– “Kur’ân beşer kelâmına benziyor, onların muhâveresi tarzındadır. Demek, beşer kelâmıdır. Eğer Allah’ın kelâmı olsa, O’na yakışacak, her cihetçe hârikulâde bir tarzı olacaktı. O’nun sanatı nasıl beşer sanatına benzemiyor, kelâmı da benzememeli?”

Cevaben dedim:

– “Nasıl ki Peygamberimiz (*aleyhissalâtü vesselâm*), mucizâtından ve hasâisinden başka, ef’âl ve ahvâl ve etvârında beşeriyette kalıp, beşer gibi âdet-i ilâhiyeye ve evâmîr-i tekviniyesine münkad ve mutî olmuş. O da soğuk çeker, elem çeker ve hâkezâ... Her bir ahvâl ve etvarında hârikulâde bir vaziyet verilmemiş. Tâ ki ümmetine ef’âliyle imam olsun, etvarıyla rehber olsun, umum harekâtıyla ders versin. Eğer her etvarında hârikulâde olsa idi, bizzât her cihetçe imam olamazdı. Herkese mürşid-i mutlak olamazdı. Bütün ahvâliyle “rahmeten li’l-âlemîn”² olamazdı.

*Aynen öyle de Kur’ân-ı Hakîm, ehl-i şuura imamdır.. cin ve inse mürşiddir.. ehl-i kemâle rehberdir.. ehl-i hakikate muallimdir.*³ Öyle ise beşerin muhaverâtı ve üslûbu tarzında olmak, zarurî ve kat’îdir. Çünkü cin ve ins; münâcâtını ondan alıyor.. duasını ondan öğreniyor.. mesâilini onun lisanıyla zikrediyor.. edeb-i muâşeretini ondan taallüm ediyor ve hâkezâ.. herkes onu merci yapıyor...

Öyle ise, eğer Hazreti Mûsâ’nın (*aleyhisselâm*) Tûr-u Sîna’da işittiği Kelâmulah⁴ tarzında olsa idi; beşer bunu dinlemekte, işitmekte tahammül edemezdi ve merci edemezdi. Hazreti Mûsâ gibi bir ulü’l-azm, ancak birkaç kelâmı işitmeye tahammül etmiştir. Mûsâ (*aleyhisselâm*) demiş:

¹ Bkz.: Enfâl sûresi, 8/2; Tevbe sûresi, 9/124.

² Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/107.

³ Bkz.: Dârimî, *mukaddime* 57; el-Beyhakî, *Şuabü’l-imân* 2/398.

⁴ Hazreti Musa’nın (*aleyhisselâm*) Cenâb-ı Hak’la Tûr-u Sîna’da konuşmasıyla alakalı âyetler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/164; A’râf sûresi, 7/143.

أَهَكَذَا كَلَامُكَ؟ Cevap olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmuş:

لِي قُوَّةُ جَمِيعِ الْأَلْسِنَةِ¹

Şeytan döndü, yine dedi ki: “Kur’ân’ın mesâili gibi çok zâtlar, o çeşit mesâili din nâmına söylüyorlar. Onun için bir beşer, din nâmına böyle bir şey yapmak mümkün değil mi?”

Cevaben –Kur’ân’ın nuruyla– dedim ki:

Evelâ: Dindar bir adam, din muhabbeti için “Hak böyledir, hakikat budur, Allah’ın emri böyledir.” der. Yoksa, Allah’ı kendi keyfine konuşturamaz. Hadsiz derecede haddinden tecavüz edip, Allah’ın taklidini yapıp, onun yerinde konuşmaz. فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ² düsturundan titrer.

Ve **sâniyen:** Bir beşer kendi başına böyle yapması ve muvaffak olması hiçbir cihetle mümkün değildir. Belki, yüz derece muhâldir. Çünkü birbirine yakın zâtlar birbirini taklit edebilirler. Bir cinsten olanlar, birbirinin suretine girebilirler. Mertebece birbirine yakın olanlar, birbirinin makamlarını taklit edebilirler. Muvakkaten insanları iğfal ederler. Fakat dâimî iğfal edemezler. Çünkü ehl-i dikkat nazarında –alâküllihâl– etvar ve ahvâli içindeki tasannuâtlar ve tekellüfâtlar sahtekârlığını gösterecek, hilesi devam etmeyecek. Eğer sahtekârlıkla taklide çalışan, ötekinden gayet uzaksa; meselâ âdi bir adam, İbni Sina gibi bir dâhiyi ilimde taklit etmek istese.. ve bir çoban bir padişahın vaziyetini takinsa elbette hiç kimseyi aldatamayacak, belki kendi maskara olacak. Her bir hâli bağırarak ki: “Bu sahtekârdır!..”

İşte –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Kur’ân, beşer kelâmı farzedildiği vakit; nasıl ki bir yıldız böceği, bin sene tekellüfsüz hakikî bir yıldız olarak rasat ehline görünsün? Hem bir sinek, bir sene tamamen tavus suretini tasannûsuz, temâşâ ehline gösterebilirsin? Hem sahtekâr, âmî bir nefer; namdar, âlî bir müşîrin tavırını takınsın, makamında otursun, çok zaman öyle kalsın, hilesini ihsas etmesin? Hem müfteri, yalancı itikatsız bir adam; müddet-i ömründe daima en sâdık, en emin, en mütekid bir zâtın keyfiyetini ve vaziyetini, en müdakkik nazarlara karşı telâşsız gösterebilirsin, dâhilerin nazarında tasannûu saklansın?..

¹ “Musa (aleyhisselâm): ‘Senin konuşman böyle midir?’ diye sorunca, Cenâb-ı Hak: ‘Bütün lisanların kuvveti benimdir.’ buyurdu.” (Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *er-Reddû ale’z-Zenâdika ve’l-Cehmiyye* s.36; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 6/210; et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 6/30).

² “Uydurduğu yalanı Allah’a mâl eden kimseden daha zâlim biri olabilir mi?” (Zümer sûresi, 39/32).

Bu ise yüz derece muhâldir. Ona hiçbir zîakıl mümkün diyemez. Öyle de farzetmek, bedihî bir muhâli vaki farzetmek gibi bir hezeyandır.

Aynen öyle de Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; Âlem-i İslâm'ın semâsında bilmüşâhede pek parlak ve daima envâr-ı hakâiki neşreden bir yıldız-ı hakikat, belki bir şems-i kemâlât telâkki edilen "Kitab-ı Mübin" in mahiyeti, -hâşâ sümme hâşâ- bir yıldız böceği hükmünde tasan-nûcu bir beşerin hurâfâtı bir düzmesi olsun.. ve en yakınında olanlar ve dikkatle ona bakanlar farkında bulunmasın ve onu daima âlî ve menba-ı hakâik bir yıldız bilsin. Bu ise yüz derece muhâl olmakla beraber, sen ey şeytan; yüz derece şeytanetinde ileri gitsen, buna imkân verdiremezsin! Bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın! Yalnız, mânen pek uzaktan baktırmakla aldatıyorsun. Yıldızı, yıldız böceği gibi küçük gösteriyorsun.

Sâlisen: Hem Kur'ân'ı beşer kelâmı farzetmek, lâzım gelir ki; âsârıyla, tesirâtıyla, netâiciyle âlem-i insaniyetin bilmüşâhede en ruhlu ve hayat-feşan, en hakikatli ve saadet-resan, en cemiyetli ve mu'cizbeyan, âlî meziyetleriyle yaldızlı bir Furkan'ın gizli hakikati; -hâşâ- muâvenetsiz, ilimsiz birtek insanın fikrinin tasniâtı olsun.. ve yakınında onu temâşâ eden ve merakla dikkat eden büyük zekâlar, ulvî dehalar onda hiçbir zaman, hiçbir cihetle sahtekârlık ve tasannû eseri görmesin.. daima ciddiyeti, samimiyeti, ihlâsı bulsun! Bu ise, yüz derece muhâl olmakla beraber; bütün ahvâliyle, akvâliyle, harekâtıyla bütün hayatında emaneti, imanı, emniyeti, ihlâsı, ciddiyeti, istikâmeti gösteren ve ders veren ve siddîkînleri yetiştiren en yüksek, en parlak, en âlî haslet telâkki edilen ve kabul edilen bir Zât'ı; en emniyetsiz, en ihlâssız, en itikatsız farzetmekle muzaaf bir muhâli vaki görmek gibi, şeytanı dahi utandıracak bir hezeyan-ı küfrîdir!..

Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira farz-ı muhâl olarak Kur'ân Kelâmullah olmazsa, Arş'tan ferşe düşer gibi sukut eder, ortada kalmaz. Mecma-ı hakâik iken, menba-ı hurâfât olur. Ve o harika fermanı gösteren Zât, -hâşâ, sümme hâşâ- eğer Resûlullah olmazsa, âlâ-yı illiyyînden esfel-i safilîne sukut etmek ve menba-ı kemâlât derecesinden maden-i desâis makamına düşmek lâzım gelir, ortada kalamaz. Zira Allah nâmına iftira eden, yalan söyleyen en ednâ bir dereceye düşer. Bir sineği, dâimî bir surette tavus görmek.. ve tavusun büyük evsafını onda her vakit müşâhede etmek ne kadar muhâl ise, şu mesele de öyle muhâldir. Fıtraten akılsız, sarhoş bir divane lâzım ki, buna ihtimal versin!..

Râbian: Hem Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; benîâde-min en büyük ve muhteşem ordusu olan Ümmet-i Muhammediye'nin (*aleyy-hissalâtü vesselâm*) mukaddes bir kumandanı olan Kur'ân, bilmüşâhede kuvvetli kanunlarıyla, esaslı düsturlarıyla, nafiz emirleriyle o pek büyük orduyu, iki cihanı fethedecek bir derecede bir intizam verdiği ve bir inzibat altına aldığı ve maddî-mânevî techiz ettiği.. ve umum o efradın derecatına göre akıllarını tâlim ve kalblerini terbiye ve ruhlarını teshir ve vicdanlarını tathir ve âzâ ve cevârihlerini istimâl ve istihdam ettiği hâlde –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– kuvvetsiz, kıymetsiz, asılsız bir düzme farzedip yüz derece muhâli kabul etmek lâzım gelmekle beraber; müddet-i hayatında ciddî harekâtıyla Hakk'ın kanunlarını benîâdeme ders veren.. ve samimî ef'âliyle hakikatin düsturlarını beşere tâlim eden.. ve hâlis ve mâkul akvâliyle istikâmetin ve saadetin usûllerini gösteren ve tesis eden.. ve bütün tarihçe-i hayatının şehâdetiyle Allah'ın azabından çok havf eden¹ ve herkesten ziyade Allah'ı bilen ve bildiren..² ve nev-i beşerin beşten birisine ve küre-i arzın yarısına bin üç yüz elli sene kemâl-i haşmet ile kumandanlık eden ve cihanı velveleye veren.. ve şöhret-şîâr şuûnâtıyla nev-i beşerin, belki kâinatın elhak medar-ı fahri olan bir Zât'ı; –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'tan korkmaz ve bilmez ve yalandan çekinmez, haysiyetini tanımaz farzetmekle yüz derece muhâli birden irtikâp etmek lâzım gelir!..

Çünkü şu meselenin ortası yoktur. Zira farz-ı muhâl olarak Kur'ân, Kelâmullah olmazsa; Arş'tan düşse, ortada kalamaz. Belki yerde, yalancı birinin malı olduğunu kabul etmek lâzım gelir. Bu ise ey şeytan, yüz derece sen katmerli bir şeytan olsan, bozulmamış hiçbir akli kandıramazsın ve çürümemiş hiçbir kalbi ikna edemezsin!..”

Şeytan döndü, dedi: “Nasıl kandıramam? Ekser insanlara ve insanın meşhur âkillerine Kur'ân'ı ve Muhammed'i inkâr ettirdim ve kandırdım.”

Elcevap:

Evelâ: Gayet uzak mesafeden bakılsa en büyük şey, en küçük şey gibi görünebilir.. bir yıldız, bir mum kadardır, denilebilir.

Sâniyen: Hem tebeî ve sathî bir nazarla bakılsa gayet muhâl bir şey, mümkün görünebilir. Bir zaman bir ihtiyar adam, Ramazan hilâlini görmek için semâya bakmış. Gözüne bir beyaz kıl inmiş. O kılı ay zannetmiş. Ayı gördüm demiş. İşte muhâldir ki; hilâl, o beyaz kıl olsun. Fakat kasden ve bizzât

¹ Bkz.: Buhârî, *nikâh* 1; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/20; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 9/25.

² Bkz.: Buhârî, *îmân* 13, *edeb* 72; Müslim, *sıyâm* 79, *fezâil* 127, 128.

aya baktığı ve saç tebeî ve dolayısıyla ve ikinci derecede görüldüğü için o muhâli mümkün telâkki etmiş.

Sâlisen: Hem kabul etmemek başkadır, inkâr etmek başkadır. Adem-i kabul bir lâkaytlıktır, bir göz kapamaktır ve cahilâne bir hükümsüzlüktür. Bu surette çok muhâl şeyler, onun içinde gizlenebilir. Onun akli onlarla uğraşmaz. Amma inkâr ise; o adem-i kabul değil, belki o kabul-ü ademdir, bir hükümdür. Onun akli hareket etmeye mecburdur. O hâlde senin gibi bir şeytan onun aklını elinden alır, sonra inkârı ona yutturur.¹ Hem ey şeytan! Bâtılı hak ve muhâli mümkün gösteren gaflet ve dalâlet ve safsata ve inat ve mağlata ve mükâbere ve iğfal ve görenek gibi şeytanî desiselerle çok muhâlâtı intâc eden küfür ve inkârı, o bedbaht insan suretindeki hayvanlara yutturmuşsun!..

Râbian: Hem Kur'ân'ı kelâm-ı beşer farzetmek, lâzım gelir ki; âlem-i insaniyetin semâsında yıldızlar gibi parlayan asfiyalara, sıddîkînlere, aktâblara bilmüşâhede rehberlik eden.. ve bilbedâhe, mütemâdiyen hak ve hakkaniyeti, sıdk ve sadâkati, emn ve emaneti umum tabakât-ı ehl-i kemâle tâlim eden.. ve erkân-ı imaniyenin hakâikiyle ve erkân-ı İslâmiye'nin desâtiriyle iki cihanın saadetini temin eden.. ve bu icraatının şehâdetiyle bizzarure hâlis hak ve sâfi hakikat ve gayet doğru ve pek ciddî olmak lâzım gelen bir kitabı, kendi evsafının ve tesiratının ve envârının zıddıyla muttasıf tasavvur edip, -hâşâ, hâşâ-tasniât ve iftiralarının mecmuası nazarıyla bakmak, sofestâileri ve şeytanları dahi utandıracak ve titretecek şenî bir hezeyan-ı küfrî olmakla beraber; izhar ettiği din ve şeriat-ı İslâmiye'nin şehâdetiyle.. ve müddet-i hayatında gösterdiği -bilittifak- fevkalâde takvasının ve hâlis ve safi ubûdiyetinin delâletiyle.. ve -bilittifak- kendinde görünen ahlâk-ı hasenesinin iktizasıyla.² ve yetiştirdiği bütün ehl-i hakikatin ve sahib-i kemâlâtın tasdikiyle en mûtekid, en metin, en emin, en sâdik bir Zât'ı, -hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ- itikatsız, en emniyetsiz, Allah'tan korkmaz, yalandan çekinmez bir vaziyette farzedip, muhâlâtın en çirkin ve menfur bir suretini ve dalâletin en zulümlü ve zulûmât-ı bir tarzını irtikâp etmek lâzım gelir.

Elhâsıl: On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde denildiği gibi, nasıl kulaklı âmî tabakası i'câz-ı Kur'ân fehminde demiş: Kur'ân, bütün dinlediğim ve dünyada mevcut kitaplara kıyas edilse, hiçbirisine benzemiyor ve onların derecesinde değildir. Öyle ise, ya Kur'ân umumunun altındadır veya

¹ Bkz.: Haşir sûresi, 59/16.

² Bkz.: Kalem sûresi, 68/4; Müslim, *müşâfirîn* 139; Ebû Dâvûd, *tatavvu'* 26.

umumunun fevkinde bir derecesi vardır. Umumun altındaki şık ise –muhâl olmakla beraber– hiçbir düşman, hatta şeytan dahi diyemez ve kabul etmez. Öyle ise Kur’ân, umum kitapların fevkindedir. Öyle ise mucizedir.

Aynen öyle de, biz de ilm-i usûl ve fenn-i mantıkça sebr ve taksim denilen en kat’î hüccetle¹ deriz: Ey şeytan ve ey şeytanın şâkirtleri! Kur’ân, ya Arş-ı Âzam’dan ve ism-i âzamdan gelmiş bir kelâmullahtır.. veyahut –hâşâ sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ– yerde, Allah’tan korkmaz ve Allah’ı bilmez, itikatsız bir beşerin düzmesidir. Bu ise ey şeytan, sâbık hüccetlere karşı bunu sen diyemezsin ve diyemezdin ve diyemeyeceksin. Öyle ise bizzarure ve bilâ-şüphe Kur’ân, Hâlık-ı kâinatın kelâmıdır. Çünkü ortası yoktur ve muhâldir ve olmaz. Nasıl ki kat’î bir surette isbat ettik. Sen de gördün ve dinledin.

Hem Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*), ya Resûlullah’tır ve bütün resûllerin ekmeli ve bütün mahlûkatın efdalidir.. veyahut –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah’a iftira ettiği ve Allah’ı bilmediği ve azabına inanmadığı için itikatsız, esfel-i safilîne sukut etmiş bir beşer farzetmek²(Hâşiye) lâzım gelir. Bu ise ey iblis, ne sen ve ne de güvendiğin Avrupa feylesofları ve Asya münafıkları bunu diyemezsiniz ve diyememişsiniz ve diyemeyeceksiniz ve dememişsiniz ve demeyeceksiniz. Çünkü bu şıkkı dinleyecek ve kabul edecek dünyada yoktur. Onun içindir ki, güvendiğin o feylesofların en müfsidleri ve o münafıklarının en vicdansızları dahi diyorlar ki: “Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*) çok akıllı idi ve çok güzel ahlâklı idi.” Madem şu mesele iki şıkka münhasırdır ve madem ikinci şık muhâldir ve hiçbir kimse buna sahip çıkmıyor ve madem kat’î hüccetlerle isbat ettik ki, ortası yoktur. Elbette ve bizzarure –senin ve hizbü’ş-şeytanın rağmına olarak– bilbedâhe ve bihakkalyakîn, Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*) Resûlullah’tır ve bütün Resûllerin ekmelidir, bütün mahlûkatın efdalidir.”

عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَعْدَ الْمَلِكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ³

¹ Bkz.: el-Cüveynî, *el-Burhân* 2/534, 535; er-Râzî, *el-Mahsûl* 5/299.

² (Hâşiye) Kur’ân-ı Hakîm, kâfirlerin küfriyatlarını ve galiz tâbiratlarını ibtal etmek için zikrettiğine istinaden; ehl-i dalâletin fikr-i küfrîlerinin bütün bütün muhâliyetini ve bütün bütün çürüklüğünü göstermek için şu tâbiratı, farz-ı muhâl suretinde titreyerek kullanmaya mecbur oldum.

³ Meleklerin, insanların ve cinlerin sayısınca O’na salât ve selâm olsun.

Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı

Sûre-i ¹﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾'i okurken,

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۖ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ
تَحِيدُ ۖ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ۖ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ۖ
لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ۖ
وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ۖ أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ²

Şu âyetleri okurken şeytan dedi ki:

– “Kur’ân’ın en mühim fesâhatini, siz onun selâsetinde ve vuzuhunda buluyorsunuz. Hâlbuki şu âyetle nereden nereye atlıyor! Sekerattan, tâ kı-yâmete atlıyor. Nefh-i surdan, muhasebenin hitâmına intikal ediyor ve on-dan cehenneme idhali zikrediyor. Bu acîb atlamaklar içinde hangi selâset ka-lır? Kur’ân’ın ekser yerlerinde böyle birbirinden uzak meseleleri birleştiriyor. Böyle münasebetsiz vaziyetle selâset, fesâhat nerede kalır?”

Elcevap:

– “Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân’ın esas-ı i’câzının en mühimlerinden, belâ-gatından sonra îcazıdır. Îcaz, i’câz-ı Kur’ân’ın en metin ve en mühim bir esa-sıdır. Kur’ân-ı Hakîm’de şu mucizâne îcaz o kadar çoktur ve o kadar güzeldir ki; ehl-i tedkik, karşısında hayrettedirler.

♦ Meselâ:

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَّمَاءُ أَفْلَعِي ۖ وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ
وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ³

¹ “Kâf. Şanlı şerefli Kur’ân hakkı için.” (Kaf sûresi, 50/1).

² “Ağzından çıkan bir tek söz olmaz ki yanında, bu iş için hazırlanmış gözcü olmasın, onun söylediğini ve yaptığını kaydetmiş olmasın. Vakti geldiğinde ölüm sekeratı başlayınca, can çekiştiği sırada insana ‘İşte!’ denir, ‘senin en çok nefret edip kaçtığın şey!’ Sûra üfürülür kalk borusu çalar. İşte bu da tehdit edilen azabın günüdür. O gün herkes beraberinde bir muhafız, bir de şahit olarak Yüce Divana gelir. Allah ona buyurur: ‘Sen bundan gaflet içindeydin. İşte gözünün önünden perdeyi kaldırdık, şimdi artık gözün pek keskindir!’ Yanındaki arkadaşı ‘İşte!’ der, ‘onun defteri! Her ne yapmışsa, burada yazılı!’ Allah muhafızla şahide veya cehennem görevlisi iki meleğe: ‘Atın!’ buyuracak, ‘atın cehenneme her nankör, inatçı kâfiri.’” (Kaf sûresi, 50/18-24)

³ “(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) ‘Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes’ diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi üzerinde yerleşti ve ‘Kahrolsun o zâlimler!’ denildi.” (Hûd sûresi, 11/44).

Kısa, birkaç cümleyle tufan hâdisi-i azîmesini netâiciyle öyle îcaz-kârâne ve mucizâne beyan ediyor ki; çok ehl-i belâgatı, belâgatına secde ettirmiş.¹

♦ Hem meselâ:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا ۖ إِذِ انبَعَثَ أَشْقِيهَا ۖ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيِيهَا ۖ
فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّيْهَا ۖ وَلَا يَخَافُ عُقْبِيهَا²

İşte Kavm-i Semûd'un acîb ve mühim hâdisâtını ve netâicini ve sû-i âkibetlerini böyle kısa, birkaç cümle ile îcaz içinde bir i'câz ile selâsetli ve vuzuhlu ve fehmi ihlâl etmez bir tarzda beyan ediyor.

♦ Hem meselâ:

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ
أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ³

İşte ⁴ cümlesinden ⁵ cümlesine kadar çok cümleler matvîdir, o mezkûr olmayan cümleler fehmi ihlâl etmiyor, selâsete zarar vermiyor. Hazreti Yunus'un (*aleyhüsselem*) kıssasından mühim esasları zikreder, mütebâkisini akla havale eder.

♦ Hem meselâ Sûre-i Yusuf'ta ⁶ *فَارْسُلُونِ* kelimesinden ⁷ *يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ* ortasında yedi-sekiz cümle, îcaz ile tayyedilmiş; hiç fehmi ihlâl etmiyor, selâsetine zarar vermiyor. Bu çeşit mucizâne îcazlar, Kur'ân'da pek çoktur... hem pek güzeldir.

¹ Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

² “Azgınlığı yüzünden Semûd halkı Resûllerinin bildirdiği gerçekleri yalan saydı. Bir ara onların en azılı olanları öne atıldığında, bu yalanlamaları iyice şiddetlendi. Peygamberleri ise kendilerine: ‘Mucizevî olarak verilen Allah’ın devesini ve onun su içme sırasını gözetin, ona dokunmayın!’ dedi. Fakat onlar o Peygamberi yalancı sayıp deveyi kestiler. Allah da böylesi suç ve isyanları sebebiyle azap indirdi, onları yerle bir etti. Bunun sonucundan da asla endişe etmedi.” (Şems sûresi, 91/11-15).

³ “Önderler içinde Zünnûn’u da an. O, (inkârda direten ve uyarılardan hiç etkilenmeyen halkına) kızarak onları terk etmişti. Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza inanıyordu. Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, “Sen’den başka ilâh yoktur. Sen, her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!” diye yakardı.” (Enbiyâ sûresi, 21/87).

⁴ “Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza (inanıyordu).” (Enbiyâ sûresi, 21/87).

⁵ “Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı.” (Enbiyâ sûresi, 21/87).

⁶ “Beni Yusuf’a gönderin.” (Yûsuf sûresi, 12/45).

⁷ “Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi.” (Yûsuf sûresi, 12/46).

Amma Sûre-i Kaf'ın âyeti ise, ondaki îcaz pek acîb ve mucizânedir. Çünkü kâfirin pek müthiş ve çok uzun ve bir günü elli bin sene olan istikbaline..¹ ve o istikbalin dehşetli inkılâbâtında kâfirin başına gelecek elîm ve mühim hâdisâta birer birer parmak basıyor, şimşek gibi fikri onlar üstünde gezdiriyor. O pek çok uzun zamanı, hazır bir sayfa gibi nazara gösterir. Zikredilmeyen hâdisâtı, hayale havale edip ulvî bir selâsetle beyan eder.

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ² İşte ey şeytan, şimdi bir sözün daha varsa söyle!”

Şeytan der: “Bunlara karşı gelemem, müdafaa edemem. Fakat çok ahmaklar var, beni dinliyorlar.. ve insan suretinde çok şeytanlar var, bana yardım ediyorlar.. ve feylesoflardan çok firavunlar var, enâniyetlerini okşayan meseleleri benden ders alıyorlar; senin bu gibi Sözler’in neşrine set çekerler. Bunun için sana teslim-i silâh etmem.”

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

¹ Âhiretin bir gününün dünyanın bir gününe nisbeten çok uzun olacağına dair bkz.: Secde sûresi, 32/5; Meâric sûresi, 70/4.

² “Öyle ise, Kur’ân okunduğunda hemen ona kulak verin, susup dinleyin ki merhamete nâil olasınız.” (A’râf sûresi, 7/204).

³ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

İkinci Mebhas

Şu Mebhas, bana dâimî hizmet edenlerin, ahlâkımda gördükleri acîb ihtilâftan gelen hayretlerine karşı, hem iki talebemin benim hakkımda haddimden fazla hüsn-ü zanlarını tâdil etmek için yazılmıştır.

Ben görüyorum ki; Kur'ân-ı Hakîm'in hakâikine ait bazı kemâlât, o hakâike dellâllık eden vâsıtalara veriliyor. Şu ise yanlıştır. Çünkü me'hazın kudsiyeti, çok burhanlar kuvvetinde tesirât gösteriyor; onun ile ahkâmı, umuma kabul ettiriyor. Ne vakit dellâl ve vekil gölge etse, yani onlara teveccüh edilse, o me'hazdaki kudsiyetin tesiri kaybolur. Bu sır içindir ki, bana karşı haddimden çok fazla teveccüh gösteren kardeşlerime bir hakikati beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bir insanın müteaddit şahsiyeti olabilir. O şahsiyetler ayrı ayrı ahlâkı gösteriyorlar. Meselâ büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu vakit bir şahsiyeti var ki; vakar iktiza ediyor, makamın izzetini muhafaza edecek etvar istiyor. Meselâ her ziyaretçi için tevazu göstermek tezellüldür, makamı tenzildir. Fakat kendi hânesindeki şahsiyeti, makamın aksiyle bazı ahlâkı istiyor ki, ne kadar tevazu etse iyidir. Az bir vakar gösterse, tekebbür olur ve hâkezâ...

Demek bir insanın vazifesi itibarıyla bir şahsiyeti bulunur ki, hakikî şahsiyetiyle çok noktalarda muhalif düşer. Eğer o vazife sahibi, o vazifeye hakikî lâyıksa ve tam müstaid ise, o iki şahsiyeti birbirine yakın olur. Eğer müstaid değilse, meselâ bir nefer bir müşîr makamında oturtulsa, o iki şahsiyet birbirinden uzak düşer; o neferin şahsî, âdi, küçük hasletleri; makamın iktiza ettiği âlî, yüksek ahlâkla kabil-i telif olamıyor.

İşte bu bîçâre kardeşinizde üç şahsiyet var. Birbirinden çok uzak, hem de pek çok uzaktırlar.

Birincisi: Kur'ân-ı Hakîm'in hazine-i âlîsinin dellâlı cihetindeki muvakkat, sırf Kur'ân'a ait bir şahsiyetim var. O dellâllığın iktiza ettiği pek yüksek ahlâk var ki, o ahlâk benim değil, ben sahip değilim. Belki o makamın ve o vazifenin iktiza ettiği seciyelerdir. Bende bu neviden ne görseniz benim değil, onunla bana bakmayınız, o makamındır.

İkinci Şahsiyet: Ubûdiyet vaktinde, dergâh-ı ilâhîye müteveccih olduğum vakit, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla bir şahsiyet veriliyor ki; o şahsiyet, bazı

âsârı gösteriyor. O âsâr, mana-yı ubûdiyetin esası olan “kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı ilâhîye iltica etmek” noktalarından geliyor ki; o şahsiyetle kendimi herkesten ziyade bedbaht, âciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni medh ü senâ etse beni inandıramaz ki, ben iyiyim ve sahib-i kemâlim.

Üçüncüsü: Hakikî şahsiyetim, yani Eski Said’in bozması bir şahsiyetim var ki, o da Eski Said’den irsiyet kalma bazı damarlardır. Bazen riyaya, hubb-u câha bir arzu bulunuyor. Hem asil bir hânedandan olmadığım, hisset derecesinde bir iktisat ile düşkün ve pest ahlâklar görünüyor.

Ey kardeşler! Sizi bütün bütün kaçırmamak için bu şahsiyetimin gizli, çok fenalıklarını ve sû-i hâllerini söylemeyeceğim. İşte kardeşlerim, ben müstaid ve makam sahibi olmadığım için şu şahsiyetim, dellâllık ve ubûdiyet vazifelerindeki ahlâktan ve âsârdan çok uzaktır.

Hem **دَادِ حَقِّ رَا قَابِلَيْتِ شَرْطِ نَيْسْتِ¹** kaidesince Cenâb-ı Hak, merhamet-kârâne, kudretini benim hakkımda böyle göstermiş ki; en ednâ bir nefer gibi bu şahsiyetimi, en âlâ bir makam-ı müşîriyet hükmünde olan hizmet-i esrar-ı Kur’âniye’de istihdam ediyor. Yüz binler şükür olsun! Nefis cümleden süflî, vazife cümleden âlâ...

الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي²

¹ Allah, lutfederken şahsın kabiliyetine bakmaz.

² Allah’a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Üçüncü Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا¹

Yani, *لِتَعَارَفُوا مَنَاسِبَاتِ الْحَيَاةِ الْإِجْتِمَاعِيَّةِ فَتَعَاوُنُوا عَلَيْهَا لَا لِيَتَنَازَرُوا فَتَخَاصَّمُوا*
Yani, “Sizi tâife tâife, millet millet, kabile kabile yaratmışım, tâ birbirinizi tanımalısınız ve birbirinizdeki hayat-ı içtimaiyeye ait münasebetlerinizi bilesiniz, birbirinize muâvenet edesiniz. Yoksa sizi kabile kabile yaptım ki; yekdiğerinize karşı inkârla yabanî bakasınız, husumet ve adâvet edesiniz değildir!”

Şu mebhas yedi meseledir.

Birinci Mesele

Şu âyet-i kerîmenin ifade ettiği hakikat-i âliye hayat-ı içtimaiyeye ait olduğu için, hayat-ı içtimaiyeden çekilmek isteyen Yeni Said lisanıyla değil, belki *İslâm'ın hayat-ı içtimaiyesiyle münasebettar olan Eski Said* lisanıyla, Kur'ân-ı Azîmüşşân'a bir hizmet maksadıyla ve haksız hücumlara bir siper teşkil etmek fikriyle yazmaya mecbur oldum.

İkinci Mesele

Şu âyet-i kerîmenin işaret ettiği teârûf ve teâvün düsturunun beyanı için deriz ki; nasıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, tâ takımlara kadar tefrik edilir. Tâ ki, her neferin muhtelif ve müteaddit münasebâtı ve o münasebâta göre vazifeleri tanınsın, bilinsin; tâ o ordunun efradları, düstur-u teâvün altında hakikî bir vazife-i umumiye görsün ve hayat-ı içtimaiyeleri âdânın hücumundan masûn kalsın. Yoksa tefrik ve inkısam; bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhasamet etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin değildir.

Aynen öyle de heyet-i içtimaiye-i İslâmiye büyük bir ordudur, kabâil ve tavâife inkısam edilmiş. Fakat binbir, bir birler adedince cihet-i vahdetleri var: Hâlık'ları bir, Rezzâk'ları bir, peygamberleri bir, kibleleri bir,

¹ Hucurât sûresi, 49/13.

kitapları bir, vatanları bir; bir, bir, bir.. binler kadar bir, bir... İşte bu kadar bir birler; uhuvveti, muhabbeti ve vahdeti iktiza ediyorlar. Demek kabâil ve tavâife inkısam, şu âyetin ilân ettiği gibi, teârûf içindir, teâvün içindir; tenâkür için değil, tahâsum için değildir.

Üçüncü Mesele

Fikr-i milliyet şu asırda çok ileri gitmiş. Hususan dessay Avrupa zâlimleri, bunu İslâmlar içinde menfî bir surette uyandırıyorlar, tâ ki parçalayıp onları yutsunlar.

Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsanî var, gafletkârâne bir lezzet var, şeâmetli bir kuvvet var. Onun için, şu zamanda hayat-ı içtimaiye ile meşgul olanlara “Fikr-i milliyeti bırakınız!” denilmez. Fakat fikr-i milliyet iki kısımdır:

Bir kısmı menfidir, şeâmetlidir, zararlıdır. Başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine adâvetle devam eder, müteyakkız davranır. Şu ise, muhasamet ve keşmekeşe sebeptir. Onun içindir ki, hadis-i şerifte ferman etmiş: **الإِسْلَامِيَّةُ** ¹ **جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ** ve Kur’ân da ferman etmiş:

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ
وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا
وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ²

İşte şu hadis-i şerif ve şu âyet-i kerîme, kat’î bir surette menfî bir milliyeti ve fikr-i unsuriyeti kabul etmiyorlar. Çünkü müsbet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti, ona ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, acaba hangi unsur var ki, üç yüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sahibine o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırır? Evet, menfî milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş.

Ezcümle: Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem Âlem-i İslâm’ı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler.

¹ “İslâmiyet, câhiliye ırkçılığını kesip atmıştır.” Bkz.: Müslim, *imâre* 53-54; Ebû Dâvûd, *edeb* 111, 112; İbni Mâce, *fiten* 7.

² “Kâfirlerin kalblerine taassubu, cahiliye taassup ve tarafgirliğini yerleştirdikleri o sırada, Allah da elçisinin ve müminlerin gönüllerine huzur ve güven duygusu verdi. Takva kelimesini onlara yoldaş etti. Zaten onlar bu söze pek lâyık ve ehil idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilir.” (Fetih sûresi, 48/26).

Hem Avrupa milletleri şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Alman'ın çok şeâmetli ebedî adâvetlerinden başka, Harb-i Umumî'deki hâdisât-ı müdhîse dahi, menfî milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.

Hem bizde, ibtida-yı hürriyette –Bâbil Kulesi'nin harabiyeti zamanında “tebelbül-ü akvam” tâbir edilen teşâub-u akvam ve o teşâub sebebiyle dağılmaları gibi– menfî milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pek çok “kulüpler” nâmında sebep-i tefrika-yı kulûb, muhtelif mülteciler cemiyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların hâlleri, menfî milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, *en ziyade birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebi tahakkümü altında ezilen anâsır ve kabâil-i İslâmiye içinde fikr-i milliyetle birbirine yabanî bakmak ve birbirini düşman telâkki etmek öyle bir felâkettir ki, tarif edilmez. Âdeta bir sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divanelikle büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa'nın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda onlara ehemmiyet vermeyip, belki mânen onlara yardım edip, menfî unsuriyet fikriyle şark vilâyetlerindeki vatandaşlara veya cenup tarafındaki dindaşlara adâvet besleyip onlara karşı cephe almak, çok zararları ve mehâlikiyle beraber (o cenup efradları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın; cenuptan gelen Kur'ân nuru var, İslâmiyet ziyası gelmiş, o içimizde vardır ve her yerde bulunur, işte o dindaşlara adâvet ise) dolaşısıyla İslâmiyet'e, Kur'ân'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'ân'a karşı adâvet ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviye ve hayat-ı uhreviyesine bir nevi adâvettir. Hamiyet nâmına, hayat-ı içtimaiyeye hizmet edeyim diye iki hayatın temel taşlarını harap etmek; hamiyet değil, hamâkattir!*

Dördüncü Mesele

Müsbet milliyet, hayat-ı içtimaiyenin ihtiyac-ı dahilîsinden ileri geliyor. Teâvüne, tesânüde sebeptir; menfaatli bir kuvvet temin eder, uhuvvet-i İslâmiye'yi daha ziyade teyid edecek bir vâsıta olur.

Şu müsbet fikr-i milliyet, İslâmiyet'e hâdim olmalı, kale olmalı, zırhlı olmalı; yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyet'in verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var, âlem-i bekâda ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için, uhuvvet-i millîye ne kadar da kavî olsa, onun bir perdesi hükmüne

geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek, aynı kalenin taşlarını kalenin içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nev'inden ahmakâne bir cinayettir.

İşte, ey ehl-i Kur'ân olan şu vatanın evlâtları! Altı yüz sene değil, belki Abbasîler zamanından beri bin senedir, Kur'ân-ı Hakîm'in bayraktarı olarak bütün cihana karşı meydan okuyup Kur'ân'ı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'ân'a ve İslâmiyet'e kale yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş tehâcümâtı defettiniz. *تَا فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ* âyetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupa'nın ve frenk-meşrep münafıkların desilerine uyup şu âyetin evvelindeki hitaba mâsadak olmaktan çekinmelisiniz ve korkmalısınız.

Cây-ı Dikkat Bir Hâl: Türk milleti anâsır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu hâlde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise müslümandır. Sâir unsurlar gibi müslim ve gayr-i müslim olarak iki kısma inkısam etmemiştir. Nerede Türk tâifesi varsa müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi). Hâlbuki, küçük unsurlarda dahi hem müslim ve hem de gayr-i müslim var.

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslâmiyet'le imtizaç etmiş, ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahvısın! Bütün senin mâzideki mefâhirin İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefâhir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği hâlde; sen şeytanların vesveseleriyle, desiseleriyle o mefâhiri kalbinden silme!..

Beşinci Mesele

Asya'da uyanan akvam; fikr-i milliyete sarılıp, aynen Avrupa'yı her cihetle taklit ederek, hatta çok mukaddesâtları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Hâlbuki her milletin kâmet-i kıymeti başka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa, tarzı ayrı ayrı olmak lâzım gelir. Bir kadına bir jandarma elbisesi giydirilmez. Bir ihtiyar hocaya tangocu bir kadın libası giydirilmediği gibi, körü körüne taklit dahi çok defa maskaralık olur. Çünkü:

¹ “(Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorludurlar. Allah yolunda mücahede ederler.” (Mâide sûresi, 5/54).

Evelâ: Avrupa bir dükkân, bir kışla ise; Asya bir mezraa, bir cami hük-mündedir. Bir dükkâncı dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışla vaziyeti ile mes-cid vaziyeti bir olmaz.

Hem ekser enbiyânın Asya'da zuhuru, ağıleb-i hükemânın Avrupa'da gelmesi, kader-i ezelînin bir remzi ve işaretidir ki; Asya akvâmını intibâ-ha getirecek, terakki ettirecek, idare ettirecek, din ve kalbdır. Felsefe ve hikmet ise din ve kalbe yardım etmeli, yerine geçmemeli!..

Sâniyen: Din-i İslâm'ı Hristiyan Dini'ne kıyas edip Avrupa gibi dine lâkayt olmak, pek büyük bir hatadır. Evvelâ, Avrupa dinine sahiptir. Başta Wilson, Lloyd George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papaz gibi dinlerine mutaassıp olmaları şahittir ki, Avrupa dinine sahiptir, belki bir cihette muta-assıptır.

Sâlisen: İslâmiyet'i Hristiyan Dini'ne kıyas etmek, kıyas-ı maalfâriktir; o kıyas yanlıştır. Çünkü Avrupa, dinine mutaassıp olduğu zaman medenî değıl-di; taassubu terk etti, medenîleşti. Hem din, onların içinde üç yüz sene mu-harebe-yi dahiliyeyi intâc etmiş. Müstebit zâlimlerin elinde avâmı, fukarayı ve ehl-i fikri ezmeye vâsıta olduğundan, onların umumunda muvakkaten dine karşı bir küsmek hâsıl olmuştu.

İslâmiyet'te ise –tarihler şahittir ki– bir defadan başka dahilî muharebeye sebebiyet vermemiş. Hem ne vakit ehl-i İslâm, dine ciddî sahip olmuşlarsa, o zamana nisbeten yüksek terakki etmişler. Buna şahit, Avrupa'nın en büyük üstadı Endülüs Devlet-i İslâmiye'sidir. Hem ne vakit cemaat-i İslâmiye dine karşı lâkayt vaziyeti almışlar, perişan vaziyete düşerek tedenni etmişler. Hem İslâmiyet, vücûb-u zekât ve hurmet-i ribâ gibi binler şefkat-perverâne mesâil ile fukarayı ve avâmı himâye ettiği..

أَفَلَا يَعْقِلُونَ¹ ، أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ² ، أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ³

gibi kelimâtiyla akli ve ilmi istişhad ve ikaz ettiği ve ehl-i ilmi himâye ettiği ci-hetle, daima İslâmiyet fukaraların ve ehl-i ilmin kalesi ve melcei olmuştur. Onun için, İslâmiyet'e karşı küsmeye hiçbir sebep yoktur.

¹ “Hâlâ akıllanmazlar mı?” (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلَا يَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi, 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...

² “Hiç düşünmüyor musunuz?” (En'âm sûresi, 6/50).

³ “Kur'an'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi?” (Nisâ sûresi, 4/82).

İslâmiyet'in Hıristiyanlık ve sâir dinlere cihet-i farkının sırr-ı hikmeti şudur ki:

İslâmiyet'in esası, mahz-ı tevhiddir; vesâit ve esbaba tesir-i hakikî vermiyor, îcad ve makam cihetiyle kıymet vermiyor. Hıristiyanlık ise, "velediyet" fikrini kabul ettiği için, vesâit ve esbaba bir kıymet verir, enâniyeti kırmaz. Âdeta rubûbiyet-i ilâhiyenin bir cilvesini azizlerine, büyüklerine verir. **إِتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ**¹ âyetine mâsadak olmuşlar. Onun içindir ki hıristiyanların dünyaca en yüksek mertebede olanları, gurur ve enâniyetlerini muhafaza etmekle beraber –sâbık Amerika Reisi Wilson gibi– mutaassıp bir dindar olur. Mahz-ı tevhid dini olan İslâmiyet içinde dünyaca yüksek mertebede olanlar, ya enâniyeti ve gururu bırakacak veya dindarlığı bir derece bırakacak. Onun için bir kısmı, lâkayt kalıyorlar; belki dinsiz oluyorlar.

Altıncı Mesele

Menfi milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evelâ: Şu dünya yüzü, hususan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhaceretlere ve tebeddülâta maruz olmakla beraber, merkez-i hükümet-i İslâmiye bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvâm-ı sâireden pervane gibi çokları içine atılıp tavattun etmişler. İşte bu hâlde Levh-i Mahfuz açılrsa, ancak hakikî unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyleyse hakikî unsuriyet fikrine hareketi ve hamiyeti bina etmek, manasız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki, menfî milliyetçilerin ve unsuriyet-perverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayt birisi, mecbur olmuş, demiş: "Dil, din bir ise millet birdir." Madem öyledir, hakikî unsuriyete değil; belki dil, din, vatan münasebâtına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zaten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dairesine dahildir.

Sâniyen: İslâmiyet'in mukaddes milliyetinin, bu vatan evlâdının hayat-ı içtimaiyesine kazandırdığı yüzer faydadan iki faydayı misal olarak beyan edeceğiz:

Birincisi: Şu Devlet-i İslâmiye yirmi otuz milyon iken, bütün Avrupa'nın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcudiyetini muhafaza ettiren, şu devletin ordusundaki nur-u Kur'ân'dan gelen şu fikirdir: "Ben ölürsem şehidim,

¹ "Allah'ı bırakıp, bilginlerini ve rahiplerini Rabler edindiler." (Tevbe sûresi, 9/31).

öldürsem gaziyim.”¹ Kemâl-i şevk ile ve aşk ile ölümün yüzüne gülerek istikbal etmiş, daima Avrupa’yı titretmiş. Acaba dünyada basit fikirli, sâfi kalbli olan neferâtın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikame edilebilir.. ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona feda ettirebilir?

İkincisi: Avrupa’nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu Devlet-i İslâmiye’ye bir tokat vurmuşlarsa, üç yüz elli milyon İslâm’ı ağlatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sahipleri, onları inletmemek ve sızlatmamak için elini çekmiş, elini kaldırırken indirmiş. Şu hiçbir cihetle istisgâr edilmeyecek mânevî ve dâimî bir kuvvetü’z-zahr yerine hangi kuvvet ikame edilebilir, gösterilsin. Evet, o azîm mânevî kuvvetü’z-zahrı menfî milliyet ile ve istiğnâkârâne hamiyet ile gücendirmemeli!..

Yedinci Mesele

Menfî milliyette fazla hamiyet-perverlik gösterenlere deriz ki:

Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat ederseniz, öyle bir hamiyet taşıyınız ki, onların ekserisine şefkat sayılsın. Yoksa ekserisine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısım-ı kalîlin muvakkat, gaflet-kârâne hayat-ı içtimaiyelerine hizmet ise, hamiyet değildir. Çünkü menfî unsurîyet fikriyle yapılacak hamiyetkârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat faydası dokunabilir; lââyık olmadıkları o hamiyetin şefkatine mazhar olurlar. O sekizden altısı ya ihtiyardır, ya hastadır, ya musibetzededir, ya çocuktur, ya çok zayıftır, ya pek ciddî olarak âhireti düşünür müttakîdirler ki; bunlar hayat-ı dünyeviyeden ziyade, müteveccih oldukları hayat-ı berzahiyeye ve uhreviyeye karşı bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamiyetkâr mübarek ellere muhtaçtırlar. Bunların ışıklarını söndürmeye ve tesellilerini kırmaya hangi hamiyet müsaade eder? Heyhat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık?

Rahmet-i ilâhiyeden ümit kesilmez. Çünkü Cenâb-ı Hak, bin sene-den beri Kur’ân’ın hizmetinde istihdam ettiği ve ona bayraktar tayin ettiği bu vatandaşların muhteşem ordusunu ve muazzam cemaatini, muvakkat arızalarla inşaallah perişan etmez. Yine o nuru ışıklandırır ve vazifesini idâme ettirir..

¹ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/74; Tevbe sûresi, 9/111.

Dördüncü Mebhas

Tenbih: Yirmi Altıncı Mektub'un Dört Mebhası birbiriyle münasebettar olmadığı gibi, bu Dördüncü Mebhas'ın "On Mesâili" dahi birbiriyle münasebettar değildir. Onun için, münasebeti aramamalı. Nasıl gelmiş, öyle yazılmış. Mühim bir talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır; o talebenin beş-altı suâllerine verilen cevaplardır.

Birincisi

Sâniyen: Mektubunda diyorsun: رَبُّ الْعَالَمِينَ¹ tâbir ve tefsirinde "on sekiz bin âlem" demişler.² O adedin hikmetini soruyorsun.

Kardeşim, ben şimdi o adedin hikmetini bilmiyorum. Fakat bu kadar derim ki; Kur'ân-ı Hakîm'in cümleleri birer manaya münhasır değil; belki, nev-i beşerin umum tabakâtına hitap olduğu için, her tabakaya karşı birer manayı tazammun eden bir küllî hükmündedir. Beyan olunan manalar, o küllî kaidenin cüz'iyatları hükmündedirler. Her bir müfessir, her bir ârif, o küllîden bir cüzü zikrediyor. Ya keşfine, ya deliline, veyahut meşrebine istinad edip, bir manayı tercih ediyor. İşte bunda dahi, bir tâife, o adede muvafık bir mana keşfetmiş.

Meselâ, ehl-i velâyetin ehemmiyetle virdlerinde zikir ve tekrar ettikleri مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۖ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ³ cümlesinde, daire-i vücûb ile daire-i imkândaki bahr-i rubûbiyet ve bahr-i ubûdiyetten tut, tâ dünya ve âhiret bahirlerine, tâ âlem-i gayb ve âlem-i şehâdet bahirlerine, tâ şark ve garb, şimâl ve cenûbdaki bahr-i muhitlerine, tâ Bahr-i Rum ve Fars Bahri'ne, tâ Akdeniz ve Karadeniz ve Boğazı'na –ki mercan denilen balık ondan çıkıyor– tâ Akdeniz ve Bahr-i Ahmer'e ve Süveyş Kanalı'na, tâ tatlı ve tuzlu sular denizlerine, tâ toprak tabakası altındaki tatlı ve müteferrik su denizleriyle üstündeki tuzlu ve

¹ "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

² Bkz.: et-Taberî, Câmiu'l-beyân 1/63; el-Kurtubî, el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân 1/138; el-Beğavî, Meâlimü't-tenzîl 1/40.

³ "O iki denizi salıverdi, birbirine kavuşurlar. Fakat aralarında bir engel bulunduğundan, birbirinin sınırını aşmazlar." (Rahman sûresi, 55/19-20).

muttasıl denizlerine, tâ Nil ve Dicle ve Fırat gibi büyük ırmaklar denilen küçük tatlı denizlerle onların karıştığı tuzlu büyük denizlerine kadar, manasında ki cüz'iyatları var. Bunlar umumen murad ve maksud olabilir ve onun hakikî ve mecazî manalarıdır. İşte onun gibi **رَبِّ الْعَالَمِينَ**¹ dahi, pek çok hakâiki câmîdir. Ehl-i keşif ve hakikat, keşiflerine göre ayrı ayrı beyan ederler.

Ben de böyle fehmi ederim ki: Semâvâtta binler âlem var. Yıldızların bir kısmı, her biri birer âlem olabilir. Yerde de her bir cins mahlûkat birer âlemdir. Hatta her bir insan dahi küçük bir âlemdir. **رَبِّ الْعَالَمِينَ**² tâbiri ise, “Doğrudan doğruya her âlem, Cenâb-ı Hakk’ın rubûbiyetiyle idare ve terbiye ve tedbir edilir.” demektir.

Sâlisen: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*) ferman etmiş:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدَ خَيْرٍ جَعَلَ فِيهِ ثَلَاثَ خِصَالٍ: فَقَّهَهُ فِي الدِّينِ وَزَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ عُيُوبَهُ³

Kur’ân-ı Hakîm’de Hazreti Yusuf (*aleyhisselâm*) demiş:

وَمَا أُبْرِئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ⁴

Evet, nefsinin beğenen ve nefesine itimat eden, bedbahttır. Nefsinin ayıbını gören, bahtiyardır. Öyleyse sen bahtiyarsın. Fakat bazen olur ki; nefs-i emmâre, ya levvâmeye veya mutmainneye inkılâb eder, fakat silâhlarını ve cihâzâtını âsâba devreder. Âsâb ve damarlar ise, o vazifeyi âhir ömre kadar görür. Nefs-i emmâre çoktan öldüğü hâlde, onun âsârı yine görünür. Çok büyük asfiya ve evliya var ki, nüfusları mutmainne iken, nefs-i emmâreden şekvâ etmişler. Kalbleri gayet selim ve münevver iken, emrâz-ı kalpten vâueylâ etmişler. İşte bu zâtlardaki, nefs-i emmâre değil; belki âsâba devredilen nefs-i emmârenin vazifesidir. Maraz ise; kalbî değil, belki maraz-ı hayalîdir.

¹ “Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2)

² “Âlemlerin Rabbi” (A’râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü’min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

³ “Allah (celâluh) bir kuluna hayır murat ettiğinde onu üç güzel vasıfla donatır: Dinde derin bilgi sahibi yapar, dünyanın geçici ve faydasız yönlerine karşı uzak tutar ve ona, kendi kusurlarını görebilme fazileti nasip eder.” (ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/242; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/240; İbnü’l-Mübârek, *ez-Zühd* s.96).

⁴ “Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Nefis dâima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder.” (Yûsuf sûresi, 12/53).

İnşaallah, aziz kardeşim, size hücum eden nefsiniz ve emrâz-ı kalbiniz değil; belki mücahedenin devamı için beşeriyet itibarıyla âsâba intikal eden ve terakkiyât-ı dâimiyeye sebebiyet veren, dediğimiz gibi bir hâlettir.

İkinci Mesele

Eski hocanın suâl ettiği üç meselenin izâhatı, Risale-i Nur'un eczalarında vardır. Şimdilik icmâlî bir işaret edeceğiz:

Birinci Suâli: Muhyiddin Arabî, Fahreddin Râzî'ye mektubunda demiş: “Allah’ı bilmek, varlığını bilmenin gayridir.”¹ Bu ne demektir? Maksat nedir de soruyor?

Ewelâ: Ona okuduğun Yirmi İkinci Söz’ün Mukaddimesi’nde tevhid-i hakikî ile tevhid-i zâhirînin farkındaki misal ve temsil, maksada işaret eder. Otuz İkinci Söz’ün İkinci ve Üçüncü Mevkıf’ları ve makâsıdları, o maksadı izah eder.

Ve sâniyen: Usûlü’-d-din imamları ve ulemâ-yı ilm-i kelâmın akâide dair ve vücûd-u vâcibi’l-vücûd ve tevhid-i ilâhîye dair beyanatları Muhyiddin Arabî’nin nazarında kâfi gelmediği için, ilm-i kelâmın imamlarından Fahreddin Râzî’ye öyle demiş.

Evet, ilm-i kelâm vâsıtasıyla kazanılan mârifet-i ilâhiye, mârifet-i kâmile ve huzur-u tâm vermiyor. Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân’ın tarzında olduğu vakit, hem mârifet-i tâmmeyi verir, hem huzur-u etemmi kazandırır ki; inşaallah, Risale-i Nur’un bütün eczaları, o Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân’ın cadde-i nurânîsinde birer elektrik lâmbası hizmetini görüyorlar.

Hem, Muhyiddin Arabî’nin nazarına Fahreddin Râzî’nin ilm-i kelâm vâsıtasıyla aldığı mârifetullah ne kadar noksan görülüyor. Öyle de tasavvuf mesleğiyle alınan mârifet dahi, Kur’ân-ı Hakîm’den doğrudan doğruya, veraset-i nübüvvet sırrıyla alınan mârifete nisbeten o kadar noksandır. Çünkü Muhyiddin Arabî mesleği, huzur-u dâimîyi kazanmak için ² لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ deyip, kâinatın vücûdunu inkâr edecek bir tarza kadar gelmiş. Ve sâirleri ise, yine huzur-u dâimîyi kazanmak için, ³ لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ deyip kâinatı nisyan-ı mutlak altına almak gibi acîb bir tarza girmişler.

¹ İbni Arabî, Risaletü’ş-Şeyhi’l-Ekber ile’l-İmam Fahriddin er-Râzî s.11.

² Vücûd-u Vâcib’e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâayık değillerdir..

³ Meşhûd olan sadece O’dur.

Kur'ân-ı Hakîm'den alınan mârifet ise, huzur-u dâimîyi vermekle beraber; ne kâinatı mahkûm-u adem eder, ne de nisyan-ı mutlakta hapseder. Belki başıbozukluktan çıkarıp Cenâb-ı Hak nâmına istihdam eder, her şey mir'ât-ı mârifet olur. Sa'dî Şirazî'nin dediği gibi,

دَرْ نَظَرِ هُوشْيَارِ هَرِّ وَرَقِي دَفْتَرِیَسْتِ اَزْ مَعْرِفَتِ كِرْدِگَارِ¹

her şeyde Cenâb-ı Hakk'ın mârifetine bir pencere açar.

Bazı Sözlere'de ulemâ-yı ilm-i kelâmın mesleğiyle, Kur'ân'dan alınan min-hâc-ı hakikînin farkları hakkında şöyle bir temsil söylemişiz ki: Meselâ bir su getirmek için, bazıları küngân (su borusu) ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir. Bir kısım da, her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir, tıkanır, kesilir. Fakat her yerde kuyuları kazıp su çıkarmaya ehil olanlar, zahmetsiz her bir yerde suyu buldukları gibi, aynen öyle de; ulemâ-yı ilm-i kelâm, esbabı nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhâliyetiyle kesip, sonra Vâcibü'l-vücûd'un vücûdunu onunla isbat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor...

Amma Kur'ân-ı Hakîm'in minhâc-ı hakikîsi ise, her yerde suyu buluyor, çıkarıyor. Her bir âyeti, birer Asâ-yı Mûsâ gibi, nereye vursa âb-ı hayat fışkırtıyor.

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ²

düsturunu her şeye okutturuyor.

Hem iman, yalnız ilim ile değil; imanda çok letâifin hisseleri var. Nasıl ki bir yemek mideye girse, o yemek muhtelif âsâba, muhtelif bir surette inkısam edip tevzi olunuyor. İlim ile gelen mesâil-i imaniye dahi, akıl midesine girdikten sonra, derecâta göre ruh, kalb, sır, nefis ve hâkezâ.. letâif kendine göre birer hisse alır, masseder. Eğer onların hissesi olmazsa noksandır. İşte, Muhyiddin Arabî, Fahreddin Râzî'ye bu noktayı ihtar ediyor.

¹ Akıl başında ve dikkatle bakan herkes için bir yaprak bile, Allah'ın mârifetine dair bir defterdir.

² "Bütün her şeyde Allah'ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır." (Bkz.: el-Esfehânî, el-Eğânî 4/39; el-Kalkaşendî, Subhu'l-a'sâ 12/413; el-Übseyhî, el-Müstatraf 1/16, 2/280)

Üçüncü Mesele

¹ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ âyetinin ² إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا âyetiyle vech-i tevfiiki nedir?

Elcevap: On Birinci Söz’de ve Yirmi Üçüncü Söz’de ve Yirmi Dördüncü’nün Beşinci Dalı’nın İkinci Meyvesi’nde izahı vardır. Sırr-ı icmâlîsi budur ki:

Cenâb-ı Hak, kemâl-i kudretiyle nasıl birtek şeyden çok şeyleri yapıyor,³ çok vazifeleri gördürüyor, bir sayfada bin kitabı yazıyor. Öyle de insanı, pek çok envâ yerinde bir nev-i câmî halketmiş. Yani, bütün envâ-ı hayvanâtın muhtelif derecâtı kadar, birtek nev olan insan ile o vezâifi gördürmek irade etmiş ki, insanların kuvâlarına ve hissiyatlarına fıtraten bir had bırakmamış, fıtrî bir kayıt koymamış, serbest bırakmış. Sâir hayvanâtın kuvâları ve hissiyatları mahduttur, fıtrî bir kayıt altındadır. Hâlbuki insanın her kuvâsı, hadsiz bir mesafede cevelân eder gibi, gayr-i mütenâhi cânibine gider. Çünkü insan, Hâlık-ı kâinat’ın esmâsının nihayetsiz tecellîlerine bir ayna olduğu için, kuvâlarına nihayetsiz bir istidat verilmiş.

Meselâ insan, hırs ile bütün dünya ona verilse ⁴ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ diyecek. Hem hodgâmlığıyla kendi menfaatine, binler adamın zararını kabul eder ve hâkezâ... Ahlâk-ı seyyiede hadsiz derecede inkişafı olduğu ve nemrudlar ve firavunlar derecesine kadar gittikleri ve sîga-yı mübalâğa ile “zalûm” olduğu gibi, ahlâk-ı hasenede dahi hadsiz bir terakkiyâta mazhar olur, enbiyâ ve siddîkîn derecesine terakki eder.

Hem insan –hayvanların aksine olarak– hayata lâzım her şeye karşı cahildir, her şeyi öğrenmeye mecburdur. Hadsiz eşyaya muhtaç olduğu için, sîga-yı mübalâğa ile, “cehûl”dür. Hayvan ise, dünyaya geldiği vakit hem az şeylere muhtaç, hem muhtaç olduğu şeyleri bir-iki ayda, belki bir-iki günde, bazen bir-iki saatte bütün şerâit-i hayatını öğrenir. Güya bir başka âlemde tekemmül etmiş, öyle gelmiş. İnsan ise, bir-iki senede ancak ayağa kalkar, on beş senede ancak menfaat ve zararı fark eder. İşte, cehûl mübalâğası buna da işaret eder.

¹ “Gerçekten Biz, Âdem evlâtlarını şerefli kıldık” (İsrâ sûresi, 17/70)

² “İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zâlim, çok cahildir.” (Ahzâb sûresi, 33/72).

³ Bkz.: “Hakkı, inkâr edenler görüp bilmediler mi ki göklerle yer bitişik (bir bütün) idi, onları Biz ayırdık, hayatı olan her şeyi sudan yaptık. Hâla inanmayacaklar mı?” (Enbiyâ sûresi, 21/30).

⁴ Daha yok mu?

Dördüncü Mesele

جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹ 'ın hikmetini soruyorsunuz. Onun hikmeti çok Sözlere'de zikredilmiştir. Bir sır-ı hikmeti şudur ki:

İnsanın hem şahsı, hem âlemi her zaman teceddüt ettikleri için, her zaman tecdid-i imana muhtaçtır. Zira insanın her bir ferdinin mânen çok efradı var. Ömrünün seneleri adedince, belki günleri adedince, belki saatleri adedince birer ferd-i âher sayılır. Çünkü zaman altına girdiği için, o ferd-i vahid bir model hükmüne geçer, her gün bir ferd-i âher şeklini giyer.

Hem insanda bu taaddüt ve teceddüt olduğu gibi, tavattun ettiği âlem dahi seyyardır. O gider, başkası yerine gelir. Daima tenevvü ediyor, her gün başka bir âlem kapısını açıyor. İman ise hem o şahıstaki her ferdin nur-u hayatıdır, hem girdiği âlemin ziyasıdır. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ² ise o nuru açar bir anahtardır.

Hem insanda madem nefis, hevâ ve vehim ve şeytan hükmediyorlar; çok vakit imanını rencide etmek için gafletinden istifade ederek, çok hileleri ederler, şüphe ve vesveselerle iman nurunu kaparlar. Hem zâhir-i şeriate muhalif düşen ve hatta bazı imamlar nazarında küfür derecesinde tesir eden kelimât ve harekât eksik olmuyor. Onun için, her vakit, her saat, her gün tecdid-i imana bir ihtiyaç vardır.

Suâl: Mütakellimîn ulemâsı, âlemi “imkân” ve “hudûs”un unvan-ı icmâ-lîsi içinde sarıp zihnen üstüne çıkar, sonra vahdâniyeti isbat ederler. Ehl-i tasavvufun bir kısmı, tevhid içinde tam huzuru kazanmak için لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ³ deyip kâinatı unuttur, nisyan perdesini üstüne çeker, sonra tam huzuru bulur. Ve diğer bir kısmı, hakikî tevhidi ve tam huzuru bulmak için لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ⁴ diyerek kâinatı hayale sarar, ademe atar, sonra huzur-u tam bulur. Hâlbuki sen, bu üç meşrepten harîç bir cadde-i kübrâyı Kur’ân’da gösteriyorsun. Ve onun şîârı olarak

¹ “Hayır ve fazilet kaynağı ‘Lâ ilâhe illallah’ cümlesi ile imanınızı yenileyiniz!” (el-Hakîm et-Tirmizî, Nevâdiru’l-usûl 2/204. Ayrıca benzer manadaki hadisler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, el-Müsneid 2/359; Abd İbni Humeyd, el-Müsneid 1/417).

² “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

³ Meşhûd olan sadece O’dur.

⁴ Vücûd-u Vâcib’e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâıyk değillerdir..

¹ لَا مَعْبُودَ إِلَّا هُوَ، لَا مَقْصُودَ إِلَّا هُوَ diyorsun. Bu caddenin tevhide dair bir burhanını ve bir muhtasar yolunu icmâlen göster.

Elcevap: Bütün Sözler ve bütün Mektuplar o caddeyi gösterir. Şimdilik –istediğiniz gibi– azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir burhanına muhtasaran işaret ederiz, şöyle ki:

Âlemde her bir şey, bütün eşyayı kendi Hâlık'ına verir. Ve dünyada her bir eser, bütün âsârı kendi müessirinin eserleri olduğunu gösterir. Ve kâinatta her bir fiil-i îcadî, bütün ef'âl-i îcadiyeyi kendi fâilinin fiilleri olduğunu isbat eder. Ve mevcudâtta tecellî eden her bir isim, bütün esmâyı kendi müsemmâsının isimleri ve unvanları olduğuna işaret eder. Demek her bir şey, doğrudan doğruya bir burhan-ı vahdâniyettir ve mârifet-i ilâhiyenin bir penceresidir.

Evet her bir eser, –hususan zîhayat olsa– kâinatın küçük bir misal-i musağğarıdır ve âlemin bir çekirdeğidir ve küre-i arzın bir meyvesidir. Öyleyse o misal-i musağğarı, o çekirdeği, o meyveyi îcad eden, herhâlde bütün kâinatı îcad eden yine O'dur. Çünkü meyvenin mucidi, ağacının mucidinden başkası olamaz. Öyleyse her bir eser, bütün âsârı müessirine verdiği gibi; her bir fiil dahi, bütün ef'âlî fâiline isnad eder. Çünkü görüyoruz ki; her bir fiil-i îcadî, ekser mevcudâtı ihata edecek derecede geniş.. ve zerreden şümûsa kadar uzun birer kanun-u hallâkiyetin ucu olarak görünüyor.

Demek o cüzî fiil-i îcadî sahibi kim ise, o mevcudâtı ihata eden ve zerreden şümûsa kadar uzanan kanun-u küllî ile bağlanan bütün ef'âlin fâili olmak gerektir. Evet bir sineği ihyâ eden, bütün hevâmı ve küçük hayvanâtı îcad eden ve arzı ihyâ eden Zât olacaktır. Hem mevlevî gibi zerreyi döndüren kim ise, müteselsilen mevcudâtı tahrik edip, tâ şemsi seyyârâtıyla gezdiren, aynı Zât olmak gerektir. Çünkü kanun bir silsiledir, ef'âl onunla bağlıdır.

Demek nasıl her bir eser, bütün âsârı müessirine verir.. ve her bir fiil-i îcadî, bütün ef'âlî fâiline mal eder. Aynen öyle de kâinattaki tecellî eden her bir isim, bütün isimleri kendi müsemmâsına isnad eder ve onun unvanları olduğunu isbat eder. Çünkü kâinatta tecellî eden isimler, devâir-i mütedâhile gibi ve ziyadaki elvan-ı seb'a gibi birbiri içine giriyor, birbirine yardım ediyor, birbirinin eserini tekmil ediyor, tezyin ediyor. Meselâ

¹ Allah'tan başka mâbud, maksut ve matlup yoktur.

Muhyî ismi, bir şeye tecellî ettiği vakit ve hayat verdiği dakikada Hakîm ismi dahi tecellî ediyor, o zîhayatın yuvası olan cesedini hikmetle tanzim ediyor. Aynı hâlde Kerîm ismi dahi tecellî ediyor, yuvasını tezyin eder. Aynı anda Rahîm isminin dahi tecellîsi görünüyor, o cesedin şefkatle havâicini ihzar eder. Aynı zamanda Rezzâk isminin tecellîsi görünüyor, o zîhayatın bekâsına lâzım maddî ve mânevî rızkını ummadığı tarzda veriyor, ve hâkezâ... Demek Muhyî kimin ismi ise, kâinatta nurlu ve muhit olan Hakîm ismi de O'nundur.. ve bütün mahlûkatı şefkatle terbiye eden Rahîm ismi de O'nundur.. ve bütün zîhayatları keremiyle iâşe eden Rezzâk ismi dahi O'nun ismidir, unvanıdır ve hâkezâ...

Demek her bir isim, her bir fiil, her bir eser, öyle bir burhan-ı vahdâniyettir ki; kâinatın sayfalarında ve asırların satırlarında yazılan ve mevcudât denilen bütün kelimâtın, kâtibinin nakş-ı kalemi olduğuna delâlet eden birer mühr-ü vahdâniyet, birer hâtem-i ehadiyettir.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ قَالَ: أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ،
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ¹

Beşinci Mesele

Sâniyen: Mektubunuzda “Mücerred ²لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kâfi midir? Yani ³مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ demezse ehl-i necat olabilir mi?” diye, diğer bir maksadı soruyorsunuz. Bunun cevabı uzundur. Yalnız şimdi bu kadar deriz ki:

Kelime-i şehâdetin iki kelâmı birbirinden ayrılmaz, birbirini isbat eder, birbirini tazammun eder, biri birisiz olmaz. Madem Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm) Hâtemü'l-enbiyâ'dır, bütün enbiyânın vârisidir. Elbette bütün vusûl yollarının başındadır. Onun cadde-i kübrâsından hariç hakikat ve necat yolu olamaz. Umum ehl-i mârifetin ve tahkikin imamları, Sa'dî Şirazî gibi derler:

مُحَالِّسْتُ سَعْدِي بَرَاهِ صَفَا ظَفَرُ بُرْدَنْ جُزْدَرْ بِي مُصْطَفَى⁴

¹ “Allah'ım! Ben ve benden önceki peygamberlerin söylemiş oldukları sözlerin en faziletlisi, ‘Lâ ilâhe illallah’ sözüdür.”^{*1} buyuran Zât'a, O'nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle!

^{*1} Tirmizî, deavât 123; Muvatta, Kur'ân 32, hac 246; Abdurrezzak, el-Musannef 4/378.

² “Allah'tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

³ “Muhammed Allah'ın resûlüdür.” (Fetih sûresi, 48/29)

⁴ Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhâldir ki; hakikî envâr-ı hakikate vâsıl olabilsin.

Hem ¹كُلُّ الطُّرُقِ مَسْدُودٌ إِلَّا الْمِنْهَاجَ الْمُحَمَّدِيَّ demişler.

Fakat bazen oluyor ki, cadde-i Ahmediye’de (aleyhissalâtu vesselâm) gittikleri hâlde, bilmiyorlar ki cadde-i Ahmediye’dir ve cadde-i Ahmediye dahilindedir. Hem bazen oluyor ki, Peygamber’i bilmiyorlar; fakat gittikleri yol, cadde-i Ahmediye’nin eczasındandır. Hem bazen oluyor ki, bir keyfiyet-i meczubâne veya bir hâlet-i istiğrakkârâne veya bir vaziyet-i münzeviyâne ve bedeviyâne suretinde, cadde-i Muhammediye’yi düşünmeyerek, yalnız لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ onlara kâfi geliyor.

Fakat bununla beraber, en mühim cihet budur ki: Adem-i kabul başkadır, kabul-ü adem başkadır. Bu çeşit ehl-i cezbe ve ehl-i uzlet veya işitmeyen veya bilmeyen adamlar, Peygamber’i bilmiyorlar veya düşünmüyorlar ki kabul etsinler. O noktada cahil kalıyorlar. Mârifet-i ilâhiyeye karşı yalnız لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ biliyorlar. Bunlar ehl-i necat olabilirler.

Fakat Peygamberi işiten ve dâvâsını bilen adamlar onu tasdik etmezse, Cenâb-ı Hakk’ı tanımaz. Onun hakkında yalnız لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kelâmı, sebep-i necat olan tevhidi ifade edemez. Çünkü o hâl, bir derece medar-ı özür olan cahilâne adem-i kabul değil; belki o kabul-ü ademdir ve o inkârdır. Mucizâtıyla, âsârıyla kâinatın medar-ı fahri ve nev-i beşerin medar-ı şerefi olan Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm)’ı inkâr eden adam, elbette hiçbir cihette hiçbir nura mazhar olamaz ve Allah’ı tanımaz...

Her ne ise, şimdilik bu kadar yeter.

Altıncı Mesele

Sâlisen: “Şeytanla Münâzara” nâmındaki Birinci Mebhas’taki, şeytanın mesleğine ait bazı tâbirât, çok galiz düşmüş. “Hâşâ, hâşâ” kelimesiyle ve farz-ı muhâl suretindeki kayıtlarla tâdil edildiği hâlde, yine beni titretiyor. Sonra size gönderilen parçada bazı ufak tâdilât vardı. Nüşanızı onunla tashih edebildiniz mi? Fikrinizi tevkil ediyorum, o tâbirâttan lüzumsuz gördüklerinizi tayedebilirsiniz.

¹ “Hazreti Muhammed’in (sallallahu aleyhi ve sellem) yolunun dışındaki bütün yollar kapalıdır.” (Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ* 10/257; İbni Kayyim, *Medâricü’s-sâlikîn* 1/47).

Aziz kardeşim, o mebhâs çok mühimdir. Çünkü ehl-i zındıkanın üstadı, şeytandır. Şeytan ilzam edilmezse, onun mukallidleri kanmazlar. Kur'ân-ı Hakîm, kâfirlerin galiz tâbirlerini reddetmek için zikrettiğinden bana bir cesaret verildi ki; bu şeytanî olan mesleğin bütün bütün çürüklüğünü göstermek için, farz-ı muhâl suretinde, hizbü's-şeytanın efradı mesleklerinin iktizasıyla kabul etmeye mecbur oldukları ve ister istemez mânen meslek diliyle diyecekleri ahmakâne tâbirâtlarını titreyerek istimâl ettim. Fakat o istimâl ile onların kuyu dibine sıkıştırıp, meydanı baştan başa Kur'ân hesabına zaptettik, onların foyalarını meydana çıkardık.

Şu muzafferiyete, şu temsil içinde bak: Meselâ semâvâta başı temas etmiş pek yüksek bir minare ve o minarenin altında, küre-i arzın merkezine kadar bir kuyu kazılmış farzediyoruz. İşte, ezanı umum memlekette umum ahalîye işitilen bir zât, minare başından ta kuyu dibine kadar hangi mevkiye bulunduğunu isbat etmek için, iki fırka münakaşa ediyorlar.

Birinci fırka der ki: *“Minare başındadır, kâinata ezan okuyor. Çünkü ezanını işitiyoruz; hayattardır, ulvîdir. Çendan herkes onu o yüksek yerde görmüyor. Fakat herkes derecesine göre, onu çıktığı ve indiği vakit, bir makamda, bir basamakta görür ve onunla bilir ki; o yukarı çıkar. ve nerede görünürse görünsün, o yüksek makam sahibidir.”*

Diğer şeytanî ve ahmak gürûh ise der: *“Yok, makamı minare başı değil. Nerede görünürse görünsün, makamı kuyu dibidir.”* Hâlbuki hiç kimse, ne onu kuyu dibinde görmüş ve ne de görebilir. Faraza, eğer taş gibi sakil, ihtiyârsız olsaydı; elbette kuyu dibinde bulunacaktı, birisi görecekti.

Şimdi bu iki muarız fırkanın muharebe meydanı, o minare başından tâ kuyu dibine kadar uzun bir mesafedir. Hizbullah denilen ehl-i nur cemaati, yüksek nazarlı olanlara, o müezzin zâtı minare başında gösteriyorlar. Ve nazarlari o dereceye çıkmayanlara ve kasîru'n-nazar olanlara, derecelerine göre birer basamakta o müezzin-i âzamı gösteriyorlar. Küçük bir emâre onlara kâfi gelir ve isbat eder ki; o zât, taş gibi câmid bir cisim değil.. belki istediği vakit yukarı çıkar, görünür, ezan okur bir insan-ı kâmindir.

Diğer hizbü's-şeytan denilen gürûh ise derler: *“Ya minare başında herkese gösteriniz, veyahut makamı kuyu dibidir”* diye ahmakâne hükmederler. Ahmaklıklarından bilmiyorlar ki, minare başında herkese gösterilmemesi, herkesin nazarı oraya çıkmamasından ileri geliyor. Hem muğâlata suretinde, minare başı hariç olarak bütün mesafeyi zaptetmek istiyorlar.

İşte o iki cemaatin münakaşasını hâlle etmek için biri çıkar, o hizbü’ş-şeytana der ki: “Ey menhûs gürûh! Eğer o müezzin-i âzâmın makamı kuyu dibi olsa, taş gibi câmid, hayatsız, kuvvetsiz olmak lâzım gelir. Ve kuyu basamaklarında ve minarenin derecelerinde görünen, o olmamak lâzım gelir. Madem öyle görüyorsunuz, elbette o; kuvvetsiz, hakikatsiz, câmid olmayacak. Minare başı onun makamı olacak. Öyleyse, ya siz onu kuyu dibinde göstereceksiniz –ki hiçbir cihette bunu gösteremezsiniz ve hiçbir kimseye orada bulunmasını dinletemezsiniz– veyahut susunuz! Meydan-ı müdafaanız kuyu dibidir. Sâir meydan ve uzun mesafe ise, şu mübarek cemaatin meydanıdır. Kuyu dibinden başka, o zâtı nerede gösterecekler, dâvâyı kazanırlar.”

İşte –şu temsil gibi– Münâzara-yı Şeytanî Mebhası, Arş’tan ferşe kadar olan uzun mesafeyi hizbü’ş-şeytanın elinden alıyor ve hizbü’ş-şeytanı mecbur ediyor, sıkıştırıyor. En gayr-i mâkul, en muhâl, en menfur mevkii onlara bırakıyor. En dar ve kimse giremeyecek bir deliğe onları sokuyor, bütün mesafeyi Kur’ân nâmına zaptediyor.

Eğer onlara denilse: “*Kur’ân nasıldır?*”

Derler: “*Güzel ve ahlâk dersini veren bir insan kitabıdır.*”

O vakit onlara denilir: “*Öyleyse Allah’ın kelâmıdır ve böyle kabul etmeye mecbursunuz. Çünkü siz mesleğinizce güzel diyemeyeceksiniz.*”

Hem eğer onlara denilse, “*Peygamberi nasıl bilirsiniz?*”

Derler: “*Güzel ahlâklı, çok akıllı bir adam.*”

O vakit onlara denilecek: “*Öyleyse imana geliniz! Çünkü güzel ahlâklı, akıllı olsa, alâküllihâl Resûlullah’tır. Çünkü sizin bu ‘güzel’ sözünüz, hudedunuz dahilinde değil; mesleğinizce böyle diyemezsiniz.*” Ve hâkezâ... Temsildeki sâir işaretlere, hakikatin sâir cihetleri tatbik edilebilir.

İşte bu sırra binâen, o şeytanla münâzara edilen Birinci Mebhas, ehl-i imanın imanını muhafaza etmek için mucizât-ı Ahmediye’yi bilmeye ve kat’î burhanlarını öğrenmeye muhtaç etmiyor. Ednâ bir emâre, küçük bir delil, onların imanlarını kurtarıyor. Kuyu dibindeki esfel-i sâfilinde olmadığına, her bir hâl-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), her bir haslet-i Muhammediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), her bir tavr-ı nebevî (*aleyhissalâtü vesselâm*), birer mucize hükmüne geçer, âlâ-yı illiyyinde bir makamı bulunduğunu isbat eder.

Yedinci Mesele

Medar-ı İbret Bir Mesele

Vehme maruz, fütura düşen bazı dostlarıma kuvve-i mâneviyeyi teyid edecek yedi emârenin delâletiyle, sırf hizmet-i Kur'ân'a ait bir ikram-ı rabbânîyi ve bir himâyet-i ilâhiyeyi beyan etmeye mecburum ki, o zayıf damarlı bir kısım dostlarımı kurtarayım.

O yedi emârenin dördü; dost iken, sırf birer maksad-ı dünyevî için, şahsıma değil, Kur'ân'a hâdimliğim cihetinde düşman vaziyeti almalarıyla o maksatlarının aksiyle tokat yediler. O yedi emârenin üçü ise, ciddî dost idiler ve daima da dostturlar. Fakat dostluğun iktiza ettiği merdâne vaziyeti muvakkaten göstermediler, tâ ki ehl-i dünyanın teveccühünü kazanıp birer maksad-ı dünyevî kazansınlar ve başlarından emin olsunlar. Hâlbuki o üç dostum –maatteessüf– o maksatlarının aksiyle birer itab gördüler.

Evvelki dört zâhirî dost, sonra düşman vaziyeti gösterenlerin,

Birincisi: Bir müdür, kaç vâsıta ile yalvardı, Onuncu Söz'den bir nüsha istedi. Ona verdim. O ise terfi için, dostluğumu bırakıp düşmanlık vaziyeti aldı. Valiye şekvâ ve ihbar suretinde verdi. Hizmet-i Kur'âniye'nin bir eser-i ikramı olarak terfi değil, azledildi.

İkincisi: Diğer bir müdür, –dost iken– âmirlerinin hatırı için ve ehl-i dünyanın teveccühünü kazanmak fikriyle şahsıma değil, hizmetkârlığım cihetinde rakibâne ve düşmanâne vaziyet aldı, kendi maksadının aksiyle tokat yedi. Ümit edilmediği bir meselede iki buçuk seneye mahkûm edildi. Sonra Kur'ân'ın bir hizmetkârından dua istedi. İnşaallah, belki kurtulacak. Çünkü ona dua edildi.

Üçüncüsü: Bir muallim, dost görünürken ben de ona dost baktım. Sonra Barla'ya nakledip yerleşmek için düşmanâne bir vaziyeti ihtiyâr etti, o maksadının aksiyle tokat yedi. Muallimlikten askerliğe atıldı, Barla'dan uzaklaştırıldı.

Dördüncüsü: Bir muallim, (hâfız, hem mütedeyyin gördüğüm için) Kur'ân'ın hizmetinde bana bir dostluk edecek niyetiyle ona samimâne bir dostluk gösterdim. Sonra o, ehl-i dünyanın teveccühünü kazanmak için, bir memurun birtek kelâmıyla bize karşı çok soğuk ve korkak vaziyeti aldı. Sonra o maksadının aksiyle tokat yedi. Müfettişinden şiddetli bir takdir yedi ve azledildi.

İşte bu dört adam, düşman vaziyeti almakla böyle tokat yedikleri gibi üç dostum da ciddî dostluğun iktiza ettiği merdâne vaziyeti göstermedikleri için tokat değil, bir nevi ihtar nev'inde aks-i maksatlarıyla ikaz edildiler.

Birincisi: Gayet mühim ve ciddî ve hakikî bir talebem olan bir zât-ı muhterem, mütemâdiyen Sözlere yazar, neşrederdi. Müşevveş, büyük bir memurun gelmesiyle ve bir hâdisenin vukuu ile yazdığı Sözlere sakladı, muvakkaten istinsahı da terk etti. Tâ ki ehl-i dünyadan bir zahmet görmesin ve bir sıkıntı çekmesin ve onların şerhlerinden emin olsun. Hâlbuki o hizmet-i Kur'âniye'nin muvakkaten ta'tilinden gelen bir eser-i hata olarak, bir sene mütemâdiyen bin liraya mahkûmiyet gibi bir belâ gözü önüne konuldu. Ne vakit istinsaha niyet etti ve eski vaziyetine döndü; o dâvâsından tebrîe etti, –lillâhilhamd– beraat kazandı, fakr-ı hâliyle beraber bin liradan kurtuldu.

İkincisi: Beş seneden beri mert ve ciddî ve cesur bir dostum, ehl-i dünyanın ve yeni gelen bir âmirin hüsn-ü zannını ve teveccühünü kazanmak için, komşum iken; düşünmeyerek, ihtiyârsız, birkaç ay benimle görüşmedi. Hatta bayramda ve Ramazan'da uğramadı. Hâlbuki maksadının aksiyle karye meselesi neticelendi, nüfuzu kırıldı.

Üçüncüsü: Haftada bir-iki defa benimle görüşen bir hâfız, imam olmuş. Sarık sarmak için iki ay beni terk etti. Hatta bayramda yanıma gelmedi. Hilâf-ı me'mul olarak maksadının aksiyle, yedi-sekiz ay imamlık ettiği hâlde, hilâf-ı âdet bir surette ona sarık bağlatılmadı.

İşte bu gibi vukuatlar, çok var. Fakat bazılarının hatırlarını kırmamak için zikretmiyorum. Bunlar ne kadar zayıf birer emâre ise de fakat içtimasında bir kuvvet hissedilir. *Onunla kanaat gelir ki, şahsıma karşı değil –çünkü nefsimi hiçbir ikrama lâıyk görmüyorum– belki hizmet-i Kur'ân noktasında, sırf o cihette bir ikram-ı ilâhî ve bir himâyet-i rabbâniye altında hizmet ettiğimiz anlaşılıyor. Dostlarım bunu düşünmeli, evhama kapılmamalı!.. Madem hizmetkârlığıma bir ikram-ı ilâhîdir. Ve madem fahre değil, belki şükre sebeptir. Ve madem ¹ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ fermanı var. Bu sırlara binâen, hususî bir surette dostlarıma beyan ediyorum.*

¹ “Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat.” (Duhâ sûresi, 93/11).

Sekizinci Mesele

Yirmi Yedinci Söz'ün, içtihadı mâni esbabın beşinci sebebinin üçüncü noktasının üçüncü misalinin hâşiyesidir.

Mühim bir suâl: Bazı ehl-i tahkik derler ki; “Elfâz-ı Kur’âniye ve zikriye ve sâir tesbihlerin her biri, müteaddit cihetlerle insanın letâif-i mâneviyesini tenvir eder, mânevî gıda verir. Manaları bilinmezse, yalnız lafız ifade etmiyor, kâfi gelmiyor. Lafız bir libastır; değiştirilse, her tâife kendi lisanıyla o manalara elfâz giydirse, daha nâfi olmaz mı?”

Elcevap: Elfâz-ı Kur’âniye ve tesbihat-ı nebeviyenin lafızları câmid libas değil, cesedin hayattar cildi gibidir; belki mürur-u zamanla cilt olmuştur. Libas değiştirilir. fakat cilt değişse vücuda zarardır. Belki namazda ve ezandaki gibi elfâz-ı mübarekeler, mana-yı örfîlerine âlem ve nâm olmuşlar. Âlem ve isim ise değiştirilmez!

Ben kendi nefsimde tecrübe ettiğim bir hâleti çok defa tetkik ettim, gördüm ki, o hâlet hakikattir. O hâlet şudur ki: Sûre-i İhlâs’ı Arefe gününde yüzer defa tekrar edip okuyordum.¹ Gördüm ki, bendeki mânevî duyguların bir kısmı, birkaç defada gıdasını alır, vazgeçer, durur. Ve kuvve-i müfekkire gibi bir kısım dahi, bir zaman mana tarafına müteveccih olur, hissesini alır, o da durur. Ve kalb gibi bir kısım, mânevî bir zevke medar bazı mefhumlar cihetinde hissesini alır, o da sükût eder ve hâkezâ... Git gide, o tekrarda yalnız bir kısım letâif kalır ki, pek geç usanıyor; devam eder, daha manaya ve tetkikata hiç ihtiyaç bırakmıyor. Gaflet, kuvve-i müfekkireye zarar verdiği gibi ona zarar vermiyor. Lafız ve lafz-ı müşebbi’ olduğu bir meâl-i icmâlî ile ve isim ve âlem bulundukları mana-yı örfî onlara kâfi geliyor. Eğer manayı o vakit düşünse, zararlı bir usanç verir. Ve o devam eden latîfeler, taallüme ve tefehhüme muhtaç değiller; belki tahattura, teveccühe ve teşvike ihtiyaç gösterirler. Ve o cilt hükmündeki lafızları onlara kâfi geliyor ve mana vazifesini görüyorlar. Ve bilhas-sa o Arabî lafızlar ile, kelâmullah ve tekellüm-ü ilâhî olduğunu tahattur etmekle, dâimî bir feyze medardır.

İşte kendim tecrübe ettiğim şu hâlet gösteriyor ki; ezan gibi ve namazın tesbihatı gibi ve her vakit tekrar edilen Fâtiha ve Sûre-i İhlâs gibi

¹ İhlâs sûresi’ni muhtelif sayılarda okumanın faziletlerine dair bkz: Tirmizî, *fezâilü’l-Kur’ân* 11; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 3/437; Dârimî, *fezâilü’l-Kur’ân* 24.

hakâikleri, başka lisanla ifade etmek çok zararlıdır. Çünkü menba-ı dâimî olan elfâz-ı ilâhiye ve nebeviye kaybolduktan sonra, o dâimî letâifin dâimî hisseleri de kaybolur. Hem her harfin lâakal on sevabı zâyi olması.. ve huzur-u dâimî bütün namazda herkes için devam etmediğinden, gaflet içinde, tercüme vâsıtasıyla insanların tâbirâtı ruha zulmet vermesi gibi zararlar olur.

Evet, nasıl İmam Âzam demiş: “**لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**¹ tevhide alem ve isimdir.”

Biz de deriz: Kelimât-ı tesbihiye ve zikriyenin, hususan ezanda ve namazda olanların ekseriyet-i mutlakası, alem ve isim hükmüne geçmişler. Alem gibi, mana-yı luğavîsinden ziyade, mana-yı örfî-i şer’îsine bakılır. Öyleyse değişimleri şer’an mümkün değildir. Her mümine bilmesi lâzım olan mücmel manaları, yani muhtasar bir meâli ise, en âmî bir adam dahi çabuk öğrenir.

Bütün ömrünü İslâmiyet’le geçiren ve kafasını binler mâlâyâniyâtla dolduran adamlar, bir-iki haftada hayat-ı ebediyesinin anahtarı olan şu kelimât-ı mübarekenin meâl-i icmâlîsini öğrenmemekte nasıl mazur olabilirler, nasıl müslüman olurlar, nasıl “akıllı adam” denilirler? Ve öyle heriflerin tembelliklerinin hatırı için o nur menbalarının mahfazalarını bozmak, kâr-ı akıl değildir!..

Hem **سُبْحَانَ اللَّهِ**² diyen, hangi millettense olsun, Cenâb-ı Hakk’ı takdis ettiğini anlar. İşte bu kadar kâfi gelmez mi? Eğer manasına kendi lisanıyla müteveccih olsa, akıl noktasında bir defa taallüm eder. Hâlbuki günde yüz defa tekrar eder. O yüz defa, aklın hisse-i taallümünden başka, lafızdan ve lafza sirâyet eden ve imtizaç eden meâl-i icmâlî, çok nurlara ve feyizlere medardır. Bahusus, tekellüm-ü ilâhî haysiyetiyle aldığı kudsiyet ve o kudsiyetten gelen feyizler ve nurlar çok ehemmiyetlidir.

Elhâsıl: Zaruriyât-ı diniye mahfazaları olan elfâz-ı kudsiye-i ilâhiyenin yerine hiçbir şey ikame edilemez ve yerlerini tutamaz ve vazifelerini göremez. Ve muvakkat ifade etseler de dâimî, ulvî, kudsî ifade edemezler. Amma nazariyât-ı diniyenin mahfazaları olan elfâzlar ise, değiştirilmeye lüzum kalmaz. Çünkü nasihat ile ve sâir tedris ve tâlim ve vaaz ile o ihtiyaç mündefî olur.

¹ “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

² Allah’ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

Elhâsıl: *Lisân-ı nahvî olan lisân-ı Arabî'nin câmiyeti ve elfâz-ı Kur'âniye'nin i'câzı öyle bir tarzdadır ki; kabil-i tercüme değildir, belki muhâldir diyebilirim. Kimin şüphesi varsa, i'câza dair Yirmi Beşinci Söz'e müracaat etsin. Tercüme dedikleri şeyler ise, gayet muhtasar ve nâkıs bir mealdir. Böyle meâl nerede; hayattar, çok cihetlerle teşa'ub etmiş âyâtın hakikî manaları nerede?..*

Dokuzuncu Mesele

Mühim ve Mahrem Bir Mesele ve Bir Sırr-ı Velâyet

Âlem-i İslâm'da "Ehl-i Sünnet ve Cemaat" denilen ehl-i hak ve istikâmet fırka-yı azîmesi, hakâik-i Kur'âniye'yi ve imaniyeyi, istikâmet dairesinde, hü-ve hüvesine sünnet-i seniyyeye ittibâ ederek muhafaza etmişler.

Ehl-i velâyetin ekseriyet-i mutlakası o daireden neşet etmişler. Diğer bir kısım ehl-i velâyet, Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın bazı desâtirleri haricinde ve usûllerine muhalif bir caddede görünmüş. İşte şu kısım ehl-i velâyete bakanlar iki şıkka ayrıldılar:

Bir kısmı ise Ehl-i Sünnet'in usûlüne muhalif oldukları için, velâyetlerini inkâr ettiler. Hatta onlardan bir kısmının tekfirine kadar gittiler.

Diğer kısım ki, onlara ittibâ edenlerdir. Onların velâyetlerini kabul ettikleri için derler ki, "Hak, yalnız Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın mesleğine münhasır değil." Ehl-i bid'adan bir fırka teşkil ettiler, hatta dalâlete kadar gittiler. Bilmediler ki; *her hâdi zât, mühdî olamaz. Şeyhleri hatasından mazurdur, çünkü meczuptur. Kendileri ise mazur olamaz.*

Mutavassıt bir kısım ise, o velîlerin velâyetlerini inkâr etmediler, fakat yollarını ve mesleklerini kabul etmediler. Diyorlar ki: "Hilâf-ı usûl olan sözleri; ya hale mağlup olup hata ettiler, veyahut manası bilinmez müteşâbihât misillü şatahattır."

Maatteessüf birinci kısım, husûsan ulemâ-yı ehl-i zâhir, meslek-i ehl-i sünneti muhafaza niyetiyle çok mühim evliya'yı inkâr, hatta tatlîl etmeye mecbur olmuşlar. İkinci kısım olan taraftarları ise, o çeşit şeyhlere ziyade hüsn-ü zan ettikleri için, hak mesleğini bırakıp bid'ata, hatta dalâlete girdikleri olmuş.

İşte şu sırra dair, pek çok zaman zihnimi işgal eden bir hâlet vardı: Bir zaman, ben bir kısım ehl-i dalâlete mühim bir vakitte kahr ile dua ettim. Bedduama karşı, müthiş bir kuvvet-i mâneviye çıktı. Hem duamı geri çevirdi.. hem beni men etti.

Sonra gördüm ki o kısım ehl-i dalâlet, hilâf-ı hak icraatında bir kuvve-i mâ-neviyenin teshilâtıyla arkasına aldığı halkı sürükleyip gidiyor, muvaffak oluyor. Yalnız cebirle değil, belki velâyet kuvvetinden gelen bir arzuya imtizaç ettiği için, ehl-i imanın bir kısmı o arzuya kapılıp hoş görüyorlar, çok fena telâkki etmiyorlar.

İşte bu iki sırrı hissettiğim vakit dehşet aldım. “Fesühânallah!” dedim. “Tarîk-i haktan başka velâyet bulunabilir mi? Husûsan müthiş bir cereyan-ı dalâlete ehl-i hakikat, taraftar çıkar mı?” dedim. Sonra bir mübarek arefe gününde, müstahsen bir âdet-i İslâmiye’ye binâen Sûre-i İhlâs’ı yüzer defa tekrar ederek okuyup, onun bereketiyle, “Mühim Bir Suâle Cevap” nâmında yazılan mesele ile beraber şöyle bir hakikat dahi rahmet-i ilâhiye ile kalb-i âcizâneme gelmiş. Hakikat şudur ki:

Sultan Mehmed Fatih’in zamanında hikâye edilen meşhur ve mânidar “Cibali Baba Kıssası” nev’inden olarak bir kısım ehl-i velâyet, zâhiren muhakemeli ve âkil görünürken, meczupturlar. Ve bir kısmı dahi, bazen sahvede ve daire-i akılda görünür, bazen aklın ve muhakemenin haricinde bir hâle girer. Şu kısımdan bir sınıfı, ehl-i iltibastır, tefrik etmiyor. Sekir hâlinde gördüğü bir meseleyi hâlet-i sahvede tatbik eder, hata eder ve hata ettiğini bilmez. Meczupların bir kısmı ise indallah mahfuzdur, dalâlete sülûk etmez. Diğer bir kısmı ise mahfuz değiller, bid’at ve dalâlet fırkalarında bulunabilirler. Hatta kâfirler içinde bulunabileceği ihtimal verilmiş.

İşte, muvakkat veya dâimî meczup olduklarından, mânen “mübarek mecnun” hükmünde oluyorlar. Ve mübarek ve serbest mecnun hükmünde oldukları için, mükellef değiller. Ve mükellef olmadıkları için muâhaze olunmuyorlar. Kendi velâyet-i meczubâneleri bâki kalmakla beraber, ehl-i dalâlete ve ehl-i bid’aya taraftar çıkarlar, mesleklerine bir derece revaç verip, bir kısım ehl-i iman ve ehl-i hakkı, o mesleğe girmeye meş’ûmâne bir sebebiyet verirler.

Onuncu Mesele

Ziyaretçilere ait, bazı dostlar tarafından ihtar ile bir düstur izah edilmek istenilmiştir. Onun için yazılmıştır.

Mâlûm olsun ki, bizi ziyaret eden; ya hayat-ı dünyeviye cihetinde gelir, o kapı kapalıdır.. veya hayat-ı uhreviye cihetinde gelir, o cihette iki kapı var:

Ya şahsımı mübarek ve makam sahibi zannedip gelir. O kapı dahi kapalıdır. Çünkü ben kendimi beğenmiyorum, beni beğenenleri de beğenmiyorum. Cenâb-ı Hakk'a çok şükür, beni kendime beğendirmemiş. İkinci cihet, sırf Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlı olduğum cihetledir. Bu kapıdan girenleri –ale'r-re'si ve'l-ayn– kabul ediyorum. Onlar da üç tarzda olur; ya dost olur, ya kardeş olur, ya talebe olur.

Dostun hâssası ve şartı budur ki: Katiyen Sözler'e ve envâr-ı Kur'âniye'ye dair olan hizmetimize ciddî taraftar olsun.. ve haksızlığa ve bid'alara ve dalâlete kalben taraftar olmasın.. kendine de istifadeye çalışsın.

Kardeşin hâssası ve şartı şudur ki: Hakikî olarak Sözler'in neşrine ciddî çalışmakla beraber, beş farz namazını edâ etmek, yedi kebâiri işlemektir.

Talebeliğin hâssası ve şartı şudur ki: Sözler'i kendi malı ve telifi gibi hissedip sahip çıksın.. ve en mühim vazife-i hayatiyesini onun neşir ve hizmeti bilsin.

İşte bu üç tabaka, benim üç şahsiyetimle alâkadardır: Dost, benim şahsî ve zâtî şahsiyetimle münasebettar olur. Kardeş, abdiyyet ve ubûdiyyet noktasındaki şahsiyetimle alâkadar olur. Talebe ise, Kur'ân-ı Hakîm'in dellâlı cihetinde ve hocalık vazifesindeki şahsiyetimle münasebettardır.

Şu görüşmenin de üç meyvesi var:

Birincisi: Dellâllık itibarıyla mücevherât-ı Kur'âniye'yi benden veya Sözler'den ders almak, velev bir ders de olsa..

İkincisi: İbadet itibarıyla uhrevî kazancıma hissedar olur.

Üçüncüsü: Beraber dergâh-ı ilâhîye müteveccih olup rabt-ı kalb ederek, Kur'ân-ı Hakîm'in hizmetinde el ele verip tevfik ve hidayet istemek...

Eğer talebe ise, her sabah mütemâdiyen ismiyle, bazen hayaliyle dahi yanımda hazır olur, hissedar olur.

Eğer kardeş ise, birkaç defa hususî ismiyle ve suretiyle dua ve kazan-cımda hazır olup hissedar olur. Sonra umum ihvanlar içinde dahil olup, rahmet-i ilâhiyeye teslim ediyorum ki, dua vaktinde “ihvetî ve ihvânî” dediğim vakit onlar içinde bulunur. Ben bilmezsem, rahmet-i ilâhiye onları biliyor ve görüyor.

Eğer dost ise ve ferâizi kılar ve kebâiri terk ederse, umumiyet-i ihvan itibarıyla duamda dahildir. Bu üç tabaka dahi beni mânevî dua ve kazançlarında dahil etmek şarttır.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ قَالَ: الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا،
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ³
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ³

اللَّهُمَّ يَا مَنْ أَجَابَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ.. وَيَا مَنْ نَصَرَ إِبْرَاهِيمَ عَلَى أَعْدَائِهِ.. وَيَا مَنْ أَرْجَعَ
يُوشَعَ إِلَى يَعْقُوبَ.. وَيَا مَنْ كَشَفَ الضَّرَّ عَنْ أَيُّوبَ.. وَيَا مَنْ أَجَابَ دَعْوَةَ زَكَرِيَّا..
وَيَا مَنْ تَقَبَّلَ يُونُسَ ابْنَ مَتَّى نَسْأَلُكَ بِأَسْرَارِ أَصْحَابِ هَذِهِ الدَّعَوَاتِ الْمُسْتَجَابَاتِ أَنْ
تَحْفَظَنِي وَتَحْفَظَ نَاسِرَ هَذِهِ الرِّسَائِلِ وَرَفَقَائِهِمْ مِنْ شَرِّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ وَانْصُرْنَا
عَلَى أَعْدَائِنَا وَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا وَاكْشِفْ كُرْبَتَنَا وَكُزْبَتَهُمْ وَاشْفِ أَمْرَاضَ قُلُوبِنَا
وَقُلُوبِهِمْ، آمِينَ آمِينَ آمِينَ⁴

¹ “Allah’ım! ‘Mümin, diğer mümin için birbirini perçinleyen duvar gibidir.’^{*1} diye buyuran Zât’a, O’nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle!

^{*1} Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

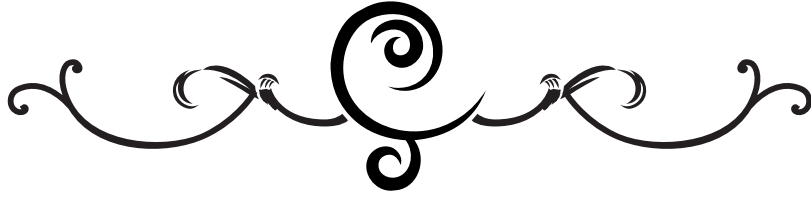
² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

³ “Hamdolsun bizi bu cennete erıştiren Allah’a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır.” derler.” (A’râf sûresi, 7/43)

⁴ Ey Hazreti Nuh’un kavmi hakkındaki duasını kabul eden.. ve ey Hazreti İbrahim’i düşmanlarına galip getiren.. ve ey Hazreti Yusuf’u, Hazreti Yakub’a tekrar kavuşturan.. ve ey Hazreti Eyyûb’un hastalığını gideren.. ve ey Hazreti Zekeriya’nın duasını cevap veren.. ve ey Hazreti Yunus İbni Mettâ’nın duasını kabul eden Allah’ım! Bütün bu makbul dua sahiplerinin sırları hürmetine, senden istiyor ve niyaz ediyoruz ki; beni ve bu risaleleri neşredenleri ve arkadaşlarını insî ve cinnî şeytanların şerrinden muhafaza eyle.. düşmanlarımıza karşı bize yardım et.. bizi nefsimizin eline bırakma.. bizim ve onların sıkıntılarını gider.. bizim ve onların kalbî hastalıklarına şifa ver, âmîn, âmîn, âmîn...

Yirmi Yedinci Mektup

Bu Mektup, Risale-i Nur Müellifi'nin talebelerine yazdığı ayn-ı hakikat ve çok letâfetli, güzel mektupları ile Risale-i Nur talebelerinin Üstadlarına ve bazen birbirlerine yazdıkları ve Risale-i Nur'un mütâlaasından aldıkları parlak feyizlerini ifade eden çok zengin bir mektup olup, bu mecmuanın üç-dört misli kadar büyüdüğü için, bu mecmuaya ilhak edilmemiştir. Müstakillen, Barla, Kastamonu, Emirdağ Lâhikaları olarak neşredilmiştir.

Yirmi Sekizinci Mektup

Şu Mektup Sekiz Meseledir.

Birinci Risale Olan Birinci Mesele

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ¹

Şâniyen

Üç sene evvel benimle görüştükten üç gün sonra tâbiri çıkmış, te'vili teza-hür etmiş eski bir rüyanızın şimdi tâbirini istiyorsunuz. Şimdilik o güzel, mübarek, müjdeli rüya mürur-u zamana uğramış. Manasını göstermiş olan o rüyaya karşı böyle desem hakkım yok mu?

نَهْ شَبَبٌ نَهْ شَبَبٌ پَرَسْتَمَنْ غُلَامِ شَمْسَمَنْ أَرْ شَمْسِ مِي گُوِيَمْ خَبَرِ²

أَنْ خَيَالَاتِي كِه دَامِ أَوْلِيَاستْ عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاسْتْ³

Evet kardeşim, seninle mahz-ı hakikat dersini müzakereye alışmışız. Hayâlâtlara karşı kapısı açık olan rüyaları tahkikî bir surette mevzubahis etmek, tahkik mesleğine tam uygun gelmediğinden; o cüz'î hâdise-i nevmiye münasebetiyle mevtin küçük bir kardeşi olan nevme ait⁴ ilmî ve düsturî olarak altı nükte-i hakikati, âyât-ı Kur'âniye'nin işaret ettiği vecihte beyan edeceğiz. Yedincisinde, senin rüyana kısa bir tâbir verilecek.

¹ “Siz rüya tâbir ediyorsanız...” (Yûsuf sûresi, 12/43).

² Ben ne geceyim, ne de geceye kulluk ederim. Ben bir hakikat güneşinin hizmetkârıyım ki, size ondan haber getiriyorum. Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/124 (130. Mektub).

³ Evliyâullah'a tuzak olan o hayaller ise, Hudâ bahçesinin ay yüzlülerinin cemâllerinin yansımasından ibarettir. (Mevlânâ Celâleddin Rumî, *Mesnevî-i Şerîf* (terc. Şefik Can) 1/26)

⁴ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 1/282, 8/342; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/183.

Birincisi: Sûre-i Yusuf'un mühim bir esası, rüya-yı Yusufiye olduğu gibi; **وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا**¹ âyeti misillü, çok âyetlerle rüyada ve nevmde perdeli olarak ehemmiyetli hakikatler var olduğunu gösterir.

İkincisi: Kur'ân ile tefe'üle ve rüyaya itimada ehl-i hakikat taraftar değil-ler. Çünkü Kur'ân-ı Hakîm, ehl-i küfrü kesretle ve şiddetli bir tarzda vuruyor. Tefe'ülde kâfire ait şiddeti, tefe'ül eden insana çıktığı vakit yeis veriyor, kalbi müşevveş ediyor.

Hem rüya dahi hayır iken, bazı aks-i hakikatle görüldüğü için şer telâkki edilir, yeise düşürür, kuvve-i mâneviyeyi kırar, sû-i zan verir. Çok rüyalar var ki; sureti dehşetli, zararlı, mülevves iken tâbiri ve manası çok güzel oluyor. Herkes, rüyanın suretiyle manasının hakikati mâbeynindeki münasebeti bulamadığı için lüzumsuz telâş eder, me'yus olur, keder eder. İşte, yalnız bu cihet içindir ki ehl-i hakikat gibi ve İmam Rabbânî misillü başta **نَهْ شَيْبَمَ نَهْ شَبْ** **پَرَسْتَم** dedim.

Üçüncüsü: Hadis-i sahih ile nübüvvetin kırk cüzünden bir cüzü, nevmde rüya-yı sâdika suretinde tezahür etmiş.² Demek rüya-yı sâdika hem hakır, hem nübüvvetin vezâifine taallûku var. Şu Üçüncü Mesele gayet mühim ve uzun ve nübüvvetle alâkadar ve derin olduğundan başka vakte tâlik ediyoruz, şimdilik o kapıyı açmıyoruz.

Dördüncüsü: Rüya üç nevidir.³ İkisi, tâbir-i Kur'ân'la **أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ**⁴ 'da dahildir, tâbire değmiyor. Manası varsa da ehemmiyeti yok. Ya mizacın inhi-rafından, kuvve-i hayaliye şahsın hastalığına göre bir terkibat, tasvirat yapıyor; yahut gündüz veya daha evvel, hatta bir-iki sene evvel aynı vakitte başına gelen müheyyic hâdisâtı, hayal tahattur eder, tâdil ve tasvir eder, başka bir şekil verir. İşte bu iki kısım **أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ** 'dır, tâbire değmiyor.

Üçüncü kısım ki rüya-yı sâdikadır. O doğrudan doğruya, mahiyet-i insaniyedeki latîfe-i rabbâniye, âlem-i şehâdetle bağlanan ve o âlemde dolaşan duyguların kapanmasıyla ve durmasıyla âlem-i gayba karşı bir münasebet

¹ "Uykunuzu dinlenme yaptık." (Nebe sûresi, 78/9).

² Tirmizî, rüya 6; et-Tayâlisî, el-Müsne'd s.147; Ebû Ya'lâ, el-Müsne'd 12/63; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir 19/205.

³ Rüyanın nefsanî, şeytanî ve rahmânî olmak üzere üçe ayrıldığına dair bkz.: Buhârî, ta'bîr 26; Müslim, rüya 6.

⁴ "...karışık düşler..." (Yûsuf sûresi, 12/44; Enbiyâ sûresi, 21/5).

bulur, bir menfez açar. O menfezle vukua gelmeye hazırlanan hâdiselere bakar ve Levh-i Mahfuz'un cilveleri ve mektubat-ı kaderiyenin numûneleri nev'inden birisine rast gelir, bazı vâkıât-ı hakikiyeyi görür. Ve o vâkıâtta bazen hayal tasarruf eder, suret libasları giydirir.

Bu kısmın çok envâi ve tabakâtı var. Bazı aynen gördüğü gibi çıkar, bazen bir ince perde altında çıkıyor, bazen kalınca bir perde ile sarılıyor. Hadis-i şerifte gelmiş ki Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) bidayet-i vahiyde gördüğü rüyalar, subhun inkişafı gibi zâhir, açık, doğru çıkıyordu.¹

Beşincisi: Rüya-yı sâdika, hiss-i kable'l-vukuun fazla inkişafıdır. Hiss-i kable'l-vuku ise herkeste cüz'î-küllî vardır.. hatta hayvanlarda dahi vardır. Hatta bir zaman ben, bu hiss-i kable'l-vukuu –zâhirî ve bâtinî meşhur duygulara ilâve olarak– insanda ve hayvanda “sâika” ve “şâika” nâmıyla –aynı sâmia ve bâsıra gibi– iki hiss-i âheri ilmen bulmuştum. Ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefe, o gayr-i meş'ur hislere hata ederek, ahmakçasına “sevk-i tabîi” diyorlar. Hâşâ, sevk-i tabîi değil, belki bir nevi ilham-ı fitrî olarak insan ve hayvanı kader-i ilâhî sevk ediyor. Meselâ, kedi gibi bazı hayvan, gözü kör olduğu vakit, o sevk-i kaderî ile gider, gözüne ilâç olan bir otu bulur, gözüne sürer, iyi olur.

Hem rûy-u zeminin sıhhiye memurları hükmünde ve bedevî hayvanâtın cenazelerini kaldırmakla muvazzaf kartal gibi âkilü'l-lâhm kuşlara, bir günlük mesafeden bir hayvan cenazesinin vücudu, o sevk-i kaderî ile ve o hiss-i kable'l-vuku ilhamıyla ve o sâika-yı ilâhî ile bildirilir ve bulurlar.

Hem yeni dünyaya gelmiş bir arı yavrusu, yaşı bir gün iken, havada bir günlük mesafeye gider, havada izini kaybetmeyerek o sevk-i kaderî ile ve o sâika ilhamıyla döner, yuvasına girer.

Hatta, herkesin başında çok defa tekerrür ediyor ki; birisinden bahsediyorken, âni kapı açılarak, tahminin fevkinde aynı adam gelir. Hatta, Kürtçe durûb-u emsâldendir: **نَافٍ كُزْبِيَه پَالَانْدَارِ لِي وَرِيَه** Yani, “Kurdun bahsini ettiğin zaman topuzu hazırla, vur; çünkü kurt geliyor!” Demek, bir hiss-i kable'l-vuku ile latîfe-i rabbâniye, icmâlen o adamın gelmesini hisseder. Fakat, aklın şuuru ihata etmediği için kasten değil, ihtiyârsız olarak bahsetmeye sevk eder. Ehl-i feraset, bazen keramet gibi geldiğini beyan eder. Hatta bir zaman bende şu nevi hassasiyet fazla idi. Bu hâli bir düstur içine almak istedim, fakat yakıştıramadım ve yapamadım. Fakat, ehl-i salâhatte ve bahusus ehl-i

¹ Buhârî, bed'ü'l-vahy 3, tefsîru sûre (96) 1, ta'bir 1; Müslim, îmân 252.

velâyette bu hiss-i kable'l-vuku fazla inkişaf eder, kerametkârâne âsârını gösterir. İşte, umum avâm için dahi bir nevi velâyete mazhariyet var ki, rüya-yı sâdıkada evliya gibi, gaybî ve istikbalî olan şeyleri görüyorlar.

Evet, uyku nasıl ki avâm için rüya-yı sâdika cihetinde bir mertebe-i velâyet hükmündedir. Öyle de, umum için gayet güzel ve muhteşem bir sinema-yı rabbâniyenin seyrangâhıdır. Fakat güzel ahlâklı, güzel düşünür. Güzel düşünen, güzel levhaları görür. Fena ahlâklı, fena düşündüğünden fena levhaları görür.

Hem herkes için âlem-i şehâdet içinde âlem-i gayba bakan bir pencere-dir. Hem mukayyet ve fâni insanlar için saha-yı ıtlak bir meydan ve bir nevi bekâya mazhar ve mâzi ve müstakbel, hâl hükmünde bir temâşâgâhtır. Hem tekâlif-i hayatiye altında ezilen ve meşakkat çeken zîruhlara istirahatgâhtır. İşte bu gibi sırlar içindir ki; Kur'ân-ı Hakîm, **وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا**¹ nev'indeki âyetlerle hakikat-i nevmiyeyi ehemmiyetle ders veriyor.

Altıncısı ve En Mühimi: Rüya-yı sâdika benim için hakkalyakîn derecesine gelmiş ve pek çok tecrübâtımla kader-i ilâhînin her şeye muhit olduğuna bir hüccet-i kâtia hükmüne geçmiştir. Evet, bu rüyalar, benim için husûsan bu birkaç sene zarfında o dereceye gelmiştir ki, meselâ yarın başıma gelecek en küçük hâdisât ve en ehemmiyetsiz muamelât ve hatta en âdi muhavverât yazılı olduğunu ve daha gelmeden muayyen olduğunu.. ve gecede onları görmekle dilimle değil, gözümle okuduğum bana kat'î olmuştur. Bir değil, yüz değil, belki bin defa, gecede hiç düşünmediğim hâlde, gördüğüm bazı adamlar veyahut söylediğim meseleler, o gecenin gündüzünde, az bir tâbirle aynen çıkıyor. Demek en cüz'î hâdisât, vukua gelmeden evvel hem mukayyettir, hem yazılmıştır. Demek tesadüf yok, hâdisât başıboş gelmiyor, intamsız değillerdir.

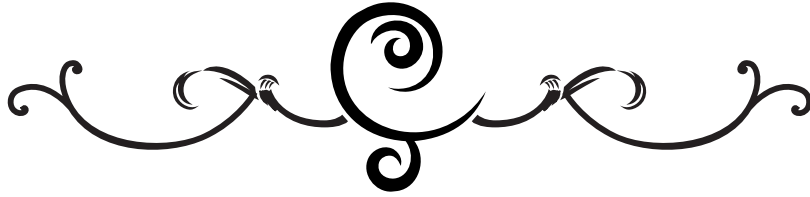
Yedincisi: Senin müjdeli, mübarek ve güzel rüyanın tâbiri, Kur'ân için ve bizim için çok güzeldir. Hem zaman tâbir etti ve ediyor, tâbirimize ihtiyaç bırakmıyor. Hem kısmen tâbiri güzel olarak çıkmış. Sen dikkat etsen anlarsın. Yalnız bir-iki noktasına işaret ederiz. Yani bir hakikat beyan ederiz; senin hakikat-i rüya nev'inden olan vâkıalar, o hakikatin temessülâtıdır. Şöyle ki:

O vâsi meydanlık, Âlem-i İslâmiyet'tir. Meydanlığın nihayetindeki mes-cid, Isparta vilâyetidir. Etrafı bulanık, çamurlu su, hâl ve zamanın sefâhet

¹ "Uykunuzu dinlenme yaptık." (Nebe sûresi, 78/9).

ve atâlet ve bid'atlar bataklıdır. Sen selâmetle, bulaşmadan, süratle mescide eriştiğin, herkesten evvel envâr-ı Kur'âniye'ye sahip çıkıp, kalbini bozmadan sağlam kaldığına işarettir. Mesciddeki küçük cemaat ise Hakkı, Hulûsi, Sabri, Süleyman, Rüştü, Bekir, Mustafa, Ali, Zühtü, Lütfi, Hüsrev, Refet gibi Sözlere'in hameleleridir. Ufak kürsü ise Barla gibi küçük bir köydür. Yüksek ses ise Sözlere'deki kuvvet ve sürat-i intişarlarına işarettir. Birinci safta sana tahsis edilen makam ise Abdurrahmân'dan sana münhal kalan yerdir. O cemaat, telsiz âletlerin âhizeleri hükmünde bütün dünyaya ders işittirmek istemek işareti ve hakikati ise, inşaallah tamamıyla sonra çıkacak. Şimdi efradı birer küçük çekirdek iseler de ileride tevfik-i ilâhî ile birer şecere-i âliye hükmüne geçerler ve birer telsiz telgrafın merkezi olurlar. Sarıklı, küçük, genç bir Zât ise, Hulûsi'ye omuz omuza verecek, belki geçecek birisi.. nâşirler ve talebeler içine girmeye namzettir. Bazılarını zannederim, fakat kat'î hükmedemem. O genç, kuvve-i velâyetle meydana atılacak bir zâttır... Sâir noktaları sen benim bedelime tâbir et.

Senin gibi dostlarla uzun konuşmak hem tatlı, hem makbul olduğundan şu kısa meselede uzun konuştum, belki de israf ettim. Fakat nevme ait olan âyât-ı Kur'âniye'nin bir nevi tefsirine işaret etmek niyetiyle başladığımdan, inşaallah o israf affolur veya israf olmaz.

İkinci Mesele Olan İkinci Risale

“Hazreti Mûsâ (aleyhisselâm), Hazreti Azrail’in (aleyhisselâm) gözüne tokat vurmuş.., ilâ âhir.”¹ meâlindeki hadise dair ehemmiyetli bir münakaşayı kaldırmak ve hâlle etmek için yazılmıştır.

Eğirdir’de bir münakaşa-yı ilmiye işittim. O münakaşa, husûsan şu zamanda yanlıştır. Hatta münakaşayı bilmiyordum. Benden de suâl edildi. Muteber bir kitapta, hadis-i Şeyheyn’in ittifakına alâmet olan “ق” işaretiyle bir hadis bana gösterildi; “Hadis midir, değil midir?” suâl edildi.

Ben dedim: Böyle muteber bir kitapta Şeyheyn hadisinin ittifakına hükmeden bir zâta itimat etmek lâzım. Demek hadistir. Fakat hadis, Kur’ân gibi bazı müteşâbihâtı var; ancak havas onların manalarını bulabilir. Şu hadis zâhiri dahi, müşkilât-ı hadis müteşâbihât kısmından olmak ihtimali var, dedim. Eğer bilseydim medar-ı münakaşa olmuş; öyle kısa değil, belki böyle cevap verecektim:

Evvelâ: Bu çeşit mesâili münakaşa etmenin birinci şartı, insafla, hakkı bulmak niyetiyle, inatsız bir surette, ehil olanların mâbeyninde, sû-i telâkkiye sebep olmadan müzakeresi caiz olabilir. O müzakere, hak için olduğuna delil şudur ki: Eğer hak, muârizın elinde zâhir olsa müteessir olmasın, belki memnun olsun. Çünkü bilmediği şeyi öğrendi. Eğer kendi elinde zâhir olsa fazla bir şey öğrenmedi.. belki gurura düşmek ihtimali var.

Sâniyen: Sebeb-i münakaşa, eğer hadis ise, hadis merâtibini ve vahy-i zımnînin derecâtını ve tekellümât-ı nebeviyenin aksâmını bilmek lâzım. Avâm içinde müşkilât-ı hadisiyeyi münakaşa etmek, izhar-ı fazl suretinde, avukat gibi kendi sözünü doğru göstermek ve enâniyetini hakka ve insafa tercih etmek suretinde deliller aramak caiz değildir. Madem şu mesele açılmış, medar-ı münakaşa edilmiş, bîçâre avâm-ı nâsın zihninde sû-i tesir ediyor. Çünkü şu gibi müteşâbih hadisleri aklına sığdıramadığı için eğer inkâr etse, dehşetli bir kapı açar; yani, küçücük aklına sığışmayan kat’î hadisleri dahi inkâra yol açar. Eğer zâhir-i hadis manasını tutarak öyle kabul edip neşretse, ehl-i dalâletin itirazâtına ve “hurâfâttır” demelerine yol açar.

¹ Buhârî, cenâiz 68, enbiyâ 31, Müslim, fezâil 157.

Madem bu müteşabih hadise, lüzumsuz ve zararlı bir tarzda nazar-ı dikkat celbedilmiş ve bu çeşit hadisler çok vârid olmuş. Elbette, şüpheleri izâle edecek bir hakikati beyan etmek lâzım gelir. Şu hadis kat'î olsun veya olmasın, o hakikati zikretmek gerektir.

İşte yazdığımız risalelerde, ezcümle Yirmi Dördüncü Söz'ün Üçüncü Dalı'nda On İki Asıl ile ve Dördüncü Dalı'nda ve On Dokuzuncu Mektub'un vahyin taksimâtına dair mukaddimesindeki bir esasında tafsilâta iktifâen, burada icmâlen o hakikate bir işaret ederiz, şöyle ki:

Melâike, insan gibi bir surete inhisar etmez; müşahhas iken, bir küllî hükmündedir. Hazreti Azrail (*aleyhisselâm*), kabz-ı ervaha müekkel olan melâikelerin nâzırındır. Her ölünün ruhunu Hazreti Azrail mi (*aleyhisselâm*) bizzat kabz ediyor? Yoksa avaneleri mi kabz ediyorlar? Bu hususta üç meslek var:

Birinci meslek: Azrail (*aleyhisselâm*), herkesin ruhunu kabz eder. Bir iş bir işe mâni olmaz. Çünkü nurânidir. Nurâni bir şey, hadsiz aynalar vâsıtasıyla hadsiz yerlerde bizzat bulunabilir ve temessül eder. Nurâninin temessülâtı, o nurâni zâtın hâssasına mâliktir; onun aynı sayılır, gayrı değildir. Güneşin aynalardaki misalleri, güneşin ziya ve hararetini gösterdiği gibi; melâike gibi ruhânîlerin dahi, âlem-i misalin ayrı ayrı aynalarında misalleri, onların aynlarıdır, hâssalarını gösterirler. Fakat aynaların kabiliyetine göre temessül ediyorlar. Nasıl ki Hazreti Cebrail (*aleyhisselâm*), bir vakitte Dihye suretinde sahabeler içinde görüldüğü¹ dakikada, binler yerde başka suretlerde ve Arş-ı Âzam önünde, şarktan garba kadar geniş ve muhteşem kanatlarıyla secde ediyordu.² Her yerde o yerin kabiliyetine göre temessülü varmış, bir anda binler yerde bulunuyormuş.

İşte şu mesleğe göre, kabz-ı ruh vaktinde insanın aynasına temessül eden melekü'l-mevtin insanî ve cüz'î bir misali, Hazreti Mûsâ (*aleyhisselâm*) gibi bir ulü'l-azm ve celâlli ve hiddetli bir zâtın tokadına maruz olmak ve o misalî melekü'l-mevtin libası hükmündeki suret-i misaliyesindeki gözünü çıkarmak ne muhâldir, ne fevkalâdedir, ne de gayr-i mâkuldür.

İkinci meslek odur ki; Hazreti Cebrail, Mikail, Azrail gibi melâike-i izâm, birer nâzır-ı umumî hükmünde, kendi nevilerinden ve kendilerine benzer küçük tarzda avaneleri vardır.. ve o muâvinler, envâ-ı mahlûkata göre ayrı

¹ Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'an* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

² Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 3, *bed'ü'l-halk* 7, *tefsîru sûre* (74) 3-5; Müslim, *îmân* 255, 257, 258.

ayrındırlar. Sulehânın¹(Hâşiye-1) ervahını kabz eden başkadır, ehl-i şekâvetin ervahını kabz eden yine başkadır.² Nasıl ki, ³ **وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ۖ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا** âyeti işaret ediyor ki; kabz-ı ervah eden, tâife tâifedir. Bu mesleğe göre, Hazreti Mûsâ (*aleyhisselâm*), Hazreti Azrail'e (*aleyhisselâm*) değil, belki Azrail'in bir avanesinin misalî cesedine, fitrî celâletine ve hulkî celâdetine ve Cenâb-ı Hakk'ın yanında nazdâr olmasına binâen, ona bir tokat aşk etmek gayet mâkuldür.⁴(Hâşiye-2)

Üçüncü meslek: Yirmi Dokuzuncu Söz'ün Dördüncü Esas'ında beyan edildiği gibi ve ehâdis-i şerifenin delâlet ettiği üzere, “Bazı melâikeler var ki, kırk bin başı var.. her başında kırk bin dili var (demek seksen bin gözü dahi var).. her bir dilde kırk bin tesbihat var.”⁵

Evet, madem melâikeler âlem-i şehâdetin envâına göre müekkeldirler, âlem-i ervahta o envân tesbihatlarını temsil ediyorlar; elbette öyle olmak lâzım gelir. Çünkü meselâ küre-i arz bir mahlûktur, Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ediyor. Değil kırk bin, belki yüz binler baş hükmünde envâları var. Her nev'in, yüz binler dil hükmünde efradları var ve hâkezâ... Demek, küre-i arza müekkel meleğin kırk bin, belki yüz binler başı olmalı ve her başında da yüz binler dil olmalı ve hâkezâ...

İşte bu mesleğe binâen, Hazreti Azrail'in (*aleyhisselâm*) her ferde müteveccih bir yüzü ve bakar bir gözü vardır. Hazreti Mûsâ'nın (*aleyhisselâm*) Hazreti Azrail'e (*aleyhisselâm*) tokat vurma, –hâşâ– Azrail (*aleyhisselâm*)'ın mahiyet-i asliyesine ve şekl-i hakikisine değil ve bir tahkir değil ve adem-i kabul değil; belki vazife-i risaletin daha devamını ve bekâsını arzu ettiği için, kendi eceline dikkat eden ve hizmetine set çekmek isteyen bir göze şamar vurmuş ve vurur.

1 (Hâşiye-1) Bizde “Seydâ” lâkabıyla meşhur bir veliyy-i azîm, sekeratta iken, ervah-ı evliyanın kabzına müekkel melekü'l-mevt gelmiş. Seydâ, bağırarak demiş ki: “Ben talebe-i ulûmu çok sevdiğim için, talebe-i ulûmun kabz-ı ervahına müekkel, mahsus tâife ruhumu kabz etsin!” diye dergâh-ı ilâhîye rica etmiş. Yanında oturanlar bu vak'aya şahit olmuşlar.

2 Bkz.: Nahl sûresi, 16/31-32; Enfâl sûresi, 8/50; Muhammed sûresi, 47/27; Nesâî, *cenâiz* 9; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/504.

3 “Andolsun, ruhları şiddetle çekip çıkaranlara ve kolaylıkla çıkarıp alanlara ...” (Nâziât sûresi, 79/1-2).

4 (Hâşiye-2) Hatta memleketimizde gayet cesur bir adam, sekerat vaktinde melekü'l-mevti görmüş, demiş: “Beni yatak içinde yakalıyorsun!” Kalkmış, atına binmiş, kılıcını eline almış, ona meydan okumuş; merdâne, at üstünde vefat etmiş.

5 Bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 15/156; Ebu's-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 3/62.

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ¹ ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ² ، قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ³

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ
إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ⁴

¹ Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.

² Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

³ “De ki: “Bunu yalnız Allah bilir.” (Mülk sûresi, 67/26).

⁴ “Bu muazzam kitabı sana indiren O’dur. Onun âyetlerinin bir kısmı muhkem olup bunlar Kitab’ın esasıdır. Âyetlerin bir kısmı ise müteşabihdir. Kalblerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için müteşabih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Hâlbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah’tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler: “Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir” derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar.” (Âl-i İmran sûresi, 3/7).

Üçüncü Mesele Olan Üçüncü Risale

Şu mesele, umum ihvanımın ekseri lisân-ı hâl ve bir kısmının lisân-ı kâl ettiikleri umumî bir suâlin, has ve hususî ve mahremce bir cevabıdır.

Suâl: Senin ziyaretine gelen herkese diyorsun ki: “Benim şahsımdan bir himmet beklemeyiniz ve şahsımı mübarek tanımayınız. Ben makam sahibi değilim. Âdi bir neferin, müşîr makamının evâmirini tebliği gibi ben de mânevî bir müşîriyet makamının evâmirini tebliğ ediyorum. Hem müflis bir adamın gayet kıymettar ve zengin elmas ve mücevherat dükkânının dellâli olduğu gibi ben dahi mukaddes ve Kur’ânî bir dükkânın dellâliyım” diyorsun. Hâlbuki, aklımız ilme muhtaç olduğu gibi kalbimiz dahi bir feyiz ister, ruhumuz bir nur ister, ve hâkezâ... Çok cihetle çok şeyler istiyoruz. Seni hâcâtımıza yarayacak adam zannedip senin ziyaretine geliyoruz. Bize âlimden ziyade bir sahib-i velâyet, sahib-i himmet ve sahib-i kemâlât lâzım. Eğer hakikat-i hâl dediğin gibiyse, ziyaretinize yanlış geldik, lisân-ı hâlleri diyor.

Cevap: Beş noktayı dinleyiniz, sonra düşününüz. Ziyaretiniz beyhude mi, yoksa faydalı mıdır, o vakit hükmediniz!

Birinci Nokta: Nasıl ki bir padişahın âdi bir hizmetkârı ve bîcâre bir neferi, padişah nâmına feriklere, paşalara hedâyâ-yı şahanesini ve nişanlarını veriyor, onları minnettâr ediyor. Eğer ferikler ve müşîrlar, “Bu âdi nefere neden tenezzül edip elinden ihsan ve nişanları alıyoruz?” deseler, mağrurâne bir divaneliktir. Eğer o nefer dahi, vazifesinin haricinde müşîre kıyam etmezse, kendini ondan yüksek görse eblehçesine bir divaneliktir. Hem eğer o memnun olan feriklerden birisi, müteşekkîrâne o neferin kulübeciğine tenezzülen misafir gitse kuru ekmekten başka bulmayan o nefer mahcup kalmamak için; o hâli gören ve bilen padişah, elbette o neferini mahcup etmemek için matbah-ı şahaneden sâdık hizmetkârının muhterem misafirine tabla gönderir.

Öyle de Kur’ân-ı Hakîm’in sâdık bir hizmetkârı, ne kadar âdi olursa olsun; Kur’ân nâmına en büyük insanlara emirlerini çekinmeyerek tebliğ eder ve en zengin ruhlu olanlara Kur’ân’ın âlî elmaslarını yalvararak, mütezellilâne değil; belki müftehirâne ve müstağniyâne satar. Onlar ne kadar büyük olursa olsun, o âdi hizmetkâra vazife başında iken tekebür edemezler. Ve o hizmetkâr dahi, onların ona müracaatında kendine

medar-ı gurur bulamaz ve haddinden tecavüz etmez. Eğer o hazine-i kudsiyenin müşterileri içinde bazıları o bîcâre hizmetkâra velâyet nazarıyla baksalar ve büyük tanısalar, elbette hakikat-i Kur'âniye'nin merhamet-i kudsiyesi şanıındandır ki; o hizmetkârını mahcup etmemek için hazine-i hâssa-yı ilâhiyeden, o hizmetkârın hiç haberi ve medhali olmadan, onlara medet versin ve himmet ederek feyizdâr etsin...

İkinci Nokta: İmam Rabbânî ve Müceddid-i Elf-i Sânî Ahmed Fârûkî (*radıyallâhu anhu*) demiş: “Hakâik-i imaniyeden birtek meselenin inkişafı ve vuzu-hu, benim indimde binler ezvak ve kerâmâta müreccahtır. Hem bütün tarîkatlerin gayesi ve neticesi, hakâik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhudur.”¹

Madem şöyle bir tarîkat kahramanı böyle hükmediyor. Elbette, hakâik-i imaniyeyi kemâl-i vuzuhla beyan eden ve esrar-ı Kur'âniye'den tereşşuh eden Sözler, velâyetten matlub olan neticeleri verebilirler.

Üçüncü Nokta: Bundan otuz sene evvel, Eski Said'in gafil kafasına müt-hiş tokatlar indi.. **الْمَوْتُ حَقٌّ**² kaziyyesini düşündü.. kendini bataklık çamurunda gördü.. medet istedi.. bir yol aradı.. bir halâskâr taharri etti. Gördü ki yollar muhtelif.. tereddütte kaldı. Gavs-ı Âzam olan Şeyh-i Geylânî'nin (*radıyallâhu anhu*) *Fethu'r-Rabbânî* nâmındaki kitabıyla tefe'ül etti. Tefe'ülde şu çıktı: **أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يَدَاوِي قَلْبَكَ**³ Acıptır ki, o vakit ben Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye âzâsı idim. Güya ehl-i İslâm'ın yaralarını tedaviye çalışan bir hekim idim. Hâlbuki en ziyade hasta bendim.. hasta evvelâ kendine bak-malı.. sonra hastalara bakabilir.

İşte, Hazreti Şeyh bana der ki: “Sen kendin hastasın. Kendine bir tabib ara.” Ben dedim: “Sen tabibim ol.” Tuttum, kendimi ona muhatap ad-dederek, o kitabı bana hitap ediyor gibi okudum. Fakat kitabı çok şiddetliy-di.. gururumu dehşetli kırıyordu.. nefsimde şiddetli ameliyat-ı cerrahiye yap-tı.. dayanamadım, yarısına kadar kendimi ona muhatap ederek okudum, bi-tirmeye tahammülüm kalmadı. O kitabı dolaba koydum. Fakat sonra, ameli-yat-ı şifakârânenen gelen acılar gitti, lezzet geldi. O birinci üstadımın kitabını

¹ İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup).

² “Ölüm kesin bir gerçektir.” (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

³ “Sen Dârü'l-Hikmet'tesin; kalbini tedâvi edecek bir doktor ara!” (Bkz.: Abdülkadir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî* s.265)

tamam okudum ve çok istifade ettim.. ve onun virdini ve münâcâtını dinledim.. çok istifâza ettim.

Sonra İmam Rabbânî'nin Mektubat kitabını gördüm, elime aldım, hâlis bir tefe'ül ederek açtım. Acâiptendir ki, bütün Mektubat'ında yalnız iki yerde "Bediüzzaman" lafzı var.¹ O iki mektup bana birden açıldı. Pederimin ismi Mirza olduğundan, o mektupların başında "Mirza Bediüzzaman'a Mektup" diye yazılı olarak gördüm. "Fesühânallah," dedim. "Bu bana hitap ediyor." O zaman Eski Said'in bir lâkabı "Bediüzzaman" idi. Hâlbuki hicretin üç yüz senesinde, Bediüzzaman Hemedânî'den başka o lâkapla iştihar etmiş zâtları bilmiyordum. Demek İmam'ın zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o iki mektubu yazmış. O zâtın hâli benim halime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime devâ buldum.

Yalnız İmam, o mektuplarında tavsiye ettiği gibi çok mektuplarında muşsrâne şunu tavsiye ediyor: *"Tevhid-i kıble et!"*² Yani, *"Birini üstad tut, arkasından git, başkasıyla meşgul olma!"* Şu en mühim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahvâl-i ruhiyeme muvafık gelmedi. Ne kadar düşündüm: Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim? Tahayyürde kaldım.. her birinde ayrı ayrı cazibedar hâsiyetler var.. biriyle iktifâ edemiyordum. O tahayyürde iken, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle kalbime geldi ki: *"Bu muhtelif turukların başı ve bu cetvellerin menbaı ve şu seyyarelerin güneşi Kur'ân-ı Hakîm'dir. Hakikî tevhid-i kıble bunda olur. Öyleyse, en âlâ mürşid de ve en mukaddes üstad da O'dur".* O'na yapıştım. Nâkıs ve perişan istidadım elbette lâıykıyla o mürşid-i hakikînin âb-ı hayat hükmündeki feyzini massedip alamıyor. Fakat ehl-i kalb ve sahib-i hâlin derecâtına göre, o feyzi, o âb-ı hayatı, yine onun feyziyle gösterebiliriz.

Demek, Kur'ân'dan gelen o Sözler ve o nurlar, yalnız aklî mesâil-i ilmiye değil; belki kalbî, ruhî, hâlî mesâil-i imaniyedir. Ve pek yüksek ve kıymettar maârif-i ilâhiye hükmündedirler.

Dördüncü Nokta: Sahabelerden ve tâbiîn ve tebe-i tâbiînden en yüksek mertebeli velâyet-i kübrâ sahibi olan zâtlar, nefs-i Kur'ân'dan bütün letâiflerinin hisselerini aldıklarından ve Kur'ân, onlar için hakikî ve kâfi bir mürşid olduğundan gösteriyor ki; her vakit Kur'ân-ı Hakîm, hakikatleri ifade ettiği gibi velâyet-i kübrâ feyzlerini dahi ehil olanlara ifâza eder.

¹ İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/86 (74. Mektup), 1/87 (75. Mektup).

² İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/87 (75. Mektup).

Evet, zâhirden hakikate geçmek iki suretledir:

Biri: Tarîkat berzahına girip, seyr u sülûk ile kat-ı merâtib ederek hakikate geçmektir.

İkinci suret: Doğrudan doğruya, tarîkat berzahına uğramadan, lütf-u ilâhî ile hakikate geçmektir ki, sahabeye ve tâbiîne has ve yüksek ve kısa tarîk şudur. Demek, hakâik-i Kur'âniye'den tereşşuh eden nurlar ve o nurlara tercümanlık eden Sözler, o hâssaya mâlik olabilirler ve mâliktirler.

Beşinci Nokta: Beş cüz'î misalle göstereceğiz ki; Sözler tâlim-i hakâik ettikleri gibi irşad vazifesini de görüyorlar.

♦ *Birinci Misal:* Ben kendim, on değil, yüz değil, binler defa müteaddit tecrübâtımla kanaatim gelmiş ki; *Sözler ve Kur'ân'dan gelen nurlar, aklıma ders verdiği gibi kalbime de iman hâli telkin ediyor, ruhuma iman zevki veriyor ve hâkezâ...* Hatta, dünyevî işlerimde, keramet sahibi bir şeyhin bir müridi nasıl şeyhinden hâcâtına dair medet ve himmet bekliyor; ben de Kur'ân-ı Hakîm'in kerametli esrarından o hâcâtımı beklerken, ümit etmediğim ve ummadığım bir tarzda bana çok defa hâsıl oluyor. Yalnız cüz'iyattan iki küçük misal:

Biri: On Altıncı Mektup'ta izahı ve tafsili geçen, Süleyman isminde bir misafirime katran ağacı başında koca bir ekmek harika bir tarzda gösterilmiş. İki gün, ikimiz o hediye-i gaybîden yedik.

İkinci Misal: Gayet küçük ve latîf, bugünlerde vaki olan meseleyi söyleyeceğim. Şöyle ki:

Fecirden evvel hatırıma geldi ki, bir zâtın kalbine vesvese verecek bir tarzda tarafımdan sözler söylenilmişti. “Keşke!” dedim, “Onu görseydim, kalbindeki dağdağayı izâle etseydim.” Aynı dakikada, Nis'e gitmiş bir parça kitabım bana lâzımdı. “Keşke elime geçseydi” dedim. Sabah namazından sonra oturdum, baktım; aynı zât, o kitap parçası elinde olduğu hâlde içeri girdi. Ona dedim: “*Senin elindeki nedir?*” Dedi: “*Bilmiyorum. Kapının önünde, Nis'ten gelmiş diye birisi bana verdi; ben de size getirdim.*”

“Fesühânallah,” dedim. “Böyle bir vakitte bu adamın evinden çıkıp gelmesi ve şu Söz'ün Nis'ten gelmesi hiç tesadüfe benzemiyor. Ve böyle bir adamın şöyle bir parça kitabı aynı dakikada eline verip bana gönderen, elbette Kur'ân-ı Hakîm'in himmetidir” diyerek, “Elhamdülillâh” dedim. “Benim en küçük, ehemmiyetsiz, hafî arzu-yu kalbimi bilen birisi, elbette bana merhamet ediyor, beni himâye ediyor. Öyleyse dünyanın minnetini beş paraya almam.”

♦ *İkinci Misal:* Biraderzadem Merhum Abdurrahmân, sekiz seneden beriden benden ayrılıp dünyanın gaflet ve evhamlarına bulaştığı hâlde, şahsıma karşı haddimden çok fazla hüsn-ü zannı varmış. Bende olmayan ve elimden gelmeyen himmeti istiyor ve medet bekliyordu. Kur'ân-ı Hakîm'in himmeti imdadına yetişti.. haşre dair olan Onuncu Söz'ü vefatından üç ay evvel eline yetiştirdi. O Söz, onu mânevî kirlerinden ve evham ve gafletten temizlemekle beraber, âdeta mertebe-i velâyete çıkmış gibi, vefatından evvel yazdığı mektubunda üç zâhir keramet izhar etmiş. Yirmi Yedinci Mektub'un fıkraları içinde dercedilmiş; müracaat olunsun.

♦ *Üçüncü Misal:* Burdurlu Hasan Efendi isminde ehl-i kalb bir âhiret kardeşim ve talebem vardı. Bana karşı haddimden çok fazla hüsn-ü zan ederek, büyük bir velîden himmet beklemek gibi bîçâre benden medet bekliyordu. Birden bire, hiç münasebet yokken, Otuz İkinci Söz'ü Burdur köylerinde oturan birisine mütâlâa etmek üzere verdim. Sonra Hasan Efendi hatırıma geldi, dedim: "Şayet Burdur'a gidersen Hasan Efendiye ver, beş-altı gün mütâlâa etsin."

O adam gitmiş, doğrudan doğruya Hasan Efendiye vermiş. Hasan Efendinin eceli otuz kırk gün kalmıştı. Gayet susamış bir adamın âb-ı kevser gibi tatlı suya rast gelirken yapışması gibi öyle de Otuz İkinci Söz'e yapışmış. Mütemâdiyen mütâlâa yapa yapa ve tefeyyüz ede ede, husûsan Üçüncü Mevkıf'ındaki muhabbetullah bahsinde tamamıyla derdine devâ bulmuş.. ve bir kutb-u âzamdan beklediği feyzi onda bulmuş.. sağlam olarak camiye gitmiş, namaz kılmış, orada ruhunu Rahmân'a teslim eylemiş (*rahmetullâhi aleyhi*).

♦ *Dördüncü Misal:* Hulûsi Beyin Yirmi Yedinci Mektup'taki fıkralarının şehâdetiyle en mühim ve müessir tarikat olan Nakşî tarikatından ziyade himmet ve medet, feyiz ve nuru, esrar-ı Kur'âniye'nin tercümanı olan Nurlu Sözler'de bulmuştur.

♦ *Beşinci Misal:* Kardeşim Abdülmecid, biraderzadem Abdurrahmân'ın (*rahmetullâhi aleyhi*) vefatı üzerine ve daha sâir elîm ahvâlât içinde bir perişaniyet hissetmişti. Hem, elimden gelmeyen mânevî himmet ve medet bekliyordu. Ben, onunla muhabere etmiyordum. Birden bire, mühim birkaç Söz'ü ona gönderdim. O da mütâlâa ettikten sonra yazıyor ki: "*Elhamdülillâh, kurtuldum. Çıldıracaktım. Bu Sözler'in her biri birer mürşid hükmüne geçti. Çendan, bir mürşidden ayrıldım; fakat çok mürşidleri birden buldum, kurtuldum.*" diye yazıyordu. Ben baktım ki, hakikaten Abdülmecid güzel bir mesleğe girip o eski vaziyetlerinden kurtulmuş.

Daha bu beş misal gibi pek çok misaller var. Onlar gösteriyorlar ki, ulûm-u imaniye, husûsan doğrudan doğruya ihtiyaca binâen ve yaralarına devâen Kur'ân-ı Hakîm'in esrarından mânevî ilâçlar alınsa ve tecrübe edilse elbette o ulûm-u imaniye ve o edviye-i ruhaniye, ihtiyacını hissedenlere ve ciddî ihlâs ile istimâl edenlere yeter, kâfi gelir. Onları satan ve gösteren eczacı ve dellâl ne hâlde bulunursa bulunsun; âdi olsun, müflis olsun, zengin olsun, makam sahibi olsun, hizmetkâr olsun, çok fark yoktur.

Evet, güneş varken mumların ışığı altına girmeye ihtiyaç yok. Madem güneşi gösteriyorum; benden mum ışığı –bahusus bende bulunmazsa– istemek manasızdır, lüzumsuzdur. Belki onların bana duayla, mânevî yardımla, hatta himmetle muâvenet etmeleri lâzımdır. Ve ben onlardan istimdat etmem ve medet istemem benim hakkımdır. Onlar, Nur'lardan aldıkları feyze kanaat etmek, onların üstünde haktır.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹
 اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ أَدَاءٌ
 وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ²

¹ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

² Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O'nun hakkını ödememize vesile olması için rahmet eyle.

**Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nin
tetimmesi olabilir küçük ve hususî bir mektuptur.**

Âhiret kardeşlerim ve çalışkan talebelerim Hüsrev Efendi ve Refet Bey,

Sözler nâmındaki envâr-ı Kur'âniye'de üç keramet-i Kur'âniye'yi hissediyorduk. Sizler dahi gayret ve şevkinizle bir dördüncüsünü ilâve ettirdiniz. Bildiğimiz üç ise:

Birincisi: Telifinde fevkalâde sühûlet ve sürattir. Hatta beş parça olan On Dokuzuncu Mektup, iki-üç günde ve her günde üç-dört saat zarfında –mecmuu on iki saat eder– kitapsız, dağda, bağda telif edildi. Otuzuncu Söz hastalıklı bir zamanda, beş-altı saatte telif edildi. Yirmi Sekizinci Söz olan Cennet Bahsi bir veya iki saatte, Süleyman'ın dere bahçesinde telif edildi. Ben ve Tevfik ile Süleyman bu sürate hayrette kaldık ve hâkezâ.. telifinde bu keramet-i Kur'âniye olduğu gibi...

İkincisi: Yazmasında dahi fevkalâde bir sühûlet, bir iştîyak ve usanmak var. Şu zamanda ruhlara, akıllara usanç veren çok esbap içinde bu Sözler'den biri çıkar.. birden çok yerlerde kemâl-i iştîyakla yazılmaya başlanıyor.. mühim meşgaleler içinde onlar her şeye tercih ediliyor ve hâkezâ...

Üçüncü Keramet-i Kur'âniye: Bunların okunması dahi usanç vermiyor. Husûsan ihtiyaç hissedilse, okundukça zevk alınıyor, usanılmıyor.

İşte, siz dahi dördüncü bir keramet-i Kur'âniye'yi isbat ettiniz. Hüsrev gibi kendine tembel diyen ve beş senedir Sözler'i işittiği hâlde yazmaya cidden tembellik edip başlamayan bir kardeşimiz, bir ayda on dört kitabı güzel ve dikkatli yazması şüphesiz dördüncü bir keramet-i esrar-ı Kur'âniye'dir. Husûsan Otuz Üçüncü Mektup olan Otuz Üç Pencereleler'in kıymeti tamamen takdir edilmiş ki, gayet dikkatle ve güzel yazılmış. **Evet, o risale, mârifetullah ve iman-ı billâh için en kuvvetli ve en parlak bir risaledir.** Yalnız, baştaki pencereler gayet icmal ve ihtisarla gidilmiştir. Fakat gittikçe inkişaf eder, daha ziyade parlar. Zaten sâir telifâta muhalif olarak ekser Sözler'in başları mücmel başlar, gittikçe genişlenir, tenevvür eder.

Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

İhvanlarıma, medar-ı intibah bir hâdise-i cüz'iyeye dair bir suâle cevaptır.

Aziz kardeşlerim,

Suâl ediyorsunuz ki: “Cami-i şerifinize, Cuma gecesinde, sebepsiz olarak, mübarek bir misafirin gelmesiyle tecavüz edilmiş. Bu hâdisenin mahiyeti nedir? Neden sana iliyorlar?”

Elcevap: Dört Nokta'yı bilmeceburiye Eski Said lisanıyla beyan edeceğim. Belki ihvanlarıma medar-ı intibah olur, siz de cevabınızı alırsınız.

Birinci Nokta: O hâdisenin mahiyeti, hilâf-ı kanun ve sırf keyfî ve zındıka hesabına, Cuma gecesinde kalbimize telâş vermek ve cemaate fütur getirmek ve beni misafirlerle görüştürmemek için bir desise-i şeytaniye ve münafıkâne bir taarruzdur. Garâiptendir ki, o gecedен evvel olan perşembe günü tenez-züh için bir tarafa gitmiştim. Avdetimde, güya iki yılan birbirine eklenmiş gibi uzunca siyah bir yılan sol tarafımdan geldi, benimle arkadaşımın ortasından geçti. Arkadaşıma; “O yilandan dehşet alıp korktun mu?” diye sordum:

– Gördün mü?

O dedi:

– Neyi?

Dedim:

– Bu dehşetli yılanı!

Dedi:

– Yok, görmedim ve göremiyorum.

– Fesühbânallah, dedim. “Bu kadar büyük bir yılan, ikimizin ortasından geçtiği hâlde nasıl görmedin?”

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

O vakit hatırıma bir şey gelmedi. Fakat sonra kalbime geldi ki: “*Bu sana işarettir, dikkat et!*” Düşündüm ki, gecelerde gördüğüm yılanlar nev’inden-
dir. Yani; gecelerde gördüğüm yılanlar ise, hıyanet niyetiyle her ne vakit bir
memur yanıma gelse, onu yılan suretinde görüyordum. Hatta bir defa müdü-
re söylemiştim: “*Fena niyetle geldiğin vakit seni yılan suretinde görüyo-
rum; dikkat et!*” demiştim. Zaten selefini çok vakit öyle görüyordum.

Demek, şu zâhiren gördüğüm yılan ise işarettir ki; hıyanetleri bu defa yal-
nız niyette kalmayacak, belki bilfiil bir tecavüz suretini alacak. Bu defa ki te-
cavüz, çendan zâhiren küçükmüş ve küçültülmek isteniliyor. Fakat, vicdansız
bir muallimin teşvikiyle ve iştirakiyle o memurun verdiği emir, “Cami içinde
namazın tesbihatındayken o misafirleri getiriniz” diye jandarmalara emret-
miş. Maksat da beni kızdırmak, Eski Said damarıyla bu fevka’l-kanun sırf key-
fi muameleye karşı kovmakla mukabele etmektir. Hâlbuki, o bedbaht bilmedi
ki; Said’in lisanında Kur’ân’ın tezgâhından gelen bir elmas kılıç varken, elin-
deki kırık odun parçasıyla müdafaa etmez; belki o kılıcı böyle istimâl edecek-
tir. Fakat, jandarmaların akılları başlarında olduğu için; hiçbir devlet, hiçbir
hükûmet namazda, câmide vazife-i diniye bitmeden ilişmediği için; namaz ve
tesbihatın hitâmına kadar beklediler. Memur, bundan kızmış, “Jandarmalar
beni dinlemiyorlar” diye kır bekçisini arkasından göndermiş. Fakat Cenâb-ı
Hak, beni böyle yılanlarla uğraşmaya mecbur etmiyor.

*İhvanlarıma da tavsiyem budur ki: Zaruriyet-i kat’iye olmadan bun-
larla uğraşmayınız! “Cevâbü’l-ahmak, es-sükût!” nev’inden, tenezzül edip
onlarla konuşmayınız! Fakat buna dikkat ediniz ki; canavar bir hayvana
karşı kendini zayıf göstermek, onu hücumla teşcî ettiği gibi; canavar vicda-
nı taşıyanlara karşı dahi dalkavukluk etmekle zaaf göstermek, onları te-
cavüze sevk eder. Öyleyse dostlar müteyakkız davranmalı, tâ dostların lâ-
kaytlıklarından ve gafletlerinden, zındıka taraftarları istifade etmesinler.*

İkinci Nokta: ¹ *وَلَا تَزْكُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ* âyet-i kerîmesi fer-
manıyla; zulme, değil yalnız âlet olanı ve taraftar olanı, belki ednâ bir meyil
edenleri dahi dehşetle ve şiddetle tehdit ediyor. Çünkü rıza-yı küfür, küfür ol-
duğu gibi; zulme rıza da zulümdür.

İşte bir ehl-i kemâl; kâmilâne, şu âyetin çok cevâhirinden bir cevherini
şöyle tâbir etmiştir:

¹ “Bir de sakın zulmedenlere meyilemeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur.” (Hûd sûresi, 11/113).

*Muîn-i zâlimin dünyada erbâb-ı denâettir,
Köpektir zevk alan, sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten!*

Evet, bazıları yılanlık ediyor, bazıları köpeklik ediyor. Böyle mübarek bir gecede, mübarek bir misafirin, mübarek bir duada iken, hafiyelek edip, güya cinayet yapıyormuşuz gibi ihbar eden ve taarruz eden, elbette bu şiirin meâlindeki tokada müstehaktır.

Üçüncü Nokta: Suâl; “Madem Kur’ân-ı Hakîm’in feyziyle ve nuruyla en mütemerrid ve müteannid dinsizleri ıslah ve irşad etmeye, Kur’ân’ın himmetine güveniyorsun; hem bilfiil de yapıyorsun. Neden senin yakınında bulunan bu mütecavizleri çağırıp irşad etmiyorsun?”

Elcevap: Usûl-ü şeriatın kaide-i mühimmesindendir: **الرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ**¹ Yani, “Bilerek zarara razı olana şefkat edip lehinde bakılmaz!” İşte ben, çendan Kur’ân-ı Hakîm’in kuvvetine istinâden dâvâ ediyorum ki:

*Çok alçak olmamak ve yılan gibi dalâlet zehrini serpmekle telezzüz etmemek şartıyla en mütemerrid bir dinsizi, birkaç saat zarfında iknâ etmezsem de ilzam etmeye hazırım. Fakat, nihayet derecede alçaklığa düşmüş bir vicdan ki; bilerek dinini dünyaya satar ve bilerek hakikat elmaslarını pis, muzır şişe parçalarına mübâdele eder derecede münafıklığa girmiş insan suretindeki yılanlara hakâiki söylemek, hakâike karşı bir hürmetsizliktir. **كَتْعَلِيقِ الدَّرَرِ فِي أَغْنَاقِ الْبَقَرِ**² darb-ı meseli gibi oluyor. Çünkü bu işleri yapanlar, kaç defa hakikati Risale-i Nur’dan işittiler. Ve bilerek, hakikatleri, zındıka dalâletlerine karşı çürütmek istiyorlar. Böyleler, yılan gibi zehirden lezzet alıyorlar.*

Dördüncü Nokta: Bana karşı bu yedi senedeki muameleler, sırf keyfî ve fevka’l-kanundur. Çünkü menfîlerin ve esirlerin ve zindandakilerin kanunları meydandadır. Onlar kanunen akrabasıyla görüşürler, ihtilâttan men olunmazlar. Her millet ve devlette ibadet ve tâat, tecavüzden masûndur. Benim emsallerim, şehirlerde akrabalarıyla ve ahabplarıyla beraber kaldılar. Ne ihtilâttan, ne muhabereden ve ne de gezmekten men olunmadılar. Ben, men olundum ve hatta câmiime ve ibadetime tecavüz edildi. Şâfiîlerce tesbihat içinde kelime-i tevhidin tekrarı sünnet iken, bana terk ettirilmeye çalışıldı.

¹ Bkz.: İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 2/83 (49. Mektup).

² İneğin boynuna inci takmak gibi..

Hatta Burdur’da eski muhacirlerden Şebab isminde ümmî bir zât, kayın-vâlidisiyle beraber tebdil-i hava için buraya gelmiş.. hemşehrilik itibarıyla benim yanıma geldi. Üç müsellaah jandarma ile câmiden istenildi. O memur, hilâf-ı kanun yaptığı hatayı setretmeye çalışıp, “Affedersiniz, gücenmeyiniz; vazifedir” demiş, sonra “Haydi, git” diyerek ruhsat vermiş.

Bu vâkıya sâir şeyler ve muameleler kıyas edilse anlaşılır ki; bana karşı sırf keyfî muameledir ki yılanları, köpekleri bana musallat ediyorlar. Ben de tenezzül etmiyorum ki onlarla uğraşayım. O muzırların şerlerini defetmek için Cenâb-ı Hakk’a havale ediyorum. Zaten sebep-i tehcir olan hâdiseyi çıkaranlar, şimdi memleketlerindedirler.. ve kuvvetli rüesâlar, aşâirlerin başındadırlar.. herkes terhis edildi. Başlarını yesin! Dünyalarıyla alâkam olmadığı hâlde beni ve iki zât-ı âheri, müstesna bıraktılar. Buna da “peki!..” dedim. Fakat o zâtlardan birisi bir yere müftü nasb olunmuş, memleketinden başka her tarafı geziyor ve Ankara’ya da gidiyor. Diğeri, İstanbul’da kırk binler hemşehrileri içinde ve herkesle görüşebilir bir vaziyette bırakılmış. Hâlbuki bu iki zât, benim gibi kimsesiz, yalnız değiller; mâşallah büyük nüfuzları var. Hem.. hem...

Hâlbuki, beni bir köye sokmuşlar, en vicdansız insanlarla beni sıkıştırmışlar. Yirmi dakikalık bir köye altı senede iki defa gidebildiğim gibi, o köye gitmek ve birkaç gün tebdil-i hava için ruhsat verilmediği bir derecede beni, muzaaf bir istibdat altında eziyorlar. Hâlbuki, bir hükûmet ne şekilde olursa olsun, kanunu bir olur. Köyler ve şahıslara göre ayrı ayrı kanun olmaz. Demek hakkımdaki kanun, kanunsuzluktur. Buradaki memurlar, nüfuz-u hükûmeti, ağrâz-ı şahsiyede istimâl ediyorlar. Fakat, Cenâb-ı Erhamürrâhimîn’e yüz binler şükrediyorum ve tahdis-i nimet suretinde derim ki:

“Bütün onların bu tazyikat ve istibdatları, envâr-ı Kur’âniye’yi ışıklandıran gayret ve himmet ateşine odun parçaları hükmüne geçiyor, iş’âl ediyor, parlatıyor. Ve o tazyikleri gören ve gayretin hararetiyle inbisat eden o envâr-ı Kur’âniye, Barla yerine bu vilâyeti, belki ekser memleketi bir medrese hükmüne getirdi. Onlar, beni bir köyde mahpus zannediyor. Zındıkların rağmına olarak bilâkis Barla, kürsî-yi ders olup; Isparta gibi çok yerler, medrese hükmüne geçti...”

الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي¹

¹ Allah’a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele

Şükür Risalesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan tekrar ile

أَفَلَا يَشْكُرُونَ.. أَفَلَا يَشْكُرُونَ²، وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ³، لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ⁴،
بَلِ اللَّهُ فَاغْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ⁵

gibi âyetlerle gösteriyor ki, Hâlık-ı Rahmân'ın, ibâdından istediği en mühim iş şükürdür. Furkan-ı Hakîm'de gayet ehemmiyetle şükre davet eder.. ve şükretmemekliği, nimetleri tekzip ve inkâr suretinde gösterip, **فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ**⁶ fermanıyla, Sûre-i Rahmân'da şiddetli ve dehşetli bir surette otuz bir defa şu âyetle tehdit ediyor, şükürsüzlüğün bir tekzip ve inkâr olduğunu gösteriyor.

Evet Kur'ân-ı Hakîm, nasıl ki şükür netice-i hilkat gösteriyor. Öyle de *kur'ân-ı kebîr olan şu kâinat dahi gösteriyor ki, netice-i hilkat-i âlemin en mühimi şükürdür. Çünkü kâinata dikkat edilse görünüyor ki, kâinatın teşkilâtı şükür intâc edecek bir surette, her bir şey bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor. Güya şu şecere-i hilkatin en mühim meyvesi şükürdür.. ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsûlâtın en âlâsı şükürdür.*

Çünkü hilkat-i âlemde görüyoruz ki; mevcudât-ı âlem bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-yı merkeziye olarak hayat halkedilmiş. Bütün mevcudât hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levâzımâtını yetiştirir. Demek, kâinatı halkeden Zât, ondan o hayatı intihap ediyor.

Sonra görüyoruz ki; zîhayat âlemlerini bir daire suretinde îcad edip, insanı nokta-yı merkeziyede bırakıyor. Âdeta, zîhayatlardan maksud olan gayeler

¹ “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

² “Hâla şükretmez mi onlar? Hâla şükretmezler mi?” (Yâsîn sûresi, 36/35, 73).

³ “Biz, şükredenleri elbette ödüllendireceğiz.” (Âl-i İmran sûresi, 3/145).

⁴ “Eğer şükrederseniz, ben nimetlerimi daha da artırırım...” (İbrahim sûresi, 14/7).

⁵ “Bilakis, sen yalnız Allah’a kulluk et ve O’na şükredenlerden ol!” (Zümer sûresi, 39/66).

⁶ “O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?” (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

onda temerküz ediyor; bütün zîhayatı onun etrafına toplayıp ona hizmetkâr ve musahhar ediyor, onu onlara hâkim ediyor. Demek Hâlık-ı Zülcelâl, zîhayatlar içinde insanı intihap ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyâr ediyor.

Sonra görüyoruz ki; âlem-i insaniyet de, belki hayvan âlemi de bir daire hükmünde teşkil olunuyor.. ve nokta-yı merkeziyede rızık vaz' edilmiş. Bütün nev-i insanı ve hatta hayvanâtı rızka âdeta taassuk ettirip, onları umumen rızka hâdim ve musahhar etmiş. Onlara hükmeden rızıktır. Rızık da o kadar geniş ve zengin bir hazine yapmış ki, hadsiz nimetleri câmîdir. Hatta rızkın çok envâından yalnız bir nev'inin tatlarını tanımak için, lisanda kuvve-i zâika nâmında bir cihazla mat'ûmât adedince mânevî, ince ince mizancıklar konulmuştur. Demek kâinat içinde en acîb, en zengin, en garip, en şirin, en câmî, en bedî hakikat rızıktadır.

Şimdi, görüyoruz ki; her şey nasıl ki rızkın etrafında toplanmış, ona bakıyor. Öyle de rızık dahi bütün envâıyla, mânen ve maddeten, hâlen ve kâlen şükürle kaimdir, şükürle oluyor, şükür yetiştiriyor, şükür gösteriyor. Çünkü rızka iştah ve iştihak, bir nevi şükür-ü fitrîdir.. ve telezzüz ve zevk dahi gayr-i şuurî bir şükürdür ki, bütün hayvanâtta bu şükür vardır. Yalnız insan, dalâlet ve küfürle o fitrî şükürün mahiyetini değiştiriyor, şükürden şirke giriyor.

Hem rızık olan nimetlerde gayet güzel, süslü suretler, gayet güzel kokular, gayet güzel tatmaklar şükürün davetçileridir; zîhayatı şevke davet eder ve şevkle bir nevi istihsan ve ihtirama sevk eder, bir şükür-ü mânevî ettirir. Ve zîşuurun nazarını dikkate celbeder, istihsana tergib eder. Nimetleri ihtirama onu teşvik eder; onunla kâlen ve fiilen şükre irşad eder ve şükrettirir. Ve şükür içinde en âlî ve tatlı lezzeti ve zevki ona tattırır. *Yani gösterir ki; şu lezzetli rızık ve nimet, kısa ve muvakkat bir lezzet-i zâhiriyesiyle beraber; dâimî, hakikî, hadsiz bir lezzeti ve zevki taşıyan iltifat-ı rahmânîyi şükürle kazandırır. Yani, rahmet hazinelerinin Mâlik-i Kerîm'inin hadsiz lezzetli olan iltifatını düşündürüp, şu dünyada dahi cennetin bâki bir zevkini mânen tattırır. İşte rızık, şükür vâsıtasıyla o kadar kıymetli ve zengin bir hazine-i câmia olduğu hâlde, şükürsüzlükle nihayet derecede sukut eder.*

Altıncı Söz'de beyan edildiği gibi; lisandaki kuvve-i zâika, Cenâb-ı Hak hesabına, yani mânevî vazife-i şükraniye ile rızka müteveccih olduğu vakit; o dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i bînihaye-i ilâhiyenin hadsiz matbahlarına şâkir bir müfettiş, hâmid bir nâzır-ı âlikadr hükmündedir. Eğer nefis hesabına olsa, yani rızık in'âm edenin şükürünü düşünmeyerek müteveccih olsa, o dildeki kuvve-i zâika, bir nâzır-ı âlikadr makamından, batn fabrikasının yasakçısı ve

mide tavlasının bir kapıcısı derecesine sukut eder. Nasıl rızkın şu hizmetkârı şükürsüzlükle bu dereceye sukut eder. Öyle de rızkın mahiyeti ve sâir hademeleri dahi sukut ediyorlar. En yüksek makamdan en ednâ makama inerler. Kâinat Hâlıkı'nın hikmetine zıt ve muhalif bir vaziyete düşerler.

Şükrün mikyası, kanaattir ve iktisattır ve rızadır ve memnuniyettir. Şükürsüzlüğün mizanı, hırstır ve israftır, hürmetsizliktir; haram-helâl demeyip, rast geleni yemektir.

Evet hırs, şükürsüzlük olduğu gibi; hem sebeb-i mahrumiyettir, hem vâsıta-yı zilletir. Hatta, hayat-ı içtimaiyeye sahip olan mübarek karınca dahi, güya hırs vâsıtasıyla ayaklar altında kalmış, ezilir. Çünkü kanaat etmeyip, sene de birkaç tane buğday kâfi gelirken, elinden gelse binler taneyi toplar. Güya mübarek arı, kanaatinden dolayı başlar üstünde uçar.. kanaat ettiğinden balı insanlara emr-i ilâhî ile ihsan eder, yedirir.

Evet, Zât-ı Akdes'in alem-i zâtîsi ve en âzamî ismi olan lafzullahtan sonra en âzam ismi olan Rahmân, rızka bakar.. ve rızıktaki şükürle ona yetişilir. Hem Rahmân'ın en zâhir manası, Rezzâk'tır.

Hem şükrün envâi var. O nevilerin en câmiî ve fihriste-i umumiyesi, namazdır. Hem şükür içinde sâfi bir iman var, hâlis bir tevhid bulunur. Çünkü bir elmayı yiyen ve “Elhamdülillâh” diyen adam, o şükürle ilân eder ki: “O elma, doğrudan doğruya dest-i kudretin yadigârı ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetin hediyesidir.” demesiyle ve itikat etmesiyle her şeyi –cüz’î olsun küllî olsun– O’nun dest-i kudretine teslim ediyor.. ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir. Hakikî bir imanı ve hâlis bir tevhidi, şükürle beyan ediyor. İnsan-ı gafil, küfrân-ı nimetle ne derece hasârete düştüğünü, çok cihetlerden yalnız bir veçhini söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Lezzetli bir nimeti insan yese, eğer şükretse; o yediği nimet, o şükür vâsıtasıyla bir nur olur, uhrevî bir meyve-i cennet olur. Verdiği lezzetle, Cenâb-ı Hakk'ın iltifat-ı rahmetinin eseri olduğunu düşünmekle, büyük ve dâimî bir lezzet ve zevk veriyor. Bu gibi mânevî lübleri ve hülâsaları ve mânevî maddeleri ulvî makamlara gönderip, maddî ve tüflî (posa) ve kışrî –yani vazifesini bitiren ve lüzumsuz kalan– maddeleri fuzûlât olup aslına, yani anâsıra inkılâb etmeye gidiyor. Eğer şükretmezse; o muvakkat lezzet, zeval ile bir elem ve teessüf bırakır ve kendisi dahi kâzûrât olur. Elmas mahiyetindeki nimet, kömüre kalbolur. Şükürle zâil rızıklar dâimî lezzetler, bâki meyveler verir. Şükürsüz nimet, en güzel bir suretten, çirkin bir surete döner. Çünkü o gafil göre rızkın âkıbeti, muvakkat bir lezzetten sonra fuzûlâttır. Evet, rızkın aşka

lâyık bir sureti var; o da, şükürle o suret görünür. Yoksa, ehl-i gaflet ve dalâletin rızka aşkları bir hayvanlıktır. Daha buna göre kıyas et ki, ehl-i dalâlet ve gaflet ne derece hasâret ediyorlar.

Envâ-ı zîhayat içinde en ziyade rızkın envâına muhtaç, insandır. Cenâb-ı Hak insanı bütün esmâsına câmi bir ayna.. ve bütün rahmetinin hazinelerinin müddeharâtını tartacak, tanıyacak cihâzâta mâlik bir mucize-i kudret.. ve bütün esmâsının cilvelerinin vaziyetlerinin inceliklerini mizana çekecek âletleri hâvi bir halife-i arz suretinde halketmiştir. Onun için hadsiz bir ihtiyaç verip, maddî ve mânevî rızkın hadsiz envâına muhtaç etmiştir. İnsanı, bu câmiyete göre en âlâ bir mevki olan ahsen-i takvime çıkarmak vâsıtası, şükürdür. Şükür olmazsa esfel-i sâfilîne düşer, bir zulm-ü azîmi irtikâp eder.

Elhâsıl, en âlâ ve en yüksek tarîk olan tarîk-i ubûdiyet ve mahbubiyetin dört esasından en büyük esası şükürdür ki, o dört esas şöyle tâbir edilmiş:

Der tarîk-i acz-mendî lâzım âmed çâr çiz:

*Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak, ey aziz!*¹

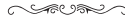
اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ²

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الشَّاكِرِينَ وَالْحَامِدِينَ وَعَلَى آلِهِ

وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، آمِينَ⁴

وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁵

Altıncı Rîsale Olan Altıncı Mesele

Teksir Mektubat mecmuasında neşredildiğinden buraya dercedilmedi.

¹ Ey aziz kardeşim! Allah'a karşı âciz ve muhtaç olduğunu hissetme esasına dayanan bu yolda şu dört şey lazımdır: Sonsuz acz, sonsuz fakr, sonsuz şevk, sonsuz şükür.

² Ey her şeyi lâıkiyla merhamet eden, sonsuz merhamet sahibi Allah'ım! Rahmetinle bizi şükredenlerden eyle.

³ "Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

⁴ Allah'ım! Şükür ve hamd edenlerin efendisi olan Efendimiz Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına salât ve selâm eyle.

⁵ "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ¹

Şu mesele, “Yedi İşaret” tir.

Evvelâ, tahdis-i nimet suretinde birkaç sırr-ı inâyeti izhar eden “Yedi Sebeb” i beyan ederiz.

Birinci Sebeb: Eski Harb-i Umumî’den evvel ve evâilinde, bir vâkıa-yı sâdikada görüyorum ki Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı’nın altında-yım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki merhum vâlidem yanımdadır. Dedim: “Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk’ın emridir, O Rahîm’dir ve Hakîm’dir.” Birden, o hâlette iken baktım ki mühim bir zât bana âmirâne diyor ki: “İ’câz-ı Kur’ân’ı beyan et!” Uyandım, anladım ki; bir büyük infilâk olacak.. o infilâk ve inkılâptan sonra Kur’ân etrafındaki surlar kırılacak.. doğrudan doğruya Kur’ân kendi kendini müdafaa edecek.. ve Kur’ân’a hücum edilecek.. i’câzı, onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu i’câzın bir nev’ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak benim gibi bir adam namzet olacak.. ve namzet olduğumu anladım.

Madem i’câz-ı Kur’ân’ı bir derece beyan, Sözler’le oldu. Elbette, o i’câzın hesabına geçen ve onun reşhâtı ve berekâtı nev’inden olan hizmetimizdeki inâyâtı izhar etmek, i’câza yardımdır ve izhar etmek gerektir.

İkinci Sebeb: Madem Kur’ân-ı Hakîm mürşidimizdir, üstadımızdır, imamımızdır, her bir âdâpta rehberimizdir. O, kendi kendini methediyor. Biz de onun dersine ittibâen, onun tefsirini methedeceğiz.

Hem madem yazılan Sözler, onun bir nevi tefsiridir.. ve o risaleler ki hakâik-i Kur’âniye’nin malıdır ve hakikatleridir.. ve madem Kur’ân-ı Hakîm ekser sûrelerde, husûsan ²الرّ’larda ³حَم’lerde kendi kendini kemâl-i haşmetle

¹ “De ki; Allah’ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır.” (Yûnus sûresi, 10/58).

² “Elif, Lâm, Râ.” (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

³ “Hâ, Mîm.” (Mü’min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhuruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

gösteriyor, kemâlâtını söylüyor, lâıyk olduğu methi kendi kendine ediyor. Elbette, *Sözler’de in’ikâs etmiş Kur’ân-ı Hakîm’in lemeât-ı i’câziyesinden ve o hizmetin makbuliyetine alâmet olan inâyât-ı rabbâniyenin izharına mükellefiz. Çünkü o üstadımız öyle eder ve öyle ders verir.*

Üçüncü Sebep: Sözler hakkında, tevazu suretinde demiyorum; belki bir hakikati beyan etmek için derim ki:

Sözler’deki hakâik ve kemâlât benim değil, Kur’ân’ındır ve Kur’ân’dan tereşşuh etmiştir. Hatta Onuncu Söz, yüzer âyât-ı Kur’âniye’den süzül-müş bazı katarâttır. Sâir risaleler dahi umumen öyledir.

Madem ben öyle biliyorum ve madem ben fâniyim, gideceğim. Elbette bâki olacak bir şey ve bir eser, benimle bağlanmamak gerektir ve bağlanma-malı. Ve madem ehl-i dalâlet ve tuğyan, işlerine gelmeyen bir eseri, eser sahi-bini çürütmekle eseri çürütmek âdetleridir. Elbette, semâ-yı Kur’ân’ın yıldızla-rıyla bağlanan risaleler, benim gibi çok itirazâta ve tenkidâta medar olabilen ve sukut edebilen çürük bir direk ile bağlanmamalı.

Hem madem örf-ü nâsta, bir eserdeki mezâyâ, o eserin masdarı ve men-bai zannettikleri müellifinin etvârında aranılıyor.. ve bu örfe göre, o hakâik-i âliyeyi ve o cevâhir-i gâliyeyi kendim gibi bir müflise ve onların binde biri-ni kendinde gösteremeyen şahsiyetime mal etmek, hakikate karşı büyük bir haksızlık olduğu için; *risaleler kendi malım değil, Kur’ân’ın malı olarak, Kur’ân’ın reşehât-ı meziyâtına mazhar olduklarını izhar etmeye mecbu-rum. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hâsiyetleri, kuru çubuğunda ara-nılmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hükmündeyim.*

Dördüncü Sebep: *Bazen tevazu, küfrân-ı nimeti istilzam ediyor; bel-ki küfrân-ı nimet olur. Bazen de tahdis-i nimet, iftihar olur. İkisi de za-rardır. Bunun çare-i yegânesi –ki ne küfrân-ı nimet çıksın, ne de ifti-har olsun– meziyet ve kemâlâtları ikrar edip, fakat temellük etmeye-rek, Mün’im-i Hakikî’nin eser-i in’âmı olarak göstermektir. Meselâ, na-sıl ki murassa ve müzeyyen bir elbise-i fâhireyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen, halk sana dese, “Mâşallah, çok güzelsin, çok güzelleştin.” Eğer sen tevazukârâne desen, “Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu nedir, nerede gü-zellik?” O vakit küfrân-ı nimet olur ve hulleyi sana giydiren mahir sanatkâ-ra karşı hürmetsizlik olur. Eğer müftehirâne desen, “Evet, ben çok güzelim. Benim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz.” O vakit, mağ-rurâne bir fahirdir. İşte fahirden, küfrândan kurtulmak için demeli ki: “Evet,*

ben güzelleştirdim. Fakat güzellik libasıdır ve dolayısıyla libası bana giydirindir, benim değildir.”

İşte, bunun gibi ben de sesim yetişse bütün küre-i arza bağırarak derim ki: *Sözler güzeldirler, hakikattirler. Fakat benim değildirler; Kur’ân-ı Kerîm’in hakâikinden telemmû etmiş şuâlardır.*

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلَكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ ﷺ¹

düsturuyla derim ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْآنَ بِكَلِمَاتِي وَلَكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْآنِ

Yani, “Kur’ân’ın hakâik-i i’câzını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim. Belki Kur’ân’ın güzel hakikatleri benim tâbirâtlarımı da güzelleştirdi, ulvîleştirdi.”

Madem böyledir; hakâik-i Kur’ân’ın güzelliği nâmına, Sözler nâmındaki aynalarının güzelliklerini ve o aynadarlığa terettüp eden inâyât-ı ilâhiyeyi izhar etmek, makbul bir tahdis-i nimettir.

Beşinci Sebep: Çok zaman evvel, bir ehl-i velâyetten işittim ki: O zât, eski velilerin gaybî işaretlerinden istihraç etmiş ve kanaati gelmiş ki; “Şark tarafından bir nur zuhur edecek, bid’alar zulümâtını dağıtacak.” Ben, böyle bir nurun zuhuruna çok intizar ettim ve ediyorum. Fakat çiçekler baharda gelir. Öyle kudsî çiçeklere zemin hazır etmek lâzım gelir. Ve anladık ki, bu hizmetimizle o nurânî zâtlara zemin ihzar ediyoruz.

Madem kendimize ait değil; elbette, Sözler nâmındaki nurlara ait olan inâyât-ı ilâhiyeyi beyan etmekte medar-ı fahir ve gurur olamaz, belki medar-ı hamd ve şükür ve tahdis-i nimet olur.

Altıncı Sebep: Sözler’in telifi vâsıtasıyla Kur’ân’a hizmetimize bir mükâfât-ı âcile ve bir vâsıta-yı teşvik olan inâyât-ı rabbâniye, bir muvaffakiyettir. Muvaffakiyet ise izhar edilir. Muvaffakiyetten geçse, olsa olsa bir ikram-ı ilâhî olur. İkram-ı ilâhî ise, izharı bir şükr-ü mânevîdir.

Ondan dahi geçse, olsa olsa, hiç ihtiyârımız karışmadan bir keramet-i Kur’âniye olur. Biz mazhar olmuşuz. Bu nevi ihtiyârsız ve habersiz gelen bir

¹ “Ben sözlerimle Muhammed’i (aleyhissalâtü vesselâm) övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)’la övmüş ve güzelleştirmiş oldum.” Hassân İbni Sâbit’in sözü olarak; İbnü’l-Esir, *el-Meselü’s-sâir* 2/357; el-Kalkaşendî, *Subhu’l-a’sâ* 2/321; İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/58 (44.Mektup).

kerametın izharı zararsızdır. Eğer âdi kerâmâtın fevkine çıksa, o vakit olsa olsa Kur’ân’ın i’câz-ı mânevîsinin şûleleri olur. Madem i’câz izhar edilir; elbette i’câza yardım edenin dahi izharı, i’câz hesabına geçer. Hiç medar-ı fahir ve gurur olamaz; belki medar-ı hamd ve şükrandır.

Yedinci Sebep: *Nev-i insanın yüzde sekseni ehl-i tahkik değildir ki; hakikate nüfuz etsin ve hakikati, hakikat tanıyıp kabul etsin. Belki, surete, hüsn-ü zanna binâen makbul ve mûtemet insanlardan işittikleri me-sâili takliden kabul ederler. Hatta, kuvvetli bir hakikati zayıf bir adamın elinde zayıf görür. ve kıymetsiz bir meseleyi kıymettar bir adamın elinde görse, kıymettar telâkki eder.*

İşte ona binâen, benim gibi zayıf ve kıymetsiz bir bîcârenin elindeki hakâik-i imaniye ve Kur’âniye’nin kıymetini, ekser nâsın nokta-yı nazarında düşürmemek için, bilmecburiye ilân ediyorum ki; ihtiyârımız ve haberimiz olmadan birisi, bizi istihdam ediyor; biz bilmeyerek, bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur ki, şuurumuz ve ihtiyârımızdan hariç bir kısım inâyâta ve teshilâta mazhar oluyoruz. Öyleyse, o inâyetleri bağırarak ilân etmeye mecburuz.

İşte, geçmiş yedi esbaba binâen, küllî birkaç inâyet-i rabbâniyeye işaret edeceğiz.

Birinci İşaret: Yirmi Sekizinci Mektub’un Sekizinci Meselesi’nin Birinci Nüktesi’nde beyan edilmiştir ki, “*tevâfukat*”tır. Ezcümle: Mucizât-ı Ahmediye Mektubatı’nda, Üçüncü İşareti’nden tâ On Sekizinci İşareti’ne kadar altmış sayfa; habersiz, bilmeyerek, bir müstensihin nüshasında –iki sayfa müstesna olmak üzere mütebâki bütün sayfalarda– kemâl-i muvâzenetle, iki yüzden ziyade *Resûl-i Ekrem* (*aleyhissalâtü vesselâm*) kelimeleri birbirine bakıyorlar. Kim insafla iki sayfaya dikkat etse, tesadüf olmadığını tasdik edecek. Hâlbuki tesadüf, olsa olsa bir sayfada kesretli emsal kelimeleri bulunsa yarı yarıya tevâfuk olur, ancak bir-iki sayfada tamamen tevâfuk edebilir. O hâlde böyle umum sayfalarda *Resûl-i Ekrem* (*aleyhissalâtü vesselâm*) kelimesi; iki olsun, üç olsun, dört olsun veya daha ziyade olsun, kemâl-i mizanla birbirinin yüzüne baksa elbette tesadüf olması mümkün değildir. Hem sekiz ayrı ayrı müstensihin bozamadığı bir tevâfukun, kuvvetli bir işaret-i gaybiye içinde olduğunu gösterir.

Nasıl ki ehl-i belâgatın kitaplarında belâgatın derecâtı bulunduğu hâlde, Kur’ân-ı Hakîm’deki belâgat, derece-i i’câza çıkmış; kimsenin haddi değil ki

ona yetişsin. Öyle de mucizât-ı Ahmediye'nin bir aynası olan On Dokuzuncu Mektup ve mucizât-ı Kur'âniye'nin bir tercümanı olan Yirmi Beşinci Söz ve Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında tevâfukat, umum kitapların fevkinde bir derece-i garâbet gösteriyor. Ve ondan anlaşılıyor ki; mucizât-ı Kur'âniye ve mucizât-ı Ahmediye'nin bir nevi kerametidir ki o aynalarda tecellî ve temessül ediyor.

İkinci İşaret: Hizmet-i Kur'âniye'ye ait inâyât-ı rabbâniyenin ikincisi şudur ki: Cenâb-ı Hak benim gibi kalemsiz, yarım ümmî, diyar-ı gurbette kimsesiz, ihtilâttan men edilmiş bir tarzda; kuvvetli, ciddî, samimî, gayûr, fedakâr.. ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri bana muâvin ihsan etti. Zayıf ve âciz omzuma çok ağır gelen vazife-i Kur'âniye'yi, o kuvvetli omuzlara bindirdi, kemâl-i kereminden yükümü hafifletti. O mübarek cemaat ise –Hulûsi'nin tâbiriyle– telsiz telgrafın âhizeleri hükmünde –ve Sabri'nin tâbiriyle– Nur fabrikasının elektriklerini yetiştiren makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymettar muhtelif hâsiyetleriyle beraber –yine Sabri'nin tâbiriyle– bir tevâfukat-ı gaybiye nev'inden olarak, şevk ve sa'y u gayret ve cidiyetle birbirine benzer bir surette, esrar-ı Kur'âniye'yi ve envâr-ı imaniyeyi etrafa neşretmeleri ve her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani hurufât değişmiş, matbaa yok, herkes envâr-ı imaniyeye muhtaç olduğu bir zamanda) ve fütur verecek ve şevki kıracak çok esbap varken; bunların fütursuz, kemâl-i şevk ve gayretle bu hizmetleri, doğrudan doğruya bir keramet-i Kur'âniye ve zâhir bir inâyet-i ilâhiyedir.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, niyet-i hâlisânın dahi kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti vardır. Bahusus, lillâh için olan bir uhuvvet dairesindeki kardeşlerin içinde ciddî, samimî tesânüdün çok kerametleri olabilir. Hatta şöyle bir cemaatin şahs-ı mânevîsi bir veliyy-i kâmil hükmüne geçebilir, inâyâta mazhar olur.

İşte, ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bir kaleyi fetheden bir bölüğün çavuşuna, bütün şerefi ve bütün ganimeti vermek nasıl zulümdür, bir hatadır. Öyle de şahs-ı mânevînin kuvvetiyle ve kalemlerinize hâsıl olan fütuhattaki inâyâtı benim gibi bir bîcâreye veremezsiniz. *Elbette, böyle mübarek bir cemaatte, tevâfukat-ı gaybiyeden daha ziyade kuvvetli bir işaret-i gaybiye var ve ben görüyorum, fakat herkese ve umuma gösteremiyorum.*

Üçüncü İşaret: Risale-i Nur eczaları, bütün mühim hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'yi, hatta en muannide karşı dahi parlak bir surette isbatı, çok

kuvvetli bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i ilâhiyedir. Çünkü hakâik-i imaniye ve Kur'âniye içinde öyleleri var ki en büyük bir dâhi telâkki edilen İbni Sina, fehminde aczini itiraf etmiş; “Akıl buna yol bulamaz!” demiş. Onuncu Söz Risalesi, o zâtın dehâsıyla yetişemediği hakâiki, avâmlara da çocuklara da bildiriyor.

Hem meselâ; sırr-ı kader ve cüz-ü ihtiyârînin hâlli için, koca Sa'd-ı Teftazânî gibi bir allâme, kırk elli sayfada meşhur *Mukaddemât-ı İsnâ Aşer* nâmıyla Telvih nâm kitabında ancak hallettiği ve ancak havassa bildirdiği aynı mesâili, kadere dair olan Yirmi Altıncı Söz'de İkinci Mebhas'ın iki sayfasında tamamıyla, hem herkese bildirecek bir tarzda beyanı, eser-i inâyet olmazsa nedir?

Hem bütün ukûlü hayrette bırakan ve hiçbir felsefenin eliyle keşfedilemeyen ve sırr-ı hilkat-i âlem ve tılsım-ı kâinat denilen ve Kur'ân-ı Azîmüştân'ın i'câzıyla keşfedilen o tılsım-ı müşki'l-küşâ ve o muamma-yı hayret-nümâ, Yirmi Dördüncü Mektup ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün âhirindeki remizli nüktede ve Otuzuncu Söz'ün, tahavvülât-ı zerrâtın altı adet hikmetinde keşfedilmiştir. Kâinattaki faaliyet-i hayret-nümânın tılsımını ve hilkat-i kâinatın ve âkıbetinin muammasını ve tahavvülât-ı zerrâtındaki harekâtın sırr-ı hikmetini keşif ve beyan etmişlerdir; meydandadır, bakılabilir.

Hem sırr-ı ehadiyet ile şeriksiz vahdet-i rubûbiyeti, hem nihayetsiz kurbiyet-i ilâhiye ile nihayetsiz bu'diyetimiz olan hayret-engiz hakikatleri, kemâl-i vuzuhla On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz, beyan ettikleri gibi; kudret-i ilâhiyeye nisbeten zerrât ve seyyârât müsâvi olduğunu.. ve haşr-i âzamda umum zîruhun ihyâsı, bir nefsin ihyâsı kadar o kudrete kolay olduğunu.. ve şirkin hilkat-i kâinatta müdahalesi imtinâ derecesinde akıldan uzak olduğunu kemâl-i vuzuhla gösteren Yirminci Mektup'taki **وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**¹ kelimesi beyanında ve üç temsili hâvi onun zeyli, şu azîm sırr-ı vahdeti keşfetmiştir.

Hem hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'de öyle bir genişlik var ki en büyük zekâ-yı beşerî ihata edemediği hâlde; benim gibi zihni müşevveş, vaziyeti perişan, müracaat edilecek kitap yokken, sıkıntılı ve süratle yazan bir adamda, o hakâikin ekseriyet-i mutlakası dekâikiyle zuhuru, doğrudan doğruya Kur'ân-ı Hakîm'in i'câz-ı mânevîsinin eseri ve inâyet-i rabbâniyenin bir cilvesi ve kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir.

¹ “Allah herşeye kâdirdir.” (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; ...)

Dördüncü İşaret: Elli altmış risaleler^{1(Hâşiye)} öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki; değil benim gibi az düşünen ve zuhurata tebaiyet eden ve tetkike vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan mürekkep bir ehl-i tedkikin sa'y ve gayretiyle yapılmayan bir tarzda telifleri, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet olduklarını gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakâik, temsilât vâsıtasıyla, en âmî ve ümmî olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakâikin çoğunu, büyük âlimler “Tefhim edilmez!” deyip değil avâma, belki havassa da bildiremiyorlar.

İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en âmî bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçe'si az, sözleri muğlâk, çoğu anlaşılmaz ve “Zâhir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor.” diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri –kısmen– o sû-i iştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu harika teshilât ve sühûlet-i beyan; elbette, bilâ-şüphe, bir eser-i inâyettir ve onun hüneri olamaz ve Kur'ân-ı Kerîm'in i'câz-ı mânevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur'âniye'nin bir temessülüdür ve in'ikâsıdır.

Beşinci İşaret: Risaleler umumiyetle pekçok intişar ettiği hâlde; en büyük âlimden tut, tâ en âmî adama kadar ve ehl-i kalb büyük bir veliden tut, tâ en muannid dinsiz bir feylesofa kadar olan tabakât-ı nâs ve tâifeler, o risaleleri gördükleri ve okudukları ve bir kısmı tokatlarını yedikleri hâlde tenkit edilmemesi.. ve her tâife derecesine göre istifade etmesi, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet-i rabbâniye ve bir keramet-i Kur'âniye olduğu gibi, çok tetkikât ve taharriyâtın neticesiyle ancak husûl bulan o çeşit risaleler, fevkalâde bir sûratle, hem idrakimi ve fikrimi müşevveş eden sıkıntılı inkıbaz vakitlerinde yazılması dahi, bir eser-i inâyet ve bir ikram-ı rabbânîdir.

Evet, ekser kardeşlerim ve yanımdaki umum arkadaşlarım ve müstensihler biliyorlar ki On Dokuzuncu Mektub'un beş parçası, birkaç gün zarfında; her gün iki-üç saatte ve mecmuu on iki saatte, hiçbir kitaba müracaat edilmeden yazılması; hatta en mühim bir parça ve o parçada lafz-ı Resûl-i Ekrem (aleyhiissalâtu vesselâm) kelimesinde zâhir bir hâtem-i nübüvveti gösteren dördüncü cüz; üç-dört saatte, dağda, yağmur altında, ezber yazılmış. Ve Otuzuncu Söz gibi mühim ve dakik bir risale, altı saat içinde bir bağda yazılmış. Ve Yirmi Sekizinci Söz, Süleyman'ın bahçesinde bir, nihayet iki saat içinde yazılması gibi.. ekser risalelerin böyle olması ve eskiden beri sıkıntılı ve münkabız olduğum zaman en zâhir hakikatleri

1 (Hâşiye) Şimdi yüz otuzdur.

dahi beyan edemediğimi, belki bilemediğimi yakın dostlarım biliyorlar. Husûsan o sıkıntıya hastalık da ilâve edilse, daha ziyade beni dersten, teliften men etmekle beraber; en mühim Sözler ve risalelerin, en sıkıntılı ve hastalıklı zamanımda, en süratli bir tarzda yazılması, doğrudan doğruya bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî ve bir keramet-i Kur'âniye olmazsa nedir?

Hem hangi kitap olursa olsun, böyle hakâik-i ilâhiyeden ve imaniyeden bahsetmişse, alâküllihâl bir kısım mesâili, bir kısım insanlara zarar verir. Ve zarar verdikleri için, her mesele herkese neşredilmemiş. Hâlbuki şu risaleler ise, şimdiye kadar hiç kimsede –çoklardan sorduğum hâlde– sû-i tesir ve ak-sûlamel ve tahdîş-i ezhan gibi bir zarar vermedikleri, doğrudan doğruya bir işaret-i gaybiye ve bir inâyet-i rabbâniye olduğu bizce muhakkaktır.

Altıncı İşaret: Şimdi bence kat'iyet peydâ etmiştir ki; ekser hayatım, ihtiyâr ve iktidarımın, şuur ve tedbirimin haricinde, öyle bir tarzda geçmiş ve öyle garip bir surette ona cereyan verilmiş, tâ Kur'ân-ı Hakîm'e hizmet edecek olan bu nevi risaleleri netice versin. Âdeta bütün hayat-ı ilmiyem, mukaddemât-ı ihzâriye hükmüne geçmiş ve Sözler'le i'câz-ı Kur'ân'ın izharı, onun neticesi olacak bir surette olmuştur. Hatta, şu yedi sene nefyimde ve gurbetimde ve sebepsiz ve arzumun hilâfında tecerrüdüm ve meşrebime muhalif, yalnız bir köyde imrâr-ı hayat etmekliğim.. ve eskiden beri ülfet ettiğim hayat-ı içtimaiyenin çok râbıtalarından ve kaidelerinden nefret edip terk etmekliğim, doğrudan doğruya bu hizmet-i Kur'âniye'yi hâlis, sâfi bir surette yaptırmak için bu vaziyet verildiğine şüphem kalmamıştır. Hatta çok defa bana verilen sıkıntı ve zulmen bana karşı olan tazyikat perdesi altında bir dest-i inâyet tarafından merhametkârâne, Kur'ân'ın esrarına hasr-ı fikir ettirmek ve nazarı dağıtmamak için yapılmıştır, kanaatindeyim. Hatta eskiden mütâlaaya çok müştâk olduğum hâlde, bütün bütün sâir kitapların mütâlaasından bir men, bir mücânebet ruhuma verilmişti. Böyle gurbette medar-ı teselli ve ünsiyet olan mütâlaayı bana terkettiren, anladım ki doğrudan doğruya âyât-ı Kur'âniye'nin üstad-ı mutlak olmaları içindir.

Hem yazılan eserler, risaleler –ekseriyet-i mutlakası– hariçten hiçbir sebep gelmeyerek, ruhumdan tevellüt eden bir hâcete binâen, âni ve def'î olarak ihsan edilmiş. Sonra bazı dostlarıma gösterdiğim vakit demişler: “Şu zamanın yaralarına devâdır.” İntişar ettikten sonra ekser kardeşlerimden anladım ki tam şu zamandaki ihtiyaca muvafık ve derde lâayık bir ilâç hükmüne geçiyor.

İşte, ihtiyâr ve şuurumun dairesi haricinde, mezkûr hâletler ve sergüzeşt-i hayatım ve ulûmların envâlarındaki hilâf-ı âdet, ihtiyârsız tettebbuâtım, böyle bir netice-i kudsiyeye münce olmak için, kuvvetli bir inâyet-i ilâhiye ve bir ikram-ı rabbânî olduğuna bende şüphe bırakmamıştır.

Yedinci İşaret: Bu hizmetimiz zamanında, beş-altı sene zarfında, bilâ-mü-balâğa yüz eser-i ikram-ı ilâhî ve inâyet-i rabbâniye ve keramet-i Kur’âniye’yi gözümüzle gördük. Bir kısmını On Altıncı Mektup’ta işaret ettik. Bir kısmını Yirmi Altıncı Mektub’un Dördüncü Mebhası’nın Mesâil-i Mütferrikası’nda, bir kısmını Yirmi Sekizinci Mektub’un Üçüncü Meselesi’nde beyan ettik. Benim yakın arkadaşlarım bunu biliyorlar. Dâimî arkadaşım Süleyman Efendi, çoklarını biliyor. *Husûsan Sözlere’in ve risalelerin neşrinde ve tashihâtında ve yerlerine yerleştirmekte ve tesvid ve tebyizinde fevka’l-me’mul, kerametkârâne bir teshilâta mazhar oluyoruz.. keramet-i Kur’âniye olduğuna şüphemiz kalmıyor. Bunun misalleri yüzlerdir.*

Hem maîşet hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki en küçük bir arzu-yu kalbimizi bizi istihdam eden Sahib-i İnâyet, tatmin etmek için fevka’l-me’mul bir surette ihsan ediyor ve hâkeza...

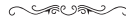
İşte bu hâl gayet kuvvetli bir işaret-i gaybiyedir ki biz istihdam olunuyoruz. Hem rıza dairesinde, hem inâyet altında bize hizmet-i Kur’âniye yaptırılıyor.

الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ أَدَاءً

وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا، آمِينَ³

¹ Allah’a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

² “Sübhanısın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

³ Allah’ım! Efendimiz Muhammed’e, O’nun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve O’nun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selâm eyle, âmîn...

Mahrem Bir Suale Cevaptır

[Şu sırr-ı inâyet, eskiden mahremce yazılmış; On Dördüncü Söz'ün âhirine ilhak edilmişti. Her nasılsa ekser müstensihler unutup yazmamışlardı. Demek münasip ve lâıyk mevkie burasıymış ki gizli kalmış.]

Benden sual ediyorsun: “Neden senin Kur’ân’dan yazdığın Sözler’de bir kuvvet, bir tesir var ki, müfessirlerin ve âriflerin sözlerinde nâdiren bulunur? Bazen bir satırda bir sayfa kadar kuvvet var, bir sayfada bir kitap kadar tesir bulunuyor.”

Elcevap: Güzel bir cevaptır! Şeref, i’câz-ı Kur’ân’a ait olduğundan ve bana ait olmadığından, bilâ-pervâ derim:

Ekseriyet itibarıyla öyledir. Çünkü; yazılan Sözler tasavvur değil, teslim, kavî idi. Teferruâtta, âriflerin mârifetleri delilsiz de olsa beyanâtları makbul idi, kâfi idi. Fakat şu zamanda dalâlet-i fenniye, elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan:

Şu sırrın hikmeti budur ki: Eski zamanda esâsât-ı imaniye, mahfuzdu; teslim, kavî idi. Teferruâtta, âriflerin mârifetleri delilsiz de olsa beyanâtları makbul idi, kâfi idi. Fakat şu zamanda dalâlet-i fenniye, elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan:

- Her derde lâıyk devâyı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, Kur’ân-ı Kerîm’in en parlak mazhar-ı i’câzından olan temsilâtından bir şûlesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten hizmet-i Kur’ân’a ait yazılarıma ihsan etti..

- Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle en uzak hakikatler, gayet yakın gösterildi..

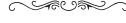
- Hem sırr-ı temsil cihetü’l-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplatıldı..

- Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakâike kolaylıkla yetiştirildi..

- Hem sırr-ı temsil penceresiyle, hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiye’ye şuhûda yakın bir yakîn-i imaniye hâsıl oldu..

- Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve hevâ teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu...

Elhâsıl: Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur’âniye’nin lemeâtındandır. Benim hissem; yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir.. ve gayet aczimle tazarruumdur. Dert benimdir, devâ Kur’ân’ındır.

Yedinci Meselenin Hâtimesidir

(Sekiz inâyet-i ilâhiye suretinde gelen işârât-ı gaybiyeye dair gelen veya gelmek ihtimali olan evhamı izâle etmek ve bir sırr-ı azîm-i inâyeti beyan etmeye dairdir.)

Şu Hâtîme “Dört Nükte” dir.

Birinci Nükte: Yirmi Sekizinci Mektub’un Yedinci Meselesi’nde yedi-sekiz küllî ve mânevî inâyât-ı ilâhiyeden hissettiğimiz bir işaret-i gaybiyeyi, “Sekizinci İnâyet” namıyla, “tevâfukât” tâbiri altındaki nakışta o işârâtın cilvesini gördüğümüzü iddia etmiştik. Ve iddia ediyoruz ki, bu yedi-sekiz küllî inâyâtlar o derece kuvvetli ve kat’îdirler ki, her birisi tek başıyla o işârât-ı gaybiyeyi isbat eder.

Farz-ı muhâl olarak, bir kısmı zayıf görülse, hatta inkâr edilse, o işârât-ı gaybiyenin kat’iyetine halel vermez. O sekiz inâyâtı inkâr edemeyen, o işârâtı inkâr edemez. Fakat tabakât-ı nâs muhtelif olduğu, hem kesretli tabaka olan tabaka-yı avâm, gözüne daha ziyade itimat ettiği için o sekiz inâyâtın içinde en kuvvetlisi değil, belki en zâhirîsi tevâfukât olduğundan –çendan ötekiler daha kuvvetli, fakat bu daha umumî olduğu için– ona gelen evhamı defetmek maksadıyla, bir muvâzene nev’inden, bir hakikati beyan etmeye mecbur kaldım. Şöyle ki:

O zâhirî inâyet hakkında demiştik: Yazdığımız risalelerde, *Kur’ân* kelimesi ve *Resûl-i Ekrem* (*aleyhissalâtü vesselâm*) kelimesinde öyle bir derece tevâfukât görünüyor; hiçbir şüphe bırakmıyor ki, bir kast ile tanzim edilip muvazi bir vaziyet verilir. Kast ve irade ise bizlerin olmadığına delilimiz, üç-dört sene sonra muttali olduğumuzdur. Öyleyse, bu kast ve irade, bir inâyet eseri olarak gaybîdir. Sırf i’câz-ı Kur’ân ve i’câz-ı Ahmediye’yi teyid suretinde ve iki kelime-de tevâfuk suretinde o garip vaziyet verilmiştir. Bu iki kelimenin mübarekiyeti, i’câz-ı Kur’ân ve mucizât-ı Ahmediye’ye bir hâtem-i tasdik olmakla beraber; sâir misil kelimeleri dahi, ekseriyet-i azîme ile tevâfuka mazhar etmişler.

Fakat onlar birer sayfaya mahsus; şu iki kelime, bir-iki risalenin umumunda ve ekser risalelerde görünüyor. Fakat mükerrer demişiz: Bu tevâfukun aslı, sâir kitaplarda da çok bulunabilir. Ama kast ve irade-i âliyyeyi gösterecek bu derece garâbette değildir.

Şimdi bu dâvâmızı çürütmek kabil olmadığı hâlde, zâhir nazarlarda çürümüş gibi görmekte bir-iki cihet olabilir:

Birisi: “Sizler düşünüp öyle bir tevâfuku rast getirmişsiniz,” diyebilirler. “Böyle bir şey yapmak kast ile olsa, rahat ve kolay bir şeydir.”

Buna karşı deriz ki: Bir dâvâda iki şahid-i sâdık kâfidir. Bu dâvâmızdaki kast ve irademiz taallûk etmeyerek, üç-dört sene sonra muttali olduğumuza yüz şahid-i sâdık bulunabilir. Bu münasebetle bir nokta söyleyeceğim: Bu keramet-i i'câziye, Kur'ân-ı Hakîm belâgat cihetinde derece-i i'câzda olduğu nev'inden değildir. Çünkü i'câz-ı Kur'ân'da kudret-i beşer, o yolda giderek o dereceye yetişemiyor. Şu keramet-i i'câziye ise, kudret-i beşerle olamıyor; kudret, o işe karışmıyor. Karışsa sun'î olur, bozulur.^{1(Hâşiye)}

Üçüncü Nükte: İşaret-i hâssa, işaret-i âmme münasebetiyle bir sırr-ı dakik-i rubûbiyet ve rahmâniyete işaret edeceğiz:

Bir kardeşimin güzel bir sözü var. O sözü bu meseleye mevzu edeceğim. Sözü de şudur ki; bir gün güzel bir tevâfukâtı ona gösterdim. Dedi:

“Güzel! Zaten her hakikat, güzeldir. Fakat bu Sözler'deki tevâfukât ve muvaffakiyet daha güzeldir.” Ben de dedim: *“Evet, her şey ya hakikaten güzeldir, ya bizzat güzeldir veya neticeleri itibarıyla güzeldir. Ve bu güzellik, rubûbiyet-i âmmeye ve şümûl-ü rahmete ve tecellî-yi âmmeye bakar. Dediğin gibi, bu muvaffakiyetteki işaret-i gaybiye daha güzeldir. Çünkü bu rahmet-i hâssaya ve rubûbiyet-i hâssaya ve tecellî-yi hâssaya bakar bir surettedir.”* Bunu bir temsille fehme takrib edeceğiz, şöyle ki:

Bir padişahın umumî saltanatı ve kanunu ile merhamet-i şahanesi umum efrad-ı millete teşmil edilebilir. Her fert, doğrudan doğruya o padişahın lutfuna, saltanatına mazhardır. O suret-i umumiyede efradın çok münasebât-ı

¹ (Hâşiye) On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde, bir nüshada, bir sayfada dokuz Kur'ân tevâfuk suretinde bulunduğu hâlde, birbirine hat çektik, mecmuunda “Muhammed” lafzı çıktı. O sayfanın mukabilindeki sayfada sekiz Kur'ân tevâfukla beraber, mecmuunda “lafzullah” çıktı. Tevâfukâtta böyle bedî şeyler çok var.

Bu hâşiyenin meâlini gözümüzle gördük.

Bekir, Tevfik, Süleyman, Galip, Said

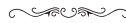
hususiyesi vardır. İkinci cihet, padişahın ihsânât-ı hususiyesidir ve evâmir-i hâssasıdır ki; umumî kanunun fevkinde bir ferde ihsan eder, iltifat eder, emir verir.

İşte bu temsil gibi, Zât-ı Vâcibü'l-vücûd ve Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm'in umumî rubûbiyet ve şümûl-ü rahmeti noktasında her şey hissedardır. Her şeyin hissesine isabet eden cihette, hususî onunla münasebettardır. Hem kudret ve irade ve ilm-i muhitiyle her şeye tasarrufâtı, her şeyin en cüz'î işlerine müdahalesi, rubûbiyeti vardır. Her şey, her şe'ninde O'na muhtaçtır.. O'nun ilim ve hikmetiyle işleri görülür, tanzim edilir. Ne tabiatın haddi var ki, o daire-i tasarruf-u rubûbiyetinde saklansın.. ve tesir sahibi olup müdahale etsin.. ve ne de tesadüfün hakkı var ki, o hassas mizan-ı hikmet dairesindeki işlerine karışsın. Risalelerde, yirmi yerde kat'î hüccetlerle tesadüfü ve tabiatı nefyetmişiz.. ve Kur'ân kılıcıyla idam etmişiz.. müdahalelerini muhâl göstermişiz. Fakat, rubûbiyet-i âmmedeki daire-i esbab-ı zâhiriyyede, ehl-i gafletin nazarında hikmeti ve sebebi bilinmeyen işlerde, tesadüf nâminı vermişler. Ve hikmetleri ihata edilmeyen bazı ef'âl-i ilâhiyenin kanunlarını –tabiat perdesi altında gizlenmiş– görememişler, tabiata müracaat etmişler.

İkincisi, hususî rubûbiyetidir ve has iltifat ve imdad-ı rahmânîsidir ki, umumî kanunların tazyikatı altında tahammül edemeyen fertlerin imdadına, Rahmânü'r-Rahîm isimleri imdada yetişirler, hususî bir surette muâvenet ederler, o tazyikattan kurtarırlar. Onun için, her zîhayat, husûsan insan, her anda O'ndan istimdat eder ve medet alabilir. İşte bu hususî rubûbiyetindeki ihsânâtı, ehl-i gaflete karşı da tesadüf altına gizlenmez ve tabiata havale edilmez.

İşte bu sırra binâendir ki; İ'câz-ı Kur'ân ve Mucizât-ı Ahmediye'deki işâ-rât-ı gaybiyeyi, hususî bir işaret telâkki ve itikat etmişiz.. ve bir imdad-ı hususî ve muannidlere karşı kendini gösterecek bir inâyet-i hâssa olduğunu yakîn ettik.. ve sırf lillâh için ilân ettik. Kusur etmişsek Allah affetsin, âmîn...

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا¹

¹ “Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!” (Bakara sûresi, 2/286)

Sözler'in tebyizinde kıymettar hizmeti sebkat eden Muallim Ahmed Galib'in fıkrasıdır.

“Elde Kur’ân gibi burhan-ı hakikat varken,
Münkiri ilzam için gönlüme sıklet mi gelir?”
Sözün özdür ey can, tekellüf değil.

Ledün ilminin zübde-i pâkidir
Bu, sümme’t-tedarik tasannuf değil.

Bu bir hikmet-i nur-u irfandır
Ki ehvâ ve lâğv ve tefelsüf değil.

Müzekkî-i nefis ve musaffî-i ruh,
Mürebbî-i dildir, tasavvuf değil.

O Sözler bütün mârifet şemsidir.
Sözüm doğrudur, bir teellüf değil.

İçin nurudur, lafza akseylemiş,
Bir-iki satırda terâdüf değil.

Mutabık lafızlar birbirine.
Bu asla tasannû, tesadüf değil.

Dizilmiş nizamla bütün harfleri,
Tevâfuktur, asla tehâluf değil.

Bu bir cilve-i sırr-ı i’câzdır
Ki Kur’ân’dandır, tecevvüf değil.

Bu hüsn-ü tesadüf güzeldir güzel,
Bu bâbda ne dense tezâuf değil.

Said-i Bediüzzaman-ı Nursî
Beyanı bedîdir, taattuf değil.

Tesellîye ermemiş elinde kalem,
Eder arz-ı dîdâr, taharrüf değil.

Tevâfuk, sözünde ona çok mudur?
Tefevvuk onun için teşerrüf değil.

İsabet, buna savb-ı Haktan gelir.
Bu kastî değildir, tasarruf değil.

Bunu görmeyen bed nazarlar için,
Telehhüf derim ben, teessüf değil.

Ki var mânevî hayretim gâliben,
Beyanım bu yolda tazarruf değil.

Çok işte Hak, onu muvaffak ede.
Tevâfuk, makam-ı tevakkuf değil.

Ahmed Galib *(rahmetullâhi aleyhi)*

Merhum Binbaşı Âsım Beyin fıkrasıdır.

Kasem ederim, doğrudur sözü özüyle beraber,
Bu hakikati kabul ve tasdik etmeyen bedmâyeler,
Kalır dalâlet ve vâdi-i hüsranda nice seneler.
Bunları irşad edip kurtarmaktır hüner,

Hidayet erişse eğer, o vakit boyun eğer.
Cümlelerin ıslahını niyaz edip Hâlık'a yalvaralım,
Hep envâr-ı Kur'âniye olan Sözler'i okuyup anlatalım,
Bu yolda bizler de feyz alıp dilşad olalım,
Fenâyı, bekâya tebdilde rıza-yı Bârî'ye kavuşalım.
Sad-hezar tahsine lâayık bîbahâ fıkra-yı Galib,
Bu hakikatleri söylemekle olur şüphesiz galip.

Binbaşı Âsım *(rahmetullâhi aleyhi)*

Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele

Şu mesele, altı suâlin cevabı olup “Sekiz Nükte” dir.

Birinci Nükte: Bir dest-i inâyet altında hizmet-i Kur’âniye’de istihdam edildiğimize dâir çok envâ-ı işârât-ı gaybiyeyi hissettik ve bazılarını gösterdik. Şimdi o işârâtın bir yenisi daha şudur ki:

Ekser Sözler’de tevâfukât-ı gaybiye var.¹(Hâşiye) Ezcümle, “Resûl-i Ekrem” kelimesinde ve “aleyhissalâtü vesselâm” ibaresinde ve Kur’ân lafz-ı mübarekesinde bir nevi cilve-i i’câz temessül ettiğine bir işaret var. İşârât-ı gaybiye, ne kadar gizli ve zayıf da olsa, hizmetin makbuliyetine ve meselelerin hakkaniyetine delâlet ettiği için, bence çok ehemmiyetlidir ve çok kuvvetlidir. Hem gururumu kırar ve sırf bir tercüman olduğumu katiyen bana gösterdi. Hem hiç medar-ı iftihar benim için bir şey bırakmıyor; yalnız medar-ı şükran olan şeyleri gösteriyor. Hem madem Kur’ân’a aittir ve i’câz-ı Kur’ân hesabına geçiyor ve katiyen cüz-ü ihtiyârîmiz karışmıyor ve hizmette tembellik edenleri teşvik ediyor ve risalenin hak olduğuna kanaat veriyor ve bizlere bir nevi ikram-ı ilâhîdir ve izharı, tahdis-i nimettir ve akli gözüne inmiş mütemerridleri iskât ediyor; elbette izharı lâzımdır, inşaallah zararsızdır.

İşte, şu işârât-ı gaybiyenin birisi de şudur ki: Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmet ve kereminden, Kur’ân’a ve imana hizmetle meşgul olan bizleri teşvik ve kulûbumuzu tatmin için, bir ikram-ı rabbânî ve bir ihsan-ı ilâhî suretinde hizmetimizin makbuliyetine alâmet ve yazdığımız hak olduğuna işaret-i gaybiye nev’inden, bütün risalelerimizde ve bilhassa Mucizât-ı Ahmediye ve İ’câz-ı Kur’ân ve Pencerele Risaleleri’nde, tevâfukât-ı gaybiye nev’inde bir letâfet ihsan etmiştir. Yani, bir sayfada misil olarak gelen kelimeleri birbirine baktırıyor. Bunda bir işaret-i gaybiye veriliyor ki; “Bir irade-i gaybî ile tanzim edilir. İhtiyârınıza ve şuurunuzla güvenmeyiniz. İhtiyârınızın haberi olmadan ve şuurunuz yetişmeden harika nakışlar ve intizamlar yapılıyor.”

Bahusus, Mucizât-ı Ahmediye Risalesi’nde lafz-ı Resûl-i Ekrem ve lafz-ı salavât bir ayna hükmüne geçip, o tevâfukât-ı gaybiye işaretini sarîh gösteriyor. Yeni, acemî bir müstensihin yazısında –beş sayfa müstesna– mütebâki,

¹ (Hâşiye) Tevâfukât ise ittifaka işaretir. İttifak ise ittihadı emâredir, vahdete alâmettir. Vahdet ise tevhidi gösterir. Tevhid ise Kur’ân’ın dört esastan en büyük esastır.

iki yüzden fazla salavât-ı şerife birbirine müvazi olarak bakıyorlar. Şu tevâfukât ise şuursuz, yalnız on adette bir-iki tevâfuka sebep olabilen tesadüfün işi olmadığı gibi; sanatta maharetsiz, yalnız manaya hasr-ı nazar ederek, gayet süratle, bir-iki saatte otuz kırk sayfayı telif eden ve kendi yazmayan ve yazdıran benim gibi bir bîcârenin düşüncüsü dahi elbette değildir.

İşte, altı sene sonra, yine Kur'ân'ın irşadıyla ve *İşârâtü'l-İ'câz* olan tefsirin dokuz **إِنَّا** 'nın tevâfuk suretiyle gelen irşadıyla, sonra muttali olmuşum. Müstensihler ise benden işittikleri vakit hayret içinde hayrette kaldılar. Nasıl ki lafz-ı Resûl-i Ekrem ve lafz-ı salavât, On Dokuzuncu Mektup'ta, Mucizât-ı Ahmedîye'nin bir nev'inin bir nevi küçük aynası hükmüne geçti. Öyle de Yirmi Beşinci Söz olan İ'câz-ı Kur'ân'da ve On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde lafz-ı Kur'ân dahi, kırk tabakadan, yalnız gözüne itimat eden tabakasına karşı, bir nevi mucizât-ı Kur'âniye'nin, o nev'in kırk cüzünden bir cüzü tevâfukât-ı gaybiye suretinde bütün risalelerde tecellî etmekle beraber, o cüzün kırk cüzünden bir cüzü, lafz-ı Kur'ân içinde tezahür etmiş. Şöyle ki:

Yirmi Beşinci Sözde ve On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde, yüz defa “Kur'ân” lafzı tekerrür etmiş. Pek nâdir olarak bir-iki kelime hariç kalmış, mütebâkisi bütün birbirine bakıyor. İşte, meselâ, İkinci Şuâ'nın kırk üçüncü sayfasında yedi Kur'ân lafzı var, birbirine bakıyor.. ve sayfa elli altıda sekizi birbirine bakıyor, yalnız dokuzuncu müstesna kalmış. İşte, şu –şimdi gözümüzün önünde– altmış dokuzuncu sayfadaki beş lafz-ı Kur'ân birbirine bakıyor.. ve hâkezâ... Bütün sayfalarda gelen mükerrer lafz-ı Kur'ân, birbirine bakıyor. Pek nâdir olarak, beş-altı taneden bir tane hariç kalıyor. Sâir tevâfukât ise –işte gözümüzün önünde– sayfa otuz üçte, on beş adet **أَمْ** lafzı var; on dördü birbirine bakıyor. Hem gözümüzün önünde şu sayfada dokuz *iman* lafzı var, birbirine bakıyor; yalnız birisi, müstensihin fâsıla vermesiyle az inhıraf etmiş. Hem şu –gözümüzün önündeki– sayfada iki *mahbub* var; biri üçüncü satırda, biri on beşinci satırdadır, kemâl-i mizanla birbirine bakıyor. Onların ortasında dört aşk dizilmiş, birbirine bakıyorlar. Daha sâir tevâfukât-ı gaybiye bunlara kıyas edilsin...

Hangi müstensih olursa olsun, satırları, sayfaları ne şekilde olursa olsun; alâküllihâl, bu tevâfukât-ı gaybiye öyle bir derecede var ki, şüphe bırakmıyor ki ne tesadüfün işi ve ne de müellifin ve müstensihlerin düşüncüsüdür. Fakat bazı hatta daha ziyade tevâfukât göze çarpıyor. Demek, şu risalelere mahsus bir hatt-ı hakikî vardır; bazıları o hatta yakınlaşıyor. Garâiptendir ki en mahir müstensihlerin değil, belki acemîlerin yazılarında daha ziyade görülür.

Bundan anlaşılıyor ki; Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Sözlér'deki hüner ve zarafet ve meziyet, kimsenin değíl; belki muntazam, güzel hakâik-i Kur'âniye'nin mübarek kâmetlerine yakışacak mevzun, muntazam üslûp libasları, kimsenin ihtiyâr ve şuuruyla biçilmez ve kesilmez. Belki onların vücûdudur ki öyle ister ve bir dest-i gaybîdir ki o kâmete göre keser, biçer, giydirir. Biz ise içinde bir tercüman, bir hizmetkârız.

Dördüncü Nükte: Beş altı suâli tazammun eden birinci suâlinizde; “Meydan-ı haşre cem ve keyfiyet nasıl.. ve üryan mı olacak? Ve dostlarla görüşmek için ve Resûl-i Ekrem'i (*aleyhissalâtü vesselâm*) şefaât için nasıl bulacağız? Hadsiz insanlarla birtak zât nasıl görüşecek? Ehl-i cennet ve cehennemın libasları nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?” diyorsunuz.

Elcevap: Şu suâlin cevabı, gayet mükemmel ve vâzih olarak, kütüb-ü ehâdisiyyede vardır. Meşrep ve mesleğimize ait yalnız bir-iki nükteyi söyleyeceğiz, şöyle ki:

Evvelâ: Bir mektupta meydan-ı haşır, küre-i arzın medar-ı senevîsinde olduğunu..¹ ve küre-i arz, şimdiden mânevî mahsûlâtını o meydanın elvâhlarına gönderdiği gibi; senevî hareketiyle, bir daire-i vücûdun temessül.. ve o daire-i vücûdun mahsûlâtıyla, bir meydan-ı haşrin teşekkülüne bir mebbe olduğu.. ve küre-i arz denilen şu sefine-i rabbâniyenin merkezindeki cehennem-i suğrâyı cehennem-i kübrâyı boşalttığı gibi, sekenesini de meydan-ı haşre boşaltacağı beyan edilmiştir.

Sâniyen: Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözlér başta olarak sâir Sözlér'de gayet kat'î bir surette o haşrin, meydanıyla beraber vücûdu kat'î olarak isbat edilmiştir.

Sâlisen: Görüşmek ise On Altıncı Söz'de ve Otuz Bir ve Otuz İki'de katiyen isbat edilmiştir ki; bir zât, nurâniyet sırrıyla bir dakikada binler yerde bulunup milyonlar adamlarla görüşebilir.

Râbian: Cenâb-ı Hak, insandan başka zîruh mahlûkatına fitrî birer libas giydirdiği gibi; meydan-ı haşirde sun'î libaslardan üryan olarak, fakat fitrî bir libas giydirmesi, ism-i Hakîm muktezasıdır. Dünyada sun'î libasın hikmeti, yalnız soğuk ve sıcaktan muhafaza ve zînet ve setr-i avrete münhasır değildir. Belki mühim bir hikmeti, insanın sâir nevilerdeki tasarruf ve münasebetine

¹ Bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/446; 5/3. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 19/426, 427; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/276; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/439.

ve kumandanlığına işaret eden bir fihriste ve bir liste hükmündedir. Yoksa kolay ve ucuz, fıtrî bir libas giydirebilirdi. Çünkü bu hikmet olmazsa muhtelif paçavraları vücuduna sarıp giyen insan, şuurlu hayvanâtın nazarında ve onlara nisbeten bir maskara olur, mânen onları güldürür. Meydan-ı haşırde o hikmet ve münasebet yok.. o liste de olmaması lâzım gelir.

Hâmisen: Rehber ise senin gibi Kur'ân'ın nuru altına girenlere, Kur'ân'dır. ¹الْم 'lerin ²الر 'ların ³حَم 'lerin başlarına bak, anla ki; Kur'ân ne kadar makbul bir şefaathçi, ne kadar doğru bir rehber, ne kadar kudsî bir nur olduğunu gör.

Sâdisen: Ehl-i cennet ve ehl-i cehennemın libasları ise Yirmi Sekizinci Söz'de hurilerin yetmiş hulle giymesine dair beyan edilen düstur burada da câridir. Şöyle ki:

Ehl-i cennet olan bir insan, cennetin her nev'inden her vakit istifade etmek, elbette arzu eder. Cennetin gayet muhtelif envâ-ı mehâsini var.. her vakit bütün cennetin envâıyla mübâşeret eder. Öyleyse cennetin mehâsininin numûnelerini, küçük bir mikyasta, kendine ve hurilerine giydirir.. kendisi ve hurileri birer küçük cennet hükmüne geçer. Nasıl ki bir insan, bir memlekette münteşir bulunan çiçekler envânını, numûnegâh küçük bir bahçesinde cemed.. ve bir dükkâncı, bütün mallarındaki numûneleri bir listede cemed.. ve bir insan, tasarruf ettiği ve hükmettiği ve münasebettar olduğu envâ-ı mahlûkâtın numûnelerini kendine bir elbise ve bir levâzımât-ı beytiye yapıyor.

Öyle de ehl-i cennet olan bir insan, husûsan bütün duygularıyla ve cihâzât-ı mâneviyesiyle ubûdiyet etmiş.. ve cennetin lezâizine istihkak kesbetmişse; her bir duygusunu memnun edecek, her bir cihâzâtını okşayacak, her bir letâifini zevklendirecek bir tarzda, cennetin her bir nev'inden birer mehâsini gösterecek bir tarz-ı libası, kendilerine ve hurilerine, rahmet-i ilâhiye tarafından giydirilecek. Ve o müteaddit hulleler bir cinsten, bir neviden olmadığına delil, şu mealdeki hadistir ki; “Huriler yetmiş hulle giydikleri hâlde, bacaklarındaki ilikleri görünür, setretmiyor.”⁴

¹ “Elif, Lâm, Mîm.” (Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1).

² “Elif, Lâm, Râ.” (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1).

³ “Hâ, Mîm.” (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1).

⁴ Bkz.: Tirmizî, kıyâmet 60, cennet 5, 7; Dârimî, rikak 108; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/23, 247, 316.

Demek, en üstündeki hulleden, tâ en alttaki hulleye kadar, ayrı ayrı mehâsinle, ayrı ayrı tarzda hissiyâtı ve duyguları zevklendirecek, memnun edecek mertebeler var.

Ehl-i cehennem ise nasıl ki dünyada gözüyle, kulağıyla, kalbiyle, eliyle, aklıyla ve hâkezâ.. bütün cihâzâtıyla günahlar işlemiş. Elbette cehennemde onlara göre elem verecek, azap çecktirecek ve küçük bir cehennem hükmüne gelecek muhtelifü'l-cins parçalardan yapılmış elbise giydirilmek, hikmete ve adâlete münâfi görünmüyor.

Beşinci Nükte: Suâl ediyorsunuz ki; “Zaman-ı fetrette Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ecdadı bir din ile mütedeyyin mi idiler?”

Elcevap: Hazreti İbrahim’in (*aleyhisselâm*), bilâhare gaflet ve mânevî zulümât perdeleri altında kalan ve hususî bazı insanlarda cereyan eden bakiyye-i dini ile mütedeyyin olduğuna rivâyât vardır.¹ Elbette, Hazreti İbrahim’den (*aleyhisselâm*) gelen ve Resûl-i Ekrem’i (*aleyhissalâtü vesselâm*) netice veren bir silsile-i nurâniyeyi teşkil eden efrad, elbette din-i hak nurundan lâkayt kalmamışlar ve zulümât-ı küfre mağlup olmamışlar. Fakat zaman-ı fetrette ² وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى تَبْعَثَ رَسُولًا sırrıyla ehl-i fetret, ehl-i necattırlar. Bilittifak, teferruatdaki hatîâtlarından muâhazeleri yoktur. İmam Şâfiî ve İmam Eş’arî’ce, küfre de girse, usûl-ü imanîde bulunmazsa, yine ehl-i necattır. Çünkü teklif-i ilâhî, irsal ile olur.. ve irsal dahi ıtlâ ile teklif takarrur eder. Madem gaflet ve mürur-u zaman, enbiyâ-yı sâlifinin dinlerini setretmiş; o ehl-i fetret zamanına hüccet olamaz. İtaat etse sevap görür, etmezse azap görmez. Çünkü mahfî kaldığı için hüccet olamaz.

Altıncı Nükte: Dersiniz ki; “Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ecdatlarından nebî gelmiş midir?”

Elcevap: Hazreti İsmail’den (*aleyhisselâm*) sonra bir nass-ı kat’î yoktur. Ecdatlarından olmayan, yalnız Hâlid İbni Sinan³ ve Hanzele⁴ nâmında iki nebî gelmiştir. Fakat ecdad-ı Nebî’den, Kâ’b İbni Lüey’in meşhur ve sarîh ve tansis tarzındaki bu şiiri ki,

¹ İbni Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 2/68; et-Taberî, *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk* 1/532; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 3/5.

² “Biz peygamber göndermediğimiz hiçbir halkı cezalandırmayız.” (İsrâ sûresi, 17/15).

³ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 11/298, 441; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/654, 655.

⁴ el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân* 12/75-76; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/227-228, 2/212.

عَلَى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَيْرَهَا¹

demesi, mucizekârâne ve nübüvvettarâne bir söze benzer.

İmam Rabbânî hem delile, hem keşfe istinaden demiş ki: “Hindistan’da çok nebîler gelmiştir. Fakat bazılarının ya hiç ümmeti olmamış.. veyahut mahdud birkaç adama münhasır kaldığı için iştihar bulmamışlar.. veyahut nebî ismi verilmemiş.”²

İşte, İmam’ın bu düsturuna binâen, ecdad-ı Nebî’den bu nevi nebîlerin bulunması mümkün...

Yedinci Nükte: Diyorsunuz ki; “Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) peder ve vâlideleri ve ceddi Abdülmuttalib’in imanları hakkında akvâ ve esahh olan haber hangisidir?”

Elcevap: Yeni Said on senedir yanında başka kitapları bulundurmuyor, “Bana Kur’ân yeter!” diyor. Böyle teferruat mesâilinde, bütün kütüb-ü ehâdisi tetkik edip en akvâsını yazmaya vaktim müsaade etmiyor. Yalnız bu kadar derim ki; Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) peder ve vâlideleri ehl-i necttır ve ehl-i cennettir ve ehl-i imandır.³ Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekrem’inin mübarek kalbini ve o kalbin taşıdığı ferzendâne şefkatini, elbette rencide etmez.

Öğər denilse: “Madem öyledir; neden onlar Resûl-i Ekrem’e (*aleyhissalâtü vesselâm*) imana muvaffak olamadılar? Neden bi’setine yetişemediler?”

Elcevap: Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekrem’inin peder ve vâlidesini, kendi keremiyle, Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ferzendâne hissini memnun etmek için vâlideynini minnet altında bulundurmuyor. Vâlideynlik mertebesinden mânevî evlât mertebesine getirmemek için, hâlis kendi minnet-i rubûbiyeti altına alıp onları mes’ud etmek.. ve Habib-i Ekrem’ini de memnun etmekliğı rahmeti iktiza etmiş ki; vâlideynini ve ceddini, ona zâhirî ümmet etmemiş. Fakat ümmetin meziyetini, faziletini, saadetini onlara ihsan etmiştir. Evet, âlî bir müşîrin yüzbaşı rütbesinde olan pederi, huzuruna girmesi, birbirine

¹ “Bir anda Hz. Muhammed, peygamber olarak gelecek, doğru haberler verecek.” Ebû Nuaym, *Delâilü’n-nübüvve* s.90; el-Esbehânî, *Delâilü’n-nübüvve* 1/156; İbni Kesîr, *el-Bidâye* 2/244.

² İmâm Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/239 (259. Mektup).

³ es-Süheyli, *er-Ravdu’l-ünf* 1/299; el-Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ* 1/63; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemin* s.412-414.

zıt iki hissin taht-ı tesirinde bulunur. Padişah, o müşîr olan yâver-i ekremine merhameten, pederini onun maiyetine vermiyor.

Sekizinci Nükte: Diyorsunuz ki; “Amcası Ebû Talib’in imanı hakkında esahh nedir?”

Elcevap: Ehl-i teşeyyu’ imanına kail, Ehl-i Sünnet’in ekserîsi imanına kail değiller. Fakat benim kalbime gelen budur:

Ebû Talib, Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtu vesselâm*) risaletini değil; şahsını, zâtını gayet ciddî severdi.¹ Onun o gayet ciddî, o şahsî şefkati ve muhabbeti elbette zâyie gitmeyecektir. Evet, ciddî bir surette Cenâb-ı Hakk’ın Habib-i Ekrem’ini sevmiş ve himâye etmiş ve taraftarlık göstermiş olan Ebû Talib’in, inkâra ve inada değil; belki hicab ve asabiyet-i kavmiye gibi hissiyâta binâ-en makbul bir iman getirmemesi üzerine, cehenneme gitse de yine cehennem içinde bir nevi hususî cenneti, onun hasenâtına mükâfaten halkedebilir.² Kışta, bazı yerde baharı halkettiği ve zindanda, uyku vâsıtasıyla bazı adamlara zindanı saraya çevirdiği gibi; hususî cehennemi, hususî bir nevi cennete çevirebilir.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ³ ، وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ⁴
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁵

¹ İbni Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 1/100-101, 2/265-266; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 2/186-187.

² Bkz: Buhârî, *Menâkıbü'l-ensâr* 40; Müslim, *Îmân* 358.

³ Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

⁴ Gerçek bilgi Allah katındadır.

⁵ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Dokuzuncu Mektup

Yirmi Dokuzuncu Mektup “Dokuz Kısım”dır. Bu kısım; Birinci Kısım’dır, “Dokuz Nükte”dir.

Birinci Risale Olan Birinci Kısım

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹

Aziz, sıddık kardeşim ve hizmet-i Kur’âniye’de pek ciddî bir arkadaşım,

Bu defa ki mektubunda vaktim ve hâlim müsaade etmediği mühim bir meseleye dair cevap istiyorsun.

Kardeşim, bu sene –elhamdülillâh– risaleleri yazanlar pek çoğalmış. İkinci tashih bana geliyor. Sabahtan akşama kadar süratli bir tarzda meşgul oluyorum. Çok mühim işlerim de geri kalıyor ve bu vazifeyi daha azîm görüyorum. Husûsan Şaban ve Ramazan’da akıldan ziyade kalb, hissedardır.. ruh, hareket eder. Şu mesele-i azîmeyi başka vakte ta’lik edip, ne vakit Cenâb-ı Hakk’ın rahmetinden kalbe sünühat gelse, tedricen size yazılır. Şimdilik “Üç Nükte”yi²(Hâşiye) beyan edeceğim:

Birinci Nükte

“Kur’ân-ı Hakîm’in esrarı bilinmiyor, müfessirler hakikatini anlamamışlar.” diye beyan olunan fikrin, iki yüzü var ve onu diyen, iki tâifedir.

Birincisi: Ehl-i hak ve ehl-i tedkiktir. Derler ki; “Kur’ân, bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Her asır nusus ve muhkemâtını teslim ve kabul ile beraber, tetimmat kabilinden hakâik-i hafiyesinden dahi hissesini alır; başkasının gizli

¹ “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

² (Hâşiye) Bilâhare Dokuz Nükte’ye tamamlanmıştır.

kalmış hissesine ilişmez.”¹ Evet zaman geçtikçe, Kur’ân-ı Hakîm’in daha ziyade hakâiki inkişaf eder demektir. Yoksa –hâşâ ve kellâ– selef-i sâlihînin beyan ettikleri hakâik-i zâhiriye-i Kur’âniye’ye şüphe getirmek değil. Çünkü onlara iman lâzımdır. Onlar nasstır, kat’îdir, esastırlar, temeldirler. Kur’ân; ² **وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ** fermanıyla manası, vâzih olduğunu bildirir. Baştan başa hitab-ı ilâhî, o manalar üzerine döner, takviye eder, bedâhet derecesine getirir. O mensûs manaları kabul etmemekten –hâşâ sümme hâşâ– Cenâb-ı Hak’ı tekzip ve Hazreti Risalet’in fehmini tezyif etmek çıkar. Demek maânî-i mensûsa, müteselsilen menba-ı risaletten alınmıştır. Hatta İbni Cerîr et-Taberî, bütün maânî-i Kur’ân’ı muan’an sened ile müteselsilen menba-ı risalete îsal etmiş ve o tarzda, mühim ve büyük tefsirini yazmış.

İkinci Tâife: Ya akılsız bir dosttur, kaş yapayım derken göz çıkarıyor veya şeytan akıllı bir düşmandır ki ahkâm-ı İslâmiye ve hakâik-i imaniyeye karşı gelmek istiyor. Kur’ân-ı Hakîm’in –senin tâbirinle– birer polat kalesi hükmünde olan surlu sureleri içinde yol bulmak istiyor. Böyleler, –hâşâ– hakâik-i imaniye ve Kur’âniye’ye şüphe îras etmek için bu nevi sözleri işâa ediyorlar.

İkinci Nükte

Cenâb-ı Hak, Kur’ân’da çok şeylere kasem etmiş. Kasemât-ı Kur’âniye’de çok büyük nükteler var, çok sırlar var.

Meselâ: **وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا**³’daki kasem, On Birinci Söz’deki muhteşem temsilin esasına işaret eder. Kâinatı, bir saray ve bir şehir suretinde gösterir.

Hem **يَسْ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ**⁴’deki kasem ile i’câzât-ı Kur’âniye’nin kudsiyetini ve ona kasem edilecek bir derece-i hürmette olduğunu ihtar eder.

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ⁵, **فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ۖ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لِّو تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ**⁶’deki kasem, yıldızların sukutuyla vahye şüphe îras etmemek için cin ve şeytanların gaybî haberlerden kesilmelerine alâmet olduğuna işaret etmekle beraber;

¹ Bu manayı ifade eden hadisler için bkz.: Tirmizî, *sevâbü’l-Kur’ân* 14; Dârimî, *fezâilü’l-Kur’ân* 1, 35.

² “Hâlbuki bu Kur’ân’ın dili Arapça ve manası da çok açıktır.” (Nahl sûresi, 16/103).

³ “Güneş ve onun aydınlığı hakkı için!” (Şems sûresi, 91/1).

⁴ “Yâsîn. Hikmetli Kur’ân’a andolsun!” (Yâsîn sûresi, 36/1-2).

⁵ “Kayan yıldız yemin olsun ki!” (Necm sûresi, 53/1).

⁶ “Hayır! Vakit vakit inen Kur’ân’a yemin ederim ki! Eğer anlarsanız bu gerçekten büyük bir yemindir.” (Vâkıa sûresi, 56/75-76).

yıldızları dehşetli azametleriyle ve kemâl-i intizam ile yerlerine yerleştirmek ve seyyârâtı hayret-engiz bir surette döndürmekteki azamet-i kudret ve kemâl-i hikmeti, o kasem ile ihtar ediyor.

²وَالْمُرْسَلَاتِ¹، وَالذَّارِيَاتِ³’daki kasemde; havanın temevvücâtı ve tasrifâtı içinde mühim hikmetleri ihtar etmek için, rüzgârlara memur melâikelere kasem ile nazar-ı dikkati celbediyor ki; tesadüfî zannolunan unsurlar, çok nazik hikmetleri ve ehemmiyetli vazifeleri görüyorlar ve hâkezâ...

Her bir mevkiin, ayrı ayrı nüktesi ve faydası vardır. Vakit müsait olmadığı için, yalnız icmâlen ³وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ kasemindeki çok nüktelerinden bir nükteye işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hak, tîn ve zeytin ile kasem vâsıtasıyla azamet-i kudretini ve kemâl-i rahmetini ve büyük nimetlerini ihtar ederek, esfel-i sâfilîn tarafına giden insanın yüzünü o taraftan çevirip, şükür ve fikir ve iman ve amel-i sâlih ile tâ âlâ-yı illiyyîne kadar terakkiyât-ı mâneviyeye mazhar olabilmesine işaret ediyor. Nimetler içinde tîn ve zeytinin tahsisinin sebebi; o iki meyvenin çok mübarek ve nâfi olması ve hilkatlerinde de medar-ı dikkat ve nimet çok şeyler bulunmasıdır. Çünkü hayat-ı içtimaiye ve ticariye ve tenviriye ve gıda-yı insaniye için zeytin, en büyük bir esas teşkil ettiği gibi; incirin hilkatı, zerre gibi bir çekirdekte koca incir ağacının cihâzâtını saklayıp dercetmek gibi bir harika mucize-i kudreti gösterdiği gibi; taamında, menfaatinde ve ekser meyvelere muhalif olarak devamında ve daha sâir menâfiindeki nimet-i ilâhiyeyi kasem ile hatıra getiriyor. Buna mukabil, insanı iman ve amel-i sâlihe çıkarmak ve esfel-i sâfilîne düşürmemek için bir ders veriyor.

Üçüncü Nükte

Surelerin başlarındaki huruf-u mukattaa ilâhî bir şifredir. Has abdine, onlarla bazı işaret-i gaybiye veriyor. O şifrenin miftahı, o Abd-i Hâs’tadır, hem O’nun veresesindedir. Kur’ân-ı Hakîm, madem her zaman ve her tâifeye hitab ediyor; her asrın her tabakasının hissesini câmî çok mütenevvî vücuhları, manaları olabilir. Selef-i sâlihîn ise, en hâlis parça onlarıdır ki, beyan etmişler. Ehl-i velâyet ve tahkik, seyr u sülûk-u ruhaniyeye ait çok

¹ “O tozutup savuran (rüzgârlara)!” (Zâriyât sûresi, 51/1).

² “İyilik için birbirinin peşinden gönderilenler hakkı için!” (Mürselât sûresi, 77/1).

³ “Yemin olsun İncir’e ve Zeytin’e..” (Tîn sûresi, 95/1).

muamelât-ı gaybiye işârâtını onlarda bulmuşlar. İşârâtü'l-İ'câz tefsirinde, Bakara sûresi'nin başında, i'câz-ı belâgat noktasında bir nebze onlardan bahsetmişiz, müracaat edilsin.

Dördüncü Nükte

Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî tercümesi kabil olmadığını Yirmi Beşinci Söz, isbat etmiştir. Hem mânevî i'câzındaki ulviyet-i üslûp ise tercümeye gelmez. Mânevî i'câzında olan ulviyet-i üslûp cihetinden gelen zevk ve hakikati beyan ve ifham etmek, pek müşkül. Fakat yolu göstermek için bir-iki cihete işaret edeceğiz. Şöyle ki;

♦ Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan,

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ¹ ، وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِّمِمينه² ، يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ³ ، خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ⁴ ، يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ⁵ ، لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ⁶ ، يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ⁷

gibi âyetlerle o derece harika bir ulviyet-i üslûp ve i'câzkârâne bir cemiyet içinde hallâkiyetin hakikatini hayale tasvir ediyor, gösteriyor ki; “Sâni-i âlem olan şu kâinatın ustası, iş başında olarak şems ve kameri hangi çekiç ile yerlerine çakıyorsa; aynı çekiç ile aynı anda zerreleri yerlerine –meselâ zihayatların gözbebeklerinde– yerleştiriyor. Semâvâtı hangi ölçü ile, hangi mânevî âlet ile tertip edip açıyorsa; aynı anda, aynı ter-tip ile gözün perdelerini açar, yapar, tanzim eder, yerleştirir. Hem Sâni-i Zülcelâl mânevî kudretin hangi mânevî çekici ile yıldızları göklere çakı-yorsa, aynı o mânevî çekiç ile beşerin sîmasındaki hadsiz alâmet-i fârika

¹ “O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renk-lerinizin farklı olmasıdır.” (Rûm sûresi, 30/22)

² “Hâlbuki bütün bir gökler âlemi bükülmüş olarak Allah'ın elinin içindedir.” (Zümer sûresi, 39/67).

³ “O sizi analarınızın karnında üç karanlık içinde, peşpeşe yaratır.” (Zümer sûresi, 39/6).

⁴ “Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı.” (A'râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4)

⁵ “Bilin ki Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler).” (Enfâl sûresi, 8/24).

⁶ “O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı birşey bile kaçamaz.” (Sebe sûresi, 34/3).

⁷ “Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar. Kalblerin kühnünü O bilir.” (Hadîd sûresi, 57/6).

noktalarını ve zâhirî ve bâtinî duygularını yerlerine nakşediyor” diye ifade eder. Demek o Sâni-i Zülcelâl iş başında... İşlerini hem göze, hem kulağa göstermek için, âyât-ı Kur’âniye ile, bir çekici zerreye vuruyor; aynı âyetin diğer kelimesiyle o çekici şemse vuruyor; merkezine çakar gibi ulvî üslûp ile vahdâniyeti ayn-ı ehadiyet içinde.. ve nihayet celâli nihayet cemâl içinde.. ve nihayet azameti nihayet hafâ içinde.. ve nihayet vüs’ati nihayet dikkat içinde.. ve nihayet haşmeti nihayet rahmet içinde.. ve nihayet bu’diyeti nihayet kurbiyet içinde gösterir. Muhâl telâkki edilen cem-i ezdâdın en uzak mertebesini, vâcib derecesindeki bir suretini ifade eder, isbat edip gösterir. İşte bu tarz ifadesi ve üslûbudur ki; en harika edibleri, belâgatına secde ettiriyor.¹

♦ Hem meselâ, **وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً** **مِنْ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ**² âyetiyle, şöyle bir üslûb-u âlî ile saltanat-ı rubûbiyetindeki haşmeti gösterir. Şöyle ki: “Gökler ve zemin, iki mutî kışla hükmünde ve iki muntazam ordu merkezi suretinde tek bir emirle veya boru gibi bir işaretle, o iki kışlada fenâ ve adem perdesinde yatan mevcudât, o emre kemâl-i süratle ve itaatle “Lebbeyk!” deyip meydan-ı haşır ve imtihana çıkarlar.”

İşte haşır ve kıyâmeti ne kadar mucizâne bir üslûb-u âlî ile ifade edip ve o dâvânın içinde bir delil-i iknaîye işaret ediyor ki; bilmüşâhede, nasıl ki zeminin cevfinde saklanmış ve ölmüş hükmündeki tohumlar ve cevvi semâda, ademde ve küre-i havaiyede dağılmış, saklanmış katreler; nasıl kemâl-i intizam ve süratle haşır olup her baharda meydan-ı tecrübe ve imtihana çıkıyorlar.. zeminde hubûbât, semâda katarât her vakit bir mahşer-nümun suretini alırlar; öyle de, haşır-i ekber dahi öyle kolay zuhur eder. Madem bunu görüyorsunuz, onu dahi inkâr edemezsiniz ve hâkezâ...

Şu âyetlere, sâir âyâtta ki derece-i belâgatı kıyas edebilirsiniz. Acaba, şu tarzda ki âyâtın hakikî tercümesi mümkün müdür? Elbette değildir! Olsa olsa, ya kısa bir meâl-i icmâlî veya âyetin her cümlesi için beş-altı satır tefsir yazmak lâzım gelir.

¹ Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Râhu’l-meânî* 14/86.

² “O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kâim olmaları, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz!” (Rûm sûresi, 30/25).

Beşinci Nükte

Meselâ, ¹الْحَمْدُ لِلَّهِ bir cümle-i Kur'âniye'dir. Bunun en kısa manası, ilm-i nahiv ve beyan kaidelerinin iktiza ettiği şudur:

كُلُّ فَرْدٍ مِنْ أَفْرَادِ الْحَمْدِ مِنْ أَيِّ حَامِدٍ صَدَرَ وَعَلَى أَيِّ مَحْمُودٍ وَقَعَ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ
خَاصٌّ وَمُسْتَحَقٌّ لِلذَّاتِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ الْمُسَمَّى بِاللَّهِ

Yani: “Ne kadar hamd ve medh varsa, kimden gelse, kime karşı da olsa, ezelden ebede kadar hastır ve lâyıktır o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a ki, Allah denilir.” İşte “ne kadar hamd varsa”, “el-i istiğrak”tan çıkıyor. “Her kimden gelse” kaydı ise, “hamd” masdar olup, fâili terk edildiğinden, böyle makamda umumiyeti ifade eder. Hem mef'ulün terkinde, yine makam-ı hitabîde külliyyet ve umumiyeti ifade ettiği için, “her kime karşı olsa” kaydını ifade ediyor. “Ezelden ebede kadar” kaydı ise; fiilî cümlesinden ismî cümlesine intikal kaidesi, sebat ve devamı delâlet ettiği için, o manayı ifade ediyor. “Has ve müstehak” manasını “lillâh”taki “lâm-ı cer” ifade ediyor. Çünkü o “lâm”, ihtisas ve istihkak içindir. “Zât-ı Vâcibü'l-vücûd” kaydı ise; vücûb-u vücûd, ulûhiyetin lâzım-ı zarurîsi ve Zât-ı Zülcelâl'e karşı bir unvan-ı mülâhaza olduğundan, “lafzullah” sâir esmâ ve sıfâta câmiyyeti ve ism-i âzam olduğu² itibarıyla, delâlet-i iltizamiye ile delâlet ettiği gibi; Vâcibü'l-vücûd unvanına dahi, o delâlet-i iltizamiye ile delâlet ediyor.

İşte, ³الْحَمْدُ لِلَّهِ cümlesinin en kısa ve ulemâ-yı arabieyce müttetekun aleyh bir mana-yı zâhirîsi şöyle olursa, başka bir lisana o i'câz ve kuvvetle nasıl tercüme edilebilir?..

Hem elsine-i âlem içinde lisân-ı nahvî, Arabî'den başka birtak lisan var; o da hiçbir vakit Arap Lisânı'nın câmiyyetine yetişemez. Acaba o câmî ve i'câz-dârâne olan lisân-ı nahvî ile mucizekârâne bir surette ve her ciheti birden bilir, irade eder bir ilm-i muhit içinde zuhur eden kelimât-ı Kur'âniye; sâir elsine-i terkihiye ve tasrifîye vâsıtasıyla zihni cüz'î, şuuru kısa, fikri müşevveş, kalbi karanlıklı bazı insanların kelimât-ı tercümiyesi nasıl o mukaddes kelimât yerini

¹ “Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; ...)

² Bkz.: İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/47; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 28/56; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 7/313.

³ “Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; ...)

tutabilir? Hatta diyebilirim ve belki isbat edebilirim ki; her bir harf-i Kur’ân, bir hakâik hazinesi hükmüne geçer; bazen birtek harf, bir sayfa kadar hakikatleri ders verir.

Altıncı Nükte

Bu manayı tenvir için, kendi başımdan geçmiş nurlu bir hâli ve hakikatli bir hayali söylüyorum, şöyle ki:

Bir vakit ¹ **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ**’deki nun-u mütekellim-i maa’l-gayrı düşündüm ve mütekellim-i vahde sîgasından “na’büdü” sîgasına intikalin sebebi kalbim aradı. Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı, o “nun”dan inkişaf etti.

Gördüm ki; namaz kıldığım o Bayezid Câmii’ndeki cemaatle iştirakimi ve her biri benim bir nevi şefaâtçim hükmüne ve kıraatımda izhar ettiğim hükümlere ve dâvâlara birer şahit ve birer müeyyid gördüm. Nâkıs ubûdiyetimi, o cemaatin büyük ve kesretli ibâdâtı içinde dergâh-ı ilâhîye takdime cesaret geldi. Birden bir perde daha inkişaf etti. Yani İstanbul’un bütün mescidleri ittisal peydâ etti. O şehir, o Bayezid Câmii hükmüne geçti. Birden, onların dualarına ve tasdiklerine mânen bir nevi mazhariyet hissettim. Onda dahi rûy-u zemin mescidinde, Kâbe-i Mükerrete etrafında, dairevî saflar içinde kendimi gördüm. ² **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** dedim. Benim bu kadar şefaâtçilerim var, benim namazda söylediğim her bir sözü aynen söylüyorlar, tasdik ediyorlar. Madem hayalen bu perde açıldı; Kâbe-i Mükerrete mihrab hükmüne geçti. Ben bu fırsattan istifade ederek o safları işhad edip, tahıyyâtta getirdiğim, ³ **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ** olan imanın tercümanını mübarek Haceru’l-Esved’e tevdi edip emanet bırakıyorum derken, birden bir vaziyet daha açıldı. Gördüm ki; dâhil olduğum cemaat, üç daireye ayrıldı:

Birinci Daire: Rûy-u zeminde müminler ve muvahhidîndeki cemaat-i uzma.

İkinci Daire: Baktım, umum mevcudât, bir salât-ı kübrâda, bir tesbihat-ı uzma, her tâife kendine mahsus salavât ve tesbihat ile meşgul bir cemaat

¹ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)

² “Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2)

³ “Şehâdet ederim ki Allah’tan başka ilâh yoktur; yine şehâdet ederim ki Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah’ın resûlüdür.” (Müslim, salât 60; Tirmizî, salât 216; Ebû Dâvûd, salât 178; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsneid 1/292)

içindeyim. “Vezâif-i eşyâ” tâbir edilen hidemât-ı meşhûde, onların ubûdiyetlerinin unvanlarıdır. O hâlde “Allahu Ekber” deyip hayretten başımı eğdim, nefsim baktım:

Üçüncü Bir Daire: İçinde, hayret-engiz zâhiren ve keyfiyeten küçük, hakikaten ve vazifeten ve kemmiyeten büyük bir küçük âlemi gördüm ki; zerrât-ı vücûdiyemden tâ havâss-ı zâhiriye kadar, tâife tâife vazife-i ubûdiyetle ve şükraniye ile meşgul bir cemaat gördüm. Bu dairede kalbimdeki latîfe-i rabbâniyem, ¹ **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** o cemaat nâmına diyor. Nasıl, evvelki iki cemaatte de lisanım, o iki cemaat-i uzmâyı niyet ederek demişti.

Elhâsıl: **نَعْبُدُ** nun’u, şu üç cemaate işaret ediyor. İşte bu hâlette iken, birden Kur’ân-ı Hakîm’in tercümanı ve mübelliği olan Resûl-i Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselâm*), Medine-i Münevvere denilen mânevî minberinde, şahsiyet-i mâneviyesi, haşmetiyle temessül ederek, ² **يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ** hitabını, mânen herkes gibi ben de işitip; o üç cemaatte herkes benim gibi **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** ile mukabele ediyor tahayyül ettim. ³ **إِذَا تَبَتَّ الشَّيْءُ تَبَتَّ بِلَوَازِمِهِ** kaidesinde, şöyle bir hakikat fikre göründü ki:

*Madem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatap ittihaz edip, umum mevcudâtla konuşur ve şu Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm), o hitab-ı izzeti, nev-i beşere belki umum zîruha ve zîşuura tebliğ ediyor. İşte bütün mâzi ve müstakbel, zaman-ı hazır hükmüne geçti; bütün nev-i beşer bir mecliste, safları muhtelif bir cemaat şeklinde olarak; o hitab, o suretle onlara ediliyor. O vakit her bir âyât-ı Kur’âniye; gayet haşmetli ve vüs’atli bir makamdan, gayet kesretli ve muhtelif ve ehemmiyetli muhatabından, nihayetsiz azamet ve celâl sahibi Mutekekkim-i Ezelî’den ve makam-ı mahbubiyet-i uzmâ sahibi Tercüman-ı Âlişan’ından aldığı bir kuvvet-i ulviyet, cezâlet ve belâgat içinde; parlak, hem pek parlak bir nur-u i’câzı içinde gördüm. O vakit, değil umum Kur’ân; ya bir sure, yahut bir âyet, belki her bir kelimesi birer mucize hükmüne geçti: ⁴ **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ** dedim. O ayn-ı hakikat*

¹ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtîha sûresi, 1/5)

² “Ey insanlar! (Hem Sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz.” (Bakara sûresi, 2/21).

³ Bir şeyin varlığı, doğruluğu tahakkuk ederse, ona bağlı bütün hususların da varlığı ve doğruluğu tahakkuk eder. Bkz.: el-Bâbertî, *el-Înâye fi şerhi’l-Hidâye* 5/495; İbnü’l-Hümâm, *Şerhu Fethu’l-kadir* 4/366.

⁴ Bize ihsan ettiği iman ve Kur’ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

olan hayalden نَعْبُدُ nun'una girdiğim gibi çıktım ve anladım ki: Kur'ân'ın değil âyetleri, kelimeleri, belki “nun-u na'büdü” gibi bazı harfleri dahi mühim hakikatlerin nurlu anahtarlarıdır.

Kalb ve hayal, o nun-u na'büdü'den çıktıktan sonra, akıl karşısına çıktı, dedi: “Ben de hisse isterim. Sizin gibi uçamam. Ayaklarım; delildir, hüccettir. Aynı نَعْبُدُ ve نَسْتَعِينُ'de, mâbud ve müsteân olan Hâlık'a giden yolu göstermek lâzımdır ki, sizin ile gelebileyim.” O vakit kalbe şöyle geldi ki, de o mütehayyir akla:

Bak kâinattaki bütün mevcudâta! Zîhayat olsun, câmid olsun, kemâl-i itaat ve intizam ile vazife suretinde ubûdiyetleri var. Bir kısmı şuur-suz, hissiz oldukları hâlde, gayet şuurkârâne, intizam-perverâne ve ubûdiyetkârâne vazife görüyorlar. Demek bir Mâbud-u bilhak ve bir Âmir-i Mutlak vardır ki, bunları ibadete sevk edip istihdam ediyor.

Hem bak, bütün mevcudâta, husûsan zîhayat olanlara.. her birinin gayet kesretli ve gayet mütenevvi ihtiyâcâtı var ve vücûd ve bekâsına lâzım pek kesretli, muhtelif matlubları var; en küçüğüne elleri ulaşmaz, kudretleri yetişmez. Hâlbuki o hadsiz matlabları, ummadığı yerden, vakt-i münasipte, muntazaman onların ellerine veriliyor ve bilmüşâhede görünüyor.

İşte şu mevcudâtın bu hadsiz fakr ve ihtiyâcâtı ve bu fevkalâde iânât-ı gaybiye ve imdâdât-ı rahmâniye bilbedâhe gösterir ki: Bir Ganiyy-i Mutlak ve Kerîm-i Mutlak ve Kadîr-i Mutlak olan bir Hâmi ve Râzık'ları vardır ki, her şey ve her zîhayat ondan istiâne eder, medet bekliyor. Mânen إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ¹ der. O vakit akıl, “Âmennâ ve saddaknâ” dedi.²

Yedinci Nükte

Sonra o hâlde إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ³ dediğim vakit, baktım ki: Mâzi tarafına göçüp giden kabile-i beşer içinde gayet nurâni, parlak; enbiyâ, siddîkîn, şühedâ, evliya, sâlihîn kabilelerini gördüm ki; istikbal zulûmâtını dağıtıp, ebede giden yolda bir cadde-i kübrâ-yı müstakîmde

¹ “Yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5).

² İman ettik, tasdik ettik.

³ “Bizi doğru yola, sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet!” (Fâtiha sûresi, 1/6-7).

gidiyorlar. Bu kelime, beni o kafilaya iltihak etmek için yol gösteriyor; belki iltihak ettiriyor. Birden, “fesühânallah” dedim. Zulümât-ı istikbali tenvir eden ve kemâl-i selâmetle giden bu nurâni kafil-i uzmâyâ iltihak etmemek, ne kadar hasaret ve helâket olduğunu zerre miktar şuuru olan bilmesi lâzım. Acaba bid’aları îcad etmekle o kafil-i uzmâdan inhıraf eden; nereden nur bulabilir, hangi yoldan gidebilir? Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) Rehberimiz, ferman etmiş ki; **كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ**¹ Acaba bu ferman-ı kat’îye karşı “ulemâü’s-sû” tâbirine lâyük bazı bedbahtlar hangi maslahatı buluyorlar, hangi fetvayı veriyorlar ki; lüzumsuz, zararlı bir surette şeâir-i İslâmiye’nin bedihiyâtına karşı geliyorlar; tebdili, kabil görüyorlar?

Olsa olsa, muvakkat bir cilde-i manadan gelen bir intibah-ı muvakkat, o ulemâü’s-sûu aldatmıştır. Meselâ, nasıl ki bir hayvanın veyahut bir meyvenin derisi soyulsa, muvakkat bir zarafet gösterir; fakat az bir zamanda o zarif et ve o güzel meyve, o yabanî ve paslı ve kesif ve ârizî deri altında siyahlanır, taaf-fün eder. Öyle de şeâir-i İslâmiye’deki tâbirât-ı nebeviye ve ilâhiye, hayattar ve sevabdar bir cilt, bir deri hükmündedir. Onların soyulmasıyla maânideki bir nurâniyet; muvakkaten, çıplak, bir derece görünür. Fakat ciltten cüdâ olmuş bir meyve gibi o mübarek manaların ruhları uçar, zulmetli kalb ve kafalarda beşerî postunu bırakıp gider.. nur uçar, dumanı kalır. Her ne ise...

Sekizinci Nükte

Buna dair bir düstur-u hakikati beyan etmek lâzım, şöyle ki:

Nasıl “hukuk-u şahsiye” ve bir nevi hukukullah sayılan “hukuk-u umumiye” nâmıyla iki nevi hukuk var. Öyle de mesâil-i şer’iyede bir kısım mesâil, eş-hâsa taalluk eder; bir kısım, umuma, umumiyet itibarıyla taalluk eder ki; onlara “şeâir-i İslâmiye” tâbir edilir. Bu şeâirin umuma taalluk cihetiyle umum, onda hissedardır. Umumun rızası olmazsa onlara ilişmek, umumun hukukuna tecavüzdür. *O şeâirin en cüz’îsi (sünnet kabilinden bir meselesi) en büyük bir mesele hükmünde nazar-ı ehemmiyettedir. Doğrudan doğruya, umum Âlem-i İslâm’a taalluk ettiği gibi; asr-ı saadetten şimdiye kadar bütün eâzım-ı İslâm’ın bağlandığı o nurâni zincirleri koparmaya, tahrip ve tahrif etmeye çalışanlar ve yardım edenler düşünsünler ki, ne kadar deşetli bir hataya düşüyorlar. Ve zerre miktar şuurları varsa, titresinler!..*

¹ “Her bid’at dalâlettir ve her dalâlet cehennem ateşindedir.” Nesâî, *ıydeyn* 22; Ma’mur İbni Râşid, *el-Câmi’* 11/159; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 9/97. İlk kısmı için bkz.: Müslim, *cum’a* 43; Ebû Dâvûd, *sünnet* 5; İbni Mâce, *mukaddime* 6, 7; Dârimî, *mukaddime* 16, 23.

Dokuzuncu Nükte

Mesâil-i şeriattan bir kısmına “taabbüdî” denilir, aklın muhakemesi-ne bağılı değildir, emrolduğu için yapılır; illeti, emirdir.¹

Bir kısmına “mâkulü’l-mana” tâbir edilir. Yani, bir hikmet ve bir maslahatı var ki o hükmün teşrîine müreccih olmuş; fakat sebep ve illet değil. Çünkü hakikî illet, emir ve nehy-i ilâhîdir.²

Şeâirin taabbüdî kısmı; hikmet ve maslahat onu tağyir edemez, taabbüdîlik ciheti tereccuh ediyor, ona ilişilmez. Yüz bin maslahat gelse onu tağyir edemez. Öyle de “şeâirin faydası, yalnız mâlûm mesalihtir” denilmez ve öyle bilmek hatadır. Belki o maslahatlar ise, çok hikmetlerinden bir faydası olabilir. Meselâ biri dese; “Ezanın hikmeti, müslümanları namaza çağırmaktır; şu hâlde bir tüfek atmak kâfidir.” Hâlbuki o divane bilmez ki, binler maslahat-ı ezaniye içinde o bir maslahattır. Tüfek sesi, o maslahatı verse; acaba nev-i beşer nâmına, yahut o şehir ahalisi nâmına, hilkat-i kâinatın netice-i uzmâsı ve nev-i beşerin netice-i hilkatı olan ilân-ı tevhid ve rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı izhar-ı ubûdiyete vâsıta olan ezanın yerini nasıl tutacak?

Elhâsıl: Cehennem lüzumsuz değil; çok işler var ki, bütün kuvvetiyle “Yaşasın cehennem!” der. Cennet dahi ucuz değildir, mühim fiyat ister.³

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ⁴

¹ Bkz.: eş-Şâtibî, *el-Muvafakât* 3/46; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 1/447.

² Bkz.: eş-Şâtibî, *el-Muvafakât* 2/329-331, 3/46; İbni Âbidîn, *Hâşiye* 1/447.

³ Cehennemin beşerî arzular ve nefsin hoşuna giden şeylerle; cennetin de hoş gitmeyen şeylerle çevre çevre kuşatıldığına dair bkz.: Buhârî, *rikak* 28; Müslim, *cennet* 1.

⁴ “Cehennemliklerle cennetlikler elbette bir olmaz. Felâh ve başarıya erenler, cennetliklerdir.” (Haşir sûresi, 59/20).

İkinci Risale Olan İkinci Kısım

Ramazân-ı Şerif'e Dairdir

Birinci kısmın âhirinde şeâir-i İslâmiye'den bir nebze bahsedildiğinden şeâirin içinde en parlak ve muhteşem olan Ramazân-ı Şerif'e dair olan bu ikinci kısımda, bir kısım hikmetleri zikredilecektir.

Bu İkinci Kısım, Ramazân-ı Şerif'in pek çok hikmetlerinden dokuz hikmeti beyan eden "Dokuz Nükte"dir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ¹

Birinci Nükte

Ramazân-ı Şerif'teki savm, İslâmiyet'in erkân-ı hamsesinin birincilerindendir.² Hem şeâir-i İslâmiye'nin âzamlarındandır.³

İşte Ramazân-ı Şerif'teki orucun çok hikmetleri; hem Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine, hem insanın hayat-ı içtimaiyesine, hem hayat-ı şahsiyesine, hem nefsin terbiyesine, hem niam-ı ilâhiyenin şükrüne bakar hikmetleri var.

Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyeti noktasında orucun çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Cenâb-ı Hak, zemin yüzünü bir sofraya nimet suretinde halkettiği ve bütün envâ-ı nimeti o sofrada ⁴ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ bir tarzda o sofraya dizdiği cihetle, kemâl-i rubûbiyetini ve rahmâniyet ve rahîmiyetini o vaziyetle ifade ediyor. İnsanlar gaflet perdesi altında ve esbap dairesinde o vaziyetin ifade ettiği hakikati tam göremiyor, bazen unutuyor.

Ramazân-ı Şerif'te ise, ehl-i iman birden muntazam bir ordu hükmüne geçer. Sultan-ı Ezeli'nin ziyafetine davet edilmiş bir surette akşama yakın

¹ "O Ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı bâtıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân o ayda indirildi." (Bakara sûresi, 2/185).

² Bkz.: Buhârî, îmân 1; Müslim, îmân 21.

³ Bkz.: İbni Ebi'l-İzz, Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye 1/409.

⁴ "...hiç ummadığı yerlerden (rızklandırır)." (Talâk sûresi, 65/3)

“buyurunuz” emrini bekliyorlar gibi bir tavr-ı ubûdiyetkârâne göstermeleri, o şefkatli ve haşmetli ve külliyetli rahmâniyete karşı, vüs’atli ve azametli ve intizamı bir ubûdiyetle mukabele ediyorlar. Acaba böyle ulvî ubûdiyete ve şeref-i keramete iştirâk etmeyen insanlar, insan ismine lâayık mıdır?

İkinci Nükte

Ramazân-ı Mübarek’in savmı, Cenâb-ı Hakk’ın **nimetlerinin şükrüne** baktığı cihetle, çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Birinci Söz’de denildiği gibi; bir padişahın matbahından bir tablacının getirdiği taamlar, bir fiyat ister. Tablacıya bahşış verildiği hâlde; çok kıymettar olan o nimetleri kıymetsiz zannedip onu in’âm edeni tanımamak, nihayet derecede bir belâhet olduğu gibi; Cenâb-ı Hak, hadsiz envâ-ı nimetini nev-i beşere zemin yüzünde neşretmiş.¹ Ona mukabil, o nimetlerin fiyatı olarak, şükür istiyor. O nimetlerin zâhirî esbâbı ve ashabı, tablacı hükmündedirler. O tablacılara bir fiyat veriyoruz, onlara minnettâr oluyoruz; hatta müstehak olmadıkları pek çok fazla hürmet ve teşekkür ediyoruz.

Hâlbuki Mün’im-i Hakikî, o esbaptan hadsiz derecede o nimet vâsıtasıyla şükre lâayıktır. İşte O’na teşekkür etmek, o nimetleri doğrudan doğruya O’ndan bilmek, o nimetlerin kıymetini takdir etmek ve o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur.

İşte Ramazan-ı Şerif’teki oruç; hakikî ve hâlis, azametli ve umumî bir şükürün anahtarıdır. Çünkü sair vakitlerde mecburiyet tahtında olmayan insanların çoğu, hakikî açlık hissetmedikleri zaman, çok nimetlerin kıymetini derk edemiyor. Kuru bir parça ekmek, tok olan adamlara –hususân zengin olsa–ondaki derece-i nimet anlaşılmıyor. Hâlbuki iftar vaktinde o kuru ekmek, bir müminin nazarında çok kıymettar bir nimet-i ilâhiye olduğuna kuvve-i zâikası şehâdet eder. Padişah’tan tâ en fukarâya kadar herkes, Ramazan-ı Şerif’te o nimetlerin kıymetlerini anlamakla bir şükür-ü mânevîye mazhar olur.

Hem gündüzdeki yemekten memnûiyeti cihetiyle; “O nimetler benim mülküm değil. Ben bunların tenâvülünde hür değilim. Demek, başkasının malıdır ve in’âmıdır. Onun emrini bekliyorum.” diye nimeti nimet bilir, bir şükür-ü mânevî eder. İşte bu suretle oruç, çok cihetlerle hakikî vazife-i insaniye olan şükürün anahtarı hükmüne geçer.

¹ Bkz.: “Görmüyor musunuz ki Allah göklerde ve yerde olan şeyleri sizin hizmetinize vermiş. Görünen görünmeyen bunca nimete sizi garketmiş? Yine de, öyle insanlar var ki hiçbir bilgiye, yol gösterici bir rehber veya aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışıp durur.” (Lokman sûresi, 31/20).

Üçüncü Nükte

Oruç, **hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye** baktığı cihetle çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

İnsanlar, maîşet cihetinde muhtelif bir surette halkedilmişler. Cenâb-ı Hak o ihtilâfa binâen, zenginleri fukarâların muâvenetine davet ediyor.¹ Hâlbuki zenginler, fukarânın acınacak acı hâllerini ve açlıklarını, oruçtaki açlıkla tam hissedebilirler. Eğer oruç olmazsa, nefis-perest çok zenginler bulunabilir ki, açlık ve fakirlik ne kadar elîm ve onlar şefkate ne kadar muhtaç olduğunu idrak edemez. Bu cihette insaniyetteki hemcinsine şefkat ise, şükr-ü hakikînin bir esasıdır. Hangi fert olursa olsun, kendinden bir cihette daha fakiri bulabilir. Ona karşı şefkate mükelleftir. Eğer nefsine açlık çekertmek mecburiyeti olmazsa, şefkat vâsıtasıyla muâvenete mükellef olduğu ihsanı ve yardımı yapamaz; yapsa da tam olamaz. Çünkü hakikî o hâleti, kendi nefsinde hissetmiyor.

Dördüncü Nükte

Ramazan-ı Şerif'teki oruç, **nefsin terbiyesine** baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis, kendini hür ve serbest ister.. ve öyle telâkki eder. Hatta mevhum bir rubûbiyet ve keyfemâyeşâ hareketi, fitrî olarak arzu eder. Hadsiz nimetlerle terbiye olunduğunu düşünmek istemiyor. Husûsan dünyada servet ve iktidarı da varsa, gaflet dahi yardım etmiş ise; bütün bütün gâsıbâne, hırsızcasına nimet-i ilâhiyeyi hayvan gibi yutar.

İşte Ramazan-ı Şerif'te en zenginden en fakire kadar herkesin nefsi anlar ki; kendisi mâlik değil, memlûktür; hür değil, abddir. Emrolunmazsa en âdi ve en rahat şeyi de yapamaz, elini suya uzatamaz diye mevhum rubûbiyeti kırılır; ubûdiyeti takınır, hakikî vazifesi olan şükre girer.

Beşinci Nükte

Ramazan-ı Şerif'in orucu, **nefsin tehzib-i ahlâkına ve serkeşâne muamelelerinden vazgeçmesi** cihetine baktığı noktasındaki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/43, 271; Tevbe sûresi, 9/60; Muhammed sûresi, 47/38.

Nefs-i insaniye gafletle kendini unutuyor. Mahiyetindeki hadsiz aczi, nihayetsiz fakrı, gayet derecedeki kusurunu göremez ve görmek istemez. Hem ne kadar zayıf ve zevale maruz ve musibetlere hedef bulunduğunu ve çabuk bozulur, dağılır et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez. Âdeta polattan bir vücudu var gibi, lâyetmûtâne kendini ebedî tahayyül eder gibi dünyaya saldırır. Şedit bir hırs ve tamâ ile.. ve şiddetli alâka ve muhabbet ile dünyaya atılır. Her lezzetli ve menfaatli şeylere bağlanır. Hem kendini kemâl-i şefkatle terbiye eden Hâlık'ını unutur. Hem netice-i hayatını ve hayat-ı uhreviyesini düşünmez, ahlâk-ı seyyie içinde yuvarlanır.

İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç; en gafillere ve mütemerridlere, zaafını ve aczini ve fakrını ihsâs ediyor. Açlık vâsıtasıyla midesini düşünüyor. Midesindeki ihtiyacını anlar. Zayıf vücudu, ne derece çürük olduğunu hatırlıyor. Ne derece merhamete ve şefkate muhtaç olduğunu derk eder. Nefsin firavunluğunu bırakıp, kemâl-i acz ve fakr ile dergâh-ı ilâhîye ilticâya bir arzu hisseder.. ve bir şükr-ü mânevî eliyle rahmet kapısını çalmaya hazırlanır. Eğer gaflet, kalbini bozmamış ise...

Altıncı Nükte

Ramazân-ı Şerif'in sıyâmı, **Kur'ân-ı Hakîm'in nüzûlüne** baktığı cihetle.. ve Ramazan-ı Şerif, Kur'ân-ı Hakîm'in en mühim zaman-ı nüzûlü olduğu cihetindeki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Kur'ân-ı Hakîm, madem Şehr-i Ramazan'da nüzûl etmiş; o Kur'ân'ın zaman-ı nüzûlünü istihzar ile o semâvî hitabı, hüsn-ü istikbal etmek için Ramazan-ı Şerif'te nefsin hâcât-ı süfliyesinden ve mâlâyâniyât hâlâtından tecerrüd.. ve ekl ve şürbün terkiyle melekîyet vaziyetine benzemek.. ve bir surette o Kur'ân'ı, yeni nâzil oluyor gibi okumak ve dinlemek ve ondaki hitâbât-ı ilâhiyeyi güya geldiği ân-ı nüzûlünde dinlemek.. ve o hitabı, Resûl-i Ekrem'den (*aleyhissalâtu vesselâm*) işitiyor gibi dinlemek.. belki Hazreti Cebrail'den, belki Mütakellim-i Ezelî'den dinliyor gibi bir kudsî hâlete mazhar olur. Ve kendisi tercümanlık edip başkasına dinlettirmek ve Kur'ân'ın hikmet-i nüzûlünü bir derece göstermektir.

Evet Ramazan-ı Şerif'te güya Âlem-i İslâm, bir mescid hükmüne geçiyor. Öyle bir mescid ki; milyonlarla hâfızlar, o mescid-i ekberin kûşelerinde o Kur'ân'ı, o hitab-ı semâvîyi arzlılara işittiriyorlar. Her Ramazan, **شَهْرُ رَمَضَانَ** **الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ** âyetini nurânî, parlak bir tarzda gösteriyor. Ramazan,

Kur'ân ayı olduğunu isbat ediyor. O cemaat-i uzmânın sâir efradları, bazıları huşû ile o hâfızları dinlerler. Diğerleri, kendi kendine okurlar. Şöyle bir vaziyetteki bir mescid-i mukaddeste, nefs-i süflînin hevesâtına tâbi olup, yemek içmek ile o vaziyet-i nurâniden çıkmak ne kadar çirkin ise.. ve o mesciddeki cemaatin mânevî nefretine ne kadar hedef ise; öyle de, Ramazan-ı Şerif'te ehl-i sıyâma muhalefet edenler de, o derece umum o Âlem-i İslâm'ın mânevî nefretine ve tahkirine hedefdir.

Yedinci Nükte

Ramazan'ın sıyâmı, dünyada âhiret için ziraat ve ticaret etmeye gelen **nev-i insanın¹ kazancına** baktığı cihetteki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Ramazan-ı Şerif'te sevab-ı a'mâl, bire bindir. Kur'ân-ı Hakîm'in; nass-ı hadis ile her bir harfinin on sevabı var, on hasene sayılır, on meyve-i cennet getirir.² Ramazan-ı Şerif'te her bir harfin, on değil bin.. ve Âyetü'l-Kürsî gibi âyetlerin her bir harfi binler.. ve Ramazan-ı Şerif'in Cumalarında daha ziyadedir..³ ve Leyle-i Kadir'de otuz bin hasene sayılır.⁴ Evet her bir harfi otuz bin bâki meyveler veren Kur'ân-ı Hakîm, öyle bir nurâni şecere-i tûbâ hükümüne geçiyor ki; milyonlarla o bâki meyveleri, Ramazan-ı Şerif'te müminlere kazandırır. İşte gel; bu kudsî, ebedî, kârlı ticarete bak, seyret ve düşün ki; bu hurûfâtın kıymetini takdir etmeyenler ne derece hadsiz bir hasârette olduğunu anla!..

İşte Ramazan-ı Şerif, âdeta bir âhiret ticareti için gayet kârlı bir meşher, bir pazardır.. ve uhrevî hâsılat için, gayet münbit bir zemindir.. ve neşv ü nemâyı a'mâl için, bahardaki mâh-i nisandır. Saltanat-ı rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı, ubûdiyet-i beşeriyenin resmî geçit yapmasına en parlak, kudsî bir bayram hükmündedir. Ve öyle olduğundan, yemek-içmek gibi nefsin gafletle hayvanî hâcâtına ve mâlâyânî ve hevâ-perestâne müstehiyâta girmemek için oruçla mukellef olmuş. Güya, muvakkaten hayvaniyetten çıkıp melekîyet vaziyetine ve yahut âhiret ticaretine girdiği için, dünyevî hâcâtını muvakkaten bırakmakla,

¹ Dünyanın, âhiret için bir ticaret ve ziraat yeri olduğuna dair bkz.: Tevbe sûresi, 9/111; Fâtır sûresi, 35/29; Şûrâ sûresi, 42/20; Saf sûresi, 61/10-12; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/348; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 10/53-54.

² Bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/118; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 9/130.

³ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/255-256; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/130-131.

⁴ Bkz.: "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3).

uhrevî bir adam.. ve tecessüden tezahür etmiş bir ruh vaziyetine girerek; savmı ile, samediyete bir nevi aynadarlık etmektir. Evet Ramazan-ı Şerif; bu fâni dünyada, fâni ömür içinde ve kısa bir hayatta bâki bir ömür ve uzun bir hayat-ı bâkiyeyi tazammun eder, kazandırır. Evet birtek Ramazan, seksen sene bir ömür semerâtını kazandırabilir. Leyle-i Kadir ise, nass-ı Kur'ân ile bin aydan daha hayırlı olduğu, bu sırra bir hüccet-i kâtiadır.

Evet nasıl ki bir padişah, müddet-i saltanatında, belki her senede, ya cülûs-u hümayûn nâmıyla veyahut başka bir şâşaalı cilve-i saltanatına mazhar bazı günleri bayram yapar. Raiyetini, o günde umumî kanunlar dairesinde değil, belki hususî ihsânâtına ve perdesiz huzuruna ve has iltifatına ve fevkalâde icraatına.. ve doğrudan doğruya lâıyk ve sâdik milletini, has teveccühüne mazhar eder.

Öyle de Ezel ve Ebed Sultan'ı olan on sekiz bin âlemin¹ Padişah-ı Zülcelâl'i; o on sekiz bin âleme bakan, teveccüh eden ferman-ı âlişanı olan Kur'ân-ı Hakîm'i Ramazan-ı Şerif'te inzâl eylemiş. Elbette o Ramazan, mahsus bir bayram-ı ilâhî ve bir meşher-i rabbânî ve bir meclis-i ruhanî hükmüne geçmek, mukteza-yı hikmettir. Madem Ramazan o bayramdır; elbette bir derece, süflî ve hayvanî meşâgilden insanları çekmek için oruca emredilecek. Ve o orucun ekmeli ise mide gibi bütün duyguları; gözü, kulağı, kalbi, hayali, fikri gibi cihâzât-ı insaniyeye dahi bir nevi oruç tutturmaaktır. Yani muharremâtan, mâlâyâniyâtan çekmek ve her birisine mahsus ubûdiyete sevkettir. Meselâ dilini yalandan, gıybetten ve galîz tâbirlerden ayırmakla ona oruç tutturmak.² ve o lisanı, tilâvet-i Kur'ân ve zikir ve tesbih ve salavât ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek... Meselâ gözünü nâmahreme bakmaktan ve kulağını fena şeyleri işitmekten men edip, gözünü ibrete ve kulağını hak söz ve Kur'ân dinlemeye sarfetmek gibi.. sâir cihâzâta da bir nevi oruç tutturmaaktır. Zâten mide, en büyük bir fabrika olduğu için oruç ile ona ta'til-i eşgâl ettirilse başka küçük tezgâhlar, kolayca ona ittibâ ettirilebilir.

Sekizinci Nükte

Ramazan-ı Şerif, insanın **hayat-ı şahsiyesine** baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

¹ Fâtîha sûresi'ndeki "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler" in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân* 1/138.

² Bkz.: Buhârî, *savm* 2, 8, 9; Müslim, *sıyâm* 160, 163.

İnsana en mühim bir ilâç nev'inden maddî ve mânevî bir perhizdir.. ve tıbben bir hımyedir ki; insanın nefsi, yemek içmek hususunda keyfemâyeşâ hareket ettikçe, hem şahsın maddî hayatına tıbben zarar verdiği gibi; hem helâl-haram demeyip rast gelen şeye saldırmak, âdeta mânevî hayatını da zehirler. Daha kalbe ve ruha itaat etmek, o nefse güç gelir. Serkeşâne dizginini eline alır. Daha insan ona binemez, o insana biner. Ramazan-ı Şerif'te oruç vâsıtasıyla bir nevi perhize alışır, riyâzete çalışır ve emir dinlemeyi öğrenir. Bîçâre zayıf mideye de, hazımdan evvel yemek yemek üzerine doldurmak ile hastalıkları celbetmez.. ve emir vâsıtasıyla helâli terk ettiği cihetle, haramdan çekinmek için akıl ve şeriattan gelen emri dinlemeye kabiliyet peydâ eder.. hayat-ı mâneviyeyi bozmamaya çalışır.

Hem insanın ekseriyet-i mutlakası açlığa çok defa müptelâ olur. Sabır ve tahammül için bir idman veren açlık, riyâzete muhtaçtır. Ramazan-ı Şerif'teki oruç on beş saat –sahursuz ise yirmi dört saat– devam eden bir müddet-i açlığa sabır ve tahammül ve bir riyâzettir ve bir idmandır. Demek, beşerin musibetini ikileştiren sabırsızlığın ve tahammülsüzlüğün bir ilâcı da oruçtur.

Hem o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem onunla alâkadar çok cihâzât-ı insaniye var. Nefis, eğer muvakkat bir ayın gündüz zamanında ta'til-i eşgâl etmezse; o fabrikanın hademelerinin ve o cihâzâtın hususî ibadetlerini onlara unutturur, kendiyile meşgul eder, tahakkümü altında bırakır. O sâir cihâzât-ı insaniyeyi de o mânevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla müşevveş eder. Nazar-ı dikkatlerini daima kendine celbeder. Ulvî vazifelerini muvakkaten unutturur. Ondandır ki; eskiden beri çok ehl-i velâyet, tekemmül için riyâzete, az yemek ve içmeye kendilerini alıştırmışlar. Fakat Ramazan-ı Şerif orucuyla o fabrikanın hademeleri anlarlar ki; sırf o fabrika için yaratılmamışlar. Ve sâir cihâzât, o fabrikanın süflî eğlencelerine bedel, Ramazan-ı Şerif'te melekî ve ruhanî eğlencelerde telezzüz ederler, nazarlarını onlara dikerler. Onun içindir ki; Ramazan-ı Şerif'te müminler, derecâtına göre ayrı ayrı nurlara, feyizlere, mânevî sürûrlara mazhar oluyorlar. Kalb ve ruh, akıl, sır gibi letâifin o mübarek ayda oruç vâsıtasıyla çok terakkiyât ve tefeyyüzleri vardır. Midenin ağlamasına rağmen, onlar mâsumâne gülüyorlar.

Dokuzuncu Nükte

Ramazan-ı Şerif'in orucu, doğrudan doğruya **nefsin mevhum rubûbiyetini kırmak** ve **aczini göstermekle ubûdiyetini bildirmek** cihetindeki hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis, Rabbisini tanımak istemiyor; firavunâne kendi, rubûbiyet istiyor. Ne kadar azaplar çektilirse o damar onda kalır. Fakat açlıkla o damarı kırılır. İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç, doğrudan doğruya nefsin firavunluk cephesine darbe vurur, kırar. Aczini, zaafını, fakrını gösterir. Abd olduğunu bildirir.

Hadisin rivayetlerinde vardır ki: Cenâb-ı Hak nefse demiş ki, “Ben neyim, sen nesin?” Nefis demiş; “Ben benim, sen sensin!” Azab vermiş, cehenneme atmış, yine sormuş. Yine demiş; “Ene ene, ente ente.” Hangi nevi azabı vermiş, enâniyetten vazgeçmemiş. Sonra açlık ile azap vermiş, yani aç bırakmış. Yine sormuş; “Men ene ve mâ ente?” Nefis demiş; **أَنْتَ رَبِّي الرَّحِيمُ وَأَنَا عَبْدُكَ الْعَاجِزُ** Yani, “Sen, benim Rabb-i Rahîm’imsin; ben, senin âciz bir abdinim.”¹

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ أَدَاءً بَعْدَ ثَوَابِ قِرَاءَةِ حُرُوفِ الْقُرْآنِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ²
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۖ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ۖ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۖ³ ، آمِينَ.

İtizar: Şu ikinci kısım; kırk dakikada, süratle yazılmasından, ben ve müşvedde yazan kâtib, ikimiz de hasta olduğumuzdan, elbette içinde müşevveşiyet ve kusur bulunacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımızdan bekleriz. Münasip gördüklerini tashih edebilirler.

¹ Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki'n-nüfûs* s.275-276.

² Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem), âl ve ashabına, senin razı olacağın ve O'nun lâıyk olduğu bir rahmetle, Ramazan ayında okunan Kur'an'ın harfleri adedince salât ve selâm eyle!

³ “İzzet sahibi olan senin Rabbin onların bütün bâtlı iddialarından münezzehtir, yücedir. Selâm bütün peygamberleredir. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır.” (Sâffât sûresi, 37/180-182), âmîn...

Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın iki yüz aksâm-ı i'câziyesinden nakşî bir kısmını gösterecek bir tarzda Kur'ân-ı Azîmüştân'ı, Hâfız Osman hattıyla taayyün eden ve âyet-i müdâylene¹ mikyas tutulan sayfaları ve Sûre-i İhlâs vâhid-i kıyasî tutulan satırları muhafaza etmekle beraber, o nakş-ı i'câzî göstermek tarzında bir Kur'ân yazmaya dair mühim bir niyetimi, hizmet-i Kur'ân'daki kardeşlerimin nazarlarına arz edip meşveret etmek ve onların fikirlerini istimzac etmek ve beni ikaz etmek için şu kısmı yazdım, onlara müracaat ediyorum. Şu üçüncü kısım "Dokuz Mesele"dir.

Birinci Mesele

Kur'ân-ı Azîmüştân'ın envâ-ı i'câzî kırka baliğ olduğu, "İ'câz-ı Kur'ân" nâmındaki Yirmi Beşinci Söz'de burhanlarıyla isbat edilmiş. Bazı envâî tafsilen, bir kısmı icmâlen muannidlere karşı dahi gösterilmiş.

Hem Kur'ân'ın i'câzî, tabakât-ı insaniyede kırk tabakaya karşı ayrı ayrı i'câzını gösterdiği, On Dokuzuncu Mektub'un On Sekizinci İşareti'nde beyan edilmiş ve o tabakâtın on kısmının ayrı ayrı hisse-i i'câziyelerini isbat etmiş. Sâir otuz tabaka-yı âher, ehl-i velâyetin muhtelif meşrepler ashabına ve ulûm-u mütenevviyanın ayrı ayrı ashablarına, ayrı ayrı i'câzını gösterdiğini; onların ilmelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn derecesinde Kur'ân, hak kelâmullah olduğunu iman-ı tahkikîleri göstermişler. Demek her biri, ayrı ayrı bir tarzda bir vech-i i'câzını görmüşler. Evet ehl-i mârifet bir velinin fehm ettiği i'câz ile, ehl-i aşk bir velinin müşâhede ettiği cemâl-i i'câz bir olmadığı gibi; muhtelif meşâribe göre cemâl-i i'câzın cilveleri değişir. Bir ilm-i usûlî'd-din al-lâmesinin ve bir imamının gördüğü vech-i i'câz ile fûruat-ı şeriattaki bir müş-tehidin gördüğü vech-i i'câz bir değil ve hâkezâ...

Bunların tafsilen ayrı ayrı vücuh-u i'câzını göstermek elimden gelmiyor. Havsalam dardır, ihata edemiyor; nazarım kısadır, göremiyor. Onun için yalnız on tabaka beyan edilmiş, mütebâkisi icmalen işaret edilmiş. Şimdi o tabakalardan iki tabaka, Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'nde çok izaha muhtaç iken, o vakit pek noksan kalmıştı.

¹ Bakara sûresi, 2/282.

Birinci Tabaka: “Kulaklı tabaka” tâbir ettiğimiz âmî avâm; yalnız kulak ile Kur’ân’ı dinler, kulak vâsıtasıyla i’câzını anlar. Yani der: “Bu işittiğim Kur’ân, başka kitaplara benzemez. Ya bütününün altında olacak veya bütününün fevkinde olacak. Umumunun altındaki şık ise kimse diyemez ve dememiş, şeytan dahi diyemez. Öyle ise, umumun fevkindedir.” İşte bu kadar icmal ile On Sekizinci İşaret’te yazılmıştı. Sonra onu izah için Yirmi Altıncı Mektub’un “Hüccetü’l-Kur’ân Alâ Hizbi’ş-Şeytan” nâmındaki Birinci Mebhası, o tabakanın i’câzdaki fehmini tasvir ve isbat eder.

İkinci Tabaka: “Gözlü tabaka” sıdır. Yani âmî avâmdan veyahut aklı gözüne inmiş maddiyyûnlar tabakasına karşı, Kur’ân’ın göz ile görünecek bir işaret-i i’câziyesi bulunduğu, On Sekizinci İşaret’te dâvâ edilmiş. Ve o dâvâyı tenvir ve isbat etmek için, çok izaha lüzum vardı. Şimdi anladığımız mühim bir hikmet-i rabbâniye cihetiyle o izah verilmedi. Pek cüz’î birkaç cüz’iyatına işaret edilmişti. Şimdi o hikmetin sırrı anlaşıldı ve tehiri daha evlâ olduğuna kat’î kanaatimiz geldi. Şimdi o tabakanın fehmini ve zevkini teshil etmek için kırk vücut-u i’câzdan göz ile görülen bir vechini, bir Kur’ân’ı yazdırdık ki o yüzü gösterson.

Bu üçüncü kısmın mütebâki meseleleri ile Dördüncü Kısım, tevâfukâta dair olduğu için; tevâfukâta dair olan fihriste ile iktifâ edilerek, burada yazılmamışlardır. Yalnız Dördüncü Kısma ait bir ihtar ile Üçüncü Nükte yazılmıştır.

* * *

İhtar: Lafz-ı Resûl’deki nükte-i azîmenin beyanında yüz altmış âyet yazıldı. İşbu âyetlerin hâsiyeti pek azîm olmakla beraber, mana cihetiyle birbirini isbat ve tekmil ettiğinden; çok mânidar olduğu için, muhtelif âyâtı hıfz etmek veya okumak arzusunda bulunanlara bir hizb-i Kur’ânî olduğu gibi; Kur’ân kelimesindeki nükte-i azîmenin beyanında, altmış dokuz âyât-ı azîmenin derece-i belâgatı pek fevkalâde ve kuvvet-i cezâleti pek ulvîdir. Bu da ikinci bir hizb-i Kur’ânî olarak ihvana tavsiye edilir. Yalnız *Kur’ân* kelimesi, yedi silsile-i Kur’ân’da mevcut olup, umum o kelimeyi tutmuş, hariç iki kalmış. O iki de kıraat manasında olduğundan; o huruc, nükteye kuvvet vermiştir. *Resûl* lafzı ise o kelime ile en ziyade münasebettar sureler içinde Sûre-i Muhammed ile Sûre-i Fetih olduğundan, o iki sûreden çıkan silsilelere hasrettiğimizden, hariç kalan *Resûl* lafzı şimdilik dercedilmemiştir. Vakit müsaade etse bundaki esrar yazılacaktır inşaallah.

Üçüncü Nükte

“Dört Nükte” dir.

Birinci Nükte: *Lafzullah*, mecmû-u Kur’ân’da iki bin sekiz yüz altı defa zikredilmiştir. Bismillâh’takilerle beraber *lafz-ı Rahmân* yüz elli dokuz defa.. *lafz-ı Rahîm* iki yüz yirmi.. *lafz-ı Gafûr* altmış bir.. *lafz-ı Rab* sekiz yüz kırk altı.. *lafz-ı Hakîm* seksen altı.. *lafz-ı Alîm* yüz yirmi altı.. *lafz-ı Kadîr* otuz bir.. Lâ ilâhe illâ hû’daki *Hû*, yirmi altı defa zikredilmiştir.^{1(Hâşiye)} *Lafzullah* adedinde çok esrar ve nükteler var. Ezcümle: *Lafzullah* ve *Rab*’dan sonra en ziyade zikredilen *Rahmân*, *Rahîm*, *Gafûr* ve *Hakîm* ile beraber *Lafzullah*, Kur’ân âyetlerinin nısfıdır. Hem *Lafzullah* ve Allah lafzı yerinde zikredilen *lafz-ı Rab* ile beraber, yine nısfıdır. Çendan *Rab* lafzı, sekiz yüz kırk altı defa zikredilmiş; fakat dikkat edilse, beş yüz küsûru *Allah* lafzı yerinde zikredilmiş, iki yüz küsûru öyle değildir.

Hem *Allah*, *Rahmân*, *Rahîm*, *Alîm* ve Lâ ilâhe illâ hû’daki *Hû* adediyle beraber yine nısfıdır. Fark yalnız dördttür. Ve *Hû* yerinde *Kadîr* ile beraber, yine mecmû-u âyâtın nısfıdır. Fark dokuzdur. *Lafz-ı Celâl*’in mecmûundaki nükteler çoktur. Yalnız şimdilik bu nükte ile iktifâ ediyoruz.

İkinci Nükte: Sûreler itibarıyladır. Onun dahi çok nükteleri var. Bir intizam, bir kasd ve bir iradeyi gösterir bir tarzda tevâfukâtı vardır.

Sûre-i Bakara’da âyâtın adediyle *lafz-ı Celâl*’in adedi birdir. Fark dördttür ki, Allah lafzı yerinde dört *Hû* lafzı var. Meselâ: Lâ ilâhe illâ hû’daki *Hû* gibi. Onunla muvafakat tamam olur.

Âl-i İmran’da yine âyâtıyla *lafz-ı Celâl* tevâfuktadır, müsâvidirler. Yalnız *lafz-ı Celâl* iki yüz dokuzdur, âyet iki yüzdür. Fark dokuzdur. Böyle meziyât-ı kelâmiyede ve belâgat nüktelerinde küçük farklar zarar vermez, takribî tevâfukât kâfidir.

1 (Hâşiye) Kur’ân’daki âyâtın mecmû-u adedi, altı bin altı yüz altmış altı^{*1} olması.. ve şu geçen seksen dokuzuncu sayfada, mezkûr esmâ-yı hüsnânın adedi, altı rakamıyla alâkadar bulunması ehemmiyetli bir sırâ işaret ediyor. Şimdilik mühmel kaldı.

^{*1} Kur’ân âyetlerinin tamamı 6200 küsûrdur. Fakat bazı müfessirler Kur’ân’da 6666 âyet olduğunu belirtmiş ve bunu da şu şekilde açıklamışlardır: Bin âyet emir; bin âyet nehiy; bin âyet vaad; bin âyet vaîd; bin âyet haber; bin âyet kasas; beş yüz âyet helâl-haram ihtiva eden ahkâm; yüz âyet dua ve tesbih; altmış altı âyet de nâsîh ve mensûhtur. (el-Kermî, *en-Nâsîh ve’l-mensûh* 1/240; Muhammed Bedreddin, *Ebdeu’l-beyân* s.3-4).

Sûre-i Nisa, Mâide, En'âm; üçünün mecmû-u âyetleri, mecmûunda-ki *lafz-ı Celâl*'in adedine tevâfukta'dır. Âyetlerin adedi dört yüz altmış dört, *lafz-ı Celâl*'in adedi dört yüz altmış bir; Bismillâh'taki *lafzullah* ile beraber tam tevâfukta'dır.

Hem meselâ, baştaki beş sûrenin *lafz-ı Celâl* adedi; Sûre-i A'râf, Enfâl, Tevbe, Yunus, Hud'daki *lafz-ı Celâl* adedinin iki mislidir. Demek bu âhirdeki beş, evvelki beşin nısfıdır.

Sonra gelen Sûre-i Yusuf, Ra'd, İbrahim, Hicr, Nahl sûrelerindeki *lafz-ı Celâl* adedi, o nısfın nısfıdır.

Sonra Sûre-i İsrâ, Kehf, Meryem, Tâhâ, Enbiyâ, Hac^{1(Hâşiye)} o nısfın nısfının nısfıdır. Sonra gelen beşer beşer, takriben o nisbetle gidiyor; yalnız bazı küsûratla fark var. Öyle farklar, böyle makam-ı hitabîde zarar vermez. Meselâ, bir kısım yüz yirmi bir, bir kısım yüz yirmi beş, bir kısım yüz elli dört, bir kısım yüz elli dokuzdur.

Sonra Sûre-i Zuhuruf'tan başlayan beş sûre; o nısf, nısf-ı nısfın nısfına iniyor. Sûre-i Necm'den başlayan beş; o nısf-ı nısf-ı nısf-ı nısfın nısfıdır; fakat takribîdir. Küçük küsûratın farkları, böyle makamat-ı hitabiyede zarar vermez. Sonra gelen küçük beşer içinde, üç beşlerin yalnız üçer adet *lafz-ı Celâl*'i var. İşte bu vaziyet gösteriyor ki; *lafz-ı Celâl*'in adedine tesadüf karışmamış, bir hikmet ve intizam ile adetleri tayin edilmiş.

Lafzullah'ın Üçüncü Nüktesi: Sayfalar nisbetine bakar. Şöyle ki; bir sayfada olan *lafz-ı Celâl* adedi, o sayfanın sağ yüzü ve o yüze karşı ki sayfaya ve bazen soldaki karşı ki sayfa ve karşının arka yüzüne bakar. Ben kendi nüsha-yı Kur'âniyemde bu tevâfuku tedkik ettim. Ekseriyetle gayet güzel bir nisbet-i adediye ile bir tevâfuk gördüm. Nüşama da işaretler koydum. Çok defa müsâvi olur. Bazen nısf veyahut sülüs oluyor. Bir hikmet ve intizamı ihsas eden bir vaziyeti vardır.

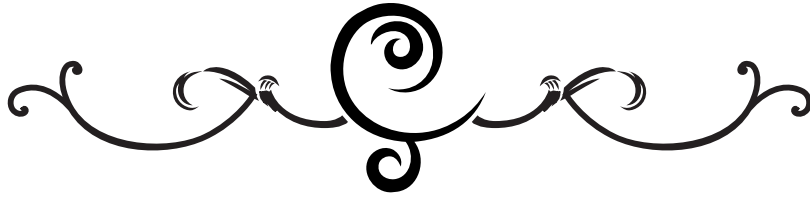
Dördüncü Nükte: Sahife-i vâhiddeki tevâfukât'tır. Kardeşlerimle üç-dört ayrı ayrı nüshaları mukabele ettik. Umumunda tevâfukât matlub olduğuna kanaatimiz geldi. Yalnız, matbaa müstensihleri başka maksatları takip ettiklerinden, bir derece tevâfukâtta intizamsızlık düşmüş. Tanzim edilse, pek nâdir

1 (Hâşiye) Bu beşer taksimat üzere bir sır inkişaf etmişti. Hiçbirimizin haberi olmadan şuradaki altı sûre kaydolmuş. Şüphemiz kalmadı ki gâipten, ihtiyârımızın haricinde altıncısı girmiş; tâ bu nisfiyet sırr-ı mühimmi kaybolmasın.

istisna ile, mecmû-u Kur'ân'da iki bin sekiz yüz altı *lafz-ı Celâl*'in adedinde tevâfukât görünecektir. Ve bunda bir şûle-i i'câz parlıyor. Çünkü fikr-i beşer, bu pek geniş sayfayı ihata edemez ve karışamaz. Tesadüfün ise, bu mânidar ve hikmettar vaziyete eli ulaşamaz.

Dördüncü Nükte'yi bir derece göstermek için, yeni bir mushaf yazdırıyoruz ki; en münteşir mushafların aynı sayfa, aynı satırlarını muhafaza etmekle beraber, sanatkârların lâkaytlığı tesiriyle adem-i intizama maruz kalan yerleri tanzim edip, tevâfukâtın hakikî intizamı inşaallah gösterilecektir.. ve gösterildi.

اللَّهُمَّ يَا مُنْزِلَ الْقُرْآنِ بِحَقِّ الْقُرْآنِ فَهَمَّنَا أَسْرَارَ الْقُرْآنِ مَا دَارَ الْقَمَرَانِ
وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَنْزَلْتَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، آمِينَ.¹

¹ Ey Kur'ân'ı indiren Allah'ım! Kur'ân'ın hakkı için, ay ve güneş döndükçe bize Kur'ân'ın sırlarını öğret ve kendisine Kur'ân'ı indirdiğin Zât'a, O'nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle, âmîn...

Beşinci Rısale Olan Beşinci Kısım

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından bir nurunu, Ramazan-ı Şerif'te bir hâlet-i ruhâniyede hissettim, hayal-meyal gördüm. Şöyle ki, Üveys-i Karanî'nin;

إِلَهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ وَأَنْتَ الْخَالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ
وَأَنْتَ الرَّزَّاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ² ... الخ

münâcât-ı meşhuresi nev'inden, bütün mevcudât-ı zevillhayat, Cenâb-ı Hakk'a karşı aynı münâcâtı ettiklerini.. ve on sekiz bin âlemin³ her birinin ışı-ğı, birer ism-i ilâhî olduğunu bana kanaat verecek bir vâkıa-yı kalbiye-i haya-liyeyi gördüm, şöyle ki:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, şu âlem binler perde perde içinde sarılı, birbiri altında saklı âlemleri bu âlem içinde gördüm. Her bir perde açıldıkça, diğer bir âlemi görüyordum. O âlem ise, âyet-i nûrun⁴ arkasındaki

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرِ لُجِّي يَعْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا
فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكْذِبْهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ⁵

âyeti tasvir ettiği gibi; bir zulümât, bir vahşet, bir dehşet karanlığı içinde bana görünüyordu. Birden bir ism-i ilâhînin cilvesi, bir nur-u azîm gibi görünüp ışıklandırıyordu. Hangi perde akla karşı açılmışsa, hayale karşı başka bir âlem

¹ “Allah göklerin ve yerin nurudur ...” (Nûr sûresi, 24/35).

² Allah'ım! Sen benim Rabbimsin; ben ise senin kulun. Sen her şeyi yaratan Hâlık'sın; ben ise senin mahlûkun. Sen rızık veren Rezzâk'sın; ben ise senin rızıkla beslenen... (el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzeli) s.323-324).

³ Fâtîha sûresi'nde yer alan “Âlemlerin Rabbi” ifadesindeki “âlemler”in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/138.

⁴ Nûr sûresi, 24/35.

⁵ “Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki onu, dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut. Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa nerdeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiçbir nuru olamaz.” (Nûr sûresi, 24/40).

fakat gafletle karanlık bir âlem görünüyorken, güneş gibi bir ism-i ilâhî tecellî eder, baştan başa o âlemi tenvir eder ve hâkezâ... Bu seyr-i kalbî ve seyahat-i hayaliye çok devam etti. Ezcümle:

Hayvanât âlemini gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyâcât ve şiddetli açlıklarla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlık ve hazin gösterdi. Birden *Rahmân* ismi, *Rezzâk* burcunda (yani manasında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti; o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra o âlem-i hayvanât içinde etfâl ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden *Rahîm* ismi *şefkat* burcunda tulû etti, o kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıklandırdı ki; şekvâ ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürûra ve şükrün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı, *âlem-i insanî* bana göründü. O âlemi o kadar karanlık, o kadar zulümâtli, dehşetli gördüm ki; dehşetimden feryat ettim, “Eyvah!” dedim. Çünkü gördüm ki; insanlardaki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurât ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve istidatları.. ve hadsiz makâsıda ve metâlîbe müteveccih fakr ve ihtiyâcâtları.. ve zaaf ve acziyle beraber, hücumu maruz kaldıkları hadsiz musibet ve âdâlarıyla beraber; gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir maîşet içinde, kalbe en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firak belası içinde, ehl-i gaflet için zulümât-ı ebedî kapısı suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücûdum feryat ile ağlamaya hazır iken; birden Cenâb-ı Hakk’ın *Âdil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahmân* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr* burcunda (yani manasında), *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda tulû ettiler. O âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nurâni âhiret âleminde pencereler açıp, o karanlık insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, *âlem-i arz* göründü. Felsefenin karanlık kavânîn-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha süratli bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir

senede devreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid ve içi zeleleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hadsiz fezasında seyahat eden bîcâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı. Birden Hâlık-ı arz ve semavât'ın *Kadîr, Alîm, Rabb, Allah ve Rabbü's-semâvâti ve'l-arz ve Müsahhirü's-şemsî ve'l-kamer* isimleri; *rahmet, azamet, rubûbiyet* burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki; o hâlette bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi.. tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhâsıl: Binbir ism-i ilâhînin, kâinata müteveccih olan o esmâdan her biri, bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet cihetiyle, her bir ismin cilvesi içinde sâir isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu.

Sonra kalb, her zulümât arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştihâsı açılıyordu. Hayale binip, semâyâ çıkmak istedi. O vakit, gayet geniş bir perde daha açıldı. Kalb, *semâvât âlemine* girdi, gördü ki; o nurânî, tebessüm eden suretinde görülen yıldızlar; küre-i arzdan daha büyük ve ondan daha süratli bir surette, birbiri içinde geziyorlar, dönüyorlar. Bir dakika birisi yolunu şaşırsa, başkasıyla müsâdeme edecek, öyle bir patlak verecek ki, kâinatın ödü patlayıp âlemi dağıtacak. Nur değil, ateş saçarlardı; tebessümle değil, vahşetle bana baktılar. Hadsiz büyük, geniş, hâlî, boş, dehşet, hayret zulümâtı içinde *semâvâtı* gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

Birden, ² رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ ¹ , رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ 'nin esmâ-yı hüsnâsı, ⁴ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ ³ , وَسَحَّرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ⁴ burcunda cilveleriyle zuhur ettiler. O mana cihetiyle karanlık üstüne çökmüş olan yıldızlar, o envâr-ı azîmeden birer lem'a alıp, yıldızlar adedince elektrik lâmbaları yakılmış gibi, o âlem-i semâvât nurlandı. O boş ve hâlî tevehhüm edilen semâvât dahi melâikelerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Sultan-ı Ezel ve Ebed'in hadsiz ordularından bir ordu hükmünde hareket eden güneşler ve yıldızlar, bir

¹ “Göklerin ve yerin Rabbi” (Ra’d sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; ...)

² “Meleklerin ve ruhun Rabbi.” (Bkz.: Müslim, *salât* 223; Ebû Dâvûd, *salât* 147; Nesâî, *tatbîk* 11, 75; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 6/34).

³ “Biz yere en yakın göğü lâmbalarla donattık.” (Mülk sûresi, 67/5).

⁴ “Güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi.” (Ra’d sûresi, 13/2).

manevra-yı ulvî yapıyorlar tarzında, o Sultan-ı Zülcelâl'in haşmetini ve şâşaa-yı rubûbiyetini gösteriyorlar gibi gördüm. Bütün kuvvetimle ve mümkün ol-
saydı bütün zerrâtımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla di-
yecektim, hem umum onların nâmına dedim:

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوتٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ
الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ
زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ¹

âyetini okudum; döndüm, indim, ayıldım; ² الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ dedim.

¹ “Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir.” (Nûr sûresi, 24/35).

² Bize ihsan ettiği iman ve Kur'ân nuru sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım

(Hücumât-ı Şitte)

Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerini ve hâdimlerini ikaz etmek ve aldanmamak için yazılmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ¹

Şu Altıncı Kısım, ins ve cin şeytanlarının altı desiselerini inşaallah akîm bırakır ve hücum yollarının altısını seddeder.

Birinci Desise

Şeytan-ı ins, şeytan-ı cinnîden aldığı derse binâen; hizbu'l-Kur'ân'ın fedakâr hâdimlerini **hubb-u câh** vâsıtasıyla aldatmak ve o kudsî hizmetten ve o mânevî, ulvî cihaddan vazgeçirmek istiyorlar. Şöyle ki:

İnsanda, ekseriyet itibarıyla hubb-u câh denilen hırs-ı şöhret ve hodefürûşluk ve şan ü şeref denilen riyakârâne, halklara görünmek ve nazar-ı âmmeye mevki sahibi olmaya, ehl-i dünyanın her ferdinde cüz'î-küllî arzu vardır. Hatta o arzu için, hayatını feda eder derecesinde şöhret-perestlik hissi onu sevk eder. Ehl-i âhiret için bu his gayet tehlikelidir, ehl-i dünya için de gayet dağdağalıdır; çok ahlâk-ı seyyienin de menşeidir ve insanların da en zayıf damarıdır. Yani: Bir insanı yakalamak ve kendine çekmek; onun o hissini okşamakla kendine bağlar, hem onun ile onu mağlup eder. *Kardeşlerim hakkında en ziyade korktuğum, bunların bu zayıf damarından ehl-i ilhâdın istifade etmek ihtimalidir. Bu hâl beni çok düşündürüyor. Hakikî olmayan bazı bîçâre dostlarımı o suretle çektiler, mânen onları tehlikeye attılar.*²(Hâşiye)

¹ “Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur.” (Hûd sûresi, 11/113).

² (Hâşiye) O bîçareler, “Kalbimiz Üstad ile beraberdir.” fikriyle kendilerini tehlikesiz zannederler. Hâlbuki ehl-i ilhâdın cereyanına kuvvet veren ve propagandalarına kapılan, belki bilmeyerek hafiyelikte istimal edilmek tehlikesi bulunan bir adamın, “Kalbim safidir. Üstadımın mesleğine sâdıktır.” demesi, bu misale benzer ki: Birisi namaz kılarken karnındaki yeli

Ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'ân'da arkadaşlarım! Bu hubb-u câh cihetinden gelen derras ehl-i dünyanın hafiyelerine veya ehl-i dalâletin propagandacılarına veya şeytanın şâkirtlerine deyin ki:

“Evvelâ rıza-yı ilâhî ve iltifat-ı rahmânî ve kabul-ü rabbânî öyle bir makamdır ki; insanların teveccühü ve istihsanı, ona nisbeten bir zerre hükmündedir. Eğer teveccüh-ü rahmet varsa, yeter. İnsanların teveccühü, o teveccüh-ü rahmetin in'ikâsı ve gölgesi olmak cihetiyle makbuldür. Yoksa arzu edilecek bir şey değildir. çünkü kabir kapısında söner, beş para etmez!”

Hubb-u câh hissi eğer susturulmazsa ve izâle edilmezse, yüzünü başka cihete çevirmek lâzımdır. Şöyle ki:

Sevâb-ı uhrevî için, dualarını kazanmak niyetiyle ve hizmetin hüsn-ü tesiri noktasında gelecek temsildeki sırra binâen, belki o hissin meşrû bir ciheti bulunur. Meselâ; Ayasofya Câmii, ehl-i fazl ve kemâlden mübarek ve muhterem zâtlarla dolu olduğu bir zamanda; tek tük, sofada ve kapıda haylaz çocuklar ve serseri ahlâksızlar bulunup, câmiin pencerelerinin üstünde ve yakınında ecnebilerin eğlence-perest seyircileri bulunsa, bir adam o câmi içine girip ve o cemaat içine dâhil olsa, eğer güzel bir sadâ ile şirin bir tarzda Kur'ân'dan bir aşır okusa, o vakit binler ehl-i hakikatin nazarları ona döner, hüsn-ü teveccühle, mânevî bir dua ile, o adama bir sevab kazandırır. Yalnız, haylaz çocukların ve serseri mülhidler ve tek tük ecnebilerin hoşuna gitmeyecek. Eğer o mübarek câmiye ve o muazzam cemaat içine o adam girdiği vakit, süflî ve edepsizce fuhşa ait şarkıları bağırıp çağırarsa, raks edip zıplasa; o vakit o haylaz çocukları güldürecek, o serseri ahlâksızları fuhşiyata teşvik ettiği için hoşlarına gidecek ve İslâmiyet'in kusurunu görmekle mütelezze olan ecnebilerin istihzâkârâne tebessümlerini celbedecek. Fakat umum o muazzam ve mübarek cemaatin bütün efradından, bir nazar-ı nefret ve tahkir celbedecektir. Esfel-i sâfilîne sukut derecesinde nazarlarında alçak görünecektir.

İşte aynen bu misal gibi; Âlem-i İslâm ve Asya, muazzam bir câmidir.. ve içinde ehl-i iman ve ehl-i hakikat, o câmideki muhterem cemaattir. O haylaz çocuklar ise, çocuk akıllı dalkavuklardır. O serseri ahlâksızlar; frenk-meşrep, milliyetsiz, dinsiz heriflerdir. Ecnebi seyircileri ise, ecnebilerin naşir-i efkârı olan gazetecilerdir. Her bir müslüman, husûsan ehl-i fazl ve kemâl ise, bu

tutamıyor, çıkıyor; hades vuku buluyor. Ona “Namazın bozuldu.” denildiği vakit, o diyor: “Neden namazım bozulsun, kalbim safidir.”

câmide derecesine göre bir mevkii olur, görünür, nazar-ı dikkat ona çevrilir. Eğer İslâmiyet'in bir sırr-ı esas olan ihlâs ve rıza-yı ilâhî cihetinde, Kur'ân-ı Hakîm'in ders verdiği ahkâm ve hakâik-i kudsiyeye dair harekât ve a'mâl ondan sudûr etse, lisân-ı hâli mânen âyât-ı Kur'âniye'yi okusa, o vakit mânen Âlem-i İslâm'ın her bir ferdinin vird-i zebânı olan **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ**¹ duasında dâhil olup hissedar olur ve umumu ile uhuvvetkârâne alâkadar olur. Yalnız hayvanât-ı muzırır ne'inden bazı ehl-i dalâletin ve sakallı çocuklar hükmündeki bazı ahmakların nazarlarında kıymeti görünmez. Eğer o adam, medar-ı şeref tanıdığı bütün ecdadını ve medar-ı iftihar bildiği bütün geçmişlerini ve ruhen nokta-yı istinad telâkki ettiği selef-i sâlihînin cadde-i nurânilerini terk edip heveskârâne, hevâ-perestâne, riyakârâne, şöhret-perverâne, bid'akârâne işlerde ve harekâtta bulunsa; mânen bütün ehl-i hakikat ve ehl-i imanın nazarında en alçak mevkîe düşer. **اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ**² sırrına göre; ehl-i iman ne kadar âmî ve cahil de olsa, akli derk etmediği hâlde, kalbi öyle hoddürûş adamları görse soğuk görür, mânen nefret eder.

İşte hubb-u câha meftun ve şöhret-perestliğe müptelâ adam –ikinci adam–, hadsiz bir cemaatin nazarında esfel-i sâfilîne düşer. Ehemmiyetsiz ve müstehzi ve hezeyancı bazı serserilerin nazarında, muvakkat ve menhûs bir mevkî kazanır. **الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ**³ sırrına göre; dünyada zarar, berzahta azab, âhirette düşman bazı yalancı dostları bulur.

Birinci suretteki adam, faraza hubb-u câhı kalbinden çıkarmazsa, fakat ihlâsı ve rıza-yı ilâhîyi esas tutmak ve hubb-u câhı hedef ittihaz etmemek şartıyla; bir nevi meşrû makam-ı mânevî, hem muhteşem bir makam kazanır ki, o hubb-u câh damarını kemâliyle tatmin eder. Bu adam az, hem pek az ve ehemmiyetsiz bir şey kaybeder; ona mukabil, çok hem pek çok kıymettar, zarsız şeyleri bulur. Belki birkaç yılını kendinden kaçıır; ona bedel, çok mübarek mahlûkları arkadaş bulur, onlarla ünsiyet eder. Veya ısırcı yabanî eşek arılarını kaçıır, mübarek rahmet şerbetçileri olan arıları kendine celbeder. Onların ellerinden bal yer gibi, öyle dostlar bulur ki; daima dualarıyla âb-ı kevser gibi feyizler, Âlem-i İslâm'ın etrafından onun ruhuna içirilir ve defter-i âmâline geçirilir.

¹ Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.

² “Müminin ferasetinden çekin! Zira o baktı mı Allah'ın nuruyla bakar.” (Tirmizî, *tefsîru sûre (15) 6*; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/102; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/312, 8/23).

³ “Müttakiler dışında dünyadaki bütün dostlar, o gün birbirine düşmandır.” (Zuhruf sûresi, 43/67).

Bir zaman, dünyanın bir büyük makamını işgal eden küçük bir insan, şöhret-perestlik yolunda büyük bir kabahat işlemekle, Âlem-i İslâm'ın nazarında maskara olduğu vakit, geçen temsilin mealini ona ders verdim; başına vurdum. İyi sarstı, fakat kendimi hubb-u câhtan kurtaramadığım için, o ikazım dahi onu uyandırmadı.

İkinci Desise

İnsanda en mühim ve esaslı bir his, **hiss-i havftır**. Dessas zâlimler, bu korku damarından çok istifade etmektedirler. Onunla, korkakları gemlendiriyorlar. Ehl-i dünyanın hafiyeleri ve ehl-i dalâletin propagandacıları, avâmın ve bilhassa ulemânın bu damarından çok istifade ediyorlar. Korkutuyorlar, evhamlarını tahrik ediyorlar. Meselâ, nasıl ki damda bir adamı tehlikeye atmak için bir dessas adam, o evhamlının nazarında zararlı görünen bir şeyi gösterip, vehmini tahrik edip, kova kova tâ damın kenarına gelir, baş aşağı düşürür, boynu kırılır. Aynen onun gibi; çok ehemmiyetsiz evham ile, çok ehemmiyetli şeyleri feda ettiriyorlar. Hatta bir sinek beni ısırmasın diyerek, yılanın ağzına girer.

Bir zaman –Allah rahmet etsin– mühim bir zât, kayığa binmekten korkuyordu. Onun ile beraber bir akşam vakti, İstanbul'dan köprüye geldik. Kayığa binmek lâzım geldi. Araba yok. Sultan Eyyüb'e gitmeye mecburuz. Israr ettim. Dedi:

- Korkuyorum, belki batacağız! Ona dedim:
- Bu Haliç'te tahminen kaç kayık var? Dedi:
- Belki bin var. Dedim:
- Senede kaç kayık gark olur. Dedi:
- Bir-iki tane, bazı sene de hiç batmaz. Dedim:
- Sene kaç gündür? Dedi:
- Üç yüz altmış gündür. Dedim:
- Senin vehmine ilişkin ve korkuna dokunan batmak ihtimali, üç yüz altmış bin ihtimalden birtek ihtimaldir. Böyle bir ihtimalden korkan; insan değil, hayvan da olamaz! Hem ona dedim:
- Acaba kaç sene yaşamayı tahmin ediyorsun? Dedi:
- Ben ihtiyarım, belki on sene daha yaşamam ihtimali vardır. Dedim:

– Ecel gizli olduğundan, her bir günde ölmek ihtimali var. Öyle ise üç bin altı yüz günde her gün vefatın muhtemel. İşte kayık gibi üç yüz binden bir ihtimal değil, belki üç binden bir ihtimal ile bugün ölümün muhtemeldir, titre ve ağla, vasiyet et, dedim.

Aklı başına geldi, titreyerek kayığa bindirdim. Kayık içinde ona dedim:

– *Cenâb-ı Hak hauf damarını hıfz-ı hayat için vermiş, hayatı tahrip için değil! Ve hayatı, ağır ve müşkül ve elîm ve azab yapmak için vermemiştir. Havf; iki, üç, dört ihtimalden bir olsa.. hatta beş-altı ihtimalden bir olsa, ihtiyatkârâne bir hauf, meşrû olabilir. Fakat yirmi, otuz, kırk ihtimalden bir ihtimal ile hauf etmek evhamdır, hayatı azaba çevirir.*

İşte ey kardeşlerim! Eğer ehl-i ilhadın dalkavukları, sizi korkutmak ile kudsî cihad-ı mânevînizden vazgeçirmek için size hücum etseler, onlara deyiniz:

“Biz hizbu’l-Kur’ân’ız! ¹ **إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ** ² **حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ** *sırrıyla Kur’ân’ın kalesindeyiz. etrafımızda çevrilmiş muhkem bir surdur. Binler ihtimalden bir ihtimal ile, şu kısa hayat-ı fâniyeye küçük bir zarar gelmesi korkusundan, hayat-ı ebediyemize yüzde yüz binler zarar verecek bir yola, bizi ihtiyârımızla sevk edemezsiniz!”* Ve deyiniz: “Acaba hizmet-i Kur’âniye’de arkadaşımız ve o hizmet-i kudsiyenin tedbirinde üstadımız ve ustabaşımız olan Said Nursî’nin yüzünden, bizim gibi hak yolunda ona dost olan ehl-i haktan kim zarar görmüş? Ve onun has talebelerinden kim bela görmüş ki, biz de göreceğiz ve o görmek ihtimali ile telaş edeceğiz? Bu kardeşimizin binler uhrevî dostları ve kardeşleri var. Yirmi-otuz senedir dünya hayat-ı içtimaiyesine tesirli bir surette karıştığı hâlde, onun yüzünden bir kardeşinin zarar gördüğünü işitmedik. Husûsan o zaman, elinde siyaset topuzu vardı. Şimdi o topuz yerine nur-u hakikat var. Eskiden 31 Mart hâdisesinde çendan onu da karıştırdılar, bazı dostlarını da ezdiler. Fakat sonra tebeyyün etti ki, mesele başkaları tarafından çıkmış. Onun dostları, onun yüzünden değil, onun düşmanları yüzünden bela gördüler. Hem o zaman çok dostlarını da kurtardı. Buna binâen; bin değil, binler ihtimalden birtek ihtimal-i tehlike korkusuyla, bir hazine-i ebediyeyi elimizden kaçırmak, sizin gibi şeytanların

¹ “Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur’ân’ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.” (Hicr sûresi, 15/9).

² “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

hatırına gelmemeli!” deyip ehl-i dalâletin dalkavuklarının ağzına vurup tard etmelisiniz. Hem o dalkavuklara deyiniz ki:

“Yüz binler ihtimalden bir ihtimal değil, yüzden yüz ihtimal ile bir helâket gelse; zerre kadar aklımız varsa, korkup, onu bırakıp kaçmaya-cağız!” Çünkü mükerrer tecrübelerle görülmüş ve görülüyor ki: Büyük kardeşine veyahut üstadına tehlike zamanında ihânet edenlerin, gelen bela en evvel onların başında patlar. Hem merhametsizcesine onlara ceza verilmiş ve alçak nazarıyla bakılmış. Hem cesedi ölmüş, hem ruhu zillet içinde mânen ölmüş. Onlara ceza verenler, kalblerinde bir merhamet hissetmezler. Çünkü derler: “Bunlar madem kendilerine sâdık ve müşfik üstadlarına hain çıktılar; elbette çok alçaktırlar, merhamete değil tahki-re lâyıktırlar.”

Madem hakikat budur. Hem madem bir zâlim ve vicdansız bir adam, birisini yere atıp ayağıyla onun başını kat’î ezecek bir surette davransa; o yerdeki adam, eğer o vahşi zâlimin ayağını öpse; o zillet vâsıtasıyla kalbi başından evvel ezilir, ruhu cesedinden evvel ölür. Hem başı gider, hem izzet ve haysiyeti mahvolur. Hem o canavar vicdansız zâlime karşı zaaf göstermekle, kendisini ezdirmeye teşcî eder. Eğer ayağı altındaki mazlum adam, o zâlimin yüzüne tükürse; kalbini ve ruhunu kurtarır, cesedi bir şehid-i mazlum olur. Evet tükürün zâlimlerin hayasız yüzlerine!..

Bir zaman İngiliz Devleti, İstanbul Boğazı’nın toplarını tahrip ve İstanbul’u istilâ ettiği hengâmda; o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesi’nin başpapazı tarafından Meşihat-ı İslâmiye’den dinî altı suâl soruldu. Ben de o zaman Dârü’l-Hikmeti’l-İslâmiye’nin âzâsı idim. Bana dediler: “Bir cevap ver.” Onlar altı suâllerine, altı yüz kelime ile cevap istiyorlar. Ben dedim:

“Altı yüz kelime ile değil, altı kelime ile de değil, hatta bir kelime ile dahi değil; belki bir tükürük ile cevap veriyorum! Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz; ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrurâne üstümüzde suâl sormasına karşı, yüzüne tükürmek lâzım geliyor. Tükürün o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne!..” demiştim. Şimdi diyorum:

Ey kardeşlerim! İngiliz gibi cebbâr bir hükûmetin istilâ ettiği bir zamanda, bu tarzda matbaa lisanıyla onlara mukabele etmek, tehlike yüzde yüz iken, hıfz-ı Kur’ânî bana kâfi geldiği hâlde; size de, yüzde bir ihtimal ile, ehemmiyetsiz zâlimlerin elinden gelen zararlara karşı, elbette yüz derece daha kâfidir.

Hem ey kardeşlerim! Çoğunuz askerlik etmişsiniz. Etmeyenler de elbette işitmişlerdir. İşitmeyenler de benden işitsinler ki: “*En ziyade yaralananlar, siperini bırakıp kaçanlardır. En az yara alanlar, siperinde sebat edenlerdir!*.”

¹ قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ mana-yı işârîsiyle gösteriyor ki: “Fırar edenler, kaçmalarıyla ölümü daha ziyade karşılıyorlar!”

Üçüncü Desise-i Şeytaniye

Tamâ yüzünden çoklarını avlıyorlar. Kur’ân-ı Hakîm’in âyât-ı beyyinâtından istifâza ettiğimiz kat’î burhanlarla çok risalelerde isbat etmişiz ki; *meşrû rızık, iktidar ve ihtiyârın derecesine göre değil; belki acz ve iftikarın nisbetinde geliyor.* Bu hakikati gösteren hadsiz işaretler, emâreler, deliller vardır. Ezcümle:

Bir nevi zîhayat ve rızka muhtaç olan eşcar, yerinde durup onların rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanât, hırs ile rızıklarının peşinde koştuklarından, ağaçlar gibi mükemmel beslenmiyorlar. Hem hayvanât nev’inden balıkların en aptal, iktidarsız ve kum içinde bulunduğu hâlde mükemmel beslenmesi ve umumiyetle semiz olarak görünmesi; maymun ve tilki gibi zeki ve muktedir hayvanât, sû-i maîşetinden alîz ve zayıf olması gösteriyor ki; *vâsıta-yı rızık, iktidar değil, iftikardır.*

Hem insanî olsun, hayvanî olsun bütün yavruların hüsn-ü maîşeti ve süt gibi hazine-i rahmetin en latîf bir hediyesi, umulmadık bir tarzda onlara zaaf ve aczlerine şefkaten ihsan edilmesi.. ve vahşi canavarların dîk-ı maîşetleri dahi gösteriyor ki; *vesile-i rızık-ı helâl, acz ve iftikardır.. zekâ ve iktidar değildir.*

Hem dünyada, milletler içinde şiddet-i hırs ile meşhur olan yahudi milletinden daha ziyade rızık peşinde koşan olmuyor. Hâlbuki zillet ve sefâlet içinde en ziyade sû-i maîşete onlar maruz oluyorlar. Onların zenginleri dahi sülî yaşıyorlar. Zâten ribâ gibi gayr-i meşrû yollarla kazandıkları mal, rızık-ı helâl değil ki meselemizi cerh etsin.

Hem çok ediplerin ve çok ulemânın fakr-ı hâli ve çok aptalların servet ve gınâsı dahi gösteriyor ki; *celb-i rızıkın medarı, zekâ ve iktidar değildir; belki acz ve iftikardır, tevekkül-vâri bir teslimdir ve lisân-ı kâl ve lisân-ı hâl ve lisân-ı fiil ile bir duadır.*

¹ “De ki: Sizin kaçtığınız o ölüm var ya, o mutlaka sizi karşılayacaktır.” (Cum’a sûresi, 62/8).

İşte bu hakikati ilân eden ¹ **إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ** âyeti, bu dâvâmıza o kadar kavî ve metin bir burhandır ki; bütün nebâtât ve hayvanât ve etfâl lisaniyla okunuyor.. ve rızık isteyen her tâife, şu âyeti lisân-ı hâl ile okuyor.

Madem rızık mukadderdir ve ihsan ediliyor ve veren de Cenâb-ı Hak'tır; o hem Rahîm, hem Kerîm'dir. O'nun rahmetini itham etmek derecesinde ve keremini istihfaf eder bir surette gayr-i meşrû bir tarzda yüz suyu dökmekle vicdanını belki bazı mukaddesâtını rüşvet verip, menhûs, bereketsiz bir mal-i haramı kabul eden düşünsün ki, ne kadar muzaaf bir divaneliktir.

Evet ehl-i dünya, hususan ehl-i dalâlet; parasını ucuz vermez, pek pahalı satar. Bir senelik hayat-ı dünyeviyeye bir derece yardım edecek bir mala mukabil, hadsiz bir hayat-ı ebediyeyi tahrip etmeye bazen vesile olur. O pis hırs ile gazab-ı ilâhîyi kendine celbeder ve ehl-i dalâletin rızasını celbe çalışır.

Ey kardeşlerim! Eğer ehl-i dünyanın dalkavukları ve ehl-i dalâletin münafıkları, sizi insaniyetin şu zayıf damarı olan tamâ yüzünden yakalasalar, geçen hakikati düşünüp, bu fakir kardeşinizi numûne-i imtisal ediniz. Sizi bütün kuvvetimle temin ederim ki:

Kanaat ve iktisat, maaştan ziyade sizin hayatınızı idâme ve rızkınızı temin eder. Bhusus size verilen o gayr-i meşrû para, sizden ona mukabil bin kat fazla fiyat isteyecek. Hem her saati size ebedî bir hazineyi açabilir olan hizmet-i Kur'âniye'ye set çekebilir veya fütur verir. Bu öyle bir zarar ve boşluktur ki, her ay binler maaş verilse yerini dolduramaz.

İhtar: Ehl-i dalâlet, Kur'ân-ı Hakîm'den alıp neşrettiğimiz hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye karşı müdafaa ve mukabele elinden gelmediği için, münafikâne ve desisekârâne iğfal ve hile dâmını (tuzağını) istimâl ediyor. Dostlarımızı hubb-u câh, tamâ ve havf ile aldatmak ve beni bazı isnadât ile çürütmek istiyorlar. Biz, kudsî hizmetimizde daima müsbet hareket ediyoruz. Fakat maatteessüf, her bir emr-i hayırda bulunan mânileri defetmek vazifesi bizi, bazen menfî harekete sevk ediyor.

İşte bunun içindir ki, ehl-i nifakın hilekârâne propagandasına karşı, kardeşlerimi sâbık üç nokta ile ikaz ediyorum. Onlara gelen hücumu def'e çalışıyorum.

¹ "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58).

Şimdi en mühim bir hücum benim şahsımadır. Diyorlar ki: “Said Kürt’tür, neden bu kadar ona hürmet ediyorsunuz, arkasına düşüyorsunuz?”

İşte bilmeceburiye böyle herifleri susturmak için, Dördüncü Desise-i Şeytaniye’yi, istemeyerek Eski Said lisanıyla zikredeceğim.

Dördüncü Desise-i Şeytaniye

Şeytanın telkini ile ve ehl-i dalâletin ilkaâtıyla, bana karşı propaganda ile hücum eden ve mühim mevkileri işgal eden bazı mülhidler, kardeşlerimi aldatmak ve **asabiyet-i milliyelerini** tahrik etmek için *diyorlar ki*: “Siz Türksünüz. Mâşallah, Türklerde her nevi ulemâ ve ehl-i kemâl vardır. Said bir Kürt’tür. Milliyetinizden olmayan birisiyle teşrik-i mesai etmek hamiyet-i milliyeye münâfidir!”

Elcevap: Ey bedbaht mülhid! Ben –felillâhilhamd– müslümanım! Her zamanda, kudsî milletimin üç yüz elli milyon efradı vardır. Böyle, ebedî bir uhuvveti tesis eden ve dualarıyla bana yardım eden ve içinde Kürtlerin ekseriyet-i mutlakası bulunan üç yüz elli milyon kardeşi, unsuriyet ve menfî milliyet fikrine feda etmek ve o mübarek hadsiz kardeşlere bedel, Kürt nâmını taşıyan ve Kürt unsurundan addedilen mahdut birkaç dinsiz veya mezhepsiz bir mesleğe girenleri kazanmaktan yüz bin defa istiâze ediyorum!.. Ey mülhid! Senin gibi ahmaklar lâzım ki, Macar kâfirleri veyahut dinsiz olmuş ve frenkleşmiş birkaç Türkleri muvakkaten, dünyaca dahi faydasız uhuvvetini kazanmak için; üç yüz elli milyon hakikî, nurânî menfaattar bir cemaatin bâki uhuvvetlerini terk etsin.

Yirmi Altıncı Mektub’un Üçüncü Meselesi’nde, delilleriyle menfî milliyetin mahiyetini ve zararlarını gösterdiğimizden ona havale edip, yalnız o Üçüncü Mesele’nin âhirinde icmal edilen bir hakikati burada bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki; o Türkçülük perdesi altına giren ve hakikaten Türk düşmanı olan hamiyet-füruş mülhidlere derim ki:

Din-i İslâmiyet milletiyle ebedî ve hakikî bir uhuvvet ile, Türk denilen bu vatan ehl-i imanıyla şiddetli ve pek hakikî alâkadarım. Ve bin seneye yakın, Kur’ân’ın bayrağını cihanın cihat-ı sittesinin etrafında gâlibâne gezdiren bu vatan evlâtlarına, İslâmiyet hesabına müftehirâne ve tarafdârâne muhabbettarım.

Sen ise ey hamiyet-füruş sahtekâr! Türk’ün mefahir-i hakikiye-i milliyelerini unutturacak bir surette mecazî ve unsurî ve muvakkat ve garazkârâne bir

uhuvvetin var. Senden soruyorum: Türk Milleti, yalnız yirmi ile kırk yaşı ortasındaki gafil ve heveskâr gençlerden ibaret midir? Hem onların menfaati ve onların hakkında hamiyet-i milliyenin iktiza ettiği hizmet, yalnız onların gafletini ziyadeleştiren ve ahlâksızlıklara alıştıran ve menhiyâta teşcî eden frenk-meşrebâne terbiyede midir? Ve ihtiyarlıkta onları ağılattıracak olan muvakkat bir güldürmekte midir? Eğer hamiyet-i milliye bunlardan ibaret ise.. ve terakki ve saadet-i hayatiye bu ise; evet sen böyle Türkçü isen ve böyle milliyetperver isen; ben o Türkçülükten kaçıyorum, sen de benden kaçabilirsin! Eğer zerre miktar hamiyet ve şuurun ve insafın varsa, şimdiki taksimata bak, cevap ver. Şöyle ki:

Türk Milleti denilen şu vatan evlâdı altı kısımdır. Birinci kısmı, *ehl-i salâhat ve takvadır*. İkinci kısmı, *musibetzedede ve hastalar* tâifesidir. Üçüncü kısmı, *ihtiyarlar* sınıfıdır. Dördüncü kısmı, *çocuklar* tâifesidir. Beşinci kısmı, *fakirler ve zayıflar* tâifesidir. Altıncı kısmı, *gençlerdir*. Acaba bütün evvelki beş tâife Türk değiller mi? Hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mu? Acaba altıncı tâifeye sarhoşçasına bir keyif vermek yolunda o beş tâifeyi incitmek, keyfini kaçırmak, tesellilerini kırmak; hamiyet-i milliye midir, yoksa o millete düşmanlık mıdır? “el-Hükmü li'l-ekser”¹ sırrınca, eksere zarar dokunduran düşmandır; dost değildir!

- Senden soruyorum: Birinci kısım olan *ehl-i iman ve ehl-i takvanın* en büyük menfaati, frenk-meşrebâne bir medeniyette midir? Yoksa hakâik-i imaniyenin nurlarıyla saadet-i ebediyeyi düşünüp, müştâk ve âşık oldukları tarîk-i hakta sülûk etmek ve hakikî teselli bulmakta mıdır? Senin gibi dalâlet-pîşe hamiyet-füruşların tuttuğu meslek; müttakî ehl-i imanın mânevî nurlarını söndürüyor ve hakikî tesellilerini bozuyor ve ölümü, idam-ı ebedî ve kabri, dâimî bir firâk-ı lâyezalî kapısı olduğunu gösteriyor.

- İkinci kısım olan *musibetzedede ve hastaların ve hayatından me'vus olanların* menfaati; frenk-meşrebâne, dinsizcesine medeniyet terbiyesinde midir? Hâlbuki o bîcâreler bir nur isterler, bir teselli isterler.. musibetlerine karşı bir mükâfat isterler.. ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler.. ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti defetmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lâayık ve muhtaç o bîcâre musibetzedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz, başlarına

¹ “Hüküm, çoğunluğa göre verilir.” (es-Serahsî, *el-Mebsût* 5/140; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 5/208; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/303).

tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümitlerini kırıyorsunuz, yeis-i mutlaka düşürüyorsunuz!.. Hamiyet-i milliye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

- Üçüncü tâife olan *ihtiyarlara*, bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yaklaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, âhirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nuru ve tesellisi, Hülâgu ve Cengiz gibi zâlimlerin gaddârâne sergüzeştlerini dinlemesinde midir? Ve âhireti unutturacak, dünyaya bağlandırarak, neticesiz, mânen sukut, zâhiren terakki denilen şimdiki nevi hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakikî teselli, tiyatrodadır mıdır? Bu bîçâre ihtiyarlar hamiyetten hürmet isterlerken, mânevî bıçakla o bîçâreleri kesmek hükmünde ve “ıdam-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz” fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını ejderha ağzına çevirmek, “Sen oraya gideceksin” diye mânevî kulağına üflemek, hamiyet-i milliye ise böyle hamiyetten yüz bin defa –el-iyâzü billâh!–

- Dördüncü tâife ki, *çocuklardır*. Bunlar, hamiyet-i milliyeden merhamet isterler, şefkat beklerler. Bunlar da zaaf ve acz ve iktidarsızlık noktasında; merhametkâr, kudretli bir Hâlık’ı bilmekle ruhları inbisat edebilir, istidatları mesûdâne inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müthiş ehvâl ve ahvâlê karşı gelebilecek bir tevekkül-ü imanî ve teslim-i İslâmî telkinâtıyla o mâsumlar hayata müştâkâne bakabilirler. Acaba alâkaları pek az olduğu terakkiyât-ı medeniye dersleri ve onların kuvve-i mâneviyesini kırarak ve ruhlarını söndürecek, narsız sırf maddî felsefî düsturların tâliminde midir? Eğer insan bir cesed-i hayvanîden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı; belki bu mâsum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniye tâbir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu frengî usûl, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi. Mademki o mâsumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, mademki insandırlar; elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksatlar tevellüd edecek. Madem hakikat böyledir; onlara şefkatin muktezası, gayet derecede fakr ve aczinde gayet kuvvetli bir nokta-yı istinad ve tükenmez bir nokta-yı istimdadı, kalblerinde iman-ı billâh ve iman-ı bi’l-âhiret suretiyle yerleştirmek lâzımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Yoksa, divane bir vâlidenin, veledini bıçakla kesmesi gibi hamiyet-i milliye sarhoşluğuyla, o bîçâre mâsumları mânen boğazlamaktır. Cesedini beslemek için, beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek nev’inden, vahşiyâne bir gadirdir, bir zulümdür.

• Beşinci tâife, *fakirler ve zayıflar* tâifesidir. Acaba, hayatın ağır tekâlifi-ni fakirlik vâsıtasıyla elîm bir tarzda çeken fakirlerin ve hayatın müthiş dağdağlarına karşı çok müteessir olan zayıfların, hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mudur? Bu bîçârelerin yeisini ve elemiini artıran.. ve sefih bir kısım zenginlerin mel'abe-i hevesâtı ve zâlim bir kısım kavîlerin vesile-i şöhrret ve şekâveti olan frenk-meşrebâne ve perde-bîrûnâne ve firavunâne medeniyet-perverlik nâmı altında yaptığınız harekâtta mıdır? Bu bîçâre fukaraların fakirlik yarasına merhem ise; unsuriyet fikrinden değil, belki İslâmiyet'in eczahâne-i kudsiyesinden çıkabilir. Zayıfların kuvveti ve mukâvemeti, karanlık ve tesadüfe bağlı, şuursuz, tabîi felsefeden alınmaz; belki hamiyet-i İslâmiye ve kudsî İslâmiyet milliyetinden alınır!..

• Altıncı tâife *gençlerdir*. Bu gençlerin gençlikleri eğer dâimî olsaydı; menfî milliyetle onlara içirdiğiniz şarabın muvakkat bir menfaati, bir faydası olurdu. *Fakat o gençliğin lezzetli sarhoşluğu; ihtiyarlıkla elemle ayılması ve o tatlı uykunun ihtiyarlık sabahında esefle uyanmasıyla, o şarabın humarı ve sıkıntısı onu çok ağlattıracak ve o lezzetli rüyanın zevalindeki elem, ona çok hazin teessüf ettirecek. “Eyvah! Hem gençlik gitti, hem ömür gitti, hem müflis olarak kabre gidiyorum; keşke aklımı başıma alsaydım.”* dedirecek.

Acaba bu tâifenin hamiyet-i milliyeden hissesi, az bir zamanda muvakkat bir keyif görmek için, pek uzun bir zamanda teessüfle ağlattırmak mıdır? Yoksa onların saadet-i dünyeviyeleri ve lezzet-i hayatiyeleri; o güzel, şirin gençlik nimetinin şükrünü vermek suretinde, o nimeti sefâhet yolunda değil, belki istikâmet yolunda sarf etmekle; o fânî gençliği, ibadetle mânen ibka etmek ve o gençliğin istikâmetiyle dâr-ı saadette ebedî bir gençlik kazanmakta mıdır? Zerre miktar şuurun varsa söyle!..

Elhâsıl: Eğer Türk Milleti, yalnız altıncı tâife olan gençlerden ibaret olsa ve gençlikleri dâimî kalsa ve dünyadan başka yerleri bulunmasa, sizin Türkçülük perdesi altındaki frenk-meşrebâne harekâtınız, hamiyet-i milliyeden sayılabilirdi. Benim gibi hayat-ı dünyeviyeye az ehemmiyet veren.. ve unsuriyet fikrini firengi illeti gibi bir maraz telâkki eden.. ve gençleri nâmeşrû keyif ve hevesâttan men'e çalışan.. ve başka memlekette dünyaya gelen bir adama, “O Kürt'tür, arkasına düşmeyiniz.” diyebilirdiniz ve demeye bir hak kazanabilirdiniz.

Fakat mademki Türk nâmı altında olan şu vatan evlâdı, sâbıkan beyan edildiği gibi altı kısımdır. Beş kısma zarar vermek ve keyiflerini kaçırmak, yalnız

birtek kısma muvakkat ve dünyevî ve âkıbeti meş'um bir keyif vermek, belki sarhoş etmek; elbette o Türk Milletine dostluk değil, düşmanlıktır. Evet ben unsurca Türk sayılmıyorum; fakat Türklerin ehl-i takva tâifesine ve musibetzedeler kısmına ve ihtiyarlar sınıfına ve çocuklar tâifesine ve zayıflar ve fakirler zümresine bütün kuvvetimle ve kemâl-i iştihakla müşfikâne ve uhuvvetkârâne çalışmışım ve çalışıyorum. Altıncı tâife olan gençleri dahi, hayat-ı dünyeviyesini zehirlettirecek ve hayat-ı uhreviyesini mahvedecek.. ve bir saat gülmeye bedel, bir sene ağlamayı netice veren harekât-ı nâmeşrûadan vazgeçirmek istiyorum. Yalnız bu altı-yedi sene değil, belki yirmi senedir Kur'ân'dan ahz edip Türkçe lisanıyla neşrettiğim âsâr meydandadır. Evet –lillâhilhamd– Kur'ân-ı Hakîm'in maden-i envârından iktibas edilen âsâr ile, ihtiyar tâifesinin en ziyade istedikleri nur gösteriliyor. Musibetzedelerin ve hastaların tiryak gibi en nâfi ilâçları, eczahâne-i kudsiye-i Kur'âniye'de gösteriliyor... ve ihtiyarları en ziyade düşündüren kabir kapısı, rahmet kapısı olduğu ve idam kapısı olmadığı, o envâr-ı Kur'âniye ile gösterildi.. ve çocukların nazik kalblerinde hadsiz mesâib ve muzır eşyaya karşı gayet kuvvetli bir nokta-yı istinad ve hadsiz âmâl ve arzularına medar bir nokta-yı istimdad Kur'ân-ı Hakîm'in madeninden çıkarıldı ve gösterildi ve bilfiil istifade ettirildi.. ve fukaralar ve zualfalar kısmını en ziyade ezen ve müteessir eden hayatın ağır tekâlifi, Kur'ân-ı Hakîm'in hakâik-i imaniyesiyle hafifleştirildi.

İşte bu beş tâife ki, Türk Milletinin altı kısmından beş kısmıdır; menfaatlerine çalışıyoruz. Altıncı kısım ki, gençlerdir. Onların iyilerine karşı ciddî uhuvvetimiz var. Senin gibi mülhidlere karşı hiçbir cihetle dostluğumuz yok! Çünkü ilhada giren ve Türkün hakikî bütün mefahir-i milliyesini taşıyan İslâmiyet milliyetinden çıkmak isteyen adamları Türk bilmiyoruz, Türk perdesi altına girmiş frenk telâkki ediyoruz! Çünkü yüz bin defa Türkçüyüz deyip dâvâ etseler, ehl-i hakikati kandıramazlar. Zira fiilleri, harekâtları, onların dâvâlarını tekzip ediyor.

İşte ey frenk-meşrepler ve propagandanızla hakikî kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan mülhidler! Bu millete menfaatiniz nedir? Birinci tâife olan ehl-i takva ve salâhatin nurunu söndürüyorsunuz. Merhamete ve tımar etmeye şâyân ikinci tâifesinin yaralarına zehir serpiyorsunuz.. ve hürmete çok lâ-yık olan üçüncü tâifenin tesellisini kırıyorsunuz, yeis-i mutlaka atıyorsunuz.. ve şefkate çok muhtaç olan dördüncü tâifenin bütün bütün kuvve-i mâneviyesini kırıyorsunuz ve hakikî insaniyetini söndürüyorsunuz.. ve muâvenet ve yardıma ve teselliye çok muhtaç olan beşinci tâifenin ümitlerini, istimdatlarını akîm bırakıp; onların nazarında hayatı, mevtten daha ziyade dehşetli bir

surete çeviriyorsunuz. İkaza ve ayılmaya çok muhtaç olan altıncı tâifesine, gençlik uykusu içinde öyle bir şarap içiriyorsunuz ki; o şarabın humarı pek elîm, pek dehşetlidir.

Acaba bu mudur hamiyet-i milliyeniz ki, o hamiyet-i milliye uğrunda çok mukaddesâtı feda ediyorsunuz. O Türkçülük menfaati, Türklere bu suretle midir? Yüz bin defa –el-iyâzü billâh!–

Ey efendiler! Bilirim ki, hak noktasında mağlup olduğunuz zaman, kuvvete müracaat edersiniz. Kuvvet hakta olduğu, hak kuvvette olmadığı sırrıyla; dünyayı başıma ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye feda olan bu baş size eğilmeyecektir.

Hem size bunu da haber veriyorum ki: Değil sizler gibi mahdud, mâ-nen millet nazarında menfur bir kısım adamlar, belki binler sizler gibi bana maddî düşmanlık etseler, ehemmiyet vermeyeceğim ve bir kısım muzır hayvanâtta fazla kıymet vermeyeceğim. Çünkü bana karşı ne yapacaksınız? Yapacağınız iş, ya hayatıma hâtime çekmekle veya hizmetimi bozmak suretiyle olur. Bu iki şeyden başka dünyada alâkam yok. Hayatın başına gelen ecel ise, şuhûd derecesinde kat'î iman etmişim ki; tagayyür etmiyor, mukadderdir. Madem böyledir; Hak yolunda şehâdet ile ölsem, çekinmek değil, iştîyak ile bekliyorum. Bahusus ben ihtiyar oldum, bir seneden fazla yaşamayı zor düşünüyorum. Zâhirî bir sene ömrü, şehâdet vâsıtasıyla kazanılan hadsiz bir ömr-ü bâkîye tebdil etmek; benim gibilerin en âlî bir maksadı, bir gayesi olur.

Amma hizmet ise, –felillâhilhamd– hizmet-i Kur'âniye ve imaniyede Cenâb-ı Hak rahmetiyle öyle kardeşleri bana vermiş ki; vefatım ile, o hizmet bir merkezde yapıldığına bedel, çok merkezlerde yapılacak. Benim dilim ölüm ile susturulsa; pek çok kuvvetli diller, benim dilime bedel konuşacaklar, o hizmeti idâme ederler. Hatta diyebilirim; nasıl ki bir tane tohum toprak altına girip ölmesiyle bir sümbül hayatını netice verir; bir taneye bedel, yüz tane vazife başına geçer. Öyle de; meutim, hayatımdan fazla o hizmete vâsita olur ümidini besliyorum!..

Beşinci Desise-i Şeytaniye

Ehl-i dalâletin tarafgirleri, **enânîyetten** istifade edip, kardeşlerimi ben-den çekmek istiyorlar. Hakikaten insanda en tehlikeli damar, enânîyettir. ve en zayıf damarı da odur. Onu okşamakla, çok fena şeyleri yaptırabilirler.

Ey kardeşlerim! Dikkat ediniz; sizi enâniyette vurmasınlar, onunla sizi avlamasınlar. Hem biliniz ki; şu asırda ehl-i dalâlet eneye binmiş, dalâlet vadilerinde koşuyor. Ehl-i hak, bilmecburiye eneyi terk etmekle hakka hizmet edebilir. Enenin istimâlinde haklı dahi olsa; mademki ötekilere benzer ve onlar da onları kendileri gibi nefis-perest zannederler, hakkın hizmetine karşı bir haksızlıktır.

Bununla beraber etrafına toplandığımız hizmet-i Kur’âniye, eneyi kabul etmiyor. “Nahnü” istiyor. “Ben demeyiniz, biz deyiniz” diyor. Elbette kanaatiniz gelmiş ki; bu fakir kardeşiniz, ene ile meydana çıkmamış. Sizi enesine hâdim yapmıyor. Belki, enesiz bir hâdim-i Kur’ânî olarak kendini size göstermiş.. ve kendini beğenmemeyi ve enesine taraftar olmamayı meslek ittihaz etmiş.

Bununla beraber kat’î deliller ile sizlere isbat etmiştir ki; meydan-ı istifadeye vaz’edilen eserler, mîrî malıdır; yani Kur’ân-ı Hakîm’in tereşsuhatıdır. Hiç kimse, enesiyle onlara temellük edemez! Haydi farz-ı muhâl olarak ben, enemle o eserlere sahib çıkıyorum; benim bir kardeşimin dediği gibi madem bu Kur’ânî hakikat kapısı açıldı, benim noksaniyetime ve ehemmiyetsizliğime bakılmayarak, ehl-i ilim ve kemâl arkamda bulunmaktan çekinmemeli ve istiğnâ etmemelidirler. Selef-i sâlihîn ve muhakkikîn-i ulemânın âsârları, çendan her derde kâfi ve vâfi bir hazine-i azîmedir; fakat bazı zaman olur ki, bir anahtar bir hazineden ziyade ehemmiyetli olur. Çünkü hazine kapalıdır; fakat bir anahtar, çok hazineleri açabilir. Zannederim ki, o enâniyet-i ilmiyeyi fazla taşıyan zâtlar da anladılar ki:

Neşrolunan Sözler, hakâik-i Kur’âniye’nin birer anahtarı ve o hakâiki inkâr etmeye çalışanların başlarına inen birer elmas kılıçtır. O ehl-i fazl ve kemâl ve kuvvetli enâniyet-i ilmiyeyi taşıyan zâtlar bilsinler ki; bana değil, Kur’ân-ı Hakîm’e talebe ve şâkirt oluyorlar. Ben de onların bir ders arkadaşayım.

Haydi farz-ı muhâl olarak ben, üstadlık dâvâ etsem; madem şimdi ehl-i iman tabakâtını, avâmdan havassa kadar, maruz kaldıkları evham ve şübe-hâttan kurtarmak çaresini bulduk; o ulemâ ya daha kolay bir çaresini bulsunlar veyahut bu çareyi iltizam edip ders versinler, taraftar olsunlar. Ulemâü’s-sû hakkında bir tehdid-i azîm var. Bu zamanda ehl-i ilim ziyade dikkat etmeli!

Haydi farzetseniz ki; düşmanlarımızın zannı gibi ben, benlik hesabına böyle bir hizmette bulunuyorum. Acaba dünyevî ve millî bir maksat için çok zâtlar enâniyeti terk edip, firavun-meşrep bir adamın kemâl-i sadâkatla etrafına

toplanıp, şiddetli bir tesânüdle iş gördükleri hâlde.. acaba bu kardeşiniz, hakikat-i Kur'âniye ve hakâik-i imaniye etrafında kendi enâniyetini setretmekle beraber –o dünyevî komitenin onbaşıları gibi terk-i enâniyetle– hakâik-i Kur'âniye etrafında bir tesânüdü sizden istemeye hakkı yok mudur? Sizin en büyük âlimleriniz de, ona “Lebbeyk” dememesinde haksız değil midirler?

Kardeşlerim, enâniyetin işimizde en tehlikeli ciheti, kıskançlıktır. Eğer sırf lillâh için olmazsa, kıskançlık müdahale eder, bozar. Nasıl ki bir insanın bir eli, bir elini kıskanmaz.. ve gözü, kulağına haset etmez.. ve kalbi, aklına rekabet etmez. Öyle de bu heyetimizin şahs-ı mânevîsinde her biriniz bir duygu, bir âzâ hükmündesiniz. Birbirinize karşı rekabet değil, bilakis birbirinizin meziyetiyle iftihar etmek, mütelezziz olmak bir vazife-i vicdaniyenizdir.

Bir şey daha kaldı, en tehlikesi odur ki; içinizde ve ahabanızda, bu fakir kardeşinize karşı bir kıskançlık damarı bulunmak, en tehlikelidir. Sizlerde mühim ehl-i ilim de var. Ehl-i ilmin bir kısmında, bir enâniyet-i ilmiye bulunur. Kendi mütevazi de olsa, o cihette enâniyetlidir. Çabuk enâniyetini bırakmaz. Kalbi, aklı ne kadar yapışsa da nefsi, o ilmî enâniyeti cihetinde imtiyaz ister, kendini satmak ister, hatta yazılan risalelere karşı muâraza ister. Kalbi risaleleri sevdiği ve aklı istihvan ettiği ve yüksek bulduğu hâlde; nefsi ise, enâniyet-i ilmiyeden gelen kıskançlık cihetinde zımnî bir adâvet besler gibi, Sözlere'nin kıymetlerinin tenzilini arzu eder.. tâ ki kendi mahsûlât-ı fikriyesi onlara yetişsin, onlar gibi satılsın. Hâlbuki bilmeceburiye bunu haber veriyorum ki:

Bu dürûs-u Kur'âniye'nin dairesi içinde olanlar, allâme ve müçtehitler de olsalar; vazifeleri –ulûm-u imaniye cihetinde– yalnız yazılan şu Sözlere'nin şerhleri ve izahlarıdır veya tanzimleridir. Çünkü çok emârelerle anlamış ki; bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz. Eğer biri, dairemiz içinde nefsin enâniyet-i ilmiyeden aldığı bir his ile, şerh ve izah haricinde bir şey yazsa; soğuk bir muâraza veya nâkıs bir taklitçilik hükmüne geçer. Çünkü çok delillerle ve emârelerle tahakkuk etmiş ki; Risale-i Nur eczaları, Kur'ân'ın tereşşuhatıdır. Bizler, taksimü'l-a'mâl kaidesiyle, her birimiz bir vazife deruhte edip, o âb-ı hayat tereşşuhatını muhtaç olanlara yetiştiriyoruz!..

Altıncı Desise-i Şeytaniye

Şudur ki; insandaki **tembellik ve ten-perverlik ve vazifedarlık** damarından istifade eder. Evet, şeytan-ı ins ve cinnî her cihette hücum ederler.

Arkadaşlarımızdan metin kalbli, sadâkati kuvvetli, niyeti ihlâslı, himmeti âlî gördükleri vakit başka noktalardan hücum ederler.

Şöyle ki; işimize sekte ve hizmetimize fütur vermek için, onların tembel-liklerinden ve ten-perverliklerinden ve vazifedarlıklarından istifade ederler.

Onlar, öyle desiselerle onları hizmet-i Kur'âniye'den alıkoyuyorlar ki; haberleri olmadan bir kısmına fazla iş buluyorlar, tâ ki hizmet-i Kur'âniye'ye vakit bulmasın. Bir kısmına da, dünyanın cazibedar şeyle-rini gösteriyorlar ki; hevesi uyanıp, hizmete karşı bir gaflet gelsin ve hâ-kezâ... Bu hücum yolları uzun çeker. Bu uzunlukta kısa keserek, dikkatli feh-minize havale ederiz.

Ey kardeşlerim, dikkat ediniz! Vazifeniz kudsiyedir, hizmetiniz ulvî-dir. Her bir saatiniz, bir gün ibadet hükmüne geçebilecek bir kıymettir. Biliniz ki, elinizden kaçmasın!..

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ¹

وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا²

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۖ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ۖ

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁴

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الْحَبِيبِ الْعَالِيِّ الْقَدْرِ الْعَظِيمِ الْجَاهِ

وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ، آمِينَ⁵

¹ “Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin! Cihad için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun! Ve Allah’a karşı gelmekten sakının ki felah bulup başarıya eresiniz.” (Âl-i İmran sûresi, 3/200).

² “Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın.” (Bakara sûresi, 2/41)

³ “İzzet sahibi olan senin Rabbin onların bütün bâtil iddialarından münezzehtir, yücedir. Selâm bütün peygamberleredir. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Sâffât sûresi, 37/180-182).

⁴ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

⁵ Allah’ım! Ümmî peygamberin, habîbin, kadri yüce, makamı büyük olan Efendimiz Muhammed’e, onun âl ve ashabına salât ve selâm eyle, âmîn...

Kudsî Bir Tarihçe

Kur'ân-ı Hakîm'in mühim bir sırr-ı i'câzîsinin zuhur ettiği senenin tarihi, yine "lafz-ı Kur'ân" dadır. Şöyle ki:

Kur'ân kelimesi, ebced hesabıyla üç yüz elli birdir. İçinde iki elif var. Mahfî elif "elfün" okunsa, bin manasındaki "elfün"dür.^{1(Hâşiye)} Demek 1351 senesine, sene-yi Kur'âniye tâbir edilebilir. Çünkü "lafz-ı Kur'ân"daki tevâfukâtın sırr-ı acîbi, Kur'ân'ın tefsiri olan Risale-i Nur eczalarında o sene göründü.. ve Kur'ân'daki "lafz-ı Celâl"in i'câzkârâne sırr-ı tevâfuku, aynı senede tezahür etti.. ve bir nakş-ı i'câzîyi gösterecek bir Kur'ân'ın yeni bir tarzda yazılması, aynı senede oluyor.. ve hatt-ı Kur'ân'ın tebdiline karşı, Kur'ân şâkirtlerinin bütün kuvvetleriyle hatt-ı Kur'ânîyi muhafazaya çalışması aynı senedir.. ve Kur'ân'ın mühim ezvak-ı i'câziyesi, aynı senede tezahür ediyor.. hem aynı senede Kur'ân ile çok münasebettar hâdisât olmuş.. ve olacak gibi...

¹ (Hâşiye) İlmi Sarf kaidesine; feilün, fe'lün okunur. Ketifün, ketfün okunması gibi. Buna binâen elifün, elfün okunur. O hâlde, bin üç yüz elli bir olur.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısımın Zeyli

Es'ile-i Sitte

İstikbalde gelecek nefret ve tahkirden sakınmak için, şu mahrem zeyil yazılmıştır. Yani, “Tuh o asrın gayretsiz adamlarına!” denildiği zaman, yüzümüze tükürükleri gelmemek için veyahut silmek için yazılmıştır.

Avrupa'nın insaniyet-perver maskesi altında vahşi reislerinin sağır kulakları çınlasın!.. Ve bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o insafsız zâlimlerin görmeyen gözlerine sokulsun!.. Ve bu asırda, yüz bin cihette “Yaşasın cehennem!” dedirten mimsiz medeniyet-perestlerin başlarına vurulmak için yazılmış bir arzuhâldir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا
وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ¹

Bu yakınlarda ehl-i ilhadın perde altında tecavüzleri gayet çirkin bir suret aldığından, çok bîcâre ehl-i imana ettikleri zâlimâne ve dinsizcesine tecavüz nev'inden, hususî ve gayr-i resmî, kendim tamir ettiğim bir mâbedimde, bana ve hususî bir-iki kardeşimle hususî ibadetime, gizli ezan ve kâmetimize müdahale edildi. “Niçin Arapça kâmet ediyorsunuz ve gizli ezan okuyorsunuz?” denildi. Sükûtta sabrım tükendi. Kabil-i hitab olmayan öyle vicdansız alçaklara değil; belki milletin mukadderâtıyla, keyfî istibdat ile oynayan firavun-meşrep komitenin başlarına derim ki:

Ey ehl-i bid'a ve ilhad! Altı suâlime cevap isterim.

Birincisi: Dünyada hükûmet süren, hükmeden her kavmin, hatta insan eti yiyen yamyamların, hatta vahşi canavar bir çete reisinin bir usûlü var.. bir düstur ile hükmeder. Siz hangi usûlle bu acîb tecavüzü yapıyorsunuz? Kanununuzu ibraz ediniz! Yoksa bazı alçak memurların keyiflerini, kanun mu kabul ediyorsunuz? Çünkü böyle hususî ibadâtta kanun yapılmaz ve kanun olamaz!

¹ “Biz neden Allah’a tevekkül etmeyelim ki gireceğimiz yolları bize O gösterdi. Bize verdiğiniz her türlü eza ve sıkıntıya sabredeceğiz. Tevekkül edenler yalnız Allah’a dayanıp güvenmelidirler.” (İbrahim sûresi, 14/12).

İkincisi: Nev-i beşerde, hususan bu asr-ı hürriyette ve bilhassa medeniyet dairesinde hemen umumiyetle hüküm-ferma “hürriyet-i vicdan” düsturunun kırılması ve istihfaf etmek ve dolayısıyla nev-i beşeri istihkar etmek ve itirazını hiçe saymak kadar cür’etinizle, hangi kuvvete dayanıyorsunuz? Hangi kuvvetiniz var ki, siz kendinize “lâdinî” ismi vermekle, ne dine ne dinsizliğe ilişmemeyi ilân ettiğiniz hâlde; dinsizliği mutaassıbâne kendine bir din ittihaz etmek tarzında, dine ve ehl-i dine böyle tecavüz, elbette saklı kalmayacak! Sizden sorulacak!.. Ne cevap vereceksiniz? Yirmi hükûmetin en küçüğünün itirazına karşı dayanamadığınız hâlde, nasıl yirmi hükûmetin birden itirazını hiçe sayar gibi, hürriyet-i vicdaniyeyi cibrî bir surette bozmaya çalışıyorsunuz.

Üçüncüsü: Mezheb-i Hanefî’nin ulviyetine ve sâfiyetine münâfi bir surette, vicdanını dünyaya satan bir kısım ulemâ’ü’s-sû’un yanlış fetvalarıyla, benim gibi Şâfiyyü’l-mezheb adamlara, hangi usûl ile teklif ediyorsunuz? Bu meslekte milyonlar etbâi bulunan Şâfiî Mezhebi’ni kaldırıp, bütün Şâfiîleri Hanefîleştirdikten sonra, bana zulüm suretinde cebren teklif edilse, sizin gibi dinsizlerin bir usûlüdür denilebilir. Yoksa, *keyfî bir alçaklıktır! Öylelerin keyfine tâbi değiliz ve tanımıyoruz!*

Dördüncüsü: İslâmiyet ile eskiden beri imtizaç ve ittihad eden, ciddî din-dar ve dinine samimî hürmetkâr Türklük milliyetine bütün bütün zıt bir surette, Frenklilik manasında Türkçülük nâmıyla, tahrifdârâne ve bid’akârâne bir fetva ile “Türkçe kâmet et!” diye benim gibi başka milletten olanlara teklif etmek hangi usûlledir? Evet hakikî Türklere pek hakikî dostâne ve uhuvvetkârâne münasebettar olduğum hâlde, böyle sizin gibi frenk-meşreplerin Türkçülüğü ile hiçbir cihette münasebetim yoktur. Nasıl bana teklif ediyorsunuz? Hangi kanun ile? Eğer milyonlarla efradı bulunan ve binler seneden beri milliyetini ve lisanını unutmayan ve Türklerin hakikî bir vatandaşı ve eskiden beri cihad arkadaşı olan Kürtlerin milliyetini kaldırıp, onların dilini onlara unutturduktan sonra; belki bizim gibi ayrı unsurdan sayılanlara teklifiniz, bir nevi usûl-ü vahşiyâne olur. Yoksa sırf keyfidir. *Eşhasın keyfine tebaiyet edilmez ve etmeyiz!*

Beşincisi: Bir hükûmet, kendi raiyetine ve raiyet kabul ettiği adamlara her bir kanununu tatbik etse de; raiyet kabul etmediği adamlara, kanununu tatbik edemez. Çünkü onlar diyebilirler ki; “Madem biz raiyetiniz değiliz, siz de bizim hükûmetimiz değilsiniz!”

Hem hiçbir hükûmet, iki cezayı birden vermez. Bir katili, ya hapse atar veyahut idam eder. Hem hapisle ceza, hem idamla ceza bir yerde vermek, hiçbir usûlde yoktur!

İşte madem vatana ve millete hiçbir zararım dokunmadığı hâlde; beni sekiz senedir, en yabanî ve hariç bir milletten canî bir adama dahi yapılmayan bir esaret altına aldınız. Canileri affettiğiniz hâlde, hürriyetimi selbedip, hukuk-u medeniyeden ıskat ederek muamele ettiniz. “Bu da vatan evlâdıdır.” demediğiniz hâlde; hangi usûl ile, hangi kanun ile bîçâre milletinize rızaları hilâfına olarak tatbik ettiğiniz bu hürriyet-şiken usûlünüzü, benim gibi her cihetle size yabancı bir adama teklif ediyorsunuz? Madem Harb-i Umumî’de ordu kumandanlarının şehâdetiyle, vâsıta olduğumuz çok fedakârlıkları ve vatan uğrunda cansiperâne mücahedeleri cinayet saydınız.. ve bîçâre milletin hüsn-ü ahlâkını muhafaza ve saadet-i dünyeviye ve uhreviyelerinin teminine pek ciddî ve tesirli çalışmayı hıyanet saydınız.. ve mânen menfaatsiz, zararlı, hatarlı, keyfî, küfrî frenk usûlünü kendinde kabul etmeyen bir adama sekiz sene ceza verdiniz. (Şimdi ceza yirmi sekiz sene oldu.) Ceza bir olur. Tatbikini kabul etmedim, cezayı çektirdiniz. İkinci bir cezayı cebren tatbik etmek, hangi usûl iledir?

Altıncısı: “Madem sizlerle –itikadınızca ve bana edilen muameleye nazaran– küllî bir muhalefetimiz var. Siz, dininizi ve âhiretinizi dünyanız uğrunda feda ediyorsunuz. Elbette mâbeynimizde –tahmininizce– bulunan muhalefet sırrıyla *biz dahi, hilâfınıza olarak dünyamızı dinimiz uğrunda ve âhiretimize her vakit feda etmeye hazırız. Sizin zâlimâne ve vahşiyâne hükmünüz altında bir-iki sene zelilâne geçecek hayatımızı, kudsî bir şehadeti kazanmak için feda etmek, bize âb-ı keuser hükmüne geçer...*

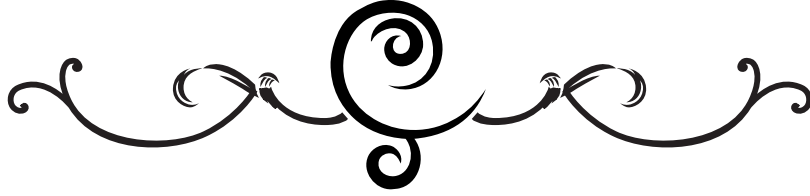
Fakat Kur’ân-ı Hakîm’in feyzine ve işaretine istinaden, sizi titretmek için, size kat’î haber veriyorum ki:

Beni öldürdükten sonra yaşayamayacaksınız! Kakhâr bir el ile bu fânî cennetinizden ve mahbubunuz olan dünyadan tardedilip ebedî zulümâtâ çabuk atılacaksınız. Arkamdan pek çabuk sizin nemrudlaşmış reisleriniz gebertilecek ve yanıma gönderilecek. Ben de huzur-u ilâhîde yakalarını tutup –adalet-i ilâhiye, onları esfel-i sâfilîne atmakla– intikamımı alacağım.

Ey din ve âhiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamınızı isterseniz bana ilişmeyiniz. İlişseniz, intikamım muzaaf bir surette sizden alınacağını

biliniz, titreyiniz. Ben rahmet-i ilâhiyeden ümit ederim ki, mevtim hayattımdan ziyade dine hizmet edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp, başınızı dağıtacak. Cesaretiniz varsa ilişiniz! Yapacağınız varsa göreceğiniz de var!..” Ben bütün tehdidatınıza karşı, bütün kuvvetimle bu âyeti okuyorum:

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا
وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ¹

¹ “Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: ‘Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!’ dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ demişlerdir.” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Yedinci Kısım

İşârât-ı Seb'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ¹
يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ²

Üç suâlin cevabı olarak “Yedi İşaret”tir. Birinci suâl, dört işarettir.

Birinci İşaret

Şeâir-i İslâmiye’yi tağyire teşebbüs edenlerin senetleri ve hüccetleri, yine her fena şeylerde olduğu gibi, ecnebileri körü körüne taklitçilik yüzünden geliyor. Diyorlar ki:

“Londra’da ihtidâ edenler ve ecnebilere imana gelenler, memleketlerinde ezan ve kâmet gibi çok şeyleri kendi lisanlarına tercüme ediyorlar, yapıyorlar. Âlem-i İslâm onlara karşı sükût ediyor, itiraz etmiyor. Demek bir cevaz-ı şer’î var ki, sükût ediliyor?”

Cevap: Bu kıyasın o kadar zâhir bir farkı var ki, hiçbir cihette onlara kıyas etmek ve onları taklit etmek zısuurun kârı değildir. Çünkü ecnebi diyarına, lisân-ı şeriatta “dâr-ı harb” denilir. Dâr-ı harbde çok şeylere cevaz olabilir ki, “diyar-ı İslâm”da mesağ olamaz.

Hem Frengistan diyarı, Hristiyan şevketi dairesidir. Istilahât-ı şer’iyyenin maânisini ve kelimât-ı mukaddesenin mefâhimini lisân-ı hâl ile telkin edecek ve ihsas edecek bir muhit olmadığından; bilmeceburiye kudsî maânî, mukaddes elfâza tercih edilmiş; maânî için elfâz terk edilmiş, ehvenüşşer ihtiyâr edilmiş. Diyar-ı İslâm’da ise; muhit, o kelimât-ı mukaddesenin meâl-i icmâlîsini ehl-i İslâm’a lisân-ı hâl ile ders veriyor. *An’ane-i İslâmiye ve İslâmî tarih*

¹ “...Öyleyse siz de Allah’a ve O’nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî nebîye, o resûle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız.” (A’râf sûresi, 7/158).

² “Onlar Allah’ın nurunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek isterler. Allah ise, nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz. Kâfirler isterse hoşlanmasınlar!” (Tevbe sûresi, 9/32).

ve umum şeâir-i İslâmiye ve umum erkân-ı İslâmiyet'e ait muhaverât-ı ehl-i İslâm, o kelimât-ı mukaddesenin mücmel meâllerini, mütemâdiyen ehl-i imana telkin ediyorlar. Hatta şu memleketin maâbid ve medaris-i diniyesinden başka makberistanın mezar taşları dahi, birer telkin edici, birer muallim hükmündedir ki; o maânî-i mukaddeseyi, ehl-i imana ihtar ediyorlar.

Acaba kendine müslüman diyen bir adam, dünyanın bir menfaati için, bir günde elli kelime frengî lugatinden taallüm ettiği hâlde; elli sene ve her günde elli defa tekrar ettiği "Sübhanallah, Elhamdülillâh ve Lâ ilâhe illâllah ve Allahu Ekber" gibi mukaddes kelimeleri öğrenmezse, elli defa hayvandan daha aşağı düşmez mi? Böyle hayvanlar için, bu kelimât-ı mukaddese tercüme ve tahrif edilmez ve tehcir edilmezler! Onları tehcir ve tağyir etmek, bütün mezar taşlarını hâkketmektir; bu tahkire karşı titreyen mezaristandaki ehl-i kubûru aleyhlerine döndürmektir.

Ehl-i ilhada kapılan ulemâü's-sû, milleti aldatmak için diyorlar ki; "İmam Âzam, sâir imamlara muhalif olarak demiş ki; 'İhtiyaç olsa, diyar-ı baidede, Arabî hiç bilmeyenlere, ihtiyaç derecesine göre; Fâtiha yerine Farisî tercümesi cevazı var.'¹ Öyle ise, biz de muhtacız, Türkçe okuyabiliriz?"

Cevap: İmam Âzam'ın bu fetvasına karşı, başta âzamî imamların en mühimleri ve sâir on iki eimme-i müçtehidîn, o fetvanın aksine fetva veriyorlar.² Âlem-i İslâm'ın cadde-i kübrâsı, o umum eimmenin caddesidir. Mu'zam-ı ümmet, cadde-i kübrâda gidebilir. Başka, hususî ve dar caddeye sevk edenler, idlâl ediyorlar. İmam Âzam'ın fetvası, beş cihette hususîdir:

Birincisi: Merkez-i İslâmiyet'ten uzak, diyar-ı âherde bulunanlara aittir.

İkincisi: İhtiyac-ı hakikîye binâendir.

Üçüncüsü: Bir rivayette³, lisân-ı ehl-i cennetten sayılan Farisî lisanıyla tercümeyle mahsustur.

Dördüncüsü: Fâtiha'ya mahsus olarak cevaz verilmiş, tâ Fâtiha'yı bilmeyen namazı terk etmesin.

¹ es-Serahsî, *el-Mebsût* 1/37, 234; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/112-113; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 1/47.

² Mâlik İbni Enes, *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ* 1/62-63; en-Nevevî, *el-Mecmû* 3/331-332; el-Buhûtî, *Keşşâfü'l-Kınâ'* 1/340; İbni Kudâme, *el-Muğnî* 1/288.

³ Aliyyü'l-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.277

Beşincisi: Kuvvet-i imandan gelen bir hamiyet-i İslâmiye ile, maânî-i mukaddesenin, avâmın tefehhümüne medar olmak için cevaz gösterilmiş.

Hâlbuki zaaf-ı imandan gelen ve menfî fikr-i milliyetten çıkan ve lisân-ı Arabî'ye karşı nefret ve zaaf-ı imandan tevellüd eden meyl-i tahrib sâikasıyla tercüme edip Arabî aslını terk etmek, dini terk ettirmektir!..

İkinci İşaret

Şeâir-i İslâmiye'yi tağyir eden ehl-i bid'a, evvelâ ulemâü's-sûdan fetva istediler. Sâbıkan beş vecihle hususî olduğunu gösterdiğimiz fetvayı gösterdiler. Sâniyen; ehl-i bid'a, ecnebi inkılâpçılarından böyle meş'um bir fikir aldılar ki; Avrupa, Katolik Mezhebi'ni beğenmeyerek başta ihtilâlciler, inkılâpçılar ve feylesoflar olarak –Katolik Mezhebi'ne göre ehl-i bid'a ve Mûtezile telâkki edilen– Protestanlık Mezhebi'ni iltizam edip, Fransızların İhtilâl-i Kebîr'inden istifade ederek, Katolik Mezhebi'ni kısmen tahrip edip, Protestanlığı ilân ettiler.

İşte, körü körüne taklitçiliğe alışan buradaki hamiyet-füruşlar diyorlar ki; “Madem Hristiyan Dini'nde böyle bir inkılâp oldu.. bidayette inkılâpçılara mürted denildi, sonra hristiyan olarak yine kabul edildi. Öyle ise İslâmiyet'te de böyle dinî bir inkılâp olabilir?”

Elcevap: Bu kıyasın, Birinci İşaret'teki kıyastan daha ziyade farkı zâhirdir. Çünkü Din-i İsevî'de yalnız esâsât-ı diniye Hazreti İsa'dan (*aleyhisselâm*) alındı. Hayat-ı içtimaiyeye ve fûruat-ı şer'iyeye dair ekser ahkâmlar, Havariyyûn ve sâir rüesâ-yı ruhâniye tarafından teşkil edildi. Kısım-ı âzamı, kütüb-ü sâbıkay-ı mukaddeseden alındı. Hazreti İsa (*aleyhisselâm*), dünyaca hâkim ve sultan olmadığından ve kavânîn-i umumiye-yi içtimaiyeye merci olmadığından; esâsât-ı diniyesi, hariçten bir libas giydirilmiş gibi şeriat-ı Hristiyanîye nâmına örfî kanunlar, medenî düsturlar alınmış, başka bir suret verilmiş. Bu suret tebdil edilse, o libas değiştirilse, yine Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) esas dini bâki kalabilir. Hazreti İsa'yı (*aleyhisselâm*) inkâr ve tekzip çıkmaz.

Hâlbuki din ve şeriat-ı İslâmiye'nin sahibi olan Fahr-i âlem (aleyhissalâtü vesselâm) iki cihanın sultanı.. şark ve garp ve Endülüs ve Hind, birer taht-ı saltanatı olduğundan; Din-i İslâm'ın esâsâtını bizzât kendisi gösterdiği gibi, o dinin teferruatını ve sâir ahkâmını, hatta en cüz'î âdâbını dahi bizzât o getiriyor, o haber veriyor, o emir veriyor. Demek fûruat-ı İslâmiye, değişmeye kabil bir libas hükmünde değil ki; onlar tebdil edilse, esas-ı

din bâki kalabilsin. Belki esas-ı dine bir cesettir, lâakal bir cilttir. Onunla imtizaç ve iltiham etmiş; kabil-i tefrik değildir. Onları tebdil etmek, doğrudan doğruya Sahib-i Şeriat'ı inkâr ve tekzip etmek çıkar.

Mezahibin ihtilâfı ise; Sahib-i Şeriat'ın gösterdiği nazarî düsturların tarz-ı tefehhümünden ileri gelmiştir. “Zaruriyat-ı Diniye” denilen ve kabil-i te’vil olmayan ve “Muhkemât” denilen düsturları ise, hiçbir cihette kabil-i tebdil değildir ve medar-ı içtihad olamaz! Onları tebdil eden, başını dinden çıkarıyor;

¹ *يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ* kaidesine dâhil oluyor.

Ehl-i bid’a, dinsizliklerine ve ilhadlarına şöyle bir bahane buluyorlar. Diyorlar ki; “Âlem-i insaniyetin müteselsil hâdisâtına sebep olan Fransız İhtilâl-i Kebîri’nde, papazlara ve rüesâ-yı ruhâniyeye ve onların mezheb-i hâssı olan Katolik Mezhebi’ne hücum edildi ve tahrip edildi. Sonra çocukları tarafından tasvib edildi. Frenkler dahi, ondan sonra daha ziyade terakki ettiler?”

Elcevap: Bu kıyasın dahi, evvelki kıyaslar gibi farkı zâhirdir. Çünkü Fransızlarda, havas ve hükûmet adamları elinde çok zaman Din-i Hristiyanî, bhusus Katolik Mezhebi, bir vâsita-yı tahakküm ve istibdat olmuştu. Havas, o vâsita ile nüfuzlarını avâm üzerinde idâme ediyorlardı. Ve “serseri” tâbir ettikleri avâm tabakasında intibaha gelen hamiyet-perverlerini ve havas zâlimlerin istibdadına karşı hücum eden hürriyet-perverlerin mütefekkir kısımlarını ezmeye vâsita olduğundan.. ve dört yüz seneye yakın Frengistan’da ihtilâller ile istirahat-ı beşeriyeyi bozmaya ve hayat-ı içtimaiyeyi zîr u zeber etmeye bir sebep telâkki edildiğinden; o mezhebe, dinsizlik nâmına değil, belki Hristiyanlığın diğer bir mezhebi nâmına hücum edildi.. ve tabaka-yı avâmda ve feylesoflarda bir küsmek, bir adâvet hâsıl olmuştu ki mâlûm hâdise-i tarihiye vukua gelmiştir.

Hâlbuki Din-i Muhammedî (*aleyhissalâtu vesselâm*) ve Şeriat-ı İslâmiye’ye karşı; hiçbir mazlumun, hiçbir mütefekkirin hakkı yoktur ki, ondan şekvâ etsin. Çünkü onları küstürmüyor, onları himâye ediyor. Tarih-i İslâm meydandadır. İslâmlar içinde bir-iki vukuattan başka dâhilî muharebe-yi diniye olmamış. Katolik Mezhebi ise, dört yüz sene ihtilâlât-ı dâhiliyeye sebep olmuş.

¹ “Okun avı delip ondan çıktığı gibi dinden çıkarlar.” (Nasıl ki avı delip çıkan bir ok, avcıcı ‘acaba ok kandan bir şey bulaştı mı?’ diye şüpheye attığı gibi; dine girip Kur’ân okudukları, namaz kıldıkları, oruç tuttıkları halde kendilerine dinden hiçbir şey bulaşmadan çıkıp giderler.) Buhârî, *fezâilü’l-Kur’ân* 36, *edeb* 95; *tevhid* 23, 57; Müslim, *zekât* 142-148.

Hem İslâmiyet, havastan ziyade avâmın tahassungâhı olmuştur. Vücûb-u zekat ve hurmet-i ribâ ile; havassı, avâmın üstünde müstebit yapmak değil, bir cihette hâdim yapıyor. ¹ خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعِ النَّاسَ ² diyor.

Hem Kur'ân-ı Hakîm lisanıyla; ³ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ⁴ ، أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ⁵ gibi kudsî havaleler ile akli istişhad ediyor ve ikaz ediyor ve akla havale ediyor, tahkike sevk ediyor. Onun ile ehl-i ilim ve ashab-ı akla, din nâmına makam veriyor, ehemmiyet veriyor. Katolik mezhebi gibi akli azletmiyor, ehl-i tefekkürü susturmuyor, körü körüne taklit istemiyor.

Hakikî Hristiyanlık değil, belki şimdiki Hristiyan Dini'nin esasıyla İslâmiyet'in esası mühim bir noktadan ayrıldığından; sâbık farklar gibi çok ci-hetlerle ayrı ayrı gidiyorlar. O mühim nokta şudur:

İslâmiyet, tevhid-i hakikî dinidir ki; vâsıtaları, esbapları ıskat ediyor. Enâniyeti kırıyor, ubûdiyet-i hâlisâ tesis ediyor. Nefsin rubûbiyetinden tut, tâ her nevi rubûbiyet-i bâtılayı kat'ediyor, reddediyor. Bu sır içindir ki; havastan bir büyük insan tam dindar olsa, enâniyeti terk etmeye mecbur olur. Enâniyeti terk etmeyen, salâbet-i diniyeyi ve kısmen de dinini terk eder.

♦ Şimdiki Hristiyanlık Dini ise; “Velediyet Akîdesi”ni kabul ettiği için ve-sâit ve esbaba tesir-i hakikî verir. Din nâmına enâniyeti kırmaz, belki Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) bir mukaddes vekili diye o enâniyete bir kudsiyet verir. Onun için dünyaca en büyük makam işgal eden hristiyan havassları, tam dindar olabilirler. Hatta Amerika'nın esbak Reis-i Cumhur'u Wilson ve İngiliz'in esbak Reis-i Vükelâsı Lloyd George gibi çoklar var ki, mutaassıp birer papaz hükmünde dindar oldular. Müslümanlarda ise öyle makamlara girenler, nâdiren tam dindar ve salâbetli kalırlar. Çünkü gururu ve enâniyeti bırakamıyorlar. *Takva-yı hakikî ise, gurur ve enâniyetle içtima edemiyor.*

¹ “Halkın efendisi, onlara hizmet edendir. (Memuriyet bir hizmetkârlıktır; hâkimiyet ve benlik için bir tahakküm âleti değil)” el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/334; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 10/187; ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 2/324; el-Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 4/122.

² “İnsanların en hayırlısı, onlara faydalı olandır.” el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/472. Ayrıca bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/58; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/117.

³ “Hâlâ akıllanmazlar mı?” (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca *أَفَلَا تَعْقِلُونَ* şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz.: Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi, 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...

⁴ “Hiç düşünmüyor musunuz?” (En'âm sûresi, 6/50).

⁵ “Kur'ân'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi?” (Nisâ sûresi, 4/82).

Evet nasıl ki hristiyan havassının taassubu, müslüman havaslarının adem-i salâbeti mühim bir farkı gösteriyor. Öyle de Hristiyan'dan çıkan feylesoflar, dinlerine karşı lâkayt veya muâriz vaziyeti alması.. ve İslâm'dan çıkan hükemâların kısm-ı âzamı, hikmetlerini esâsât-ı İslâmiye'ye bina etmesi, yine mühim bir farkı gösteriyor.

Hem ekseriyetle zindanlara ve musibetlere düşen âmî hristiyanlar, dinden medet beklemiyorlar. Eskiden çoğu dinsiz oluyordular. Hatta Fransa'nın İhtilâl-i Kebîr'ini çıkaran ve "serseri dinsiz" tâbir edilen tarihçe meşhur inkılâpçılar, o musibettede avâm kısmıdır. İslâmiyet'te ise, ekseriyet-i mutlaka ile hapse ve musibete düşenler, dinden medet beklerler ve dindar oluyorlar. İşte bu hâl dahi mühim bir farkı gösteriyor.

Üçüncü İşaret

Ehl-i bid'a diyorlar ki; "Bu taassub-u dinî, bizi geri bıraktı. Bu asırda yaşamak, taassubu bırakmakla olur. Avrupa, taassubu bıraktıktan sonra terakki etti?"

Elcevap: Yanlışsınız ve aldanmışsınız veya aldatıyorsunuz. Çünkü Avrupa, dinine mutaassıptır. Hatta bir âdi Bulgar'a veya bir nefer-i İngiliz'e veya bir serseri Fransız'a "Sarık sar. Sarmazsan hapse atılacaksın!" denilse, taassupları muktezasınca diyecek: "Hapse değil, öldürseniz bile, dinime ve milliyetime bu hakareti yapmayacağım!"

Hem tarih şahittir ki; ehl-i İslâm, ne vakit dinine tam temessük etmiş ise, o zamana nisbeten terakki etmiş. Ne vakit salâbeti terk etmişse, tedenni etmiş. Hristiyanlık ise, bilakistir. Bu da mühim bir fark-ı esasîden neşet etmiş.

Hem İslâmiyet, sâir dinlere kıyas edilmez. Bir müslüman, İslâmiyet'ten çıksa ve dinini terk etse, daha hiçbir peygamberi kabul edemez.. belki Cenâb-ı Hakk'ı dahi ikrar edemez.. ve belki hiçbir mukaddes şeyi tanımaz.. belki kendinde kemâlâta medar olacak bir vicdan bulunmaz, tefessüh eder. Onun için İslâmiyet nazarında, harbî kâfirin hakk-ı hayatı var.. hariçte olsa, musâlaha etse; dâhilde olsa, cizye verse İslâmiyet'çe hayatı mahfuzdur. Fakat mürtedin hakk-ı hayatı yoktur.¹ Çünkü vicdanı tefessüh eder, hayat-ı içtimaiyeye bir zehir hükmüne geçer. Hâlbuki Hristiyan'ın bir dinsizi, yine hayat-ı içtimaiyeye nâfi bir vaziyette kalabilir. Bazı mukaddesâtı kabul eder ve bazı peygamberlere inanabilir ve Cenâb-ı Hakk'ı bir cihette tasdik edebilir.

¹ Bu düsturun dayandığı hadis-i şerîf için bkz.: Buhârî, *cihâd* 149, *istitâbe* 2; Tirmizî, *hudûd* 25; İbni Mâce, *hudûd* 2. Ayrıca "mürted" in durumuyla ilgili bkz: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 7/134; eş-Şâfiî, *el-Ümm* 1/257.

Acaba bu ehl-i bid'a ve doğrusu ehl-i ilhad, bu dinsizlikte hangi menfaati buluyorlar? Eğer idare ve âsâyişi düşünüyorlarsa; Allah'ı bilmeyen dinsiz on serserinin idaresi ve şerlerini defetmesi, bin ehl-i diyanetin idaresinden daha müşküldür. Eğer terakkiyi düşünüyorlarsa; öyle dinsizler idare-i hükûmete muzır oldukları gibi, terakkiye dahi mânidirler. Terakki ve ticaretin esası olan emniyet ve âsâyişi kırıyorlar. Doğrusu onlar, meslekçe tahribatçıdırlar. Dünyada en büyük ahmak odur ki, böyle dinsiz serserilerden terakki ve saadet-i hayatiyeyi beklesin.

Böyle ahmaklardan mühim bir mevkii işgal eden birisi demiş ki; "Biz, Allah Allah diye diye geri kaldık. Avrupa, top tüfek diye diye ileri gitti". "Cevâbü'l-ahmak, es-sükût!" kaidesine, böylelere karşı cevap sükûttur. Fakat bazı ahmakların arkasında bedbaht âkiller bulunduğundan deriz ki:

Ey bîcâreler! Bu dünya bir misafirhânedir. Her günde otuz bin şahit, cenazeleriyle ¹ أَلْمَوْتُ حَقٌّ hükmünü imza ediyorlar ve o dâvâyâ şehâdet ediyorlar. Ölümlü öldürebilir misiniz? Bu şahitleri tekzip edebilir misiniz? Madem edemiyorsunuz; mevt, Allah Allah dedirtir. Sekeratta Allah Allah yerine; hangi topunuz, hangi tüfeğiniz, zulümât-ı ebedîyi o sekerat-takinin önünde ışıktandırır, yeis-i mutlakını ümid-i mutlaka çevirebilir? Madem ölüm var, kabre girilecek; bu hayat gidiyor, bâki bir hayat geliyor. Bir defa top tüfek denilse, bin defa Allah Allah demek lâzım gelir. Hem Allah yolunda olsa; tüfek de Allah der, top da Allahu Ekber diye bağırır, Allah ile iftar eder, imsak eder.

Dördüncü İşaret

Tahribatçı ehl-i bid'a iki kısımdır;

Bir kısmı; güya din hesabına, İslâmiyet'e sadâkat nâmına, güya dini milliyetle takviye etmek için "Zaafa düşmüş din şecere-i nurâniyesini, milliyet toprağında dikmek, kuvvetleştirmek istiyoruz." diye, dine taraftar vaziyeti gösteriyorlar.

İkinci kısım; millet nâmına, milliyet hesabına, unsuriyete kuvvet vermek fikrine binâen, "Milleti, İslâmiyet'le aşılama istiyoruz." diye, bid'aları icad ediyorlar.

¹ "Ölüm kesin bir gerçektir." (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum'a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2).

Birinci kısma deriz ki: Ey “sâdık ahmak” ıtlakına mâsadak bîçâre ulemâü’s-sû veya meczub, akılsız, cahil sofiler! *Hakikat-i kâinat içinde kökü yerleşmiş ve hakâik-i kâinata kökler salmış olan şecere-i tûbâ-yı İslâmiyet; mevhum, muvakkat, cüz’î, hususî, menfî; belki esassız, garazkâr, zulüm-kâr, zulmanî unsuriyet toprağına dikilmez! Onu oraya dikmeye çalışmak, ahmakâne ve tahribkârâne, bid’akârâne bir teşebbüstür.*

İkinci kısım milliyetçilere deriz ki: Ey sarhoş hamiyet-füruşlar! Bir asır evvel milliyet asrı olabilirdi. Şu asır unsuriyet asrı değil! Bolşevizm, sosyalizm meseleleri istilâ ediyor; unsuriyet fikrini kırıyor, unsuriyet asrı geçiyor. Ebedî ve dâimî olan İslâmiyet milliyeti; muvakkat, dağdağalı unsuriyetle bağlanmaz ve aşılanmaz. Ve aşılacak olsa da; İslâm Milleti’ni ifsad ettiği gibi, unsuriyet milliyetini dahi ıslah edemez, ibka edemez. Evet muvakkat aşılacakta bir zevk ve bir muvakkat kuvvet görünüyor, fakat pek muvakkat ve âkıbeti hatarlıdır.

Hem Türk unsurunda ebedî kabil-i iltiyam olmamak suretinde bir inşikak çıkacak. O vakit milletin kuvveti; bir şık, bir şıkkın kuvvetini kırdığı için hiçe inecek. İki dağ birbirine karşı bir mizanın iki gözünde bulunsa; bir batman kuvvet, o iki kuvvet ile oynayabilir; yukarı kaldırır, aşağı indirir.

İkinci Suâl, iki işaretir. Birinci İşaret ki;

Beşinci İşarettir

Mühim bir suâlin gayet muhtasar bir cevabıdır.

Suâl: Âhırzamanda Hazreti Mehdî geleceğine ve fesâda girmiş âlemi ıslah edeceğine dair müteaddit rivâyât-ı sahîha var.¹ Hâlbuki şu zaman, cemaat zamanıdır; şahıs zamanı değil! Şahıs ne kadar dâhi ve hatta yüz dâhi derecesinde olsa, bir cemaatin mümessili olmazsa, bir cemaatin şahs-ı mânevîsini temsil etmezse, muhalif bir cemaatin şahs-ı mânevîsine karşı mağluptur. Şu zamanda –kuvve-i velâyeti ne kadar yüksek olursa olsun– böyle bir cemaat-i beşeriyenin ifsâdât-ı azîmesi içinde nasıl ıslah eder? Eğer Mehdî’nin bütün işleri harika olsa, şu dünyadaki hikmet-i ilâhiyeye ve kavânîn-i âdetullaha muhalif düşer. Bu mehdî meselesinin sırrını anlamak istiyoruz?

Elcevap: Cenâb-ı Hak kemâl-i rahmetinden, şeriat-ı İslâmiye’nin ebediyetine bir eser-i himâyet olarak, her bir fesâd-ı ümmet zamanında bir

¹ Müslim, îmân 247; Tirmizî, fiten 53; Ebû Dâvûd, mehdî 4, 6, 7; İbni Mâce, fiten 24, 34; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsneid 1/99.

muslih veya bir müceddid¹ veya bir halife-i zîşan veya bir kutb-u âzam veya bir mürşid-i ekmel veyahut bir nevi mehdî hükmünde mübarek zâtları göndermiş.. fesâdı izâle edip, milleti ıslah etmiş.. Din-i Ahmedî'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) muhafaza etmiş. Madem âdeti öyle cereyan ediyor, âhırzamanın en büyük fesâdı zamanında; elbette en büyük bir müçtehit, hem en büyük bir müceddid, hem hâkim, hem mehdî, hem mürşid, hem kutb-u âzam olarak bir zât-ı nurâniyi gönderecek ve o zât da ehl-i beyt-i nebevîden olacaktır. Cenâb-ı Hak bir dakika zarfında beyne's-semâ ve'l-arz âlemini bulutlarla doldurup boşalttığı gibi, bir saniyede denizin fırtınalarını teskin eder.. ve bahar içinde bir saatte yaz mevsiminin numûnesini ve yazda bir saatte kış fırtınasını icad eden Kadîr-i Zülcelâl; Mehdî ile de Âlem-i İslâm'ın zulûmâtını dağıtabilir. Ve vaad etmiştir, vaadini elbette yapacaktır. Kudret-i ilâhiye noktasında bakılsa, gayet kolaydır. Eğer daire-i esbab ve hikmet-i rabbâniye noktasında düşünülse, yine o kadar mâkul ve vukua lâyıktır ki; “Eğer Muhbir-i Sâdık'tan riva-yet olmazsa dahi, herhâlde öyle olmak lâzım gelir ve olacaktır” diye ehl-i tefekkür hükmeder. Şöyle ki: Felillâhilhamd,

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ
وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ²

duası –umum ümmet, umum namazında, günde beş defa tekrar ettikleri bu dua– bilmüşâhede kabul olmuştur ki; Âl-i Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*), Âl-i İbrahim (*aleyhisselâm*) gibi öyle bir vaziyet almış ki; umum mübarek silsilelerin başında, umum aktâr ve âsârın mecmâlarında o nurâni zâtlar kumandanlık ediyorlar..³(Hâşiye) ve öyle bir kesrettedirler ki; o kumandanların mecmuu, muazzam bir ordu teşkil ediyorlar. Eğer maddî şekle girse ve bir tesânüd ile bir fırka vaziyetini alsalar, İslâmiyet Dini'ni milliyet-i mukaddese hükmünde râbıtayı ittifak ve intibah yapsalar, hiçbir milletin ordusu onlara karşı dayanamaz!..

¹ Ebû Dâvûd, *melâhim* 1; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/324; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/567, 568.

² “Allah'ım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce olan sadece sensin!” (Buhârî, *enbiyâ* 10, *tefsîru sûre* (33) 10, *deavât* 32, 33; Müslim, *salât* 65-69)

³ (Hâşiye) Hatta onlardan bir tanesi olan Seyyid Ahmed Senûsî, milyonlar müride kumandanlık ediyor. Seyyid İdris gibi diğer bir zât, yüz binden fazla müslümanlara kumandanlık ediyor. Seyyid Yahya gibi bir başka sey-yid, yüz binler adamlara emirlik ediyor ve hâkezâ... Bu sey-yidler kabilesinin efradlarında böyle zâhirî kahramanlar çok olduğu gibi; Seyyid Abdülkadir Geylânî, Seyyid Ebu'l-Hasen Şazelî, Seyyid Ahmed Bedevî gibi mânevî kahramanların kahramanları dahi varlarmış...

İşte o pek kesretli o muktedir ordu, Âl-i Muhammed'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve Hazreti Mehdî'nin en has ordusudur.

Evet bugün tarih-i âlemde hiçbir nesil, şecere ile ve senedlerle ve an'a-ne ile birbirine muttasıl ve en yüksek şeref ve âlî haseb ve asil neseb ile müm-taz hiçbir nesil yoktur ki, Âl-i Beyt'ten gelen seyyidler nesli kadar kuvvetli ve ehemmiyetli bulunsun.

Eski zamandan beri bütün ehl-i hakikatin fırkaları başında onlar.. ve ehl-i kemâlin namdar reisleri yine onlardır. Şimdi de kemmiyeten milyonları geçen bir nesl-i mübarektir. Mütenebbih ve kalbleri imanlı ve muhabbet-i nebevî ile dolu ve cihan-değer şeref-i intisabıyla serfirâzdırlar. Böyle bir cemaat-i azîme içindeki mukaddes kuvveti tehyî edecek ve uyandıracak hâdisât-ı azîme vücûda geliyor. Elbette o kuvvet-i azîmedeki bir hamiyet-i âliye feveran edecek ve Hazreti Mehdî başına geçip, tarîk-i hak ve hakikate sevk edecek. Böyle olmak ve böyle olmasını; bu kıştan sonra baharın gelmesi gibi, âdetullahtan ve rahmet-i ilâhiyeden bekleriz.. ve beklemekte haklıyız...

İkinci İşaret, yani;

Altıncı İşaret

Hazreti Mehdî'nin cemiyet-i nurâniyesi, Süfyan komitesinin tahribatçı rejim-i bid'akârânesini tamir edecek, sünnet-i seniyyeyi ihyâ edecek; yani Âlem-i İslâmiyet'te Risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) inkâr niyetiyle Şeriat-ı Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) tahribe çalışan Süfyan komitesi, Hazreti Mehdî cemiyetinin mucizekâr mânevî kılıcıyla öldürülecek ve dağıtılacak.

Hem âlem-i insaniyette inkâr-ı ulûhiyet niyetiyle medeniyet ve mukaddesât-ı beşeriyeyi zîr u zeber eden deccal komitesini, Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) din-i hakikîsini İslâmiyet'in hakikatiyle birleştirmeye çalışan hamiyetkâr ve fedakâr bir İsevî cemaati nâmı altında ve "Müslüman İsevîleri" unvanına lâayık bir cemiyet, o deccal komitesini, Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) riyaseti altında öldürecek ve dağıtacak; beşeri, inkâr-ı ulûhiyetten kurtaracak.¹

Şu mühim sır pek uzundur. Başka yerlerde bir nebze bahsettiğimizden burada bu kısa işaretle iktifâ ediyoruz.

¹ Bkz.: Müslim, *fiten* 34; Tirmizî, *fiten* 59; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Mâce, *fiten* 33; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/375, 3/292, 4/216, 217.

Yedinci İşaret

Yani, Üçüncü Suâl:

Diyorlar ki: “Senin eski zamandaki müdafaatın ve İslâmiyet hakkındaki mücahedatın, şimdiki tarzda değil. Hem Avrupa’ya karşı İslâmiyet’i müdafaa eden mütefekkirîn tarzında gitmiyorsun. Neden Eski Said vaziyetini değiştirdin? Neden mânevî mücahidîn-i İslâmiye tarzında hareket etmiyorsun?”

Elcevap: Eski Said ile mütefekkirîn kısmı, felsefe-i beşeriye’nin ve hikmet-i Avrupaiye’nin düsturlarını kısmen kabul edip, onların silâhlarıyla onlarla mübareze ediyorlar, bir derece onları kabul ediyorlar. Bir kısım düsturlarını, fûnûn-u müsbete suretinde lâyetezelzel teslim ediyorlar, o suretle İslâmiyet’in hakikî kıymetini gösteremiyorlar. Âdeta kökleri çok derin zannettikleri hikmetin dallarıyla İslâmiyet’i aşıyorlar, güya takviye ediyorlar. Bu tarzda galebe az olduğundan ve İslâmiyet’in kıymetini bir derece tenzil etmek olduğundan, o mesleği terk ettim. Hem bilfiil gösterdim ki; *İslâmiyet’in esasları o kadar derindir ki, felsefenin en derin esasları onlara yetişmez, belki sathî kalır.* Otuzuncu Söz, Yirmi Dördüncü Mektup, Yirmi Dokuzuncu Söz bu hakikati burhanlarıyla isbat ederek göstermiştir. Eski meslekte, felsefeyi derin zannedip, ahkâm-ı İslâmiye’yi zâhirî telâkki edip felsefenin dallarıyla bağlamakla durutmak ve muhafaza edilmek zannediliyordu. Hâlbuki felsefenin düsturlarının ne haddi var ki, onlara yetişsin?

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ

لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبَّنَا بِالْحَقِّ²

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرٰهِيْمَ

وَعَلٰى اٰلِ اِبْرٰهِيْمَ فِى الْعَالَمِيْنَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ³

¹ “Sübhanısın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

² “Hamdolsun bizi bu cennete erıştiren Allah’a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır.” derler.” (A’râf sûresi, 7/43)

³ “Allah’ım! Hazreti İbrahim’e ve Hazreti İbrahim’in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed’e ve Efendimiz Muhammed’in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce olan sadece sensin!” (Buhârî, enbiyâ 10, tefsîru sûre (33) 10, deavât 32, 33; Müslim, salât 65-69)

Sekizinci Kısım

Olan Rumuzât-ı Semâniye

“Sekiz Remiz”dir; yani, sekiz küçük risaledir. Şu remizlerin esası, İlm-i Cifr’in mühim bir düsturu ve ulûm-u hafiyyenin mühim bir anahtarı ve bir kısım esrar-ı gaybiye-i Kur’âniye’nin mühim bir miftahı olan tevâfuktur.

İleride başka bir mecmuada neşredileceğinden buraya dercedilmedi.

Dokuzuncu Kısım

Telvîhât-ı Tis'a

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ¹

Şu kısım, turuk-u velâyet hakkında olup “Dokuz Telvîh”tir.

Birinci Telvîh

“Tasavvuf, tarîkat, velâyet, seyr u sülûk” namları altında şirin, nurânî, neşeli, ruhanî bir hakikat-i kudsiye vardır ki; o hakikat-i kudsiyeyi ilân eden, ders veren, tavsif eden binler cilt kitap ehl-i zevk ve keşfin muhakkikleri yazmışlar, o hakikati ümmete ve bize söylemişler. ² جَزَاهُمْ اللَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا Biz, o muhit denizinden birkaç katre hükmünde birkaç reşhalarını şu zamanın bazı ilcaâtına binâen göstereceğiz.

Suâl: Tarîkat nedir?

İlcevap: Tarîkatın gaye-i maksadı, mârifet ve inkişaf-ı hakâik-i imaniye olarak, Mirac-ı Ahmedî'nin (aleyhissalâtü vesselâm) gölgesinde ve sâyesi altında kalb ayağıyla bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde, zevkî, hâlî ve bir derece şuhûdî hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye mazhariyet; “tarîkat, tasavvuf” nâmıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemâl-i beşerîdir.

Evet şu kâinatta insan bir fihriste-i câmia olduğundan, insanın kalbi binler âlemin harita-yı mâneviyesi hükmündedir. Evet insanın kafasındaki dimağ; hadsiz telsiz, telgraf ve telefonların santral denilen merkezi misillü, kâinatın bir nevi merkez-i mânevîsi olduğunu gösteren hadsiz fûnûn ve ulûm-u beşeriye olduğu gibi; insanın mahiyetindeki kalbi dahi hadsiz hakâik-i kâinatın mazharı, medarı, çekirdeği olduğunu hadd ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyetin yazdıkları milyonlarla nurânî kitaplar gösteriyorlar.

¹ “İyi bilin ki, Allah'ın velîleri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de.” (Yûnus sûresi, 10/62).

² Allah, onları bol hayırlarla mükâfatlandırır.

İşte madem kalb ve dimağ-ı insanî bu merkezdedir; çekirdek hâletinde bir şecere-i azîmenin cihâzâtını tazammun eder ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin âletleri ve çarkları içinde dercedilmiştir. Elbette ve her hâlde o kalbin Fâtır'ı, o kalbi işlettirmesini ve bilkuve tavırdan, bilfiil vaziyetine çıkarmasını ve inkişafını ve hareketini irade etmiş ki, öyle yapmış. Madem irade etmiş, elbette o kalb dahi akıl gibi işleyecek. Ve kalbi işlettirmek için en büyük vâsıta, velâyet merâtibinde zikir-i ilâhî ile tarîkat yolunda hakâik-i imaniyeye teveccüh etmektir.

İkinci Telvîh

Bu seyr u sülûk-u kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikir-i ilâhî ve tefekkürdür. Bu zikir ve fikrin mehâsini, tâdât ile bitmez. Hadsiz fevâid-i uhreviyeden ve kemâlât-ı insaniyeden kat-ı nazar, yalnız şu dağdağalı hayat-ı dünyeviyeye ait cüz'î bir faydası şudur ki:

Her insan, hayatın dağdağasından ve ağır tekâlifinden bir derece kurtulmak ve teneffüs etmek için; herhâlde bir teselli ister, bir zevki arar ve vahşeti izâle edecek bir ünsiyeti taharri eder. Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârâne, on insanda bir-ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârâne ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferit yaşıyor, ya derd-i maîşet onu üçra köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi âhireti düşündüren vâsıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hâl onlara ünsiyet verip teselli etmez.

İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki; zikir ve fikir vâsıtasıyla kalbi işletmek, o üçra köşelerde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine müteveccih olup “Allah!” diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile, etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârâne tebessüm vaziyetinde düşünüp, “Zikrettiğim Hâlık'ımın hadsiz ibâdı her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır.” diyerek, imanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır. Saadet-i hayatiye manasını anlar, Allah'a şükreder.

Üçüncü Telvîh

Velâyet, bir hüccet-i risalettir; tarîkat, bir burhan-ı şeriattır. Çünkü risaletin tebliğ ettiği hakâik-i imaniyeyi, velâyet, bir nevi şuhûd-u kalbî ve zevk-i

ruhanî ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, risaletin hakkaniyetine kat'î bir hüccettir. Şeriat –ders verdiği– ahkâmın hakâikini tarîkat; zevkiyle, keşfiyle ve ondan istifadesiyle ve istifâzasıyla o ahkâm-ı şeriatın hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine bir burhan-ı bâhirdir. Evet nasıl ki velâyet ve tarîkat, risalet ve şeriatın hücceti ve delilidir; öyle de İslâmiyet'in bir sır-ı kemâli ve medar-ı envârı.. ve insaniyetin İslâmiyet sırrıyla bir maden-i terakkiyâtı ve bir menba-ı tefeyyüzâtıdır.

İşte bu sır-ı azîmin bu derece ehemmiyetiyle beraber, bazı firâk-ı dâl-le onun inkârı tarafına gitmişler. Kendileri mahrum kaldıkları o envârdan, başkalarının mahrumiyetine sebep olmuşlar. En ziyade medar-ı teessüf şudur ki: Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın bir kısım zâhirî ulemâsı ve Ehl-i Sünnet ve Cemaat'e mensub bir kısım ehl-i siyaset gafil insanlar; ehl-i tarîkatın içinde gördükleri bazı sû-i istimâlâtı ve bir kısım hafîâtı bahane ederek, o hazine-i uzumâyı kapatmak, belki tahrip etmek ve bir nevi âb-ı hayatı dağıtan o kevser menbainı kurutmak için çalışıyorlar.

Hâlbuki eşyada, kusursuz ve her ciheti hayırlı şeyler, meşrepler, meslekler az bulunur. Alâküllihâl bazı kusurlar ve sû-i istimâlât olacak. Çünkü ehil olmayanlar bir işe girseler, elbette sû-i istimâl ederler. Fakat Cenâb-ı Hak âhi-rette muhasebe-i a'mâl düsturuyla, adâlet-i rabbâniyesini, hasenât ve seyyiâtın muvâzenesiyle gösteriyor. Yani hasenât râcih ve ağır gelse, mükâfatlandırır, kabul eder; seyyiât râcih gelse cezalandırır, reddeder. Hasenât ve seyyiâtın muvâzenesi, kemiyete bakmaz, keyfiyete bakar. Bazı olur, birtek hasene bin seyyiâta tereccuh eder, affettirir.

Madem adâlet-i ilâhiye böyle hükmeder ve hakikat dahi bunu hak görür. Tarîkat, yani sünnet-i seniyye dairesinde tarîkatın hasenâtı, seyyiâtına katiyen müreccah olduğuna delil; ehl-i tarîkat, ehl-i dalâletin hücumu zamanında imanlarını muhafaza etmesidir. Âdi bir samimî ehl-i tarîkat; sûrî, zâhirî bir mütefenninden daha ziyade kendini muhafaza eder. O zevk-i tarîkat vâsıtasıyla ve o muhabbet-i evliya cihetiyle imanını kurtarır. Kebâirle fâsık olur, fakat kâfir olmaz, kolaylıkla zındıkaya sokulmaz. Şedit bir muhabbet ve metin bir itikat ile aktâb kabul ettiği bir silsile-i meşâyihî, onun nazarında hiçbir kuvvet çürütemez. Çürütmediği için, onlardan itimadını kesemez. Onlardan itimadı kesilmezse, zındıkaya giremez. Tarîkatta hissesi olmayan ve kalbi harekete gelmeyen, bir muhakkik âlim zât da olsa, şimdiki zındıkların desiselerine karşı kendini tam muhafaza etmesi müşkülleşmiştir.

Bir şey daha var ki; daire-i takvadan hariç, belki daire-i İslâmiyet'ten hariç bir suret almış bazı meşreplerin ve tarîkat nâmını haksız olarak kendine takanların seyyiâtıyla, tarîkat mahkûm olamaz. Tarîkatın dinî ve uhrevî ve ruhanî çok mühim ve ulvî neticelerinden sarf-ı nazar, yalnız Âlem-i İslâm içindeki kudsî bir râbıta olan uhuvvetin inkişafına ve inbisatına en birinci, tesirli ve hâretli vâsıta tarîkatlar olduğu gibi; âlem-i küfrün ve siyaset-i Hıristiyanîye'nin, nur-u İslâmiyet'i söndürmek için müthiş hücumlarına karşı dahi, üç mühim ve sarsılmaz kale-i İslâmiye'den bir kalesidir. Merkez-i hilâfet olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hıristiyanîye'nin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fışkıran envâr-ı tevhid.. ve o merkez-i İslâmiye'deki ehl-i imanın mühim bir nokta-yı istinadı, o büyük câmilerin arkalarındaki tek-yelerde "Allah Allah!" diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri.. ve mârifet-i ilâhiyeden gelen bir muhabbet-i ruhanî ile cûş u huruşlarıdır.

İşte ey akılsız hamiyet-füruşlar ve sahtekâr milliyet-perverler! Tarîkatın, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiâtlardır, söyleyiniz?..

Dördüncü Telvîh

Meslek-i velâyet çok kolay olmakla beraber çok müşkülâtlıdır.. çok kısa olmakla beraber çok uzundur.. çok kıymettar olmakla beraber çok hatarlıdır.. çok geniş olmakla beraber çok dardır. İşte bu sırlar içindir ki, o yolda sülûk edenler bazen boğulur.. bazen zararlı düşer.. bazen döner başkalarını yoldan çıkarır.

Ezcümle: Tarîkatta "seyr-i enfüsî" ve "seyr-i âfâkî" tâbirleri altında iki meşrep var.

Birinci meşrep, enfüsî meşrebidir; nefisten başlar, hariçten gözünü çeker, kalbe bakar, enâniyeti deler geçer, kalbinden yol açar, hakikati bulur. Sonra âfâka girer. O vakit âfâkî nurânî görür. Çabuk o seyri bitirir. Enfüsî dairelerinde gördüğü hakikati, büyük bir mikyasta onda da görür. Turuk-u hafiye-nin çoğu bu yol ile gidiyor. Bunun da en mühim esası; enâniyeti kırmak, hevâyı terk etmek, nefsi öldürmektir.

İkinci meşrep; âfâktan başlar, o daire-i kübrânın mezâhirinde cilve-i esmâ ve sıfâtı seyredip, sonra daire-i enfüsiyeye girer. Küçük bir mikyasta, daire-i kalbinde o envârı müşâhede edip, onda en yakın yolu açar. Kalb, âyine-i Samed olduğunu görür, aradığı maksada vâsıl olur.

İşte birinci meşrepte sülûk eden insanlar nefs-i emmâreyi öldürme-ye muvaffak olamazsa, hevâyı terk edip enâniyeti kırmazsa; şükür makamından, fahir makamına düşer. fahirden gurura sukut eder. Eğer muhabbetten gelen bir incizâb ve incizâptan gelen bir nevi sekir beraber bulunsa, “şatahat” nâmıyla haddinden çok fazla dâvâlar ondan sudûr eder. Hem kendi zarar eder, hem başkasının zararına sebep olur.

Meselâ; nasıl ki bir mülâzım, kendinde bulunan kumandanlık zevkiyle ve neşesiyle gururlansa, kendini bir müşîr zanneder. Küçücük dairesini, o küllî daire ile iltibas eder. Ve bir küçük aynada görünen bir güneşi, denizin yüzünde haşmetiyle cilvesi görünen güneşle bir cihet-i müşabehetle iltibasa sebep olur. Öyle de çok ehl-i velâyet var ki; bir sineğin bir tavus kuşuna nisbeti gibi, kendinden o derece büyük olanlardan kendini büyük görür ve öyle de müşâhede ediyor, kendini haklı buluyor. Hatta ben gördüm ki: Yalnız kalbi intibaha gelmiş uzaktan uzağa velâyetin sırrını kendinde hissetmiş, kendini kutb-u âzam telâkki edip o tavrı takınıyordu. Ben dedim: “Kardeşim! Nasıl ki kanun-u saltanatın, sadrazam dairesinden tâ nahiye müdürü dairesine kadar bir tarzda cüz’î-küllî cilveleri var. Öyle de velâyetin ve kutbiyetin dahi, öyle muhtelif daire ve cilveleri var. Her bir makamın çok zilleri ve gölgeleri var. Sen, sadrazam-misal kutbiyetin âzam cilvesini, bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende o cilveyi görmüşsün, aldanmışsın. Gördüğün doğrudur, fakat hükmün yanlıştır. Bir sineğe bir kap su, bir küçük denizdir.” O zât şu cevabımdan inşaallah ayıldı ve o vartadan kurtuldu.

Hem ben müteaddit insanları gördüm ki, bir nevi mehdî kendilerini biliyorlardı ve “Mehdî olacağım” diyorlardı. Bu zâtlar yalancı ve aldatıcı değiller, belki aldanıyorlar. Gördüklerini, hakikat zannediyorlar. *Esmâ-yı ilâhînin nasıl ki tecelliyâtı, arş-ı âzam dairesinden tâ bir zerreye kadar cilveleri var ve o esmâya mazhariyet de, o nisbette tefâvüt eder. Öyle de mazhariyet-i esmâdan ibaret olan merâtib-i velâyet dahi öyle mütefâvittir. Şu iltibasın en mühim sebebi şudur:*

Makamat-ı evliyadan bazı makamlarda mehdî vazifesinin hususiyeti bulunduğ.. ve kutb-u âzama has bir nisbeti görüldüğü.. ve Hazreti Hızır’ın bir münasebet-i hâssası olduğu gibi, bazı meşâhirle münasebettar bazı makamat var. Hatta o makamlara “Makam-ı Hızır, Makam-ı Üveys, Makam-ı Mehdiyet” tâbir edilir.

İşte bu sırra binâen, o makama ve o makamın cüz'î bir numûnesine ve ya bir gölgesine girenler, kendilerini o makamla has münasebettar meşhur zâtlar zannediyorlar. Kendini Hızır telâkki eder veya mehdî itikat eder veya kutb-u âzam tahayyül eder. Eğer hubb-u câha tâlib enâniyeti yoksa, o hâlde mahkûm olmaz. Onun haddinden fazla dâvâları, şatahat sayılır. Onunla belki mesul olmaz. Eğer enâniyeti perde ardında hubb-u câha müteveccih ise; o zât enâniyete mağlup olup, şükrü bırakıp fahre girse, fahirden git gide gurura sukut eder. Ya divanelik derecesine sukut eder veyahut tarîk-i haktan sapper. Çünkü büyük evliyayı kendi gibi telâkki eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis, ne kadar mağrur da olsa kendisi, kendi kusurunu derk eder. O büyükleri de kendine kıyas edip, kusurlu tevehhüm eder. Hatta enbiyâlar hakkında da hürmeti noksanlaşır.

İşte bu hâle giriftar olanlar, mizan-ı şeriatı elde tutmak ve usûlü'd-din ulemâsının düsturlarını kendine ölçü ittihaz etmek ve İmam Gazâlî ve İmam Rabbânî gibi muhakkikîn-i evliyanın tâlimatlarını rehber etmek gerektir.. ve daima nefisini itham etmektir.. ve kusurdan, acz ve fakrdan başka nefsin eline vermemektir. Bu meşrepteki şatahat, hubb-u nefisten neşet ediyor. Çünkü muhabbet gözü, kusuru görmez. Nefsine muhabbeti için, o kusurlu ve liyakatsiz bir cam parçası gibi nefisini, bir pırlanta, bir elmas zanneder. Bu nevi içindeki en tehlikeli bir hata şudur ki; kalbine ilhamî bir tarzda gelen cüz'î manaları, kelâmullah tahayyül edip, “âyet” tâbir etmeleridir.. ve onunla vahyin merteye-yi ulyâ-yı akdesine bir hürmetsizlik gelir. Evet bal arısının ve hayvanâtın ilhamâtından tut, tâ avâm-ı nâsın ve havass-ı beşeriye'nin ilhamâtına kadar.. ve avâm-ı melâikenin ilhamâtından, tâ havass-ı kerrûbiyyunun ilhamâtına kadar bütün ilhamât, bir nevi kelâmât-ı rabbâniyedir. Fakat mazharların ve makamların kabiliyetine göre kelâm-ı rabbânî, yetmiş bin perdede telemmû eden ayrı ayrı cilve-i hitâb-ı rabbânîdir.

Amma vahiy ve kelâmullahın ism-i hassı ve onun en bâhir misal-i müşahhası olan Kur'ân'ın necimlerine ism-i has olan “âyet” nâmı öyle ilhamâta verilmesi, hata-yı mahzurdur. On İkinci ve Yirmi Beşinci ve Otuz Birinci Sözler'de beyan ve isbat edildiği gibi; elimizdeki boyalı aynada görünen küçük ve sönük ve perdeli güneşin misali, semâdaki güneşe ne nisbeti varsa; öyle de o müddeilerin kalbindeki ilham dahi, doğrudan doğruya kelâm-ı ilâhî olan Kur'ân güneşi'nin âyetlerine nisbeti, o derecededir. Evet her bir aynada görünen güneşin misalleri, güneşindir ve onunla münasebettardır denilse, haktır; fakat o güneşçiklerin aynasına küre-i arz takılmaz ve onun cazibesıyla bağlanmaz!..

Beşinci Telvîh

Tarîkatın gayet mühim bir meşrebi olan “Vahdet-i vücûd” nâmı altında ki vahdet-i şuhûd, yani Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna hasr-ı nazar edip, sâir mevcudâtı, o vücûd-u Vâcib'e nisbeten o kadar zayıf ve gölge görür ki; vücûd ismine lâayık olmadığına hükmedip, hayal perdesine sarıp, terk-i mâsivâ makamında onları hiç saymak, hatta mâdum tasavvur etmek, yalnız cilve-i esmâyı ilâhiyeye hayalî bir ayna vaziyeti vermek kadar ileri gider.

İşte bu meşrebin ehemmiyetli bir hakikati var ki; Vâcibü'l-vücûd'un vücûdu, iman kuvvetiyle ve yüksek bir velâyetin hakkalyakîn derecesinde inkişafıyla, vücûd-u mümkinât o derece aşağıya düşer ki, hayal ve ademden başka onun nazarında makamları kalmaz; âdeta Vâcibü'l-vücûd'un hesabına kâinatı inkâr eder.

Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. En birincisi şudur ki: *Erkân-ı imaniye altıdır. İman-ı billâhtan başka, iman-ı bi'l-yevmi'l-âhir gibi rükünler var. Bu rükünler ise, mümkinâtın vücûdlarını ister. O muhkem erkân-ı imaniye, hayal üstünde bina edilmez! Onun için, o meşrep sahibi, âlem-i istiğrak ve sekirden âlem-i sahve girdiği vakit, o meşrebi beraber almamak gerektir. ve o meşrebin muktezasıyla amel etmemek lâzımdır. Hem kalbî ve hâlî ve zevkî olan bu meşrebi, aklî ve kavlî ve ilmî suretine çevirmektir. Çünkü Kitap ve Sünnet'ten gelen desâtir-i akliye ve kavânîn-i ilmiye ve usûl-ü kelâmîye o meşrebi kaldıramıyor, kabil-i tatbik olamıyor. Onun için, hulefâ-yı râşidînden ve eimme-i müctehidînden ve selef-i sâlihînin büyüklerinden, o meşrep sarîhan görünmüyor. Demek, en âlî bir meşrep değil. Belki yüksek, fakat nâkıs. Çok ehemmiyetli, fakat çok hatırlı. Çok ağır, fakat çok zevklidir. O zevk için ona girenler, ondan çıkmak istemiyorlar, hodgâmlık ile en yüksek mertebe zannediyorlar. Bu meşrebin esasını ve mahiyetini, Nokta Risalesi'nde ve bir kısım Sözlere ve Mektubat'ta bir derece beyan ettiğimizden, onlara iktifâen, şurada o mühim meşrebin ehemmiyetli bir vartasını beyan edeceğiz. Şöyle ki:*

O meşrep, daire-i esbaptan geçip, terk-i mâsivâ sırrıyla mümkinâtın alâkasını kesen ehass-ı havassın istiğrak-ı mutlak hâletinde mazhar olduğu sâlih bir meşreptir. Şu meşrebi, esbap içinde boğulanların ve dünyaya âşık olanların ve felsefe-i maddiye ile tabiatı saplananların nazarına ilmî bir surette telkin etmek, tabiat ve maddede onları boğdurma ve hakikat-i İslâmiye'den uzaklaştırmaktır. Çünkü dünyaya âşık ve daire-i esbaba bağlı

bir nazar, bu fâni dünyaya bir nevi bekâ vermek ister. O dünya mahbubu-
nu elinden kaçırmak istemiyor. Vahdet-i vücûd bahanesiyle ona bir bâki
vücûd tevehhüm eder, o mahbubu olan dünya hesabına ve bekâ ve ebedi-
yeti ona tam mal etmesine binâen, bir mâbudiyet derecesine çıkarır, –ne-
ûzu billâh– Allah’ı inkâr etmek vartasına yol açar.

Şu asırda maddiyyûnluk fikri o derece istilâ etmiş ki, maddiyatı her
şeye merci biliyorlar. Böyle bir asırda has ehl-i iman, maddiyatı idam eder
derecesinde ehemmiyetsiz gördüklerinden; vahdet-i vücûd meşrebi orta-
ya atılsa belki maddiyyûnlar sahib çıkacaklar, “Biz de böyle diyoruz” di-
yecekler. Hâlbuki dünyada meşârib içinde, maddiyyûnların ve tabiat-pe-
restlerin mesleğinden en uzak meşrep, vahdet-i vücûd meşrebidir. Çünkü
ehl-i vahdet-i vücûd, o kadar vücûd-u ilâhîye kuvvet-i iman ile ehemmiyet
veriyorlar ki, kâinatı ve mevcudâtı inkâr ediyorlar. Maddiyyûnlar ise, o
kadar mevcudâta ehemmiyet veriyorlar ki; kâinat hesabına, Allah’ı inkâr
ediyorlar. İşte bunlar nerede? Ötekiler nerede?

Altıncı Telvîh

Üç Nokta’dır.

Birinci Nokta: Velâyet yolları içinde en güzeli, en müstakimi, en par-
lağı, en zengini, sünnet-i seniyyeye ittibâdır. Yani, a’mâl ve harekâtında
sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tâbi olmak.. ve taklid etmek.. ve muame-
lât ve ef’âlinde ahkâm-ı şer’iyyeyi düşünüp rehber ittihaz etmektir.

İşte bu ittibâ ve iktidâ vâsıtasıyla, âdi ahvâli ve örfî muameleleri ve
fitrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber; her bir ameli, sünneti
ve şer’i o ittibâ noktasında düşündürmekle, bir tahattur-u hükm-ü şer’î
veriyor. O tahattur ise, sahib-i şeriatı düşündürüyor. O düşünmek ise,
Cenâb-ı Hakk’ı hatıra getiriyor. O hâtıra, bir nevi huzur veriyor. O hâlde
mütemâdiyen ömür dakikaları, huzur içinde bir ibadet hükmüne getiri-
lebilir. İşte bu cadde-i kübrâ, velâyet-i kübrâ olan ehl-i veraset-i nübüvvet
olan sahabe ve selef-i sâlihînin caddesidir.

İkinci Nokta: Velâyet yollarının ve tarikat şubelerinin en mühim esa-
sı, ihlâstır. Çünkü ihlâs ile hafî şirklerden halâs olur. İhlâsı kazanmayan,
o yollarda gezemez. Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir. Evet
muhabbet, mahbubunda bahaneler aramaz ve kusurlarını görmek iste-
mez. Ve kemâline delâlet eden zayıf emâreleri, kavî hüccetler hükmünde
görür. Daima mahbubuna taraftardır.

İşte bu sırra binâendir ki, muhabbet ayağıyla mârifetullahı teveccüh eden zâtlar; şübehâta ve itirazâta kulak vermezler, ucuz kurtulurlar. Binler şeytan toplansa, onların mahbub-u hakikîsinin kemâline işaret eden bir emâreyi, onların nazarında ibtal edemez. Eğer muhabbet olmazsa, o vakit kendi nefsi ve şeytanı ve haricî şeytanların ettikleri itirazât içinde çok çırpınacak. Kahramancasına bir metânet ve kuvvet-i iman ve dikkat-i nazar lâzımdır ki, kendisini kurtarsın.

İşte bu sırra binâendir ki; *umum merâtib-i velâyetinde mârifetullahtan gelen muhabbet, en mühim mâye ve iksirdir. Fakat muhabbetin bir var-tası var ki; ubûdiyetin sırrı olan niyazdan, mahviyetten naza ve dâvâyâ atlar, mizansız hareket eder. Mâsivâ-yı ilâhiyeye teveccühü hengâmında, mana-yı harfîden mana-yı ismîye geçmesiyle tiryak iken zehir olur. Yani; gayrullahı sevdiği vakit, Cenâb-ı Hak hesabına ve O'nun nâmına, O'nun bir âyine-i esmâsı olmak cihetiyle rabt-ı kalb etmek lâzımken; bazen o zâtı, o zât hesabına, kendi kemâlât-ı şahsiyesi ve cemâl-i zâtîsi nâmına düşünüp, mana-yı ismiyle sever. Allah'ı ve peygamberi düşünmeden yine onları sevebilir. Bu muhabbet, muhabbetullahı vesile değil, perde oluyor. Mana-yı harfî ile olsa muhabbetullahı vesile olur, belki cilvesidir denilebilir.*

Üçüncü Nokta: *Bu dünya, dârü'l-hikmettir, dârü'l-hizmettir; dârü'l-ücret ve mükâfat değil. Buradaki a'mâl ve hizmetlerin ücretleri berzahta ve âhirettedir. Buradaki a'mâl, berzahta ve âhirette meyve verir.*

Madem hakikat budur, a'mâl-i uhrevîyeye ait neticeleri dünyada istemek gerekir. Verilse de memnunâne değil, mahzunâne kabul etmek lâzımdır. Çünkü cennetin meyveleri gibi, kopardıkça yerine aynı gelmek sırrıyla, bâki hükmünde olan amel-i uhrevî meyvesini, bu dünyada fânî bir surette yemek, kâr-ı akıl değildir. Bâki bir lâmbayı, bir dakika yaşayacak ve sönecek bir lâmba ile mübadele etmek gibidir.

İşte bu sırra binâen; ehl-i velâyet, hizmet ve meşakkat ve musibet ve külfeti hoş görüyorlar, nazlanmıyorlar, şekvâ etmiyorlar. ¹ **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ** diyorlar. Keşif ve keramet, ezvak ve envâr verildiği vakit, bir iltifat-ı ilâhî nev'inden kabul edip setrine çalışıyorlar. Fahre değil, belki şükre, ubûdiyete daha

¹ "Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128; Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55, *duâ* 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 2/117.

ziyade giriyorlar. Çokları o ahvâlin istitar ve inkıtâını istemişler, tâ ki amel-
lerindeki ihlâs zedelenmesin. Evet makbul bir insan hakkında en mühim bir
ihsan-ı ilâhî, ihsanını ona ihsas etmemektir; tâ niyazdan naza ve şükürden
fahre girmesin.

İşte bu hakikate binâendir ki; *velâyeti ve tarîkatı isteyenler, eğer
velâyetin bazı tereşsuhatı olan ezvak ve kerâmâtı isterlerse ve onlara mü-
teveccih ise ve onlardan hoşlansa; bâki, uhrevî meyveleri fâni dünyada,
fâni bir surette yemek kabilinden olmakla beraber; velâyetin mâyesi olan
ihlâsı kaybedip, velâyetin kaçmasına meydan açar.*

Yedinci Telvîh

Dört Nükte'dir.

Birinci Nükte: Şeriat; doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, sırr-ı
ehadiyet ile rubûbiyet-i mutlaka noktasında hitab-ı ilâhînin neticesidir.
Tarîkatın ve hakikatin en yüksek mertebeleri, şeriatın cüzleri hükmü-
ne geçer. Yoksa daima vesile ve mukaddime ve hâdim hükmündedirler.
Neticeleri, şeriatın muhkemâtıdır. Yani; hakâik-i şeriata yetişmek için, ta-
rîkat ve hakikat meslekleri, vesile ve hâdim ve basamaklar hükmündedir.
Git gide en yüksek mertebede, nefis-i şeriatta bulunan mana-yı hakikat
ve sırr-ı tarîkata inkılâb ederler. O vakit, şeriat-ı kübrânın cüzleri oluyor-
lar. Yoksa bazı ehl-i tasavvufun zannettikleri gibi, şeriata zâhirî bir kışır, haki-
kati onun içi ve neticesi ve gayesi tasavvur etmek doğru değildir. Evet şeria-
tın, tabakât-ı nâsa göre inkişâfâtı ayrı ayrıdır. Avâm-ı nâsa göre zâhir-i şeriata,
hakikat-i şeriat zannedip, havassa münkeşif olan şeriatın mertebesine “haki-
kat ve tarîkat” nâmı vermek yanlışır. Şeriatın umum tabakâta bakacak me-
râtibi var.

İşte bu sırra binâendir ki; *ehl-i tarîkat ve ashab-ı hakikat ileri gittikçe,
hakâik-i şeriata karşı incizâbları, iştiyakları, ittibâları ziyadeleşiyor. En
küçük bir sünnet-i seniyyeyi, en büyük bir maksat gibi telâkki edip, onun
ittibâına çalışıyorlar, onu taklid ediyorlar. Çünkü vahiy ne kadar ilham-
dan yüksek ise; semere-i vahiy olan âdâb-ı şer'îye, o derece semere-i il-
ham olan âdâb-ı tarîkattan yüksek ve ehemmiyetlidir. Onun için, tarîka-
tın en mühim esası, sünnet-i seniyyeye ittibâ etmektir.*

İkinci Nükte: Tarîkat ve hakikat, vesilelikten çıkmamak gerektir.
Eğer maksud-u bizzât hükmüne geçseler; o vakit şeriatın muhkemâtı ve

ameliyâtı ve sünnet-i seniyyeye ittibâ, resmî hükmünde kalır; kalb öteki tarafa müteveccih olur. Yani, namazdan ziyade halka-yı zikri düşünür; ferâizden ziyade, evradına müncezib olur; kebâirden kaçmaktan ziyade, âdâb-ı tarîkatın muhalefetinden kaçır. Hâlbuki muhkemat-ı şeriat olan farzların bir tanesine, evrâd-ı tarîkat mukabil gelemes; yerini dolduramaz. Âdâb-ı tarîkat ve evrâd-ı tasavvuf, o ferâizin içindeki hakikî zevke medar-ı teselli olmalı, menşe olmamalı. Yani tekyesi, câmideki namazın zevkine ve tâdil-i erkânına vesile olmalı! Yoksa câmideki namazı çabuk, resmî kılıp; hakikî zevkini ve kemâlini tekyede bulmayı düşünen, hakikatten uzaklaşıyor!

Üçüncü Nükte: “Sünnet-i seniyye ve ahkâm-ı şeriat haricinde tarîkat olabilir mi?” diye suâl ediliyor.

Elcevap: Hem var, hem yok. Vardır; çünkü bazı evliya-yı kâmilîn, şeriat kılıcıyla idam edilmişler. Hem yoktur; çünkü muhakkikîn-i evliya, Sa’dî Şirazî’nin bu düsturunda ittifak etmişler:

مُحَالِّسْتُ سَعْدِي بَرَاهِ صَفَا ظَفَرُ بُزْدَنْ جَزْدَرِ بِي مُضْطَفَى

Yani, “Resûl-i Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselâm) caddesinden hariç ve onun arkasından gitmeyen muhâldir ki; hakikî envâr-ı hakikate vâsıl olabilirsin.”

Bu meselenin sırrı şudur ki; madem Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) Hâtemü’l-enbiyâ’dır ve umum nev-i beşer nâmına muhatab-ı ilâhîdir. Elbette nev-i beşer, onun caddesi haricinde gidemez ve bayrağı altında bulunmak zarurîdir.. ve madem ehl-i cezbe ve ehl-i istiğrak, muhalefetlerinden mesul olamazlar.. ve madem insanda bazı letâif var ki, teklif altına giremez; o latîfe, hâkim olduğu vakit tekâlîf-i şer’iyyeye muhalefetiyle mesul tutulmaz.. ve madem insanda bazı letâif var ki, teklif altına girmediği gibi, ihtiyâr altına da girmez, hatta aklın tedbiri altına da girmez; o latîfe, kalbi ve aklı dinlemez. Elbette o latîfe, bir insanda hâkim olduğu zaman –fakat o zamana mahsus olarak– o zât, şeriata muhalefette velâyet derecesinden sukut etmez, mazur sayılır. Fakat bir şartla ki, hakâik-i şeriata ve kavâid-i imaniyyeye karşı bir inkâr, bir tezyif, bir istihfaf olmasın. Ahkâmı yapmasa da, ahkâmı hak bilmek gerektir. Yoksa o hale mağlup olup –neûzu billâh– o hakâik-i muhkemeye karşı inkâr ve tekzîbi işmam edecek bir vaziyet, alâmet-i sukuttur!

Elhâsıl: Daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarîkat iki kısımdır:

Bir kısmı –sâbikan geçtiği gibi– ya hâle, istiğraka, cezbeye ve sekre mağlup olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyârı işitmeyen latîfelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor. Fakat o çıkmak, ahkâm-ı şeriatı beğenmemekten veya istememekten değil; belki mecburiyetle ihtiyârsız terk ediyor. Bu kısım ehl-i velâyet var. Hem mühim veliler, bunların içinde muvakkaten bulunmuş. Hatta bu neviden; değil yalnız daire-i şeriattan, belki daire-i İslâmiyet haricinde bulunduğunu bazı muhakkikîn-i evliya hükmetmişler. Fakat bir şartla, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)’ın getirdiği ahkâmın hiçbirini tekzip etmemektir. Belki, ya düşünmüyor veya müteveccih olamıyor veyahut bilemiyor ve bilmiyor. Bilse, kabul etmese olmaz!

İkinci kısım ise; tarîkat ve hakikatin parlak ezvaklarına kapılıp, mezâkından çok yüksek olan hakâik-i şeriatın derece-i zevkine yetişemediği için; zevksiz, resmî bir şey telâkki edip, ona karşı lâkayt kalır. Gitgide şeriatı, zâhirî bir kışır zanneder. Bulduğu hakikati, esas ve maksud telâkki eder. “Ben onu buldum, o bana yeter.” der, ahkâm-ı şeriata muhalif hareket eder. Bu kısımdan akli başında olanlar mesuldürler, sukut ediyorlar, belki kısmen şeytana maskara oluyolar.

Dördüncü Nükte: Ehl-i dalâlet ve bid’at fırkalarından bir kısım zâtlar, ümmet nazarında makbul oluyolar. Aynen onlar gibi zâtlar var; zâhirî hiçbir fark yokken, ümmet reddediyor. Buna hayret ediyordum. Meselâ Mûtezile Mezhebi’nde Zemahşerî gibi İtizâl’de en mutaassıp bir fert olduğu hâlde, muhakkikîn-i Ehl-i Sünnet, onun o şedit itirazâtına karşı onu tekfir ve tadel etmiyorlar, belki bir râh-ı necat onun için arıyorlar. Zemahşerî’nin derece-i şiddetinden çok aşağı Ebû Ali Cübbaî gibi Mûtezile imamlarını, merdut ve matrud sayıyorlar. Çok zaman bu sır benim merakıma dokunuyordu. Sonra lütf-u ilâhî ile anladım ki; Zemahşerî’nin Ehl-i Sünnet’e itirazâtı, hak zannettiği mesleğindeki muhabbet-i haktan ileri geliyordu. Yani, meselâ, tenzih-i hakikî; onun nazarında, hayvanlar kendi ef’âline hâlık olmasıyla oluyor. Onun için Cenâb-ı Hakk’ı tenzih muhabbetinden, Ehl-i Sünnet’in halk-ı ef’âl meselesinde düsturunu kabul etmiyor. Merdut olan sâir Mûtezile imamları muhabbet-i haktan ziyade, Ehl-i Sünnet’in yüksek düsturlarına kısa akılları yetişemediğinden ve geniş kavânîn-i Ehl-i Sünnet, onların dar fikirlerine yerleşmediğinden, inkâr ettiklerinden merdutturlar. Aynen bu ilm-i kelâmdaki Ehl-i İtizâl’in Ehl-i Sünnet ve Cemaat’e muhalefeti olduğu gibi, sünnet-i seniyye haricindeki bir kısım ehl-i tarîkatın muhalefeti dahi iki cihetledir:

Biri, Zemahşerî gibi hâline, meşrebine meftuniyet cihetinde daha derece-i zevkine yetişemediği âdâb-ı şeriata karşı bir derece lâkayt kalır.

Diğer kısmı ise; –hâşâ– âdâb-ı şeriata, desâtir-i tarîkata nisbeten ehemmiyetsiz bakar. Çünkü dar havsalası, o geniş ezvakı ihata edemiyor ve kısa makamı, o yüksek âdâba yetişemiyor.

Sekizinci Telvîh

Sekiz vartayı beyan eder.

Birincisi: Sünnet-i seniyyeye tamam ittibâi riayet etmeyen bir kısım ehl-i sülûk; velâyeti, nübüvvete tercih etmekle vartaya düşer. Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Sözler’de, *nübüvvet ne kadar yüksek olduğu ve velâyet ona nisbeten ne kadar sönük olduğu* isbat edilmiştir.

İkincisi: Ehl-i tarîkatın bir kısım müfrit evliyasını sahabeye tercih, hat-ta enbiyâ derecesinde görmekle vartaya düşer. On İkinci ve Yirmi Yedinci Sözler’de ve Sahabeler Hakkındaki Zeyli’nde kat’î isbat edilmiştir ki; *sahabelerde öyle bir hâssa-yı sohbet var ki, velâyet ile yetişilmez ve sahabelere tefevvuk edilmez ve enbiyâya hiçbir vakit evliya yetişmez.*

Üçüncüsü: İfrat ile tarîkat taassubu taşıyanların bir kısmı, âdâb ve ev-râd-ı tarîkatı sünnet-i seniyyeye tercih etmekle sünnete muhalefet edip, sünneti terk eder, fakat virdini bırakmaz. O suretle âdâb-ı şer’iye bir lâkaytlık vaziyeti gelir, vartaya düşer.

Çok Sözler’de isbat edildiği gibi ve İmam Gazâlî, İmam Rabbânî gibi muhakkikîn-i ehl-i tarîkat derler ki; *“Birtek sünnet-i seniyyeye ittibâ noktasında hâsıl olan makbuliyet, yüz âdâb ve nevâfil-i hususiyeden gelemiz. Bir farz, bin sünnete müreccah olduğu gibi; bir sünnet-i seniyye dahi, bin âdâb-ı tasavvufa müreccahtır.”* demişler.

Dördüncüsü: Müfrit bir kısım ehl-i tasavvuf; ilhamı, vahiy gibi zanneder ve ilhamı, vahiy nev’inden telâkki eder, vartaya düşer. *Vahyin derecesi ne kadar yüksek ve küllî ve kudsî olduğu.. ve ilhamât ona nisbeten ne derece cüz’î ve sönük olduğu,* On İkinci Söz’de ve i’câz-ı Kur’âna dair Yirmi Beşinci Söz’de ve sâir risalelerde gayet kat’î isbat edilmiştir.

Beşincisi: Sırr-ı tarîkatı anlamayan bir kısım mutasavvife, zayıfları takviye etmek.. ve gevşekleri teşcî etmek.. ve şiddet-i hizmetten gelen usanç ve meşakkati tahfif etmek için, istenilmeyerek verilen ezvak ve envâr ve keramâtı hoş görüp meftun olur; ibadâta, hidemâta ve evrada tercih etmekle vartaya düşer. Şu risalenin Altıncı Telvîh’inin Üçüncü Noktası’nda icmâlen beyan

olunduğu ve sâir Sözlere katiben isbat edilmiştir ki; *bu dâr-ı dünya, dârü'l-hizmettir, dârü'l-ücret değil!* Burada ücretini isteyenler; bâki, dâimî meyveleri, fânî ve muvakkat bir surete çevirmekle beraber, dünyadaki bekâ hoşuna geliyor, müştâkâne berzaha bakamıyor. Âdeta bir cihette dünya hayatını sever. Çünkü içinde bir nevi âhireti bulur.

Altıncısı: Ehl-i hakikat olmayan bir kısım ehl-i sülûk, makamât-ı velâyetin gölgelerini ve zıllarını ve cüz'î numûnelerini, makamât-ı asliye-i külliye ile iltibas etmekle vartaya düşer. Yirmi Dördüncü Söz'ün İkinci Dalı'nda ve sâir Sözlere katiben isbat edilmiştir ki; nasıl güneş, aynalar vâsıtasıyla taaddüd ediyor; binler misalî güneş, aynı güneş gibi ziya ve hararet sahibi olur. Fakat o misalî güneşler, hakikî güneşe nisbeten çok zayıftırlar. Aynen onun gibi makamât-ı enbiyâ ve eâzım-ı evliyanın makamâtının bazı gölgeleri ve zılları var. Ehl-i sülûk onlara girer; kendini, o evliya-yı azîmeden daha azîm görür. Belki enbiyâdan ileri geçtiğini zanneder, vartaya düşer. Fakat bu geçmiş umum vartalardan zarar görmemek için, *usûl-ü imaniyeyi ve esâsât-ı şeriatı daima rehber ve esas tutmak ve meşhûdunu ve zevkini onlara karşı muhalefesinde itham etmekledir.*

Yedincisi: Bir kısım ehl-i zevk ve şevk sülûkünde fahrî, nazî, şatahatı, teveccüh-ü nâsî ve merciiyeti; şükre, niyaza, tazarruâta ve nâstan istiğnâya tercih etmekle vartaya düşer. *Hâlbuki en yüksek mertebe ise ubûdiyet-i Muhammediye'dir ki, "Mahbubiyet" unvanıyla tâbir edilir. Ubûdiyetin ise sırr-ı esası; niyaz, şükür, tazarrû, huşû, acz, fakr, halktan istiğnâ cihetiyle o hakikatin kemâline mazhar olur. Bazı evliya-yı azîme, fahir ve naz ve şatahata muvakkaten, ihtiyârsız girmişler; fakat o noktada, ihtiyâren onlara iktidâ edilmez; hâdîdirler, mühdî değildirler; arkalarından gidilmez!*

Sekizinci Varta: Hodgâm, aceleci bir kısım ehl-i sülûk; âhirette alınacak ve koparılacak velâyet meyvelerini, dünyada yemek ister ve sülûkunda onları istemekle vartaya düşer. Hâlbuki ¹ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ gibi âyetlerle ilân edildiği gibi, çok Sözlere katiben isbat edilmiştir ki; *âlem-i bekâda bir tek meyve, fânî dünyanın bin bahçesine müreccahtır.*² Onun için, o mübarek meyveleri burada yememeli! Eğer istenilmeyerek yedirilse şükredilmeli! Mükâfat için değil, belki teşvik için bir ihsan-ı ilâhî olarak telâkki edilmeli!..

¹ "Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/185).

² Bkz.: Buhârî, *cihâd* 6, 73; Tirmizî, *cihâd* 17, 26; İbni Mâce, *zühd* 39; Dârimî, *rikak* 99.

Dokuzuncu Telvîh

Tarîkatın pek çok semerâtından ve faydalarından yalnız burada *dokuz adedini* icmâlen beyan edeceğiz.

Birincisi: İstikâmetli tarîkat vâsıtasıyla, saadet-i ebediyedeki ebedî hazinelerin anahtarları ve menşeleri ve madenleri olan hakâik-i imaniyenin inkişafı ve vuzuhu ve aynelyakîn derecesinde zuhurlarıdır.

İkincisi: Makine-i insaniyenin merkezi ve zembereği olan kalbi, tarîkat vâsıta olup işletmesiyle ve o işletmekle, sâir letâif-i insaniyeyi harekete getirip, netice-i fıtratlarına sevk ederek hakikî insan olmaktır.¹

Üçüncüsü: Âlem-i berzah ve âhiret seferinde, tarîkat silsilelerinden bir silsileye iltihak edip ve o kafiye-i nurâniye ile ebedü'l-âbâd yolunda arkadaş olmak ve yalnızlık vahşetinden kurtulmak ve onlarla, dünyada ve berzahta mânen ünsiyet etmek ve evham ve şübehâtın hücumlarına karşı, onların icmâına ve ittifakına istinad edip, her bir üstadını kavî bir sened ve kuvvetli bir burhan derecesinde görüp, onlarla o hatıra gelen dalâlet ve şübehâtı defetmektir.

Dördüncüsü: İmandaki mârifetullah ve o mârifetteki muhabbetullahın zevkini, sâfi tarîkat vâsıtasıyla anlamak.. ve o anlamakla dünyanın vahşet-i mutlakasından ve insanın kâinattaki gurbet-i mutlakasından kurtulmaktır. Çok Sözler'de isbat etmişiz ki; saadet-i dâreyn ve elemsiz lezzet ve vahşetsiz ünsiyet ve hakikî zevk ve ciddî saadet, iman ve İslâmiyet'in hakikatindedir. İkinci Söz'de beyan edildiği gibi; iman, şecere-i tûbâ-yı cennetin bir çekirdeğini taşıyor. İşte tarîkatın terbiyesiyle, o çekirdek neşv ü nemâ bulur, inkişaf eder.

Beşincisi: Tekâlif-i şer'iyedeki hakâik-i latîfeyi, tarîkattan ve zikr-i ilâhîden gelen bir intibah-ı kalbî vâsıtasıyla hissetmek, takdir etmek... O vakit taatte, suhre gibi değil, belki iştiyakla itaat edip ubûdiyeti îfâ eder.

Altıncısı: Hakikî zevke ve ciddî teselliye ve kedersiz lezzete ve vahşetsiz ünsiyete, hakikî medar ve vâsıta olan tevekkül makamını ve teslim rütbesini ve rıza derecesini kazanmaktır.

Yedincisi: Sülûk-u tarîkatın en mühim şartı, en ehemmiyetli neticesi olan ihlâs vâsıtasıyla, şirk-i hafîden ve riya ve tasannû gibi.. rezâilden halâs olmak ve tarîkatın mahiyet-i amelîyesi olan tezkiye-i nefis vâsıtasıyla, nefis-i emmârenin ve enâniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.

¹ Buhârî, îmân 39; müsâkat 107; İbni Mâce, fiten 14; Dârimî, büyü' 1.

Sekizincisi: Tarîkatta zikr-i kalbî ile ve tefekkür-ü aklî ile kazandığı teveccüh ve huzur ve kuvvetli niyetler vâsıtasıyla, âdetlerini ibadet hükmüne çevirmek ve muamelât-ı dünyeviyesini, a'mâl-i uhreviye hükmüne getirip sermaye-i ömrünü hüsn-ü istimâl etmek cihetiyle, ömrünün dakikalarını hayat-ı ebediyenin sümbüllerini verecek çekirdekler hükmüne getirmektir.

Dokuzuncusu: Seyr u sülûk-u kalbî ile ve mücahede-i ruhî ile ve terakkiyât-ı mâneviye ile, insan-ı kâmil olmak için çalışmak.. yani, hakikî mümin ve tam bir müslüman olmak.. yani, yalnız sûrî değil, belki hakikat-i imanı ve hakikat-i İslâm'ı kazanmak.. yani, şu kâinat içinde ve bir cihette kâinat mümesili olarak, doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ine abd olmak ve muhatap olmak.. ve dost olmak ve halîl olmak.. ve ayna olmak.. ve ahsen-i takvimde olduğunu göstermekle, benîâdemîn melâikeye rüchaniyetini isbat etmek.. ve şeriatın imanî ve amelî cenâhlarıyla makamat-ı âliyyede uçmak.. ve bu dünyada saadet-i ebediyeye bakmak, belki de o saadete girmektir...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى الْغَوْثِ الْأَكْبَرِ فِي كُلِّ الْغُصُورِ وَالْقُطْبِ الْأَعْظَمِ فِي كُلِّ الدُّهُورِ
سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ حِشْمَةُ وَلَايَتِهِ وَمَقَامُ مَحَبَّتِهِ فِي مِعْرَاجِهِ وَانْدَرَجَ كُلُّ
الْوَلَايَاتِ فِي ظِلِّ مِعْرَاجِهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، آمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ²

¹ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

² Allah'ım! Her asırda en büyük medetkâr, her devirde en büyük kutub olan.. sana olan yakınlığı ve senin O'na olan sevginin büyüklüğü, Miraç Mucizesi'nde ortaya çıkan.. ve bütün velâyetler, O'nun bu Mirac'ının sayesinde gerçekleşen Efendimiz Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına salât ve selâm eyle, âmin. Ve bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır.

Zeyl

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(Bu küçücük zeylin büyük bir ehemmiyeti var. Herkese menfaatlidir.)

Cenâb-ı Hakk’a vâsıl olacak tarîkler pek çoktur. Bütün hak tarîkler Kur’ân’dan alınmıştır. Fakat tarîkatların bazıı; bazısından daha *kısa*, daha *selâmetli*, daha *umumiyetli* oluyor. O tarîkler içinde, kâsır fehîmimle Kur’ân’dan istifade ettiğim “**acz** ve **fakr** ve **şefkat** ve **tefekkkür**” tarîkidir.

Evet **acz** dahi, aşk gibi *belki daha eslem bir tarîktir ki; ubûdiyet tarîkiyle mahbubiyete kadar gider.*

Fakr dahi, *Rahmân ismine îsal eder.*

Hem **şefkat** dahi, aşk gibi *belki daha keskin ve daha geniş bir tarîktir ki Rahîm ismine îsal eder.*

Hem **tefekkkür** dahi, aşk gibi *belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tarîktir ki, Hakîm ismine îsal eder.*

Şu tarîk, hafî tarîkler misillü “letâif-i aşere” gibi on hatve değil ve tarîk-i cehriye gibi “nüfus-u seb’a” yedi mertebeye atılan adımlar değil, belki “dört hatve”den ibarettir. *Tarîkattan ziyade hakikattir, şeriattır. Yanlış anlaşılmasın; acz ve fakr ve kusurunu, Cenâb-ı Hakk’a karşı görmek demektir. Yoksa onları yapmak veya halka göstermek demek değildir.*

Şu kısa tarîkin evradı: **İttibâ-ı sünnettir, ferâizi işlemek, kebâiri terk etmektir. Ve bilhassa namazı tâdil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihatı yapmaktır.**

Birinci Hatve’ye: ¹ **فَلَا تَزْكُوا أَنْفُسَكُمْ** âyeti işaret ediyor.

İkinci Hatve’ye: ² **وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ** âyeti işaret ediyor.

¹ “Öyleyse, nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin.” (Necm sûresi, 53/32)

² “Allah’ı unutup da, Allah’ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın!” (Haşir sûresi, 59/19)

Üçüncü Hatve'ye:

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ¹ âyeti işaret ediyor.

Dördüncü Hatve'ye: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ² âyeti işaret ediyor. Şu dört hatvenin kısa bir izahı şudur ki:

Birinci Hatve'de: فَلَا تَرْكُوا أَنْفُسَكُمْ³ âyeti işaret ettiği gibi *tezkiye-i nefis etmemek*. Zira insan, cibilliyeti ve fıtratı hasebiyle nefsinin sever. Belki evvelâ ve bizzât yalnız zâtını sever, başka her şeyi nefsinin feda eder. Mâbud'a lâayık bir tarzda nefsinin metheder. Mâbud'a lâayık bir tenzih ile nefsinin meâyipten tenzih ve tebrie eder. Elden geldiği kadar kusurları kendine lâayık görmez ve kabul etmez. Nefsinin perestiş eder tarzında şiddetle müdafaa eder. Hatta fıtratında tevdi edilen ve Mâbud-u Hakikî'nin hamd ve tesbihi için ona verilen cihâzât ve istidadı, kendi nefsinin sarf ederek ³ اَتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوِيَهُ³ sırrına mazhar olur. Kendini görür, kendine güvenir, kendini beğenir.

İşte şu mertebede, şu hatvede tezkiyesi, tathiri: *Onu tezkiye etmemek, tebrie etmemektir.*

İkinci Hatve'de: وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ⁴ dersini verdiği gibi; kendini unutmuş, kendinden haberi yok. Mevte düşünse, başkasına verir. Fenâ ve zevali görse, kendine almaz. Ve külfet ve hizmet makamında nefsinin unutmak, fakat ahz-ı ücret ve istifade-i huzûzât makamında nefsinin düşünmek, şiddetle iltizam etmek, nefsinin emmârenin muktezasıdır.

Şu makamda tezkiyesi, tathiri, terbiyesi, şu hâlin aksidir. Yani, *nisyan-ı nefis içinde nisyan etmemek. Yani, huzûzât ve ihtirasâta unutmak ve mevte ve hizmette düşünmek.*

Üçüncü Hatve'de: مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ⁵ dersini verdiği gibi; nefsin muktezası, daima iyiliği kendinden bilip fahir ve ucbe girer. Bu hatvede, *nefsinde yalnız kusuru ve nakısı ve aczi ve fakrı görüp; bütün mehâsin ve kemâlâtını, Fâtır-ı Zülcelâl tarafından ona*

¹ "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir." (Nisâ sûresi, 4/79).

² "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)

³ "(Baksana) şu kendi heva ve heveslerini tanı edinen kimseye!" (Furkan sûresi, 25/43; Câsiye sûresi, 45/23)

ihsan edilmiş nimetler olduğunu anlayıp, fahir yerinde şükür ve temeddüh yerinde hamd etmektir.

Şu mertebede tezkiyesi, ¹ **قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا** sırrıyla şudur ki; kemâlini kemâlsizlikte, kudretini aczde, gınâsını fakrda bilmektir.

Dördüncü Hatve'de: **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** dersini verdiği gibi; nefis, kendini serbest ve müstakil ve bizzât mevcut bilir. Ondan bir nevi rubûbiyet dâvâ eder. Mâbud'una karşı adâvetkârâne bir isyanı taşır.

İşte gelecek şu hakikati derk etmekle ondan kurtulur. Hakikat şudur ki; *her şey nefsinde mana-yı ismiyle fânidir, mefkuddur, hâdistir, mâdumdur. Fakat mana-yı harfiyle ve Sâni-i Zülcelâl'in esmâsına aynadarlık cihetiyle ve vazifedarlık itibarıyla şâhiddir, meşhuddur, vâciddir, mevcuttur.*

Şu makamda tezkiyesi ve tathiri şudur ki: *Vücûdunda adem, ademinde vücûdu vardır. Yani kendini bilse, vücûd verse; kâinat kadar bir zulümât-ı adem içindedir. Yani vücûd-u şahsîsine güvenip Mûcid-i Hakikî'den gaflet etse; yıldız böceği gibi bir şahsî ziya-yı vücûdu, nihayetsiz zulümât-ı adem ve firaklar içinde bulunur, boğulur. Fakat enâniyeti bırakıp, bizzât nefsi hiç olduğunu ve Mûcid-i Hakikî'nin bir âyine-i tecellîsi bulunduğunu gördüğü vakit, bütün mevcudâtı ve nihayetsiz bir vücûdu kazanır. Zira bütün mevcudât, esmâsının cilvelerine mazhar olan Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'u bulan, her şeyi bulur.*

Hâtime

Şu acz, fakr, şefkat, tefekkür tarîkindeki dört hatvenin izahatı; *hakikatın ilmine, şeriatın hakikatine, Kur'ân'ın hikmetine dair olan yirmi altı adet Sözler'de* geçmiştir. Yalnız şurada bir-iki noktaya kısa bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Evet şu tarîk, daha kısadır. Çünkü dört hatvedir. Acz, elini nefisten çekse, doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e verir. Hâlbuki en keskin tarîk olan aşk, nefisten elini çeker, fakat mâşuk-u mecâziye yapışır. Onun zevalini bulduktan sonra Mahbub-u Hakikî'ye gider.

Hem şu tarîk, daha eslemdir. Çünkü nefsin şatahat ve bâlâ-pervazâne dâvâları bulunmaz. Çünkü acz ve fakr ve kusurdan başka nefsinde bulmuyor ki, haddinden fazla geçsin.

¹ "Nefsini maddî ve manevî kirlere arındıran, felâha erer." (Şems sûresi, 91/9)

Hem, bu tarîk daha umumî ve cadde-i kübrâdır. Çünkü kâinatı ehl-i vahdeti'l-vücûd gibi, huzur-u dâimî kazanmak için *idama mahkum* zannedip, ¹ لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ hükmetmeye.. veyahut ehl-i vahdeti's-şuhûd gibi, huzur-u dâimî için kâinatı *nisyan-ı mutlak hapsinde hapse mahkum* tahayyül edip, ² لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ demeye mecbur olmuyor. Belki idamdan ve hâpisten gayet zâhir olarak Kur'ân affettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudâtı kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelâl hesabına istihdam edip, esmâ-yı hüsnâsının mazhariyet ve aynadarlık vazifesinde istimâl ederek mana-yı harfî nazarıyla onlara bakıp, mutlak gafletten kurtulup, huzur-u dâimîye girmektir. Her şeyde Cenâb-ı Hakk'a bir yol bulmaktır.

Elhâsıl: Mevcudâtı; mevcudât hesabına hizmetten azlederek, mana-yı ismiyle bakmamaktır.

¹ Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâayık değillerdir..

² Meşhûd olan sadece O'dur.

Otuzuncu Mektup

Matbû, Arabî “İşârâtü'l-İ'câz Tefsiri” dir.

Otuz Birinci Mektup

Otuz bir Lem’a’dır.

Otuz İkinci Mektup

Kendi kendine manzum tarzını alan matbû “Lemeât Risalesi” dir. Aynı zamanda Otuz İkinci Lem’a olup, Sözler mecmuasının âhırinde neşredilmiştir.

Otuz Üçüncü Mektup

Mârifet-i ilâhiyeye pencereler açan “Otuz Üç Pencereli Risale” olup, bir cihette Otuz Üçüncü Söz olduğundan, Sözler mecmuasında neşredilmiş, bu-
raya dercedilmemiştir.

İşârât-ı Gaybiyye Hakkında Bir Takriz

İmam Ali'nin (*radıyallâhu anı*), Risale-i Nur hakkında ihbar-ı gaybîsinden bir parça olan bu kısım, Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmuasında dercedilen İşârât-ı Kur'âniye ve üç Keramet-i Aleviye ve Keramet-i Gavsîye risaleleriyle birlikte, ehl-i vukûfların takdîrkâr raporlarına müsteniden, mahkemelerce sahiplerine geri iade edilmiştir.

İmam Ali'nin (*radıyallâhu anı*) Celcelûtiye'de, Risale-i Nur hakkındaki üç kerametinden bir kerametinin sekiz remzinden Yedinci ve Sekizinci Remz'in bir parçasıdır. Sikke-i Tasdîk-i Gaybî mecmuasının yüz yirmi beşinci sayfasından, yüz otuzuncu sayfasına kadar olan kısımda münderiçtir.

Yedinci Remiz

Hazreti İmam Ali (*radıyallâhu anı*) nasıl ki,

وَبِالْأَيَّةِ الْكُبْرَى أَمِنِّي مِنَ الْفَجْثِ
وَبِحَقِّ فَقْجٍ مَعَ مَحْمَةٍ يَا إِلَهَنَا وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى أَجْزَنِي مِنَ الشَّتِّ
حُرُوفٍ لِيَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ وَأَسْمُ عَصَا مُوسَى بِهِ الظُّلُمْتُ انْجَلَتْ¹

diye birinci fıkrasıyla Yedinci Şuâ'a işaret etmiş; öyle de aynı fıkra ile âlî bir tefekkürnâme ve tevhîde dair yüksek bir mârifetnâme nâmında olan Yirmi Dokuzuncu Arabî Lem'a'ya dahi işaret eder. İkinci fıkrasıyla

¹ “.....Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver! ... Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru! O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir. Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır.” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî -Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vechefi) Celcelûtiye'si-) s.516)

“İsm-i Âzam ve Sekîne” denilen esmâ-yı sitte-i meşhurenin¹ hakikatlerini gayet âlî bir tarzda beyan ve isbat eden ve Yirmi Dokuzuncu Lem’a’yı takip eyleyen Otuzuncu Lem’a nâmında altı nükte-i esmâ risalesine بِأَسْمَائِكَ² cümlesiyle işaret ettiğinden sonra akabinde risale-i esmâyı takip eden Otuz Birinci Lem’a’nın Birinci Şuâ’ı olarak, otuz üç âyet-i Kur’âniye’nin Risale-i Nur’a işârâtını kaydedip, hesap-ı cifrî münasebetiyle, baştan başa ilm-i huruf risalesi gibi görünen ve bir mucize-i Kur’âniye hükmünde bulunan risaleye حُرُوفٌ لِّبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ³ kelimesiyle işaret edip, der-akab وَاسْمُ عَصَا مُوسَى بِهِ الظُّلُمُتُ انْجَلَتْ⁴ kelâmıyla dahi, risale-i hurufiyyeyi takip eden ve El-Âyetü’l-Kübrâ’dan ve başka Resâil-i Nuriye’den tereküp eden ve Asâ-yı Mûsâ nâmını alan ve asâ-yı Mûsâ gibi, dalâletin ve şirkin sihirlerini ibtal eden Risale-i Nur’un şimdilik en son ve âhir risalesine Asâ-yı Mûsâ nâmını vererek işaretle beraber, mânevî karanlıkları dağıtacağını müjde ediyor.

Evet⁵ وَبِالْآيَةِ الْكُبْرَى kelimesiyle Yedinci Şuâ’a işareti, kuvvetli karîneler ile isbat edildiği gibi, aynı kelime, diğer bir mana ile elhak Risale-i Nur’un âyetü’l-kübrâsı hükmünde ve ekser risalelerin ruhlarını cemedan ve Arabî bulunan Yirmi Dokuzuncu Lem’aya bu kelâm, “müstetbeâtü’t-terâkib” kaidesiyle ona bakıyor, efradına dâhil ediyor. Öyle ise Hazreti İmam Ali (radıyallâhu anhu) dahi, bu fıkradan ona bakıp işaret eder diyebiliriz. Hem sâir işârâtın karînesiyle, hem Mektubat’tan sonra Lem’alar’a başka bir tarz-ı ibare ile îma ederek; Lem’aların en parlağının telifi, dehşetli bir zamanda ve hapis ve idamdan kurtulmak ve emniyet ve selâmet bulmak için, mana-yı mecazî ve mefhum-u işârî ile, Hazreti Ali (radıyallâhu anhu) kendi lisanını, büyük tehlikelerde bulunan müellifin hesabına istimâl ederek,⁶ وَبِالْآيَةِ الْكُبْرَى أَمِنِّي مِنَ الْفَجْثِ

¹ Hazreti Ali (kerremallâhu vechehi) Kasîde-i Ercûzesi’nde, Esmâ-yı Sitte’nin (yani Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî) s.594-595)

² “Esmâ-yı hüsnâ hakkı için beni dağınıklıktan koru!” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî) s.516)

³ “O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir.” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî) s.516)

⁴ “Asâ-yı Mûsâ ismiyle küfür karanlıkları dağılır.” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî) s.516)

⁵ “Âyetü’l-Kübrâ hürmetine” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî) s.516)

⁶ “Âyetü’l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, emniyet ve huzur ver!” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzelî –Hazreti Ali’nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye’si–) s.516)

yani, “Yâ Rab! Beni kurtar, eman ve emniyet ver!” diye dua etmesiyle, tam tamına Eskişehir Hapishânesi’nde idam ve uzun hapis tehlikesi içinde telif edilen Yirmi Dokuzuncu Lem’a’nın ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, zımnî ve işârî delâlet ettiğinden diyebiliriz ki; Hazreti İmam Ali (radiyallâhu anhi) dahi bundan, ona işaret eder. Hem Otuzuncu Lem’a nâmında ve altı nükte olan risale-i esmâya bakarak ¹ **وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى** deyip, sâir işârâtın karînesiyle, hem Yirmi Dokuzuncu Lem’a’ya takip karînesiyle, hem ikisinin isimde ve esmâ lafzında tevâfuk karînesiyle, hem teşettüt-ü hâle ve sıkıntılı bir gurbete ve perişaniyete düşen müellifi, onun telifi bereketiyle teselli ve tahammül bulmasına ve mana-yı mecazî cihetinde, Hazreti İmam Ali’nin (radiyallâhu anhi) lisanıyla kendine dua olan **بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى أَجْزَنِي مِنَ الشَّتِّ** yani, “İsm-i âzam olan o esmâ risalesinin bereketiyle beni teşettütten, perişaniyetten hıfzıyla, ya Rabbî!” meâli, tam tamına o risale ve sahibinin vaziyetine tevâfuk karînesiyle kelâm, mecazî delâlet ve İmam Ali (radiyallâhu anhi) ise, gaybî işaret eder diyebiliriz.

Hem madem Celcelûtiye’nin aslı vahiydir² ve esrarlıdır ve gelecek zamana bakıyor ve gaybî umûr-u istikbaliyeden haber veriyor.

Ve madem Kur’ân itibarıyla, bu asır dehşetlidir ve Kur’ân hesabıyla, Risale-i Nur bu karanlık asırda ehemmiyetli bir hâdisedir.

Ve madem sarâhat derecesinde çok karîne ve emârelerle Risale-i Nur, Celcelûtiye’nin içine girmiş, en mühim yerinde yerleşmiş.

Ve madem Risale-i Nur ve eczaları, bu mevkie lâyıktırlar ve Hazreti İmam Ali’nin (radiyallâhu anhi) nazar-ı takdirine ve tahsinine ve onlardan haber vermesine liyakatleri ve kıymetleri var.

Ve madem Hazreti İmam Ali (radiyallâhu anhi), Sirâcü’n-Nur’dan zâhir bir surette haber verdikten sonra ikinci derecede perdeli bir tarzda Sözler’den, sonra Mektuplar’dan, sonra Lem’alar’dan, risalelerdeki gibi aynı tertip, aynı makam, aynı numara tahtında, kuvvetli karînelerin sevkiyle kelâm, delâlet ve Hazreti İmam Ali’nin (radiyallâhu anhi) işaret ettiğini isbat eylemiş.

Ve madem başta

¹ “Esmâ-yı hüsnâ hakkı için” (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzeli) s.516)

² Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü’l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzeli) s.509-512.

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللَّهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَيْتُ إِلَى كَشْفِ أَسْرَارِ بَاطِنِهِ انْطَوَتْ¹

risalelerin başı ve Birinci Söz olan Bismillâh Risalesi'ne baktığı gibi, kasem-i câmi-i muazzamın âhirinde, risalelerin kısm-ı âhirleri olan son Lem'alar'a ve Şuâlar'a, hususan bir âyetü'l-kübrâ-yı tevhid olan Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı harika-yı Arabiye ve Risale-i Esmâ-yı Sitte ve Risale-i İşârât-ı Huruf-u Kur'âniye ve bilhassa şimdilik en âhir Şuâ ve Asâ-yı Mûsâ gibi, dalâletlerin bütün mânevî sihirlərini ibtal edebilen bir mahiyette bulunan ve bir manada Âyetü'l-Kübrâ nâmını alan risale-i harikaya bakıyor gibi bir tarz-ı ifade görünüyor.

Ve madem birtek meselede bulunan emâreler ve karîneler, meselenin vahdeti haysiyetiyle birbirine kuvvet verir; zayıf bir münasebetle bir tereşşuh dahi, menbâna ilhak edilir.

Elbette bu yedi adet esaslara istinaden deriz: Hazreti İmam Ali (radıyallâhu anhu) nasıl ki, meşhur Sözlər'e tertipleri üzerine işaret etmiş ve Mektubat'tan bir kısmına ve Lem'alar'dan en mühimlerine tertiple bakmış; öyle de bir kısıma ve Lem'alar'dan en son olan Esmâ-yı Sitte Risalesi'ne tahsin ederek bakıyor. Ve ² خُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ kelâmıyla dahi, Otuzuncu Lem'ayı takip eden İşârât-ı Huruf-u Kur'âniye Risalesi'ni takdir edip, işaretle tasdik ediyor. ³ وَأَسْمُ عَصَا مُوسَى بِهِ الظُّلُمَاتُ انْجَلَتْ kelimesiyle dahi, şimdilik en âhir risale ve tevhid ve imanın elinde Asâ-yı Mûsâ gibi harikalı, en kuvvetli burhan olan mecmua risalesini senâkârâne remzen gösteriyor gibi bir tarz-ı ifadeden bilâ-pervâ hükmediyoruz ki; Hazreti İmam Ali (radıyallâhu anhu) hem Risale-i Nur'dan, hem çok ehemmiyetli risalelerinden mana-yı hakikî ve mecazî ile işârî ve remzî ve îmaî ve telvihî bir surette haber veriyor. Kimin şüphesi varsa, işaret olunan risalelere bir kere dikkatle baksın. İnsafı varsa, şüphesi kalmaz zannediyorum.

Buradaki mana-yı işârî ve medlûl-ü mecazîlere karînelerin en güzeli ve latîfi, aynı tertibi muhafaza ile verilen isimlerin münasebetidir. Meselâ Yirmi dokuz, otuz ve otuz bir ve otuz iki mertebe-i tâdâdda, Yirmi Dokuz ve Otuz ve

¹ "Bismillâh ile başladım. Öyle ki ruhum, besmelenin içindeki gizli sırları keşfe yine besmele ile yol bulmuş ve kanatlanabilmiştir. (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzeli) s.499).

² "O harfler Merih yıldızı gibi yüksek ve yücedir." (Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzeli) s.516)

Otuz Bir ve Otuz İkinci Sözler'e gayet münasip isimler ile.. ve başta Sözler'in başı olan Birinci Söz'e, aynı besmele sırrıyla.. ve âhirde şimdilik risalelerin âhiline mahiyetini gösterir lâıyk birer isim vererek işaret etmesi gerçi gizli ise de, fakat çok güzeldir ve letâfetlidir.

Ben itiraf ediyorum ki; böyle makbul bir eserin mazharı olmak, hiçbir ve-cihle o makama liyakatim yoktur. Fakat küçük, ehemmiyetsiz bir çekirdekten, koca dağ gibi bir ağacı halketmek; kudret-i ilâhiyenin şe'nindendir ve âdeti-dir ve azametinde delildir...

Ben kasemle temin ederim ki; Risale-i Nur'u senâdan maksadım, Kur'ân'ın hakikatlerini ve imanın rükünlerini teyid ve isbat ve neşirdir...

Hâlık-ı Rahîm'ime yüz binler şükrolsun ki; kendimi kendime beğen-dirmemiş.. nefsimin ayıplarını ve kusurlarını bana göstermiş.. ve o nefs-i emmâreyi, başkalara beğendirmek arzusu kalmamış. Kabir kapısında bekleyen bir adamın arkasındaki fânî dünyaya riyakârâne bakması, acı-nacak bir hamâkattir ve dehşetli bir hasârettir.

İşte bu hâlet-i ruhiye ile yalnız hakâik-i imaniyenin tercümanı olan Risale-i Nur'un doğru ve hak olduğuna latîf bir münasebet söyleyeceğim, şöyle ki:

Celcelûtiye, Süryanîce bedî demektir ve bedî manasındadır. İbareleri be-dî olan Risale-i Nur, Celcelûtiye'de mühim bir mevki tutup ekser yerlerinde tereşşuhatı görüldüğünden, kasidenin ismi ona bakıyor gibi verilmiş. Hem şimdi anlıyorum ki; eskiden beri benim liyakatim olmadığı hâlde bana verilen Bediüzzaman lâkabı benim değildi, belki Risale-i Nur'un mânevî bir ismi idi. Zâhir bir tercümanına âriyeten ve emaneten takılmış. Şimdi o emanet isim, hakikî sahibine iade edilmiş.

Demek, Süryanîce bedî manasında –ve kasidede tekerrürüne binâen ka-sideye verilen– Celcelûtiye ismi, işârî bir tarzda bid'at zamanında çıkan be-diülbeyan ve bediüzzaman olan Risale-i Nur'un hem ibare, hem mana, hem isim noktalarıyla bedîliğine münasebettarlığını ihsas etmesine.. ve bu ismin bir parça ona da bakmasına.. ve bu ismin müsemmâsında Risale-i Nur, çok yer işgal ettiği için hak kazanmış olmasına... tahmin ediyorum.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا³

³ “Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!” (Bakara sûresi, 2/286)

Sekizinci Remiz

Suâl: Bütün kıymettar kitaplar içinde Risale-i Nur, Kur'ân'ın işaretine ve iltifatına ve Hazreti İmam Ali'nin (*radıyallâhu anhı*) takdir ve tahsinine¹ ve Gavs-ı Âzam'ın teveccüh ve tebşirine² vech-i ihtisası nedir? O iki zâtın kerametle Risale-i Nur'a bu kadar kıymet ve ehemmiyet vermesinin hikmeti nedir?

Elcevap: Mâlûmdur ki, bazı vakit olur bir dakika; bir saat ve belki bir gün, belki seneler kadar.. ve bir saat; bir sene, belki bir ömür kadar netice verir ve ehemmiyetli olur. Meselâ bir dakikada şehit olan bir adam, bir velayet kazanır..³ ve soğuşun şiddetinden incimad etmek zamanında ve düşmanın dehşet-i hücumunda bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.⁴

İşte aynen öyle de; Risale-i Nur'a verilen ehemmiyet dahi, zamanın ehemmiyetinden.. hem bu asrın şariat-ı Muhammediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve şeâir-i Ahmediye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ettiği tahribatın dehşetinden.. hem bu âhırzamanın fitnesinden, eski zamandan beri bütün ümmetin istiâze etmesi cihetinden.. hem o fitnelerin savletinden, müminlerin imanlarını kurtarması noktasından Risale-i Nur, öyle bir ehemmiyet kesbetmiş ki; Kur'ân ona kuvvetli işaretle iltifat etmiş.. ve Hazreti İmam Ali (*radıyallâhu anhı*) üç kerametle ona beşaret vermiş.. ve Gavs-ı Âzam (*radıyallâhu anhı*) kerametkârâne ondan haber verip tercümanını teşcî etmiş.

Evet, bu asrın dehşetine karşı taklidî olan itikadın istinad kaleleri sarsılmış ve uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mümine, tek başıyla dalâletin cemaatle hücumuna mukâvemet ettirecek gayet kuvvetli bir iman-ı tahkikî lâzımdır ki dayanabilsin. Risale-i Nur, bu vazifeyi en dehşetli bir zamanda.. ve en lüzumlu ve nazik bir vakitte.. herkesin anlayacağı bir tarzda.. hakâik-i Kur'âniye ve imaniyenin en derin ve en gizlilerini, gayet kuvvetli burhanlar ile isbat ederek; o iman-ı tahkikîyi taşıyan hâlis ve sadık şâkirtleri dahi, bulundukları kasaba, karye ve şehirlerde

¹ Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzeli)* s.499, 509, 516.

² Bkz.: el-Geylânî, *el-Fethu'r-rabbânî* s.265; el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzeli)* s.562.

³ Allah yolunda şehid olanların Cenab-ı Hak tarafından mükâfatlandırılacaklarına dair bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/157, 169; Nisâ sûresi, 4/69, 74; Tevbe sûresi, 9/111.

⁴ Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsne'd* 2/273; el-Hâris İbni Ebi Üsâme, *Müsne'dü'l-Hâris* 2/652. Ayrıca Allah yolundaki bir günlük nöbetin, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlı olduğuna dair bkz.: Buhârî, *cihâd* 5, 73; Müslim, *imâre* 112-115, 163.

–hizmet-i imaniye itibarıyla âdeta birer gizli kutub gibi– müminlerin mânevî birer nokta-yı istinadı olarak, bilinmedikleri ve görünmedikleri ve görüşülmedikleri hâlde –kuvve-i mâneviye-i itikadları cesur birer zabıt gibi– kuvve-i mâneviyeyi ehl-i imanın kalblerine verip, müminlere mânen mukâvemet ve cesaret veriyorlar.

Eğer bir muannid tarafından denilse: Hazreti İmam Ali (radıyallâhu anhu) bu umum mecazî manaları irade etmemiş?

Biz de deriz ki: Faraza Hazreti İmam Ali (radıyallâhu anhu) irade etmezse, fakat kelâm delâlet eder ve karînelerin kuvvetiyle işârî ve zımnî delâletle manaları içine dâhil eder. Hem madem o mecazî manalar ve işârî mefhumlar haktır, doğrudur ve vâkıa mutabıktır ve bu iltifata lâyıktırlar ve karîneleri kuvvetlidir; elbette Hazreti İmam Ali'nin (radıyallâhu anhu) böyle bütün işârî manaları irade edecek küllî bir teveccühü faraza bulunmazsa, –Celcelûtiye vahiy olmak cihetiyle¹ hakikî sahibi– Hazreti İmam Ali'nin (radıyallâhu anhu) üstadı olan Peygamber-i Zîşan'ın (aleyhissalâtü vesselâm) küllî teveccühü ve üstadının Üstad-ı Zülcelâl'inin ihatalı ilmi onlara bakar, irade dairesine alır.

Bu hususta benim hususî ve kat'î ve yakîn derecesindeki kanaatimin bir sebebi şudur ki: Müşkûlât-ı azîme içinde, el-âyetü'l-kübrânın tefsir-i ekberi olan Yedinci Şuâ'ı yazmakta çok zahmet çektiğimden, bir kudsî teselli ve teşvike cidden çok muhtaç idim. Şimdiye kadar mükerrer tecrübeler ile bu gibi hâletlerimde inâyet-i ilâhiye imdadıma yetişiyordu. Risaleyi bitirdiğim ayını vakitte, hiç hatırıma gelmediği hâlde, birden bu keramet-i Aleviye'nin zuhuru, bende hiçbir şüphe bırakmadı ki; bu dahi benim imdadıma gelen sâir inâyet-i ilâhiye gibi Rabb-i Rahîm'in bir inâyetidir. İnâyet ise aldatmaz, haki-katsiz olmaz.

Said Nursî

¹ Bkz.: el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb* (Evrâd-ı Şâzeli) s.509-512.

Hakikat Çekirdekleri

Otuz beş sene evvel tab'edilen "Hakikat Çekirdekleri" nâmındaki risaleden vecizelerdir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ¹

1– Marîz bir asrın, hasta bir unsurun, alîl bir uzvun reçetesi; ittibâ-ı Kur'ân'dır.

2– Azametli, bahtsız bir kıtanın.. şanlı, talihsiz bir devletin.. değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi, ittihad-ı İslâm'dır.

3– Arzı ve bütün nücüm ve şümûsu tesbih taneleri gibi kaldıracak ve çevirecek kuvvetli bir ele mâlik olmayan kimse, kâinatta dâvâ-yı halk ve iddia-yı îcad edemez. Zira her şey, her şeyle bağlıdır.

4– Haşirde bütün zevilervahın ihyâsı, mevt-âlûd bir nevm ile kışta uyuşmuş bir sineğin baharda ihyâ ve inşâsından kudrete daha ağır olamaz. Zira kudret-i ezeliye zâtîyedir, tagayyür edemez.. acz, tahallül edemez.. avâik, tedâhül edemez.. onda merâtib olamaz.. her şey, ona nisbeten birdir.

5– Sivrisineğin gözünü halkeden, güneşi dahi O halketmiştir.

6– Pirenin midesini tanzim eden, manzume-i şemsiyeyi de O tanzim etmiştir.

7– Kâinatın telifinde öyle bir i'câz var ki; bütün esbab-ı tabiiye –farz-ı muhâl olarak– muktedir birer fâil-i muhtar olsalar, yine kemâl-i acz ile o i'câza karşı secde ederek ²أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ diyeceklerdir.

¹ Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm)'a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

² Sen, her türlü eksiklikten, noksanlıktan, hatadan uzaksın. Aslında bizim gücümüz, kudretimiz de yok. Üstün kudret ve izzet sahibi, tam hüküm ve hikmet sahibi sadece sensin.

8– Esbaba tesir-i hakikî verilmemiş, vahdet ve celâl öyle ister. Lâkin, mülk cihetinde esbap dest-i kudrete perde olmuştur, izzet ve azamet öyle ister. Tâ nazar-ı zâhirde dest-i kudret, mülk cihetindeki umûr-u hasise ile mübaşir görölmesin.

9– Mahall-i taalluk-u kudret olan her şeydeki melekûtiyet ciheti şeffaftır, nezihdir.

10– Âlem-i şehâdet, avâlimü'l-guyûb üstünde tenteneli bir perdedir.

11– Bir noktayı tam yerinde îcad etmek için, bütün kâinatı îcad edecek bir kudret-i gayr-i mütenahî lâzımdır. Zira şu kitab-ı kebîr-i kâinatın her bir harfinin, bahusus zîhayat her bir harfinin, her bir cümlesine müteveccih birer yüzü, nâzır birer gözü vardır.

12– Meşhurdur ki hilâl-i îde bakarlardı. Kimse bir şey görmedi. İhtiyar bir zât yemin ederek “Hilâli gördüm.” dedi. Hâlbuki gördüğü hilâl değil, kirpiğinin tekavvüs etmiş beyaz bir kılı idi. O kıl nerede, kamer nerede? Harekât-ı zerrât nerede, fâil-i teşkil-i envâ nerede?

13– Tabiat; misalî bir matbaadır, tâbi’ değil.. nakıştır, nakkaş değil.. ka-bildir, fâil değil.. mistardır, masdar değil.. nizamdır, nâzım değil.. kanundur, kudret değil.. şeriat-ı iradiyedir, hakikat-i hariciye değil.

14– Fıtrat-ı zîşuur olan vicdandaki incizab ve cezbe, bir hakikat-i cazibedarın cezbisiyledir.

15– Fıtrat yalan söylemez. Bir çekirdekdeki meyelân-ı nümûv der: “*Ben sümbülleneceğim, meyve vereceğim.*” Doğru söyler. Yumurtada bir meyelân-ı hayat var. Der: “*Piliç olacağım.*” Biiznillâh olur. Doğru söyler. Bir avuç su, meyelân-ı incimad ile der: “*Fazla yer tutacağım.*” Metin demir onu yalan çıkaramaz, sözünün doğruluğu demiri parçalar. Şu meyelânlar, iradeden gelen evâmir-i tekviniyenin tecellileridir, cilveleridir.

16– Karıncayı emirsiz, arıyı ya’subsuz bırakmayan Kudret-i Ezeliye, el-bette beşeri nebisiz bırakmaz. Âlem-i şehâdetteki insanlara inşikak-ı kamer, bir mucize-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) olduğu gibi.. Miraç dahi, âlem-i melekûtta melâike ve ruhaniyâta karşı bir mucize-i kübrâ-yı Ahmediye’dir ki; nübüvvetinin velâyeti, bu keramet-i bâhire ile isbat edilmiştir.. ve o parlak Zât, berk ve kamer gibi melekûtta şûle-feşân olmuştur.

17– Kelime-i şehâdetin iki kelâmı birbirine şahittir. Birincisi, ikincisine burhan-ı limmîdir.. ikincisi, birincisine burhan-ı innîdir.

18– Hayat, kesrette bir çeşit tecellî-yi vahdettir. Onun için ittihadı sevk eder. Hayat, bir şeyi her şeye mâlik eder.

19– Ruh, bir kanun-u zîvücûd-u haricîdir, bir namus-u zîşuurdur. Sabit ve daim fitrî kanunlar gibi; ruh dahi âlem-i emirden, sıfat-ı iradedden gelmiş, kudret ona vücûd-u hissî giydirmiştir.. bir seyyale-i latîfeyi o cevhere sadef etmiştir. Mevcut ruh, mâkul kanunun kardeşidir. İkisi hem dâimî, hem âlem-i emirden gelmişlerdir. Şayet nevilerdeki kanunlara kudret-i ezeliye, bir vücûd-u haricî giydirseydi, ruh olurdu. Eğer ruh; vücûdu çıkarsa, şuuru başından indirse, yine lâyemût bir kanun olurdu.

20– Ziya ile mevcudât görünür, hayat ile mevcudâtın varlığı bilinir. Her birisi birer keşşaftır.

21– Nasraniyet, ya intifâ veya istifâ edip İslâmiyet’e karşı terk-i silâh edecektir. Nasraniyet birkaç defa yırtıldı, Protestanlığa geldi. Protestanlık da yırtıldı, tevhide yaklaştı. Tekrar yırtılmaya hazırlanıyor. Ya intifâ bulup sönecek veya hakikî Nasraniyet’in esasını câmî olan hakâik-i İslâmiye’yi karşısında görecek, teslim olacaktır.

İşte bu sırr-ı azîme, Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtu vesselâm*) işaret etmiştir ki; “Hazreti İsa nâzil olup gelecek, ümmetimden olacak, şeriatımla amel edecektir.”¹

22– Cumhur-u avâmı, burhandan ziyade; me’hazdaki kudsiyet, imtisale sevk eder.

23– Şeriatın yüzde doksanı, –zaruriyât ve müsellemlât-ı diniye– birer elmas sütundur. Mesâil-i içtihadîye-i hilâfiye, yüzde ondur. Doksan elmas sütun, on altının himâyesine verilmez. Kitaplar ve içtihatlar Kur’ân’a dürbün olmalı, ayna olmalı.. gölge ve vekil olmamalı!

24– Her müstaid; nefsi için içtihat edebilir, teşri’ edemez.

25– Bir fikre davet, cumhur-u ulemânın kabulüne vâbestedir. Yoksa davet bid’attır, reddedilir.

26– İnsan, fitraten mükerrem olduğundan hakkı arıyor. Bazen bâtil eline gelir, hak zannederek koynunda saklar. Hakikati kazarken –ihtiyârsız– dalâlet başına düşer, hakikat zannederek kafasına giydiriyor.

¹ Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *îmân* 242; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahih* 15/233.

27– Birbirinden eşeff ve eltaf, kudretin çok aynaları vardır; sudan havaya, havadan esîre, esîrden âlem-i misale, âlem-i misalden âlem-i ervaha, hat-ta zamana, fikre tenevvü ediyor. Hava aynasında bir kelime, milyonlar keli-mât olur. Kalem-i kudret, şu sırr-ı tenasülü pek acîb istinsah ediyor. İn'ikas, ya hüviyeti veya hüviyetle mahiyeti tutar. Kesifin timsalleri, birer meyyit-i mü-teharriktir. Bir ruh-u nurâninin kendi aynalarında olan timsalleri, birer hayy-ı murtabıttır; aynı olmasa da, gayrı da değildir.

28– Şems hareket-i mihveriyesiyle silkinse, meyveleri düşmez; silkinmez-se, yemişleri olan seyyârât düşüp dağılacaktır.

29– Nur-u fikir, ziya-yı kalb ile ışıklanıp mezc olmazsa zulmettir, zulüm fişkırrır. Gözün muzlim nehar-ı ebyazı, muzîi, leyle-i süveydâ ile mezc olmazsa basarsız olduğu gibi;¹(Hâşiye) fikret-i beyzâda süveydâ-yı kalb bulunmazsa, basiretsizdir.

30– İlimde iz'an-ı kalb olmazsa, cehildir. İltizam başka, itikat başkadır.

31– Bâtıl şeyleri iyice tasvir, sâfi zihinleri idlâldir.

32– Âlim-i mürşid, koyun olmalı; kuş olmamalı. Koyun, kuzusuna süt; kuş, yavrusuna kay verir.

33– Bir şeyin vücûdu, bütün eczasının vücûduna vâbestedir. Ademi ise, bir cüzünün ademiyle olduğundan; zayıf adam, iktidarını göstermek için tah-rip taraftarı oluyor, müsbet yerine menfîce hareket ediyor.

34– Desâtir-i hikmet, nevâmis-i hükûmetle; kavânîn-i hak, revâbıt-ı kuv-vetle imtizaç etmezse cumhur-u avâmda müsmir olamaz.

35– Zulüm, başına adâlet külâhını geçirmiş.. hıyanet, hamiyet libasını giymiş.. cihada bağı ismi takılmış.. esarete hürriyet nâmı verilmiş. Ezdad, su-retlerini mübâdele etmişler.

36– Menfaat üzerine dönen siyaset, canavardır.

37– Aç canavara karşı tahabbüb; merhametini değil, iştahını açar. Hem de diş ve tırnağının kirasını da ister.

38– Zaman gösterdi ki; cennet ucuz değil, cehennem dahi lüzumsuz değil.

¹ (Hâşiye) Meâli: Gözün gündüze benzeyen beyazı, geceye benzeyen siyahlığıyla beraber olmazsa göz, göz olmaz.

39– Dünyaca havas tanınan insanlardaki meziyet, sebeb-i tevazu ve mahviyet iken; tahakküm ve tekebbüre sebep olmuştur. Fukaranın aczi, avâmın fakrı, sebeb-i merhamet ve ihsan iken; esaret ve mahkûmiyetlerine müncer olmuştur.

40– Bir şeyde mehâsin ve şeref hâsıl oldukça, havassa peşkeş ederler; seyyiât olsa, avâma taksim ederler.

41– Gaye-i hayal olmazsa.. veyahut nisyan.. veya tenâsi edilse, ezhan enelere dönüp etrafında gezerler.

42– Bütün ihtilâlât ve fesâdın asıl madeni.. ve bütün ahlâk-ı rezilenin muharrik ve menbai, tek iki kelimedir:

Birinci kelime: “*Ben tok olsam, başkası açlıktan ölse bana ne!*”

İkinci kelime: “*İstirahatım için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim.*”

Birinci kelimenin ırkını kesecek tek bir devâsı var ki, o da vüçûb-u zekâttır.

İkinci kelimenin devâsı, *hurmet-i ribâ*dır. Adâlet-i Kur’âniye âlem kapısında durup, ribâyâ “*Yasaktır, girmeye hakkın yoktur!*” der. Beşer, bu emri dinlemedi; büyük bir sille yedi. Daha müthişini yemeden dinlemeli!..

43– Devletler, milletler muharebesi; tabakât-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecîr olmak da istemez.

44– Tarîk-i gayr-i meşrû ile bir maksadı takib eden, gâliben maksudunun zıddıyla ceza görür. Avrupa muhabbeti gibi gayr-i meşrû muhabbetin âkibetinin mükâfatı, mahbubun gaddârâne adâvetidir.

45– Mâziye, mesâibe kader nazarıyla.. ve müstakbele, maâsiye teklif noktasında bakmak lâzımdır. Cebr ve İtizâl, burada barışırlar.

46– Çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde cez’a iltica etmemek gerektir.

47– Hayatın yarası iltiyâm bulur. İzzet-i İslâmiye’nin ve namusun ve izzet-i milliye’nin yaraları pek derindir.

48– Öyle zaman olur ki; bir kelime, bir orduyu batırır; bir gülle, otuz milyonun mahvına sebep olur.^{1(Hâşiye)} Öyle şerâit tahtında olur ki; küçük bir

¹ (Hâşiye) Sırp bir neferin Avusturya veliahdına attığı birtek gülle; eski harb-i umumîyi patlattırdı, otuz milyon nüfusun mahvına sebep oldu.

hareket, insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır.. ve öyle hâl olur ki; küçük bir fiil, insanı esfel-i sâfilîne indirir.

49– Bir tane sıdk, bir harman yalanları yakar. Bir tane hakikat, bir harman hayâlâta müreccahtır.

“*لَا يَلْزَمُ مَنْ لَزُومَ صِدْقِ كُلِّ قَوْلٍ قَوْلَ كُلِّ صِدْقٍ*” *Her sözün doğru olmalı; fakat her doğruyu söylemek, doğru değil!”*

50– Güzel gören, güzel düşünür. Güzel düşünen, hayatından lezzet alır.

51– İnsanları canlandıran emeldir, öldüren yeistir.

52– Eskiden beri *îlâ-yı kelimetullahı* ve *bekâ-yı istiklâliyet-i İslâm* için *farz-ı kifâye-i cihadı* deruhte ile kendini, yekvücut olan Âlem-i İslâm’a fe-daya vazifedar ve hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiye’nin felâketi, Âlem-i İslâm’ın saadet ve hürriyet-i müstakbelesiyle telâfi edilecektir. Zira şu musibet, mâye-i hayatımız olan uhuvvet-i İslâmiye’nin inkişafını hârikulâde tâcil etti.

53– Hıristiyanlığın malı olmayan mehâsin-i medeniyeti ona mal etmek ve İslâmiyet’in düşmanı olan tedenniyi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.

54– Paslanmış bîhemtâ bir elmas, daima mücellâ cama müreccahtır.

55– Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir, göz ise maneviyatta kördür.

56– Mecaz, ilmin elinden cehlin eline düşse, hakikate inkılâb eder; hurâfâta kapı açar.

57– İhsan-ı ilâhîden fazla ihsan, ihsan değildir. Her şeyi olduğu gibi tavsif etmek gerektir.

58– Şöhret, insanın malı olmayanı dahi insana mal eder.

59– Hadis, maden-i hayat ve mülhim-i hakikattir.

60– İhyâ-yı din, ihyâ-yı millettir. Hayat-ı din, nur-u hayattır.

61– Nev-i beşere rahmet olan Kur’ân; ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder. Medeniyet-i hâzıra, beş menfî esas üzerine teessüs etmiştir:

- Nokta-yı istinadı, kuvvettir.. o ise şe'ni, tecavüzdür.
- Hedef-i kasdı, menfaattir.. o ise şe'ni, tezâhümdür.
- Hayatta düsturu, cidaldır.. o ise şe'ni, tenâzûdur.
- Kitleler mâbeynindeki râbitası, âheri yutmakla beslenen unsuriyet ve menfî milliyettir.. o ise şe'ni, müthiş tesâdümdür.
- Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzularını tatmindir.. o hevâ ise insanın mesh-i mânevîsine sebeptir.

Şeriat-ı Ahmediye'nin (*aleyhiissalâtu vesselâm*) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise;

- Nokta-yı istinadı, kuvvete bedel haktır ki; şe'ni, adâlet ve tevâzûndür.
- Hedefi de menfaat yerine fazilettir ki; şe'ni, muhabbet ve tecâzübdür.
- Cihetü'l-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine, râbita-yı dinî ve vatanî ve sınıftır ki; şe'ni, samimî uhuvvet ve müsâlemet ve haricin tecavüzüne karşı, yalnız tedâfü'dür.
- Hayatta düstur-u cidal yerine, düstur-u teâvûndür ki; şe'ni, ittihad ve te-sânüddür.
- Hevâ yerine, hüddâdır ki; şe'ni, insaniyeten terakki ve ruhen tekâmül-dür.

Mevcudiyetimizin hâmisi olan İslâmiyet'ten elini geušetme, dört el ile sarıl, yoksa mahvolursun!

62– Musibet-i âmme, ekseriyetin hatasından terettüp eder. Musibet; cina-yetin neticesi, mükâfatın mukaddimesidir.

63– Şehid, kendini hayy bilir. Feda ettiği hayatı, sekeratı tatmadığından, gayr-i münkatı ve bâki görüyor. Yalnız daha nezih olarak buluyor.

64– Adâlet-i mahza-yı Kur'âniye; bir mâsumun hayatını ve kanını, hatta umum beşer için de olsa heder etmez. İkisi nazar-ı kudrette bir olduğu gibi, nazar-ı adâlette de birdir. Hodgâmlık ile öyle insan olur ki; ihtirasına mâni her şeyi, hatta elinden gelirse dünyayı harap ve nev-i beşeri mahvetmek ister.

65– Havf ve zaaf, tesirat-ı hâriciye teşcî eder.

66– Muhakkak maslahat, mevhum mazarrata feda edilmez.

67– Şimdilik İstanbul siyaseti, İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır.

68– Deli adama “iyisin, iyisin” denilse iyileşmesi, iyi adama “*fenasın, fenasın*” denilse fenalaşması nâdir değildir.

69– Düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

70– İnadin işi: Şeytan birisine yardım etse; “*melektir*” der, rahmet okur. Muhalifinde melek görse “*libasını değiştirmiş şeytandır*” der, lanet eder.

71– Bir derdin dermanı, başka bir derde zehir olabilir. Bir derman, had-dinden geçse, dert getirir.

72–

الْجَمْعِيَّةُ الَّتِي فِيهَا التَّسَانُدُ أَلَّةٌ خُلِقَتْ لِتَحْرِيكِ السَّكَنَاتِ،

وَالْجَمَاعَةُ الَّتِي فِيهَا التَّحَاسُدُ أَلَّةٌ خُلِقَتْ لِتَسْكِينِ الْحَرَكَاتِ¹

73– Cemaatte vâhid-i sahih olmazsa; cem’ ve zamm, kesir darbı gibi küçültür.²(Hâşiye)

74– Adem-i kabul, kabul-ü ademle iltibas olunur. Adem-i kabul; adem-i delil-i sübut, onun delilidir. Kabul-ü adem, delil-i adem ister. Biri şek, biri inkârdır.

75– İmanî meselelerde şüphe; bir delili, hatta yüz delili atsa da medlûle îras-ı zarar edemez. Çünkü binler delil var.

76– Sevâd-ı âzama ittibâ edilmeli!³ Ekseriyete ve sevâd-ı âzama dayandığı zaman, lâkayt Emevîlik, en nihayet Ehl-i Sünnet Cemaati’ne girdi. Adetçe ekalliyette kalan salâbetli Alevîlik, en nihayet az bir kısmı Râfızîliğe dayandı.

77– Hakta ittifak, ehakta ihtilâf olduğundan; bazen hak, ehaktan ehaktır.. hasen, ahsenden ahsendir. Herkes kendi mesleğine “*hüve hakkun*”⁴

¹ “Cemiyetteki yardımlaşma durgun şeyleri hareketlendirmeye, cemaattaki haset, kıskançlık da hareket-te olanları durdurmaya sebep olur.”

² (Hâşiye) Hesapta mâlûmdur ki; darb ve cem, ziyadeleştirir. Dört kerre dört, on altı olur. Fakat kesirlerde darb ve cem, bilakis küçültür. Sülüsü, sülüs ile darb etmek; tûsü’ olur, yani dokuzda bir olur. Aynen onun gibi, insanlarda sıhhat ve istikâmet ile vahdet olmazsa; ziya-deleşmekle küçülür, bozuk olur, kıymetsiz olur.

³ Bkz.: Müslim, *imâre* 59; Tirmizî, *fiten* 7; Ebû Dâvûd, *salât* 46; Nesâî, *imâre* 48; İbni Mâce, *fiten* 8, 22.

⁴ Mesleğim haktır.

demeli, “*hüve’l-hakku*”¹ dememeli. Veyahut “*hüve hasen*”² demeli, “*hüve’l-hasen*”³ dememeli!

78– Cennet olmazsa, cehennem tâzib etmez.

79– Zaman ihtiyarladıkça Kur’ân gençleşiyor, rumûzu tavazzuh ediyor. Nur, nâr görüldüğü gibi; bazen şiddet-i belâgat dahi mübalâğa görünür.

80– Hararetteki merâtib, bürûdetin tahallülü iledir.. hüsündeki derecât, kubhun tedâhulü iledir. Kudret-i ezeliye zâtiyedir, lâzımedir, zaruriyedir; acz tahallül edemez, merâtib olamaz, her şey ona nisbeten müsâvidir.

81– Şemsin feyz-i tecellîsi olan timsali, denizin sathında ve denizin katre-sinde aynı hüviyeti gösteriyor.

82– Hayat, cilve-i tevhiddendir, müntehâsı da vahdet kesbediyor.

83– İnsanlarda veli,⁴ cumada dakika-yı icâbe,⁵ Ramazan’da Leyle-i Kadir,⁶ esmâ-yı hüsnâda ism-i âzam,⁷ ömürde ecel meçhul kaldıkça;⁸ sâir efrad dahi kıymettar kalır, ehemmiyet verilir. Yirmi sene müphem bir ömür, nihayeti muayyen bin sene ömre müreccahtır.

84– Dünyada mâsiyetin âkıbeti, ikâb-ı uhrevîye delildir.

85– Rızık, hayat kadar kudret nazarında ehemmiyetlidir. Kudret çıkarıyor, kader giydiriyor, inâyet besliyor. Hayat; muhassal-i mazbuttur, görünür. Rızık; gayr-i muhassal, tedricî münteşirdir, düşündürür. Açlıktan ölmek yoktur. Zira bedende şahm, vesâire suretinde iddihar olunan gıda bitmeden evvel ölüyor. Demek, terk-i âdetten neşet eden maraz öldürür; rıziksızlık değil.

86– Âkilü’l-lahm vahşilerin helâl rızıkları, hayvanâtın hadsiz cenazeleridir; hem rûy-u zemini temizliyorlar, hem rızıklarını buluyorlar.

87– Bir lokma kırk paraya, diğer bir lokma on kuruşa... Ağza girmeden ve boğazdan geçtikten sonra birdirler. Yalnız, birkaç saniye ağızda bir fark

¹ Hak, yalnız benim mesleğimdir.

² Mesleğim daha güzeldir.

³ Güzeli, benim meşrebimdir.

⁴ Bkz.: Buhârî, *sulh* 8; Müslim, *birr* 138.

⁵ Bkz.: Buhârî, *cum’a* 37, *talâk* 24, *deavât* 61; Müslim, *cum’a* 13-15.

⁶ Bkz.: Buhârî, *imân* 36, *fazlû leyleti’l-kadr* 2, 3, *ta’bîr* 8; Müslim, *sıyâm* 205-213.

⁷ Bkz.: İbni Mâce, *duâ* 9; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 1/164.

⁸ Bkz.: Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, *istiskâ* 29, *tefsîru sûre (6)* 1, (13) 1, (31) 2, *tevhid* 4; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/24, 52, 58, 122.

var. Müfettiş ve kapıcı olan kuvve-i zâikayı taltif ve memnun etmek için birden ona gitmek, israfın en sefihidir.

88– Lezâiz çağırdıkça, “sanki yedim” demeli! “Sanki yedimi düstur yapan, “Sanki Yedim” nâmındaki bir mescidi yiyebilirdi, yemedi.

89– Eskiden ekser İslâm, aç değildi; tereffühe ihtiyâr vardı. Şimdi açtır, telezzüze ihtiyâr yoktur.

90– Muvakkat lezzetten ziyade, muvakkat eleme tebessüm etmeli; “hoş geldin” demeli! Geçmiş lezâiz, “Ah, vah!” dedirtir. “Ah!” müstetir bir elemin tercümanıdır. Geçmiş âlâm, “Oh!” dedirtir. O “Oh”, muzmer bir lezzet ve nimetin muhbiridir.

91– Nisyan dahi bir nimettir. Yalnız her günün âlâmını çektirir, müterâkimi unutturur.

92– Derece-i hararet gibi, her musibette bir derece-i nimet vardır. Daha büyüğünü düşünüp, küçükteki derece-i nimeti görüp, Allah’a şükretmeli! Yoksa isti’zam ile üflense, şişer.. merak edilse, ikileşir.. kalbdeki misali; hayali, hakikate inkılâb eder.. o da kalbi döver.

93– Her adam için, heyet-i içtimaiyede görmek ve görünmek için mer-tebe denilen bir penceresi vardır. O pencere kâmet-i kıymetinden yüksek ise, tekebbür ile tetâvül edecek; eğer kâmet-i kıymetinden aşağı ise, tevazu ile te-kavvüs edecek ve eğilecek.. tâ o seviyede görsün ve görünsün. *İnsanda büyüklüğün mikyası; küçüklüktür, yani tevazudur. Küçüklüğün mizanı; büyüklüktür, yani tekebbürdür.*

94– Zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi, kavîde tekebbür olur.. kavînin zayıfa karşı tevazuu, zayıfta tezellül olur. Bir ülü’l-emrin makamındaki ciddiyeti, vakardır; mahviyeti, zillettir.. hânesindeki ciddiyeti, kibirdir; mahviyeti, tevazudur. Fert mütekellim-i vahde olsa, müsamahası ve fedakârlığı amel-i sâlihtir.. mütekellim-i maa’l-gayr olsa, hıyanettir, amel-i talihtir. Bir şahıs, kendi nâmına hazz-ı nefis eder, tefâhur edemez.. millet nâmına tefâhur eder, hazz-ı nefis edemez.

95– Tertib-i mukaddemâtta *tefuiz*; tembelliktir, terettüb-ü neticede te-vekküldür. Semere-i sa’yine ve kismetine *rıza*; kanaattir, meyl-i sa’yi kuvvetlendirir. Mevcuda iktifâ, dûn-himmetliktir.

96– Evâmir-i şer’iye karşı itaat ve isyan olduğu gibi, evâmir-i tekviniyeye karşı da itaat ve isyan vardır. Birincisinde mükâfat ve mücâzâtın ekseri

âhirette; ikincisinde, ağılebi dünyada olur. Meselâ, sabrın mükâfatı zaferdir.. atâletin mucâzâtı, sefâlettir.. sa'yin sevabı, servettir.. sebatın mükâfatı, galebedir. Müsâvâtsiz adâlet, adâlet değildir.

97– Temâsül, tezaadın sebebidir.. tenâsüb, tesânüdün esasıdır.. sığar-ı nefis, tekebbürün menbaıdır.. zaaf, gururun madenidir.. acz, muhalefetin menşeidir.. merak, ilmin hocasıdır.

98– Kudret-i fâtıra; ihtiyaç ile, hususan açlık ihtiyacıyla başta insan, bütün hayvanâtı gemlendirip, nizama sokmuş. Hem âlemi herc ü merceden halâs edip, hem ihtiyacı medeniyete üstad ederek, terakkiyâtı temin etmiştir.

99– Sıkıntı, sefâhetin muallimidir.. yeis, dalâlet-i fikrin.. zulmet-i kalb, ruh sıkıntısının menbaıdır.

100– ¹ **إِذَا تَأَنَّتِ الرِّجَالُ بِالتَّهَوُّسِ تَرَجَّلَ النِّسَاءُ بِالتَّوَفُّعِ** : Bir meclis-i ihvana güzel bir karı girdikçe; riya, rekabet, haset damarı intibah eder. Demek inkişaf-ı nisvandandan, medenî beşerde ahlâk-ı seyyie inkişaf eder.

101– Beşerin şimdiki seyyiât-âlûd hırçın ruhunda mütebessim, küçük cezazeler olan suretlerin rolü ehemmiyetlidir.

102– Memnû heykel; ya bir zulm-ü mütehaccir, ya bir heves-i mütecessim veya bir riya-yı mütecessiddir.

103– İslâmiyet'in müsellemlâtını tamamen imtisal ettiği cihetle bihakkın daire-i dâhiline girmiş zâtta; meylü't-tevsî, meylü't-tekem müldür. Lâkaytlık ile hariçte sayılan zâtta meylü't-tevsî, meylü't-tahriptir. Fırtına ve zelzele zamanında değil içtihat kapısını açmak, belki pencerelerini de kapatmak maslahattır. *Lâubaliler, ruhsatlarla okşanılmaz; azîmetlerle, şiddetle ikaz edilir.*

104– Bîçâre hakikatler, kıymetsiz ellerde kıymetsiz olur.

105– Küremiz, hayvana benziyor; âsâr-ı hayat gösteriyor. Acaba yumurta kadar küçülse bir nevi hayvan olmayacak mıdır? Veya bir mikrop, küremiz kadar büyüse ona benzemeyecek midir? Hayatı varsa, ruhu da vardır. Âlem, insan kadar küçülse.. yıldızları, zerrât ve cevahir-i ferdiye hükmüne geçse o da bir hayvan-ı zîşuur olmayacak mıdır? Allah'ın böyle çok hayvanları var.

106– Şeriat ikidir:

¹ Zevk ve eğlenceye düşkün erkeklerin nefislerine uyarak kadınlaşmaları, kadınların hayasızlıkla erkekleşmesine sebeptir. (Bu manaya yakın hadisler için bkz.: Buhârî, *libâs* 61; Tirmizî, *edeb* 34; Ebû Dâvûd, *libâs* 28)

Birincisi, âlem-i asgar olan insanın ef'âl ve ahvâlini tanzim eden ve sıfat-ı kelâmıdan gelen bildiğimiz şeriattır.

İkincisi, insan-ı ekber olan âlemin harekât ve sekenâtını tanzim eden, sıfat-ı iradedden gelen şeriat-ı kübrâ-yı fıtriyedir ki; bazen yanlış olarak “tabiat” tesmiye edilir. Melâike, bir ümmet-i azîmedir ki; sıfat-ı iradedden gelen ve şeriat-ı fıtriyeye denilen evâmîr-i tekvîniyesinin hamelesi ve mümessili ve mütemessilleridirler.

107–

إِذَا وَازَنْتَ بَيْنَ حَوَاسِّ حُؤْنَةٍ خُرْدَبِيَّةٍ وَحَوَاسِّ الْإِنْسَانِ

تَرَى سِرًّا عَجَبِيًّا إِنَّ الْإِنْسَانَ كَصُورَةِ يَسَ كُتِبَ فِيهَا سُورَةُ يَسَ¹

108– Maddiyyûnluk, mânevî tâundur ki; beşere şu müthiş sıtmayı tutturdu, gazab-ı ilâhîye çarptırdı. Telkin ve tenkit kabiliyeti tevessü ettikçe, o tâun da tevessü eder.

109– En bedbaht, en muzdarip, en sıkıntılı, işsiz adamdır. Zira atâlet, ademin biraderzadesidir.. sa'y, vücûdun hayatı ve hayatın yakazasıdır.

110– Ribânın kap ve kapıları olan bankaların nef'i, beşerin fenası olan gâvurlara ve onların en zâlimlerine ve bunların en sefihlerinedir. Âlem-i İslâm'a zarar-ı mutlak, mutlak beşerin refahı nazara alınmaz. Zira gâvur, harbî ve mütecaviz ise hürmetsiz ve ismetsizdir.

111– Cumada hutbe, zaruriyât ve müsellemlâtı tezkirdir; nazariyâtı tâlim değildir. İbare-i Arabiye, daha ulvî ihtar eder. Hadis ile âyet muvâzene edilse, görünür ki; beşerin en belîği dahi, âyetin belâgatına yetişemez, ona benzemez.

Said Nursî

¹ Mikroskopla görülebilecek bir canlı ile insanın duyuları karşılaştırıldığında şaşırtıcı bir sırta karşılaşsınız. Nasıl ki bir hattat tarafından “yâ-sîn” harfleri içinde “Yâsîn sûresi”nin tamamının yazıldığı gibi, insanın içinde de binlerce âlem vardır.

**Bu mektup, on iki sene evvel yazılmış ve Sikke-i Tasdik-i Gaybî
mecmuasında dercedilmiş bir mektuptan bir parçadır.**

Risale-i Nur'un bu vatan ve millete kazandırdığı büyük ve çok mukaddes iki neticeyi beyan etmesi, fi'l-hakika aynen bu iki neticenin tezahürü ve bu memlekette ve Âlem-i İslâm'da görülmüş olması dolayısıyla bu mektup çok ehemmiyetlidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹

Risale-i Nur, bu mübarek vatanın mânevî bir halâskârı olmak cihetiyle; şimdi iki dehşetli mânevî belayı defetmek için matbûât âlemi ile tezahüre başlamak, ders vermek zamanı geldi veya gelecek gibidir, zannederim.

O dehşetli beladan birisi: Hristiyan Dini'ni mağlup eden ve anarşiliği yetiştiren, şimalde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanının bu vatanı mânevî istilâsına karşı Risale-i Nur bir Sedd-i Zülkarneyn gibi bir sedd-i Kur'ânî vazifesini görebilir.

İkincisi: Âlem-i İslâm'ın bu mübarek vatanın ahalisine karşı pek şiddetli itiraz ve ithamlarını izale etmek için matbûât lisanıyla konuşmak lâzım gelmiş diye kalbime ihtar edildi.

Ben dünyanın hâlini bilmiyorum. Fakat Avrupa'da istilâkârâne hükmeden ve edyân-ı semâviyeye dayanmayan dehşetli cereyanın istilâsına karşı Risale-i Nur hakikatleri, bir kale olduğu gibi; Âlem-i İslâm'ın ve Asya kıtasının hâl-i hazırdaki itiraz ve ithamını izale.. ve eskideki muhabbet ve uhuvvetini iade etmeye vesile olan bir mucize-i Kur'âniye'dir.

Bu memleketin vatan-perver siyasîleri çabuk aklını başına alıp Risale-i Nur'u tabederek resmen neşretmeleri lâzımdır ki, bu iki belaya karşı siper olsun.

Acaba bu yirmi sene zarfında iman-ı tahkikîyi pek kuvvetli bir surette bu vatanda neşreden Risale-i Nur olmasaydı; bu dehşetli asırda, acîb inkılâb ve infilâklarda bu mübarek vatan, Kur'ân'ını ve imanını dehşetli sadmelerden tam muhafaza edebilir miydi?..

Said Nursî

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

Medine-i Münevvere’de bulunan mühim bir âlimin, Risale-i Nur hakkın-
da yazdığı bir manzumesidir:

Gönüller Fâtihî Büyük Üstada

Nuruyla bütün gönlümü fetheyleyen Üstad!
Gönlüm seni, kudsî heyecanlarla eder yâd.

İlhamıma can geldi beraat haberinle,
Müminleri şâd eyleyen ulvî zaferinle.

Sıyrıldı ufuklardan o kasvetli bulutlar.
Göklerde melekler, bu büyük bayramı kutlar.

Milyonların imanını kurtardı cihâdın,
Par-par yanar imanlı gönüllerdeki yâdın.

Coşturmada imanları, binlerle vecîzen,
Tarihini kudsî heyecanlarla süzerken.

İlhamımı mest etti tecellâ-yı cemâlin,
Fâtih gibi rehberleri andırmada hâlin.

Dağlar gibi sarsılmadın, en korkulu günlerde,
Her ânı ölümler dolu tazyikin önünde.

Dünyalara dehşet salıyor sendeki iman,
Sarsılmayan imanına düşman bile hayran!

Rehber sana, zira Yüce Peygamberimiz’dir.
Ölmez eserini; gençliğe gösterdiğin izdir.

Kur’ân-ı Kerîm’in ezelî feyzine erdin;
İnsanlığa, iman ve kemâl dersini verdin.

Ey başlara cennetlerin ufkundan inen tâc!
Âlem senin irfanına, irşadına muhtaç.

Derya gibi nurlar taşıyor her eserinden;
Allah’a giden Nurcuların rehberisin sen!

Milyonları derya gibi coşturmada “Sözler”,
Cennetteki âlemleri seyretmede gözler.

Hikmet dolu her cümlede, Kur'ân'daki nur var;
Her lem'ada, binbir güneşin hüzmesi çağlar.

“Nur yolcusu” insanlığa örnek olacaktır,
Kudsî heyecanlarla, gönüller dolacaktır!

Mefkûresi, günden güne erdikçe kemâle;
Gark olmada iç âlemi, en tatlı visâle.

Coştukça denizler gibi kalbindeki iman,
Bin ders-i hakikat veriyor ruhuna Kur'ân.

Âzâdedir İslâm'ı saran tehlikelerden,
Dâvâsı temiz çünkü siyasî lekelerden.

Her hamlesinin kuvve-i kudsiyesi vardır,
Viddanları mest eyleyen ulvî sesi vardır.

Aşkın ezelî sırrına erdikçe gönüller,
Yer yer donatır ufkunu sevda dolu renkler.

Bir ülkeyi baştan başa fetheyledin ey Nur!
Nurun olacaktır, bütün insanlığa düstur.

Kur'ân seni teyid ediyor mucizelerle.
Ey şanlı gönül fâtihi hiç durmadan ilerle!

Tarih-i hayatın doludur harikalarla.
Hiç sönmeden âlemde güneşler gibi parla!

Manzume-i şemsiyeyi temsil ediyorsun,
Heybetli fezalarda hız almış gidiyorsun.

İmanlı nesiller seni takib edecektir;
Yıllarca, asırlarca peşinden gidecektir!

Tarihi aşarken sen o iman dolu hızla,
Milyonları aşmış bütün evlâtlarınızla;

Birden açılır ruhumu esrarlı bir âlem,
Vasf eyleyemez aşkımı, şiirimdeki nâlem...

Ali Ulvî Kurucu

Hakikat Işıkları

Herkes bilmez gökte ne var,
Görür onu göz sahibi.
Parıldıyor güneş kadar,
Hakikati umman gibi.

İster gönül elbet huzur,
Âhir demde etmiş zuhur,
Alemlere doğmuş o nur,
Gökten inen ferman gibi.

Ferdiyeti elhak ayan
O'dur gönüllere sultan
Var mı bilmem ulu burhan,
Bu Bediüzzaman gibi!

Lisanından saçılır nur,
Cinnî okur, insan okur,
Hûr-u cennet işte bu "Nur",
Gönüllerde cânân gibi.

Âhîrzaman esrarını,
İhbar-ı gayb envârını,
Attı âlem ekdârını,
Doğdu şems-i tâbân gibi.

Semâvâttan rahmet indi,
Akan göz yaşları dindi,
Küfr u dalâl yıldı, sindi,
Görünmeyen şeytan gibi.

Söndü hain faaliyet,
Yıkıldı o deccâliyet,
Halâs buldu İslâmiyet,
Tahta çıkan hakan gibi.

Ey yâreli şîr-i jıyan,
Bu hâb-ı gafletten uyan!
Alemlere devr-i umran,
Asr-ı nüzûl-ü Furkan gibi.

İklimlerde iman yeli,
Eser, gönüller neşeli.
Öpsem o gül kokan eli,
O bülbül-ü handân gibi.

Âdemoğlu necat arar,
Hak daveti “Nur”larda var,
Ey şehriyâr-ı şehriyâr!
Sensin bize sultan gibi.

Arşa çıkan feryadımız,
Alındı şimdi dâdımız.
O sevgili üstadımız,
Gönülde Süleyman gibi.

Ey ekmel-i âhîrzaman,
Sensin mahbub-u Müsteân,
Feda sana bu cism ü can,
Hak yolunda kurban gibi!

Said’i beklerdi yıllar,
Sensin gönülde muntazar,
Peygamberim vermiş haber
Olma bize pinhân gibi.

Perdelenmişse zuhurun,
Gizlenmez haşmetli nurun,
Gölgesi olmaz ki nurun,
Firdevs’teki cânân gibi.

Ey hatib-i devr-i zaman!
Sürûr buldu kevn ü mekan.
Seni bekler gizli-ayan,
Hep hastalar, Lokman gibi.

Nur yolunun kurbanıyız,
Kehkeşânın sâ mânıyız,
O ateşin dumanıyız,
Ateş yanan külhan gibi.

Rânâ rengin güle benzer,
Ruh üfürür, kokun eser,
Ufkumuzda oldun seher,
Tam ağaran bir tan gibi.

Ey cilvesi zâhir rahmet,
Bari bizlere imdat et!
Kulun olmak diler elbet,
Bahçenizde fidan gibi.

Pes gönlümüz hep daim pes,
Ey ağlayan feryadı kes!
Boş geçmesin hiçbir nefes,
“Allah bes, gayri heves”!

Mehmed Kayalar

Fihrist

BİRİNCİ MEKTUP 1-9

Dört Suâlin Cevabıdır.

Birinci Suâl: Hazreti Hızır'ın hayatı hakkında ve o münasebetle hayatın beş mertebesini gayet güzel ve muknî bir tarzda beyan eder.

İkinci Suâl: ¹ **الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُنْزِلُكُمْ أَخْسَنُ عَمَلًا** âyetindeki mevti, nimet suretinde ve mahlûk olduğunun sırrını gayet güzel bir surette isbat eder ki; mevt dahi, hayat gibi bir nimet ve hayat gibi mahlûktur.

Üçüncü Suâl: “Cehennem nerededir?” cevabında, gayet mâkul bir surette yerini beyan eder ve gösterir. Cehennem-i sugrâ ve kübrâyı tefrik edip, fennî bir tarzda ve mantıkî bir surette isbat etmekle beraber; âhirette gayet muhteşem ve parlak bir surette azamet ve rubûbiyet-i ilâhiyenin bir sırr-ı azîmini ve cehennem-i kübrânın bir hikmet-i hilkatini gösterdiği gibi; cennet ve cehennem, şecere-i hilkatın iki meyvesi ve silsile-i kâinatın iki neticesi ve seyl-i şuûnâtın ve mahsûlât-ı mâneviye-i arziyenin iki mahzeni, lütuf ve kahrın iki tecelligâhı olduğunu gösterir.

Dördüncü Suâl'in cevabında mahbublara olan aşk-ı mecazî, aşk-ı hakîkîye inkılâb ettiği gibi; koca dünyaya karşı insanın aşk-ı mecazîsi dahi, sırr-ı iman ile makbul bir aşk-ı hakîkîye inkılâb edebildiğini gayet güzel ve muknî bir surette isbat eder.

İKİNCİ MEKTUP 10-11

Bu zamanda zaruret olmadan, irşad-ı nâsa ve neşr-i dine çalışanların sadakaları ve hediyeleri kabul etmemeleri lâzım geldiğinin sırrını dört sebeple beyan eder. ² **اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ** âyeti ile ³ **إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ**

¹ “Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için, ölümü ve hayatı yaratan O’dur.” (Mülk sûresi, 67/2).

² “Benim mükâfatım ancak Allah’a aittir.” (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; ...).

³ “Sizden bir ücret istemeyen, sizden hiç menfaat beklemeyen, dosdoğru yolda yürüyen bu kimselere uyun.” (Yâsîn sûresi, 36/21).

âyeti gibi insanlardan istiğnâ hakkındaki âyâtın mühim bir sırrını tefsir eder. Ve ilim ve dini neşre çalışan insanlar, mümkün olduğu kadar istiğnâ ve kanaat ile hareket etmezse; hem ehl-i dalâletin ithamına hedef olur, hem izzet-i ilmiyeyi muhafaza edemez. Hem salâhat ve neşr-i din gibi umûr-u uhreviye-ye mukabil hediyeleri almak, âhiret meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP 12-15

¹ **فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ۖ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ** kaseminde ve yeminindeki ulvî bir nur-u i'câziyi.. ve ² **وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ** âyetinin teşbihindeki parlak bir lem'a-yı i'câziyeyi.. ve **هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِيهَا** ³ âyetinde küre-i arzı, fezâ-yı kâinatta yüzen bir sefine-i rabbâniye olduğunu gösteren parlak bir hakikati tasvir ederek, küre-i arzdan cehenne- me geçmek için ehl-i dalâletin seyahatini.. ve bütün eşya birtek Zât'a isnad edilse, vücûb derecesinde sühûlet ve kolaylık olduğunu.. eşyanın îcadı müteaddit esbaplara isnad edilse, imtinâ derecesinde bir suûbet ve müşkülât olduğunu gayet güzel ve muknî ve muhtasar bir surette beyanıyla iki nükte-i mühimme-i i'câziyeyi tefsir eder.

DÖRDÜNCÜ MEKTUP 16-18

⁴ **وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا** âyetinin bir sırrı, Risale-i Nur hakkında tecellî ettiğini beyan eder.

Hem:

“Der Tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:

Terk-i dünya, terk-i ukba, terk-i hestî, terk-i terk.”

düsturuna mukabil, acz-mendî tarîkinde pek mühim bir düsturu beyan eder.

¹ “Hayır, hayır! Yemin ederim gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere.” (Tekvir sûresi, 81/15-16).

² “Ay için de birtakım safhalar, duraklar tâyin ettik, dolaşa dolaşa, nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir.” (Yâsîn sûresi, 36/39)

³ “Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın.” (Mülk sûresi, 67/15)

⁴ “Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.” (Bakara sûresi, 2/269).

Hem: ¹ أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ¹
âyetinin bir sırrını; şiire benzer fakat şiir olmayan, muntazam fakat man-
zum olmayan, gayet parlak fakat hayal olmayan, yıldızları konuşturan bir
yıldıznâme ile tefsir eder.

BEŞİNCİ MEKTUP 19-20

Şeriatın bir hâdimi ve bir vesilesi olan tarîkata mensup bazı zâtların, tarî-
kata fazla ehemmiyet verip ona kanaat ederek hakâik-i imaniyenin neşrinde
tembellik ve lâkaytlık gösterdikleri münasebetiyle yazılmış.

Ve velâyetin üç kısmını beyan edip, en mühim tarîkat olan velâyet-i küb-
râ, sırr-ı verasetle sünnet-i seniyyeye ittibâ ve neşr-i hakâik-i imaniyede ihti-
mam olduğunu isbat eder.

Ve tarîkatların en mühim gayesi ve faydası ve müntehâsı olan inkişaf-ı
hakâik-i imaniye, Risale-i Nur ile dahi olabildiğini.. ve Risale-i Nur'un eczaları
o vazifeyi, tarîkat gibi fakat daha kısa bir zamanda gördüğünü gösteriyor.

ALTINCI MEKTUP 21-24

² حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ² ، فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ³

âyetlerinin bir sırrını, birbiri içinde hissedilmiş beş nevi hazin gurbetler zulme-
tinde nur-u iman ve feyz-i Kur'ân ve lütf-u Rahmân'dan gelen bir nur-u te-
sellinin beyanıyla o sırrı tefsir ediyor. Bu mektup en katı kalbi de ağılattırarak
derecede rikkatlidir.. ve en me'yus ve mükedder kalbi dahi ferahlandıracak
derecede nurludur.

YEDİNCİ MEKTUP 25-27

Münafıkların ithamından, berâet-i nebeviye hakkında gelen

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ⁴ ، فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا

¹ “Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlaklık, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?” (Kaf sûresi, 50/6).

² “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

³ “(Ey Rasûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olur-
larsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.” (Tevbe
sûresi, 9/129)

⁴ “Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lâkin Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncu-
sudur.” (Ahzâb sûresi, 33/40).

وَطَرًا زَوْجَانَا كَهَا لَكِنِّي لَا يَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ¹

âyetlerinin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) kesret-i izdivacı nefsanî olmadığını.. belki akvâl ve ef'âlî gibi, ahvâl ve etvârından tezahür eden ahkâm-ı şeriata vâsıta olmak için hususî dairesinde ziyade şâkirtleri olduğunu..ve Hazreti Zeyneb'i tezevvücû, sırf bir emr-i ilâhî ve kader-i rabbânî ile olduğunu beyan ediyor. Eski zaman münafıkları gibi, yeni zaman zındıklarının tenkitlerini kat'î bir surette kınıyor.

SEKİZİNCİ MEKTUP 28-29

فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ² diyen Hazreti Yakub'un (*aleyhisselâm*) Hazreti Yusuf'a (*aleyhisselâm*) karşı hissiyatı aşk olmadığını.. belki ulvî bir mertebe-i şefkat olduğunu.. ve şefkat aşktan çok yüksek ve keskin bulunduğunu.. ve ism-i Rahmân ve ism-i Rahîm'in vesilesi şefkattir diye beyan ederek; بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ'in güzel bir sırrını, فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ'in parlak bir nüktesini tefsir ediyor.

DOKUZUNCU MEKTUP 30-34

Keramet ve ikram ve inâyet ve istidracı dair mühim bir kaideyi beyan eder: Kerametın izharı zarar olduğu gibi, ikramın izharı şükür olduğunu.. ve en selâmetli keramet ise, bilmediği hâlde mazhar olmak olduğunu.. ve hakikî keramet ise, kendi nefsinde değil; belki Rabbine itimadını ziyadeleştiren keramet olduğunu, yoksa istidracı olduğunu...

Hem hayat-ı dünyeviyeyi bahtiyarâne geçirmenin çaresi, âhiret için verilen hissiyat-ı şedîdeyi dünyanın fânî umûruna sarf etmemek olduğunu.. ve aşkın mecazî ve hakikî iki nevi olduğu gibi; hırs ve inat ve endişe-i istikbal gibi hissiyat-ı şedîdenin dahi, mecazî ve hakikî olarak ikişer kısmı bulunduğunu.. mecazîleri gayet zararlı ve sû-i ahlâka menşe ve hakikîleri gayet nâfi ve hüsn-ü ahlâka medar olduğunu isbat eder.

Hem İslâm ve imanın mühim bir farkını beyan eder. Yani; İslâmiyet, haka tarafgirlik ve iltizamdır; iman ise, hakkı iz'an ve tasdiktir. Yirmi sene evvel

¹ "Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra, Biz onu sana nikâhladık ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın." (Ahzâb sûresi, 33/37).

² "En iyi koruyan Allah'tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf sûresi, 12/64).

dinsiz bir müslüman bulunduğu gibi, şimdi de gayr-i müslim mümin dahi bulunur gibi göründüğünü gösterir.

Hem Risale-i Nur eczaları ne derece şiddetli bir surette İslâmiyet'e tarafgirlik hissini verdiğini.. ve erkân-ı imaniyeyi ne derece kuvvetli ve kat'î isbat ettiğini beyan eder.

ONUNCU MEKTUP 35-37

İki Suâlin Cevabıdır.

Birincisi:

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ
إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ¹ ، وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ²

âyetlerinin bir sırrını tefsir eder. “İmam-ı Mübîn”, “Kitab-ı Mübîn” neden ibaret olduğunu beyan eder.

İkinci Suâl: “Meydan-ı haşir nerededir?” cevabında, gayet mâkul ve mühim ve parlak bir cevap veriyor.

ON BİRİNCİ MEKTUP 38-39

Dört ayrı ayrı mebhastır. Bu dört mesele birbirinden uzak olduğundan, bu mektup perişan görünüyor. Bu perişan mektup münasebetiyle kardeşlerime ihtar ediyorum ki:

Bu küçük mektupları hususî bir surette, hususî bazı kardeşlerime yazmıştım. Büyük mektuplar meydana çıktıktan sonra, küçükler de umumun nazara gösterilmesi lâzım geldi. Hâlbuki tanzimsiz, müşevveş bir surette idiler. Onlar ne hâl ile yazılmış ise, öyle kalması lâzım geliyordu. Sonradan tashih ve tanzim etmeye mezun değiliz!

İşte, bu On Birinci Mektup, perişan bir surette, birbirinden çok uzak dört meseleden ibarettir. Hem müşevveş, hem perişandır. Fakat, şâirlerin ve ehl-i aşkın, zülf-ü perişanîyi sevdikleri ve istihsan ettikleri nev'inden; bu mektup da

¹ “O (gaybları bilen) öyle bir zattır ki O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile kaçmaz. Zerreden daha küçük ve daha büyük hiçbir şey yoktur ki her şeyi açıklayan Kitapta (Levh-i Mahfûzda) bulunmasın.” (Sebe sûresi, 34/3)

² “Velhâsıl her bir şeyi, apaçık bir Kitap'ta sayıp döken Biz'iz.” (Yâsîn sûresi, 36/12)

zûlf-ü perişan tarzında, soğuk tasannû karışmadan, hararet ve halâvet-i asliyesini muhafaza etmek niyetiyle kendi hâlinde bırakılmış.

Bu Mektub'un Birinci Mebhası: ¹ **إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا** âyetinin bir sırrını tefsir ile, vesvese-i şeytana müptelâ olan adamlara mühim bir ilâç ve merhemdir.

İkinci Mesele: Barla Yaylası; Tepelice, Çam, Katran, Ardiç, Karakavak'ın bir meyvesi olup, Sözler Mecmûası'na yazıldığı için burada yazılmamıştır.

Üçüncü ve Dördüncü Meseleleri: İ'câz-ı Kur'ân'a karşı medeniyetin aczini gösteren yüzer misallerden iki misaldir. Kur'ân'a muhalif olan hukuk-u medeniyet ne kadar haksız olduğunu isbat eden iki numûnedir:

Birinci Misal: ² **فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ** Mahz-ı adâlet olan hükm-ü Kur'ânî, kıza sülûs veriyor. Medeniyet, irsiyet hususunda kıza hakkindan fazla hak vermekle büyük haksızlık etmiş ve merhamete muhtaç kıza zulmetmiş olduğunu kat'î bir surette isbat ediyor.

İkinci Misal: ³ **فَالْأُمُّهُ الشُّدُسُ** âyetinin bir sırrına dairdir ki, mimsiz medeniyet nasıl kıza hakkindan fazla hak verdiğiinden haksızlık etmiş; öyle de, vâlide hakkında hakkını kesmekle daha ziyade haksızlık ettiğini ve en muhterem bir hakikat olan vâlidelik şefkatine karşı dehşetli bir haksızlık ve vahşetli bir hürmetsizlik ve cinayetli bir hakaret ve arş-ı rahmeti titreten bir küfrân-ı nimet ve hayat-ı içtimaiyenin tiryak gibi bir râbıtâ-yı şefkatine bir zehir katmak hükmünde bir hata olduğunu isbat eder.

ON İKİNCİ MEKTUP 40-45

Mütefennin bazı dostların münakaşa ettikleri üç meseleye dair üç suâl-rine muhtasar üç cevaptır.

Birinci Suâl: “Hazreti Âdem'in cennetten ihracı ve bir kısım benîâdemin cehenneme idhali hikmeti nedir?” suâline gayet kat'î bir cevap veriyor.

İkinci Suâl: “Şeytanların ve şerlerin halk ve îcadı, şer değil mi? Çirkin değil mi? Cemîl-i Mutlak ve Rahîm-i ale'l-ıtlak'ın cemâl-i rahmeti nasıl müsaade etmiş?” suâline karşı gayet kat'î bir surette cevap veriyor.

¹ “Şeytanın hilesi, cidden zayıftır.” (Nisâ sûresi, 4/76)

² “Erkek, kadın hissesinin iki mislini alır.” (Nisâ sûresi, 4/176)

³ “Annenin hissesi altıda birdir.” (Nisâ sûresi, 4/11)

Üçüncü Suâl: “Mâsum insanlara ve hayvanlara musibet ve belâları mu-sallat etmek, zulüm değil mi? Âdil-i Mutlak’ın adâleti nasıl müsaade ediyor?” diye suâlin cevabında gayet muknî ve kat’î bir tarzda cevap veriyor.

ON ÜÇÜNCÜ MEKTUP 46-49

Ehl-i dünya ve ehl-i siyasetin bana ettikleri zulüm ve tazyik karşısında-ki sükût ve tahammülümü merak eden çok kardeşlerimin müteaddit suâlleri-ne karşı, Eski Said lisanıyla ve Yeni Said’in kalbiyle verilmiş ibretli ve merak-âver bir cevaptır.

Esası şudur ki: Hâlık-ı Rahîm’in rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer ya-rar. Eğer yâr değilse her şey kalbe bârdır, herkes de düşmandır. Felillâhilhamd, rahmet-i ilâhiye yâr olduğu için; ehl-i dünyanın bana ettikleri envâ-ı zulmü, o rahmet-i ilâhiye envâ-ı rahmete çevirmiştir.

Serbestlik vesikası almak ve kanunsuz tazyikattan kurtulmak için adem-i müracaatımın bir-iki mühim sebebini beyan eder.

Hülâsası: Zâlim insanların mahkûmu değilim; belki ben, âdil kade-rin mahkûmuyum, ona müracaat ediyorum. Hem haksızlığı hak zanneden adamlara karşı hak dâvâ etmek, bir nevi haksızlıktır ve hakka karşı bir nevi hürmetsizliktir. Hem dünya siyasetinden sırr-ı içtinabımın sebebini, mühim bir hakikatle beyan ediyor.

ON DÖRDÜNCÜ MEKTUP 50

Telif edilmemiştir.

ON BEŞİNCİ MEKTUP 51-62

Altı Mühim Suâle, Altı Ehemmiyetli Cevaptır.

Birinci Suâl: “Sahabeler, velilerden büyük oldukları hâlde; Sahabenin içindeki fitneyi çeviren müfsidler neden nazar-ı velâyetle keşfedemediler, tâ dört Hulefâ-yı Râşidîn’den üçünün şehâdetleriyle neticelendi?” İki mühim makamla cevap veriliyor.

İkinci Suâl: “Hazreti Ali’nin (*radiyallâhu anhu*) zamanındaki muharebelerin mahiyeti nedir? O harpte ölen ve öldürenlere ne nâm verilir?” Gayet mühim ve merak-âver bir cevap verilmiş.

Üçüncü Suâl: Âl-i Beyt’in başına gelen feci ve gaddârâne muamelenin hikmeti nedir?” Gayet mühim bir cevap veriliyor.

Dördüncü Suâl: “Âhîrzamanda Hazreti İsa’nın (*aleyhisselâm*) nüzûlü¹ ve deccalı öldürmesi..² ve insanlar umumiyetle din-i hakkı kabul etmesi.. ve kı-yâmet vaktinde ‘Allah Allah’ diyenler bulunmaması³ rivâyet ediliyor. Böyle umumiyetle imana geldikten sonra nasıl küfre gidilir?” suâllerine karşı, merak-âver ve hakikî bir mühim cevap veriliyor.

Beşinci Suâl: “Kıyametin hâdisâtından ervah-ı bâkiye müteessir olacaklar mı?” Cevabında mühim bir hakikat beyan ediliyor.

Altıncı Suâl: “كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ⁴” âyetinin hükmü; âhirete, cennete ve cehenneme ve ehillerine şümûlü var mı, yok mu?” Cevabında gayet mühim ve merak-âver ve kuvvetli bir cevap verilir. Bu risaledeki suâlleri merak edenlere bu risale bir iksir-i âzamdır.

ON ALTINCI MEKTUP.....63-75

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا
وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ⁵

âyetinin bir sırrını, başıma gelen bir hâdisî münasebetiyle “Beş Nokta” ile tefsir ediyor.

Birinci Nokta: Hak ve hakikat olan hizmet-i Kur’âniye, şimdiki zamanda çoğu yalancılıktan ibaret ve bid’a ve dalâlet olan siyasetten beni katiyen men ettiğine dairdir.

İkinci Nokta: Hayat-ı ebediyeye ciddî çalışmak ve zararsız ve müstakîm yol ile Kur’ân’a hizmet etmek, elbette dağdağa-yı siyasetten çekilmeyi iktiza ettiğinden; ehl-i dünyanın hata ve harekâtlarını hoş görmek değil, belki kalblerimizi bulandırmamak için bakmamaktayız.

Üçüncü Nokta: Başıma gelen ağır tazyikat ve musibetlere karşı tahammülümün mühim bir sebebini iki vâkıa ile beyan eder.

¹ Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 155, *fiten* 34.

² Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 49; Müslim, *îmân* 244-246; Ebû Dâvûd, *melâhim* 13; Tirmizî, *fiten* 62.

³ Bkz.: Müslim, *îmân* 234; Tirmizî, *fiten* 35; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/107, 201, 268.

⁴ “O’nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur.” (Kasas sûresi, 28/88)

⁵ “Onlar öyle kimselerdir ki halk, kendilerine: ‘Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!’ dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ demişlerdir.” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Dördüncü Nokta: Ehl-i dünyanın evhamlı suâllerine karşı cevaptır. O cevapta, bilmeceburiye hizmet-i Kur'âniye'ye ait bir keramet olarak hakkımızda göz ile görülen ve hiçbir cihette inkâr edilemeyen birkaç inâyet-i ilâhiyeyi beyan ediyor.

Beşinci Nokta: Ehl-i dünyanın katmerli bir zulüm ile bana teklif ettikleri bid'akârâne kaidelerine karşı, onları tam susturacak bir cevaptır.

On Altıncı Mektub'un Zeyli.....76-80

Zâlim ehl-i dünyanın ve mülhidlerin dünyalarından ve siyasetlerinden bütün bütün çekildiğim hâlde, kendi hainliklerinden habbeyi kubbe yaparak hakkımda gösterdikleri evham ve telaşa karşı Eski Said lisânıyla, izzet-i ilmiyeyi muhafaza noktasında ağızlarına şiddetli bir tokat vurarak, başlarındaki evhamı uçurur.

ON YEDİNCİ MEKTUP 81-82

Has bir kardeşime yazılmış küçük bir tâziyenâmedir. Çendan bu mektup sureten küçüktür; fakat faydası büyük olup, ona karşı ihtiyaç umûmîdir. Hadd-i bülûğa ermeden çocukları vefat eden peder ve vâlidelere mühim bir müjdedir.

Bu tâziye ile en me'yus ve mükedder bir kalb, hakikî bir teselli ve ferah bulur. Küçük olarak vefat eden çocuklar; âlem-i bekâda ebedî, sevimli çocuk olarak kalıp, peder ve vâlidelerinin kucaklarına verilmesi, **وَلَدَانِ مُحَلَّدُونَ**¹ sırrıyla, ebedî medar-ı sürûrları olduklarını isbat eder.

ON SEKİZİNCİ MEKTUP 83-92

Üç Mesele-i Mühimmedir.

Birincisi: Muhakkikîn-i evliyanın keşif ile hak gördüğü ve büyük mikyasta müşâhede ettikleri hâdiseler, âlem-i şehâdetde bazen hilâf-ı vâki ve bazen küçük bir mikyasta tezahür etmesinin sırrını, şirin ve güzel bir temsil ile beyan eder.

İkinci Meselesi: Vahdet-i vücûd meşrebine dair gayet mühim bir hakikat ve güzel bir îzahtır. Vahdet-i vücûddan dem vuran ve o meseleyi merak eden, bu İkinci Meseleyi dikkatle okumalı. Çünkü bu vahdet-i vücûd meselesi,

¹ “Ebedîliğe ermiş çocuklar” (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

medar-ı iltibas olmuş mühim bir meşreptir.. ve ehl-i hakikatin medar-ı ihtilâfı olmuş bir acîb meslektir. Bu İkinci Mesele, onun mahiyetini gösterir ve isbat eder ki; o meşrep, ehl-i sahvın meşrebi değil, hem en yüksek değil! Ve ehl-i sahv olan sahabe ve siddîkîn ve veresenin meşrepleri; vahdet-i vücûd meşrebinden daha yüksek, daha selâmetli, daha makbul olduğunu isbat eder.

Üçüncü Meselesi: Tılsım-ı kâinatın üç muamma-yı mühimmesinden birisinin halline muhtasar bir işaretir ki: O muammalardan birisi Yirmi Dokuzuncu Söz’de, ikincisi Otuzuncu Söz’de, bu üçüncüsü ise Yirmi Dördüncü Mektup’ta Kur’ân-ı Hakîm’in sırrıyla tamamıyla keşfedilmiş ve o muamma açılmıştır.

ON DOKUZUNCU MEKTUP 93-252

Mucizât-ı Ahmediye’ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dairdir. Üç yüzden fazla mucizâtı beyan eder. Bu risale, Risalet-i Ahmediye’nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) mucizesini beyan ettiği gibi; kendisi de o mucizenin bir kerametidir ki, üç-dört nev ile harika olmuştur.

Birincisi: Nakil ve rivâyet olmakla beraber, yüz elli sayfadan¹(Hâşiye-1) fazla olduğu hâlde, kitaplara müracaat edilmeden ezber olarak dağ ve bağ köşelerinde, üç-dört gün zarfında, her günde iki-üç saat çalışmak şartıyla mecmuu on iki saatte telif edilmesi harika bir vâkıdır ki, bu risaledeki mucizât-ı Ahmediye’nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir şûle-i kerameti olmuştur.

İkincisi: Şu risale, uzunluğuyla beraber ne yazması usanç verir ve ne de okuması halâvetini kaybeder. Tembel ehl-i kalemi öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki; bu sıkıntılı ve usançlı zamanda, bir sene zarfında civarımızda yetmiş adede yakın nüshaları yazıldı. O mucize-i risaletin bir kerameti olduğunu, muttali olanlara kanaat verdi.

Üçüncüsü: Acemi ve tevâfuktan haberi yok ve bize daha tevâfuk tezhür etmeden evvel yazdıkları nüshalarda, lafz-ı Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) kelimesi bütün risalelerde ve lafz-ı Kur’ân, beşinci parçasında öyle bir tarzda tevâfuk²(Hâşiye-2) etmeleri göründü ki, zerre miktar insafı olan tesadüfe veremez. Kim görmüş ise, kat’î hükmediyor ki; “Bu sırr-ı gaybîdir, mucizât-ı Ahmediye’nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir kerametidir.”

Şu risalenin başındaki esaslar çok mühimdirler.

1 (Hâşiye-1) Asıl nüshasına göredir.

2 (Hâşiye-2) Asıl nüshasına göredir.

Hem şu risaledeki ehâdis, hemen umumen eimme-i hadisçe makbul ve sahih olmakla beraber, en kat'î hâdisât-ı risaleti beyan ediyorlar.

O risalenin bütün mezâyâsını söylemek lâzım gelse, o risale kadar bir eser yazmak lâzım geldiğinden, müştâk olanları onu bir kere okumasına havale ediyoruz.

On Dokuzuncu Mektub'un Beşinci ve

Altıncı Nüktelerinin Fihristesidir.....106-123

Bu nükteler, umûr-u gaybiyeye dair hadislerin birkaçını zikretmiştir. Hem Hazreti Hasan (*radıyallâhu anhu*) ile Hazreti Muaviye'nin (*radıyallâhu anhu*) muharebe ve musalâhasını.. hem Hazreti Ali (*radıyallâhu anhu*) ile Hazreti Zübeyr'in (*radıyallâhu anhu*) muharebe edeceğini.. hem ezvac-ı tâhiratın içinden birisinin mühim bir fitnenin başına geçeceğini.. hem Hazreti Ali'nin (*radıyallâhu anhu*) katlini haber vermiş.

Hem Hazreti Hüseyin'in (*radıyallâhu anhu*) Kerbelâ'da katlini.. hem Zât'ından (*aleyhissalâtü vesselâm*) sonra Âl-i Beyt'i, katl ve nefye maruz kalacaklarını.. hem Hazreti Ali'nin (*radıyallâhu anhu*) hilâfetinin tehirini.. hem hilâfet ne için Âl-i Beyt-i Nebevî'de takarrur etmediğini.. hem asr-ı saadetin başına gelen o dehşetli fitnenin hikmetini.. hem ehl-i İslâm, umum devletlere galebe çalacaklarını.. hem Hazreti Ebûbekir (*radıyallâhu anhu*) ve Hazreti Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) mahiyet-i hilâfetlerini.. hem müşrik Kureyş reislerinin nerede katlolunacaklarını.. hem bir ay uzun mesafede Mûte Harbi'nden aynen haber verdiğini.. hem Hazreti Hasan'ın (*radıyallâhu anhu*) hilâfetini.. hem Hazreti Osman'ın (*radıyallâhu anhu*) Kur'ân okurken şehid olacağını.. hem Devlet-i Abbasiye'yi.. hem Cengiz ve Hülâgu'yu.. hem İran'ın fethini.. hem Habeş Melikinin cenaze namazını, vefatından haberi olmadan aynı vakitte kıldığını bildirir.

Hem Hazreti Fâtıma'nın (*radıyallâhu anhu*) vefatını.. hem Ebû Zerr'in (*radıyallâhu anhu*) yalnız, bir dağda vefat edeceğini.. hem Ümmü Haram'ın Kıbrıs'ta vefat edeceğini.. hem yüzbin adamı öldüren Haccac Zâlim'i.. hem İstanbul'un fethini.. hem İmam Ebû Hanife'yi (*radıyallâhu anhu*).. hem İmam Şâfiî'yi (*radıyallâhu anhu*).. hem ümmetin yetmişüç fırka olacağını.. hem Kaderiye tâifesini, hem Râfızîleri.. hem Hazreti Ali'nin (*radıyallâhu anhu*) yüzünden insanlar iki kısım olacaklarını.. hem Fars ve Rum kızlarını.. hem Hayber Kalesi'nin fethini.. hem Hazreti Ali (*radıyallâhu anhu*) ile Muaviye'nin harbini.. hem Hazreti Ömer (*radıyallâhu anhu*) sağ kaldıkça fitnelerin zuhur etmeyeceğini.. hem Süheyl İbni Amr'ın (*radıyallâhu anhu*) mühim bir vazifesini.. hem Kisra'nın oğlu babasını öldürdüğünü

aynı dakikada haber verdiğini.. hem Hâtıb'ın, Kureys'e gizli mektup yazdığını.. hem Ebû Leheb'in oğlu Utbe'yi, bir arslanın parçalaması için ettiği bedduasının kabul olup aynen çıktığını.. hem Bilâl Habeşî'nin (*radıyallâhu anı*) ezan okuduğu zaman, Kureysîlerin gizli tenkit ettiklerini aynen haber verdiğini.. hem Hazreti Abbas (*radıyallâhu anı*) iman etmeden evvel onun gizli parasından haber verdiğini.. hem Hazreti Peygamber'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir yahudinin sihir ettiğini.. hem Sahabe meclisinde birinin irtidad edeceğini.. hem Hazreti Peygamber'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) katlini niyet edenlerin iman ettiklerini.. hem müşriklerin Kâbe duvarındaki yazılarını kurtların yediğini ve yalnız o yazılar içindeki Allah isimlerini yemediklerini.. hem Beytü'l-Makdis'in fethinde büyük bir tâun çıkacağını.. hem Yezid ve Velid gibi şerir reisleri haber verdiğini.. hem “Bundan sonra onlar bize değil, biz onlara hücum edeceğiz” diye haber verdiğini ve bunlar gibi çok ihbarat-ı gaybiye bu iki nüktede beyan edilmiştir.

Mucizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli 223-234

يَسُّ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ۞ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ¹

âyetlerinin mealinde yüzer âyâtın en mühim hakikatları olan Risalet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) “On Dört Reşha” nâmıyla on dört kat'î ve parlak ve muhkem burhanlarla tefsir ve isbat ediyor.. ve en muannid hasmı dahi ilzam eder. Güneş gibi Risalet-i Ahmediye'yi izhar ediyor.

Şakk-ı Kamer Mucizesine Dair 235-239

Şu risale, şakk-ı kamer mucizesine bu zaman feylesoflarının ettikleri itirazlarını “Beş Nokta” ile gayet kat'î bir surette reddedip inşikak-ı kamerin vukuuna hiçbir mâni bulunmadığını gösterir.. ve âhirinde de beş icmâ ile şakk-ı kamerin vuku bulduğunu, gayet muhtasar bir surette isbat eder.. ve şakk-ı kamer mucize-i Ahmediye'sini (*aleyhissalâtü vesselâm*) güneş gibi gösterir.

Mucizât-ı Ahmediye Zeyli'nin Bir Parçası 240-244

Risalet-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında olup, Miraç Risalesi'nin Üçüncü Esası'nın nihâyetindeki üç mühim müşkülden birinci müşküle ait “Şu Mirac-ı Azîm, niçin Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'a mahsustur?” suâline muhtasar bir fihriste suretinde verilen cevaptır.

¹ “Yâ sîn, Hikmetli Kur'âna andolsun: Sen elbette gönderilen resûllerdensin.” (Yâsîn sûresi, 36/1-3)

**Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin, Risalet-i Ahmediye'den
Bahseden On Altıncı Mertebesi**.....245-252

Kâinatın erkânından Hâlık'ını soran bir seyyahın müşahedâtından bir parça olup, makam münasebetiyle buraya ilhak edilmiştir.

YİRMİNCİ MEKTUP 253-286

¹ **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** âyetinin en mühim bir hakikatini bildiren ve

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ²

kelâmının on bir kelimesinde on bir beşaret ve on bir burhan-ı kat'î bulunduğu dair bir mektuptur. Elhak, merâtib-i tevhid-i hakikînin hakkında bu mektup bir kibrit-i ahmerdir ve bir iksir-i âzamdır. O derece parlak ve o mertebede kuvvetli delilleri ve hüccetleri gösteriyor ki, en mütemerred zındıkları da hi imana getiriyor. On Dokuzuncu Mektup olan Risale-i Ahmediye (*aleyhissalâtu vesselâm*) kelime-i şehâdetin ikinci kelâmı olan ³ **وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ** hükmünü ne derece kat'î ve kuvvetli isbat etmiştir; öyle de bu Yirminci Mektup, kelime-i şehâdetin birinci kelâmı olan ⁴ **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** hükmünü, o kat'iyet ve kuvvetle isbat ediyor. Hakikî ve kuvvetli imanı kazanmak isteyenler bunu okusunlar. Ve bilhassa Dokuzuncu Kelime bahsinde, ilim ve irade-i ilâhiyenin isbatını çok vâzih bir surette beyan ettiği gibi; Onuncu Kelime bahsinde de ⁵ **وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ** burhanıyla ⁶ **إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ** burhanıyla âyetinin mühim bir sırrını ve en muazzam bir hakikatini “Beş Nükte”de beyan ediyor. Hakâik-i imaniyenin bir tılsım-ı âzamını o beş nükte ile hâlle ediyor.

¹ “O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah’tan başka ilah yoktur.” (Muhammed sûresi, 47/19)

² “Allah’tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O’nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O’na mahsustur ve O’na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O’dur. O, ezeli ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O’na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O’nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O’na ağır gelmez. Dönüş yalnız O’nadır.” (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbni Mâce, *ticârât* 40, *menâsik* 84).

³ “Şehâdet ederim ki Hz. Muhammed (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Allah’ın resûlüdür.” (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 1/292)

⁴ “Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Müslim, *salât* 60; Tirmizî, *salât* 216; Ebû Dâvûd, *salât* 178; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 1/292)

⁵ “Allah herşeye kâdirdir.” (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50; ...)

⁶ “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O’nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

Yirminci Mektub'un Onuncu Kelimesine Zeyl 287-291

âyetiyle **أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ**¹

**ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا
الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ**²

âyetinin en mühim ve en muazzam bir hakikatini üç temsil ile tefsir ediyor. Ve her şey ve bütün eşya, Cenâb-ı Hak'ın kudretiyle olsa birtek şey kadar kolay olduğuna.. ve kudret-i ilâhiyeye verilmediği vakit, birtek şey kâinat kadar müşkülâtlı ve suûbetli olduğuna dair en mühim bir sırrını ve en muğlak muammasını, gayet kolay bir tarzda tefsir ederek keşfeder.

YİRMİ BİRİNCİ MEKTUP 292-295

Küçük bir mektuptur; fakat gayet büyük bir âyetin büyük bir hakikatini beyan ettiği için, ona ihtiyaç büyüktür.

**إِنَّمَا يَتَلَفَعَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا
كَرِيمًا ۖ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا**³

âyeti; beş, ayrı ayrı surette ihtiyar vâlideyne şefkati celbettiğinin sırrını gösteriyor. Hânesinde ihtiyar vâlideyni veya akrabası veya müslüman kardeşleri bulunan zâtlar, bu mektubu okumaya pek çok muhtaçtırlar.

YİRMİ İKİNCİ MEKTUP 296-314

“İki Mebhas”tır.

Birinci Mebhas

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ⁴

¹ “Biliniz ki kalbler ancak Allah'ın zikriyle huzura erer.” (Ra'd sûresi, 13/28).

² “İşte şimdi Allah bir temsil daha getiriyor: İki adam var, bunlardan birincisi, birbirine rakip, birbiriyle hep çekişen ortakların emrinde, diğeri ise sadece bir kişinin emrinde çalışıyor. Bu ikisinin durumu hiçbir olur mu? Olmaz elhamdülillâh! Fakat çokları bu gerçeği bilmezler.” (Zümer sûresi, 39/29).

³ “Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!” (İsrâ sûresi, 17/23-25).

⁴ “Müminler sadece kardeşirler. O hâlde ihtilâf eden kardeşlerinizin arasını düzeltin!” (Hucurât sûresi, 49/10).

إِذْفَعِ بِأَلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ¹
وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ²

âyetlerinin sırrıyla; ehl-i imanı, uhuvvet ve muhabbete dâvet ediyor. Nifak, şikak, kin ve adâvetten menedecek mühim esbabı gösteriyor. Kin ve adâvet; ehl-i iman ortasında hem hakikatçe, hem hikmetçe, hem insaniyetçe, hem İslâmiyet’çe, hem hayat-ı şahsiyece, hem hayat-ı içtimaiyece, hem hayat-ı mâneviyece gayet çirkin ve merdut ve zulüm olduğunu gayet kat’î bir surette isbat edip, mezkûr âyetlerin mühim bir sırrını tefsir eder.

İkinci Mebhas

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ³
وَكَايُنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ⁴

sırrıyla, ehl-i imanı hırstan şiddetli bir surette men eden esbabı gösterir. Ve hırs dahi, adâvet kadar muzır ve çirkin olduğunu kat’î delillerle isbat ederek şu âyet-i azîmenin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Hırsa müptelâ adamlar, bu ikinci mebhası çok dikkatle mütâlâa etmelidirler. Kin ve adâvet marazıyla hasta olanlar, tam şifalarını birinci mebhasta bulurlar.

İkinci Mebhas’ın hâtimesinde, zekâtın ehemmiyetini ve bir rûkn-ü İslâmî olduğunun hikmetini güzel bir surette beyan etmekle beraber; hakikatli bir rüyada güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Şu risalenin Hâtime’sinde, ⁵أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ⁵ âyeti altı derece zemmi zemmetmekle, altı vecihle gıybetten zecrettiğini.. ve mucizâne ve harika bir i’câz ile gıybeti; hem aklen, hem kalben, hem insaniyeten, hem vicdanen, hem fıtraten, hem milliyeten mezmum ve merdut ve

¹ “Sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!” (Fussilet sûresi, 41/34).

² “O muttakiler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.” (Âl-i İmran sûresi, 3/134).

³ “Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ’dır.” (Zâriyât sûresi, 51/58).

⁴ “Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah’tır.” (Ankebût sûresi, 29/60)

⁵ “Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı? Bakın bundan hemen tiksindiniz!” (Hucurât sûresi, 49/12).

çirkin ve muzır olduğunu gayet kat'î bir surette, Kur'ân'ın i'câzına yakışacak bir tarzda beyan ediyor. Ve gıybet, alçakların silâhı olduğu cihetle, izzet-i nefis sahibi bu pis silâha tenezzül edip istimâl etmediğine dair denilmiştir:

أَكْبَرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءٍ لِّغِيَّةٍ وَكُلُّ اغْتِيَابٍ جُهْدٌ مَنْ لَا لَهُ جُهْدٌ¹

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MEKTUP 315-321

Bu mektubun birkaç mebhası var. Öteki mebhaslara bedel latîf ve mâni-dar birtek mebhas aynen yazıldı. Şöyle ki:

Ahsenü'l-kasas olan kıssa-yı Yusuf'un (*aleyhisselâm*) hâtimesini haber veren² *تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِنِي بِالصَّالِحِينَ* âyetinin ulvî ve latîf ve müjdeli ve i'câzkârâne bir nüktesi şudur ki; sâir ferahlı, saadetli kıssaların âhirindeki zeval ve firak haberinin acıları ve elemi, kıssadan alınan hayalî lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bahusus kemâl-i ferah ve saadet içinde bulunduğunu ihbar ettiği hengâmda mevtini, firakını haber vermek daha elemlidir. Dinleyenlere “eyvah” dedir-tir. Hâlbuki şu âyet, kıssa-yı Yusufiye'nin en parlak kısmı ki; Aziz-i Mısır ol-ması, peder ve vâlidesiyle görüşmesi ve kardeşleriyle sevişip tanışması olan dünyaca en saadetli ve ferahlı bir hengâmda Hazreti Yusuf'un (*aleyhisselâm*) mevtini şöyle bir surette haber veriyor ve diyor ki; “*Şu ferahlı ve saadet-li vaziyetten daha saadetli, daha parlak bir vaziyete mazhar olmak için, Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) Cenâb-ı Hak'tan vefatını istedi ve vefat etti.. o saadete mazhar oldu. Demek o dünyevî, lezzetli saadetten daha cazi-bedar bir saadet ve daha ferahlı bir vaziyet kabrin arkasında vardır ki; Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi hakikatbîn bir zât, o gayet lezzetli bir va-ziyet içinde gayet acı olan mevti istedi, tâ öteki saadete mazhar olsun.*” İşte Kur'ân-ı Hakîm'in şu belâgatına hayran ol, bak ki; kıssa-yı Yusuf'un (*aleyhisselâm*) hâtimesini ne suretle haber verdi. O haberi dinleyenlere elem ve esef değil; belki bir müjde, bir sürûr ilâve ediyor. Hem irşad ediyor ki; kab-rin arkası için çalışınız! Hakikî saadet ve lezzet ondadır!

Hem Hazreti Yusuf'un (*aleyhisselâm*) âlî sıddikiyetini gösteriyor ve diyor: “*Dünyanın en parlak ve en sürûrlü hâleti dahi ona gaflet vermiyor, onu meftun etmiyor; yine âhireti istiyor.*”

¹ Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet, zayıf ve zelil ve aşağıların silâhıdır. Bkz.: Nâsîf el-Yâzicî, *Şerhu Dîvân el-Mütenebbî* 1/429.

² “Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dahil eyle!” (Yûsuf sûresi, 12/101).

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MEKTUP 322-349

Kâinatın tılsım-ı acibini ve müşkül muammasının en mühim bir sırrını keşif ve hâlden bir mektuptur ve en mühim bir suâlin^{1(Hâşiye)} cevabıdır. Şöyle ki:

“Esmâ-yı ilâhiyenin âzamlarından olan Rahîm, Kerîm, Vedud’un iktiza ettikleri şefkat-perverâne ve maslahatkârâne ve muhabbetarâne taltifleri; ne suretle pek müthiş ve muvahhiş olan mevt ve adem ile, zeval ve firak ile, muşibet ve meşakkat ile tevfiğ edilir?” diye suâlin cevabında, tılsım-ı kâinatın üçüncü muammasını hâlden ve kâinattaki dâimî faaliyetin muktezasını ve esbab-ı mûcibesini gösteren “Beş Remiz” ile ve gayelerini ve faydalarını isbat eden “Beş İşaret” ile cevap veriyor. Şu mektup “İki Makam”dır. Birinci Makamı “Beş Remiz”dir.

Birinci Remiz: İsbat ediyor ki; Sâni-i Hakîm ne yaparsa haktır. Hiçbir şey ve hiçbir zîhayat, ona karşı hak dâvâ edemediğini ve “haksız bir iş oldu” diyemediğinin sırrını, kat’î bir tarzda isbat eder.

İkinci Remiz: Hayret-nümâ, dehşet-engiz, dâimî bir suretteki faaliyet-i rabbâniyenin sırrını ve halk ve tebdil-i eşyadaki hikmet-i azîmesini beyan ediyor ve en mühim bir muamma-yı hilkatî hâll ediyor.

Üçüncü Remiz: Zevale giden eşya ademe gitmediğini, belki daire-i kudretten daire-i ilme geçtiğini ve eşyadaki hüsün ve cemâle ait istihsan ve şeref ve makam, esmâ-yı ilâhiyeye ait olduğunu gayet güzel bir surette isbat eder.

Dördüncü Remiz: Mevcudâtın mütemâdiyen tebeddül ve tagayyür etmeleri; birtek sayfada, her dakikada ayrı ayrı ve mânidar mektupları yazmak nev’inden, sahife-i kâinatta esmâ-yı ilâhiyenin cilveleriyle yazılan cemâl ve celâl ve kemâl-i ilâhiyenin hadsiz âyâtını, mahdud sayfalarda da hadsiz bir surette yazıldığını isbat eder.

Beşinci Remiz: İki nükte-i mühimmedir.

Birisi: Vâcibü’l-vücûd’a intisabını iman ile hissedenden adam, hadsiz envar-ı vücûda mazhar olduğunu.. ve hissetmeyen, nihâyetsiz zulûmât-ı ademe ve âlâm-ı firaka maruz bulunduğunu gösterir.

İkinci Nükte: Dünyanın üç yüzü bulunduğunu.. zâhir yüzünde zeval, firak, mevt ve adem var; fakat esmâ-yı ilâhiyenin aynası ve âhiretin mezraası

¹ (Hâşiye) Bu mektubun mesâilî bir derece ihsas edilmek arzu edildiğinden; fihristiyet ihtisarı muhafaza edilmedi, uzun oldu.

olan¹ iç yüzlerinde –zeval ve firak, mevt ve adem ise– tazelenmek ve teced-düddür ve bekânın cilvelerini gösteren bir tavzif ve terhistir.

Bu Mektub’un İkinci Makamı.....330-338

Bir “Mukaddime” ile “Beş İşaret”tir.

Mukaddime: Hallâkiyet ve tasarrufat-ı ilâhiyeden gayet azîm bir hakika-ti, muazzam ve muhteşem kanunlarla beyan ediyor. Meselâ; bir kuşun tüylü libasını değiştiren Sâni-i Hakîm, aynı kanunla kâinatın suretini kıyâmet vak-tinde ve âlem-i şehâdetin libasını haşırde o kanun ile değiştirir.

Hem bir ağacın ne kadar meyveleri ve çiçekleri bulunuyor; her bir çiçeğin o kadar gayeleri, her bir meyvenin o kadar hikmetleri bulunduğunu gösterir.

Beş İşaret ise: Eşya, vücûddan gittikten sonra verdikleri ehemmiyet-li beş netice itibarıyla bir vecihle madum iken, beş vecihle mevcut kalıyor. Şöyle ki:

Her bir mevcut, vücûddan gittikten sonra, ifade ettiği manalar ve arkasın-da bâki kalan hüviyet-i misaliyesi, âlem-i misalde mahfuz kalır. Hem hayatı-nın etvarıyla “mukadderât-ı hayatiye” denilen sergüzeşte-i hayatiyesi âlem-i misalin defterlerinden olan levh-i misalîde yazılır. Ruhanîlere dâimî, mev-cut bir mütâlaagâh olur. Hem cin ve insin amelleri gibi, âhiret pazarına ve âlem-i âhirete gönderilecek mahsûlâtı bâki kalır. Hem etvar-ı hayatiyeleriyle ettikleri envâ-ı tesbihat-ı rabbâniye bâki kalıyor. Hem şuûnât-ı sübhâniye-nin zuhuruna medar çok şeyleri arkasında mevcut bırakır, öyle gider. Bu Beş İşaret’teki beş hakikati, kat’î delil hükmünde beş mâkul ve makbul temsil ile beyan eder.

Yirmi Dördüncü Mektub’un Birinci Zeyli.....339-343

قُلْ مَا يَعْبُرُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ âyetinin mühim bir sırrını beş nükte ile tefsir ediyor.. ve dua, bir sır-ı azîm-i ubûdiyet olduğunu.. ve kâinattan dâimî bir surette dergâh-ı rubûbiyete giden en azîm vesile ise dua olduğunu.. ve duanın azîm tesiri bulunduğunu kat’î isbat etmekle beraber; külliyet ve de-vam kesbeden bir dua, katiyen makbul olduğuna binâen; umum ümmetin

¹ “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi’-d-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdül-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru’l-merfûa* s.205.

² “(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?” (Furkan sûresi, 25/77)

Resûl-i Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselâm*) salavât nâmıyla dualarının neticesinde, Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) ne kadar yüksek bir mertebede olduğunu gösterir.

Duanın da üç nev-i mühimmini zikretmekle beraber, beyan eder ki; duanın en güzel ve en latif meyvesi, en leziz ve en hazır neticesi şudur ki:

Dua eden adam, bilir ve dua ile bildirir ki; birisi var.. onun sesini dinler.. derdine derman yetiştirir.. ona merhamet eder.. onun eli her şeye yetişir.. ve bu boş, hâlî dünyada o yalnız değil; belki bir Kerîm Zât var, ona bakar, ünsiyet verir.. onun hadsiz ihtiyacâtını yerine getirebilir.. ve hadsiz düşmanlarını def' edebilir bir Zât'ın huzurunda kendini tasavvur ederek, bir ferah ve sürûr duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp, **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ**¹ der.

Yirmi Dördüncü Mektub'un İkinci Zeyli..... 344-349

Mirac-ı Nebvî ve Mevlid-i Nebvî'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) dair üç mühim suâle, gayet muknî ve mantıkî ve parlak bir cevaptır. Bu zeyil çendan kısadır, fakat gayet kıymettardır. Mevlid-i Nebvî'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) iştiyakı olanlar buna çok müştâktırlar.

Hâtimesinde gayet mühim bir düstur-u mantıkî ile kâinatta en büyük ferd-i ekmel ve üstad-ı küll ve habib-i âzam, Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) olduğunu isbat eder.

YİRMİ BEŞİNCİ MEKTUP 350

Sûre-i Yâsin'in yirmi beş âyetine dair "Yirmi Beş Nükte" olmak üzere rahmet-i ilâhiyeden istenilmiş; fakat daha zamanı gelmediğinden yazılmamıştır.

YİRMİ ALTINCI MEKTUP 351-389

وَإِنَّمَا يَنْزَغُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ²

sırrına dair "Hüccetü'l-Kur'ân ale's-Şeytan ve Hizbihî" nâmıyla, İblis'i ilzam ve ehl-i tuğyanı iskât eden gayet mühim bir mektuptur.

Bu mektubun "Dört Mebhas" ı var.

¹ "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

² "Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel tarzda bilir." (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36).

Birinci Mebhas: Şeytanın en müthiş hücumunu def' etmekle, şeytanı öyle bir surette ilzam eder ki; içine girerek saklanıp vesvese edecek bir yer bırakmıyor. Ve o kadar kuvvetli delâil-i akliye ile ve kat'î burhanlarla şeytanı ve şeytanın şâkirtlerini ilzam eder ki, şeytan olmasa idiler imana gelecektiler. Fakat maatteessüf şeytan-ı cin ve insin, gayet çirkin dâvâlarını ve desiselerini bütün bütün ibtal ve def' etmek için, farazî bir surette onların çirkin fikirlerini zikredip öyle ibtal ediyor. Meselâ der ki; "Eğer faraza dediğiniz gibi Kur'ân, Kelâmullah olmazsa en âdi ve sahte bir kitap olurdu. Hâlbuki meydandaki âsârıyla göstermiş ki, en âlî bir kitaptır." İşte bu gibi farazî tâbirâtın, titreyerek yazılmasına mecburiyet hâsıl olmuştur. Şu mebhasın âhırinde, şeytanın Sûre-i ¹ ﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾'in fesâhat ve selâsetine dair bir vesvese ve itirazını reddediyor.

İkinci Mebhas: Bir insanda vazife ve ubûdiyet ve zât itibarıyla üç şahsiyet bulunduğunu ve o şahsiyetlerin ahlâkı ve âsârı bazen birbirine muhalif olduğunu beyan eder.

Üçüncü Mebhas:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا²

âyetinin, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyenin münasebâtına dair gayet mühim bir sırrını ve insanların millet millet ve kabile kabile yaratılmasının mühim bir hikmetini "Yedi Mesele" ile tefsir ediyor. Bu mebhas, milliyetçilere mühim bir tiryaktır. Bu zamanın en müthiş marazına gayet nâfi bir ilâçtır. Ve sahtekâr hamiyet-füruşların ve yalancı milliyet-perverlerin yüzlerindeki perdeyi açar, sahtekârlıklarını gösterir.

Dördüncü Mebhas: Altı suâlin cevabında "On Mesele"dir.

Birincisi: رَبُّ الْعَالَمِينَ³ kelimesinin tefsirinde on sekiz bin âlem dediklerinin hikmeti münasebetiyle, birkaç nükte-i Kur'âniye beyan edilir.

İkinci Mesele: "Allah'ı bilmek, varlığını bilmenin gayridir!" Muhyiddin Arabî, Fahreddin Razî'ye demiş: "Ondan murad nedir?" Cevabında, gayet mühim bir mesele-i mârifetullah beyan edilmiştir.

¹ "Kâf. Şanlı şerefli Kur'ân hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1).

² Hucurât sûresi, 49/13.

³ "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

Üçüncü Mesele: “¹وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ” âyetiyle ²إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا âyetinin veçh-i tevfiği nedir?” diye suâlîne, gayet güzel ve nurlu mühim bir cevaptır.

Dördüncü Mesele: “³جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ” hikmeti nedir?” diye suâlîne gayet güzel ve nurlu bir cevaptır.

Dördüncü Mesele’nin Zeyli’nde, vahdâniyetin gayet azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir burhanına muhtasar bir işarettir.

Beşinci Mesele: Yalnız “⁴لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ” diyen, ⁵مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ demeyen ehl-i necat olabilir mi?” suâlîne karşı mühim bir cevaptır.

Altıncısı: Birinci Mebhas’taki şeytanla münâzaranın çirkin tâbirâtlarının sebeb-i zikrini bildiriyor. Hem mühim bir temsil ile, hizbü’ş-şeytanı en dar ve en muhâl ve en menfur bir mevkie sıkıştırıyor. Meydanı, hizbü’l-Kur’ân hesabına zabtederek; her bir hâl-i Ahmediye, (*aleyhissalâtü vesselâm*) her bir haslet-i Muhammediye, (*aleyhissalâtü vesselâm*) her bir tavr-ı Nebevî, (*aleyhissalâtü vesselâm*) o kuvvetli temsile göre birer mucize hükmüne geçip, nübüvvetini isbat ettiğini gösterir.

Yedincisi: Vehham ve zarardan sakınmak için bizden uzaklaşan bazı dostların kuvve-i mâneviyelerini teyid için ve hizmetimizden bazı maksatlarla çekilen ve maksatlarının aksiyle tokat yiyenleri, çok misallerden yedi küçük misal ile gösterir ki; siperini bırakıp kaçanlar, daha ziyade yaralanırlar.

Sekizincisi: Diyorlar ki; “Elfâz-ı Kur’âniye ve zikriye ve tesbihatların her birinden, bütün letâif-i insaniye hisselerini istiyorlar. Manaları bilinmezse, hisse alınmaz; öyle ise tercüme edilse daha iyi değil mi?” diye olan müthiş ve mugâlatalı şu suâlîne karşı, gayet mühim ve ibretli ve zevkli bir cevaptır. Elfâz-ı Kur’âniye ve nebeviye (*aleyhissalâtü vesselâm*) manalara, câmid ve ruhsuz libas değiller; belki hayattar, feyiz-âver ciltlerdir. Zîhayat bir ceset soyulsa elbette ölür. Hem lisân-ı nahvî olan elfâz-ı Kur’âniye’deki i’câz ve îcaz, hakikî tercüme meye mâni olduğunu gösterir.

¹ “Gerçekten Biz, Âdem evlâtlarını şerefli kıldık” (İsrâ sûresi, 17/70)

² “İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zâlim, çok cahildir.” (Ahzâb sûresi, 33/72).

³ “Hayır ve fazilet kaynağı ‘Lâ ilâhe illallah’ cümlesi ile imanınızı yenileyiniz!” (el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru’l-usûl* 2/204. Ayrıca benzer manadaki hadisler için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/359; Abd İbni Humeyd, *el-Müsneid* 1/417).

⁴ “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

⁵ “Muhammed Allah’ın resûlüdür.” (Fetih sûresi, 48/29)

Dokuzuncusu: “Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak dairesinin haricinde ehl-i velâyet bulunabilir mi?” suâline, mühim ve merak-âver bir cevaptır.

Onuncusu: Kur’ân-ı Hakîm’in hizmetinde bulunan bu bîçâre Said ile görüşen ve görüşmek arzu eden dostlara mühim bir düsturdur.

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP 390

Bu mektup, Risale-i Nur müellifinin talebelerine yazdığı ayn-ı hakikat ve çok letâfetli, güzel mektuplarıyla, Risale-i Nur Talebelerinin üstadlarına ve bazen birbirlerine yazdıkları ve Risale-i Nur’un mütâlaasından aldıkları parlak feyizlerini ifade eden çok zengin bir mektup olup, bu mecmûanın üç-dört misli kadar büyüdüğü için bu mecmûaya idhal edilmemiştir. Barla, Kastamonu, Emirdağ Lâhikaları olarak müstakillen neşredilmiştir.

YİRMİ SEKİZİNCİ MEKTUP 391-436

“Sekiz Mesele” nâmıyla sekiz risaledir.

Birinci Risale Olan Birinci Mesele 391-395

Rüya-yı sâdıkânın hakikatini ve faydasını, gayet güzel ve hakikatli “Yedi Nükte” ile beyan ediyor. Bu risale hem kıymettardır, hem merak-âverdir.

İkinci Mesele Olan İkinci Risale 396-399

“Hazreti Mûsâ (*aleyhisselâm*), Hazreti Azrail’in (*aleyhisselâm*) gözüne tokat vurmuş.” meâlindeki bir hadise dair ehemmiyetli bir münakaşayı kökünden kaldırır ve bu nevi hadislerle mülhidler tarafından gelen itirazâta bir set çeker. Bu risale küçüktür, fakat merak-âverdir.

Üçüncü Mesele Olan Üçüncü Risale 400-406

Bu bîçâre, müflis Said’in ziyaretine gelenlerin ne niyetle görüşmeleri lâzım geldiğini beyan edip, sırf Kur’ân-ı Hakîm’in dellâli itibarıyla görüşmek lâzım geldiğini ve o görüşmenin mühim faydalarını ve Said’in şahsiyetinin hiçliği nazara alınmayacağını, belki dellâli olduğu mukaddes dükkânın kıymettar cevherlerini nazara almak lâzım geldiğini “Beş Nokta” ile gayet güzel bir surette isbat etmekle beraber; hizmet-i Kur’âniye’nin kerâmâtından ve inâyet-i rabbâniyeden, ben ve bazı kardeşlerim mazhar olduğumuz çok inâyetlerden birkaç vâki ve kat’î misalleri zikrediyor.

Bu risalenin tetimmesinde; risalelerin yazılmasında, hususan telifinde ve bilhassa Yirmi Dokuzuncu Mektup’ta tezahür eden harika bir inâyeti beyan ediyor.

Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele 407-410

Mescidimize iki defa taarruz edildi, âhirki defa da kapadılar. Ondan iki veya üç sene mukaddem, yine mübarek bir misafirin gelmesiyle, gayet vahşî-yâne ve zâlimâne tecavüz edildiği için, her taraftan benden suâl edildi. Böyle merak-ı umumiyeyi tahrik eden bir hâdiseye lâayık cevap vermek için, Eski Said lisanıyla “Dört Nokta” ile mühim bir ibretli cevaptır.

Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele 411-413

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’da tekrar ile **أَفَلَا يَشْكُرُونَ**¹ ve **أَفَلَا يَشْكُرُونَ** ve şükretmeyenleri, otuz bir defa **أَلَا رَّبُّكُمْ تُكَذِّبَانِ**² fermanıyla tehdid ettiğinin sırrını gayet âlî ve tatlı ve mâkul ve makbul bir surette tefsir ediyor; insanın bir şükür fabrikası olduğunu isbat ediyor. Kâinat bir nimet hazinesi olup; şükür ise anahtarı olduğunu; ve rızık, onun neticesi ve şükrün mukaddimesi bulunduğunu gayet güzel ve kat’î bir surette isbat ediyor.

Der tarîk-ı acz-mendî, lâzım âmed çâr çiz:

Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükür-ü mutlak ey aziz!

olan düstur-u hakikatteki dördüncü rükün bulunan şükür-ü mutlakın parlak ve yüksek hakikatini izah ediyor.

Altıncı Risale Olan Altıncı Mesele 414

Teksir Mektubat mecmûasında neşredildiğinden buraya dercedilmedi.

Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele 415-429

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ³ âyetinin, Risale-i Nur ve hâdimleri hakkındaki mühim bir sırrını, “Yedi İşaret” nâmıyla, yedi inâyet-i rabbâniyeyi beyan ediyor. Ve tahdis-i nimet suretinde bu inâyet-i seb’anın izharına, yedi mâkul sebebini beyan ediyor. Bu inâyet-i seb’a-yı külliyyenin harikalarına işareten, kendi kendine telif vaktinde iki sayfanın bütün satırları başlarında yirmisekiz elif gelerek, Yirmi Sekizinci Mektub’un mertebesine tevâfuk ettiğini,⁴(Hâşiye) teliften bir zaman sonra muttali olduk. Bu inâyet-i seb’ayı

¹ “Hâla şükretmez mi onlar? Hâla şükretmezler mi?” (Yâsîn sûresi, 36/35, 73).

² “O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?” (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

³ “De ki; Allah’ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır.” (Yûnus sûresi, 10/58).

⁴ (Hâşiye) Asıl nüshasına göredir.

okuyan adam, Risale-i Nur eczalarının ne kadar ehemmiyetli ve nazar-ı inâyet-i ilâhiyede bulunduğunu ve himâyet-i rabbâniyede olduğunu bilecek. Bu yedi inâyet küllîdir, cüz'iyatları yetmiş geçer.

Hâtimesinde bir sırr-ı inâyete ait mahrem bir suâlin cevabı vardır. Hâtimesinde inâyet-i seb'adan birincisi olan tevâfukâta gelen veya gelmek ihtimali olan evhamı gayet kat'î bir surette def' ediyor. O hâtimenin âhîrinde de Üçüncü Nükte'de inâyet-i hâssa ve inâyet-i âmmeye dair mühim bir sırr-ı dakik-i rubûbiyete ve ehemmiyetli bir sırr-ı rahmâniyete işaret ediyor.

Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele 430-436

Altı suâlin cevabı olan “*Sekiz Nükte*”dir.

Birinci Nükte: Tevâfuktaki işârât-ı gaybiye, umum Risale-i Nur eczalarında cüz'î-küllî bulunduğuna dairdir.

İkinci Nükte: Tevâfukâtın meziyeti, lafz-ı Celâl'den başka ne için Kur'ân'da fevkalâde matlub olmadığının sırrını beyan eder.

Üçüncü Nükte: Bir kardeşimizin fazla ihtiyat ve cesaretsizliği yerinde olmadığını ve bir müftünün Onuncu Söz'e sathî tenkidine karşı güzel bir cevaptır. (Fakat bu mecmûaya idhal edilmemiştir.)

Dördüncü Nükte: “Meydan-ı haşirde insanlar nasıl toplanacaklar, çıplak olarak mı? Herkes ahabablarını görebilir mi? Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselâm) şefaât için nasıl bulacağız? Hadsiz insanlarla birtak zât olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) nasıl görülecek? Ehl-i cennet ve cehennemın libasları nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?” Altı meraklı suâlin muknî ve mâkul cevabıdır.

Beşinci Nükte: “Zaman-ı fetrette, Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) ecdadı, bir din ile mütedeyyin mi idiler?” cevabında, güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Altıncı Nükte: “Hazreti İsmail'den (aleyhisselâm) sonra, Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ın ecdadından peygamber gelmiş midir?” suâline karşı gayet mühim bir cevaptır.

Yedinci Nükte: “Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselâm) peder ve vâlidesinin ve ceddi Abdülmuttalib'in imanları hakkında en sahih haber hangisidir?” suâline karşı gayet mühim ve mâkul bir cevaptır.

Sekizinci Nükte: “Amcası Ebû Talib’in imanı hakkında esahh olan nedir? Cennete girebilir mi?” suâlîne karşı güzel bir cevaptır.

YİRMİ DOKUZUNCU MEKTUP 437-518

“Dokuz Kısım”dır. Yirmi dokuz nükte-i mühimme, içinde vardır. O dokuz kısım, küçük-büyük on yedi risaledir.

Birinci Risale Olan Birinci Kısım 437-447

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ * اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ¹

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ
إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ²
âyetlerinin bazı sırlarını, “Dokuz Nükte” ile tefsir eder.

Birinci Nükte: Kur’ân’a ait.. ve “Kur’ân’ın esrarı bilinmiyor ve müfessir-ler hakikatini anlamamışlar.” diyenlere karşı mühim bir cevaptır.

İkinci Nükte: Kur’ân-ı Hakîm’de⁴ وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا³ gibi kasemât-ı Kur’âniye’deki mühim bir hikmeti beyan ediyor.

¹ “Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla. Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır. O rahmândır, rahîmdir. Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir. (Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız. Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil.” (Fâtiha sûresi, 1/1-7).

² “Bu muazzam kitabı sana indiren O’dur. Onun âyetlerinin bir kısmı muhkem olup bunlar Kitab’ın esasıdır. Âyetlerin bir kısmı ise müteşabihdir. Kalblerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için müteşabih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Hâlbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah’tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler: “Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir” derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar.” (Âl-i İmran sûresi, 3/7).

³ “Yemin olsun İncir’e ve Zeytin’e..” (Tîn sûresi, 95/1).

⁴ “Güneş ve onun aydınlığı hakkı için!” (Şems sûresi, 91/1).

Üçüncü Nükte: Sûrelerin başlarındaki birer şifre-i ilâhiye olan hurûf-u mukattaaya dairdir.

Dördüncü Nükte: Kur'ân-ı Hakîm'in hakikî tercümesi kabil olmadığından.. ve mânevî i'câzındaki ulviyet-i üslûp tercümeye gelmediğinden, mühim bir beyanla üslûb-u Kur'âniye'deki bir lem'a-yı i'câziyeyi gösterir.

Beşinci Nükte: ¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ cümlesinin ifade ettiği mananın en kıyası, bir satır kadar olduğunu ve hakikî tercümesinin kabil olmadığını gösterir.

Altıncı Nükte: ² إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ 'deki nun-u mütekellim-i maalgayra dair mühim bir sırrını, nurlu bir hâl ve hakikatli bir hayal içinde beyan ediyor.

Yedinci Nükte: ³ إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ 'in mühim ve nurâni sırrının beyanı içinde, bid'aların îcadı ne kadar çirkin ve zarar olduğunu gösterir.

Sekizinci Nükte: Şeâir-i İslâmiye, hukuk-u umumiye hükmünde olduğuna dair mühim bir sırrını beyan ediyor.

Dokuzuncu Nükte: Mesâil-i şeriatın “taabbüdî” ve “mâkulü'l-mana” olarak iki kısım olduğunu; ve taabbüdî kısmı hikmet ve maslahatların tebeddülü ile tagayyür edemediğinin sırrını beyan eder. Ve ezanın faydası, yalnız bir köy ahalisini namaza davet değil, belki kâinat sarayında mevcudâta karşı umum mahlûkat nâmına bir ilân-ı tevhid olduğunu beyan eder.

İkinci Risale Olan İkinci Kısım..... 448-455

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ⁴ âyetinin bir sırrını, sıyam-ı Ramazan'ın yetmiş hikmetlerinden dokuz hikmetinin beyanıyla o sırr-ı azîmi tefsir ediyor. O dokuz hikmet, o kadar hakikî ve kuvvetli ve cazibedardır ki; müslüman olmayan da onları görse, oruç tutmak için büyük bir iştiaak ve bir hevese gelir. Kendine müslüman deyip oruç tutmayanların, bu hikmetlere karşı hacâlet ve hatalarından ezilmeleri lâzım gelir.

¹ “Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; ...)

² “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)

³ “Bizi doğru yola, sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lûtfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet!” (Fâtiha sûresi, 1/6-7).

⁴ “O Ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı bâtıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân o ayda indirildi.” (Bakara sûresi, 2/185).

Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım.....456-457

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın envâ-ı i’câzından göz ile görünecek kısmının beş-altı veçhinden bir veçhini, yeni bir Kur’ân’ı yazmakla göstermeye dairdir. Lillâhilhamd, öyle bir Kur’ân yazıldı. Ümmetçe Hâfız Osman hattıyla makbul Kur’ân’ın aynı sayfalarını ve satırlarını muhafaza etmekle beraber; lafzullah, mecmû-u Kur’ân’da iki bin sekiz yüz altı defa tekerrür ettiği hâlde; nâdir ve nükteli müstesnalar hariç kalıp, mütebâkisi tevâfuk ettiğini anladık, sayfa ve satırlarını tağyir etmedik. Yalnız biz tanzim ettik. O tanzimden harika bir tevâfuk tezahür etti. Yazdığımız Kur’ân’ın parçalarını bir kısım ehl-i kalb görmüş, Levh-i Mahfuz hattına yakın olduğunu kabul etmişler. Bu risale ise; tevâfukât-ı Kur’âniye’ye dair olduğu münasebetiyle, sırf bir işaret-i gaybiye olarak, hiçbirimizin haberi olmadan, ibtida telif ve birinci tesvidinde on bir “Kur’ân” kelimesi; birtak sayfada, birer satırda, bir sırada hatt-ı müstakîm ile tevâfukları, tevâfuk-u Kur’âniye’deki lem’a-yı i’câziyenin bir şuâi şu risalede bu harika letâfeti gösterdiğini, görenlere kanaat geldi.

Bu Üçüncü Kısımın mütebâki meseleleri ile Dördüncü Kısım tevâfukâta dair olduğu için, tevâfukâta dair olan fihriste ile iktifâ edilmiştir.

Dördüncü Kısım Olan Dördüncü Risale 457-460

“Üç Nükte”dir.

Birinci Nükte: Kur’ânda, “Kur’ân” kelimesinin çok sırlarından bir sırrını, altmış dokuz âyât-ı azîmede latîf ve mânidar sayfalar arkasında birbirine tevâfukla baktıklarını.. ve o âyât-ı azîmenin mânen birbirinin hakikatini teyid ettiklerini göstermek.. ve tilavet-i Kur’ân sevabını ve zikir faziletini ve tefekkür ubûdiyetini birden kazanmak isteyenlere, evrad nev’inden gayet güzel bir hizb-i Kur’ânî olarak yazılmıştır.

İkinci Nükte: Kur’ân-ı Hakîm’de “resûl” kelimesinin tekrarındaki esrarın tevâfuk cihetiyle birisine işaret için, yüz altmış âyâtta “resûl” kelimesi birbirine tevâfukla mânidâr bakması gibi;^{1(Hâşiye)} o yüz altmış muazzam âyetler de birbirine bakıyor. Birbirini teyid ve isbat ettiğine işareten ve Kur’ân’dan hem kıraat, hem zikir, hem fikir olmak üzere bir hizb-i mahsustur. Kendine âlî ve tatlı ve çok kıymetli ve çok faziletli bir vird arzu edenlere mühim bir virdir.

¹ (Hâşiye) Bu risalenin, o mukaddes iki kelimenin i’câzî tevâfuklarından bahsi ayn-ı hakikat olduğuna delil, o dördüncü risalede bütün o iki kelimenin tevâfuk etmesidir. Her bir âyet ayrı ve satır başında yazılmasından, umum o iki mukaddes kelimeler tevâfuk etmişlerdir.

Üçüncü Nükte: Lafzullah'ın iki bin sekiz yüz altı defa zikrinin çok nükte-leri var. İ'câz-ı Kur'ân'ın çok şualarını gösteriyor. Bu Üçüncü Nükte de, onun dört şua-ı i'câzını gösterir.

Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım.....461-464

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكُوتٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ
الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ
زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ¹

âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından güzel bir nuru, Ramazan-ı Şerif'te bir hâlet-i ruhaniyede, mühim bir seyahat-i kalbiyede görünmüş ve bir derece bu risalede beyan edilmiştir. Bu risale küçüktür, fakat çok nurlu ve ehemmiyetlidir.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım.....465-486

وَلَا تَزْكُوتُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ² âyetinin mühim bir sırrını ve azîm bir hakikatini, ins ve cin şeytanlarının ve müslümanlar içine girmiş mühlidlerin ve münafıkların altı desiseleriyle altı cihetten hücumlarını, altı hakikatle set ve reddetmekle o sırr-ı azîmi tefsir ediyor.

Birinci Desiseleri: Kur'ân hâdimlerini hubb-u câh vâsıtasıyla aldatmalarına mukabil, gayet muknî ve kat'î bir cevapla susturur.

İkinci Desiseleri: Korku damarıyla ehl-i hakkı haktan çevirmelerine karşı, gayet güzel ve kat'î bir cevapla tardedilir.

Üçüncü Desiseleri: Tamâ ve hırs cihetiyle, ehl-i hidayeti hizmet-i Kur'âniye'den vazgeçirmelerine karşı, gayet parlak ve kat'î bir cevapla reddedilir.

Dördüncü Desiseleri: Asabiyet-i milliyeyi tahrik etmek suretinde, hakikî din kardeşlerinin ve hizmet-i Kur'âniye'de samimî arkadaşlarının içine yabânîlik ve ihtilâf atmak ve üstadlarından soğutmalarına mukabil, gayet mühim ve kat'î öyle bir cevaptır ki; şeytan-ı insîyi tamamıyla susturduğu gibi, sahtekâr

¹ “Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lâmba bulunan bir kandillik gibidir. Lâmba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lâmba, doğuya veya batıya mensup olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırlı pırlıdır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir.” (Nûr sûresi, 24/35).

² “Bir de sakın zulmedenlere meylettirmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur.” (Hûd sûresi, 11/113).

milliyetçilerin maskelerini yırtarak, öyleler milletin düşmanları olduklarını ve hakikî milliyet-perverler kimler olduğunu gösterir.

Beşinci Desiseleri: İnsanın en zayıf damarı olan enâniyetini tahrik edip, ehl-i hakkı haksızlığa sevk etmek ve ehl-i ittihadı ihtilâfa düşürmelerine mukabil, kuvvetli ve eneleri susturacak bir cevap verilmiştir.

Altıncı Desiseleri: Tembellik ve ten-perverlik ve vazifedarlık damarından istifade suretiyle, Kur'ân şâkirtlerinin gayretlerini, sadâkatlarını, ihlâslarını zedelemek suretindeki hücumlarına karşı bir cevaptır. Âhirinde, umum cevapların hülâsası olan şu iki âyet ile, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan mucizâne cevap veriyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ¹
وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا²

Şu risalenin âhirinde; iki yaprakta yazıldıktan sonra görülmüş, ihtiyârsız kendi kendine gelen latif ve zarif bir tevâfuktur ki, sıkıntılı esaretimin tam dokuzuncu senesinde telif edilen şu risalenin âhirinde, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un bahsinde, yirmi dokuz nükte bulunması.. ve dokuz kısım olması.. ve bu risale fihristesinde dokuz defa “dokuz” lafzı ile o mektuptan bahsedilmesi.. ve Birinci Kısım dokuz nükte olması.. ve Ramazan'ın, burada işaret edilen ve İkinci Kısım'da mezkûr hikmetleri dokuz bulunması.. ve burada işaret edilen ve Dördüncü Kısım'da mezkûr “Kur'ân” kelimesine dair âyetlerin altmış dokuz etmesi.. ve Kur'ân kelimesi de bu mebhasta yirmi dokuz gelmesi.. ve lafzullah dahi dokuz olması.. ve bu risale de yirmi dokuz sayfada tamam olması cihetiyle, dokuz defa dokuzlar birbirine tevâfuk ederek çok şirin düşmüştür. Bu risalenin dahi, sır-ı tevâfuktan küçük, fakat parlak bir hissesi var olduğunu gösterir.

Bu dokuz defa dokuzların sırrının, dokuzuncu sene-i esaretimde zuhuru ise, inşaallah esaretin dokuzuncu senesinde biteceğine işarî bir beşarettir. Dokuzuncu sene-i esaretimde sıkıntıdan o sene dokuz dişim düştüler; o münasebetle Isparta'ya mezuniyetle gitmek o senede oldu. Hem latif bir tevâfuktur; bu parça dahi, bu sayfada³(Hâşiye) dokuz, on dokuz defa gelmiştir. Hem

¹ “Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin! Cihad için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun! Ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki felah bulup başarıya eresiniz.” (Âl-i İmran sûresi, 3/200).

² “Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın.” (Bakara sûresi, 2/41)

³ (Hâşiye) Asıl nüshasına göredir.

fihristenin Dördüncü Kısımında ve bu İkinci Kısımın bazı nüshalarında, aşağıdaki gösterilen tevâfuk vardır. Umum elif yüz on dokuz, umum risaleler dahi yüz on dokuzdur. Demek elifler de bir nevi fihristeye işaretir.

Altıncı Kısım Olan Altıncı Risalenin Zeyli.....483-486

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا
وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ¹

âyetinin sırrına istinaden, dünyanın hiçbir usûl ve kanununa tatbik edilmeyen, vicdansız insanların bize karşı tecavüzâtına sabır ile ve Hakk’a tevekkül ile beraber; istikbalde gelecek nefret ve tahkirden sakınmak için ve istikbal asırları, bu asrın sîmasına ve gayretsiz adamların yüzlerine “Tuh!” dedikleri zaman, tükürükleri yüzümüze gelmemek için veya silmek için yazılmış bir la-yihadır. Ve Avrupa’nın insaniyet-perver maskesi altında sağır kulaklarını çınlatmak ve bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o insafsız zâlimlerin görmeyen gözlerine sokmak ve bu asırda, yüzbin cihetten “Yaşasın cehennem!” dedirten mimsiz medeniyet-perestlerin başlarına vurmak için yazılmış bir arzuhal ve ehl-i ilhad ve bid’atçıları ilzam ve iskât edecek “Altı Suâl” dir.

Yedinci Kısım: İşârât-ı Seb’a.....487-497

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ²
يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ³

âyetlerinin bir sırrını ve mühim bir hakikatini “Yedi İşaret” ile ve yedi mühim suâl e yedi kat’î ve kuvvetli cevapla tefsir ediyor.

Birinci Suâl: “Ecnebilerden ihtida edenler, kendi dilleriyle şeâir-i İslâmiye’yi tercüme ediyorlar. Âlem-i İslâm’ın onlara karşı sükûtu ve itiraz etmemesi,

¹ “Biz neden Allah’a tevekkül etmeyelim ki gireceğimiz yolları bize O gösterdi. Bize verdiğiniz her türlü eza ve sıkıntıya sabredeceğiz. Tevekkül edenler yalnız Allah’a dayanıp güvenmelidirler.” (İbrahim sûresi, 14/12).

² “...Öyleyse siz de Allah’a ve O’nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî nebîye, o resûle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız.” (A’râf sûresi, 7/158).

³ “Onlar Allah’ın nurunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek isterler. Allah ise, nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz. Kâfirler isterse hoşlanmasınlar!” (Tevbe sûresi, 9/32).

cevaz-ı şer'î olduğunu göstermez mi?" diyen ehl-i bid'atın suâline karşı, gayet kat'î ve kuvvetli bir cevaptır.

İkincisi: "Firenklerdeki inkılâpçılar ve feylesoflar, Katolik Mezhebi'nde inkılâp yapmakla terakki ettiklerinden, acaba İslâmiyet'te böyle bir inkılâb-ı dinî olamaz mı?" diyen ehl-i bid'atın suâline karşı, gayet kat'î, zâhir ve bâhir ve müskit bir cevaptır.

Üçüncüsü: "Avrupa, taassubu bıraktıktan sonra terakki ettiğinden, biz de taassubu bıraksak daha iyi olmaz mı?" diyen ehl-i bid'at ve sefâhetin suâline karşı, gayet müskit ve muknî ve mantıkî bir cevaptır.

Dördüncüsü: "Zaafa uğrayan İslâmiyet'i takviye niyetiyle, kuvvetli olan milliyete mezcetmek ve secaya-yı milliyeyi şeâir-i İslâmiye ile kuvvetleştirmek bu asırda daha iyi olmaz mı?" diyen dessor ehl-i dünyanın bu müthiş suâline karşı, gayet metin bir cevaptır.

Beşincisi: "Bu kadar heyet-i içtimaiye-i beşeriye fesâda girmiş ve hissi-yât-ı diniye zayıflamış ve şahsî dehalar ve harekât, cemaatin şahs-ı mânevîsinin icraatına mağlup düşmüş bir zamanda, nasıl rivâyet-i sahîhada denildiği gibi, birkaç sene zarfında, Mehdi dünyayı ıslah edecek? Hâlbuki bütün işi harika olup ve birkaç nebinin mucizâtı da beraber olsa, yine ıslahı pek müşkül görünüyor." diye, ehl-i tenkidin suâline karşı, gayet kavî bir cevaptır.

Altıncısı: Âhîrzamanda Hazreti Mehdi'nin süfyanî komitesine galebesi, Hazreti İsa'nın (*aleyhisselâm*) deccal komitesini dağıtması ve şariat-ı İslâmiye'ye tebaiyetine dairdir.

Yedincisi: "Mütefekkirîn-i İslâmiye, Avrupa'nın düsturlarını ve fennin kanunlarını bir derece kabul edip, onların usûlüyle onlara karşı İslâmiyet'i müdafaa ettikleri hâlde –sen de eskiden böyle yapıyordun– şimdi neden bütün bütün başka bir çağır açıp, felsefeyi kökünden vuruyorsun? Ve fûnûn-u müsibete dedikleri usûllerinin, Kur'ân'ın düsturlarına nazaran pek sathî kaldığını gösteriyorsun?" diye çokları tarafından gelen suâle karşı, gayet hak ve haki-katli bir cevaptır.

Sekizinci Kısım Olan Rumuzât-ı Semâniye 498

"Sekiz Remiz" dir, yani sekiz küçük risaledir. Şu remizlerin esası, İlm-i Cifr'in mühim bir düsturu ve ulûm-u hafiyyenin mühim bir anahtarı ve bir kısım esrar-ı gaybiye-i Kur'âniye'nin mühim bir miftahı olan tevâfuktur. İleride başka bir mecmuada neşredileceğinden buraya dercedilmedi.

Dokuzuncu Kısım Olan Dokuzuncu Risale.....499-518

Turuk-u velâyet hakkında Dokuz Telvih'tir ki, "Telvihât-ı Tis'a" nâmıyla mâruf bir risaledir.

Birinci Telvih: Tarîkatın sırrını ve Mirac-ı Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesse-lâm*) sâyesi altında, kalb ayağıyla, bir seyr u sülûk-u ruhanî neticesinde, zevkî ve hâlî ve bir derece şuhûdî hakâik-i imaniye ve Kur'âniye'ye mazhariyet olduğunu beyan edip; insanın mahiyet-i câmiyasında akıl, nasıl ki hadsiz fûnûna istidadı ve ıttılâ cihetiyle mahiyeti inkişaf etmiş ve o suretle işlettirilmiş; kalb dahi, onun gibi bu âlemin bir harita-yı mâneviyesi ve çok kemâlâtın bir çekirdeği hükmünde olduğundan tarîkat cihetiyle onu işlettirmek ve kemâlâtına sevk etmek olduğunu isbat eder.

İkinci Telvih: Kalbin işlemesi, zikir ve tefekkürle olduğunu.. ve işlemesinin mehâsininden hayat-ı dünyeviye'nin medar-ı saadetine dâir cüz'i bir faydasını beyan eder.

Üçüncü Telvih: Velâyet, bir hüccet-i risalet.. ve tarîkat, bir burhan-ı şeriat olduğunu.. ve onun kıymetini takdir etmeyen, ne kadar hasârete düştüğünü beyan eder.

Dördüncü Telvih: Meslek-i velâyet çok kolay olmakla beraber çok müşkülâtlı.. çok kısa olmakla beraber çok uzun.. çok kıymettar olmakla beraber çok hatarlı.. çok geniş olmakla beraber çok dar olduğunu.. ve âfâkî ve enfûsî iki yol ile sülûk edildiğini beyan eder.

Beşinci Telvih: Vahdet-i vücûd ve vahdet-i şuhûdun mahiyetini beyan ederek, ehl-i sahvın ve ehl-i veraset-i nübüvvetin âlî meşrebinin rüçhaniyetini isbat eder.

Altıncı Telvih: Velâyet yolları içinde en güzeli ve en müstakîmi, sünnet-i seniyyeye ittibâ olduğunu.. ve velâyetin esaslarının en mühimmi, ihlâs.. ve en keskin kuvveti, muhabbet olduğunu beyan ederek; bu dünya dârü'l-hizmet olduğundan ve dârü'l-ücret ve mükâfat olmadığından, tarîkatın lezâizini ve ezvak ve kerâmâtını kasden talep etmemek lâzım geldiğini beyan eder.

Yedinci Telvih: Tarîkat ve hakikat, şeriatın hâdimlerinden olduğunu.. tarîkat ve hakikatın en yüksek mertebeleri, şeriatın cüzleri bulunduğunu.. tarîkat ve hakikat, vesilelikten çıkmamak ve daima şeriata tebaiyette kalmak lüzumunu beyan edip, "Sünnet-i seniyye ve ahkâm-ı şeriat haricinde evliya bulunabilir mi?" diye suâle, merak-âver bir cevap verir.

Sekizinci Telvih: Tarîkatın sekiz varta-yı mühimmesini beyan eder.

Dokuzuncu Telvih: Tarîkatın pek çok semerâtından gayet şirin ve güzel dokuz adedini beyan eder.

Bu risale ehl-i tarîk olana ve olmayana bir iksir-i âzamdır ve bir tiryak-ı enfa'dır.

ZEYL 515-518

En kısa ve selim ve en müstakîm bir tarîkın esasını “Dört Hatve” nâmıyla, tezkiye-i nefsin ve tekemmül-ü ruhun medarı olan dört mühim dersi veriyor.

OTUZUNCU MEKTUP 519

Matbû, Arabî İşârâtü'l-İ'câz Tefsiri'dir.

OTUZ BİRİNCİ MEKTUP 519

Otuz Bir Lem'adır.

OTUZ İKİNCİ MEKTUP 519

Kendi kendine manzum tarzını alan, matbû *Lemeât Risalesi*'dir. Aynı zamanda *Otuz İkinci Lem'a* olup, Sözler Mecmûası'nın âhırinde neşredilmiştir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MEKTUP 519

Mârifet-i ilâhiyeye pencereler açan *Otuz Üç Pencereli Risale* olup, bir cihette *Otuz Üçüncü Söz* olduğundan Sözler Mecmûası'nda neşredilmiş, bu-
raya dercedilmemiştir.

İşârât-ı Gaybiye Hakkında Bir Takriz 520-526

Hakikat Çekirdekleri 527-539

On iki sene evvel yazılmış ve Sikke-i Tasdik-i Gaybî Mecmûası'nda dercedilmiş mühim bir mektuptan bir Parçadır 539

Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlimin

Risale-i Nur hakkında yazdığı bir manzume 540-541

Hakikat Işıkları 542-544

FİHRİST 545-577

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا فَزْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوْسُ¹

İsm-i âzâmın hakkına ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın hürmetine ve Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*)'ın şerefine, bu mecmuayı bastıranları ve mübârek yardımcılarını ve Risale-i Nur talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te saadet-i ebediye mazhar eyle, âmîn...

Ve hizmet-i imaniye ve Kur'âniye'de daima muvaffak eyle, âmîn...

Ve defter-i hasenâtlarına Mektubat'ın her bir harfine mukabil, bin hasene yazdır, âmîn...

Ve Nur'ların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmîn...

Yâ Erhamerrâhimîn!.. Umum Risale-i Nur şâkirtlerini iki cihanda mesûd eyle, âmîn...

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmîn...

Ve bu âciz ve bîcâre Said'in kusurâtını affeyle, âmîn...

Umum Nur Şâkirtleri Nâmına
Said Nursî

¹ Ya Allah, yâ Rahmân: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! yâ Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkâtına merhamet eden! yâ Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! yâ Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! yâ Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! yâ Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! yâ Adl: Ey tam adalet sahibi! yâ Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!